Digitized by Google

P
VIII 8

IX 81
P

Digitized by Google

Digitized by Google

AUR. CORN.
CELSI
DE
MEDICINA
LIBRI OCTO

Brevioribus ROB. CONSTANTINI, IS. CASAUBONI, Aliorumque Scholiis ac locis parallelis illuſtrati.

Cura & Studio

TH. J. AB ALMELOVEEN,
M. D. ET PROFESSORIS.

Editio ultima, in qua quid præterea ſit præſtitum, Epiſtola ad Lectorem indicabit.

PATAVII. CIƆ IƆ CCXXII.

Excudebat JOSEPHUS COMINUS

SUPERIORUM PERMISSU.

Digitized by Google

Illuſtriſs. ac Sapientiſs. Viro

JOANNI BAPTISTÆ MORGAGNO

In Patavina Academia Rei Anatomicæ Profeſsori Primario, & Præſidi Meritiſſimo,

JOANNES BAPTISTA VULPIUS

S. P. D.

QUID *eſt*, PRÆCEPTOR AMANTISSIME, *quod vix hac inſpecta Epiſtola qua* Celſum *&* Samonicum *mea nuper cura, & diligentia recuſos Tibi dedico, pro Tua iſta ſingulari ac perpetua oris animique Modeſtia*

Digitized by Google

vultum contrahis, & Vulpio tuo ſubiraſci videris? Non ſum ego (quamquam juſtis magnorum Virorum præconiis incredibiliter delecter) ut ſolent alii in hujuſmodi Epiſtolis, hic laudes Tuas prolaturus. Laudandi Te munus Viris laudatiſſimis, & me undequaque majoribus, libentiſſime relinquo. Decebat Lanciſium *Ampliſſimum Virum, optimumque, ſi quis alius, æſtimatorem, Tuam* (a) eximiam eruditionem ac limatiſſimum judicium, *quod* ſemper *ipſe* maximi fecit, *celebrare, & Te* b Virum *appellare* omni doctrina politiſſimum. *Illum decebat, decetque Anatomiæ Scriptorem, & Profeſſorem cum paucis hoc tempore conferendum, Laurentium* Heiſterum, *Te eo nomine inſignire, quo eorum exemplum, & auctoritatem ſecuti, Te alii Clariſſimi ac Solertiſſimi Auctores appellant*, c noſtra ætate inter Anatomicos facile Principem, & d ſeculi hujus Ornamentum ſplendidiſſimum. *Viros quoque decet Præſtantiſſimos Graviſſimoſque qui Acta Eruditorum Lipſiæ conſcribunt, cum aliis Te innumeris in locis, ac Tua quæque doctiſſima Scripta juſtis laudibus proſequi, tum*

ubi

ubi e præcipuos Medicos Italiæ *memorant*, *Te inter primos nominare*. *Denique*, *ut noſtrates omnes*, *magnamque inſuper exterorum Auctorum partem ſciens præteream*, *decebat Philippum* Verheyenium f, *decetque item Fridericum* Ruyſchium g, *Hermannum* Boerhaavium h, *Lucam* Scrochium i, *Joannem* Fabricium k, *Danielem* Clericum l, *Andream* Goelickium m, *Henricum* Henrici n, *Dominicum* Anellium o, *Abrahamum* Vaterum p, *Hermannum* Teickmeyerum q, *hos*, *inquam*, *omnes vel Profeſſores Celeberrimos*, *vel Scriptores etiam Præclariſſimos*, *Tua decet*, *ut pulcherrima atque utiliſſima Inventa*, *ſic in obſervando incomparabilem Sagacitatem vel ipſo rerum teſtimonio*, *vel perhonorificis quoque verbis extollere*. *Ego vero quid aliud poſſem quam egregias Tuas laudes* ingenii culpa, *ut Horatius* r *inquit*, deterere? *Accedit*, *illas ſatis eſſe claras tum per ſe*, *tum renovatis apud doctiſſimas*, *& remotiſſimas gentes*, *Scriptorum Tuorum Editionibus*, *tum tot Illuſtrium & Academiarum a quibus es expetitus*, *& Societatum ac Collegiorum in quæ ultro cooptatus es*,

teſtimoniis, *tum vero multis maximorum Principum honorificentiſſimis de Te Judiciis*, *inter quæ illa eminent Principis Tui Sapientiſſimi* CLEMENTIS XI. *Pontificis Maximi*, *qui Te* ſ ſumma benignitate, laude, exiſtimatione *dignabatur*, *&* *Auguſti* VENETORUM SENATUS, *qui poſt tot alia honeſtiſſima de Te Decreta*, *noviſſimo Te iis Præmiorum Additamentis*, *quibus alium nunc videmus neminem*, *liberaliter cumulavit*: *quamquam humana Præmia omnia illud ſuperat quod a Deo ipſo Immortali Tibi certo quodam modo conceſſum videtur*, *ut quidquid uſquam adverſus Te inſtructum eſt*, *id omne in multo ampliorem Tui Inclyti ac nunquam interituri Nominis Gloriam converſum ſit*. *Datum id eſt cum Vero ipſi*, *cui vis ſemper maxima ineſt*, *tum plurimis Tuis non adumbratis ſed expreſſis ſolidiſque Virtutibus*, *Religioni in primis*, *Integritati*, *Ingenuitati*, *Fidei*, *Continentiæ*: *datum Humanitati*, *Facilitati*, *Beneficentiæ in omnes Tua*: *datum iſti pacis amantiſſimo*, *æquiſſimo*, *&* *quod hoc tempore rarum eſt*, *gratiſſimo præſertim Animo Tuo*. *Quas*

omnes

omnes etſi ego præ ceteris quotidie excellentes experior ſuſpicioque Virtutes, tamen has quoque, ut reliqua, aliis qui id magis pro dignitate præſtare valeant, celebrandas relinquo. Illud tantummodo hac Epiſtola a Te peto, ut quam Tu ipſe eximiam Virtutem in Te eſſe, non negas, quam præ te fers, qua una demta (*hoc centies Te pro Tua ſingulari Modeſtia aſſeverantem audivi*) vix aliud præterea in Te boni agnoſcis, *iſtum, inquam, de quo modo dicebam, gratiſſimum Animum Tuum, quem tamquam exemplar jam diu ante oculos mihi propoſui, pro meo modulo nunc imitari liceat, ac Tibi de me ſecundum Deum, & Parentes optime merito Præceptori, quando alia ratione in præſentia non poſſum, hoc ſaltem oblato munuſculo, meam acceptorum Beneficiorum memoriam, obſervantiam, atque, ut uno verbo omnia complectar, meam a Te ſpectatam & publice commendatam pietatem, publice quoque teſtari. Nec profecto video cui potius quam Tibi* Celſum *dicarem, cujus ſanum illud dicendi genus, non redundans & lacinioſum, non floſculis inepte ſparſum, & calamiſtris*

inu-

innuſtum, *illam denique*, *ut cum Tullio* u *loquar*, puram & illuſtrem brevitatem *qua* nihil eſt in hiſtoria dulcius, *omnes in Tuis Anatomicis Deſcriptionibus* (*id quod recte vel in Diario Pariſienſi* x *animadverſum eſt*) *jure ac merito admirantur*. *Sed ut nihil horum eſſet*, *ut nihil aliud Tibi deberem: hæc certe Tibi deberetur Editio*. *Dum enim me Doctiſſimis Epiſtolis Tuis ad hanc optime curandam erudiviſti*, *etſi illud primum effectum eſt*, *ut poſita mihi ſic ante oculos tota operis abſolutiſsimi quidem*, *ſed incredibilem in modum ardui & longi*, *difficultate*, *inter meas Anatomicas & Medicas occupationes*, *& in his temporis anguſtiis animo caderem*; *tamen*, *cum poſtea Epiſtolas ipſas edere permiſiſti*, *maxima ex parte meum onus allevaſti*, *& Editioni huic præcipuum ornamentum*, *futuris autem*, *& fortaſſe a me* (*ubi ſatis otii dabitur*) *olim ſuſcipiendis*, *ingens adjumentum præbuiſti*. *Id verum ne ſit*, *non Te ipſum*, *qui Tua omnia Benefacta modeſtiſsime extenuas*, *ſed Æquos ac Eruditos homines qui proximam meam Epiſtolam*, *imo Tuas illas perlegerint*, *velim*

exi-

exiſtimare. Quod reliquum eſt, Deum O. M. ex animo precor, ut Te, PRÆCEPTOR AMANTISSIME, *& in hunc qui hodierno die incipit annum, & in alios præterea plurimos ſoſpitem, boniſque omnibus affluentem, mihi, huic Nobiliſsimæ Academiæ, & toti Literariæ Reipublicæ conſervet.*

Patavii Kalendis Januarii Anno a Virginis Partu M. DCC. XXII.

---

a Diſſert. de Vena ſine pari, pag. 95. *b* Ibidem. *c* Ibid. p. 84., & Dedication. Compend. Anat. A. 1719. *d* Ibidem. *e* A. 1718. p. 14. *f* Anatom. lib. 1. tr. 2. c. 24. & multis aliis in locis. *g* Adverſ. Anat. & Theſaur. Anat. X. p. 48. & alibi. *h* Inſtitut. Medic. 3. edit. paſſim. *i* Acad. N. C. Cent. VIII. p. 332. & alibi. *k* Hiſtor. Biblioth. Fabric. Part. 4. p. 12. *l* Hiſtor. Lator. Lumbric. p. 183. & multis aliis in locis. *m* Hiſtor. Anatom p. 95. *n* Diſput. de Veſ. Sem. Mul. p. 7. & alibi. *o* Suit. de la nouv. Meth. p. 67. & multis aliis in locis. *p* Nov. Duct. Salival. *q* Elem. Anthropol. p. 176. *r* Carm. l. Od. 6. *ſ* In Decr. S. P. Q. R. *t* Epiſt. ad Heiſter. *u* De Claris Orator. *x* Journal. des Scavans A. 1707. p. 714.

JO-

JOANNES BAPTISTA VULPIUS
M. D.

Medico, & Erudito Lectori

S. P. D.

NON ſolum ſuſcepta à Fratribus meis Antiquos Latinos Auctores edendi provincia, verum etiam quotidianæ Amicorum poſtulationes, duos, inter illos, eruditiſſimos Medicinæ Scriptores a me potiſſimum depoſcentium, in cauſa fuerunt, ut Aur. Corn. Celſi, & Q. Ser. Samonici libri Cominianis typis, eadem prorſus diligentia, qua ceteri hactenus prodierunt, recuderentur. Qua in re præſtanda, quod ad Celſum attinet, Th. J. Almeloveenii Viri Doctiſſimi, & de hoc Auctore optime meriti, Editione ultima Amſtelodamenſi, habita apud Jo. Wolters in 8. anno 1713. tamquam meliori, uſi ſumus, nihil quidquam (ne ipſis quidem Præfationibus exceptis) quod in ea propoſitum ſit, omittentes, imo eandem tanta cum fide exprimentes, ut noſtræ hujus paginæ illius paginis, & lineæ lineis reſpondeant. Eam tamen quotieſcumque opus eſſe credidimus, cum accuratioribus aliis contulimus, ſemper autem, & diligentiſſime quidem, cum Elſeviriana anni 1657. a Famigeratiſſimo Lindenio curata, utpote quam in pleriſque ipſe eſt ſecutus Almeloveenius. Itaque multos typographicos errores in prima, nonnullos vero in hac etiam Elſeviriana deprehenſos ſuſtulimus. Ceteros autem ea qua licuit ratione ex parte indicavimus. Cum enim Cel. Præceptor meus Jo. Bapt. Morgagnus, cujus vel

ſolum

ſolum nomen maximum per ſe ipſum præconium eſt, plurima mihi partim vetera, partim nova in Celſo menda, & plerorumque facilem, manifeſtamque emendationem doctiſſima ad me ſcripta Epiſtola demonſtraſſet; etſi ab ipſo impetravi ut edere hanc poſſem, id tamen ita impetravi, ut nihil propterea me in Celſi verbis novaturum eſſe, promitterem. Quod igitur potui; eandem huic noſtræ Editioni præfixi; ſingulis autem Celſi locis, de quibus ea in Epiſtola ſermo eſt, magno tuo commodo in paginarum marginibus numeros appoſui; romanos quidem Epiſtolæ paginis, barbaros autem ipſius lineis reſpondentes, ut nullo negotio quid de quoque loco Vir Cl. cenſeat, poſſis invenire. Idemque ad ea quoque loca præſtitimus quæ de obſcuris, eruditionis ſuæ luce, præclariſſima reddidit. Quoniam vero & de Vita, & de Elogiis, & de Scriptis Celſi haud pauca præmiſit, & inter hæc, Fragmenta etiam ipſius nonnulla, a nemine adhuc prolata; idcirco miſcellaneas de Celſo ejuſque Scriptis Notitias quas Eruditiſſimus Jo. Alb. Fabricius in Bibliotheca ſua Latina, ejuſque novo ac pleniori Supplemento congeſſit, in hoc Auctore recudendo omittere viſum eſt, ne quæ ſatis a Sapientiſſimo Morgagno, Joanne Rhodio, aliiſque Præſtantiſſimis Viris in hac noſtra Editione luculenter de Celſo expoſita ſunt, inutiliter repeterentur: ceteroquin hoc noſtrum, a multis probatum, inſtitutum alias in reliquis Auctoribus, quos in animo emittere eſt, ſervaturi. Auctorum tantummodo a Celſo citatorum Indiculum diligenter a laudato Fabricio collectum, ex memorato ejus novo Supplemento depromtum, & a nobis paginis lineiſque hujus noſtræ Editionis accommodatum, addidimus, ſublatis idcirco eorumdem Auctorum nominibus e rerum & verborum Indice qui in fine occurrit, aliquantulum meliori ordine diſpoſitus

nunc

nunc & concinnatus. Catalogum quoque Editionum non ſolum emendavimus, verum etiam adauximus. Ut autem nonnullorum Doctorum Virorum morem, Serenum Samonicum in Celſi calce, tamquam ejus pediſequum in publicum emittentium, perſequeremur (eſt enim Sereni Opuſculum non cum Celſi quidem libris comparandum, ſed tamen latinæ tum antiquitatis, tum medicinæ monumentum) probatiſſimam Roberti Conſtantini Editionem expreſſimus, qui Lugduni typis Gulielmi Rovillii A. 1566. in 8. una cum Celſo Serenum emiſit. Hanc nobis, non ubivis obviam, Editionem libentiſſime utendam dedit Humaniſſimus Morgagnus. Textum cum Londinenſi Editione quæ II. Poëtarum Latinorum collectionis volumine occurrit, aliiſque vetuſtioribus collatum, non parum emaculatiorem reddidimus. Quinetiam, cum ad eundem tum emendandum, tum illuſtrandum inſervire plurimum poſſit Epiſtola, reconditæ & abſtruſioris eruditionis pleniſſima, quam de Sereno ad nos ſcripſit idem quem merito ſæpius laudavimus, J. B. Morgagnus; hanc bona Auctoris venia textui præmiſimus: & quemadmodum Varias Lectiones, & breves, ſed eruditas, Notas quæ Conſtantinianæ Editionis marginibus appoſitæ ſunt, ſignis parum certis & claris indicatæ, ad ſingularum paginarum calcem rejecimus, perpetuo & ſæpius iterato literarum alphabeti ordine, veluti digito, demonſtratas: ita numeris ſuo loco interjectis, quotieſcunque memoratam Epiſtolam, & qua in pagina, lineaque conſulere oporteat, te, Benigne Lector, diligenter admonuimus. Cum autem in eadem Epiſtola, non tantum de Sereni Samonici, verum etiam de Pſeudo-Macri, de Strabi, de Trotulæ ætate diſſeratur, ac de ejuſdem Samonici Vita, Elogiis, Scriptis, Editionibus pleraque omnia quæ ſcitu digna ſunt, exponantur; hac de cauſa quæ ex aliis, &

nomi-

nominatim ex Cl. Fabricio præmittere in noſtris Editionibus conſuevimus, in hac prætermiſimus. Tantummodo Indiculum Sereni capitum attexere non inutile omnino arbitrati ſumus. Tandem, ne aliquid prorſus huic Editioni noſtræ deeſſet quod in aliquibus, antiquis præſertim, occurreret; Carmina illa quæ ſub nominibus Q. Rhemnii Fannii Palæmonis, & Vindiciani feruntur, ex eadem Conſtantini Editione petita (ipſis tamen ope Stephanianæ Editionis aliquantulum emendatioribus redditis) in hunc librum eo libentius recepimus, quod Carminis Vindiciano attributi, in laudata Epiſtola mentio fit, nonnullis ex eo verſibus expenſis, veroque omnium Auctore luculentiſſime patefacto.

Atque hæc, noſtra Editione jam jam ad finem properante, perſcripſeram, cum in eam ſpem veni ut duas alias Præſtantiſſimi Morgagni in Celſum Epiſtolas, ad me perbenigne ſcriptas, eo permittente, poſſem adjicere. Hæ quidem brevitate prioribus longe cedunt; rerum autem pondere, novitate, atque utilitate minime cedunt. Altera enim, quæ ipſe in MS. Celſi Codice invenerit, cum primam ſuam conferret Epiſtolam, docet, ejuſdemque Codicis ope rem prorſus inexſpectatam demonſtrat, ſcilicet aliquot Capita (& quibus quidem de rebus agentia) in libro Celſi IV. deeſſe. Altera, MS. alterius Codicis auctoritate, eadem omnia confirmat: & præterea Viri Cl. Jacobi Facciolati, in hoc Celeberrimo noſtro Seminario Studiorum Præfecti Eruditiſſimi, & de ſaniori latini ſermonis cultu, atque elegantia præclare meriti, pulcherrimas Animadverſiones XV. in totidem Celſi loca complectitur, cum his illuſtrandis, tum vero maxime latinæ linguæ a nonnullis vocibus quas Eruditi omnes tamquam certas Celſo tribuere, & ejus auctoritate in accuratiora quæque Lexica inferre non dubitabant, repurgandæ utiliſſimas. Harum ſingu-

lis

lis accedunt laudati Morgagni Additamenta ex Codicum etiam inſpectione petita, quibus conſentientibus vocem illam in primis *verticillati* quæ occurrit lib. 8. cap. 1. pag. 504. l. 24. ejuſque unius loci auctoritate in latina Lexica invecta eſt, Librariorum oſcitantiæ deberi, oſtendit, cum ſit ibi omnino legendum *vertici lati*. Sed id, atque alia in iiſdem Epiſtolis per te leges. Viro enim Modeſtiſſimo quidem, ſed tamen noſtri Amantiſſimo, exorato, tandem obtinuimus ut quæ in privatum noſtrum commodum properante calamo exaraverat, ea in commune Studioſorum omnium, ut nobis placeret, vulgare poſſemus. Itaque has ambas poſteriores Epiſtolas poſt breviora Variorum Auctorum in Celſum Scholia collocavimus, futuras proculdubio cum duabus illis prioribus ſplendidius noſtræ hujuſce Editionis ornamentum. Vale.

JO.

JO. BAPTISTÆ MORGAGNI
In Patav. Gymnaſio Primarii Anat. Profeſſor.

IN

AUR. CORN. CELSUM

EPISTOLA AD

JO. BAPTISTAM VULPIUM
In ejuſd. Gymnaſii Anatomico Theatro Publicum Inciſorem.

Jo. Bapt. Morgagnus Jo. Bapt. Vulpio S. P. D.

QUanquam te deficere nihil, puto ad Aur. Corn. Celſum, & Q. Serenum Samonicum pari induſtriæ, & diligentiæ laude edendos atque a V. Cl. Fratre tuo Corn. Nepos, & C. Valerius Flaccus non ita pridem editi ſunt; tamen quando meam quoque ſententiam, & monita aſſidue poſtulas, atque adeo flagitas, non committam, mi Vulpi, ut tanto iſti deſiderio tuo ipſe videar defuiſſe. Et primum quod ad Celſum attinet (nam de Sereno alias ſcribam) illud recte ſtatuiſti, ut eam præ cæteris editionem ſequaris

quam Vir, dum viveret, Eruditiſſimus procuravit Th. J. Almeloveenius. Cujus mei hac de re judicii rationem afferam, ſi prius de iis quæ in illa editione propoſita ſunt, tum Vita, tum Elogiis Celſi pauca admonuero. Cum Joannes Rhodius, a quo Vita illa ſcripta eſt, ignorare non deberet, Epiſtolas duas, alteram ad J. Calliſtum, alteram ad P. Natalem immerito in Marcelli volumine, Corn. Celſi præferre nomen propterea quia prior certe Scribonii eſt, quod luculenter ab eodem ipſo Rhodio in alio [a] eſt libro demonſtratum; utraque autem vel ipſo (ut nunc cætera omittamus) dictionis genere ita a ſcriptis Celſi diſcrepat, ut id qui non videat, nihil ille prorſus videat; cum hæc, inquam, ita eſſent; non intelligere me, fateor, qua tandem ratione ſibi licere crediderit Rhodius, Vir alioqui pereruditus, illarum Epiſtolarum, perinde ac ſi Celſi eſſent, teſtimonio paſſim uti ad ea quæ de hujus vita proponit, comprobanda. Qua de Rhodii inconſtantia, atque adeo prolapſione tantum abeſt ut Almeloveenius Lectores monuerit; ne Amanuenſium quidem Rhodii, aut Typographorum Hafnienſium in illo Opuſculo deſcribendo gravia quædam ac manifeſta correxit errata, ut ubi Largii Deſignatiani (ejus videlicet cujus Epiſtolam Marcellus exhibet) nomen in Largii deſignationi non ſine totius ſententiæ incredibili depravatione mutavere, vel ubi Celſum Roma oriundum aperte monſtrare, ſcribunt ipſius lib. 5. cap. 21; in lib. autem 7. cap. 26. ipſum prodere, pharmacorum (eorum, inquam, pharmacorum quæ præbuiſſe dicitur) artificioſam miſtionem ſe accurate intellexiſſe: quæ nempe capita licet ita diligenter perlegas, ut ne littera quidem una te fugiat; quod tamen ad propoſitum faciat, reperies nihil. Hos autem locos, & præſertim poſtre-

ſtre-

[a] Not. in Scribon. pag. 11.

ſtrenuum eo magis emendare oportebat, quòd nullum præterea aliud verum ac luculentum Celſi ipſius teſtimonium protulit Rhodius, quò illud ſaltem: ipſum non legendo tantum (quod plures putarunt) atque exſcribendo, ſed obſervando etiam, ſuumque judicium interponendo in re medica verſatum eſſe, probaret: mirum ſane in eo qui tot annos in relegendo Celſo conſumpſerit, cum Iſ. Caſaubonus tres ejuſmodi locos in Scholiis annotaverit ſuis, quæ Scholia edidit [b] *Almeloveenius, alioſque ipſe animadverterim, de quibus totidem, exempli cauſa proponere ſatis eſt:* [c] Ego ſic reſtitutum eſſe neminem memini: & [d] Neque audiendi ſunt, qui oſſe nudato, diem tertium expectant, ut tunc excidant. ante inflammationem enim tutius omnia tractantur: & [e] In omni fiſſo fractove oſſe, protinus antiquiores medici ad ferramenta veniebant, quibus id exciderent. Sed multo melius eſt ante emplaſtra experiri.

Elogia autem, & Teſtimonia de Celſo nulla potius afferri oportuit, quam aut ita concepta, aut ita pauca, ut in iſta editione allata ſunt, tanquam illud quod Egnatio [f] *excidit, certiſſimum eſſet:* Cornelii Celſi Fabius, quod ſciam, ex veteribus tantum meminit. *Quid enim? An non Columellæ proferri plures poterant loci, unde intelligeretur, & quam late fuſa rerum ſcientia, & qua elegantia, & qua auctoritate, & qua fama, & quibus temporibus, & quot etiam, ex parte, volumina Celſus ſcripſiſſet? velut ubi* [g] Cornelium Celſum vocat non ſolum agricolationis, ſed univerſæ naturæ prudentem virum, *aut ubi* [h] *de Apibus negat* quicquam præ-

b 2 cipi

b ad pag. 118. lin. 22. *c* lib. 7. cap. 7. p. 426. l. 16. *d* lib. 8. c. 2. p. 509. l. 24. *e* Ib. c. 4. p. 517. l. 6. *f* in Epiſt. Dedic. Celſi. *g* de Re Ruſt. lib. 2. c. 2. *h* l. 9. c. 2.

cipi poſſe elegantius quam a Celſo jam dictum ſit , *aut ubi* [i] *his verbis utitur :* quamvis doctiſſimi Viri (*Celſi*) auctoritatem reverebar , tamen ambitione ſubmota , quid ipſe cenſerem , non omiſi : *aut his* [k] : Julius Atticus , & Cornelius Celſus ætatis noſtræ celeberrimi auctores : *itemque* [l] : Celſus , & Atticus , quos in re ruſtica maxime noſtra ætas probavit : *denique* [m] : ut Carthaginienſem Magonem ruſticationis parentem maxime veneremur ; nam hujus octo & viginti memorabilia illa volumina ex ſenatuſconſulto in latinum ſermonem converſa ſunt ; non minorem tamen laudem meruerunt noſtrorum temporum viri Cornelius Celſus , & Julius Atticus . Quippe Cornelius totum corpus diſciplinæ quinque librias complexus eſt . *Quos quidem libros quinque ad rei tantum ruſticæ diſciplinam pertinuiſſe , tum ea oſtendunt quæ antecedunt , ac ſubſequuntur , tum id confirmat quod in Vita Celſi tradidit Rhodius , videlicet antiquorum quæ calamo ſcripta ſunt , ejus de re medica exemplarium hanc communem eſſe inſcriptionem :* A. Cornelii Celſi Artium Liber VI. *quam quidem & in Gudiano obſervavit Vir Cl. Jo. Alb. Fabricius* [n] , *& Manutii ſuis in editionibus fideliter repræſentarunt , quos nimirum ſecutus eſt H. Stephanus , ſed his verbis :* Operis ab eo ſcripti de artibus pars ſexta . *Et quintam quidem fuiſſe eos libros de re ruſtica , ex primis ipſis ſextæ verſibus ſatis intelligi , recte ab eruditis hominibus eſt adnotatum . Quo autem ordine eſſent partes reliquæ locatæ , & quot in libros diſtributæ , & num ſexta ultima eſſet , de his nihil videor legiſſe quod pro certo habere poſſimus . Conjectura enim eſſet , neque illa ſatis firma ,*

i Ib.c.6. *k* l.3.c. 17. *l* l.4.c.8. *m* l.1.c.1.
n Suppl. Biblioth. Lat. lib.2. c.4. & Bibl. Ibid.

firma, *ſi quis id jungens quod modo dictum eſt*, *cum ordine in pervulgato eo* [o] *Fabii loco obſervato :* *Corn. Celſus* rei militaris, & ruſticæ etiam, & medicinæ præcepta reliquit, *colligeret*, *quartam Operis partem fuiſſe de re militari*. *Conjectura quoque eſt docta hæc quidem*, & *quam cum altero* [p] *Fabii loco*, *de iis quæ Celſus ad* Scepticorum *exemplum* non parum multa *ſcripſit de Philoſophia*, *valde conſentire*, *animadverto ; ſed tamen conjectura eſt*, *quam laudatus Fabricius propoſuit*, *cum* [q] de hoc noſtro *Celſo* videtur, *inquit*, accipiendum quod S. Auguſtinus præf. libri de hæreſibus ait, opiniones omnium Philoſophorum qui varias ſectas condiderunt uſque ad tempora ſua ſex non parvis voluminibus Celſum quendam abſolviſſe. *Ad quatuor autem quas nominavimus*, *partes de re ruſtica*, *medica*, *militari*, & *philoſophica*, *ut ſine dubitatione alia duæ doctis ab hominibus adduntur*, *de arte videlicet rhetorica*, & *de jure civili ; ita ſuſpicari aliquos poſſe*, *video*, *an non aliæ inſuper adjici debeant*. *Neque hoc tamen dico ob librum de herbis jure ac merito longe alii Scriptori attributum*, *aut quod Celſum peculiares libros ſcripſiſſe cenſeam de arte veterinaria*, *quanquam Rhodius in ejus Vita poſtquam libros cæteros memoravit*, *hæc habeat :* Veterinariam quoque conſcripſiſſe autor eſt Mercurialis lib. 4. cap. 2. *Moveret quidem me mei eruditiſſimi Civis auctoritas ; ſi locum quem ad iſtum modum indicavit Rhodius*, *alium eſſe putarem ac illum qui in Prælectionibus Patavinis*, *lib.* 4. *cap.* 2. *ſic legitur :* Scripſerat enim Celſus de medicina brutorum. *Nam hoc negare poteſt nemo qui modo Celſi verba legerit* [r] : amurca ad tertiam partem decocta,

o Inſtit. Orat. l. 12. c. 11. *p* Ibid. l. 10. c. 1.
q loc. cit. *r* l. 5. c. 28. p. 338. l. 31.

vel ſulphur pici liquidæ miſtum, ſicut de pecoribus propoſui, hominibus quoque ſcabie laborantibus opitulantur. *Quinetiam Columellam pluribus in locis* ſ *ad varios boum, oviumque morbos propoſita a* Celſo *remedia laudantem invenio. Veruntamen ut Robertus Conſtantinus* t, *atque adeo noſter Almeloveenius* u *eo Celſi loco nihil aliud ſignificari, docuerunt, niſi quod tradiderat in libris de re ruſtica; ita ex his etiam Columellæ non video quî confici poſſit, peculiares alios de medicina veterinaria libros a Celſo fuiſſe conſcriptos, cum ea omnia inter rei ruſticæ præcepta (quod & ipſe Columella, & Cato fecerunt) opportune tradi potuerint, neque aliter accipere neceſſe ſit verba Mercurialis. Non veterinariam igitur peculiaribus libris complexum eſſe Celſum, ſuſpicor, ſed alias ex iis artibus quas indicat Quintilianus* x. Marcus, *inquit*, Cenſorius Cato idem orator, idem hiſtoriæ conditor, idem juris, idem rerum ruſticarum peritiſſimus. -- Quam multa, imo pene omnia tradidit Varro? Quod inſtrumentum dicendi M. Tullio defuit? Quid plura? cum etiam Cornelius Celſus mediocri vir ingenio, non ſolum de his omnibus conſcripſerit artibus, ſed amplius rei militaris, & ruſticæ etiam, & medicinæ præcepta reliquerit. *Noſti quot, & quam varia argumenta tractata ſint a Varrone; nam etſi libri ejus plerique perierunt; inſcriptiones tamen ſunt nobis ab antiquis Scriptoribus conſervatæ, quas tanquam in tabella Cl. Fabricius* y *exbibuit: in primis, ut totius erat antiquitatis peritiſſimus, rem hiſtoricam eſſe Varronem perſecutum, nemo ignorat: quod Catonem*

nem

ſ l.6. c. 5. 12. 14. & l. 7. c. 5. *t* in Adnotat. ad Celſ. *u* in Scholiis in Celſ. *x* Inſtit. Orat. lib. 12. c. 11. *y* Biblioth. Lat. l. 1. cap. 7.

nem quoque illum Cenſorium feciſſe, conſtat, & Quintilianus iſto in loco diſerte confirmat. Num ergo Celſum, etſi nihil præterea aliud ſcripſiſſet, Hiſtoriam ſaltem attigiſſe, non ſuſpicabimur?

Sed ne diutius in his quæ minus ſunt certa, hæreamus; ad ea quæ certiſſima ſunt, reliqua de Celſo Columellæ Teſtimonia, atque Elogia redeo: quæ inter, eo magis quæ protinus afferam, omiſſa adhuc (quod ſciam) fuiſſe miror, quod deperditorum ejus de re ruſtica librorum Fragmenta quædam in nonnullis præſertim eorum videntur eſſe ſervata. Nam lib. 1. *cap.* 8. Ejuſmodi, inquit, villicum (*illiteratum, ſed tenaciſſimæ memoriæ*) Cornelius Celſus ait, ſæpius numos domino, quam librum afferre, quia neſcius literarum vel ipſe minus poſſit rationes confingere, vel per alium propter conſcientiam fraudis timere. *Lib.* 2. *cap.* 9. Nam, quod ait Celſus, ubi mediocris eſt fructus, optimam quanque ſpicam legere oportet, ſeparatimque ex ea ſemen reponere. *Lib.* 3. *cap.* 2. Albuelis (*vitis*) utilior, ut ait Celſus, in colle, quam in campo: in arbore, quam in jugo: in ſumma arbore, quam in ima, ferax & materiæ frequentis, & uvæ. *atque iterum:* Prudentis magiſtri eſt -- illud in totum præcipere, quod & Celſus ait --: Nullum genus vitium conſerendum eſſe, niſi fama; nullum diutius conſervandum, niſi experimento probatum. *Lib.*7.*cap.*2. Igitur id pecus (*ovillum*) quamvis molliſſimum ſit, ut ait prudentiſſime Celſus, valetudinis tutiſſimæ eſt, minimeque peſtilentia laborat. *Capite autem* 3. *ejuſdem libri:* Nam melior eſt (*agnus*) autumnalis verno, ſicut ait veriſſime Celſus. *Lib.* 8. *cap.* 13. *Anſer* autem non ubique haberi poteſt, ut exiſtimat veriſſi-

me Celſus, qui ſic ait: Anſer neque ſine aqua, nec ſine multa herba facile ſuſtinetur, neque utilis eſt locis conſitis, quia quicquid tenerum contingere poteſt, carpit. Sicubi vero flumen, aut lacus eſt, herbæque copia, nec minus juxta ſatæ fruges, id quoque genus nutriendum eſt: quod etiam nos facere cenſemus, non quia magni ſit fructus, ſed quia minimi oneris. *Lib.* 9. *cap.* 14. Quam rationem (*reparandi apes ex juvenco perempto*) diligentius proſequi ſupervacuum puto, conſentiens Celſo, qui prudentiſſime ait, non tanto interitu pecus iſtud admitti (*an* amitti?) ut ſic requirendum ſit. *Sed cum ex aliis præterea Columellæ locis, ac præſertim ex fine memorati noviſſime capitis & ſententias Celſi, & quid de his Columella cenſuerit, cognoſcere poſſimus; tamen eos quos protuli, dignos præter cæteros judicavi qui minime in Almeloveenii editione omitterentur.*

Porro neque Plinius ſilentio erat prætereundus, qui toties Celſum inter Auctores (& quidem non Externos) quos ſecutus eſt, retulit in primo Naturalis Hiſtoriæ libro, atque alibi etiam, ut libro 10. *cap.* 53. *& (quod Almeloveenius non ignoravit) in calce capitis quarti, libri* 20. *ubi ex Celſo diſerte nominato remedium adverſus pedagram attulit, quod in libro hujus habemus quarto,* pag. 238. lin. 27. *cap.* 24. *Nam alium quendam Plinii locum ex lib.* 14. *c.* 2. Græcinus, qui alioqui Cornelium Celſum tranſcripſit: *non contemno quidem; ſed tamen non tanti, quanti facere Eruditi nonnulli Homines videntur, facio. Etſi enim Julium hunc Græcinum (hunc, inquam, ipſum Juſti etiam Lipſii* z, *atque Henrici Savillii* a *judicio) &* ab

z & *a* in Agricol. Taciti.

ab Seneca [b] *haud ſemel laudatum, & a Corn. Tacito* [c] *inſigni illo elogio ornatum invenio:* pater Julii (*Agricolæ*) Julius Græcinus ſenatorii ordinis, ſtudio eloquentiæ, ſapientiæque notus, iiſque virtutibus iram Caii Cæſaris meritus. namque Marcum Sillanum accuſare juſſus, & quia abnuerat, interfectus eſt; *ut ad Celſi laudem non mediocriter pertineat quod ab ejuſmodi Viro credatur eſſe tranſcriptus; haud facile tamen cenſuerim, aliud voluiſſe Plinium ſignificare, niſi quod ſuper helvenaca, de qua ibi loquitur, vite Celſi ille judicium deſcripſerit. Neque enim, aliter ſi eſſet, aut Plinius ipſe* [d] *inter eos Scriptores quorum auctoritatem in libris* 14. 15. 17. 18. *ſecutus eſt, præter Celſum, Græcinum quoque nominaſſet, atque adeo in libri* 16. *Indice hunc, Celſo omiſſo, memoraſſet, aut Columella* [e] *ſæpe adeo ſententiam Julii Græcini nominatim laudaſſet, atque ipſa, ut videtur, verba, quæ pro Græcini Fragmentis haberi fortaſſe poſſunt, plerunque retuliſſet; imo ipſum, non Julii Attici, quod facit,* [f] *ſed Cornelii Celſi* velut diſcipulum *ſcripſiſſet* duo volumina ſimilium præceptorum de vineis *edidiſſe. Utcunque id eſt; hæc veterum Auctorum teſtimonia antiquam Celſi famam, atque etiam (quod vel ex iis intelligi poteſt quæ de Græcino modo attigimus) ætatem ipſam indicantia, iſtic omnia prætermittuntur.*

Unus Quintiliani locus, cum proponi plures poſſent, & in his aut ubi [g] *Celſum de eloquentiæ præceptis* accurate *ſcripſiſſe, judicat; aut ubi* [h] *eundem* eruditum *appellat* virum; *aut ubi* [i] *in-*

ter

b De Benef. l. 2. 21. & Epiſt. 29. *c* in Jul. Agricolæ Vita. *d* Nat. Hiſt. l. 1. *e* de Re Ruſt. Vid. l. 3. c. 2. 3. 12. & l. 4. c. 3. 28. *f* Ib. l. 1. c. 1. *g* Inſtit. Orat. l. 3. c. 1. *h* l. 9. c. 1. *i* l. 10. c. 1.

ter pauciſſimos eloquentes, *quos in philoſophia* literæ Romanæ tulerunt, *ipſum dilaudans*, ſcripſiſſe, *ait*, non parum multa, ſcepticos ſecutum, non ſine cultu, & nitore; *unus, inquam, profertur Quintiliani locus, iſque Celſo cum haud multum æquus, tum qui etiam quam revera ſit, multo paſſim iniquior videatur non attendentibus videlicet*, mediocri virum ingenio *ibi* k *Celſum dici, ubi contentione quaſi quadam facta, Scriptores omnium longe ingenioſiſſimi, & in his Homerus, Plato, Ariſtoteles, M. Tullius, collaudantur*.

Quid vero de iis dicemus quæ multa ex Verderio ſine ulla animadverſione proponuntur? In aliquo Celſus Hippocratis verbo latine reddendo aliquid interdum humani paſſus ſit; num propterea continuo pronunciandum erat, Hippocratem, & Græca pene omnia parum feliciter vertiſſe? *An non erat potius animadvertendum, quanto ille, quam nos, Hippocratis ætati propior fuit, tanto fidelioribus atque integrioribus Hippocratis exemplaribus uſum eſſe; ut niſi quid aliud omnino obſtet, non ex noſtris exemplaribus Celſi verſionem reprehendere, ſed ex Celſi verſione noſtra emendare exemplaria iis præſertim in locis deceat qui aliter in aliis antiquis codicibus ſcripti ſunt: quod me quidem, cum Hippocratem publice interpretarer, aliquando, & fortaſſe haud incommode, facientem annis ſuperioribus audiviſti. Sed* denique apud Celſum, *inquit*, obſervationes quædam ſunt ludicræ. *Quæ tandem?* Si nimirum ægrotus ſummis digitis extrema parietum evellat, hoc eſt lapillos ex muro exradicet (*Celſus* l *ita habet:* ſi qua minuta eminent, carpat) ſignum mortis eſſe; *quaſi vero iſtiuſmodi obſervationem aut Celſus de Hippocrate* *, *de illo, inquam, Hippocrate,*

quem

k l.12.c.11. *l* l.2.c.6.p.55.9. * Præn.n.4.

quem felicius (ſi Diis placet) vertiſſe oportebat, non accepiſſet; aut qua ratione, cauſaque vera eſſe poſſit, explicare Medici prorſus neſcirent. Sed jam ad ipſos Celſi libros veniamus.

Hos cum ego libros ante multos annos ruri diligenter perlegerem, exemplari uſus parvulo ex iis Lugdunenſibus quorum uno ipſum quoque Joſephum Scaligerum uſum eſſe, ex Lindenio cognoſces; memini me ducentos minimum locos ex iis quos corruptas eſſe, intelligebam, conjectura (neque enim aut ulli, calamo; aut alii, formis deſcripti, quos conferrem, ibi erant libri) conjectura, inquam; ductum emendare, vel ut verius dicam, quo emendari modo poſſent, inter legendum divinare voluiſſe. Quas divinationes cum poſtea aliquando cum excuſis libris conferrem, non ante ſenſi, me actum egiſſe, quam libellum a Lindenio procuratum in manus ſumerem. Hic enim Vir diligentiſſimus, & magnis ad Celſum reſtituendum ſubſidiis inſtructiſſimus quæ ego ſuſpicione attigeram, ea prope omnia ex veterum librorum auctoritate, & Virorum Summorum conjecturis ſelectiſſimis repoſuerat. Quorſum hæc? inquies. Nempe ut intelligas, me Almeloveenii, qui Lindenium fere ſecutus eſt, editionem probantem, non temere, ſed facto periculo, atque inſtituta cum aliorum libris comparatione judicare. Et vero ut certis in locis, quorum aliquot in hac Epiſtola indicabo, minime de ea Lindenii editione Thomæ Bartholini m judicium improbem; in pleriſque tamen eorum qui a me ſunt diligenter perpenſi, non video eſſe cur verear ne non ſit cæteris anteferenda. Huc adde quæ Almeloveenii ſedulitas, ac ſolertia adjunxit, & in his quæ ad locos vel incertæ ſcripturæ commonſtrandos, vel obſcuros illuſtrandos, vel memorabiles indicandos, compro-

ban-

m Diſſert. IV. de libris legend.

bandoſve in calce tum ſingularum pagellarum, tum libri univerſi adſcripſit. Quibus omnibus in rebus etſi hominis exercitatiſſimi eruditionem, diligentiam, egregiamque de ſtudioſis lectoribus bene merendi voluntatem jure laudo, atque commendo; noli tamen credere, ſic illum, meo quidem judicio, peregiſſe omnia, nihil ut reliquerit induſtriæ tuæ. Imo ſic habeas, velim: prope innumera adhuc ſupereſſe quæ adjici poſſint, hujuſque rei conjecturam facias ex iis quæ has mihi litteras alia inter ſtudia, atque occupationes ſcribenti in memoriam videris eſſe redacta.

Nam ut a poſtremis incipientes, ad priora demum revertamur; hæc memorabilia, ac digna ſunt certe quæ extenſo quaſi digito Lectoribus oſtendantur: jam tum Celſum lib. 3. cap. 19. primum fortaſſe ex omnibus quos nunc de re medica habemus, Scriptoribus (quæ enim huc Rubeus [n] *profert ex Hippocrate, ne aliter accipienda ſint, vereor) primum, inquam, nutrientium, ut vocant, Clyſterum uſum, & opportunitatem litteris manda-*
158, 1. *viſſe;* Ultimum, *inquit*, auxilium eſt, in alvum ptiſanæ vel alicæ cremorem ex inferioribus partibus indere, ſiquidem id quoque vires tuetur: *Jam tum lib. 6. cap. 7. in* gravis au-
376, 2. ditus *curatione monuiſſe*, aurem ipſam conſiderare oportere, *ſi forte appareat* ſordium coitus: *haſque, ante, ubi opus ſit, emollitas, auricu-lari* ſpecillo eximendas eſſe: *Jam tum; id-*
377, 7. *que paulo infra; ſcripſiſſe:* purgare aurem oportere, & ſpiritum continere, donec inde humor aliquis exſpumet: *Jam tum lib. 7. cap. 26. id in urethræ inciſione præcepiſſe, quod & alibi, velut in jugularium venarum ſectione, aliquando haud inutile eſſe poſſe, animadverto: ſci-*
474, 32. *licet primum cutem* quamplurimum attrahendam,

[n] Annot. in Celſ.

dam, *deinde urethra inciſa, & hærente in ea*
calculo exempto, tum cutem remittendam; ſic
enim fieri, ut inciſum colem integra pars cu-
tis contegat, & urina naturaliter profluat:
Jam tum eodem in libro, capite autem 16. *do-*
cuiſſe, tum craſſius inteſtinum perforatum inter- 452, 15.
dum glutinari, *tum* ſi anguſtius vulnus *abdo-* & 27.
minis eſt, quam ut *prolapſa* inteſtina commode
refundantur, incidendum eſſe, donec ſatis pa-
teat: *quod quidem monitum meminiſti ut præ cæ-*
teris inculcaverit hac ætate nimium lentis, ac me-
ticuloſis Chirurgis Experientiſſimus Vir Abr. Cy-
prianus o. *His locos adde quos Redius* p *con-*
firmavit, atque illuſtravit ſive de Serpentum ve-
neno, ſive de Hirundinibus, & chelidonia. Cel-
ſus namque in extremo ſexto capite libri ſexti ea-
rum quas ibi memorat, Avium acies, *inquit*,
extrinſecus læſa, interpoſito tempore in anti- 369,
quum ſtatum redit, celerrimeque hirundinis. 23.
Unde etiam locus fabulæ factus eſt, per pa-
rentes id herba reſtitui, quod per ſe ſaneſcit.
Idemque lib. 5. *cap.* 27. Venenum, *inquit*, ſer- 309,
pentis -- non guſtu, ſed in vulnere nocet. -- 22.
Ergo quiſquis exemplum Pſylli ſecutus, id
vulnus exuxerit, & ipſe tutus erit, & tutum
hominem præſtabit. Illud interea ante debebit
attendere, ne quod in gingivis, palatove,
aliave parte oris ulcus habeat. *Neque tan-*
dem is prætermittendus eſt locus, quo nos uti con-
ſuevimus, ut quid priſci Anatomici inteſtini cæci
appellatione ſignificarint, Celſi etiam auctoritate
oſtendamus. Nimirum lib. 4. *cap.* 1. *craſſius, in-*
quit, inteſtinum a dextra parte incipiens, in 184,
ſiniſteriorem pervium & longum eſt, in dexte- 31.
riorem non eſt; ideoque cæcum nominatur.

Atque

o Epiſt. ad Millington. *p Oſſerv. int. alle Vipere*, & *Eſper. int. a coſe natur.*

Atque hi quidam ſunt ex multis locis quos ut memorabiles indicare poterat Almeloveenius ; nunc duos (haud amplius) ex non paucioribus adſcribam , quos quidem poterat declarare . Nam quod
153, 6. *lib. 3. cap. 18. ſcriptum eſt :* Confert etiam aliquid ad ſomnum ſilanus juxta cadens ; *quot tandem ex ſtudioſis Adoleſcentibus putas intellecturos quid ſit iſte* ſilanus ; *cum eruditus Vir Jo. Cæſarius* q *vocis inſolentia permotus , ſe pro ipſa* ſaliens rivus *repoſiturum fuiſſe , fateatur , niſi in ea verba forte incidiſſet unde incipit Sex. Pomp. Feſti* r *liber ſecundum Aldi partitionem duodeviceſimus :* Tullios alii dixere eſſe ſilanos , alii rivos : *quæ & G. Valla viderat , ac Silanum pro rivo expoſuerat . Et Ronſſeus* ſ *quidem eadem qua Cæſarius , habet : idemque ſenſerat , ac tradiderat Pantinus* t . *Ego vero cum Feſti verba relego :* Tullios alii dixere eſſe ſilanos , alii rivos , alii vehementes projectiones ſanguinis arcuatim (*Joſ. Scaliger , aliique legunt* arcuatim) fluentis , quales ſunt Tiburi in Aniene . Ennius in Ajace . Ajax miſſo ſanguine tepido Tullii efflantes volant ; *ut ſuſpicor , quædam librariorum incuria eſſe omiſſa , aut ſaltem vel depravata , vel in non ſuum locum tranſpoſita ; quid enim illa :* quales ſunt Tiburi in Aniene , *ad ſanguinem ? ita minus miror R. Conſtantinum* u *legere , non* Tullios alii dixere eſſe ſilanos , *ſed* Tubulos alii dixerunt eſſe ſalientes , *&* ſaliens *in Celſo ſcribendum credere pro* ſilanus . *Porro Joſephus Scaliger in ſuis in Feſtum Caſtigationibus hæc notat :* Silani ; Gloſſario ſilvani . Silvanus , Κρηνός , *hoc eſt fons aquæ ſaliens : ac pariter in iis Notis quæ ex editione Feſti Romana ,*

Ca-

q Comment. in Celſ. *r* de Verb. Signific. *ſ* Enarration. Celſ. *t* Annotation. in Celſ. *u* Adnot. in Celſ.

Caſtigationes Scaligeri conſequuntur, hæc habentur: In antiquo Lexico Latino Græco, *Silvanus* exponitur Κρουνός, & ita fortaſſe legendum tum hic, tum apud Cornelium Celſum: *qua in opinione Jacobum quoque Cujacium* x, *& Hieronymum Columnam* y *fuiſſe, non ignoro: & certe in Philoxeni Gloſſis:* Silvanus, *vel* Silbanus, Κρουνός, *ſe etiam legiſſe, oſtendunt Gerardus Joannes Voſſius* z, *& Robertus Keuchenius.* a *Hæc etſi ita ſunt; tamen illa viciſſim haud ſunt ignoranda, non modo hos duos quos noviſſime laudavimus, Viros, & præterea Jo. Jacobum Hofmannum* b *pariter cenſere, in Gloſſis, atque adeo in Feſto legendum eſſe* Silanus, *&* Silanos; *ſed & reapſe Turnebum* c *in Petri Danielis Aureliani latino Onomaſtico perantiquo, in membranis ſcripto, ſic inveniſſe:* Silanus tubus; *ac Lambinum* d *in Vocabulario Latino-græco cujus ipſi Puteanus copiam fecerat:* Silanus, Κρουνός. *Neque Conſtantinus* e *ipſe negat*, Tullios *etiam, &* ſilanos *in Feſto legi; imo hæc ſcriptura in omnibus quæ adhuc viderim, excuſis Feſti exemplaribus habetur. Huc adde ex iis Fabulis* f *quæ ſub C. Julii Hygini nomine circumferuntur:* cum (*fuſcinam*) eduxiſſet, tres Silani ſequuti ſunt, qui ex Amymones nomine Amymonius fons appellatus eſt; *quinetiam ex divina illa Athenienſis Peſtilentiæ deſcriptione Lucretiana* g:

Multa ſiti proſtrata viam per, proque voluta

Cor-

x Obſervation. l.11. c.2. *y* in Ennii Frag. ex Ajace. *z* loco infra cit. *a* In Frontinum de Aquæd. ad illa verba: *compluribus ſalientibus aquis inſtruxit urbem.* *b* Lexic. Univerſal. ad vocem *Silani.* *c* Adverſ. l.28. c.6. *d* Comment. ad Lucr. l. 6. *e* loc. cit. *f* Fab. 169. *g* De Rer. Nat. l. 6.

Corpora ſilanos ad aquarum ſtrata jacebant
Interclusa anima nimia ab dulcedine aquaï ;

ſic enim poſt Aldum, ut probe noſti, rejecta Marulli emendatione, & Pii ſcriptura, qui ſic amnis, & ſola amneis *pro ſilanos poſuerant ; vetuſtis, emendatiſque libris auctoribus, Viri Doctiſſimi edidere, ex quibus Lambinus* h *Giſanius* i, *Creechius* k *hunc etiam ipſum de quo agimus, Celſi locum in eandem ſententiam produxerunt, nec Munckerus* l *in allatis Hygini verbis exponendis, aut Voſſius in Etymologico Linguæ Latinæ* m (*ubi, ut opere in longo, haud miror quod pro Mythologico Hygini citet P.* Aſtronomicon) *prætermiſit. Neque vero omiſſus eſt ab iis quos ſupra nominavi, Hofmanno* n, *& Keuchenio* o, *aut denique a Samuele Pitiſco* p ; *quinimo ab his duobus diſerte adſcriptum eſt,* ſilanum *eſſe hic a Celſo poſitum pro* rivulo ſuſurrante decidentium leniter aquarum ; *ut mihi illud Virgilianum* q *in memoriam reduxerint :*

-- levi ſomnum ſuadebit inire ſuſurro ;

multoque etiam magis illos Poëtarum aliorum locos ad quos Celſus potuit reſpexiſſe, ut hunc Horatii : r

Fonteſque lymphis obſtrepunt manantibus
Somnos quod invitet leves,

illumque inprimis Ovidii ſ, *qui in Somni ipſius domo, ac penetralibus deſcribendis, nullo modo ſibi eſſe* rivum *prætermittendum exiſtimavit,*

-- per quem cum murmure labens
Invitet ſomnos crepitantibus unda lapillis.

Ve-

h loc. cit. *i* Conlectan. Lucret. *k* Not. ad Lucr. l. 6. *l* Not. ad Hygini Fab. 169. *m* ad vocem *Silanorum*. *n o* loc. cit. *p* Lexic. Antiquit. Roman. ad vocem *Silanus*. *q* Bucolic. Eclog. 1. *r* Epod. 2. *ſ* Metamorph. l. 11.

Verum ante eos omnes a quibus ut nonnulla alia quæ ſupra indicavi, ita hunc Celſi locum in iſtiuſmodi ſententiam productum eſſe, comperi, produxiſſe invenio L. Gr. Gyraldum in eo Dialogiſmo t, *in quo a Barbulejo ſuo ex ſe quaſitum eſſe, propoſuit*, quid ſibi vellet hæc inaudita vox Silanos; *ipſe vero* antiquam vocem eſſe Latinam, & tubos aquarum ſignificare, & fiſtulas, *oſtendit. Cæterum ad hujus vocis antiquitatem comprobandam fuit aliquando cum pertinere fortaſſe, crederem*, Silanorum *cognomen*, *Romæ in Junia Gente celeberrimum; ſed poſtea vidi, tum Antonium Auguſtinum* u *id ipſum deducere a* Silo, *Sergiorum*, & *Licinorum cognomine, ſignificante, ut Feſtus* x *eſt auctor, naſum ſurſum verſus repandum, tum noſtræ hujus vocis originem ex arabica* Silan, *quod eſt* fluxus aquæ, *a Thoma Erpenio* y, *quocum faciunt Hofmannus* z, & *Voſſius* a, *derivari. Quæ omnia cum ita ſint, neque aliquis; quod ſciam; in antiquis Celſi codicibus aliud quam* ſilanus, *legiſſe ſe, ſcripſerit, quam quidem vocem in primis, ac præterea in optimis quibuſque editionibus conſtanter video eſſe ſervatam; ut nihil in Celſo mutandum, ita Lectores monendos cenſeo quid Eruditiſſimi Homines de hoc vocabulo, ejuſque ſignificatione tradiderint.*

Non ita difficile, nec tamen æque omnibus facile erit conjicere quid ſibi Celſus voluerit libro 5. *in fine capitis* 21. *quod eſt de Peſſis*. Si concide- 271,
re, *inquit*, vitio locorum mulier ſolet, co- 15.
chleæ cum teſtis ſuis comburendæ, conterendæque, deinde his mel adjiciendum eſt. Si

c non

t Dialogiſm. 18. u De Familiis Roman., in Junia. x De Verbor. Signif. l. 17. y Annot. in Lexic. Arabic. Rapheleng. z a locis cit.

non comprehendit, adeps leonina ex roſa mollienda eſt. *Si enim hæc ita juncta; ut in pleriſque editionibus; legantur, tanquam aut unum ad morbum, aut unum ad peſſum ſpectarent; cogitare poteſt quiſpiam num forte ea verba* ſi non comprehendit *hoc ſignificent: ſi mulier quæ vitio locorum concidit, nihil percipit; vel an ſic etiam ſint accipienda: ſi mel contuſis cochleis adjectum eas non ſatis, ut alibi Celſus loquitur, cogit; quo videlicet modo tum Scribonius* b, hæc omnia, *inquit*, ſive contuſa, ſive creta diligenter, melle Attico deſpumato comprehendantur; *& alio in loco* c, deinde cæteris miſcentur, quæ & ipſa recipere debent tantum mellis, quantum ſatis erit ad comprehendenda & continenda ea; *tum Vegetius* d, quæ diutiſſime trita, melle optimo adjecto comprehendantur: *vel denique erit fortaſſe qui ſic opinetur: feciſſe hic Celſum quod ubi* e *præcepit de extrahendis calculis fœminarum, aperte fecit, ut ad Virgines etiam reſpiceret; his igitur non eos peſſos, quos nimirum* non comprehenderent, *ſed tantummodo e leonina adipe, roſa mollita, inunctiones, vel ſi mavis, quæ nunc vocitant* naſcalia *imperaviſſe. Ego vero ut duas illas priores explicationes multis de cauſis quas enumerare neceſſe non eſt, minime probare me poſſe, fateor; ſic ne hanc quidem tertiam tueri velim, propterea quod ſi id Auctor ſpectaſſet; certe (ut alia ſileam) in ſuperioribus quoque peſſis nonnullis adverſus morbos cunctis fœminis pariter communes proponendis, Virginum rationem habuiſſet: neque vero habendam ipſi fuiſſe in toto hoc capite, is intelliget qui peſſorum nomine nihil hic niſi* naſcalia *præcipi, animadvertet*. Eorum, in-

b Compoſ. Med. Comp. 70. *c* Comp. 106. Sic & 88. & 227. *d* Art. Veterin. l. 4. c. 27. *e* l. 7. c. 26. p. 481, 27.

inquit, hæc proprietas eſt; medicamenta com- 170,
poſita molli lana excipiuntur, eaque lana na- 15.
turalibus conditur. *Quoniam igitur ſic connexorum ut propoſuimus, Celſi verborum nulla ſatis placet ſententia; an melior poſſit exiſtere videndum eſt ex iiſdem in duas, ut ab Lindenio, & Almeloveenio factum eſt, particulas ita ſejunctis, ut ſingulæ ad ſingulos tum morbos, tum peſſos indicandos pertineant. Cumque omnis vel in ſic disjunctis obſcuritas oriatur ex illo verbo* comprehendit; *etſi hoc non ſatis illuſtratur ſynonymo quod in ora libri ſui adſcripſit R. Conſtantinus*, συλλαμβάνεται, *propterea quia non pauciora ferme ſignificat hoc apud Græcos, quam* comprehendit *apud Latinos; mihi tamen cauſam præbuit ſuſpicandi, an ut apud illos non tantum ſignificat* complectitur, capit, percipit, *&c. verum etiam interdum* concipit, *qua videlicet ratione ab Ariſtotele poſitum invenitur lib. 2. de Generat. Animalium; ſic Celſus, Græcos hic imitatus, eadem ſcribat ſignificatione*, comprehendit; *ut hæc ejus ſententia ſit: Si mulier non concipit; adeps leonina, oleo roſaceo emollita, ac lana molli excepta ſubjicienda eſt: quæ ſane explicatio magis probabitur ab iis qui cum meminerint, non modo apud recentiores aliquos Auctores pinguedinem leonis ad juvandam venerem commendari; verum ipſum quoque Aetium* f *ex eodem oleo in fellis veſicula leonina ſervato peſſum, ſeu potius* naſcale *ad conceptionem adjuvandam propoſuiſſe: tum minime ignoraverint, æqualem ferme Celſo Scriptorem Columellam* g *in re quidem haud ita abſimili ſcripſiſſe:* brumæ temporibus aliquando inſita vitis comprehendit: & *vitis truncus inſitus* cum comprehendit; *hoc eſt*

c 2 *cum*

f Tetrab. 4. Serm. 4. c. 32. *g* de Re Ruſtic. l. 4. c. 29.

cum indito ſurculo coaluit intime ſic ut ipſum jam alat : quæ omnia eo fuſius expoſui quod ex iis quæ adhuc conſului , Lexicis , aliiſque ejuſdemmodi libris plane intelligerem , quoſdam hujus verbi ſignificatus ex iis eſſe quæ doctorum alioqui Hominum , & in his rebus verſatiſſimorum magnam quantumvis diligentiam fugerunt .

Jam vero ex innumeris prope locis quorum incertam ſcripturam commemorare poterat Almeloveenius , hos paucos habe . Lib. 2. cap. 29. in quo cibi , ac potiones quæ alvum movent , traduntur , me non præterit , Nicolai illius qui Florentiæ primus omnium quos non ego modo , ſed & Viri noverint longe Eruditiſſimi Thomas Bartholinus h *, Almeloveenius noſter , & Jo. Albertus Fabricius* i *, primus , inquam , Celſum deſcripſit formis , atque etiam L. Ant. Juntæ , ac Manutiorum libros poſt mulſum , vinumque dulce , vel ſalſum hæc habere :* aqua : tenera omnia tepida : dulcia : pinguia : *hancque ſcripturam hactenus probare Almeloveenium , ut cum Lindenio ſcribat :* aqua , omnia
106 , tenera , tepida , dulcia , pinguia . *Attamen in*
29. *proximo capite* 30. *quod propter Operarum incuriam apud Almeloveenium inſcribitur* 25. *in quo contra , quæ alvum adſtringunt , proponuntur , numquam ego poſt aſperum & vinum , & defrutum*
107 , *legi :* aqua vel tepida vel præfrigida , dura , id
31. eſt , ea quæ tarde puteſcit , ideoque pluviatilis potiſſimum , omnia dura , macra ; *hæc , inquam , ſuperiori loco perſpicue oppoſita nunquam legi , quin vehementer dubitarem , an non magis in ipſo probanda eſſet altera ſcriptura quam Cæſarius , Pantinus , Stephanus , Rubeus , atque alii ſequuntur :* aqua tenera , omnia tepida , dulcia , pinguia ; *ut aqua videlicet* tenera *oppona-*

tur

h Differt. IV. de libris legend. *i* Bibl. Lat. l. 2. c. 4.

tur duræ, *ſicut a Rubeo* k *explicatum eſt; aut certe utramque ſcripturam; quod factum video a Conſtantino, & Ronſſeo; eſſe cenſerem proponendam. Initium quoque ſectionis* 16. *capitis* 28. *libri* 5. *cum hoc habeat Nicolaus:* Scabies vero eſt durior cutis rubicundus; *Junta autem, Cæſarius, Pantinus, Stephanus, aliique tria poſtrema verba ita ſcribant:* durior cutis rubicundior; *Manutii vero:* humor cutis rubicundus; *Conſtantinus denique ad libri oram:* tumor durior cutis. Alii, durities cutis; *Ronſſeus autem: al.* humor durior c. r. *al.* durities cutis; *cum igitur uſque adeo hic varient codices; equidem haud improbaverim quod Almeloveenius, miſſis cæteris aut manifeſte vitioſam, aut minus probabilem ſententiam habentibus, ultimum cum Lindenio ſelegerit, & ſcribere maluerit:* Scabies vero eſt 338, 2. durities cutis rubicundior. ex qua puſtulæ oriuntur; *erat tamen de tanta iſta varietate Lector monendus tum ne pro certo crederet, Celſum ita ſcripſiſſe, tum ut inquireret quo igitur modo ſcripſiſſet, an ſic, exempli cauſa:* Scabies vero eſt aſpritudo cutis rubicundior, ex qua puſtulæ oriuntur. *Ut enim mittam, verbi* aſpritudo *veſtigia quædam fortaſſe in illo* durior *relicta eſſe, quod pleræque, & in his vetuſtiſſima, editiones ſervarunt; certe in ejus quæ proxime antecedit, ſectionis principio cum hæc de puſtulis Celſus ſcripſiſſet:* Earum plura genera ſunt. Nam modo 336, 8. circa totum corpus partemve aſpredo (aſpritudo *ex optimis, vetuſtiſque exemplaribus quæ Rhodius* l, *& Conſtantinus* m *nominant, legendum eſt*) quædam fit, ſimilis his puſtulis &c. eæque modo rubent, modo colorem cutis non excedunt; *cum, inquam, Celſus hæc ſcripſiſſet; a*

c 3 *veri*

k Annot. in Celſ. *l* in Lexic. Scribon.
m Adnot. in Celſ.

*veri ſimilitudine non prorſus abhorret, jungere
cum illa ſectione hanc quæ ſequitur, eo quod ex-
empli cauſa propoſuimus, initio voluiſſe, eoque*
338, 9. *magis quod paulo poſt id initium*, Quo aſperior
eſt, *inquit*, quoque prurit magis, eo diffici-
lius tollitur. *Verbis autem opus non eſt, ut
intelligatur, aut libro* 6. *cap.* 14. *(quod perperam
Almeloveenii Operæ* 16. *fecere) in quo de Uvæ
morbo ſermo eſt, omittere non decuiſſe, veterem
librum a Conſtantino, & Ronſſeo in ſuorum mar-
gine deſcriptum, cujus auctoritate, proxima iis
quæ afferemus protinus, verba in ſuam ſedem re-
ſtituta ſunt, non* ſucco *habere, ſed* ſuccus *in hoc*
389, *loco :* Chelidoniæ quoque ſucco per cochlear
30. illita uva maxime prodeſt : *Aut libro eodem,
cap.* 6. *in extrema fere ſectione* 1. *cum illis verbis :*
350, In ipſum vero oculum primo die, niſi immo-
30. dica inflammatio eſt, nihil recte conjicitur;
*alteram quoque, librorum videlicet Nicolai, Jun-
tæ, Manutiorum, Stephani, Conſtantini, ſcri-
pturam, quæ a Ronſſeo, aliiſque præterea ſaltem
in ora adſcripta eſt, proferre conveniſſe :* niſi mo-
dica inflammatio eſt; *præſertim cum hæc conti-
nuo ſequantur :* ſæpe enim potius concitatur eo
pituita quam minuitur : *Aut lib.* 7. *cap.*2. *ad*
410, 5. *illa verba :* ſi ægrum fluens alvus exercuit,
neque per alimenta quicquam corpori accedit;
*indicandum fuiſſe : Manutios tamen; quos cum
dico, Egnatium quoque ipſum dico; pro* exercuit,
legiſſe exhaurit, *Stephanum autem* exhauſit;
*quam quidem ſcripturam, magis profecto cum pro-
ximis quæ modo allata ſunt, verbis ipſo loquen-
di genere congruentem, Conſtantinus quoque, ac
Ronſſeus adnotavere : Aut eodem libro* 7. *cap.* 12.
ſect. 1. *quæ eſt inſcripta* de Dentibus, *poſt ea
verba quibus docemur tum cognoſcere, in eorumne
evulſione aliquid ex oſſe cui inhærent, fractum ſit,*

tum

tum fracti oſſis particulam , inciſa etiam , ſi opus ſit , gingiva , vulſellæ ope eſſe extrahendam ; quæ porro ſubjiciuntur : Quod ſi fractum ſtatim non 444, eſt , ſed intumeſcit extrinſecus maxilla , ut os 16. hiare non poſſit ; *non ſine iis legi oportuiſſe quæ ipſorum loco ſunt tum in pervetuſto Nicolai libro , tum in illis quos Junta , & Cæſarius edidere , quorum quidem verborum præcipua pars eſt a Conſtantino , Ronſſeo , aliiſque in margine propoſita :* Quod ſi factum ſtatim non eſt , indureſcit extrinſecus maxilla , ut is hiare non poſſit ; *hoc eſt , ſi fracti oſſis particula educta ſtatim non ſit : Aut denique libro* 8. *cap.* 10. *ubi de membris , ut reponantur oſſa , extendendis , hæc habentur :* Sub qua (*inflammatione*) & difficile , & periculoſe 532, vis nervis adhibetur . nam diſtentionem ner- 15. vorum vel cancer ſequitur ; vel certe , cum mitiſſime agitur pus ; *duo fuiſſe non omittenda , alterum , plerorumque libros non habere :* cum mitiſſime agitur , *ſed* ut diutiſſime alatur , *Manutiorum :* ut mitiſſime alatur , *Conſtantini ſcriptum calamo :* agatur ; *ut proclive ſit ſuſpicari , ſcripſiſſe Celſum :* ut mitiſſime agatur ; *alterum , in iiſdem omnibus , imo ipſius quoque Lindenii libro non* diſtentionem *nervorum legi , ſed* diſtentio .

Verum in hiſce aut omnibus , aut certe fere omnibus locis erunt fortaſſe qui minus neceſſarium fuiſſe judicent variantem ſcripturam indicare : Quid vero de iis cenſebunt quos protinus memorabo , in quibus , nulla alia commonſtrata ſcriptura , eam Lindenius , atque Almeloveenius ſine ulla dubitatione unam ediderunt quam aut nullo pacto , aut minus profecto laudabiliter tueri poſſimus ? Libro enim 3. *ſic capitis* 18. *initium propoſuerunt :* Et febrium quidem curatio expoſita 148, eſt . Superſunt vero alii corporis affectus , qui 14.

huic ſuperveniunt, ex quibus eos, qui certis
partibus aſſignari poſſunt, protinus jungam,
Incipiam ab inſania. Ego vero qui in aliis omni-
bus quæ adhuc videre licuit, Celſi exemplaribus
conſtanter legerim: eos, qui certis partibus aſ-
ſignari non poſſunt; vixque meminerim, Con-
ſtantinum, atque Ronſſeum, nullo tamen anti-
quo codice citato, & in ipſo tantum margine ſuo-
rum librorum, iſtud non eſſe delendum, indica-
viſſe; qui Noſtri & reapſe deleverint, & dele-
viſſe ſe, reticuerint, plurimum miror. Nam ſi
quis forte dicat: quid ergo? Num inſania, le-
thargus, apoplexia, paralyſis, comitialis, car-
diacus, aut regius morbus (de quibus videlicet
ſermonem habendi ab iſtis verbis Corn. Celſus ini-
tium capit.) affectus igitur ſunt qui certis partibus
aſſignari non poſſunt? ego etſi illum ad Pantini
Annotationes poſſem rejicere ex quibus qua ratione
id negare Celſo licuerit, intelligeret; non tamen
faciam, ſed hoc unum reſpondebo, non quid aliis,
& his noſtris potiſſimum, ſed quid Celſi, alio-
rumque latinorum rei medicæ Scriptorum tempori-
bus apud ipſos in uſu eſſet, ac conſuetudine, eſſe
ſpectandum. Serenus certe Samonicus n lethargi,
& comitialis, ac regii morbi; Plinius autem
Valerianus o & horum, & cæterorum qui ſunt
paulo ſupra nominati, curationes ſeorſum, ex-
traque aliorum qui certis partibus aſſignantur,
ordinem propoſuerunt, quanquam uterque a capi-
te orſus, & deinceps thoracem, imum ventrem,
artuſque ipſos perluſtrans, ante poterat in ſuis
quemque ſedibus, ſiquas eorum certas eſſe, cen-
ſuiſſet, nullo negotio collocare. Quorum Scripto-
rum aliquis forte auctoritatem contemnat; ipſius
autem Celſi contemnere qui poſſit? Hic vero ſi, ut

n de Medicina Præc. l. 3. c. 7. & ſeq. o l.2. c. 58. & ſeq. & Lin-

Lindenius, *atque Almeloveenius proponunt*, *eos de quibus loquimur*, *affectus certis partibus aſſignari poſſe*, *ſcripſiſſet*; *qua tandem ratione ſtatim atque ipſorum tractationem cum libro tertio abſolverat*, *hoc uti libri quarti initio* (*quod quidem omnes ad eundem pariter modum exhibent*, & *in his Lindenius etiam*, *ac Almeloveenius*) *potuiſſet*: Hactenus reperiuntur ea genera mor- 182, 7.
borum, quæ in totis corporibus ita ſunt, ut iis certæ ſedes aſſignari non poſſint: nunc de his dicam, quæ ſunt in partibus. *Operæ quoque pretium eſt animadvertere quomodo ipſi eodem in libro quarto capitis* 21. *finem ediderint*: Ne-
que alienum eſt, fovere inferiores partes a- 235,
qua, decocta ex verbenis comprimentibus, ex 18.
iiſdem aliqua cataplaſmata imo ventri inguinibuſque circundare; præcipueque ex aceto. Vitare autem oportet rutam, & ne ſupinus dormiat. *Nempe igitur Celſus in nimia ſeminis profuſione* (*de hac enim agit in eo capite*) *rutam quam cæteri laudarunt Medici*, *ipſe improbaverit*? *Vi enim ſua*; *in Scholiis inquit Almeloveenius*; *nimium extinguere ſemen poſſet*. *At quanto veri ſimiliora ſcripſiſſet*, *ſi indicata plerorumque librorum ſcriptura*: præcipueque ex aceto rutam vitare, etiam (*alii habent*: &) ne ſupinus obdormiat; *Lectores monuiſſet*, *paulo aliter duntaxat interpungendo* & *librarios potuiſſe hunc locum corrumpere*, & *nos poſſe reſtituere*, *ſi videlicet* (*quod factum eſſe*, *nuper vidi etiam in Conſtantini editione*, & *ad eundem fere modum in Ronſſei Enarratione*) *ſcribamus*: Neque alienum eſt cataplaſmata imo ventri inguinibuſque circundare; præcipueque ex aceto rutam: vitare etiam, ne ſupinus obdormiat. *Non difficilius eſt*, *præſertim alia aliorum librorum ſcriptura animadverſa*, *locum reſtituere*,

quem

quem libro 5. *in capitis* 27. *initio comperies :* Se-
307, 6. quitur, ut de his (*vulneribus*) dicam, quæ morſu fiunt, interdum hominis, interdum ſimiæ, ſæpe canis, nonnunquam ferarum, aut aliorum animalium, aut ſerpentium. Omnis autem feræ morſus habent quoddam virus. *Quæ poſtrema verba cum in libris editis ab Nicolao, itemque a Manutiis ad hunc modum ſcripta ſint :* Omnis autem fere morſus habet quoddam virus; *imo a Manutiis ſcriptum ſit* ferè; *miror, Almeloveenium hos potius non eſſe ſecutum, præſertim qui hic laudet Panaroli Pentec.* 2. *Obſervationem* 32. *(legendum eſt* 42. *) quæ eſt* de Mulieris morſu venenato, *cui addere ex Hildano* [p] *alias potuiſſet idem oſtendentes, morſum videlicet hominis aut eſſe virulentum, aut certe; ut Plinii* [q] *verbis utar; inter* aſperrimos *non injuria numerari. Quæ etiamſi non ita ſe haberent, neque Serenus Samonicus* [r] *qui reſpexiſſe ad hunc Celſi locum videtur, ſcripſiſſet :*

Sive homo, ſeu ſimilis turpiſſima beſtia nobis
Vulnera dente dedit, virus ſimul intulit atrum;

Celſus tamen ipſe per ſe iſtam ſibi ſcripturam aſſereret. Cum enim poſt ea de quibus agimus, verba, hæc continuo ſubjecerit : Itaque ſi vehemens vulnus eſt, cucurbitula admovenda eſt; *hæcque, ut tota reliqua prima ſectio, de omnibus univerſe morſibus ſint neceſſario accipienda; neque enim alioqui de hominis, ac ſimiæ morſibus, velut eſt pollicitus, in toto hoc capite verba faceret; neceſſe profecto eſt, ut non modo omnis feræ, ſed etiam omnium animalium morſum fere vi-*

[p] Cent. 1. Obſ. 84. 85. & Cent. 4. Obſ. 87.
[q] Natur. Hiſt. l. 28. c.4. [r] De Medic. Præc. cap. de Hominis, ac Simiæ morſu.

virus quoddam inferre, poſuerit, quod videlicet cucurbitula ſit extrahendum. Idem quoque Celſus quid de duobus aliis locis cenſendum ſit, ſatis ſuperque demonſtrat. Nam quod ab Noſtris editum eſt libro 8. *cap.* 1. Primo vero duo, radii 505, 5. & brachii, oſſa juncta paulatim dirimuntur, rurſuſque ad manum coeunt, modo craſſitudinis mutato. Siquidem ibi radius plenior, cubitus admodum tenuis eſt; *non ſine vitio eſſe iis omnibus apparebit qui paulo ante, hæc ſcripta eſſe, animadverterint:* Quæ res ſedem brachio 504, præſtat, quod conſtat ex oſſibus duobus, *iis* 29. *nimirum quæ illico nominat, ut in eo quoque de quo ſermo eſt, loco, ac deſcribit Celſus,* radio *videlicet, ac* cubito; *ut manifeſtum ſit, cum brachium ipſum conſtet ex radio, non oportuiſſe ſcribere:* duo, radii, & brachii, oſſa; *ſed vel ſatis fuiſſe:* duo brachii oſſa, *vel ſi nominanda erant:* duo, radii & cubiti, oſſa, *omnino ſcribere oportuiſſe: verum enim a Celſo reapſe ſcriptum ſit, haud ſatis liquet ex ſcriptura, in aliis omnibus quæ adhuc vidimus, exemplaribus in hunc unum modum depravata:* duobus radiis brachii oſſa. *Alter locus in eodem pariter libro occurret, capite autem* 5. *quod de Naſo fracto eſt, ubi & Lindenius, & Almeloveenius hæc edidere:* Sin, quod intus inditum eſt, lædit; ſicut ma- 522, xime fit, ubi interior cartilago perfracta eſt, 21. exercitatæ nares eadem tantummodo habena continendæ ſunt. *Ubi tamen, non* exercitatæ, *ſed* excitatæ nares, *ipſe Celſus indicat, eſſe legendum, ut qui non modo alibi, atque adeo etiam paulo infra eodem verbo eadem ſignificatione eſt* 523, *uſus, ſed & paulo ſupra de fracta naſi cartila-* 20. *gine in ſuam ſedem reponenda verba faciens,* Quicquid, *inquit,* e cartilagine concedit (*libentius* 522, 1. *legerem:* concidit, *cum cæteri quos conſului,*

libri

libri conſtanter habeant : Quicquid in cartilaginem incidit) excitandum leniter eſt, aut ſubjecto ſpecillo, aut duobus digitis utrinque compreſſis : *mox quæ in nares injicienda ſint, docet, quæ deſidere cartilaginem, non ſinant, item quæ extrinſecus habena circumdanda ſit quæ nares ſic excitatas, contineat : poſt quæ videlicet ea continuo ſubjicit de quibus loquimur, verba. Sed & in cunctis quos ad hoc tempus inſpeximus libris, non* exercitatæ, *ſed* excitatæ nares *ſcriptum eſt : quod utinam ſignificaſſet Lectoribus Almeloveenius ; hac quippe ſcriptura commonſtrata aut illam alteram rejeciſſent, aut ſaltem quid Celſus revera ſcripſiſſet, amplius ſibi in ejuſdem, ut nos fecimus, aut in aliorum etiam ſcriptis ſtatuiſſent eſſe quærendum.* *Quod quidem in locis nonnullis facturos ſcio in quibus Vir ille ad iſtum alterum modum ſe geſſit, ut puta cum lib. 4. cap.*
234, 3. 21. *ad illa verba :* Id faciunt etiam albæ violæ, *hæc adnotavit :* Mercurialis Variar. Lect. L. 1. c. 3. videtur *olivas* legiſſe. *Illud tantummodo minus placet, quod hæc ita adnotet, quaſi vero præter Mercurialem nemo omnium id legiſſet ; cum ego contra in nullo adhuc libro :* albæ violæ, *ſed in omnibus invenerim :* albæ olivæ : *quæ quoniam, ut ibi oſtendit Mercurialis, meus tum ex ipſarum natura, tum ex Medicorum auctoritate ; adſtringendo utiles ſunt ; ſane hic videntur convenire ubi &* gummi, & paſſum *laudantur, quocum videlicet Celſus ipſe* oleas albas *in eo capite* [f] *conjunxit in quo ea quæ alvum adſtringunt, propoſuit. Multoque etiam minus dubito, quin doctus Lector noſtri conjecturam non ſequatur quam ad initium adſcripſit capitis 5. libri 3. Cum enim Celſus de Diaria Febre ſermonem inſtituens, hæc*
123,32. *habeat :* Igitur ſi (*febris*) ſemel tantum acceſ-

ſit,

[f] l. 2. c. 30. p. 107, 27, 31.

ſit, deinde deſiit, eaque vel ex inguine, vel ex laſſitudine, vel ex æſtu, aliave ſimili re fuit, ſic, ut interior nulla cauſa metum fecerit; *Almeloveenius*, *pro* inguine, *malim, inquit*, *ſanguine*, vel *ingluvie*, quomodo enim ex inguine poſſet oriri febris? dein (*Celſus*) enumerat cauſas externas, quas inter inguen cenſeri non poteſt. *Verum enimvero ſi has inter cenſeri inguen non poteſt; qua, quæſo, ratione* ſanguis *ipſe cenſeretur? Certe autem inter cauſas externas cenſetur ictus, vel alia ejuſmodi ipſi etiam pedi vis illata a qua & inguinis tumor, & hujus ſocia diaria febris exiſtit: ſic enim ex inguine diariam oriri febrem, ita manifeſtum eſt, ut minime oportuiſſet Almeloveenium quærere,* quomodo ex inguine poſſet oriri febris? *præſertim cum ipſe Hippocrates in Epidem.* t *ſcripſerit:* Ex bubonibus febres omnes malæ, præter diarias: *eandemque prorſus in Aphoriſmos* u *ſententiam retulerit, cujus poſtremam partem a Galeno* x, *Oribaſio* y, *Philotheo* z, *Liebautio* a, *Heurnio* b *ad eundem atque a me modum explicatam eſſe, ſcio, per externas ſcilicet, evidentesve cauſas, inguinis tumorem, ac diariam febrem excitantes. Recte igitur illud fecit Almeloveenius, quod in hoc loco nihil in Celſi verbis mutavit: quod utinam in pluribus aliis facere, quamvis ipſo præeunte Lindenio; noluiſſet; dici enim haud poteſt, mi Vulpi, quoties, & quot Viri longe etiam doctiſſimi, & in reſtituendis Veterum ſcriptis exercitatiſſimi, cum medicinam afferre ſe crederent, quantum ex integro, ſanoque reſecuerint.*

Hoc autem quod in aliis improbo, ne ipſe ad-

mit-

t l. 2. ſect. 3. *u* ſect. 4. aph. 53. *x* Commentar. 2. in Aph. Hipp. *y* Comment. in Aph. H. *z* Comment. in Aph. H. *a* Schol. in Aph. H. *b* Enarrat. Aph. H.

mittam; etſi poſtremo hoc loco dubitationes, quinetiam divinationes quaſdam communicare tecum ſtatui in aliquot Celſi locos, in quibus Almeloveenius nihil quidquam ſubeſſe vitii, judicare ſe, oſtendit; hæc tamen velim ſic accipias, ut ad te, alioſque quibus præſertim codicum Celſi vetuſtiorum copia eſt, ad inquirendum, conferendumque excitandos, non ad aliquid in Celſo præmature immutandum a me adſcripta eſſe, exiſtimes.

Et primum libri 3. caput 27. numquam me perlegere potuiſſe, fateor, quin mirarer vehementer, in illud unum idemque caput, in quo de apoplexia, paralyſi, aliiſque nervorum affectionibus actum
181,6. *eſſet, ea quoque ad extremum conjici quæ ad Suppurationes pertinent, quæ in aliqua interiori parte oriuntur, atque adeo ſuſpicarer, poſtrema hæc omnia aut alicunde avulſa, eodem eſſe reponenda, aut ſaltem in peculiare, ac penitus diviſum caput ſecernenda. Libris autem Celſi, editiſque in ipſum Commentariis, quæ adhuc licuit, conſultis omnibus, non modo veſtigium ullum antiquæ diviſionis, ſed ne unum quidem reperire Scriptorem potui qui in eadem dubitatione fuiſſet, præter Ronſſeum* [c], *qui*, addubito, *inquit*, vehementer num quæ hîc ſubſequuntur, antedictis cohæreant: mihi certe fini 22. capitis annectenda videntur, quod eodem capite de tabidis, & pulmone ſuppuratis agit. *Neque minus propemodum dubito; quamvis nec Ronſſeum, nec alium aliquem habeo præeuntem; quin pariter in libri 4. caput 20. quod eſt* de Vulvæ, *hoc eſt* de Uteri, Morbo, *temere a librariis contruſa fuerint quæ in illius calce leguntur de Nimia Urinæ Profuſione; quaſi vero hoc mali viros nunquam, ſed mulieres tantum corriperet, ut propterea inter peculiares earum morbos ita præſertim, nulla ſcili-*

cet

[c] Enarrat. Celſ.

tet de viris mentione facta, a Celſo referri potuiſſet. Verum ad alia, ut puto, errata librariorum veniamus. In libri ejuſdem 4. *capite* 1. *ſcriptum eſt :* atque hæc quidem juncta ſunt. 183, Renes vero diviſi: qui lumbis ſub imis coxis 32. inhærent, a parte earum reſimi, ab altera rotundi. *Mitto, pro* diviſi *alios omnes quos inſpexi, libros, & recte fortaſſis, habere* diverſi; *duo vero quorum primum vix tandem in Manutiorum libris, alterum in nullo adhuc reperi, prætermittere non poſſum; ſic enim legendum credo :* qui lumbis ſub imis coſtis inhærent, a parte earum rotundi, ab altera reſimi: *qua in lectione, tibi præſertim adeo in Anatome exercitato, probanda, non eſt ſane cur laborem; quid enim eſſe manifeſtius poteſt quam Renes ne ima quidem ſui parte ſummas coxas, hoc eſt innominata oſſa, attingere; ſub imis autem coſtis poſitos eſſe: neque ea reſimos eſſe parte qua coxas, vel coſtas ſpectant, ſed rotundos; contra qua alter alteri obvertuntur, non rotundos eſſe, ſed reſimos? In capite ejuſdem libri quarto ſect.* 2. *ubi inter ea quæ aſthmati, atque orthopnœæ communia ſunt, hoc primum legimus :* quod propter anguſtias, per quas ſpi- 198, ritus evadit, ſibilum elidit; *videndum cenſeo,* 14. *an non potius oporteat legere :* ſibilum edit. *Nam quid ſit* ſpiritum elidit, *quomodo vel ipſe alibi* d *locutus eſt Celſus, ſatis id quidem; quid autem ſit* ſibilum elidit, *haud ſatis videor intelligere. Quod ſi igitur legamus :* ſibilum edit; *commentarii loco eſſe poterit quod Caſſius Medicus* e *in Problemate habet* 22. Cur, *inquit*, difficulter ſpirantes ſibilo non abſimilem vocem reddunt? Quoniam morbus ipſe eſt præcluſio, atque compreſſio inanium pulmonis fiſtularum: per an-

d l. 5. c. 28. p. 316, 10. *e* Med. Quæſt. & Probl.

anguſtum autem foramen dum fertur ſpiritus ; talis redditur ſonus. *Velim etiam hæc atten-*
237, *te conſideres in ejuſdem libri capite* 24. Quidam
26. (*podagrici, chiragricive*) cum toto anno a vino, mulſo, venere ſibi temperaſſent, ſecuritatem totius vitæ conſecuti ſunt. idque utique poſt primum dolorem ſervandum eſt, etiamſi quievit. Quod ſi jam conſuetudo ejus facta eſt, poteſt quidem aliquis eſſe ſecurior his temporibus, quibus dolor ſe remiſit : majorem vero curam adhibere debent hi, quibus id revertitur. quod fere vere autumnove fieri ſolet. *Quanam, quæſo, ratione poſtrema hæc accipiemus? Num* hi quibus id revertitur, *ii ſunt quibus dolor reverti ſolet? At quid attinebat his majorem curam imperare, quaſi ille aliquis quem ſecuriorem eſſe juſſit, non pariter ex iis eſſet quibus conſuevit reverti dolor? Certe de utriſque dicit :* ſi jam conſuetudo ejus facta eſt. *Num igitur* hi quibus id revertitur, *erunt ii quos jam nunc revertens dolor reapſe invadit? At multo minus id attinebat monere; nam quis, reapſe invadente dolore, majorem neſcit curam eſſe adhibendam? Quid ergo eſt? Una ego litterula omiſſa has tantas huic loco offuſas tenebras eſſe, puto. Si enim legamus, non* hi, *ſed* his, *aut etiam (nam* ii *lego in vetuſtiſſimo libro ab Nicolao typis deſcripto, quem porro ſecutus eſt Junta)* iis, quibus id revertitur; *perſpicua profecto, & Celſo digna, & cum ſuperioribus, ac conſequentibus verbis apta, & cohærens exiſtit ſententia, hæc videlicet : Quibus dolor primus deceſſit, ii ſibi diu, atque omnino temperent, neceſſe eſt, ut ne amplius revertatur. Quibus autem ſæpius dolor reverſus eſt, eorum aliquis minus quidem ſibi temperet, licet his anni temporibus quibus dolore ſolutus eſſe conſuevit; at contra iis temporibus quibus.*

bus ſolet redire, id eſt vere utplurimum, atque autumno, iis, inquam, temporibus ſibi podagrici omnes magis temperent, neceſſe eſt; nimirum quia niſi majori temperantia conſueto morbo occurratur, majus tunc periculum eſt ne redeat. Sed ut hoc in loco unam a librariis omiſſam litteram; ſic in altero unum, aut plura eſſe ab ipſis addita verba, crediderim. Libro enim 5. cap. 15. ubi legimus: Quinetiam ſilveſtris papaveris, cum 279, jam ad excipiendam lachrymam maturum eſt, 10. manipulus, qui manu comprehendi poteſt, in vas demittitur, & ſuperinfunditur aqua, quæ id contegat, atque ita coquitur; *exiſtimaſſem forſitan, Celſum ita ſcripſiſſe, ut Scribonius Largus* f: faſciculus, quantum manu comprehendi poteſt; *niſi continuo primum illud verbum rurſus poſuiſſet:* Ubi, *inquit*, jam bene manipulus is coctus eſt. *Itaque cum papaveris manipulus idem ſit ac quod manu comprehendi poteſt, ideoque & Ovidius* g, *& Plinius* h, *& Palladius* i, *ut manipulum ſignificarent, ille quidem dixerit:*

> Arentiſque roſæ quantum manus una prehendat;

alter vero: Mercurialis herba quantum manus capiat; *poſtremus autem:* buxi folia, quantum manus ceperit; *videtur profecto Celſus poſt illa:* papaveris, cum jam ad excipiendam lachrymam maturum eſt; *vel ſcripſiſſe:* quantum manu comprehendi poteſt, in vas demittitur, *vel potius:* manipulus in vas demittitur; *ſic ut ea verba:* qu. manu comprehendi poteſt, *explicationis cauſa in ora alicujus veteris libri adſcripta, imperitia librariorum inter ipſius Celſi verba recepta ſint: quod quidem & in aliis deſcribendis*

f Compoſ. Med. Comp. 83. *g* de Medicam. Faciei. *h* Nat. Hiſt. l. 25. c. 5. *i* de Re Ruſt. l. 11. tit. 14.

Auctoribus haud raro accidiſſe, notum eſt, & ſæpe in noſtro hoc contigiſſe, cum Lindenius k, *animadvertit, tum Rhodius* l, *nonnullis prolatis exemplis, indicavit. In loco autem quem protinus afferam ex ejuſdem libri* 5. *capite* 28. *ſect.* 2. *quæ eſt de Carcinomate, nihil quidem aut additum, aut omiſſum eſt; & verborum tamen ſolum mutata diſtinctione, ſententia miſere depravata eſt. Poſtquam enim ejus de quo ibi agitur, morbi plura genera, vel plures, ſi mavis, gradus ſunt* 317, 31. *memorati, hæc ſubjiciuntur:* Tolli nihil, niſi κακόηθες poteſt: reliqua curationibus irritantur. Et quo major vis adhibita eſt, eo magis quidam uſi ſunt medicamentis adurentibus. *Sic autem verba hæc diſtinguenda ſunt:* Tolli nihil, niſi κακόηθες poteſt: reliqua curationibus irritantur; & quo major vis adhibita eſt, eo magis. Quidam uſi ſunt medicamentis adurentibus. *Diſtinctionem hanc comprobant quæ continuo ſequuntur:* quidam ferro aduſſerunt: quidam ſcalpello exciderunt. neque ulli unquam medicina profuit: ſed aduſta protinus concitata ſunt, & increverunt, donec occiderent: *& reliqua, quæ eo nimirum omnia pertinent, ut oſtendant: vitia iſta curationibus, ſicuti poſitum eſt, præſertim vehementioribus, adhibitis exaſperari. Res ut perſpicua, ut facilis ſit, vides; tamen ex omnibus quos ad hunc diem hujus diſtinctionis confirmandæ gratia conſului, libris, vix unum, Roberti videlicet Conſtantini, invenire potui in quo ad eundem fere modum diſtincta ſint verba. Haud multo gravior in deſcribendo Celſo plerorumque error hujus pariter ſententiam mutat in lib.* 7. *cap.* 18. *ubi inter ceteras notas quibus Enterocelen dignoſcamus, hæ quoque*

ſic

k Epiſt. ad Lect. *l* in Scribon. Compoſ. 4. & 104.

ſic proponuntur : frigore omni (*tumor*) contra- 457,
hitur, calore diffunditur ; eſtque tum ſcrotum 14.
& rotundum, & tactu leve. *Hic vero eſſe ſcri-
bendum :* tactu læve, *ipſe per ſe Auctor indicat,
qui paulo ſupra inter ſigna quibus nos docuit Epi-
plocelen ab Enterocele diſtinguere*, tactu vero,
inquit, tumor inæqualis eſt. *Hujuſmodi autem
errorem haud notaſſem ; ſed ut Operarum Almelo-
veenii, ſane vel in ipſa A.* 1713. editione, *quam*
correctiorem *eſſe, in libri fronte confirmant, &
qua mihi una ad hoc tempus datum eſt uti, non
valde diligentium, ſicuti multis in locis collato
Lindenii exemplari (quod a te ſedulo fieri, velim)
animadverti ; ut Operarum, inquam, Almelo-
veenii, fortuitum lapſum prætermiſiſſem, niſi
etiam in Lindenii ; Lindenii autem ? imo vero
Juntæ quoque, Manutiorum, Cæſarii, Stepha-
ni, Conſtantini, Ronſſei, aliorumque exemplari-
bus animadvertiſſem, cum tamen in primo illo,
Nicolai videlicet, itemque in Pantiniano ſcriptum
ſit :* læve. *Sed & in his, & in cæteris omni-
bus, quos modo memoravi, libris fruſtra quæſivi
qua ratione intelligere melius poſſem quod legimus
in proximo capite* 19. Miniſter autem ſiniſtra 460,
manu comprehenſo ſcroto, ſurſum verſus eum 30.
debet extendere, & quam maxime ab inguini-
bus abducere ; *omnes enim ii libri pariter habent :*
eum, *vix Conſtantino, ſed in ora, ſcribente :*
eam, *aut* id, *quam videlicet poſteriorem vocu-
lam, aut aliam nullam in vetuſtiorum librorum
aliquo me invenire poſſe, ſperaveram. In aliis
autem verbis quæ in ejuſdem* 6. *libri capite occur-
runt* 26. *ſect.* 1. Nonnunquam etiam prolapſus 474,
in ipſam fiſtulam (*id eſt urethram*) calculus, 26.
qui ſubinde ea extenuatur, non longe ab exitu
inhæreſcit ; *in his, inquam, verbis ne Conſtan-
tinus quidem id exhibuit quod quærebamus. Nam*

quod in margine ad vocem ea *adnotavit :* urina , vel ſubaudi , *nimis id longe petitum videtur , cum vox* urina *non ita prope poſita ſit : neque præterea urina extenuat hærentem calculum , ſed auget ; vel ſi extenuat , cur igitur extenuatus ſic inhæreſcit ? Ego vero pro* qui *ſperabam vel* quia, *vel* quâ *in libro aliquo poſſe inveniri , ut Celſus hoc diceret : quia ; vel qua parte ſubinde urethra extenuatur ; propterea ; vel ea in parte calculus inhæreſcit . Videndumque eſſe , cenſebam , num forte huc pertineret quod Aretæus* m *vidiſſe ſe , dicit ; poſtquam enim ſcripſit :* Secunda porro calamitas eſt , cum per colem calculus tranſmittitur . Nam ſi amplior ſit , quam urinæ iter (Græci urethram vocant) capere poſſit ; in eo multum temporis hæſitat , &c; *tum hæc ſubjicit :* Ægerrime autem tortuoſi calculi exeunt : quoſdam enim & hamatos vidi , in meatibuſque adnatas quaſdam duritias . *Sed & ſecundum naturam ſolere urethram contrahi in ipſo primo , ſive exteriore ſuo orificio in ipſis etiam , ut noſti , fœminis obſervavimus* n *: quod eo potiſſimum memoramus , quia ubi Celſus in proxima hujus capitis ſectione* 4. *de minori fœminarum calculo verba facit , cum cæteri quos inſpeximus , libri ; niſi prorſus memoria nos fallit ; omnes ſic habeant :* Ergo & per ſe ſæpe excidit , & ſi in primo quod eſt anguſtius inhæret , eodem tamen unco ſine ulla noxa educitur ; *ibi Almeloveenii , ac Lindenii exemplaria , omnino abjecta (quam bene alii viderint) illa voce :* primo ,
481, 23. *hæc exhibent :* & , ſi in urinæ itinere , quod eſt anguſtius , inhæret . *Porro ambo ; ut ad alium locum veniamus ; in ejuſdem capitis ſectione* 2. *quæ eſt de calculis e veſica extrahendis , hæc in*
480, 6. *ipſo fine habent :* Quocunque autem modo cervix

m De Sign. Diut. Morb. l. 2. c. 3. *n* Adverſ. Anat. IV. Anim. 24.

vix ea parte ſecta eſt, leniter extrahi, quod aſperum eſt, debet. *Haud equidem diffiteor, hunc locum in aliis omnibus quos conſului, libris manifeſto eſſe vitiatum; ſic enim in cunctis legitur:* Quocunque autem modo cervix ea parte facta eſt; *Attamen cum proxime ſcriptum fuerit, non qua parte, ſed quo & ferro, & modo cervix veſicæ ſit aperienda; ſemper ego, potius in* ea parte, *quam in* facta *ſubeſſe vitium exiſtimavi, & hac propterea ratione eſſe tollendum:* Quocunque autem modo cervix patefacta eſt; *præſertim cum ſupra Auctor de ejuſdem cervicis ſectione ad hunc ipſum modum locutus ſit:* Cum vero patefacta eſt (*hoc eſt cervix; hæc enim proxime antecedunt:* rupta cervice, quam habuiſſet inciſa) in conſpectum calculus venit: *Non me præterit, Almeloveenium, quamvis omnibus quos vidi, libris, atque adeo ipſius etiam Lindenii, repugnantibus, qui nempe conſtantiſſime habent:* Cum vero patefacta eſt; *ſcribere eo in loco maluiſſe:* Cum via 478,
perfecta eſt; *tamen & ipſe, idem locutionis genus* 12.
in eadem re ante paucos verſus in Celſo ſervavit; nam poſt illa: - plaga facienda eſt, qua cervix 477,
aperiatur; donec urinæ iter pateat ſic, ut pla- 32.
ga paulo major, quam calculus ſit; *continuo hæc ſubdit:* Nam qui metu fiſtulæ (quam illo loco ὑρορυάδα Græci vocant) parum patefaciunt; &c. *Eſſent alii loci in quos meas; quales ea cunque ſunt; divinationes proferre poſſem; ſed quia jamdudum ſentio, me juſtum longe eſſe prætergreſſum epiſtolæ modum; unum tantummodo, eumque ad rem noſtram anatomicam pertinentem, attingam, quem locum ne ipſi quidem Paawio* o, *Anatomes, ut tute ſcis, haud ignobili Doctori ſuſpectum fuiſſe, mirum eſt. Libro igitur* 8. *cap.* 1. *in maxillæ inferioris deſcriptione, hac* ha-

o Comment. in Celſ. l. 8.

501, 7. *habentur :* Verum ipſius maxillæ partes extremæ quaſi bicornes ſunt . Alter proceſſus intra latior , vertice ipſo tenuatur , longiuſque procedens ſub oſſe jugali ſubit , & ſuper id temporum muſculis illigatur . Alter brevior , & rotundior &c. *Etſi in nullo eorum quæ ad hoc tempus vidi , exemplarium aliam quam hanc ipſam inveni ſcripturam ; non poſſum tamen non credere , Celſum potius ita ſcripſiſſe :* Alter proceſſus infra latior , vertice ipſo tenuatur . *Si enim res id pateretur , ut ſcribere potuiſſet :* Alter proceſſus intra latior , extra tenuatur ; *nihil immutandum eſſe , cenſerem ; nunc igitur cum & res ipſa , & quod non obſcure oppoſitum eſt :* vertice ipſo tenuatur , *requirant , ut illud ante poſuerit :* infra latior ; *non video cur unius litterulæ mutatione ut vitiari hic locus a librariis , ita a nobis reſtitui non poſſit . Hanc tamen , aliaſque omnes quas in hac epiſtola propoſuimus , ſive divinationes , ſive dubitationes , velim tibi perſuadeas , nihili nos & in præſentia facere , & ſemper eſſe facturos , niſi ab Doctiſſimis Viris , & longe magis quam nos Anatomici , in emendandis ſcriptis Veterum exercitatis probentur . Quod ſi forte unam modo , aut alteram haud prorſus cenſerent eſſe improbandam ; ſatis magnum nobis videremur earum fructum cepiſſe , cum quæ de Xenophonte , cujus e libris quædam menda auferebat , Muretus* [p] *, ea nos de Celſo etiam dicere , nequaquam dubitaremus :* Nihil eſt tam puſillum quod non avide accipi debeat , quod quidem ad tam politum , tamque utilem Scriptorem pertineat . Parvum eſt , quod afferimus ; ſed magnus is , quem adjuvamus . *Vale* .

Patavii Poſtrid. Idus Decembr. MDCCXX.

VI-

[p] Var. Lect. l. 3. c. 15.

VIRIS CELEBERRIMIS,

PETRO PETITO

ET

MATTH. SLADO

Illi Gallorum, huic Batavorum Medicorum Principibus,

THEOD. JANS. ab ALMELOVEEN S. D.

ANtiquioris Medicinæ parentes nobiliſſimos licet, atque ob eleganter fideliſſimeque tradita præcepta ſummopere neceſſarios, a plurimis noſtri ſeculi hominibus non modo negligi & contemni, verum etiam acerrimis proſcindi dicteriis, uſque adeo percrebruit, Viri Præſtantiſſimi, ut hoſpes in literis, in Arte quoque noſtra plane peregrinus ſit oporteat, qui tam nota atque vulgaria ſe neſcire fateatur. Nec tantum illi, verum etiam (en quo tandem pigrities deſidiaque homines perduxit?) illorum cultores vel maximo odio, imo ludibrio habentur. Quod cum animadvertiſſem, quorum nominibus Scriptorem hunc, quem ob innumera translata loca, non immerito quidam Latinum appellare ſolent Hippocratem, de novo noſtra cura prodeuntem, inſcribi gratum eſſet, non ita diu quærere debui, ſiquidem non alios niſi Vos, Viri eruditionis fama, multiſque ac magnis in univerſam literarum rempublicam meritis celeberrimi, operis hujus patronos certiſſimos antiquiſſimoſque potui eligere,

quos ne Celſus ipſe quidem, ſi in vitam ei daretur reditus, ſcriptorum ſuorum cenſores recuſaret. Nunc itaque nihil mihi reſtat, quam ut obnixe Vos rogem, ut me in amicitiam Veſtram recipere, hancque inſcriptionem, tamquam benevolentiæ obſervantiæque erga Vos meæ, qualecunque documentum admittere dignemini. Valete. Dabam Trajecti ad Rhenum a. d. xv. Kalend. Februarii, CIƆ IƆ CXXCVII.

THEOD.

THEOD. J. ab ALMELOVEEN

LECTORI BENEVOLO

S. D.

Multos non modo proximi, verum etiam hujus ſeculi eruditione atque fama præſtantiſſimos viros operam in emendandis atque illuſtrandis A. C. CELSI *de* Medicina *libris, non vulgarem poſuiſſe, qui ignorat, næ ſcriptorem illum ignoret neceſſe eſt. Quis enim eſt, qui vel primis labris Medicinam guſtaſſe præ ſe ferat, quem Cæſarii, Pantini, Conſtantini nomen fugiat? quis Jeremiam Threverium, quis Balduinum Ronſſeum de fama non noverit? quis de Jodoco Lommio, Petro Pavio nil audiviſſe ſe auſit profiteri? quis denique, quid Joannes Antonid. van der Linden præſtiterit non obſervarit? quorum Virorum exemplis, quibus duci ſolemus, incitatus incredibile quanto legendi, relegendique flagraverim deſiderio! quod repetita aliquoties lectione non leviter accrevit, adeo ut notare quædam ab aliis prætermiſſa, & hunc Auctorem cum aliis conferre ſcriptoribus ſubinde cœperim; quod cum vidiſſent Celſi noſtri cultores diligentiſſimi, operæ pretium me facturum exiſtimarunt, ſi cum orbe literato hunc noſtrum communicarem laborem, promiſſiſque abhinc fere anno datis ſatisfacerem. Quod cum altius in animum deſcendiſſet meum, protinus iſtis expoliendis memet applicui. Veruntamen quum variarum lectionum numerum in majorem molem excurrere viderem, editionem vero formæ commodioris, & ſi ita loqui liceat, portatilis deſiderari, conſilium mutavi, ſatis habens loca duntaxat ſive noſtri Auctoris, ſive alterius medici, parallela indicare, Scriptoris noſtri ſententiam quæ aut illuſtrarent aut confirmarent. Editioni autem huic rerum atque verborum indicem, quem in omnibus aliis deſiderari ſciebam*

edi-

editionibus adjecimus, de induſtria, ne nimiam in molem aſſurgeret nunquam e manibus deponendum hoc Medicinæ ἐγχειρίδιον, *aliquanto contractiorem; quod præ manibus nobis ſit ejuſmodi lexicon, quale una cum notis eruditiſſimis in Celſum a viro fama ſuper æthera noto, Joanne Rhodio confectum, incendio triſtiſſimo abſumptum ſummopere dolemus, alii editioni ſubnectendum. Subjunximus, quæ loca difficiliora explicant R. Conſtantini annotationes ſelectas ex exemplari, alias rariſſimo, e Cl. Grævii Bibliotheca deprompto. Scholia eruditorum facile principis Iſaaci Caſauboni, margini codicis quo fuerat uſus, feſtinantiſſime illita, quæ ex* τοῦ πάνυ *Iſaaci Voſſii Gazophylacio ſecum attulit Gothofredus Thomaſius,* ὁ χαριέστατος, *pro amicitia atque neceſſitudine, qua inter nos intercedit non vulgaris, quam benigniſſime mecum communicavit; quæ licet breviora, numero pauciora, minimeque publicæ luci ab Auctore adaptata, ob religionem tamen, qua ſumma eum colo, ſupprimere non potui aut minus grata fore putavi. Quid vero ipſi præſtiterimus lectione ipſa conſequetur H. Lector; quem duo monitum velimus, numerum margini impreſſum loci paralleli paginam verſumque indicare, alterum in notulis, ubi citati libri ſæpenumero auctoris reticetur nomen, Hippocratis debere intelligi.*

CLA-

CLARISSIMO VIRO, DOMINO
GUIDONI PATINO
BELLOVACO,
Doctori Medico Pariſienſi, & Profeſſori Regio, Amico ſuo Magno Salutem.

CLARISSIME VIR,

CICERONIS iſta gloriatio eſt: *Latinos omnia inveniſſe melius, quam Græcos; aut ab illis accepta feciſſe meliora.* Auguſta profectò, & magno viro magnarumque rerum fiduciam habente digna! Quam & veram minimeque vanam deprehendit, quiſquis a Romanis poſteritati tradita comparat cum Græcis. Ne longum abeam, Oratorum quidem laus ita ducta fuit ab humili ad ſummum: fuere & Philoſophiæ ſtudia ſic ad Latinos traducta, ut ne bibliothecis quidem Græcis eguerint. Neque vulgare eſt, quod de noſtra arte Celſus promeruit. Quam enim ab Hippocrate, ab Aſclepiade, ab aliis Græcorum plurimis accepit ſcribendi de Medicina materiam, hoc ipſo fecit meliorem, quod primus eam ſic conceperit, ut eſſet ad diſcendum aptior, ad faciendum promtior. Græcorum antea nemini, quod ſciam, id laudis datum, quod artem redegerit in ſyſtema, & corpus methodo conſtitutum. Celſus præſtitit; & res faciendæ medicinæ utiles ac ſolum neceſſarias ita ingenioſe ac diligenter ex antiquis elegit, ita per partes digeſſit, haſque ipſas innexuit inter ſe, ut vel Recentiores inter non noverim, quem ipſi jure poſſis anteponere. Neque ad eam laudem refert, ſermone tantum, an etiam opere fuerit medicus. Si enim coire iſta ſemper neceſſe eſt, quotuſ-

tuſquiſque hodie medicus eſt? Cathedrarios quippe videas, medicinæ ſcientiam plerumque ſubtilius, quam ex uſu, excolere, atque hoc per ambitionem, quam vocant veri ſcrutationem, agere, ut ingenio & facundia vincant. Contra, qui quæſtui ſerviunt, bene gnari, morbos non eloquentia, ſed remediis curari, ut populo placeant, ex quo ille major eſt, ſufficere credunt ſecreta jactare & his curatorum longas oſtentare tabellas. Hippocrates certe pro Medicis habet, qui veram artis ſibi cognitionem compararunt: ſed transferre ad uſum ſuadet, & fructum eorum, quorum gratia eſt inventa. Sapere ne putandus eſt, qui lucernam accendit, & ſubter modium ponit? Sapit, & bene de ſe ac proximo meretur, qui accenſam imponit candelabro, ut alluceat omnibus qui ſunt in domo. Cæterum hoc dubitare de Celſo docti ſolent, fueritne in operibus Artis exercitatus. Quo de q[illegible] meam aliquando ſententiam rogaſti, dicam pauc[illegible]. Magnum quid medendi ſcientia eſt: majus, prudentia atque ſapientia. illa quippe ſcientiæ oculus; hæc manus eſt. Abſque prudentia ſi eſt, neque tempora luſtrare Medicus rei bene gerendæ, neque præcipites captare occaſiones poteſt. Abſque ſapientia ſi eſt, tractare homines ignorat, & ſuo quemque calopodio calceare. Uti vero ſcientia niſi diſcendo, hoc eſt, legendo, audiendo, cogitando; ita prudentia & ſapientia, niſi faciendo & rebus ſe gerendis accommodando, non comparantur. Ex artis ſcientia Celſus ſi venit æſtimandus, vix perſuaderi poteſt, ut is non habeatur pro Medico, & quidem uſu longo atque exercitatione perfecto, qui ſuis ſcriptis Medicinæ intima penetralia ſubiiſſe, abdita quæque enucleaſſe, penitus abſtruſa rimatum eſſe, ſuam ubique de iis ſententiam interponendo ſe prodit. Quod eſſe judicium noviſti ejus, qui præfatus olim ad Rubeum fuit. Probum mihi, & ex toto probatum. Si, quæ in

nul-

nullius non morbi curatione elucent, prudentiam atque ſapientiam ſpectemus, ubi, te quæſo, unum Hippocratem ſi excipias, utriuſque aut ſalubriora præcepta, aut fideliora monita reperiſti? Quæ ſi numquam noſter venit in rem, quemadmodum fuit aſſecutus? Putaſne ſecreta atque arcana artis, hoc eſt intimas & occultas ad ſalutem cujuſque pertinentes rationes ſcire poſſe eum, qui in conclave numquam penetravit? Quæ ſola felicis ingenii magnitudine complexum, & ob id alieni operis interpretem atque Hippocratis ejuſque ſectatorum diſcipulum, & exſcriptorem habendum eſſe potius, quam medicinæ aliquem auctorem, judicium eſt viri egregie eruditi. Cui per me ſubſcribere, quibus libet, licet. nam a me non impetro. Si rectum tamen, heu, quantos auctores amiſimus! Ex toto quippe Galeni oceano, ſi dicere per invidiam fas eſt, non tot interiora medendi conſilia quis hauſerit, quam ex ubere hoc Cornelii rivo. Fateor, plus eſt in Galeno florum, ut & foliorum: ſed fructuum plus in Celſo eſt. Taceo multis locis ſic illum loqui, ut, ſe feciſſe medicinam, liquido ſatis demonſtret: nullo ſic, ut contrarium inde queat liquere. Solum obſtare videtur, quod Plinius ſua ætate, hoc eſt centum & viginti præter propter annis poſt, ſolam hanc artium Græcarum nondum exercuiſſe ſcribit Romanam gravitatem, & in tanto fructu pauciſſimos Quiritium attigiſſe, eoſque ipſos ſtatim ad Græcos tranſfugiſſe; imo vero authoritatem aliter quam Græce eam tractantibus, etiam apud imperitos expertesque linguæ, non fuiſſe. Si ex vero iſta, ſicuti cauſam non credendi non habemus oculato teſti, quei credimus Celſum, ex gente Cornelia, omnium Romæ nobiliſſima, oriundum, factitaſſe artem, populus quam expertus damnavit? Non hoc ulli volo perſuaſum; fuiſſe ἐκ τῶν περιοδευτῶν, quos vocat Modeſtinus l. 6. §. 1. ff. de Excuſationibus; atque adeo

ſoli-

ſolitum ἀνὰ τὴν πόλιν φοιτᾶν, & ægros viſitatum circuire mercedis cauſa. M. Catonem meminit idem Secundus profeſſum, eſſe commentarium ſibi, quo mederetur filio, ſervis, familiaribus. Nec alia ratione medicinam exercuiſſe Cornelium puto; nec apud alios, niſi forte quod nonnemini video placere, in gravioribus caſibus ſit paſſus ſe adiri, & eam rogari operam, quæ virum nobilem non dedeceret. Verbo: talem opinor fuiſſe Medicum, qualis Cato fuit, aut quales ſunt hodieque Regum archiatri. Qui, etſi non omnibus vigilant, miſerabilibus tamen perſonis & ad ſe, ceu Æſculapium aliquem, confugientibus ſuam negare opem non ſuſtinent; ſcientes, nulla re hominem magis accedere ad Deum, quam ſalutem hominibus dando. Præter hæc, quæ aut dici in eamdem ſententiam, aut objici poſſunt, jam ſunt ab aliis vel occupata vel refutata: ut neceſſe non ſit illis repetendis vel tempus prodigere, vel doctas tuas aures & gravioribus intentas curis obtundere. Hoc unum dicam, qualis qualis noſter fuerit, digniſſimus eſt, vel doctrinæ cultu, vel elegantiæ nitore, non ſolum qui legatur, ſed qui numquam de manibus deponatur. Me, fateor, nullius poſt Hippocratem lectione vel affici magis, vel erudiri. Quo factum, ut & ſæpius relegerim, & numquam ſine voto, exiſteret aliquis, qui aut daret eum nobis quam emendatiſſimum, aut emendandi materiam ſuppeditaret. Quam tuo tandem beneficio conſecutus nobilem & locupletem, ſtatim operi admovi manum; quo & meæ ſatisfacerem cupiditati, & expectationi eorum, apud quos nulla non occaſione & laudare Cornelium noſtrum, & ſerio commendare ſum ſolitus. Quam autem feliciter mihi res ſub manu ſucceſſerit, te velim vel in primis judicare. Nam hæc inter plurimas mihi cauſa eſt, quod Celſum iſtum, quem meum imagine quadam adoptionis feci, celeberrimo tuo nomini, & mul-

multis mihi nominibus ſuſpiciendo colendoque conſecrarim. In ſeculi quippe hujus & tam antiquitatis faſtidioſi, quam novitatis omnis cupidi, conſpectum prodituri entem, nec ſine patrono auſum, cujus in clientelam potius, quam tuam debui dare? Abſque illis certe ſubſidiis, quæ mihi numquam ſine ſumma laude loquendum ſtudium tuum juvandi publicum tulit, ſi fuiſſet, vel animum non applicuiſſem ad recognitionem Authoris ut eruditiſſimi, ita & corruptiſſimi. Quis credat, poſt Egnatii, Cæſarii, Conſtantini, Stephani, Pantini, Ronſſei, Rubei, tot illuſtrium virorum diligentiſſimas curas, fuiſſe mihi pluſquam bis mille locis corrigendum? Quo ipſo quia feciſſe me opus putabam non pœnitendum, aut tuo nomine & ſeculo indignum, etiam hoc auſus ſum illi inſcribere. quamvis non ignorem multo plura majoraque me debere amori & beneficiis in me tuis. Itaque te rogo, Vir Clariſſime, hanc cautionem accipere crediti, & animi ad omnem ſe gratitudinis memoriam obligantis. Certe hunc, quem eo vultu, quo omnes literatos ſoles amplecti, ſuſcipiendum tibi offero, ſi non induſtriæ, ſaltem laboris mei fœtum, teſtem eſſe volo, quanti & ſim & in perpetuum tibi ſim futurus debitor. Deus autem immortalis diu te ſoſpitem atque incolumem Rei medicæ, literariæ, publicæ, imo mihi & omnibus bonis conſervet. Dabam Lugduni-Batav. Menſe Auguſto, anni cIↄ Iↄc lvII.

Tui nominis atque dignitatis
cultor propenſiſſimus

JOH. ANTONIDES
VAN DER LINDEN.

LE-

LECTORI S.

SISTO *tibi*, *amice Lector*, AUR. CORN. CELSUM, *authorem latiniſſimum*, *medicum ſapientiſſimum*, *prudentiſſimumque*. *Cujus ego amorem tibi ſi velim commendare*, *idem fecero*, *quod hederam qui ſuſpendit vino veteri & bono*. *Quemadmodum namque virtutem non poteſt non amare ac ſequi quiſquis ejus pulchritudinem atque pretium novit : ita* Celſum *nemo non æſtimat*, *nemo non diurna verſare manu*, *verſare nocturna ſtudet*, *quin in ſuccum & ſanguinem*, *quod ajunt*, *convertere*, *niſi qui ignorat*, *quanto nitore atque cultu*, *quanta induſtria atque ſolertia iſtos de Re Medica libros octo (ſolos nobis ex pluribus eiſque eruditiſſimis ingenii ac vigiliarum egregie elaboratarum monumentis reliquos) ſcripſerit*, *atque ex* Hippocrate *cumprimis*, *medicinæ parente*, *contraxerit*, *adhibitis in omni graviore negotio etiam in conſilium aliis*, *& ſemper quidem optimis autboribus*. *Quales omnino neceſſe eſt fuiſſe*, *ſi ſola confiſus ingenii magnitudine*, *nulla artis exercitatione comparata notitia*, *tum admirandum nobis opus concinnare eſt aggreſſus*. *Quod me non credere*, *jam ſupra dixi*. *Scepticos in ſcribendo ſequutum*, *author eſt Quintilianus*. *Quod ſi de ſermonis ornatu intellexit*, *concedi poteſt : non facile*, *ſi de modo doctrinæ*. *Ita enim ſcripſit*, *ut qui neutiquam dubitavit*, *non ſuam modo ſententiam aperte profiteri*, *ſed & ſummorum quoque virorum ad incudem cum rationis tum experientiæ revocare ; quia & neceſſaria ac laudanda in artibus libertate mutare præcepta eorum*, *qui medendo ſcribendoque ſe oſtendebant aberrare*, *non tam a placitis & a doctrina majorum*, *quam ab officio medici*. *quod Aſclepiades eſſe dicebat*, *referente noſtro*, *ut tuto*, *ut celeriter*, *ut jucunde curet*. *Ubique autem ea uſus eſt modeſtia Celſus*, *ut*, *etſi numquam tanti putaret authorem*, *quanti hominum ſalutem*, *neminem ſua tamen laude fraudaret*.

Quam-

Quamquam vero jam ipſius ætate Medicina eſſet in tres ſectas, eaſque plurimum inter ſe diſſentientes, diducta; ita tamen Dogmaticæ (quæ minime omnium deflectebat ab Hippocratica*) ſe applicuit adhæſitque, ut nihilominus etiam ab* Empiricæ *atque* Methodicæ *principibus acceperit, quæ rationalis conjectura atque fidelis uſus comprobaſſent: dignus vel ipſo propoſito, ut eum penetraſſe cujuſvis ſectæ omnia, atque delectu habito, in hanc velut multorum operum epitomen congeſſiſſe meliora quæque, credamus. Forma operis, ſupra quam noſtrum putat vulgus, ornata eſt, & ordinata. Sermo toto in opere plenus, purus, venuſtus, caſtus, &, quod præcipuum eſt, accommodus rei tradendæ; adeo ut in medicina quidem nemo uti meliore ſcribendi magiſtro queat. Ordo, quam in toto dilucidus, in partibus articulatus, tam eſt in utriſque appoſitus ad uſum. Quem ut ſolum* Celſus *ſpectavit, ita nihil eo non pertinens, non neceſſarium attulit: quin, reſectis omnibus, non dicam ſuperfluis, ſed quæ aliunde & poſſunt & revera debent accipi, eam ſolummodo Medicinæ partem perſecutus eſt, in qua proprie & principaliter ars conſiſtit. Quo de dicerem plura, niſi te diſcere hoc ex ipſo authore mallem. Ego certe propter quæ dixi, illum mihi ſemper habui familiarem, & dignum, in quo non ſolum verſundo ſtudii, ſed & emendando operæ plurimum, atque laboris ponerem. Itaque conquiſitis in eam rem neceſſariis, quæ quidem potui, hoc in præſenti egi, ut textum exhiberem quam maxime emendatum. Feci id adjutus iis ſubſidiis, quorum mox catalogum exhibebo. Quantum fecerim, non aliunde rectius cognoſces, quam ſi conferre editionem hanc cum omnibus velis, quæ prodierunt hactenus. Præter quæ dixi, ſæpe mihi fuit* Hippocrates *adeundus. Quem quanti noſter fecerit, non tam ex ore ipſius, quam opere diſces. quod, quia omnibus paginis quamplura exinde tranſſumta continet, authori meruit nomen* Hippocratis Latini. *Qua cauſa mihi curatius utrumque conferendi, & colligendi quoque,*

Digitized by Google

quæ Foëſius in doctiſſimis ſuis ad Hippocratem *notationibus pridem obſervavit. Quædam, ſed admodum pauca, ex ingenio tentavi, & niſi cum res aperte poſtularet. In cæteris, ubi mei mihi libri & ingenioſæ ſummorum virorum conjecturæ non prælucebant, malui errorem retinere, aut locum in ſuſpicione ſaltem relinquere. Quod & eo ſecurius mihi licere putavi, quia* Cl.D. *Johannem Rhodium, virum inter ſeculi & noſtræ artis primos, a multis annis ex multo plurimis cum membranis tum libris emaculatiſſimum &, quem ab* Authore *habuit, nitori haut dubie reſtitutum ac luculentiſſimis commentariis illuſtratum, penes ſe ſervare ſcio. Quem & rogo (ſi quid veteris ſe amicitiæ memoria patitur rogari) ut ne diutius protollat exſpectationem atque deſiderium eorum, qui &* Celſum *&* Rhodium *in pretio & amore magno ſuo merito habent. Gloſſemata offendi plura: nullum tamen, præter forte unum, quod nimio erat* ἀπροσδιόνυσον *auſus ſum de medio tollere, quia nullum huc præeuntem habebam librum. Librorum in capita diſtinctiones uti ab ipſo authore eſſe certum eſt ex* VI. 12. *&* VIII. 9. *in fine: ita lemmata illis adſcripta eſſe a librariis, & e margine in titulos tranſſumta, ne locus quidem dubitandi eſt. unde & aliquid licere mihi in iſtis putavi. quin, ſi forma operis ſiviſſet, redire eo, unde venerant authoris injuſſu, juſſiſſem. Præter hæc animus erat, notas addere, & quaſdam noſtras in authorem obſervationes: ſed, præter quam modo retuli, cauſa alia fuit libri forma. Quam & ego & typographus* εὐμεταχείριστον *in præſens malebamus: ille, lucri gratia; ego, authoris. Quem mihi ſpes eſt reperturum tanto plures emtores lectoreſque, quanto eſt editio iſta cæteris emendatior, & elegantior atque aptior ad circumferendum. Vale, & tuus mihi favor ſit ſtimulo ad tuum in commodum majora melioraque conandum.*

AUR.

AURELII

CORNELII CELSI VITA

A Clariſſimo Viro

JOANNE RHODIO

CONSCRIPTA.

CORNELII CELSI laudabilem in Re Medica operam annis jam mille ſexcentis, & quod ſuperat, Experientia, veritatis prima parens, feliciter probavit. Nec melioris animi quiſquam ita ab omni humanitate remotus fuit, cui non venerandum tam illuſtre nomen. At ingenio magis, quam origine notum, quam, relicta ſoli animo gloria, temporis diuturnitas poſteritatis memoriæ exemit. Quamvis enim Romæ vixiſſe Celſum, ipſius, ſive ut aliis viſum, Scribonii Largi ad Jo. Calliſtum Epiſtola indicio ſit: non deſunt tamen cauſæ, cur addubitem, patria, an jure civitatis ipſum Romanis accenſeam. Maximeque, quum

præter hunc, quidam Julius Celſus Hadriano Imperatori a Conſiliis, vel ex aliorum ſententia, Alexandri Severi temporibus, Juris ſcientia perhibeatur claruiſſe. Vid. Spartianum in Hadr.30. & Pompon. Jc. lib. 2. in fin. de Orig. Jur. & Politianum lib. 5. Epiſt. ad Jac. Modeſtum. Equidem Celſum Patrem ac Filium Jureconſultis annumerat Hotomannus in Deſcriptione Juriſconſultorum, & Juventium Celſum Patrem ad Veſpaſiani Imperatoris tempora refert Jacob. Gothofred. Hiſtor. Jur. Civil. cap. 7. de Juriſconſultorum ſucceſſione. Idem Celſum Patrem & Filium ſub Trajano, Hadriano, Antonino Pio vixiſſe cenſet. Verum & Apulejus Celſus Valentis ac Scribonii Largi in Medicis Magiſter occurrit apud Scribonium Largum de Compoſ. Med. cap. 94. & 171. Cujus præter Agricolam Woverius in Apuleji Vita mentionem injecit. Niſi forte cum Cornario in Marc. Empirici Præfat. interpoſito inciſo, Apulejo, Celſo, diſtinſte legendum fuerit. Ita in Præfat. Marcell. & Apulejus & Celſus occurrunt. Volaterranus etiam meminit in Anthropologia lib. 14. Celſi cujuſdam, qui Philoſophiæ Stoicæ ſectator, Origenis erat adverſarius, magiæ ſcientia notus, cui Lucianus Pſeudo-Mantem inſcripſit. Ejuſdem quoque nominis ibidem, imperante Nerone e Galliis puer novennis martyrio nobilitatus. Numo etiam innotuit apud Auguſtin. Dialogo 5. de Num. Celſus quidam III. Vir. Noſter autem Auguſti ævo floruit, ex quorundam ſententia, inter quos Jo. Britannic. in Juvenal. Sat.6.& 7. Ovidii autoritate, vel ut Jo. Cajo placuit, Cl. Tiberii, A. C. 29. aut certe Caji Imp. conjectura Sambuci, Viri Antiquitatis notitia clariſſimi. Major tamen eruditorum pars, ſub Tiberio vixiſſe, vel forte ipſo imperante natum uſque ad Trajani tempora vitam produxiſſe, cenſet; quamvis & ſub Nerone vixiſſe putet Thom. Fienus. Ut uno ſeculo

vetu-

vetuſtior Galeno videatur. Cæterum, non levem hic de Patria ejus dubitandi occaſionem præbet Cæl. Rhodiginus, qui Antiq. Lect. Lib. 14. cap. 5. Veronenſes, ait, cum Macrobio, Vitruvio, & Plinio, Celſum quoque ſuum ortu civem agnoſcere. Librorum inſcriptionibus hujuſmodi divinationes ſtabiliri aſſolent. Sed exigui momenti munimento. Notius enim eſt, quam ut pluribus confirmetur, Librorum titulos Literatoribus & Librariis arbitrarios fuiſſe, vixque veterum quempiam ulli ſuorum Commentariorum quidquam prænotaſſe, referente de ſemet idipſum Galeno lib. 7. Meth. Med. cap. 1. qui id officii ab Amicis habuit: haud dubie iſtius ævi modeſtia, quod ingenia admiratione ſuperiora protulit. Sed enim, ut mala exempla ex bonis initiis orta: ita ex æmula, in conquirendis magnorum ingeniorum monumentis, Principum munificentia, accreſcente paulatim Librariorum avaritia, omnes prope optimorum etiam Autorum præſcriptiones impune, ad lucroſam cujuſque libidinem, immutatæ, ne dicam adulteratæ.

Atque ut ad Celſum redeam; quot ejus hodie Editiones, tot ferme Inſcriptiones diverſæ. Cæſarii habet: *Aurelii Cornelii Celſi de Re Medica VIII. Libri eruditiſſimi*. Vulgatæ Lugdunenſes omnes, & Leydenſis modeſtius, ſine phalerato encomio: *A. C. C. d. M. Libri VIII.* Horum priorem Cajus ſic mutavit: *Aurelii Cornelii Celſi Romani de Re Medica Libri VIII. pereruditi*. H. Stephanus in ſuo exemplari cæteris Medicinæ Principibus adjecto, receptæ lectioni ſubdidit: *Operis ab eo ſcripti Pars Sexta*. Vett. Codicum MSS. autoritatem ſecutus, quibus communis hæc inſcriptio: *A. Cornelii Celſi Artium Lib. VI.* Nihil tamen hic præter conſilium & rem ab illo temere factum. Patriam enim ſive Autor ipſe ſive alius quiſpiam addiderit, id certe non caret vetuſtatis exemplo, potiſſimum apud Græcos, quos

inter Celſus ſibi *Hippocratem Coum* inprimis imitandum propoſuit, cujus etiam pleraque non infeliciter Latino ſermone reddidit, ſuam ipſe teſtatus in Epiſt. ad Pullum Natalem, in hoc ſtudiorum genere diligentiam, longe accuratiorem, quam Largii Deſignatiani, qui Epiſtola ad filios ſe fuiſſe liberiorem fatetur, quemadmodum notante Cornario in Dedic. Marcelli, in pleriſque Hippocratem expreſſit, ut integras ſententiarum periodos ex ipſo deſcriptas ſubinde in eo videas; imo tota capita nihil aliud quam Hippocratis ſententias ad verbum reddunt. Hinc non immerito Hippocratis Simiam dixit Nic. Monardus, de V. S. in Pleurit. f. 8. Etſi vero Latini Scriptores Patriam haut uſque jactabant: neutiquam tamen diffitendum, antiquitus Romanæ civitatis jus glorioſum fuiſſe. Quo forte venditores Autorem noſtrum commendare fatagebant; ſive is meritis & gratia civium numero adſcriptus eſſet; ſive Roma oriundus. Poſterius tamen ut credam, ſuadet præter apertum Autoris lib. 5. cap. 21. textum, Epiſtola ejuſdem ad Calliſtum, & perſuadet ad Pullum Natalem altera; in quibus inprimis Viri boni genius conſpicitur. Imo Marcellus in Præf. Operis Cornelium Celſum inter viros illuſtres & cives enumerat, quicquid ei impoſuerit Verderius Cenſ. p. 144. Ejus Columella, Claudii tempore clarus, ut æqualis aut certe paulo ſuperioris, Rei Ruſt. lib. 1. cap. 1. ſic meminit: *Noſtrorum temporum Cornelius Celſus totum corpus Diſciplinæ quinque libris complexus eſt.* Quem Ruſticam intellexiſſe, vero proximum eſt. Quintiliani ſententia Inſt. Orat. lib. 10. cap. 1. is Vir Eruditus, inter eos Philoſophos Latinos, quos eloquentes literæ Romanæ tulerunt, qui ſcripſit non parum multa, Scepticos ſequutus, non ſine cultu & nitore. Ideoque ob nimiam novitatis cupiditatem, ejuſdem cenſura notatur. Scripta ejus ſigillatim prodidit Volaterra-

terranus Anthropol. l. d. Cornelius Celſus mediocri Vir ingenio, non ſolum artem Rhetoricam, ſed de Re Militari, & de Ruſticana, deque Medicina libros compoſuit. Quæ omnia Jo. Douſa æternum gentis & generis ſui decus in Sylva Extemporal. hoc Epigrammate venuſtiſſime complexus:

Facta urbana, tuo res Ruſtica munere, ſcriptis
Nec minus illuſtris eſt Medicina tuis.
Hinc quoque Militiæ tractaſti commoda Rhetor:
Hoc Martem Muſis jungere, Celſe, fuit.

Subjungit Polyhiſtor Italus: *Ad nos tantum ejus Medicina pervenit Oratorio more conſcripta.* Sed & quædam Rhetorica ejus noſtra ætate Sixti Popmæ ſtudio feruntur emiſſa. Veterinariam quoque conſcripſiſſe autor eſt Mercurialis lib. 4. cap. 2. & Phil. Ingraſſ. Quæſt. de Veterinar. cap. 9. Herbarium vero ei adſcriptum, Apuleji potius credit in vita Apuleji Elmenhorſtius. Julium quidem Celſum inter Rei Militaris Scriptores enumerat Rob. Valtur. quemadmodum huic a nonnullis adſcripta ſunt Julii Cæſaris Commentaria. De quibus tamen nihil vere conſtat. Varia ſane ejus eruditio aliud prodere non poteſt quam Virum ingenue natum, magna ſeculi felicitate, quod bonarum literarum erat feraciſſimum. Excepit nempe coluitque ea ætas Viros ſcientia, prudentia, ac eloquentia ſummos, Tullium, Saluſtium, Catullum, Virgilium, Propertium, Horatium, Tibullum, Manilium, Vitruvium, Antonium Muſam, Ovidium, Livium, Scribonium Largum, Valerium Maximum, Vellejum Paterculum: atque ſi ſe in Claudii imperium ipſius extenderit vita, Quintum Curtium, Perſium, Senecam, Silium Italicum, Plinium, Viros omnes conſummatiſſimos, in quibus tamen poſtremum nonnulli Celſo juniorem cenſent. Opinionem meam firmat laudabilis veterum conſuetudo, qua tria nomina Nobiliorum, Celſo etiam Plinii autorita-

te rata, Libertis raro, nec ferme ſine gravi cauſa unquam conceſſa ſcimus, quibus tamen ſemper ſervile nomen remanſit. Nec moror, quod Celſi Epiſtolæ apud Marcellum in limine Operis Prænomen deſit, quo ſoli Romani inſigniebantur. Nomen enim apud bonos Autores ſæpe Prænomen & Cognomen includit. Hinc Martialis:

Ut jugulem curas, nomen utrumque bibam.

Salutaribus itaque diſciplinis Græciſque literis, non levi nobilitatis indicio, recte inſtitutus, facile potuit ſeculo tam auguſto ac beato, nihil non (ut ipſe in Epiſtola ad Natalem refert) dignum ſublimi Romanorum majeſtate de bono Medicinæ Artis ſplendidiſſime ſcribere, idque perennitati & literis mandare, utilitatis magis quam delectationis cauſa.

Scio equidem, non deeſſe multæ autoritatis Viros, qui ex modo adducta Celſi Epiſtola opinantur, ipſum animo in diverſa ſtudia diviſo, Græca duntaxat Medicinalia in Latinum convertiſſe, aut Empedoclis & Democriti exemplo non ut merus atque ad quæſtum Medicus, ſed ut ſapientem, atque, ut Columellæ verbis utar, univerſæ naturæ prudentem, Medicinam veluti Philoſophiæ partem cum ſapientiæ ſtudio conjunxiſſe. Ideoque nec factam ejus ab Aureliano mentionem, Barthio Adv. lib. 38. cap. 3. cenſente. Nec denique unquam Medicinæ operatum. Credat qui volet. Nec eam litem meam facio. Medicum certe agnovit magnus Scaliger de Re Num. 36. Remedia quidem, Hippocratis & Galeni exemplo, aliunde congeſta digeſſiſſe, ultro largior, ipſam vero Morborum τέκμαρσιν & θεραπείαν proprio ingenii ductu contextam pro me res ipſa loquitur. Quin ipſum Pharmaca præbuiſſe, non mediocri gloria, ex ipſius ad Julium Calliſtum Epiſtola ſatis liquet. Quorum artificioſam miſtionem ſe accurate intellexiſſe prodit ipſe

ipſe lib. 7. cap. 26. Unde Cornarius fortaſſis inter Pharmaceuticos repoſuit. Imo dedita opera ab aliis prætermiſſa proferre ac illuſtrare voluiſſe cenſuit Minadous variæ eruditionis Medicus, de Ext. Affect. lib. 2. cap. 3. Maximeque Medicum ejus Chirurgica probant, quæ Geſneri in Catalogo Chirurgorum ſententia, veterum ſolus Latine ſcripſit, ut vere ipſum inter Chirurgos reponat doctiſſimus Septalius Animadv. lib. 8. Caut. 1. & 40. Tanta vero id fide peregit, ut Hieronymus ab Aquapendente Medicus & Chirurgus uſu vel annis nemini ſecundus, in Operat. Chirurg. cap. de Chir. Dent. his verbis ſeſe in ipſius laudes diffuderit: *Mirabilis Celſus in omnibus: quem nocturna verſare manu, verſare diurna, conſulo.* Nec mirum: quum Celſus eruditiſſimo Manardo Epiſt. Medic. lib. 9. Epiſt. 1. bonus & fidelis Hippocratis interpres, licet in aliquo verbo quandoque lapſus videatur. Quod Viro in omni literarum genere exercitato vel ipſa πολυγραφία libenter profecto condonari jubet, quamvis non diffiteatur ipſe non pauca ſe ex aliena quandoque ſententia poſuiſſe. Horatio pariter Augenio de Miſſ. Sanguin. lib. 8. cap. 1. Lommio, Ronſſeo Epiſt. Medic. lib. 8. ſect. 3. cap. 7. Schenckio, Jo. Heurnio, Bened. Matamoro, Rod. a Caſtro, innumeriſque præclari judicii Medicis, propter ſingularem & ſuccinctam cum elegantia doctrinam, Latinus Hippocrates appellatur, in quo Pantini judicio Comment. ad Celſi lib. 1. cap. 1. optimæ Methodi ac viæ rationiſque docendi diſcendique, & in ſumma brevitate mira Artis & Sapientiæ obſervatio plerunque animadvertatur. Recte igitur Agricola de Pond. Rom. lib. 4. *Celſi*, inquit, *autoritas Medicis nota eſt, aut ſaltem eſſe debet.* Quam elegantiſſimis verbis Cælius Rhodiginus Antiq. Lect. lib. 26. cap. 3. inſinuavit: *A. Cornelio Celſo verſuram faciunt multi. Verum citra illius ſententiam*

nihil

nihil ferme promunt ; perinde ac verba ſint veterum ſacrorum, quæ demutaſſe piaculare flagitium plane cenſeri debeat, quodque hoſtiis majoribus procures. Inde Fernelio, Franciæ Hippocrati, referente Plantio in Vita Fernelii cum ob orationis puritatem, tum ob ſententiarum pondus, quam chariſſimus fuit: Juriſconſultis procul dubio iiſdem nominibus uſque adeo venerabilis, ut Pandectas ſuas hujus Viri autoritate muniri voluerint. Verum, ne nimiis laudibus verius is oneretur, quam ornetur, quem mortalium nemo recte vituperavit: unicum Heurnii judicium, inter cætera graviſſimum, huic Virtutum coronæ lemniſci loco ſatis erit. Ita ille Meth. Stud. Med. cap. 5. *Latinos inter Medicos primus eſt Cornelius Celſus: ſed prudenter legendus. Nam in multis Aſclepiadem Methodicum ſectatur, ut fatetur ipſe. Hujus cote ſtylum ſubigemus, & pluris Latinitatem ejus quam Medicinam faciemus.* Unicus itaque Celſus, ut ſcite idem in Epiſt. ad Ronſſ. Celſo præfixa, Medicis Latinis præferatur: qui pomœria Romanæ eloquentiæ eo protulit, ut Medicina ſuaviſſimo ore eloquentiæ jam ſeſe cultioribus ingeniis merito commendet.

His quotquot naturæ aſſociavit benignitas, æquos adſerte animos, eleganti favete linguæ. Ita Vobis, & verum animi ſermoniſque cultum, & firma valetudinis præſidia parabitis. Tantum eſt.

Optandum eſt, ut ſit mens ſana in corpore ſano!

LI-

L I B R I

Quibus J. A. van der Linden uſus fuit in hoc opere recognoſcendo.

MSs. ſeu ἀπόγραφον Codicis Pariſienſis, deſcriptum anno CIↃCXXIV. *Communicavit V. Cl. D. Joh. Hoornbeeck, SS. Theol. D. & Profeſſ. ordin. in Academia, ac V. D. Min. in Eccleſia, quæ eſt Lugd. Batàvorum, Collega reverendus.*

Liber editus Venetiis, apud Aldum 1528. *in* 4. *ſed ſedulo collatus atque emendatus a V. Cl. Jac. Carpentario, Doct. Med. Pariſienſi & Prof. Regio, ex codicibus duorum Med. Pariſienſium, nempe Jo. Fernelii, viri incomparabilis, & Jo. Capellani, qui ei in comitiva Archiatrūn anno* CIↃIↃLVIII. *ſucceſſit apud Henricum II. Galliarum Regem. Mutuo dedit V. Cl. D.*[a] *Guido Patinus, Bellovacus, Doct. Med. Pariſienſis & Profeſſor Regius, amicus mihi eximius.*

Alius ibidem editus 1549. *in folio cum Medicis antiquis. Quem ſua manu V. Cl. Nic. Nancelius contulit cum editionibus, quotquot ſuo tempore extabant, excepta Stephani; toto opere ad marginem adſcriptis non modo lectionibus, ubi a libro, qui erat præ manu, variabant; ſed & propriis conjecturis, raro non bonis & doctis. Hunc quoque utendum dedit V. Cl. D.*[b] *Guido Patinus, ob ſingulare publicum juvandi ſtudium nunquam & nulli non laudandus.*

Alius Lugduni editus apud Joan. Tornæſium 1554. *in* 16. *cui ad oram V. ill. Joſ. Scaliger, ſeculi miraculum, & veteris cujuſdam codicis lectiones & ſuas emendationes atque notas adſcripſit. Quem ipſe teſtamento reliquit V. Cl. D. Ælio Everhardo Vorſtio, Botanices ac Medicinæ, dum viveret, Profeſſori Primario; ego autem uſui acceptum debeo V. Cl. D. Adolfo Vorſtio, Paren-*

a Lettres de Feu Mr. Guy Patin, Lettre CXVI.
b Idem ibidem.

Parenti optimo in utraque & profeſſione & dignitate ſucceſſori digniſſimo, ac Collegæ meo honorando.

Variæ lectiones, e Mſ. Codice antiquo Bibl. Regiæ Pariſienſis, qui inſcriptus erat, Medicina antiqua, deſcriptæ anno 1631. *a V. Cl. D. Joh. Walæo, Med. Doct. & poſtea Profeſſore inſigni.*

Variæ lectiones e libro Sacri Johannis, ab eodem excerptæ. Et has & præcedentes mihi utendas dedit D. Antonius Clementius, Cl. D. Walæi ex ſorore nepos, juvenis doctus, probus, pius, & ſi fata ſiviſſent, longiore vita dignus.

Præter quæ contuli etiam eorum editiones, emendationes, annotationes, lectioneſque varias, quarum in epiſtola ad Cl. D. Patinum feci mentionem. Quemadmodum & illa, quæ Janus Cornarius in comm. ad Gal. de Comp. Pharm. quæque alii & celebres inter Criticos (quos Fax Artium liberalium exhibet) authores obſervarunt. Hoc quoque te ſcire tua intereſſe, Lector amice, putavi. Nunc adi ad authorem. Quem, ſi cum cura & ſtudio leges, ſpondeo,

Lectio lecta, magis decies repetita, placebit.

IN-

INDICULUS EDITIONUM
CELSI,
„ AUCTUS, & EMENDATUS. „

In Folio,

Apud

Nicolaum, *Florentiæ* 1478.
Leonardum Pachel, Uldericum Sinczenzeler, *Mediolan.* 1481.
Joannem Rubeum, *Venet.* 1493.
„ — — *Ibid.* 1496. ex Maittaire de Orig. Artis Ty-
„ pograph. pag. 337. „
„ Lucam Ant. Juntam „ *Venet.* 1524.
Chriſtian. Wechelum, *Pariſ.* 1529. „ cum Scrib.
„ Largo; non in 4. ut alii ponunt. „
Aldi filios, cum Medicis antiquis, *Venet.* 1547.
Joannem Oporinum, cum Notis Gulielmi Pantini, *Baſileæ* 1552.
Henricum Stephanum, Tom. III. Medicor. Princip. *Pariſ.* 1567.

In Quarto, apud

„ — — *Lugduni* 1516. ex Fabricii Bibliotheca
„ Latina. „
Aldum & Andr. Aſulanum, *Venet.* 1528. „ ex e-
„ mend. Bapt. Egnatii. „
Franciſc. Raphelengium, cum Notis Jerem. Thriverii Brachelii & Balduini Ronſſei, *Lugd. Batav.* 1592.

In Octavo, apud

Joan. Soterem, cum Notis Jo. Cæſarii, *Hagenoæ* 1528. & *Salingiaci* 1538.

Pa-

-- -- *Pariſ.* 1533.
Matthæum Ceronimium, cum Notis Thriverii, *Antuerp.* 1539.
-- -- *Tiguri* 1540.
„ Sebaſt. Gryphium „ *Lugd.* 1542.
Marc. Anton. de Galaſſis, *Patavii* 1563.
Gulielm. Rovillium, cum Annotationibus Rob. Conſtantini, *Lugd.* 1566. „ & in 12. ut in Lind. „ Renovato. „
Hieronymum Scotum, *Venet.* 1566.

In Duodecimo, & minori forma, apud
Joann. Tornæſium, *Lugd.* 1549.
Joan. Tornæſium & Gulielmum Gazejum, *Lugdun.* 1554.
-- -- *Lugd.* 1587. Epiſtre Françoiſe a Monſr. de la Scala, p. 325.
-- -- *Lugdun.* 1592.
-- -- *Ibid.* 1608.
Joann. de Tournes, *Genev.* 1625. „ & 1626. ut ait „ Fabricius in Biblioth. Latina. „
Joann. Elſevirium, ex recognitione Joan. Antonid. van der Linden, *Lugd. Batav.* 1657.
Salom. Wagenaar, *Lugd. Batav.* 1665.
„ Joann. Wolters, ex emendatione Theod. Janſo- „ nii ab Almeloveen, & cum ejuſdem aliorum- „ que Scholiis brevioribus, & locis parallelis, „ *Amſtelod.* 1687. „
„ *Ibid.* recuſa edit. hæc 1713. apud eundem. in 8. „
„ & Jo. Fel. Bielkium, cum Præfat. Georgii Wol- „ fangi Wedelii, & Indice locupletiſſimo, *Je-* „ *næ*, eodem anno. in 8. „

In Bibliotheca Eduardi Bernardi ſunt binæ editiones, ſeu duo exemplaria cum Mſs. collata. Exſtant No.7489. ſeu 143. & 7495. ſeu 149. *pag.*227. *Catal. Mſs. Angliæ.*

Simon

Simon Bevelaqua, *Lugdun.* 1516. in 4.

Simon Silvius: Ejus dedicatio exſtat in Edit. *Pariſ.* 1529. Sed eſt impreſſus apud Chriſtian. Wechelum in fol.

JODOCI LOMMII Commentarii de Sanitate tuenda in primum librum de Re Medica Aurelii Cornelii Celſi, Medicorum Romanorum longe principis. *Lovanii* apud Anton. Mariam Bergagne, 1558. in 8.

HIERONYMI RUBEI Annotationes in libros VIII. A. C. Celſi de Re Medica, quibus omnia, quæ ad univerſam Medicinam ſpectant, dilucide & compendioſe explicantur. *Venet.* ex Typographia Franciſci Rampazeti, 1614. in 4.

PETRI PAAW Amſtelædamenſis Succenturiatus Anatomicus, continens Commentaria in Hippocratem de Capitis vulneribus. Additæ in aliquot capita libri VIII. A. C. Celſi explicationes. *Lugd. Bat.* apud Jodocum a Colſter A. 1616. in 4.

JOANNES MORISOTUS ſcripſit Annotationes in Corn. Celſum, *Baſil.* apud Joan. Oporin. 1547.

„ JOANNES RHODIUS quoque videtur „ poſſe addi inter eos qui Commentaria in Cel- „ ſum ſcripſere, propter Diſſertationem de Acia „ ad Cornelii Celſi mentem *&c.* quæ primo pro- „ diit Patavii apud Paul. Frambottum 1639. in 4. „ deinde ſecundis curis auctior *&c.* Accedit de „ Ponderibus, & Menſuris Vett. Medicor. in- „ primis C. Celſi, ejuſd. Rhodii Diſſertatio, & „ Vita Celſi. Hafniæ, litteris Matthiæ Godic- „ chenii, ſump. Petri Hauboldi Bibl. 1672. „ in 4. „

PRO-

PROMISSÆ EDITIONES.

Franc. Vertunianus in Epiſtol. Dedicat. in Librum Hippocrat. de Capitis vulner. cum Notis Scaligeri.

UNum addam, quod tibi ac Aſclepiadis omnibus ſcio fore gratiſſimum, ſi a te tuique ſimillimis hunc primum ſuum conatum probatum iri animadverterit Scaliger, idem in reliquo Hippocrate tentaturum: quod jam in non minus eloquenti, quam fido ejuſdem Hippocratis interprete Celſo, curſim volutando, perfecit; cujus novam editionem, ſi per otium relegere dignabitur, caſtæ emendatæque Latinitatis amantibus propediem adornat.

Joannes Tornæſius in Epiſtolis Gallicis ad Joſ. Scaligerum, pag. 325.

J'Imprime *Corn. Celſus* en petit volume, comme autrefois feu mon Pere l'avoit imprimé. Je me ſers de ce que je treuve de bon en l'edition de Conſtantin par Rouillé, & en celle de Henri Eſtienne. J'ay entendu depuis deux jours que vous avez des Notes ſur cet Auteurlà, tant de feu Monſieur vôtre Pere que de vous. Je vous ſupplie bien fort & avec toute affection, qu'il vous plaiſe me vouloir faire part de ce que vous avez: je l'imprimeray avec toute la diligence qu'il me ſera poſſible. Vous ferez du bien au public, & je recognoiſtray le ſecours que vous m'aurez fait ainſi que le trouverez bon.

Paulo poſt.

Pour revenir a mon affaire, je vous prieray me faire ce bien que d'envoyer a Paris au Sire Ambroiſe Drouard Libraire juré près Saint Benoiſt ce

que

que vous aurez ſur *Celſus*, afin qu'il me le faſſe tenir le plus promptement qu'il pourra. *&c.*

P. Colomeſius Galliæ Oriental. pag. 116.

Celſum etiam pollicebatur Jo. Walæus D. M. de cujus morte Sam. Sorberius in Epiſtol. Gallicis, p. 442. In eundem Authorem notas parabat Ælius Everardus Vorſtius apud Leydenſes primarius Medicinæ Profeſſor, de quo Cunæus in laudatione funebri.

Lettres de Feu Mr. Guy Patin, *Lettre* CXVI. *de la derniere edition*.

On dit que Mr. Rhodius en fait imprimer un (Celſe) a Padouë, & nous avons ici (a Paris) Mr. Mentel qui en promet un pareillement en vertu de pluſieurs manuſcrits & reviſions qu'il a devers ſoi. Pour ce dernier, quoi qu'il diſe & promette beaucoup, il ne fait jamais rien, & dit toûjours qu'il fera merveille.

JACOBUS HOLSTIUS Tonningæ Medicus ſcripſit Commentarium in Celſum: *Morbof. Polyhiſtor. liter. IV. cap.* 12, *pag.* 174.

PETRUS DACQUETUS Furnenſis Medicus ſcripſit Commentarium in Celſum: *Valer. Andr. Deſſel. Biblioth. Belgic. p.* 734.

TESTIMONIA
ET
ELOGIA de CELSO.

Quintil. Inſtit. Orat. Lib. XII. Cap. XI.

QUid plura? cum etiam Cornelius Celſus mediocri vir ingenio non ſolum de his omnibus conſcripſerit artibus, ſed amplius rei militaris, & ruſticæ etiam, & medicinæ præcepta reliquerit? dignus vel ipſo propoſito, ut eum ſciſſe omnia illa credamus.

Franciſcus Floridus Sabinus Lection. Subciſiv. lib. I. cap. IV.

Cornelium Celſum ego tam excellentem ſcriptorem fuiſſe reor, ut paucos ei anteponendos Latium protuliſſe cenſeam, cum medicinam tam candide, eleganterque Romanis literis illuſtraverit, quam potuit, qui ingenium ſic ad omnes ſcientias verſatile habuit, ut ad id unum a natura formatus videretur, quod vir præſtantiſſimus tractare conſtituiſſet. Itaque cum ejus, quæ exſtant, lucubrationibus nihil ſit pulchrius, nihil elegantius, quam ornate Philoſophica explicaſſe credendus eſt? de quibus non pauca ab illo Scepticos imitato ſcripta fuiſſe, memoriæ prodidit Fabius Quintilianus, in iis etiam Celſo perſæpe (ut ejus de Oratoria Inſtitutione libri teſtantur) adverſatus, quæ ad Oratoriam artem ſpectantia, utinam cum infinitis aliorum voluminibus commune naufragium paſſa non fuiſſent. Nam & Celſi ingenium latius agnoſceremus, & Rhetoricos ad Herennium libros non modo non ad Celſum, ſed ne ad mediocrem quidem Celſi auditorem eſſe referendos, tamquam in ſpeculo (ut eſt in proverbio) conſpicaremur.

Clau-

Claudius Verderius Cenſion. in Auctores, *pag*. 144.

Cornelius (Celſus) de Latinitate eſt tam bene meritus, ut inter Latinos videatur is, qui inter Græcos Theophraſtus fuit. Sed Hippocratem, & Græca pene omnia parum feliciter vertit. Exemplo ſit Aphoriſmus quidam Hippocratis, quem ille ſic interpretatur lib.II. cap.VII. circa finem. *Alvus nigra*, inquit, *ſanguini atro ſimilis repentina*, *ſive cum febre*, *ſive ſine febre*, *pernicioſa eſt*. αὐτόματος autem in Hippocratis Græco non *repentinum*, ſed *ſpontaneum* ſignificat: ut idem alio Aphoriſmo αὐτομάτους κόπους προαγγέλους καὶ κήρυκας τῶν νόσων eſſe dixit, hoc eſt laſſitudines non quidem repentinas, ſed ſpontaneas, prænuncias & præcones morborum eſſe. Etenim ex repentino motu repentina laſſitudo evenire poteſt, non tamen erit morbi prænuncia, quia cauſam habet motum: deinde vero Celſus, *repentina*, particulam ita collocat, ut ad *alvumne* an ad *febrem* referatur, vix dignoſcas. Melius itaque vertit Theodorus: *Dejectiones nigræ modo ſanguinis atri ſponte venientes*, *cum febre ſive ſine febre peſſimæ ſunt*, *& quo plures ſunt pravi colores eo pejus*: *ſed ſi ex medicamento tales digeruntur melius eſt*, *& quo plures non pravi colores eo melius*. Nec quoque integrum Aphoriſmum vertit Celſus, ſed ſententiam Hippocratis ſecuit per medium. Nec Theodorus utique bene vertit, ſic enim tranſtulit Aphoriſmum 79. particulæ IV. *Si quis ſanguinem mingit*, *& grumos*, *& guttatim emittit urinam*, *ac dolorem ad ventrem imum*, *& pectinem & fœmen*, *vitiis veſicæ laborat*. Celſus in eundem errorem incidit. *Aut ſi paulatim diſtillat*, ait Celſus, *vel ſi ſanguis per hanc editur*, *& in eo quadam cruenta concreta ſunt*, *idque ipſum cum difficultate redditur*, *& circa pubem inferiores partes dolent*, *in veſica vitium eſt*. Græcum autem Hippocratis, *in veſica*, non habet, ſed *circa veſicam*, hoc eſt, περὶ κύστιος.

Digitized by Google

Celſus lib. II. cap. 2. *Si Auſtri pluviæque hyemem occuparint, ver autem frigidum & ſiccum eſt, gravidæ quidem fœminæ, quibus adeſt partus, abortu periclitantur: hæ vero quæ gignunt, imbecillos vixque vitales edunt. Ceteros lippitudo arida, & ſi ſeniores ſunt, gravedines atque diſtillationes, male babent.* Hæc ad verbum ex Hippocrate eſſe videntur, niſi quod συντόμως ἀποθνήσκειν, *male babere* non eſt. Magna certe eſt differentia inter male habere & continuo mori. at male habet, qui continuo moritur. credo equidem: ſed ita ſit, Celſus Hippocratem non bene vertit. Pylorum inteſtinum a Græcis ita dictum eſſe commentatur quod per partes inferiores, tanquam per oſtium, ea quæ in corpore excreſcunt, emittat: cum Pylorum, pugnante e diametro ratione, tale nomen ſortitum eſſe ex Galeno pateat, quia ſcilicet nihil niſi prius in chylum (chylum enim pro Latina voce uſurpant medici) converſum tamquam bonus janitor exire ſinat, & poſtea ad inferiora inteſtina deducit, non ut dejiciat, ſed ut remoretur potius in corpore, & ab hepate in ſanguinem tranſmittatur. Eaque ratione permotus Galenus V. de Uſu partium, non τῶν περιττωμάτων, ſed alimentorum ait eſſe inſtrumenta: ideoque a natura flexuoſa facta ut cibus non repente fluat, ſed perſtans concoquatur & nutriat. Apud Celſum denique obſervationes quædam ſunt ludicræ: qualis hæc, ſi nimirum ægrotus ſummis digitis extrema parietum evellat, hoc eſt lapillos ex muro exradicet, ſignum mortis eſſe.

Ab hoc Latinitatis amantes Latinas morborum nuncupationes repetere debebant. *Vertunianus in Hippocrat. librum de Vulneribus Capitis*, *pag.* 71.

Medicorum Deus. *Caſaub. Ep.* 29.

Puriſſimus Scriptor Cornelius Celſus. *Voſſ. de Vitiis Serm. I. c.* 16.

IN-

INDEX

SCRIPTORUM & MEDICORUM

A CELSO LAUDATORUM,

COLLECTUS A

CL. JO. ALBERTO FABRICIO

pag. 444. novi Supplementi Biblioth. ſuæ Latinæ, nunc vero huic Editioni accommodatus.

Æſculapius. pag. 1. lin. 13
Ammonius Alexandrinus chirurgus. 406, 4. λιθοτόμος *dictus*. 481,6
Andreas. 241,22. 252, 15. 254,9. 359,21. 554, 10
Andron. 269,14. 395,12. *Andronium medicamentum*. 389, 24
Apollonii duo chirurgi. 406,3
Apollonius Empiricus. 3, 25. *qui* Mus *cognominatus eſt*. 241, 22
Apollophanes. 252, 7
Arabis cujuſdam malagma. 254, 32
Archagathus. 267, 21
Ariſtogenes. 257, 20
Ariſton. 259, 1
Aſclepiades. 3,34. 5,9. 8, 12. 29,2. 57,12. 85, 7. 87, 31. 91, 4. 93, 30. 117,30. 118,10. 119,16. 121,15. 122,26. 143,29. 149,26. 150,8. 194,2. 200,6. 204,18. 230,14. 241,24. 374,5. *Ejus volumen quod de tuenda ſanitate compoſuit*. 29, 2. *Antiqui Medici timidius balneo utebantur, Aſclepiades audacius*. 93, 29
Aſclepias collyrium. 362, 23
Athenion. 280, 19
Attalum emplaſtrū. 262, 34
Boëthus. 270, 33
Cæſarianum collyrium. 364, 9
Caſſius medicus. 223, 27. 281, 7
Chironium ulcus. 322,19

Chry-

Chryſippi diſcipulus nō ignobilis medicus apud Antigonum Regem. 161,16
Chryſippus medicus. 3, 7. 258, 14
Cleon. 357, 10
Cleophantus ex antiquioribus Medicis. 143, 24
Crato. 373,20. 394,27
Cteſiphon. 258, 19
Democritus. 3,1. 57,5
Dexius. 259, 28
Diocles. 175,11. 418,4. 554,4. *Caryſtius*. 3, 6. 221, 19. *ferramentum* Διοκλέυς γραφίσκον. 418, 4
Diogenes. 265,30. 307,15
Dionyſius. 402, 17
Empedocles. 3, 1
Empirici. 17, 14. 241,16
Epirotes Philippus, vid. *Philippus Epirotes*.
Eraſiſtratus. 3,8. 5,7.7,7. 13,14. 14, 33. 119, 6. 137,17. 139, 15. 165, 31. 204,16. 219,4. 222, 5. 240,13. 241,15. 394, 27
Euelpis. 352,29. 360, 8. 361, 5, 11, 19. 363,1. 365, 31. *Ocularius medicus maximus Celſi tēpore*. 352, 29
Euelpiſtus Phlegetis F. chirurgus. 406, 7
Euthycleus. 257, 31
Faber quidam. 554, 11
Fabulæ de Ajace & Oreſte. 150, 20
Glaucias Empiricus. 3, 25
Gorgias chirurgus. 406,2. 448, 22
Hecatæus. 264,26. 305,29
Heraclides Tarētinus Empiricus. 3,26. *citatur*. 128, 20. 145, 22. 280, 28. 426,6. 554,5,11
Heras. 273,6. 322,10
Hermon. 362, 6
Heron chirurgus. 448, 24
„ *Herones duo*. 406, 3. „
Herophilus. 3, 8. 7, 7. 137,16. 138,1. 241,17. 432, 22
Hierax. 364, 18
Hieron, vid. *Heron*.
Hippocrates Cous vir & arte & facundia inſignis, Democriti, ut quidā crediderunt, diſcipulus. 3,3. *recentiores Medici licet in curationibus mutarunt, tamen optime illum præſagiſſe fateutur*. 41, 27. *citatur*. 5, 2. 88,11. 121,34. 137,17. 175,8. 191,14. 227,12. 348,12. 515,4. 527,2. 547,24. 549,19. 554,4. 557,21. *more magnorum virorum, confeſſus eſt ſe erraſſe*. 515, 4

Hip-

Hippocratis ſucceſſores. 137, 34
Hirenæus, vid. *Irenæus*.
Homerus. 2, 1
Jollas. 273, 19
Irenæus. 341, 33
Judæus Medicus. 263, 9. 273, 13
Lyſias. 251, 33
Machaon. 1, 17
Medus. 253, 29
Meges, ut ex ſcriptis ejus intelligi poteſt, chirurgorum eruditiſſimus. 406, 10. *citatur*. 408, 14. 426, 17. 448, 16. 479, 28. 555, 27
Menemachus. 382, 24
Menophilus. 373, 12
Methodici. 15, 3. vid. infra, *Themiſon*.
Metrodorus Epicuri diſcipulus. 161, 31
Micon. 254, 18. 257, 14. 340, 28. 342, 5
Mithridatis antidotum. 276, 2
Moſchus. 253, 22
Myron, vide, *Micon*.
Nileus. 253, 15. 355, 10. 357, 10. *clarus admodum auctor*. 554, 5
Numenius. 259, 16. 271, 5
Nymphodorus. 554, 11
Panthemus. 253, 34
Petron. 137, 18
Philes. 357, 13
Philippus Epirotes, medicus apud Antigonum Regem. 161, 20
Philocrates. 264, 6. 305, 28
Philonis collyrium. 351, 12
Philotas. 261, 26
Philotimus, clarus admodum auctor. 554, 5
Philoxeni Ægyptii plura de chirurgia volumina. 405, 34
Pliſtonicus Praxagoræ diſcipulus. 6, 14
Podalirius. 1, 17
Polyarchus. 253, 9. 529, 24
Polybus. 293, 32. 374, 15
Polyidas. 268, 28
Praxagoras. 3, 7. 6, 14
Protarchus. 255, 15. 340, 3, 25. 554, 11
Ptolemæus chirurgus. 373, 9
Pythagoras. 2, 34
Pythagorici numeri. 122, 16
Serapion. 340, 4. *Empiricus medicus*. 3, 21
Soſagoras. 258, 9
Soſtratus chirurgus. 406, 3. 413, 13. 448, 18
Tharrias. 159, 1. 165, 24

Themiſon. 4, 2. 16, 29. 119, 18. 225, 15. 372, 8. *Methodicorum poſt Aſclepiadem auctor*. 15, 4
Theodotus. 352, 11
Theoxenus. 259, 9
Timæus. 274, 5
Tryphon pater. 346, 17. *chirurgus Romæ (non diu ante Celſum)*. 406, 7
Zeno. 241, 21
Zopyrus, qui Ptolemæo Regi antidotum compoſuit. 275, 23

A. CORN.

Digitized by Google

JO. BAPTISTÆ MORGAGNI
In Patav. Gymnaſio Primarii Anat. Profeſſor.

IN

Q. SERENUM SAMONICUM

EPISTOLA AD

JO. BAPTISTAM VULPIUM
In ejuſd. Gymnaſii Anatomico Theatro Publicum Inciſorem.

Jo. Bapt. Morgagnus Jo. Bapt. Vulpio S. P. D.

QUoniam longiſſimas illas in Celſum litteras quas ſuperioribus diebus ad te ſcripſimus, longas tibi videri, negas; multo etiam quam expectas, longiores in Samonicum nunc ſcribemus. Quæremus autem, quænam ex hujus quas adhuc vidimus, editionibus dignior ſit quam potiſſimum ſequaris: aut ſi nullam ejuſmodi invenerimus; quid tibi faciendum cenſeamus, ſimpliciter candideque (quod & ſolemus ipſi, & tu flagitas, mi Vulpi) admonebimus. Qui Samonicum formis deſcripſerit ante Aldum majorem,

vel potius; quoniam hic erat jampridem mortuus; ante Franciſcum Aſulanum Andreæ ſoceri ejus filium, nec Keuchenius a invenit, nec ipſe vidi. Itaque mirandum non eſt, ſi ut in primis fere cunctis conatibus uſu venit, non pauca in illa editione deſiderentur. Neque vero hoc eo dico, quod aut illa omnium prima fuerit, aut ſex illi, & viginti verſus quos in calce exhibet, imponere amplius cuipiam poſſint. Nam hi in reliquis deinceps pleriſque editionibus, ut Samonico indigni, & jure quidem, notati ſunt; ab Humelbergio autem etiam omiſſi: & cum, ipſo confitente Aſulano, in aliis impreſſis codicibus deſiderarentur; apud alios igitur ante ipſum Typographos (qua de re videbimus poſtea) prodiiſſet Samonicus, neceſſe eſt. Sed tum eo dico, quod antea, ſi Egnatio b credimus viro ſane peritiſſimo, & quem, ut in Celſo, ita in Sereno quoque emendando operam ſuam Aſulano commodaſſe, vix dubito quoties ejus in utrumque Auctorem ad Gonzagam Epiſtolam relego; uſque adeo negligenter editus fuerat Samonicus, ut legi vix poſſet; tum quod bene multa ab Aſulano in ipſo edendo facta eſſe, animadverti quæ aut nullos, aut paucos certe invenerunt imitatores. In ipſo enim Proœmio, Apollinis, atque Æſculapii invocationem ſuſcepti argumenti propoſitioni antepoſuit; in capite autem de hydropiſi pleroſque verſus longe alio dedit ordine diſpoſitos, ac paſſim habentur: quod & alibi, non tamen tot in verſibus, fecit, & nominatim, nec ſine cauſa, in cap. de profluvio cujuſque ſanguinis. Sed & verſus omiſit, aut certe non agnovit aliquot, ut in cap. de hemitritæo: Coralium, atque &c. & in cap. de ſubitaneo dolore: Sic lacerat, & duos qui continuo ſequuntur, verſus. Quibus quidem omnibus

de

a Prolegom. ad Samonic. b Epiſt. Dedic. in illa ipſa editione A. 1528.

de rebus hic non judico ; illud tantum animadverto , in hiſce verſibus ſine ulla admonitione omittendis ſocium , aut imitatorem (de extraneis nunc loquor ; ſemper autem de iis ſolum quos ipſe viderim) ſocium , inquam , aut imitatorem nullum habuiſſe præter Cæſarium , niſi quod Humelbergius quoque priorem illum verſum omiſit ; in iis autem tranſponendis , nullum pariter , ſi Humelbergium excipias , qui tamen non ſemper ad eundem prorſus modum tranſpoſuit . Sed neminem invenit præter Sororis eoſdemque Aldi majoris Filios qui (id ſemel hoc in loco dixiſſe ſatis ſit) Avunculi editionem ſunt omnino ſecuti , qui verſus quoſdam ab ipſo agnitos reciperet , ut in fine cap. de fellis vomitu , *ubi cæteri longe alium habent verſum ,*

Quæ capulas quoque producit medicina ſalubris ,

atque alterum in cap. de vulneribus quibuſcunque *&c. cujus videlicet hoc dedit initium :*

Cum magna humanæ ſint pondera conditionis :
Tam multæ innumeri ſpecies mihi vulneris adſunt .

Verum ut ad alia veniamus ; cum hunc verſum in cap. de ſubitaneo dolore , ſebre , *&c. Aſulanus ſic ediderit :*

Nec ſpernendus adeps , dederit quem beſtia Melus ;

quamnam , quæſo , beſtiam eſſe Melum , *dicemus ? Melis quidem , vel Mæles quod animal ſit , ex Varronis* [c] , *Gratii* [d] , *Pliniique* [e] *verbis conjici poteſt . Quibus & quendam locum M.Val. Martialis* [f] , *cum Scriverio , Gronovio , & Schrevelio is*

A 2 *fa-*

[c] Rei Ruſt. l. 3. c. 12. [d] Cynegetic. verſ. 402. & fortaſſe etiam 340. [e] Nat. Hiſt. l. 8. c. 38. [f] Vid. Epigr. 37. lib. 10. ex Muſeo P. Scriverii, item ex edit. Corn. Schrevelii , & Not. in idem .

facile addet qui Raderi g *cenſuram*, *& Rutgerſii* h, *ac Salmaſii* i *obſervationes in eundem locum perpenderit. Nam indicata ab aliis Fontini verba, atque alterum Plinii locum de Mele inveniſſe, diſerte negavit Aldrovandus* k, *& ante ipſum Geſnerus* l, *qui* nec memini, *inquit*, authoris nomen, qui hæc tanquam ex illis citat. *Hic vero fuerat ille idem Pontifex Sypontinus* m, *quem paulo ante* n *ſcripſerat, non primum, ut is Pontifex opinabatur, ſed poſt Aggregatorem (videlicet Jacobum de Dondis Patavinum) alioſque, docuiſſe, Melem id animal eſſe quod nunc* Taxum *vocant. Qua quidem in ſententia eſſe fere omnes eruditos homines, agnovit Salmaſius* o; *quanquam ipſe ex verbis Varronis longe aliud cenſuit. Ego vero etſi animadverti, quid Salmaſio, cujus & nomen, & diſſenſionem modeſte diſſimulat, reſpondere poſſe, crediderit Janus Vlitius* p, *ac præterea quomodo alter ſcrupulus qui ab Jano ipſo ob Plinii verba injectus eſt, haud difficile eximi poſſit, ſi non modo cum Aldrovando* q *Natalis Comitis* r, *aliuſve Poëtæ verſiculos, ſed cum Geſnero eas quoque narrationes audiamus quibus Plinius, de quo agitur, potuit, ut tot aliis, ſive jure, ſive injuria fidem habere; tamen ne a propoſito longius abeam, huc redibo ut affirmem:* Melis *quodnam ſit animal, ex antiquorum Auctorum verbis conjici poſſe; eſſe autem animal, neminem qui aut illos, aut Caprum etiam Grammaticum* ſ; *ne de*

So-

g Comment. in idem Epigr. quod ipſi eſt 35. *h* in Not. in idem Epigr. Edit. Schrevel. *i* in iiſd. Notis, & in Plinian. Exercit. in Solini caput 52. *k* De Quadruped. digit. vivip. l. 2. c. 11. *l* Hiſt. Animal. l. 1. ubi de Mele ad litt. E. *m* Comment. linguæ lat. *n* loc. cit. ad litt. A. *o* loc. cit. in Solinum. *p* Comment. ad cit. Gratii verſum 402. *q* loc. cit. *r* De Ven. l. 4. *ſ* De verbis dubiis.

Solino [t] *quidquam dicam ; vel curſim legerit , ignorare . At* Melus *non modo quale ſit , ſed ne id quidem quòd animal ſit , neminem ex idoneis latinæ linguæ Scriptoribus legiſſe memini qui doceret . Itaque cæteri in eo verſu habent* Melis , *atque adeo Humelbergius* [u] *Melis , ſive Taxi adipem in quodam medico libello ad eundem iſtum de quo Serenus loquitur , uſum commendari affirmat , quod etiam in libro Æſculapii neſcio cujus proditum eſſe , teſtatur Geſnerus* [x] . *Atque ego iſtiuſmodi errorem ut fortuitum Operarum lapſum neglexiſſem , niſi animadvertiſſem , in Filiorum Aldi editione retentum eſſe , & præterea alio in loco ubi* Melis *erat ſcribendum , uti quidem a Cæſario , Conſtantino , Keuchenio ſcriptum eſt , & a poſtremo* [y] *etiam ſic ſatis oſtenſum , eſſe ab Aſulano , iiſdemque Manutiis ſcriptum* pellis , *in cap. videlicet de* rejectione cibi *&c.*

Ovorum cinis , aut coclearum , aut denique pellis .

Quid porro dicemus de Mithridatis Antidoto deſcripta in cap. de venenis prohibendis ? *Sic Aſulanus :*

Antidotus vero multis mithridatia fertur
Conſociata modis : ſed Magnus ſcrinia regis
Cum raperet victor , vilem deprehendit in illis
Syntheſin, & vulgata ſatis medicamina riſit.
Bis denum rutæ folium , ſalis & breve granum ,
Juglandeſque duas , terno cum corpore ficus
Hæc oriente die parco conſperſa lyæo
Sumebat , metuens dederat , quod pocula matri .

A 3 *Mit-*

[t] Polyhiſt. c. 32. ex Edit. Salmaſ. [u] Comment. in Sereni c. 47. [x] loc. cit. ad litt. G. [y] Not. ad Samonic.

Mitto, ab Humelbergio ſcribi: quæ pocula matri; *a cæteris:* quæ pocula mater; *in codice Conſtantini quod ipſe, & H. Stephanus ad oram adnotarunt:* quæ pocula tutor. *Mitto, poſtremam hanc ſcripturam ab iis præſertim probari oportere qui meminerint, apud Juſtinum* z *(quod & ab eodem Conſtantino* a *indicatur) ſcriptum eſſe; Mithridatis pueri Tutores* veneno eum appetiviſſe; *idque ipſum* metuentem, antidota ſæpius bibiſſe. *Illud tantummodo quod habet Aſulanus:* terno cum corpore ficus; *congruere nego cum iis quæ alii de iſta ipſa* Syntheſi *tradidere. Æmilius enim Macer* b, *ubi de Rutæ virtutibus ſcribit,*

Obſtat, *inquit*, pota, mero: vel, cruda comeſta, venenis.
Hoc Mithridates rex Ponti ſæpe probavit,
Qui rutæ foliis viginti cum ſale pauco,
Et magnis nucibus binis; cariciſque duabus
Jejunus veſci conſurgens mane ſolebat.

Hic vero nolim, exiſtimes, his verſibus, atque adeo ipſi de Herbarum Virtutibus *Poëmati quod ſub Æmilii Macri nomine circumfertur, plus forte a me tribui, quam par ſit. Quinimo cum ſæpe alias ex me quæſiveris, de hoc Macro, ejuſque ætate quid ſentiam; dabo hic operam, quando in ejus Poëmatis mentionem incidimus, ut percontationi tuæ cumulatiſſime ſatisfaciam.*

Et primum cave exiſtimes, ulla ex parte aſſentiri me poſſe Raphaeli Volaterrano c, *Georgio Pictorio* d, *Thomæ Bartholino* e, *qui Poëtæ illius eſſe* cre-

z Hiſtor. l. 37. *a* Adnot. margin. ad Samonic. *b* De Herbar. virtutib. *c* Comment. urban. l. 17. *d* Epiſt. ad Lect. Macro ab ipſo edito præfixa. *e* Diſſert. de Medicis Poëtis apud Brouckhuſ. in Tibull. l. 2. El. 6. verſ. 1.

crediderunt de quo Ovidius f:

Sæpe ſuas volucres legit mihi grandior ævo,
Quæque nocet ſerpens, quæ juvat herba,
Macer.

Nam quod præſens opus non ſit Macri illius Ovidiani, vel ex eo elucere, quod hic noſter Plinium, multis ſæculis Ovidio juniorem, pleriſque in locis citat, *recte olim animadvertit Joannes Atrocianus* g; *recte, inquam, ſi id unum excipias quod* multis ſæculis *Ovidio juniorem credidit Plinium qui anno ab Ovidii morte ſexto, vel ſeptimo natus eſt; majorem enim Plinium, non quem Valerianum vocant (nam hunc a Macro citari, ajunt Daumius* h, *& Fabricius* i*) intellexiſſe, cum ex eo apparet quod reapſe majoris Plinii ſcripta pleriſque in locis hujus Poëmatis laudantur, quod L. Gr. Gyraldus* k; *Andreas Tiraquellus* l, *& Ger. Jo. Voſſius* m *ex parte agnovere, ſæpius autem oſtendit Georgius Pictorius* n, *tum hinc liquet maxime quod illo ipſo in loco Atrocianus contendit, non ab eo qui aliquot poſt ſeniorem Plinium ſæculis, ſed ab eo qui cum ſeniore ipſo Plinio facile vixerit, hoc Poëma ſcriptum fuiſſe. Scilicet illius Macri eſſe, affirmat, ad quem minoris Plinii Epiſtola* o *extat, eo argumento permotus quod in hac Plinius* adhortatur illum ad ſimile quid elaborandum. *Qua rurſus in re Atrociano adſtipulari me poſſe, nego. Neque id eo dico quod eas Plinii litteras perlegens*, nihil tale, *ut Voſſius* p, invenerim; *nam clauſulam*

A 4 *qui-*

f Triſt. l. 4. El. 10. *g* Præf. ad ſua Comment. in Macrum. *h* Epiſtola ad Th. Reineſium, quæ eſt 4. inter Reineſii Epiſt. *i* Biblioth. Lat. l. 4. c. 12. *k* De Poëtar. Hiſtoria Dial. 4. *l* De Nobilit. c. 31. n. 230. *m* De Poët. Lat. c. 2. *n* Scholiis in Macrum. *o* l. 3. Epiſt. 5. *p* loc. cit.

quidem inveni ab Atrociano ipſo productam in quâ Plinius illas ſuas litteras ſperat eum ad quem ſcribit, non tantum ad legendos libros Avunculi, verum etiam ad ſimile aliquid elaborandum poſſe æmulationis ſtimulis excitare: *quod tamen infirmiſſimum eſſe argumentum, fateor; nec Voſſius fortaſſe aliud voluit. Neque eo potiſſimum dico quod illa ipſa Epiſtola, ut plerique habent libri, non ſit* Macro *inſcripta, ſed* Marco, *quem Antoninum fuiſſe, uti Catanæus* [q] *exiſtimat, licet ſuſpicari. Sed eo dico quod noſter hic Macer non Palladium* [r] *modo, aut Galenum* [ſ], *verum etiam, quod vel olim a Tiraquello* [t] *adnotatum eſt, Oribaſium* [u] *ipſum laudet, quem Juliani Cæſaris Medicum fuiſſe, conſtat. Quid? quod Strabi quem (ut Daumium* [x] *quoque obſervaſſe, video) diſerte nominat* [y], *Strabi, inquam, de Liguſtico ſententiam ita memorat, ut cum manifeſtum ſit de Monacho illo Strabo, Gallo, ut vocant; revera Germano* [z], *hoc eſt Walafrido Fuldenſi verba fieri a quo iſta ipſa propoſita eſt in brevi eo Poëmate* [a] *quod inſcribitur* Hortulus, *tum intelligatur facile, jam diu hunc Hortulum vulgatum fuiſſe, quando a noſtro ſcriptum eſt:*

nec me legiſſe recordor
Ullum, qui Strabi ſermonibus aſtipuletur.

Itaque ne iis quidem poſſum Eruditiſſimis Hominibus aſſentiri qui Macrum hunc noſtrum iis accenſent Scriptoribus qui inter ſecundi, & quinti ſæculi initium floruere, præſertim cum ipſi quoque

cum

[q] Comment. in eam Epiſt. [r] ubi de Roſa. [ſ] ubi de Urtica, de Atriplice, de Coriandro, de Cepis, de Pæonia. [t] loc. cit. [u] ubi de Sabina, & de Aloë. [x] Epiſt. ad Reineſ. cit. [y] ubi de Liguſtico. [z] Vid. Trithem. loco mox citando. [a] c. 12.

rum Jo. Trithemio b, *Ger. Jo. Voſſio* c, *Olao Borrichio* d, *& Jo. Alberto Fabricio* e, *nono ſaeculo vixiſſe Strabum*, *& recte id quidem*, *agnoſcant*; *Num quod Atrocianus* f, *& Pictorius* g *hunc vixiſſe ajunt* ſub Ludovico Imperatore, anno 1340. *& quod hujus rei teſtem Atrocianus laudat Trithemium*, *nempe uterque in eo lapſus eſt ut pro Ludovico* I. *vel* II. *Ludovicum* V. *intelligeret*; *Trithemius certe etſi in eo eſt hallucinatus quod* h *Walafridum alium à Strabo eſſe*, *credidit*; *illum tamen circa A.* 700; *hunc vero alio in loco retulit ad A.* 840, *in alio autem ad* 860. *ut Voſſius* i *animadvertit*, *qui cur malit ad A.* 860. *cum alibi* k *ſtatuat deceſſiſſe A.* 849. *non ſatis video*; *illud contra video unde illa aut Trithemii*, *aut librariorum* (*eorum etiam dico quos ſecutus ipſe eſt*) *inconſtantia oriri facile potuerit*, *ſcribentium modo* DCCCXL, *alias autem* DCCCLX, *altera videlicet harum poſtremarum litterarum in alterius locum temere*, *ut fit*, *in deſcribendo tranſpoſita*. *Utcunque hoc eſt*; *paulo minus dedecuiſſet Pictorium falli cum Wolfgango Juſto* l *qui Strabum circa A. ſtatuit* 1163. *quam cum Trithemio perperam intellecto*, *Anno* 1340. *viventem agnoſcere eum Scriptorem quem ab ſuo iſto Ovidiano*; *ſi Diis placet*; *Macro laudatum eſſe*, *perſpiciebat*. *Errorem ſane haud multo graviorem admiſiſſet quam ubi* m Avicennam ſequi, & n Avicen-

b De Eccleſiaſt. Scriptorib. c. 269. *c* De Poët. Lat. c. 6. De Hiſtoric. Lat. l. 2. c. 33. *d* De Poët. Lat. Diſſ. 2. n. 75. *e* Suppl. Bibliot. Lat. l. 4. c. 12. *f* Comment. ad Macri caput de Liguſtico. *g* Schol. in id. c. quod eſt 25. *h* Vid. Voſſ. de Hiſtoric. Lat. loc. cit. *i* De Poët. Lat. loc. cit. *k* De Hiſt. Lat. loc. cit. *l* Chronolog. Medic. apud Linden. de Script. Med. *m* Schol. in c. 3. *n* & 46.

cennæ ſubſcribere *hunc Macrum*, *docuit*, *quem mille ante Avicennam fuiſſe annis*, *affirmare ipſe non dubitaverat*. *Quod ſiquis forte ad hæc omnia idem reſpondeat quod Atrocianus* o: poſſe hunc librum immutatum eſſe in aliquot locis; *ego vero idem ab eo petam quod æque libenter ab illis peterem qui cum Hadriano Junio* p, *Antonio Morillono* q, *Iſraële Spachio* r, *aliiſque*; *Trotulæ* (*ſic enim inſcribitur*) de Mulierum Paſſionibus *librum Erotis*, *Juliæ liberti medicique*, *opus eſſe*, *putant*; *tametſi non modo poſtremi capitis*, *quod unum videlicet ut noviſſime magna ex parte adjectum notavit Rhodius* ſ, *ipſe* ſtilus Juliæ ætate multo poſteriorem demonſtret, *ſed vel in Prologo*, *primoque ipſo capite laudatus Galenus*, *capite* 20. *Trotula ipſa laudata*, *capite* 61. nobiles *illæ* Salernitanæ, *imo eum earum fuco ex* breſilio fruſtatim inciſo mulieres Sarracenæ *memoratæ*, & *denique*; *ne innumera*, *cum poſſim*, *tranſcribam*; *capite* 62. aquæ vitæ de vino meliore deſtillatæ *facta mentio longe aliam ætatem apertiſſime commonſtrent*; *ut multo malim credere Thomæ Bartholino* t, *qui libri Auctorem non Erotem illum*, *ſed* Doctorem Salernitanum *fuiſſe*, *affirmat*. *Quem igitur ad modum ab illis peterem ut his omnibus in locis quos ſubdititios eſſe contendant*, *neceſſe eſt*, *alium revera atque in reliquo univerſo fere libro ſtylum oſtenderent*; *ſic in Macro quem quiſque locum additum ajat*, *eum ut ſtyli nota diſcrepare a cæteris*, *demonſtret*, *rogabo*. *Quod ſi facere non poſſit*; *non igitur quæcunque aut ob ea quæ dicta ſunt*, *aut ob ea quæ ſubjicere liceret*

de

o loc. cit. *p* Animadverſ. l. 6. c. 1. *q* Ibid. *r* Vid. apud Linden. de Script. Medic. in Append. ubi de Gynæcior. libris editis Argentor. 1597. *ſ* in Scribonium pag. 11. *t* Diſſert. 6. de libris legend.

de radicibus Galangæ, *ac* Zedoar., *facile non ante Arabicæ Scholæ tempora medicamentorum numero adjectis*, *& ab noſtro* u *tamen inter*

-- ſpecies illas quas jam cunctis prope notas
Uſus medendi fecit,

nominatim propoſitis, *aut ob rationem ſyllabarum male in carmine*; *idque non raro*; *ſervatam*, *ut hunc ne* ſincerum *quidem* verſificatorem *fuiſſe*, *J. C. Scaliger* x, *cujus judicium probant Voſſius* y, *& Brouckhuſius* z, *diſerte pronunciaverit*, *aut denique ob ipſius barbaras*, *ab eodem etiam Scaligero* a *notatas*, *voces*; *non*, *inquam*, *omnia quæ ob hac atque ejuſmodi alia antiquiori cuipiam Macro tribuere nequeat*, *continuo ſuppoſita*, *aut adulterata eſſe*, *contendat*. *Sed cum mecum animadverterit id quod attendiſſe oportebat Pictorium* b phraſi quid donantem, *jactantemque*, neminem hactenus verborum lenocinio curatum *eſſe*, *cum*, *inquam*, *mecum animadverterit*, *primum illum celebrem Poëtam Macrum* humilem *quidem*, *Fabio* c *judice*, *ſed tamen* elegantem in ſua materia *fuiſſe*, *tum ab iis qui in verborum certis ætatibus apud certos Populos uſitatorum cognitione verſati ſunt*, *quo demum tempore*, *& quo etiam in loco vixiſſe hic Macer videatur*, *barbaris productis vocabulis quibus vulgo hanc*, *vel illam appellari ait modo herbam*, *modo ægrotationem*; *ſciſcitetur*. *Et Daumius quidem in ſcripta ad Reineſium Epiſtola* d quando, *inquit*, Pſeudomacer hic vixerit, doceat Catalogus Sigeberti Gemblacenſis. *Ego vero* (*niſi*

forte

u Vid. ubi de Pipere, de Galanga, de Zedoar. *x* Hypercritic. c. 5. *y* De Poët. Lat. c. 2. *z* in Tibull. l. 2. El. 6. verſ. 1. *a* loc. cit. *b* Epiſt. cit. ad Lect. *c* Inſtitut. Orat. lib. 10. c. 1. *d* quæ 4. eſt inter Reineſ. Epiſt. ad Daumium.

forte iſte Catalogus alius eſt a libello de Illuſtribus Viris ; *quod hujus ipſius libelli caput* 171. *haud facile credere me ſinit*) *nequaquam video qua ratione docere id poſſit* . *Caput enim* 13. *in quo nihil niſi hoc legimus* : Macer ſcripſit metrico ſtilo de viribus herbarum , *cum ſubjiciatur capiti duodecimo quod eſt de* Epiphanio Scholaſtico , *præponatur autem quartodecimo quod eſt de* Paulino Nolano ; *quos tamen* , *contra* , *hunc e quidem A*. 420 ; *illum* f *vero circa A*. 570 , *vel ſaltem* 540. *claruiſſe* ; *accepimus* ; *certe nihil magis oſtendit quam vere animadverſum eſſe a Voſſio* g , temporum ſeriem ſæpius ab Sigeberto neglectam eſſe in ordine quo Scriptores ſuos collocat . *Itaque ſi quid hac in re docet ille Catalogus* , *id unum docet quod paulo poſt indicabo* . *Porro Olaus Borrichius* h *poſt editam illam Daumii Epiſtolam* , *& poſt annum ſcribens* 1675 , *hunc* , *inquit* , *Macrum* ante V. ſæcula vixiſſe , exiſtimant . *Quod ego temporis intervallum multo facilius augendum* , *quam minuendum eſſe puto ex quo hæc apud Voſſium* i *legi* : Hunc Macrum variis in locis ſequi amat Schola Salernitana : imo quandoque integros ex eo verſus exſcribit : uti ex iis videre eſt quæ utrique prodita de abſynthio , hyſſopo , & aliis . *Equidem in ejus Scholæ opuſculo peculiare de abſinthio caput non invenio* ; *re tamen vera non modo eadem hemiſtichia* , *integroſque adeo* , *& plures quidem ſæpe verſus in iis capitibus reperio* *quæ*

e Vid. Trithem. de Scriptorib. Eccleſ. c. 117. *f* Confer quæ ibi de hoc Epiphanio habet Sigebertus cum iis quæ de eod. ſcribebat Divin. Lect. c. 17. Caſſiodorus , & quidem *ſenex* ut in Præf. prope fin. *g* Vid. apud Blount Cenſur. Celebr. Authorum ubi de Sigeberto ex Baillet. *h* De Poët. Lat. Diſſ. 2. n. 75. *i* De Poët. Lat. c. 2.

quæ utroque in libello inſcripta ſunt de Hyſſopo, Malva, Ruta, Violis, Urtica, Enula, Naſturtio, verum inſuper in his quæ de Cepis, Cerefolio, Pulegio, Chelidonia, Porro inſcribuntur, ne unum quidem verſiculum ab Salernitana Schola editum video qui totidem fere verbis apud hunc Macrum non legatur; ut mirum ſit, nihil de re hac apud eos quos habeo, ſive Macri Enarratores Atrocianum, atque Pictorium (nam Cornarium non vidi, multoque minus quos Daumius [k], *& Reineſius* [l] *memorant, Simonem de Loviz, & Guillermum Gueroaldum) ſive Salernitani opuſculi Interpretes Arnoldum Villanovanum, Joannem Curionem, Jacobum Crellium, nihil, inquam, de re hac; quod meminerim; me legiſſe. At vero Zacharias Sylvius, in cujus denique ejuſdem opuſculi editione animadverſum id vidi* [m], *præclare docet* [n], Joannem de Mediolano *iſtud ipſum opuſculum, nomine atque auctoritate omnium Salernitanæ Scholæ Magiſtrorum ornatum, comprobatumque, non ante undecimi ſæculi poſtremos annos ſcripſiſſe. Veri autem ſimilius eſſe, intelliges, hunc ex Macro, quam ex hoc Macrum mutuatum eſſe quidquam, ſi utriuſque libellum, eaque potiſſimum quæ primo nominavimus, capita inter ſe comparaveris: Quod ſi illud præterea animadverteris, Macri librum in Sigeberti Catalogo non modo haud longe ab initio, ſed & iis tantummodo quæ paulo ante exſcripta ſunt, verbis; non ut recentiorem decebat; fuiſſe memoratum; Sigebertum autem, quod ejus Chronicon* [o] *indicat, & qui huic additamenta adſcripſit, confirmat, annis poſt unde-*

k in Epiſtola ad Reineſ. quæ 9. eſt inter Reineſii Epiſt. ad Daumium. *l* Epiſt. 8. ad Daumium. *m* Vid. ad cap. 58. & in marg. cap. 51. & ſeq. *n* Ibid. in Præfationis cap. 3. *o* ad A. 1113.

undecimum ſæculum ſane paucis eſſe mortuum ; multo proclivius tibi erit exiſtimare , libellum Macri non modo ex opuſculo quod eo ſæculo exeunte ſcriptum eſt , quidquam accipere non potuiſſe , ſed facile ante idem ſæculum undecimum prodiiſſe . Quæ cum ita ſint , cumque hic Macri liber ob ea quæ de Zedoaria , & Galanga , præſertim autem de Strabo qui nono ſeculo jam medio deceſſerat , ea quam propoſuimus , ratione memorato , ſupra a nobis dicta ſunt , ante finem ſæculi ejuſdem noni facile ſcribi non potuerit ; relinquitur ſane ut decimo fere ſæculo conſcriptus eſſe videatur . Cæterum ejuſne Scriptori nomen Macro Florido , *ut Gueroaldus* [p] *indicat , an potius fuerit* Odoni , *ut ſe* in codice quodam antiquiſſimo vidiſſe , *teſtatur Gaudentius Merula* [q] , *quem ſequuntur Paulus Colomeſius* [r] , *& Janus Brouckhuſius* [ſ] , *an vero* Odobono, *quemadmodum is qui paucis, ut ſolet , verbis plura de Macro collecta habet , indicavit Fabricius* [t] , *alii viderint . Mihi certe ; ut in viam aliquando e diverticulo redeam multo quam initio putabam , longiore , quanquam quod tibi ſatisfaciendi cauſa facio , nimium mihi videtur nunquam ; quicunque tandem Auctor hic fuerit , & quacunque ætate ſcripſerit ; non is certe fuiſſe , neque eo videtur ſcripſiſſe tempore , ut ejus unius auctoritatem opponere deceat Aſulano , qui Serenum in celebri Mithridatis Antidoto deſcribenda edidit tres , non duas , caricas memorantem .*

Itaque ſcire licet, Plinium quoque Valerianum [u]

hæc

p Vid. Daumii Epiſt. cit. quæ 9. eſt &c. *q* De Gallor. Ciſalpin. Antiquit. lib. 1. c 11. *r* Opuſcul. Κείμηλ. literar. c. 6. & Animadverſion. in Gyraldi Dialog. 4. de Poëtar. Hiſtoria. *ſ* in Tibull. l. 2. El. 6. verſ. 1. *t* Bibl. Lat. l. 4. c. 12. *u* De Re Med. l. 4. c. 3.

hæc habere : Rutam venenis reſiſtere, docuit & Rex Ponticus Mithridates, qui cum fratris ſui timeret inſidias, rutæ folia viginti cum duabus nucibus juglandibus, & totidem caricis, admixto ſalis grano, quotidie jejunus accepit. *Sed & alio in loco* x *ſcripſerat :* Pompejus Magnus, Mithridate devicto, in ſcrinio ejus invenit ipſius manu ſcriptam compoſitionem, qua ipſe præſumpta adverſus omnia veneficia in totum diem tutum ſe incolumemque præſtabat, in qua nuces juglandes duæ, ficus ſiccæ duæ, rutæ folia viginti, ſalis granum unum, in unum contunduntur, & devorantur a jejuno. *Verum præſtat antiquioris Plinii* y *verba deſcribere, ad quæ videtur ipſe Samonicus in eo de quo agimus, loco reſpexiſſe :* In ſanctuariis Mithridatis maximi regis devicti, Cn. Pompejus invenit in peculiari commentario ipſius manu compoſitionem antidoti, e duabus nucibus ſiccis, item ficis totidem, & rutæ foliis viginti ſimul tritis, addito ſalis grano: & qui hoc jejunus ſumat, nullum venenum nociturum illo die. *Et ſane in cæteris quos inſpexi, Sereni exemplaribus pro* terno cum corpore ficus, *ſcriptum eſt*, totidem cum corpore ficus: *quam ſcripturam aliquis forte in eo minus probet quod præter* totidem ficus, *quod ſatis erat dixiſſe, illud quoque addat* cum corpore, *quod videtur redundare, atque adeo ſuſpicetur, ſic potius eſſe legendum :* gemino cum corpore ficus; *ſed quid faciamus? illam ipſam ſcripturam in optimis etiam libris vidit Keuchenius. Ne nimius ſim; unum, haud amplius, in Aſulani libro notabo. In capite enim de* ventre molliendo *ſic illi quatuor pene ultimi verſus eduntur :*

Quod-

x lib. 3. c. 53. y Natural. Hiſtor. lib. 23. cap. 8.

Digitized by Google

Quodque ſatis melius verbis dicemus Horati.

„ Mitulus, & viles pellent obſtantia conchæ:
„ Sed chocleas prius urtica, aut ſurfure paſci
„ Purior hinc guſtus noxa ſine moverit alvum.

At vero in tertio verſu poſt prius, *voculam* eſt, *quam in cæteris libris vidi, melior tum carminis, tum ſententiæ poſtulat ratio. Eidem autem, atque illi etiam qui conſequitur, verſui non video cur geminos iſtos ſemicirculos ad dextrum marginem, quaſi & ii Horatii eſſent, appoſuerit Aſulanus. Sed illud contra & video, & probo, cur in vero Horatii verſu ex optimorum hujus Poëtæ exemplarium auctoritate (quorum quatuor indicat Cruquius* z, *eandem ſequens cum Vetere Horatii Interprete* a, *Lambino* b, *Chabotio* c, *aliiſque) ſcripſerit* Mitulus, *quo in loco Cæſarius, Conſtantinus, Stephanus, atque alii præterea, habent* Mugilis.

Neque vero hic unus eſt Samonici locus qui melius in Aſulani quam in aliorum ſcriptus ſit libris. Nam in cap. de podagra depellenda, *ubi Cæſarius ſine ulla dubitatione ſcribit:*

Sunt quibus appoſita ſiccatur hirundine ſanguis,

Conſtantino, Stephano, aliiſque nonnullis vix in libri ora alteram, quæ vera eſt, ſcripturam adnotantibus, Aſulanus certe, quem hic poſtea imitatus eſt Humelbergius, & laudavit Keuchenius, ſcripſit hirudine: *quod quidem verbum & ſententia poſtulat, & Plinius* d *quem ſubinde Auctor ſequi-*

z Comment. in Horat. Satyr. l. 2. Satyr. 4. verſ. 28. *a*, *b*, *c*, In Horatium ad eund. verſ.
d Natur. Hiſt. l. 32. c. 10.

ſequitur, *ſatis indicat*, *cum*, *hirudines*, *inquit*, multi podagris quoque admittendas cenſuere. *Sic & in cap. de* ſerpentium morſibus *&c. ſcribit Cæſarius :*

Quem nocuit ſerpens, fertur caput illius apte
Vulneribus jungi, ſanat quem ſauciat ipſa.
Utque Sariſſæa curatus Telephus haſta.
Proderit & caulem cum vino haurire ſabuci.

Atque illud quidem verbum Sariſſæa *Conſtantinus*, *Stephanus*, *& Keuchenius eſſe corruptum*, *ſenſerunt ; ſcripſerunt tamen :* Utque Lariſſæa, *quaſi vero aut alia anteceſſiſſet ſimilitudo*, *aut cum inſequenti verſu hic eſſet jungendus*, *aut denique id pati in iſtiuſmodi carminum genere natura ſyllabarum poſſet*. *Aſulanus autem*, *quem merito poſtea hic deſcripſit Humelbergius*, *optime ſcripſerat :* Ut Lariſſæa. *Sed cum alia plurima afferri poſſent*, *hæc ad diligentiam Aſulani demonſtrandam ſatis ſit attuliſſe*.

Nunc de Joanne Cæſario verba faciam, *ſi prius tamen oſtendero*, *cur ante hunc de Aſulano verba fecerim*. *Me quidem non fugit*, *Epiſtolam quam Cæſarius editis ab ſe Celſo*, *& Sereno præpoſuit*, *datam eſſe* pridie Calendas Aprilis *A.* 1527, *videlicet anno ante quam eoſdem illos Auctores edidiſſet Aſulanus*, *cujus nimirum editio* Menſe Martio *A.* 1528. *abſoluta eſt*. *Attamen cum prima Cæſarii editio hunc ipſum*, *non priorem illum annum præ ſe ferat ; non potui hanc illis accenſere quæ ante Aſulani editionem habitæ ſunt*, *quarum duas*, *& ambas quidem Venetas*, *memorat Eruditiſſimus Vir Jo. Alb. Fabricius* e, *alteram A.* 1488, *alteram* 1502. *Sed & cauſa inſuper acceſſit*, *cur Aſulanum Cæſario hic anteponere maluerim*. *Cum enim & idem Fabricius* f, *& Al-*

B *me-*

e Bibl. Lat. lib. 3. c. 5. & in Supplem. ad idem caput. *f* l. 2. c. 4.

meloveenius g, *& qui ante utrumque ſcripſit*, *Lindenius* h, *& qui hunc emendavit*, *Mercklinus primam quæ* apud Aldum *habita eſt*, *Celſi editionem*, *& eam quidem* ex emendatione Bapt. Egnatii, *Anno ſtatuant* 1524. Venetiis in folio; *Epiſtola autem Egnatii emendato ab ſe Celſo præfixa*, *Serenum quoque*, *ut initio diximus*, *una cum* Celſo *eſſe editum ab Aſulano*, *hoc eſt apud Aldum*, *ſive in Ædibus Aldi*, *clariſſime oſtendat*; *alterutrum ſane fateamur*, *neceſſe eſt*, *vel Aſulanum eſſe Cæſario præponendum*, *vel Doctiſſimos illos Viros pro ea quam ſcripſerunt*, *alteram quam omiſerunt*, *Celſi editionem*, *& hanc quidem Anno* 1524. Venetiis in folio *habitam*, *videlicet apud* Lucam Ant. Juntam, *omnino ſcribere voluiſſe*. *Ego ſane*, *ut verum loquar*, *habitam iſto anno apud Aldum*, *non modo in hac litteratiſſima Civitate reperire ipſe non potui*; *ſed neque Venetiis potuit Medicus ſuo magno merito in primis Clarus Petrus Ant. Michelottus*, *neque Bononiæ Zanottus meus Philoſophiæ Profeſſor Elegantiſſimus*, *neque Florentiæ cum jampridem*, *Humaniſſimus Juvenis*, *optimis ſtudiis atque artibus inſtructus G. Joſephus Georgius*, *tum vero etiam nuper Eruditiſſimus Vir*, *idemque Conſultiſſimus Medicus Antonius Franc. Bertinus*, *neque Romæ Cæleſtinus Gallianus Abbas*, *& Profeſſor virtute*, *doctrinaque Ornatiſſimus*, *neque Neapoli per Amicos Jo. Bapt. Verna Eques Præclariſſimus*, *ſingulari in Medicina & facienda*, *& ornanda ſtudio*, *uſu*, *diligentia*, *neque Mediolani Vir Præſtantiſſimus*, *& in Re tum Medica*, *tum Hiſtorica apprime verſatus Bartholomæus Curtius*, *neque demum Auguſtæ Taurinorum Jacobus Cicogninus illa in Aula Medicus*, *& Conſiliarius Spectatiſſimus*.

g in Indice Editionum Celſi, ſuæ Celſi editioni addito. *h* De Scriptis Medic.

mus. Quid? quod Eximium Par Zenorum Fratrum, D. Petrus Catharinus C. R. S; & Apoſtolus CAROLI VI. *Invictiſſimi Cæſaris Hiſtoricus, ac Poëta, Viri cum omni litterarum genere præditi, tum in perraris librorum editionibus, & Manutiorum inprimis, pernoſcendis exercitatiſſimi, hanc ſibi unquam notam fuiſſe, mihi per litteras quærenti, ſine ulla dubitatione pariter negarunt. Sed & ſibi cognitam negarunt illam quoque alteram Celſi editionem quam, inter cæteros Antiquos Medicos, Aldi Filii habuiſſe ſcribuntur A.* 1549, *cum eam tamen quam hi biennio ante habuerant, æque mecum facile agnoſcant: & tu præterea, mi Vulpi, in ea qua uteris, ejuſdem Auctoris Anno* 1657, *Anno, inquam,* 1657, *ab Lindenio procurata, Samonicum noſtrum deeſſe, vides. Quid ergo eſt? Num qui ſecus ſtatuunt, aliquid humani, in tam difficili præſertim, immenſoque* Opere *paſſos eſſe, exiſtimabimus? Quid vero, ſi forte illi in manibus habuiſſent, vel etiam haberent quæ nos invenire non poſſumus? Ego ſane adhuc malui judicium ſuſtinere. Itaque in præſentia, non me quidem, ſed ipſis, quemadmodum oſtendi, auctoribus, Aſulano poſtpoſitum habes Cæſarium.*

Qui ſi revera poſt Aſulanum ſuam in edendo Samonico operam poſuit; multo magis mirandum eſt, pluribus ipſum in locis, etiam ubi Aſulanus egregie ſe geſſerat, eſſe lapſum: quod cum ex his quæ hactenus dicta ſunt, intelligitur, tum magis ex iis quæ ſequentur, intelligetur. Sed & præter ea quæ cum Aſulano omiſiſſe, aut certe non agnoviſſe, ſupra diximus, alia inſuper ſine ulla admonitione omiſit, ut in cap. de hydropiſi *verſus quatuor, videlicet* Appoſituſque *&c.* Qui ſubito *&c.* Aut hujus *&c. cum eo qui proxime conſequitur. Neque tamen non plura habet digna profecto quæ*

laudentur. Sed nos ſingula dumtaxat genera attingemus. Initium capitis de uva faucibus *&c. ſic edidit Aſulanus:*

Ægreſcunt teneræ fauces, cum frigoris atri
Vis ſubiit: vel cum ventis agitabilis aër
Vertitur: atque ipſas flatus gravis inficit undas.

Quid ad fauces, ſi ventus gravis inficit undas? Cæſarius igitur pro undas, undis *propoſuit: quem Humelbergius quadantenus ſecutus, ſcripſit* unda, *atque ita rem explicavit, ut primum a Poëta diceret indicari noxas quæ faucibus ab aquilonari aëris conſtitutione afferuntur, inox vero quæ ab auſtrina, ejuſque verba ad hunc modum eſſe interpretanda: „* Ipſas. *) Scilicet fauces & partes vicinas.* Flatus. *) Ventus „ (addere poterat* gravis, *& interpretari* auſtrinus, *quando ab Horatio* [i] plumbeus auſter *eſt dictus) „ Inficit unda.) Hoc eſt, humiditate afficit & humectat: „ Mihi vero longe ſimplicior interpretatio huc videtur poſſe convenire, videlicet ut ſignificari intelligamus nocentem faucibus vim primum frigidioris aëris, deinde vero ejuſdem in quoſlibet vehementiores, & propterea noxios ventos compulſi, ut* flatus gravis *ſit ipſe vehemens, & noxius ventus qui fauces afficiat, lædatque ſuis* undis, *hoc eſt crebris, undarum in modum, percuſſionibus ac pulſibus, ſive, ut Lucretius* [k] *loquitur,* impetibus crebris, *qui & ventos eodem in loco* [l] *cum fluminibus comparavit, atque alibi* [m], aëris magnum mare, *imo diſerte* [n] aërias undas *dixit: quæ hic eo memoro, ne forte alicui mirum ſit quod Poëta noſter aëri undas tribuerit, quas Virgilius cæteroqui haud obſcure &* [o] *fumo,*

&

[i] Satyr. lib. 2. Sat. 6. verſ. 18. [k] De Rer. Nat. l. 1. verſ. 294. [l] verſ. 281. [m] l. 5. v. 277. [n] l. 2. verſ. 151. [o] Æneid. l. 2. verſ. 609.

& facile p *Cytoro quoque monti tribuit, cum utrumque* undantem *dixit, quin diſerte, ſalutantium turbæ, cum* q ſalutantum undam *ſcripſit, atque adeo M. etiam Tullius ipſis comitiis, cum* r, illæ, *inquit*, undæ comitiorum, ut mare profundum, & immenſum, ſic effervefcunt quodam quaſi æſtu, ut ad alios accedant, ab aliis autem recedant. *Quid multis opus eſt? cum vel Medicorum Scriptorum vetuſtiſſimus, idemque graviſſimus Hippocrates* ſ *jam olim Sereno præiverit, non minus diſerte, quam vere docens*, ventum aëris fluctum, & undam exiſtere. *Non ignoro, in libris Conſtantini, & Stephani pro* undas, *quod perperam habent, & pro* Verritur, *ſubſtitui in ora* auras, *&* Verritur, *atque hanc ſcripturam ut repertam in* libris chirographis, *laudare* Keuchenium. *Veruntamen hanc, & Cæſarii ſcripturam a doctis, & intelligentibus Viris tum inter ſe, tum pluribus cum libris antiquiſſimis conferri velim: utram maluerint, & ego probabo. Illud interea ignorare te, nolo, cum hæc, atque adeo totam epiſtolam ſcripſiſſem, in eo Sereni exemplari quod Venetiis A.* 1488. *ſupra diximus, eſſe vulgatum, omnium quæ deſcripta ſunt typis, facile primo, cujus mihi nec opinanti copia a Cajetano Fratre tuo Viro humaniſſimo, eruditiſſimoque facta eſt, me eandem quam Cæſarius repræſentavit, bujus loci ſcripturam inveniſſe. Quod ſi quemadmodum pro* undas, undis, *ita etiam pro* inficit, afficit, *aut* impetit *inveniſſem; nihil præterea eſſet quod de propoſita a me interpretatione dubitarem. Cæterum illud quoque in Cæſarii libro dignum eſt laude quod notulæ hic illic adje-*

p Georgic. l. 2. verſ. 437. in quem Vid. Servii Comment. & Not. Farnab. *q* Ibid. verſ. 462. *r* Pro Planc. *ſ* De Flatib. num. 5. Vid. Edit. Marinell.

ctæ ſint , quarum certe aliquæ & optimæ ſunt , & illuſtrandis ſubobſcuris Poëtæ locis admodum utiles . Præterea Vita Samonici addita eſt , breviſſima illa quidem , ſed quam tamen poſtea & Conſtantinus , & Stephanus ſuo quiſque libro adjunxerunt . In hac quid deſideretur ; quoniam Humelbergius quidquid in ipſa ſcriptum eſt , in Epiſtolam tranſtulit quam Sereno a ſe Commentariis ornato præfixit ; idcirco quando temporis ordo poſtulat , ut de Humelbergio ipſo jam dicam , protinus indicabo .

Igitur Humelbergius , & ii quos modo laudabam , Doctiſſimi Viri non dubitant , Q. hunc noſtrum Serenum Samonicum illum eruditiſſimum fuiſſe Scriptorem quem libro Saturnal. III. [t] *(addere poterant & II.* [u] *) laudat Macrobius , & de quo hæc habet Spartianus in Caracallo :* Cædes deinde in omnibus locis , & in balneis factæ : occiſique nonnulli etiam cœnantes , inter quos etiam Sammonicus Serenus , cujus libri plurimi ad doctrinam extant . *Neque tamen cum hoc ponant , illud vident in controverſiam vocari poſſe quod pariter affirmant , eundem Gordiani Junioris , hoc eſt Secundi præceptorem fuiſſe , de quo hæc ſcribit non Ælius quidem Spartianus , ut Humelbergius putat , ſed Julius Capitolinus* [x] *:* Sereno Sammonico , qui patri ejus amiciſſimus , ſibi autem præceptor fuit, nimis acceptus, & charus uſque adeo ut omnes libros Sereni Sammonici patris ſui , qui cenſebantur ad LX. & duo millia , Gordiano minori moriens ille relinqueret : quod eum ad cœlum tulit . Siquidem tantæ bibliothecæ copia & ſplendore donatus , in famam hominum , literarum decore pervenit . *Quibus ex verbis ut conſtat , duos fuiſſe Serenos Samonicos , Patrem videlicet , ac Filium , quo-*

rum

[t] cap. 9. [u] cap. 12. 13. [x] in Gordianis.

rum hic Gordiani Secundi præceptor fuit ; ita illud dubium relinquitur , fueritne hic idem ac Scriptor Caracallæ juſſu interfectus . Siquidem quin eſſe potuerit , ætas quidem Secundi Gordiani non repugnat , quem tunc annis plus viginti fuiſſe natum , ex hiſtoriarum monumentis ſubducta ratione haud difficile eſt demonſtrare . At tanta illa Bibliotheca , eruditiſſimo Scriptori conveniens , quæ ejus quidem patris fuiſſe dicitur , & quam ab homine inter cœnam repente occiſo cuipiam nominatim relictam eſſe , ita veriſimile non eſt , hæc vero an repugnent , eſt etiam atque etiam conſiderandum . Utcunque id eſt (nam quid ego de Samonico noſtro ſuſpicer , infra oſtendam) certe Iſ. Caſaubonus y , *Ger. Jo. Voſſius* z , *Jo. Jacobus Hofmannus* a , *Rob. Keuchenius* b , *Ludov. Morerius* c , *& Jo. Albertus Fabricius* d *non modo Samonicos ; quod L. Greg. Gyraldus* e , *Wolfg. Juſtus* f , *Conr. Geſnerus* g , *Ant. Riccobonus* h , *Hermannus Conringius* i *non fecere ; duos proponunt ; ſed Filium præceptorem Gordiani , Patrem autem ut cæterorum quæ deperdita ſunt , Operum , ita hujus etiam Poëmatis auctorem fuiſſe , exiſtimant . Keuchenius inſuper* k *eos arguit qui Serenum Samonicum a Caracalla interemptum ab Sereno illo non diſtinguunt quem inter Poëtas Lyricos haud obſcu-*

y Not. in Capitolini Gordianum Junior. *z* De Hiſtoric. Lat. l. 2. c.2. De Poët. Lat. c.4. De Philoſophia c.12. *a* Lexic. Univerſ. *b* Prolegom. ad Samon. *c* Dictionaire Hiſtorique. *d* Bibliot. Lat. lib. 3. c. 5. *e* De Poëtar. Hiſtoria Dial. 4. *f* Chronol. Medic. apud Linden. de Script. Medic. *g* Biblioth. Epitom. *h* In Fragm. Vet. Hiſtoric. auct. ubi Samonici Vita ; Vid. apud Voſſ. de Hiſtoric. Lat. loc. cit. & Fabric. Bibl. Lat. loc. cit. *i* Introd. in Art. Medic. c. 3. n. 17. *k* In Prolegom. citat.

te poſuit D. Hieronymus l, *cum de Davide hæc ſcripſit*: David Simonides noſter, Pindarus, & Alcæus, Flaccus quoque, Catullus, & Serenus, Chriſtum lyra perſonat. *Et vero non facile eſſent hallucinati, ſi quomodo Servius in Commentariis utrumque laudans, illum atque hunc aliter appellaverit, animadvertiſſent; nam illum quidem* Samonicum m, *aut* Serenum Samonicum n, *hunc vero* Serenum o, *aut* Serenum Lyricum p, *vocaſſe, video. Verum id non vidiſſe Humelbergium, mirandum non eſt, quando ne eos* q *quidem ſatis perſpexiſſe invenio, qui Auctorum quos Servius in Commentariis laudat, Indicem concinnarunt. Cæterum Humelbergius cum eundem illum Serenum Samonicum hunc Serenum pariter eſſe, putat, cujus* opuſcula citant pluribus in locis multi, ceu Nonius Marcellus, Martianus Capella r, & alii, *videlicet præter Servium, Fortunatianus* ſ, *Diomedes* t, *atque is quem Humelbergius ipſe diſerte nominat, Terentianus* u; *cum id, inquam, putat; certe aut eundem, aut ei perſimilem errorem errat. Aut enim Septimium Afrum, & Lyricum hunc Serenum unum eundemque Poëtam eſſe (qua de re mox dicam) ſuſpicari poſſumus, aut ſecus. Si eundem; nempe error quoque idem eſt. Si alterum; errorem*

poſſe

l In Epiſt. ad Paulinum quæ prima eſt in Tom. 3. Edit. A.1565. *m* Comment. in Virg. Georg. l. 1. verſ. 30. *n* Ibid. ad verſ. 102. 103. *o* Comm. in Æneid. l. 4. verſ. 291, l. 9. verſ. 762, l. 12. verſ. 923. &c. *p* Ibid. l.2. verſ. 15. *q* Vid. in Edit. Virgil. A. 1646. apud Abr. Commelinum hunc Indicem in *Serenus Sammonicus*. *r* De Nupt. Philolog. & Mercur. l. 5. ubi de Elocutione. *ſ* Vid. apud Gyrald. Dial. cit. & Voſſ. de Poët. Lat. c.8. *t* De Oratione l.3. *u* De Literis *&c.* & Metris.

poſſe etiam eſſe non abſimilem; *ex eo intelligitur Sidonii loco* *, *quem Doctiſſimus Fabricius* x *ſemel*, *atque iterum indicavit*; noverim, ſententiam meam ſine M. Varrone, ſine Sereno, non Septimio, ſed Sammonico, non poſſe damnari. *Etſi enim me non fugit*, *hunc locum ita editum eſſe a Pio*, *vel certe ab Henrico Petro* y, ſine Sereno, ſine Septimi, ſine Sammonico; *video tamen*, *& Petrum Colvium* z, *& Joannem Savaronem* a *priorem illam ſcripturam poſtea probaſſe*, *imo omnes Colvii libros eandem habuiſſe: quam Sirmondus* b *quoque ſecutus eſt*. *Porro ut Joannes Savaro* c, *Septimium iſtum Serenum*, *Septimium Afrum eſſe*, *non dubitat*; *quem Terentianus* d *laudat non uno loco*, *præſertim vero his verſibus*:

Dulcia Septimius qui ſcripſit opuſcula nuper,

&

Septimius docuit quo ruris opuſcula libro;

ſic interdum ſuſpicatum eſſe me, *fateor*, *Serenum illum cujus verba producit Nonius* e, *eſſe fortaſſe eundem poſſe propterea quod illa nonnunquam* f *ex Sereni* ruralibus, *alias* g, *ex Sereni* opuſculis *proferre ſe*, *dicit*. *Illud accedebat quod etſi Crinitus* h *ſingulas ſingulorum Vitas conſcripſit*; *perſimilia*

* In Epiſt. ad Polem. Carm. 13. ſubjecta. x Bibl. Lat. loc. cit. & Suppl. ad eund. locum. y Vid. Edit. Baſil. A. 1542. z Vid. Edit. Pariſ. A. 1598. & Not. ad hunc locum. a Vidi hujus Edit. 2. Pariſienſem A. 1609, & Comment. ad hunc locum. b Vidi hujus Editionem 2. Sidonii A. 1652. c Vid. tum loc. cit. tum Comment. ad Carm. 9. Sidonii. d in cit. Opere. e de Propriet. Sermon. f ubi de Indiſcr. Generib. ad vocem *Mercatus*. g Ibid. ad vocem *Labium*, & ubi de Contrar. Gener. ad vocem *Vagas*. h De Poët. Lat. c. 78. 82.

milia tamen de utroque prodidit. Hinc enim Aulum Serenum de veterum Grammaticorum ſententia inter Lyricos referri; inde Septimium Afrum vel propter eos verſus in Jani laudem, quos Terentianus [i] produxit, imitatum eſſe Callimachum, ſcripſit, qui videlicet Poëtæ Lyrici munus ſuſcepit in hymnis Deorum: hinc rurſus Aulum Serenum Poëmata ſcripſiſſe vario, & multiplici carmine; inde Septimium Afrum vario, ac multiplici genere carminum uſum eſſe. Neque prænomen adverſabatur, cum inter vetera Epigrammata [k], & Poëmata [l] nonnulla A. Septimio Sereno tribui, non ignorarem. Sed ne hæc nos a propoſito res abducat; eam, Crinito, & cæteris adſtipulantes, miſſam faciamus, ut illud pariter quod a L. Gregorio Gyraldo [m] ſcriptum eſt, qui cum præter Lyricum iſtum A. Serenum, ac Samonicum Serenum, Q. inſuper Serenum agnoſceret, hunc ipſum Q. Serenum (non Samonicum Serenum) hujus de Medicina Poëmatis ſtatuebat Auctorem: qua in re qui Gyraldum ſequatur, invenio neminem.

Igitur; ut de Poëmate ipſa verba faciamus; in hoc edendo Humelbergius non modo cum Aſulano ea tranſpoſuit, atque omiſit de quibus ſupra dictum eſt; ſed præterea in cap. de rejectione cibi &c. verſus ſine ullo monito prætermiſit duos: Ovorum cinis &c. cum eo qui proxime conſequitur, & totidem in cap. de quartanæ typo, videlicet Aut facilem &c., ac inſequentem. Sed & in ſcriptura quam ſequeretur, eligenda ita eſt aliquando hallucinatus, ut in cap. de ictibus ſcorpii &c. adverſus cunctos morſus parvorum animalium, inter quæ araneos & ipſe enumerat, hæc ediderit:

Exiguo piperis cerebrum conſpergito melis,
Quo lita ſaneſcunt depulſo membra dolore;

cum

i in Opere cit. k, l Vid. Fabricii Bibl. Lat. l.4. c.1. m De Poëtar. Hiſtoria Dial. 4.

eum tamen non modò ante ipſum & Aſulanus, & Cæſarius non melis, *ſed* galli *ſcripſiſſent, a qua ſcriptura ne unus quidem; quantum ego vidi; receſſit eorum qui poſtea Serenum vulgarunt; verum & Plinius* [n], *quem nimirum Auctorem cum alibi non obſcure, tum multo hic apertius deſcripſit Samonicus, idem indicaret, nec; quod magis mirandum eſt; hoc ipſe ignoraret Humelbergius, ut qui Plinii verba profert in commentario ad hunc locum ſuo:* Contra omnium (*araneorum*) morſus remedium eſt gallinaceum cerebrum cum piperis exiguo potum in poſca.

Melius tamen multis in locis ſe geſſit. Illi enim capiti cujus inſcriptionem Aſulanus ſic edidit: Felli vomitu, vel phthiſi arcendis, *Cæſarius autem, quem cæteri quos vidi, ſequuntur, ſic:* Felli, vomitui, vel phthiſi arcendis; *ita hanc ille emendatam præpoſuit:* Fellis vomitui, & phthiſi arcendis, *& recte quidem; neque enim ibi vomitum, niſi uno in verſiculo, Serenus imperat, quod Aſulanus non attendit; neque vomitum quemcunque curandum ſuſcipit, quod cæteros attendiſſe oportebat; ſed bilis redundantiam, ſæpius, ut notum eſt, ventriculum afficientem & ad vomendum concitantem, tum dejectoriis, tum vomitoriis etiam medicamentis tollere in animo habet. Cum hac autem Humelbergii inſcriptione congruere animadverti antiquum Keuchenii librum, in quo primus hujus capitis verſus ſatis bene, ut mihi quidem videtur, ita erat ſcriptus:*

Lutea ſi creſcunt, & fundis noxia fella;

cum omnia quæ inſpexi, formis deſcripta exemplaria pro fundis *habeant* cunctis: *quam communem ſcripturam ipſe etiam probat Keuchenius; quam bene, ii judicent qui & ea perpenderint quæ modo expoſuimus, & Poëtam in ſuperioris capitis fine,*

inque

[n] Natur. Hiſt. l. 29. c. 4.

inque hujus initio converſa ad Lectorem oratione hunc ipſum alloqui, animadverterint. Tres etiam capitis de carbone *poſtremos verſus ita ſcriptos dederat Cæſarius, quem deinde omnes quos ego vidi, ſecuti ſunt :*

Allia vel piperi parce commiſta linuntur
Pythagoræ cognata levi condita cumino.
Proderit & madida fermentum polline turgens.

Equidem Aſulanus qui diſtinctionis notam, non poſt cumino *poſuerat, ſed poſt* Proderit, *facile hunc locum omni ex parte reſtituiſſet, ſi inter primum quoque, atque alterum verſum diſtinctionis notam ſtatuiſſet. Id autem ab Humelbergio, & jure quidem; ſi quid ego judico; factum eſt. Nam qui utrumque verſum conjungunt, Allia Pythagoræ cognata intelligant, neceſſe eſt, quod ultro confitetur Cæſarius, hac adſcripta notula :* cognata, id eſt, familiaria in cibo. Vide Laërtium in Vita Pythagoræ. *Sed hi non videntur animadvertiſſe, Horatium ad quem hic reſpicit Poëta, cum facete ſcripſit* o :

O quando faba Pythagoræ cognata, -

id, Veteri ejus Interprete p, *cui Chabotius* q, *aliique Enarratores, quotquot memini conſuluiſſe, aſſentiuntur, id, inquam, propterea dixiſſe quod Pythagoras; ut Bondii* r, *atque adeo Lambini* ſ *verbis utar;* a faba abſtinuit, quaſi ſibi cum ea cognatio aliqua eſſet, veritus ne in fabam aliquam animus paternus immigraſſet. *Non me latet, Ariſtotelem* t, *M.Tullium* u, *Plinium* x, *Laërtium* y; *ut propiores nobis Scriptores* z *omittam; alias etiam cauſas iſtius Pytha-*

goræ

o Satyr. l.2.Sat.6.verſ.63. *p, q, r, ſ* In Horat. ad eund. verſ. *t* Lib. de Fabis apud Laërt. de Vita Philoſoph. l. 8. in Pythagora. *u* De Divin. l.1. *x* Natur. Hiſt. l.18. c.12. *y* loc. cit. *z* Windet. de vita funct. ſt.

gora conſuetudinis attuliſſe, imo a Gellio a *contraria Ariſtoxeni verba produci tradentis*, nullo ſæpius legumento Pythagoram eſſe uſum, quam fabis, quoniam is cibus & ſubduceret ſenſim alvum, & lævigaret. *Attamen aut hæc non efficiunt; ut certe non efficiunt; quominus Horatio Poëtarum more liberum fuerit eorum potius ſententiam ſequi (quorum etiam ab eodem Plinio* b *eſt facta mentio) qui a Pythagora damnatam fabam tradiderunt*, quoniam mortuorum animæ ſint in ea; *atque ita a Cæſario contra atque adnotavit, & ab reliquis oſtendendum eſt, alliis quoque ipſis Pythagoram, & quidem ob eandem cauſam, abſtinuiſſe: quo de cibo in tota ejus Vita nihil quidquam habet Laërtius. Aut ſi Horatio magis placuiſſe, dicerent, ut ſequeretur Ariſtoxenum, & propterea fabam Pythagoræ cognatam dixiſſe, quod ea plurimum veſceretur; quanquam hæc inelegans eſſet, ut verum fatear, & ab Horatii urbanitate abhorrens ejus verborum interpretatio; meam tamen, atque adeo Humelbergii ſententiam æque ac ſuam probabilem eſſe, non confiteri non poſſent, qui eos de quibus agitur, Sereni verſus ita diſtinguimus:*

Allia vel piperi parce commixta linuntur.
Pythagoræ cognata levi condita cumino
Proderit, & madido fermentum polline turgens;

ut perinde ſit Pythagoræ cognata *dixiſſe, ac ſi dixiſſet:* Faba *proderit vel ad diſcutiendam, mitigandamve inflammationem, quæ Humelbergii interpretatio eſt, vel ad* reſeranda, *ut paulo ante Serenus ipſe ait*, adoperta: *quid multa? ut idem ſit ac illud quod ſcribit in cap. ſequenti:*

Mollis odorato faba jungatur coriandro,
Proderit appoſitu, mollitque, aperitque tumorem.

Quod

a Noct. Attic. l. 4. c. 11. b loc. cit.

Verrucæ quoque deſectæ frenare cruorem
Dicitur ambuſtus tyrio de vellere pulvis.

Nihil igitur ad hunc locum in quo de ſanguinis profluvio agitur, urinæ pertinebat profluvium. Sed neque opus erat urinam in altera notula memorare, quam appoſuit ad eum locum ex cap. de ſerpentium morſibus :

Carduus eſt nondum doctis fullonibus aptus,
Ex illo radix &c.,

Nam poſtquam illud egregie adnotavit : Carduus fullonum ; labrum veneris, δίψακος ; *haud bene hæc ſubjecit : pro nondum doctis*, leg. nondum tactis, nempe Podagra. Plin. lib. 28. cap. 6. Virilis urina podagris medetur, argumento fullonum, quos ideo tentari eo morbo negant ; *ſiquidem* nondum *haud cum* doctis, *ſed cum* aptus *jungendum eſt, ut intelligamus, non perfecti, aut ſicci, quali videlicet fullones utuntur, ſed immaturi adhuc, & viridis illius cardui radicem eſſe adhibendam : quod & Humelbergius ſine ulla dubitatione intellexit, & præterea cur fullones* docti *dicantur, expenere ſe ſatis poſſe, exiſtimavit. Non erat igitur cur enarratione præſertim tam longe petita vulgatam ſcripturam Conſtantinus ſolicitaret. Sed multo illud gravius, quod in totius voluminis calce octo & ſeptuaginta verſus, quorum primus eſt :*

Quod natum Phœbus docuit, quod Chiron
Achillem ;

poſtremus autem :

Quotque hic ſunt verſus, tot agant tua tempora Janos ;

quod hos, inquam, verſus cæteris Samonici adjungendos eſſe, indicavit ; hanc enim ipſis inſcriptionem præpoſuit : Vindiciano attributum Carmen, videtur eſſe Sereni Peroratio, finiſque Poëmatis. *Verum ; ut alia prætermittam ; duo*

certe

certe in hoc Carmine decebat ipſum animadvertere quæ ipſius judicio vehementer repugnant. Alterum, Carmen hoc de libro eſſe in quo multo plura quam in Sereni Poëmate, & nominatim peregrina ac pretioſa remedia copioſe proponuntur;

Denique reperies iſthic quod lucis in ortu
Indus, Arabs, Syrus, Perſes, diveſque Sabæus
Vicino ſub ſole legunt, quod præbet Orontes,
Eximium ignoto mittit quod Nilus ab ortu,
Decerptum foliis, ramo, cute, cortice, virga,
Quodque ab Edymis (*leg.* ab Idumæis) vectum Seplaſia vendunt;
Et quicquid confert medicis Lalagea cataplus;

cum contra Samonicus, qui ut vere ait Turnebus k, medicinam morborum parabilem verſibus lepidis conſcripſit, *nihil libentius, aut ſæpius facere videatur quam ut remedia proponat, ſicut Plinius* l *loquitur*, parata vulgo, inventu facilia, & ex quibus vivimus, *atque adeo quæ* quotidie pauperrimus quiſque cœnat: *& judicium inſuper hac de re, inſtitutumque ſuum non uno in loco profiteatur, ut cap. de* ventre molliendo:

Multos præterea Medici componere ſuccos
Conſuerunt; pretioſa tamen cum veneris emptum,
Falleris, fruſtraque immenſa nomiſmata fundes;

& cap. de jecoris, & lateris vitiis:

Quid referam multis compoſta Philonia rebus?
Quid loquar antidotum variis? quis iſta requirat?
At nos pauperibus præcepta feramus amica.

C *Al-*

k Adverſar. lib. 17. c. 18. *l* Natur. Hiſt. lib. 24. c. 1.

Alterum quod a Conſtantino animadverſum eſſe oportebat, eſt, de vi carminum ad medendum quam diſpar huic, atque illi Auctori ſententia fuerit. Equidem non negaverim, vana haud raro, & riſu excipienda remedia Serenum propoſuiſſe, tranſverſum videlicet actum ab ea quæ ejus temporibus invaluerat, credulitate ac ſuperſtitione, vel potius ne ignoraviſſe, aut omiſiſſe videretur quæ tum maxime probabantur. Hoc etiam addam, me poſtquam ea legeram quæ ad pleraſque abigendas febres de collo ſuſpendenda eſſe, docuerat, olim eſſe ſuſpicatum, num hanc forte damnationis ipſius cauſam prætendiſſet Caracalla; a quo videlicet damnatos eſſe & qui remedia quartanis, tertianiſque collo annexa geſtarent, *Spartianus* [m] *docuit; quanquam hunc Hiſtoricum accuratius poſtea perlegenti, revera neque horum, illiuſque damnationis tempora congruere, & tanquam Getæ fautor, Samonicus interemptus eſſe videatur. Attamen quid de vi carminum vere ipſe cenſeret, ſatis in fine capitis de* Quotidiana *demonſtravit:*

Multaque præterea verborum monſtra ſilebo:
Nam febrem vario depelli carmine poſſe,
Vana ſuperſtitio credit, tremulæque parentes.

Contra in iis verſibus quos hujus ipſius Poëmatis perorationem eſſe, exiſtimat Conſtantinus, quam fidenter, quam magnifice inania iſtiuſmodi anilia remedia celebrantur!

Gramine ſeu malis ægro præſtare medelam,
Carmine ſeu potius: namque eſt res certa ſaluti
Carmen, ab occultis tribuens miracula verbis.

Quod ſi ex me quæras, cujuſnam igitur Auctoris, & cujuſnam libri ſit iſta peroratio; non Vindiciani,

[m] In Caracallo.

ni, ſed ejus ipſius in cujus Operis calce legitur, Marcelli eſſe, reſpondebo, a quo videlicet illi ſuo de Medicamentis libro inſtar clauſulæ additam fuiſſe, eo minus dubito, quo magis ob multa vel pretioſa, vel ſuperſtitioſa remedia, magna in ipſo cum laude propoſita, eidem video convenire. Alii autem quod Vindiciani Comitis Archiatrorum Epiſtolam, a Marcello ante ſuum librum poſitam, continuo Marcelli ipſius liber cum poëtica iſta peroratione conſequitur, hæc propterea fortaſſe Vindiciani eſſe, putaverint, cum tamen ex Marcelli Epiſtola ad Filios, loco Præfationis univerſo Operi præfixa, proclive eſſet cognoſcere, & librum, & perorationem ipſam eſſe Marcelli, utpote qui aperțiſſime hanc indicat, cum, Verſiculis, *inquit,* quoque luſimus migmatum & ſpecierum digeſtione compoſitis. Non quod ſit dignum aliquid in carmine, ſed ut lectorem, ſcrutatoremque hujus operis & poëma pelliciat, & exoptatio blanda conciliet, quod opuſculum in infima parte hujus codicis collocavi & ut ſermone noſtro opera hæc ſolertia noſtra compoſita claudantur, & nugas noſtras multiplex foliorum celet objectus. *Hæc ideo pluribus verbis egi, quod animadverti, me hac de re non a Conſtantino ſolum diſſentire, verum etiam a Viro noſtræ ætatis eruditiſſimo, qui* Carmen, *inquit,* Sereni extrema parte truncum eſſe videtur, itaque pedibus eo in ſententiam Roberti Conſtantini, qui verſus in calce libri Marcelli Empirici de medicamentis, conjectura minime abſurda, ſed veriſimillima habet pro peroratione poëmatis Sereniani. *Ego vero ut de eo lubens Doctiſſimo Viro aſſentior, quod aliquid facile in extrema præſertim parte hujus Poëmatis deeſſe videatur; non propterea tamen video, cur hoc verſibus ſupplere debeamus quos Marcellus & ſuos eſſe, indica-*

dicavit, & ita ſcripſit ut ſuo magis quam Sereni Operi conveniant. Sane quæ duo ab eodem quoque Celeberrimo Viro ante iſta verba ſunt poſita, alterum, Sereni carmen Heroicum, præcepta de medicina parvo pretio parabili ad curandos præcipuos humani corporis morbos complecti; *alterum, quæ* in his ſuperſtitioſa nonnulla ex more illius ætatis *Serenus admiſcuit, ita admiſcuiſſe, ut* plura forte tranſcriberet, quam crederet; *hæc, inquam, duo num duobus cum locis conveniant quos ſupra ex ea Peroratione produxi, ipſe omnium optime pro eo quo pollet, acri judicio, & veri ſtudio exiſtimabit; ego quod ipſe exiſtimaverit, ſequar.*

Verum etſi hoc, & quæ ſupra indicata ſunt, in Conſtantino minus probo; non ideo tamen egregiam quam in Sereno emendando, illuſtrandoque poſuit, operam meritis laudibus fraudabo. Certe in brevibus de quibus dictum eſt, notulis haud raro veram, Aſulano, Cæſario, Humelbergio incognitam, ſcripturam attigit, interdum etiam, iis qui vel Doctiſſimum Keuchenium fugere, Veterum locis eandem comprobavit, velut cum ad eos verſus ex cap. de prurigine, papulis, & ſcabie:

Ergo lutum prodeſt membris adhibere fricatis,
Quod facit ex aſino ſiccatus corporis humor;

hoc primum adnotavit: ſiccatus; *Alii* ſaccatus; *egregie quidem, ut jam Turnebus* [n] *præſenſerat ex Arnobii* [o], *imo ex ipſius reſtitutis Lucretii* [p] *verbis, ubi de pueris in ſomniis lectum permingentibus:*

Totius humorem ſaccatum ut corporis fundant.

Porro ab Sereno ſcriptum eſſe ſaccatus, *cum alii indi-*

[n] Adverſar. l.17. c. 18. [o] Adverſus Gent. l. 2. [p] De Rer. nat. l. 4. verſ. 1022.

indicant ipſius verſus in quibus vel Lucretii q *verba libenter uſurpat, ut in cap. de* ſolutione ventris:

Tam varii caſus mortalia ſæcla fatigant;

ut in cap. de uva & faucibus:

— -- clamor fracto cum forte ſonore
Planum radit iter, *&c.*

vel Lucretium ſtudioſe admodum laudat, ut in cap. de conceptione:

Hoc poterit quartus magni monſtrare Lucreti;

tum veteres & Keuchenii, & aliorum libri maniſeſte confirmant. Deinde Conſtantinus hanc ita comprobavit, illuſtravitque ſcripturam: Plinius lib. 28. c.18. tradit, aſininam urinam cum ſuo luto illitam hominis ſcabiem ſanare: *qui Conſtantini, atque adeo Plinii locus Keuchenium fugerit, neceſſe eſt, non facile alioqui ad hos Samonici verſus ſcripturum:* De aſinino lotio nihil tale, quod ſciam, apud medicos: *quanquam etiam apud Plinium Valerianum* r *hoc legitur:* Urina aſini cum ſuo luto impoſita (*ſcabiem*) ſedat.

Verum de Keuchenio ipſo mox plura. Nam de Henrico Stephano, de quo jam ex ordine dicendum eſt, hoc tantum ſatis eſt indicare, ita ipſum Conſtantini editionem in Samonici verbis, & variantibus lectionibus ad eundem modum proponendis eſſe ſecutum, ut ſi cæteras etiam in ora notulas adjeciſſet, lac lacti ſimilius non eſſet. Certe quam pauciſſima omnino fuere in quibus diſcrepare, animadverti. Ex his unum quod ſententiam plurimum mutat, neque apud ullum alium adeo fidenter receptum comperi, adnotabo. Initium capitis de podagra *ſic habent Aſulanus, & Humelbergius:*

q Vid. l. 1. verſ. 21. & alibi paſſim, tum ejuſd. lib. verſ. 645. & l.4. verſ. 531. 532. 536. *&c.* *r* De Re Medica l. 3. c. 38.

Quædam ſunt rabidæ medicamina ſumma podagræ ;

Cæſarius autem , & Conſtantinus haud magna , quod ad ſententiam attinet , varietate digna *ſcribunt pro* ſumma . *Illud ſententiam omnino mutat quod ab eodem Conſtantino , ut varians ſcriptura , in margine adnotatum eſt :* Quædam haud ſunt *pro* Quædam ſunt . *Iſtam autem ipſam ſcripturam recipit Stephanus , ſcribitque unus ; quod viderim ; omnium :*

Quædam haud ſunt rabidæ medicamina digna podagræ ;

ſive quod in libris calamo ſcriptis ſic invenerit , ſive quod aliter nullam eſſe Poëtæ ſententiam , judicaverit ; nec fortaſſe injuria ; hac enim continuo ſequuntur :

Cui ter tricenas ſpecies Epidaurius ipſe
Dixit ineſſe Deus ; requiem tamen indere morbo
Fas erit , & triſtem ſaltem mulcere dolorem ;

nam ſi quædam eſſe , dixiſſet ſive digna , ſive ſumma podagræ medicamenta ; cur nihil aliud quam aliquam ſaltem doloris quietem , & mitigationem promitteret ? Quod ſicui forte Stephani ſcriptura minus placet ; is igitur aut quomodo communem explicet , videat , aut aliam aliquam perquirat ; ut exempli cauſa , ſi Poëta non Quædam , *ſed* Quænam *ſcripſiſſet , atque ita quærendo , quænam vel digna , vel ſumma poſſint eſſe podagræ medicamenta , nulla videlicet iſtiuſmodi eſſe , indicaſſet . Cæterum quæ ſive in verbis , ſive in Vita Sereni deſcribendis tum in Stephano , tum in Conſtantino ipſo deſiderari poſſint , plura quæ cum de Aſulano , Cæſario , & Humelbergio diceremus , exempla attulimus ad illos quoque pertinentia ſatis ſuperque præmonſtraverint .*

Unus de quo ſcribam , reſtat Keuchenius Vir mul-

multum ; ut verum fatear ; in græcorum, latinorumque cujuſque generis Scriptorum lectione verſatus, antiquo etiam Sereni exemplari, calamo exarato, inſtructus, necnon illo quod Gryphianis formis deſcriptum eſt, aliiſque fortaſſe quibus nos caremus, nonnullis (hæc enim inter Sereni Editiones in Prolegomenis memorat) fere omnibus tamen eo tempore editis, ut videri a Conſtantino potuerint. Sed viciſſim quæ Conſtantinus, Stephanus, Aldique Filii procurarunt, eo in loco ne nominat quidem ; Humelbergii autem Commentarium ſe necdum videre potuiſſe, diſerte fatetur : quinetiam quem primo loco memorat, apud Aldum, hoc eſt a Franciſco Aſulano, editum Samonici librum an viderit, aut certe an adhibuerit, non ſatis conſtat. Videtur enim vidiſſe ex iis quæ aliquando notat, ut ad caput de veſica, & calculo ; *num vero adhibuerit, ii judicent qui nobiſcum animadverterint, in Notis ad ſextum verſum ex cap. de* ictibus ſcorpii :

Magna quod exiguis perimantur ſæpe venenis ;

ſcribere ipſum, ſe neſcire cur eruditi viri non auſi fuerint *membra* pro *ſæpe* reponere ; *vel in quarto verſu ex cap. de* lumbis & renibus ſanandis :

Aut pice cum melli —

recte quidem pro melli, molli *reſcribendum eſſe, exiſtimare ; ſed de hac emendatione hæc ſubjicere :* Nihil verius ea lectione, quam nos primi reſtituimus ; *cum tamen Aſulanus & in verſu illo priore* membra, *& in hoc altero* molli *ad eundem prorſus modum ad quem Keuchenius emendat, revera ſcripſiſſet. Sed ſive Aſulani, aliorumque de quibus dictum eſt, librorum ope caruerit, ſive contra, uſus ſit ; certe illis tot aliis eruditionis præſidiis ornatus Prolegomena ad Serenum copioſa ſcripſit, & bene docta, in quibus poſtquam ſuper-*

te poſuit D. Hieronymus l, *cum de Davide hæc ſcripſit :* David Simonides noſter, Pindarus, & Alcæus, Flaccus quoque, Catullus, & Serenus, Chriſtum lyra perſonat. *Et vero non facile eſſent hallucinati, ſi quomodo Servius in Commentariis utrumque laudans, illum atque hunc aliter appellaverit, animadvertiſſent; nam illum quidem* Samonicum m, *aut* Serenum Samonicum n, *hunc vero* Serenum o, *aut* Serenum Lyricum p, *vocaſſe, video. Verum id non vidiſſe Humelbergium, mirandum non eſt, quando ne eos* q *quidem ſatis perſpexiſſe invenio, qui Auctorum quos Servius in Commentariis laudat, Indicem concinnarunt. Cæterum Humelbergius cum eundem illum Serenum Samonicum hunc Serenum pariter eſſe, putat, cujus* opuſcula citant pluribus in locis multi, ceu Nonius Marcellus, Martianus Capella r, & alii, *videlicet præter Servium, Fortunatianus* ſ, *Diomedes* t, *atque is quem Humelbergius ipſe diſerte nominat, Terentianus* u *; cum id, inquam, putat ; certe aut eundem, aut ei perſimilem errorem errat. Aut enim Septimium Afrum, & Lyricum hunc Serenum unum eundemque Poëtam eſſe (qua de re mox dicam) ſuſpicari poſſumus, aut ſecus. Si eundem ; nempe error quoque idem eſt. Si alterum ; errorem*

poſſe

l In Epiſt. ad Paulinum quæ prima eſt in Tom. 3. Edit. A. 1565. *m* Comment. in Virg. Georg. l. 1. verſ. 30. *n* Ibid. ad verſ. 102. 103. *o* Comm. in Æneid. l. 4. verſ. 291, l. 9. verſ. 762, l. 12. verſ. 923. &c. *p* Ibid. l. 2. verſ. 15. *q* Vid. in Edit. Virgil. A. 1646. apud Abr. Commelinum hunc Indicem in *Serenus Sammonicus*. *r* De Nupt. Philoſog. & Mercur. l. 5. ubi de Elocutione. *ſ* Vid. apud Gyrald. Dial. cit. & Voſſ. de Poët. Lat. c. 8. *t* De Oratione l. 3. *u* De Literis &c. & Metris.

poſſe etiam eſſe non abſimilem ; ex eo intelligitur Sidonii loco * ; *quem Doctiſſimus Fabricius* x *ſemel, atque iterum indicavit ;* noverim , ſententiam meam ſine M. Varrone , ſine Sereno ; non Septimio ; ſed Sammonico , non poſſe damnari . *Etſi enim me non fugit , hunc locum ita editum eſſe a Pio , vel certe ab Henrico Petro* y ; ſine Sereno , ſine Septimi , ſine Sammonico ; *video tamen , & Petrum Colvium* z , *& Joannem Savaronem* a *priorem illam ſcripturam poſtea probaſſe , imo omnes Colvii libros eandem habuiſſe : quam Sirmondus* b *quoque ſecutus eſt . Porro ut Joannes Savaro* c , *Septimium iſtum Serenum , Septimium Afrum eſſe , non dubitat ; quem Terentianus* d *laudat non uno loco , præſertim vero his verſibus :*

Dulcia Septimius qui ſcripſit opuſcula nuper ,

&

Septimius docuit quo ruris opuſcula libro ;

ſic interdum ſuſpicatum eſſe me , fateor , Serenum illum cujus verba producit Nonius e , *eſſe fortaſſe eundem poſſe propterea quod illa nonnunquam* f *ex Sereni* ruralibus , *alias* g , *ex Sereni* opuſculis *proferre ſe , dicit . Illud accedebat quod etſi Crinitus* h *ſingulas ſingulorum Vitas conſcripſit ; perſi-*

milia

* In Epiſt. ad Polem. Carm. 13. ſubjecta . x Bibl. Lat. loc. cit. & Suppl. ad eund. locum . *y* Vid. Edit. Baſil. A. 1542. *z* Vid. Edit. Pariſ. A. 1598. & Not. ad hunc locum . *a* Vidi hujus Edit. 2. Pariſienſem A. 1609 , & Comment. ad hunc locum . *b* Vidi hujus Editionem 2. Sidonii A. 1652. *c* Vid. tum loc. cit. tum Comment. ad Carm. 9. Sidonii . *d* in cit. Opere . *e* de Propriet. Sermon. *f* ubi de Indiſcr. Generib. ad vocem *Mercatus* . *g* Ibid. ad vocem *Labium* , & ubi de Contrar. Gener. ad vocem *Vagas* . *h* De Poët. Lat. c. 78. 82.

milia tamen de utroque prodidit. Hinc enim Aulum Serenum de veterum Grammaticorum ſententia inter Lyricos referri; inde Septimium Afrum vel propter eos verſus in Jani laudem, quos Terentianus [i] produxit, imitatum eſſe Callimachum, ſcripſit, qui videlicet Poëtæ Lyrici munus ſuſcepit in hymnis Deorum: hinc rurſus Aulum Serenum Poëmata ſcripſiſſe vario, & multiplici carmine; inde Septimium Afrum vario, ac multiplici genere carminum uſum eſſe. Neque prænomen adverſabatur, cum inter vetera Epigrammata [k], & Poëmata [l] nonnulla A. Septimio Sereno tribui, non ignorarem. Sed ne hæc nos a propoſito res abducat; eam, Crinito, & cæteris adſtipulantes, miſſam faciamus, ut illud pariter quod a L. Gregorio Gyraldo [m] ſcriptum eſt, qui cum præter Lyricum iſtum A. Serenum, ac Samonicum Serenum, Q. inſuper Serenum agnoſceret, hunc ipſum Q. Serenum (non Samonicum Serenum) hujus de Medicina Poëmatis ſtatuebat Auctorem: qua in re qui Gyraldum ſequatur, invenio neminem.

Igitur, ut de Poëmate ipſa verba faciamus; in hoc edendo Humelbergius non modo cum Aſulano ea tranſpoſuit, atque omiſit de quibus ſupra dictum eſt; ſed præterea in cap. de rejectione cibi &c. verſus ſine ullo monito prætermiſit duos: Ovorum cinis &c. cum eo qui proxime conſequitur, & totidem in cap. de quartanæ typo, videlicet Aut facilem &c., ac inſequentem. Sed & in ſcriptura quam ſequeretur, eligenda ita eſt aliquando hallucinatus, ut in cap. de ictibus ſcorpii &c. adverſus cunctos morſus parvorum animalium, inter quæ araneos & ipſe enumerat, hæc ediderit:

Exiguo piperis cerebrum conſpergito melis,
Quo lita ſaneſcunt depulſo membra dolore;

cum

[i] in Opere cit. [k], [l] Vid. Fabricii Bibl. Lat. l. 4. c. 1. [m] De Poëtar. Hiſtoria Dial. 4.

cum tamen non modò ante ipſum & Aſulanus, & Cæſarius non melis, *ſed* galli *ſcripſiſſent, a qua ſcriptura ne unus quidem; quantum ego vidi; receſſit eorum qui poſtea Serenum vulgarunt; verùm & Plinius* n, *quem nimirum Auctorem cum alibi non obſcure, tum multo hic apertius deſcripſit Samonicus, idem indicaret, nec; quod magis mirandum eſt; hoc ipſe ignoraret Humelbergius, ut qui Plinii verba profert in commentario ad hunc locum ſuo:* Contra omnium (*araneorum*) morſus remedium eſt gallinaceum cerebrum cum piperis exiguo potum in poſca.

Melius tamen multis in locis ſe geſſit. Illi enim capiti cujus inſcriptionem Aſulanus ſic edidit: Felli vomitu, vel phthiſi arcendis, *Cæſarius autem, quem cæteri quos vidi, ſequuntur, ſic:* Felli, vomitui, vel phthiſi arcendis; *ita hanc ille emendatam præpoſuit:* Fellis vomitui, & phthiſi arcendis, *& recte quidem; neque enim ibi vomitum, niſi uno in verſiculo, Serenus imperat, quod Aſulanus non attendit, neque vomitum quemcunque curandum ſuſcipit, quod cæteros attendiſſe oportebat; ſed bilis redundantiam, ſæpius, ut notum eſt, ventriculum afficientem & ad vomendum concitantem, tum dejectoriis, tum vomitoriis etiam medicamentis tollere in animo habet. Cum hac autem Humelbergii inſcriptione congruere animadverti antiquum Keuchenii librum, in quo primus hujus capitis verſus ſatis bene, ut mihi quidem videtur, ita erat ſcriptus:*

Lutea ſi creſcunt, & fundis noxia fella;

cum omnia quæ inſpexi, formis deſcripta exemplaria pro fundis *habeant* cunctis: *quam communem ſcripturam ipſe etiam probat Keuchenius; quam bene, ii judicent qui & ea perpenderint quæ modo expoſuimus, & Poëtam in ſuperioris capitis fine,*

inque

n Natur. Hiſt. l. 29. c. 4.

inque hujus initio converſa ad Lectorem orationē hunc ipſum alloqui, animadverterint. Tres etiam capitis de carbone *poſtremos verſus ita ſcriptos dederat Cæſarius, quem deinde omnes quos ego vidi, ſecuti ſunt:*

Allia vel piperi parce commiſta linuntur
Pythagoræ cognata levi condita cumino.
Proderit & madida fermentum polline turgens.

Equidem Aſulanus qui diſtinctionis notam, non poſt cumino *poſuerat, ſed poſt* Proderit, *facile hunc locum omni ex parte reſtituiſſet, ſi inter primum quoque, atque alterum verſum diſtinctionis notam ſtatuiſſet: Id autem ab Humelbergio, & jure quidem; ſi quid ego judico; factum eſt.* Nam *qui utrumque verſum conjungunt, Allia Pythagoræ cognata intelligant, neceſſe eſt, quod ultro confitetur Cæſarius, hac adſcripta notula:* cognata, id eſt, familiaria in cibo. Vide Laërtium in Vita Pythagoræ. *Sed hi non videntur animadvertiſſe, Horatium ad quem hic reſpicit Poëta, cum facete ſcripſit* o:

O quando faba Pythagoræ cognata, -

id, Veteri ejus Interprete p, *cui Chabotius* q, *aliique Enarratores, quotquot memini conſuluiſſe, aſſentiuntur, id, inquam, propterea dixiſſe quod Pythagoras; ut Bondii* r, *atque adeo Lambini (verbis utar;* a faba abſtinuit, quaſi ſibi cum ea cognatio aliqua eſſet, veritus ne in fabam aliquam animus paternus immigraſſet. *Non me latet, Ariſtotelem* t, *M.Tullium* u, *Plinium* x, *Laërtium* y; *ut propiores nobis Scriptores* z *omittam; alias etiam cauſas iſtius Pytha-*

goræ

o Satyr. l.2. Sat.6 verſ.63. *p, q, r, ſ* In Horat. ad eund. verſ. *t* Lib. de Fabis apud Laërt. de Vita Philoſoph. l. 8. in Pythagora. *u* De Divin. l.1. *x* Natur. Hiſt. l.18. c.12. *y* loc. cit. *z* Windet. de vita funct. ſt.

goræ conſuetudinis attuliſſe, imo a Gellio a contraria Ariſtoxeni verba produci, tradentis, nullo ſæpius legumento Pythagoram eſſe uſum, quam fabis, quoniam is cibus & ſubduceret ſenſim alvum, & lævigaret. Attamen aut hæc non efficiunt; ut certe non efficiunt; quominus Horatio Poëtarum more liberum fuerit eorum potius ſententiam ſequi (quorum etiam ab eodem Plinio b eſt facta mentio) qui a Pythagora damnatam fabam tradiderunt, quoniam mortuorum animæ ſint in ea; atque ita a Cæſario contra atque adnotavit, & ab reliquis oſtendendum eſt, alliis quoque ipſis Pythagoram, & quidem ob eandem cauſam, abſtinuiſſe: quo de cibo in tota ejus Vita nihil quidquam habet Laërtius. Aut ſi Horatio magis placuiſſe, dicerent, ut ſequeretur Ariſtoxenum, & propterea fabam Pythagoræ cognatam dixiſſe, quod ea plurimum veſceretur; quanquam hæc inelegans eſſet, ut verum fatear, & ab Horatii urbanitate abhorrens ejus verborum interpretatio; meam tamen, atque adeo Humelbergii ſententiam æque ac ſuam probabilem eſſe, non confiteri non poſſent, qui eos de quibus agitur, Sereni verſus ita diſtinguimus:

Allia vel piperi parce commixta linuntur.
Pythagoræ cognata levi condita cumino
Proderit, & madido fermentum polline turgens;

ut perinde ſit Pythagoræ cognata dixiſſe, ac ſi dixiſſet: Faba proderit vel ad diſcutiendam, mitigandamve inflammationem, quæ Humelbergii interpretatio eſt, vel ad reſeranda, ut paulo ante Serenus ipſe ait, adoperta: quid multa? ut idem ſit ac illud quod ſcribit in cap. ſequenti:

Mollis odorato faba jungatur coriandro,
Proderit appoſitu, mollitque, aperitque tumorem.

Quod

a Noct. Attic. l. 4. c. 11. b loc. cit.

Quod autem pro faba *Serenus dixerit* Pythagoræ cognata, *minus ii mirabuntur qui ut fuerit Horatii ſtudioſus, & quam libenter ejus verba in hunc ſuum librum tranſtulerit, animadvertent. Nam quod in cap. de* jecoris, & lateris *vitiis poſuit :*

Si latus immeritum morbo tentatur acuto,

ex illo videlicet Horatii [c] *eſt :*

Quod latus, aut renes morbo tententur acuto;

& quæ in cap. de hydropiſi :

— acerbus
Creſcit hydrops. -
Unguine quo frangit vires languoris aquoſi,

ex illis [d] :

Creſcit indulgens ſibi dirus hydrops.
- & aquoſus albo
Corpore languor.

In capite autem de ventre molliendo, *præter id quod ultro, ut vidimus, confitetur, illud :*

Potibus & duris reſtricta morabitur alvus,

ex illo [e] *eſt :*

- ſi dura morabitur alvus;

& denique quod in cap. de iſchia *&c :*

Ennius ipſe pater, dum pocula ſiccat iniqua,

ex illis [f] :

Ennius ipſe pater nunquam, niſi potus, ad arma
Proſiluit dicenda. -

& [g]

Siccat inæquales calices :

quæ duo poſtrema, ut tertium quoque, ante me Keuchenius animadverterat. Sed ad Humelbergium redeamus, qui in eo pariter laudandus eſt, quod

[c] Satyr. l.2. Sat. 3. verſ.165. [d] Carm. l. 2. Od.2. verſ.13.15.16. [e] Satyr. l.2. Sat.4. verſ. 27. [f] Epiſt. l.1. Epiſt.19. verſ.7. [g] Sat. l.2. Sat. 6. verſ. 68.

quod primum verſum capitis de ſerpentium morſibus *cum Aſulanus ita ſcripſiſſet :*

Cuſpide non quiſquam, longe neque cæde lariſſæ;

Cæſarius autem ſic reſcripſiſſet : longæ neque cæde cariſſæ; *egregie ipſe pro* cariſſæ *(quod verbum qui ſciat cum Voſſio* b *quid Lucilio apud Feſtum* i, *& quid in Philoxeni, & Iſidori Gloſſis ſignificet, nihil huc pertinere, ſciet)* ſariſſæ *edidit. Sed multo etiam magis laudandus eſt quod ſubobſcurum ſæpe Scriptorem Commentariis illuſtravit, quod ad rem medicam attinet, ut erat captus temporum illorum, ſane eruditis, neque cætera indoctis, utinam haud raro non ſupervacaneis, aut minus prolixis; vel quando eſſe prolixa voluit, variantes potius ſcripturas (quas, ut Aſulanus, ac Cæſarius, omiſit) quam dilucidi etiam cujuſque verbi interpretationem complectentibus.*

Ab utroque hoc vitio longiſſime refugit Rob. Conſtantinus, qui & variantes ſcripturas, & breviſſimas ad plurimos locos notulas in ora editi a ſe Samonici adſcripſit. In harum tamen nonnullis Vir alioqui Doctiſſimus eſt hallucinatus, ut cum ad eos verſus in cap. de vulneribus ferro &c.

Si vero infrenus manat de vulnere ſanguis,
Purpura torretur conchyli perlita fuco,
Hujus & atra cinis currentem detinet undam;

cum, inquam, ad tria poſtrema verba verſus poſtremi hæc adnotavit : Hic affectus διαβήτης de quo Celſus lib. 4. cap. 20. *Perſpicuum namque ex ipſo primo verſu eſt per* currentem undam *nihil hic aliud a Poëta ſignificari quam quod paulo infra per* nimios reſerati vulneris amnes, *præſertim cum ea continuo ſequantur :*

Ver-

b Etymologic. Lingu. Lat. ad vocem *Cariſſa*.
i De Verbor. Signific. l. 3.

Verrucæ quoque defectæ frenare cruorem
Dicitur ambuſtus tyrio de vellere pulvis.

Nihil igitur ad hunc locum in quo de ſanguinis profluvio agitur, urinæ pertinebat profluvium. Sed neque opus erat urinam in altera notula memorare, quam appoſuit ad eum locum ex cap. de ſerpentium morſibus:

Carduus eſt nondum doctis fullonibus aptus,
Ex illo radix &c.,

Nam poſtquam illud egregie adnotavit: Carduus fullonum; labrum veneris, δίψαχος; *haud bene hæc ſubjecit: pro nondum doctis*, leg. nondum tactis, nempe Podagra. Plin. lib. 28. cap. 6. Virilis urina podagris medetur, argumento fullonum, quos ideo tentari eo morbo negant; *ſiquidem* nondum *haud cum* doctis, *ſed cum* aptus *jungendum eſt, ut intelligamus, non perfecti, aut ſicci, quali videlicet fullones utuntur, ſed immaturi adhuc, & viridis illius cardui radicem eſſe adhibendam: quod & Humelbergius ſine ulla dubitatione intellexit, & præterea cur fullones* docti *dicantur, exponere ſe ſatis poſſe, exiſtimavit. Non erat igitur cur enarratione præſertim tam longe petita vulgatam ſcripturam Conſtantinus ſolicitaret. Sed multo illud gravius, quod in totius voluminis calce octo & ſeptuaginta verſus, quorum primus eſt:*

Quod natum Phœbus docuit, quod Chiron Achillem;

poſtremus autem:

Quotque hic ſunt verſus, tot agant tua tempora Janos;

quod hos, inquam, verſus cæteris Samonici adjungendos eſſe, indicavit; hanc enim ipſis inſcriptionem præpoſuit: Vindiciano attributum Carmen, videtur eſſe Sereni Peroratio, finiſque Poëmatis. *Verum; ut alia prætermittam; duo*

certe

verte in hoc Carmine decebat ipſum animadvertere quæ ipſius judicio vehementer repugnant. Alterum, Carmen hoc de libro eſſe in quo multo plura quam in Sereni Poëmate, & nominatim peregrina ac pretioſa remedia copioſe proponuntur;

Denique reperies iſthic quod lucis in ortu
Indus, Arabs, Syrus, Perſes, diveſque Sabæus
Vicino ſub ſole legunt, quod præbet Orontes,
Eximium ignoto mittit quod Nilus ab ortu,
Decerptum foliis, ramo, cute, cortice, virga,
Quodque ab Edymis (*leg.* ab Idumæis) vectum Seplaſia vendunt;
Et quicquid confert medicis Lalagea cataplus;

cum contra Samonicus, qui ut vere ait Turnebus k, medicinam morborum parabilem verſibus lepidis conſcripſit, *nihil libentius, aut ſæpius facere videatur quam ut remedia proponat, ſicut Plinius* l *loquitur*, parata vulgo, inventu facilia, & ex quibus vivimus, *atque adeo quæ* quotidie pauperrimus quiſque cœnat: *& judicium inſuper hac de re, inſtitutumque ſuum non uno in loco profiteatur, ut cap. de* ventre molliendo:

Multos præterea Medici componere ſuccos
Conſuerunt; pretioſa tamen cum veneris emptum,
Falleris, fruſtraque immenſa nomiſmata fundes;

& cap. de jecoris, & lateris vitiis:

Quid referam multis compoſta Philonia rebus?
Quid loquar antidotum variis? quis iſta requirat?
At nos pauperibus præcepta feramus amica:

C Al-

k Adverſar. lib. 17. c. 18. *l* Natur. Hiſt. lib. 24. c. 1.

*Alterum quod a Conſtantino animadverſum eſſe oportebat, eſt, de vi carminum ad medendum quam diſpar huic, atque illi Auctori ſententia fuerit. Equidem non negaverim, vana haud raro, & riſu excipienda remedia Serenum propoſuiſſe, tranſverſum videlicet actum ab ea quæ ejus temporibus invaluerat, credulitate ac ſuperſtitione, vel potius ne ignoraviſſe, aut omiſiſſe videretur quæ tum maxime probabantur. Hoc etiam addam, me poſtquam ea legeram quæ ad pleraſque abigendas febres de collo ſuſpendenda eſſe, docuerat, olim eſſe ſuſpicatum, num hanc forte damnationis ipſius cauſam prætendiſſet Caracalla, a quo videlicet da*mnatos eſſe & qui remedia quartanis, tertianiſque collo annexa geſtarent, *Spartianus* m *docuit; quanquam hunc Hiſtoricum accuratius poſtea perlegenti, revera neque horum, illiuſque damnationis tempora congruere, & tanquam Getæ fautor, Samonicus interemptus eſſe videatur. Attamen quid de vi carminum vere ipſe cenſeret, ſatis in fine capitis de* Quotidiana *demonſtravit:*

Multaque præterea verborum monſtra ſilebo:
Nam febrem vario depelli carmine poſſe,
Vana ſuperſtitio credit, tremulæque parentes.

Contra in iis verſibus quos hujus ipſius Poëmatis perorationem eſſe, exiſtimat Conſtantinus, quam fidenter, quam magnifice inania iſtiuſmodi anilia remedia celebrantur!

Gramine ſeu malis ægro præſtare medelam,
Carmine ſeu potius: namque eſt res certa ſaluti
Carmen, ab occultis tribuens miracula verbis.

Quod ſi ex me quæras, cujuſnam igitur Auctoris, & cujuſnam libri ſit iſta peroratio; non Vindiciani,

m In Caracallo.

ni, ſed ejus ipſius in cujus Operis calce legitur, Marcelli eſſe, reſpondebo, a quo videlicet illi ſuo de Medicamentis libro inſtar clauſulæ additam fuiſſe, eo minus dubito, quo magis ob multa vel pretioſa, vel ſuperſtitioſa remedia, magna in ipſo cum laude propoſita, eidem video convenire. Alii autem quod Vindiciani Comitis Archiatrorum Epiſtolam, a Marcello ante ſuum librum poſitam, continuo Marcelli ipſius liber cum poëtica iſta peroratione conſequitur, hæc propterea fortaſſe Vindiciani eſſe, putaverint, cum tamen ex Marcelli Epiſtola ad Filios, loco Præfationis univerſo Operi præfixa, proclive eſſet cognoſcere, & librum, & perorationem ipſam eſſe Marcelli, utpote qui apertiſſime hanc indicat, cum, Verſiculis, *inquit,* quoque luſimus migmatum & ſpecierum digeſtione compoſitis. Non quod ſit dignum aliquid in carmine, ſed ut lectorem, ſcrutatoremque hujus operis & poëma pelliciat, & exoptatio blanda conciliet, quod opuſculum in infima parte hujus codicis collocavi & ut ſermone noſtro opera hæc ſolertia noſtra compoſita claudantur, & nugas noſtras multiplex foliorum celet objectus. *Hæc ideo pluribus verbis egi, quod animadverti, me hac de re non a Conſtantino ſolum diſſentire, verum etiam a Viro noſtræ ætatis eruditiſſimo, qui* Carmen, *inquit,* Sereni extrema parte truncum eſſe videtur, itaque pedibus eo in ſententiam Roberti Conſtantini, qui verſus in calce libri Marcelli Empirici de medicamentis, conjectura minime abſurda, ſed veriſimillima habet pro peroratione poëmatis Sereniani. *Ego vero ut de eo lubens Doctiſſimo Viro aſſentior, quod aliquid facile in extrema præſertim parte hujus Poëmatis deeſſe videatur; non propterea tamen video, cur hoc verſibus ſupplere debeamus quos Marcellus & ſuos eſſe, in-*

dicavit, *& ita ſcripſit ut ſuo magis quam Sereni Operi conveniant*. *Sane quæ duo ab eodem quoque Celeberrimo Viro ante iſta verba ſunt poſita*, *alterum*, Sereni carmen Heroicum, præcepta de medicina parvo pretio parabili ad curandos præcipuos humani corporis morbos complecti; *alterum*, *quæ* in his ſuperſtitioſa nonnulla ex more illius ætatis *Serenus admiſcuit*, *ita admiſcuiſſe*, *ut* plura forte tranſcriberet, quam crederet; *hæc*, *inquam*, *duo num duobus cum locis conveniant quos ſupra ex ea Peroratione produxi*, *ipſe omnium optime pro eo quo pollet*, *acri judicio*, *& veri ſtudio exiſtimabit*; *ego quod ipſe exiſtimaverit*, *ſequar*.

Verum etſi hoc, *& quæ ſupra indicata ſunt*, *in Conſtantino minus probo*; *non ideo tamen egregiam quam in Sereno emendando*, *illuſtrandoque poſuit*, *operam meritis laudibus fraudabo*. *Certe in brevibus de quibus dictum eſt*, *notulis haud raro veram*, *Aſulano*, *Cæſario*, *Humelbergio incognitam*, *ſcripturam attigit*, *interdum etiam*, *iis qui vel Doctiſſimum Keuchenium fugere*, *Veterum locis eandem comprobavit*, *velut cum ad eos verſus ex cap. de* prurigine, papulis, & ſcabie:

Ergo lutum prodeſt membris adhibere fricatis,
Quod facit ex aſino ſiccatus corporis humor;

hoc primum adnotavit: ſiccatus; *Alii* ſaccatus; *egregie quidem*, *ut jam Turnebus* [n] *præſenſerat ex Arnobii* [o], *imo ex ipſius reſtitutis Lucretii* [p] *verbis*, *ubi de pueris in ſomniis lectum permingentibus:*

Totius humorem ſaccatum ut corporis fundant.

Porro ab Sereno ſcriptum eſſe ſaccatus, *cum alii indi-*

n Adverſar. l.17. c. 18. *o* Adverſus Gent. l. 2. *p* De Rer. nat. l. 4. verſ. 1022.

indicant ipſius verſus in quibus vel Lucretii q *verba libenter uſurpat, ut in cap. de* ſolutione ventris:

Tam varii caſus mortalia ſæcla fatigant;

ut in cap. de uva & faucibus:

— -- clamor fracto cum forte ſonore
Planum radit iter, *&c.*

vel Lucretium ſtudioſe admodum laudat, ut in cap. de conceptione:

Hoc poterit quartus magni monſtrare Lucreti;

tum veteres & Keuchenii, & aliorum libri manifeſte confirmant. Deinde Conſtantinus hanc ita comprobavit, illuſtravitque ſcripturam: Plinius lib. 28. c. 18. tradit, aſininam urinam cum ſuo luto illitam hominis ſcabiem ſanare: *qui Conſtantini, atque adeo Plinii locus Keuchenium fugerit, neceſſe eſt, non facile alioqui ad hos Samonici verſus ſcripturum:* De aſinino lotio nihil tale, quod ſciam, apud medicos: *quanquam etiam apud Plinium Valerianum* r *hoc legitur:* Urina aſini cum ſuo luto impoſita (*ſcabiem*) ſedat.

Verum de Keuchenio ipſo mox plura. Nam de Henrico Stephano, de quo jam ex ordine dicendum eſt, hoc tantum ſatis eſt indicare, ita ipſum Conſtantini editionem in Samonici verbis, & variantibus lectionibus ad eundem modum proponendis eſſe ſecutum, ut ſi cæteras etiam in ora notulas adjeciſſet, lac lacti ſimilius non eſſet. Certe quam pauciſſima omnino fuere in quibus diſcrepare, animadverti. Ex his unum quod ſententiam plurimum mutat, neque apud ullum alium adeo fidenter receptum comperi, adnotabo. Initium capitis de podagra *ſic habent Aſulanus, & Humelbergius:*

q Vid. l. 1. verſ. 21. & alibi paſſim, tum ejuſd. lib. verſ. 645. & l. 4. verſ. 531. 532. 536. *&c.* r De Re Medica l. 3. c. 38.

Digitized by Google

Quædam ſunt rabidæ medicamina ſumma podagræ ;

Caſarius autem , & Conſtantinus haud magna , quod ad ſententiam attinet , varietate digna *ſcribunt pro* ſumma . *Illud ſententiam omnino mutat quod ab eodem Conſtantino , ut varians ſcriptura , in margine adnotatum eſt :* Quædam haud ſunt *pro* Quædam ſunt . *Iſtam autem ipſam ſcripturam recipit Stephanus , ſcribitque unus ; quod viderim ; omnium :*

Quædam haud ſunt rabidæ medicamina digna podagræ ;

ſive quod in libris calamo ſcriptis ſic invenerit , ſive quod aliter nullam eſſe Poëtæ ſententiam , judicaverit ; nec fortaſſe injuria ; hæc enim continuo ſequuntur :

Cui ter tricenas ſpecies Epidaurius ipſe
Dixit ineſſe Deus ; requiem tamen indere morbo
Fas erit , & triſtem ſaltem mulcere dolorem ;

nam ſi quædam eſſe , dixiſſet ſive digna , ſive ſumma podagræ medicamenta ; cur nihil aliud quam aliquam ſaltem doloris quietem , & mitigationem promitteret ? Quod ſicui forte Stephani ſcriptura minus placet ; is igitur aut quomodo communem explicet , videat , aut aliam aliquam perquirat ; ut exempli cauſa , ſi Poëta non Quædam , *ſed* Quænam *ſcripſiſſet , atque ita quærendo , quænam vel digna , vel ſumma poſſint eſſe podagræ medicamenta , nulla videlicet iſtiuſmodi eſſe , indicaſſet . Cæterum quæ ſive in verbis , ſive in Vita Sereni deſcribendis tum in Stephano , tum in Conſtantino ipſo deſiderari poſſint , plura quæ cum de Aſulano , Cæſario , & Humelbergio diceremus , exempla attulimus ad illos quoque pertinentia ſatis ſuperque præmonſtraverint .*

Unus de quo ſcribam , reſtat Keuchenius Vir mul-

multum ; ut verum fatear ; in græcorum , latinorumque cujuſque generis Scriptorum lectione verſatus, antiquo etiam Sereni exemplari , calamo exarato , inſtructus , necnon illo quod Gryphianis formis deſcriptum eſt , aliiſque fortaſſe quibus nos caremus , nonnullis (hæc enim inter Sereni Editiones in Prolegomenis memorat) fere omnibus tamen eo tempore editis , ut videri a Conſtantino potuerint . Sed viciſſim quæ Conſtantinus , Stephanus , Aldique Filii procurarunt , eo in loco ne nominat quidem ; Humelbergii autem Commentarium ſe necdum videre potuiſſe , diſerte fatetur : quinetiam quem primo loco memorat , apud Aldum , hoc eſt a Franciſco Aſulano , editum Samonici librum an viderit , aut certe an adhibuerit , non ſatis conſtat . Videtur enim vidiſſe ex iis quæ aliquando notat , ut ad caput de veſica , & calculo ; *num vero adhibuerit , ii judicent qui nobiſcum animadverterint , in Notis ad ſextum verſum ex cap. de* ictibus ſcorpii :

Magna quod exiguis perimantur ſæpe venenis ;

ſcribere ipſum , ſe neſcire cur eruditi viri non auſi fuerint *membra* pro *ſæpe* reponere ; *vel in quarto verſu ex cap. de* lumbis & renibus ſanandis :

Aut pice cum melli —

recte quidem pro melli , molli *reſcribendum eſſe , exiſtimare ; ſed de hac emendatione hæc ſubjicere :* Nihil verius ea lectione , quam nos primi reſtituimus ; *cum tamen Aſulanus & in verſu illo priore* membra , *& in hoc altero* molli , *ad eundem prorſus modum ad quem Keuchenius emendat , revera ſcripſiſſet . Sed ſive Aſulani , aliorumque de quibus dictum eſt , librorum ope caruerit , ſive contra , uſus ſit ; certe illis tot aliis eruditionis præſidiis ornatus Prolegomena ad Serenum copioſa ſcripſit , & bene docta , in quibus poſtquam ſuper-*

ſtitioſæ Medicinæ nugas , & deliramenta erudite detexit , atque exagitavit , tum de Sereni ipſius Vita longe melius quam cæteri , de quibus ſupra dictum eſt , loquitur ; nam eorum omnes quos indicavimus , errores declinat , & Veterum de Sereno teſtimonia accurate & collecta , & deſcripta proponit . *Neſcio tamen cur de ipſo dixerit :* Superſtitioſam (*medicinam*) paſſim , Tralliani , Aëtii , Myrepſi , Marcelli , cæterorumque medicorum exemplo immiſcet ; *quaſi vero qui aliis poſt ipſum ſæculis extitere, horum Serenus permoveri exemplo potuiſſet : quod eram fortaſſe præteriturus , niſi etiam in Notis ad caput de* Splene *hæc inveniſſem :* Forte antidoton ex iis remediis variam a Nicolao Myrepſo mutuavit Serenus ; *ab homine videlicet qui cum Meſuen vixet* ſ , *ſeculo duodecimo florentem , novem ſaltem ab Sereni ætate interjectis ſæculis, ſcripſerit , neceſſe eſt .* *Neque item præclare video , quamobrem Keuchenius , non minus quam cæteri quos ſupra dixi , Sereni Vitam cum ejus Poëmate edidiſſe , illum omiſerit Lampridii locum in quo Alexandri Severi luculentum de Samonico apparet judicium :* Latina , *inquit Lampridius* t (*hic enim ſequor typis editorum exemplarium inſcriptionem ; non ignarus alioqui eorum quæ hac de re Iſ. Caſaubonus* u , *& Cl. Salmaſius* x *monuere)* Latina cum legeret (*Alexander)* non alia magis legebat quam De officiis Ciceronis , & De republica . Nonnunquam & oratores & poëtas , in queis Serenum Sammonicum , quem ipſe noverat & dilexerat , & Horatium . *Quæ tamen verba cum ego diligenter perpendo , & cum iis confero quæ de eodem Alexandro aut ipſe habet Lampridius* y , vixiſſe *videlicet*

annis

ſ De Compoſ. Medicam. Sect. 32. c. 17. *t* in Alex. Severo. *u* , *x* in Notis ad hanc Vitam. *y* in ead. Vita.

annis XXIX, *aut etiam Herodianus* z, tum duodecimum attigiſſe annum, *cum factus eſt Conſul cum Heliogabalo; ex his nimirum, aliiſque Hiſtoriæ monumentis comperio, quinquennem, aut etiam quadrimum fuiſſe Alexandrum, cum Geta, hujuſque partium ſtudioſus Samonicus a Caracalla interfecti ſunt. Num ergo id ætatis puerum, etiamſi conſtaret, in eodem loco ubi Samonicus, tum fuiſſe, jam tum eruditiſſimum illum Scriptorem & noviſſe, & dilexiſſe, credemus? An quando id minus veri ſimile eſt; conjiciemus potius, Poëtam iſtum Serenum Samonicum, de quo loquitur Lampridius, non Patrem; ut Iſ. Caſaubonus* a *videtur credere; ſed Filium fuiſſe, cum hunc annos aliquot paterna cadi ſuperſtitem ponere, nihil vetet, & quæ Spartianus* b, *Arnobius* c, *Macrobius* d, *Sidonius* e, *Servius* f *de libris Samonici, ut videtur, Patris aut memorant, aut proferunt, hæc quidem ſoluta oratione ſcripta ſint, illa vero ad doctum quidem atque eruditum Philologum, Hiſtoricum, aut etiam Mathematicum, non propterea tamen Poëtam, ſpectare videantur. Quod ut undequaque veri ſimile eſſe, intelligas; primum quæcunque Macrobius* g *ex Samonico & nominatim ex ejus libris Rerum Reconditarum produxit, ea cum verſibus comprehenſa non eſſe conſtet; tum quod indicavit Arnobius* h, *ad illos eoſdem libros pertinere, Voſſius* i *exiſtimat. Deinde cum ex cæterorum locis pleroſque in Prolegomenis Keuchenii, nonnullos in hac*

etiam

z Hiſtor. l. 5. *a* in Notis ad Spartiani Caracallum. *b* in Caracallo, & Geta. *c* Adverſ. Gent. l. 6. *d* Saturnal. l. 2. c. 12. 13. l. 3. c. 9. *e* in Epiſt. ad Polem. Carm. 13. ſubjecta &c. *f* Comment. in Virgil. Georgic. l. 1. verſ. 102. 103. &c. *g* loc. cit. *h* loc. cit. *i* De Hiſtoric. Lat. l. 2. c. 2.

etiam Epiſtola habeas ; ne ulli præterea ſuperſint quos ad perpendendum requiras , ex iis quos ille omiſit , duos inſuper , alterum Sidonii , quem Doctiſſimus Fabricius k *indicat , Servii alterum , quem nondum vidimus apud eos qui de Samonico locuti ſunt , adſcribemus . Et Sidonius quidem in Epiſtola* l *ad Leontium memorat* Julium Firmicum , Sammonicum , Saturninum in libris matheſeos peritiſſimos conditores ; *quanquam Joannes Savaro* m *admonet ,* MS. optimæ notæ hos non agnoſcere , ſed Julianum Vertacum , Follonium Saturninum , *qui quidem Mathematici quinam fuerint , & quomodo alterius nomen ſit emendandum , his , inquam , Savaro de rebus quid cenſeat , alibi* n *proponit . Servii* o *autem locus mihi quidem certior eſt :* Miracula , *inquit* , de hac inſula (*Thule*) feruntur ; ſicut apud Græcos Cteſias , & Diogenes , apud Latinos Sammonicus dicit . *Quæ omnia cum ita ſe habeant ; minus mirum eſt , ea quæ produximus , Lampridii verba a Keuchenio eſſe prætermiſſa , ut qui facile ad Samonicum non Patrem , ſed Filium pertinere , exiſtimaverit , quem Poëmatis de quo agebat , Auctorem non putabat . Qua utraque in ſententia diſerte oſtenderunt ſe eſſe Jo. Jac. Hofmannus* p *& hunc ſecutus Lud. Morerius* q *, in primis autem Ger. Jo. Voſſius* r *. Hic tamen de Samonico Filio,* ecquid , *ſcripſerit* , haut , *inquit* ſ , ſat ſcio . *Sed Deſid. Eraſmus* t *Lyrica ſcripſiſſe , non dubitavit , atque adeo Serenum illum eſſe , cenſuit ,* quem

k Bibl. Lat. l. 3. c. 5. *l* in qua eſt Carm. 22. *m* Comment. ad hunc Sidonii locum . *n* Comment. ad Sidonii Epiſt. 11. lib. 8. *o* Comment. in Georgic. l. 1. verſ. 30. *p* Lexic. Univerſal. *q* Dictionaire Hiſtor. *r* De Philoſophia c. 12. *ſ* De Hiſtoric. Lat. l. 2. c. 2. *t* in Scholiis in Epiſt. ſupra cit. D. Hieron. ad Paulinum .

quem inter Lyricos ab D. Hieronymo laudatum eſſe, ſupra dixi : cui ſententiæ ætatem quidem eorum a quibus Serenum Lyricum nominatum eſſe, ſcio, adverſari non opinor, quando Terentianus quem eorum omnium antiquiſſimum eſſe, conſtaret, ſi Præfectus ille Syenes fuiſſet a M. Valerio Martiale [u] *memoratus, iſne fuerit, an ille potius ad quem Longinus ſuum illum aureum librum* [x] *ſcripſit, vel apud Eruditiſſimum Fabricium* [*] *incertum eſt. Ego vero ut nihil in ejuſmodi re affirmaverim; ita ſuſpicor, quando Samonicum quidem Patrem fuiſſe Poëtam, non conſtat, Filium autem fuiſſe, ex producto Lampridii loco intelligi poteſt; ſuſpicor, inquam, hoc de Medicina Poëma Filii potius, quam Patris eſſe credendum. Non me præterit, ita ab aliis poſſe accipi Lampridii verba, ut* Serenum *referant non ad proximam vocem* poëtas, *ſed ad priorem illam* oratores: *neque tamen ignoro, L. Gr. Gyraldum, cum duobus in locis* [y] *iſtis ipſis Lampridii verbis uteretur, utrobique* orationes *(quam quidem vocem etiam in Pall. ambobus Codicibus vidit Gruterus* [z]*)* orationes, *inquam, non* oratores *legiſſe; ut non obſcure Ciceronis orationes intelligere, & ad hunc modum verba diſtinguere ſe, oſtenderit:* non alia magis legebat quam de officiis Ciceronis, & de republica, nonnunquam & orationes; & poëtas in queis Serenum Sammonicum, quem ipſe noverat, & dilexerat, *&c. Verum hanc totam rem alii viderint; ego enim ita propono, ut judicium potius exquiram aliorum, quam interponam meum.*

In

u Epigr. l. 1. 87, 86. Scriverio. *x* De Sublimi *&c.* * Biblioth. Lat. l. 4. c. 7. *y* De Poëtar. Hiſtoria Dial. 4. ubi de Sereno Samonico, & Dial. 5. ubi de Alexandro Mammææ. *z* Not. in Lampridii Alex. Severum.

In Notis autem ſane eruditis quibus Samonicum ornavit, illuſtravitque Keuchenius, mallem aliquando ut minus ſuo tum ingenio, tum veteri exemplari indulſiſſet. Nam quod ad poſtremum verſum capitis de fellis vomitu, & phthiſi:

Carne aſinæ, ſevoque capræ medicina ſalubris;

hæc adnotavit: Scribo; *Lacte aſinæ: lacte* diſertim in avito. nec enim aſinæ caro, ſed lac phthiſicis ab antiquis medicis præſcribitur; *primum illud attendiſſet, oportebat, in cæteris vetuſtis libris in quibus id verbum* aſinæ *eſt; quantum etiam ex Conſtantini, & Stephani ſilentio agnoſcimus; conſtanter ſcribi* Carne: *tum vero Plinium Valerianum* a *docuiſſe:* Carnes aſini ex jure ſumptas phthiſicis prodeſſe: *& ante hunc majorem Plinium* b *hæc tradidiſſe:* Phthiſicis medentur, jecur lupi ex vino, macræ ſuis fœminæ herbis paſtæ lardum, carnes aſininæ ex jure ſumptæ: hoc genere maxime in Achaia curant id malum; *quem locum Plinii ſpectaſſe Samonicum, oſtendit etiam adipis ſuilli mentio in proxime ſuperiore verſu facta, in hoc autem ipſo ſevi caprini, quod videlicet pauciſſimis interjectis verbis a Plinio adverſus phthiſim memoratur. Ad eos etiam verſus capitis de* ſolutione ventris:

Proderit & pueris quos dentis origo fatigat,
Caſtaneas coxiſſe nuces, & ſorba vetuſta;

hæc notat: Forte legendum: *quos ventris origo fatigat. ventris* integre ſcriptum invenio in veteri avito: *& infra:* Scribo - ex avito libro: - *ſorba peruſta.* id eſt, in ſole ſiccata. *Verum in aliis; quod ſciam; antiquis exemplaribus neutrum invenitur.* Vetuſta *autem ſorba pro ſiccatis & a Sereno hic accipi, & ſatis intelligi, ignora-*

re

a De Re Medica l. 1. c. 61. *b* Nat. Hiſt. lib. 28. c. 17.

re Keuchenius non potuit qui ad illum alium hujus capitis verſum :

Aut ceraſi victum longo jam tempore pomum,

hæc ſcripſerat paulo ante : Pomum ceraſi *longo tempore victum*, ille ſiccatum vocat, quod alvum adſtringat. *Nam quod ad illam alteram lectionem attinet, ſcire luculentius vellem, quid ſit, aut quomodo ſit interpretanda* ventris origo ; *niſi ipſe ultro ſubjeciſſet, vulgatam ſcripturam* etiam poſſe defendi, nec debere immutari : quos dentis origo fatigat ; *& ſic explicaſſet :* iis igitur, quibus jam primuli dentes ſuboriuntur, & quos dentium origo fatigat, præſcribuntur hic ad dyſenteriam & alvum ſiſtendam caſtaneæ coctæ *&c. Non tamen ediſſerit, cur in hoc capite in quo alioqui agitur de alvi fluxu, dentientes pueri memorentur. Memorantur autem, quia in peculiaribus eorum morbis qui ; ut Hippocratis* c *verbis loquar ;* jam dentire incipiunt, alvi profluvia *potiſſimum numerantur. Laceſſitis* d *enim ob gingivarum pruriginem, atque dolorem vicinis ſalivæ canaliculis, ac glandulis, tanta hujus copia provenit, & a puerulis, ut pote exſpuere neſcientibus, in ventriculum, & inteſtina demittitur, ut his propterea laxatis, ſæpius non* dyſenteria, *ſed diarrhœa ſeroſa oboriatur : quæ etſi illud affert commodi ut ſic plurimis ſtimulantibus particulis una ejectis, nervorum diſtentiones, & comitialis morbus facilius arceantur ſecundum ea quæ ab ipſo etiam Hippocrate* e *obſervata ſunt :* quibus in dentitione alvus amplius ſubducit, minus convelluntur, quam quibus parum ; *attamen ſi omnem denique modum tranſeat, non eſt dubitandum*

c Aphoriſm. Sect. 3. 25. d Vid. etiam Etmull. de Morb. Infant. Art. 18. e De Dentitione n. 2.

dum (quod tu minime ignoras , & Paulus f *indicat) quin ſit tantum a Medico minuenda , & cohibenda ; quantum ſatis ſit ne vires ita dejiciat , ut vitam ipſa in diſcrimen adducat . Denique ; ne longior ſim ; ad verſus ex cap. de* nervis inciſis , & dolentibus , atque contractis :

Aut Baccho madefacta Ceres cum fronde cupreſſi ,

Quo poteris potu recreare rigentia membra ; *illud quidem recte adnotavit :* perperam ſunt , qui τὸ *potu* ad compoſitionem referunt ; *ut enim in ſuperioribus ſeptem verſibus non de potandis , ſed de extrinſecus adhibendis remediis ſermonem fieri oſtendunt aut voces quibus Poëta uſus eſt , aut ipſorum remediorum natura , & Medicorum qui iiſdem ſunt uſi , conſuetudo ; ita in his quoque fieri tum duo hæc , tum nexus , tum Poëta ipſe commonſtrat , qui eaſdem prorſus res cum etiam (præeunte utrobique Plinio* g *) in cap. de* podagra *laudet , ſic proponit :*

Trita cupreſſus ibi Baccho jungetur acerbo ,
Panibus & teneris , cohibebitque addita queſtus ;

addita *enim illic idem eſt atque* impoſita , *qua ratione in cap. de* lumbis *&c. dictum eſt de ſacculis :*

Quos vix paſſuris urentes addito membris , *& in cap. de* fracturis :

Conveniet cerebrum blandi canis addere fractis ,

hoc eſt oſſibus . Quæ cum ita ſint ; tantum abeſt ut in iis de quibus agimus , verſibus non ſcribendum ſit fotu *pro* potu , *quod contendit tamen Keuchenius , quamvis illud ſit* in ora Gryphiani codicis , *& alterius parvuli quem nos habemus , Lugdunenſis* impreſſum ; *ut nihil aptius poſſe fieri ap-* *pa-*

f De Re Medica. l. 1. c. 9. g Natur. Hiſt. l. 24. c. 5.

pareat, quam ſi illam ſcripturam cum Humelbergio recipiamus, preſertim cum & ingratum concurſum vocum poteris potu *ſic vitemus, & quarto ante hunc verſu Serenus ſine controverſia ſcripſerit:*

— tali recreabis languida fotu.

Nam in explicatione quidem quam ad retinendum potu *prefert Keuchenius:* non eo potu membra recreanda, ſed potu rigentia debere accipi, quod multos egit tranſverſos. ex potu enim rigor & vitium nervorum: nam nervis inimiciſſimum eſt vinum nimium potum; *magis ipſius ingenium laudo, quam Samonici genium, & veræ ſcripturæ ſpeciem agnoſco.*

Neque hæc tamen ita accipias velim, quaſi in Keuchenii Notis plurima eſſe viciſſim bona atque egregia, & Eruditiſſimo Viro digna, negarem. Sunt enim: neque aliter pluribus in locis ſcripſiſſe Samonicum, credo, atque a Keuchenio conſtituitur, velut in verſu capitis de lumbricis *ſecundo cum ſcribendum ſtatuit:*

— interno cum viſcere tænia ſerpens;

non ut omnes libri typis editi habent, tinea ſerpens. *Movet enim me liber ejus vetuſtus cum iis in hoc conveniens quorum ſcripturam in ora adnotarunt Conſtantinus, ac Stephanus, movetque præterea lex carminis, quæ* tænia *requirit,* tinea *reſpuit; nam qui ſecus ſentiunt, hoc certe ambigua, ut oſtenſum eſt, ſcripturæ loco antiquius non proferunt exemplum; quando conſtat, Horatium* [h] *contra ſcripſiſſe:*

— aut tineas paſces taciturnus inertes,

& [i]

Blattarum, ac tinearum epulæ. —

Vel cum ejus capitis quod inſcribitur: Ægris ſomno adſciſcendo, *verſum ſextum a pleriſque ita ſcriptum:* Pro-

[h] Epiſt. lib. 1. Epiſt. 20. verſ. 12. [i] Satyr. l. 2. Sat. 3. verſ. 121.

Proderit & magnum capiti ſubſternere fulcrum;

ſed cujus tamen aliæ quatuor circumferuntur lectiones, quarum unam ſequitur Aſulanus, reliquas in ora exhibet Conſtantinus, ipſe, ultima harum ſelecta, ſic reſtituit:

Proderit, ut Magi, capræ ſubſternere fella;

cum & vetuſtus ejus liber magna ex parte hanc repræſentaret ſcripturam, & locus Plinii k, *a Conſtantino quoque indicatus, eandem mirifice comprobet:* Magi, felle capræ ſub pulvino poſito, ſomnum allici, dicunt. *Verum & has, & ejuſmodi alias quas veras eſſe, agnoſcit, ſcripturas, in quibus illæ quoque ſunt de quibus ſupra oſtenſum eſt*, hirudine *pro* hirundine: faccatus *pro* ſiccatus: fariſſæ *pro* cariſſæ, *ſi in edito ab ſe Samonico nolebat exhibere; cum tamen certe aut in ora adſcribere, aut aliquo inter ipſa verba poſito ſigno ſuis quamque locis indicare debuiſſet, omnes ibi omnino prætermiſit magno ſane cum Lectorum incommodo, qui niſi cunctas non ita aut breves, aut paucas perlegerint Notas, poſt ipſum Poëma, atque adeo Prolegomena, in ulteriore libri parte ſeorſum editas; quid Keuchenius in ea re egerit, aut ſenſerit, prorſus ignorent, neceſſe eſt.*

Hæc cum ita ſint; vides profecto, mi Vulpi, Viros Doctiſſimos a quibus, hactenus a nobis recenſita, Sereni Editiones ſunt procuratæ, peculiaria ſingulos in ſingulis ut bona præſtitiſſe, ſic vitia quædam declinare non potuiſſe. Igitur, niſi forte aliam aliquam invenias ex iis quas nondum inſpexiſſe me, fateor, & in his Baſileenſem cum brevioribus Pictorii commentariis, Lugdunenſem a Molinio, Pariſienſem a Pithœo, Lipſienſem ab Rivino, Lugduno-batavam ab Lindenio (minus enim nobiles, etſi novi, imo aliquas etiam vidi, hic

k Nat. Hiſt. lib. 28. c. 19.

hic tamen memorandas peculiariter, non putavi; aut alio præterea aliquo quem ignorem, Docto ejuſmodi Viro accuratam, quæ; etſi tempus quo pleræque earum habitæ ſunt, & Conſtantini de Moliniana ipſa judicium id facile ſperare non ſinat; ad illam tamen quam quærimus, & optamus, perfectionem propius accedat; niſi, inquam, talem ex reliquis invenias; neceſſe nimirum eſt, ut ex ſingulis aliqua, ex nulla omnia petendo, iſta quæ polles, tum ſolertia, tum diligentia non mediocrem operam ponas in Sereni Vita, Elogiis, Fragmentis, ac Poëmate, itemque in Notulis quæ aut ſelectas variantes ſcripturas, aut neceſſarias interpretationes exhibeant, apparandis. Et Vitam quidem, Elogia, ac Fragmenta ex Keuchenii potiſſimum Prolegomenis, Notulas autem aliquas ex Cæſario, multo plures ex Humelbergio, & Keuchenio, non paucas tamen ex ipſo etiam Conſtantino ſumere poteris, a quo & variantes lectiones pleraſque mutuaberis: hujuſque brevitatem tibi ad imitandum propones. Cujus quidem librum quem Almeloveenius [l] ait eſſe rariſſimum, & propterea fortaſſe in Prolegomenis omiſit Keuchenius, niſi in veſtra iſta lectiſſima Bibliotheca habeatis, ex meo ſumes. Daboque inſuper, ſi volueris, pleraſque variantes Sereni lectiones, a me inter legendum, ex ipſo Conſtantini, & cæteris quæ vidiſſe me, dixi, exemplaribus collectas. Hæ tibi in ipſo Poëmate deſcribendo, & notulis addendis non erunt inutiles; ſed longe erit utilius ſingulos ex quibus collegi, libros inſpicere.

Quod ſi præterea ex me quæras, de certis quibuſdam Sereni locis ipſe quid ſentiam; illud primum admonebo quod & ex parte intelligitur ex iis quæ ſupra ſcripta ſunt, & Keuchenius [m] his ver-

[l] in Præfat. ad C. Celſum. [m] in Prolegom. ad Samonicum.

his teſtatus eſt : Quædam ejus capitula in membranis aliter comparent , ac editionibus ; quædam ipſo lemmate corrupta ſunt , ut paſſim docuimus . Verſus interdum omiſſi , vel amiſſi , ut ex aliis manuſcriptis apparet ; quibus olim excutiendis Pithœus , Barthius , cæterique doctiſſimi correctores præfuere . Voces etiam & ſyllabæ contra veterum auctoritatem contractæ , vel productæ . *Quinetiam paulo poſt ſubjicit , ſe* colligere , ex arbitrio deſcribentium literionum Autorem hunc corruptum , aut emendatum fuiſſe ; quod & primam anſam dedit tot innumerorum errorum & incredibilium lectionum . *Huc adde quæ ſimilia memorat Doctiſſimus Fabricius* [n] : *In Sereni Carmine* , quoniam pluries olim deſcriptum eſt & interpolatum , incredibilem lectionum varietatem offerunt MSti Codices , teſte Rittershuſio ad Oppianum , & Barthio XXVI. 27. Adverſar. *Equidem pertinaciter non contenderim , Samonicum , quamvis Eruditiſſimum Virum , aliquo in loco aut memoria labi , aut pati aliud humani potuiſſe , præſertim ſi ipſe idem fuit qui in Fragmento de piſce accipenſere quod nobis eſt a Macrobio* [o] *ſervatum , uſque adeo prolapſus eſt , ut minorem Plinium cum majore apertiſſime confuderit , quod Joſ. Scaliger* [p] *primus , quod ſciam , notavit . At labi tamen in parvo hoc Poëmate ſæpe adeo , ac graviter potuiſſe ut ita hoc ſcripſerit , quemadmodum nobis imperitiſſimi librarii ſcriptum dedere , quis credat ? Cum igitur peſſime ab his eſſe habitum , conſtet ; experiri nos decet aliquanto etiam liberius quam in Celſo , aut alio qui ad nos minus depravatus pervenerit , faceremus , an forte illi adjumenti aliquid*

n Biblioth. Lat. l. 3. c. 5. *o* Saturnal. l. 2. c. 12. *p* Animadverſion. in Chronologica Euſebii ad MMCXXV.

quid afferre poſſimus. Et ſane Franciſcum quoque Aſulanum, atque adeo ipſum, ut credibile eſt, Egnatium nonnullos omiſiſſe verſus, plures autem alios alium in locum tranſtuliſſe, ſupra vidimus. Ego vero qui & Egnatium, & me novi, etſi nunquam tantum mihi ſumerem, id ut facerem; tamen ea in re quid ſuſpicer communicare tecum non dubitabo. Et primum duos illos verſus qui in cap. de lumbricis *primo, tum & paulo infra in cap. de* veſica, *&c. habentur:*

Ergo cinis cornu cervini proderit hauſtus,
Vel nepetæ tritum ex vino, vel lacte capellæ,

alterutrum in locum eſſe ſuſpicor ab oſcitantibus librariis intruſos; neque enim ſolet Samonicus cum idem rurſus proponit remedium, iiſdem verbis, multoque minus iiſdem verſibus, ſed longe aliis proponere, cujus rei nonnulla exempla ſupra ſunt a nobis forte producta, cum de Humelbergii, Conſtantini, & Keucbenii Editionibus ſcriberemus. Hi autem duo verſus primo certe in loco egregie ſunt poſiti propterea quia quæcunque in ipſis laudantur, ſolida quidem ad pellendos, necandoſve lumbricos ex Scribonii [q], *Plinii* [r], *& Dioſcoridis* [ſ] *auctoritate; fluida vero admixta, alterum ad necandos, alterum ad alliciendos ad necantia, lumbricos ex plerorumque Medicorum conſuetudine (quorum de opinionibus, & auctoritatibus in hac Epiſtola non judico) in uſum trahuntur. Veri ergo ſimile eſt, in alterum potius locum fuiſſe intruſos, idque eo credibilius eſt quod cum in priore conſtanter, ad eundemque modum a cunctis quos vidimus, libris exhibeantur; in altero ſane aliter a Cæſario, aliter ab Aſulano proponuntur ſic tamen ut appareat magis emendandi conatus, quam emendatio; nam ver-*

[q] Compoſit. Med. Comp. 141. [r] Nat. Hiſt. lib. 28. c. 14. [ſ] De Mat. Med. l. 3. c. 36.

verba pleraque, & in his illud quod præcipue iſtuc convenire non videtur, retinent, hoc eſt nepetæ. *Animadvertendum enim eſt, ſermonem iſtic haberi de urinæ profluvio, & incontinentia curandis:*

Quondam etiam nimio præceps urinâ fluente
Irrigat exuvias, obſcœnoque inficit hymbri;

Num igitur credibile eſt, continuo verſus conſequi in quibus nepeta proponatur, herba videlicet urinam ciens, ut ab ipſo Dioſcoride t, *quem Plinius Valerianus* u, *aliique Rei Medicæ Auctores ſequuntur, olim ſcriptum eſt; an potius, iis ſublatis, hunc continuo ſequi oportere:*

Tum leporis cerebrum ex vino potare decebit;

certe cum de nepeta nihil ejuſmodi ex priſcis Auctoribus produci, meminerim; hoc apud Plinium x *legi poteſt:* urinæ incontinentiam cohibet cerebrum leporis in vino.

At verſus aliquot auferre, fortaſſe aliquibus videatur audacius; num ergo & transferre? Quod ſi hoc etiam videtur, ipſi igitur nobis ediſſerant, cur in cap. de phreneſi, & capite purgando, *illum verſum:*

Ceritum ſæpe horrendi medicantur odores,

hic protinus ſubſequatur:

Atque ideo ſanos etiam curarier eſt par;

quid enim ſanis cum Ceritis? de quibus Nonius Marcellus y: Ceriti, & larvati male ſani. *Hæc minime cohærere, ſenſerunt qui pro* ſanos *reponendum eſſe* inſanos, *cenſuere; ſed ab his tamen erat animadvertendum, neminem dubitare quin curandi ſint inſani, neque adeo Samonicum ineptum eſſe potuiſſe, ut id ſibi probandum eſſe, exiſtimaret: præterea ſi inſanos* etiam *curandos legamus, haud obſcu-*

t Ibid. *u* De Re Med. l.4. c. 22. *x* Nat. Hiſt. l.28. c.15. *y* De Propriet. Serm.

obſcure conſequi id ipſum quod vitare voluerunt, hoc eſt ſanos quoque eſſe curandos. Hæc cum ita ſint, illud ego attendendum cenſeo, caput hoc, ut inſcriptio etiam oſtendit, in duas diviſum eſſe partes, quarum prima inſanos curare, altera caput purgare, ſive ſanos ab inſania defendere, hoc eſt, ut nunc vulgo loquuntur Medici, præſervare docet; itaque illum de Ceritis verſum ad primam partem, alterum in quo ſanos *ſecundum magis communem lectionem retinendum puto, ad alteram partem exiſtimo pertinere, ſic tamen ut duo verſus qui caput hoc claudunt, inter utrumque collocentur, ut legamus videlicet:*

Ceritum ſæpe horrendi medicantur odores.
Non ſemper præſens dolor eſt ſanabilis: ergo
Cura magis prodeſt venturis obvia morbis;
Atque ideo ſanos etiam curarier eſt par.
Purgatur cerebrum manſa radice pyrethri, *&c.*

Vides ut omnia nunc cohæreant, ut nihil incongruum, abſurdumve legatur. Sunt & alia in aliis capitibus, & nominatim in eo quod inſcriptum eſt: de profluvio cujuſque ſanguinis, *quæ in meliorem, ut puto, ordinem digeri poſtulant; ſed quoniam poſtulant, non flagitant; idcirco iis miſſis, id unum monebo, plura eſſe capita quæ a ſuis ſedibus avulſa alio temere eſſe translata videantur, & præſertim duo illa, inter ſe colligata, quorum primum inſcribitur:* Ægris ſomno aſciſcendo, *alterum:* Lethargiæ expellendæ; *quæ videlicet, nullo interjecto, ſubjici oportuiſſe poſtremo eorum capitum in quibus de Febribus actum eſt, ideſt capiti de* hemitritæo, *ipſum primi initium indicare videtur:*

Non ſolum miſeros teterrima febris adurit,
Sed ſuper, optato pergit viduare ſopore.

Et de transferendis verſibus ſatis.

Nunc duo vel tres ex his qui depravati ſunt, locis quomodo legendi ſint, conjiciamus. In cap. de conceptione, & partu *locus eſt qui ut vitiatus ſit, alia apud alios, neque ulla tamen ſatis aut perſpicua, aut recta ſcriptura oſtendet omnibus qui ſingulos conſuluerint. Eum ita edidit Humelbergius:*

Ut menſes olim minus octo moratus in alvo
Irrumpat thalamos & nexus ſolvat inertes,
Pulegio admixto venit embryo nectus aceto.

Hunc autem locum ex Humelbergio potiſſimum deſcripſi quod poſtremum verſum, ita apud reliquos non proſtantem, cum in ſuo veteri exemplari legi, doceat Keuchenius, & in ora a Gryphio, & Tornæſio adnotatum ſciam, & de promovendo ac faciliori reddendo fœtus exitu, qua de re in ſuperioribus, & conſequentibus verſibus ſermo eſt, diſerte agere, videam; non ita facile rejiciendum eſſe, arbitror. Sed ut hunc verſum ab. Humelbergio accipiendum, ita priores duos ex aliorum librorum auctoritate aliqua ex parte mutandos cenſeo; alioqui enim quæ tandem eſſet iſta ſententia: Ut veniat, venit? Cum ergo Cæſarii, ac Tornæſii libri in primo habeant: At qui olim menſes, *& ad hanc proxime accedentem ſcripturam ſequantur Conſtantinus, Stephanus, Keuchenius, qui videlicet habent:* Aut qui olim menſes; *ſecundum autem verſum & hi omnes, & ipſe quoque Aſulanus ita ſcriptum exhibeant:*

Irrumpit thalamos, & nexus ſolvit inertes;

cum hæc, inquam, ita ſint; cur non conjiciamus, totum iſtum locum ad hunc fere modum poſſe reſtitui:

At qui olim menſes minus octo moratus in alvo,
Dirupit thalamos, & nexus ſolvit inertes,
Pulegio admixto venit embryo nectus aceto.

Sic

Sic rationem ſuperioribus propoſitam verſibus qua vivi fœtus partus juvetur, conſequitur ratio qua & mortui: hæcque de veterum Auctorum ſcriptis, & nominatim Plinii, quem Samonicus, ut ſæpius diximus, ſectari ſolet, deprompta; Plinius [z] *enim hæc de pulegio tradiderat:* ex melle & aceto, defunctos partus ejicit. *Tota autem ſententia hæc eſt: eo medicamine expelli fœtum qui ante juſtum tempus dirupit quidem ſua clauſtra, & ligamina, membranas videlicet circumjectas, harumque per placentam cum utero nexum, quod hæc omnia inertia, hoc eſt minus valida forent; ipſe tamen ab invalida matre cum paulo poſt pelli non potuerit, ſic intra uterum mori coactus eſt. Quod ſicui forte minus placeat* Irrumpit *in* Dirupit *mutare; ad eundem tamen modum explicare ſententiam poterit, ſi quidem* irrumpo *proprie ſignificet* penitus frango, *ut ab nonnullis Doctiſſimis Viris traditum eſt qui in hanc rem Lactantii* [a] *verba protulerunt:* ſummum igitur inter ſe hominum vinculum eſt humanitas: quod qui irruperit, nefarius & parricida exiſtimandus eſt. *Sed cum ego non modo in meo Lactantii exemplari quod quidem ex vetuſtis illis eſt quorum editionem Romæ procuravit Epiſcopus Alerienſis* [b], *verum & in duobus aliis quorum alterum ibidem ſexennio, alterum Venetiis biennio ante meum illud editum fuerat, non* irruperit *eo in loco legerim, ſed* diſruperit; *idcirco minus veritus ſum conjicere,* Irrumpit *(cujus verbi alioqui ambiguam apud Serenum ſcripturam libri illi veteres oſtendunt ex quibus Conſtantinus, & Stephanus in ora adnotarunt,* Erumpit*) aut in* Dirupit, *aut ſiquis forte ita malit, in* Perrumpit *eſſe mutandum: quanquam & iſtud ipſum* Erumpit *reti-*

[z] Nat. Hiſt. l. 20. c. 14. *a* De Divin. Inſtit. l. 6. c. 10. *b* A. 1474.

neri fortaſſe poteſt propter illud M. Catonis [c] *de Braſſica :* Eadem tumida concoquit , eadem erumpit . *In poſtremo etiam Sereni capite quod eſt de* hæmorrhoidibus , *cum ad eundem omnes modum priores duos verſus conſtanter proponant :*

Excruciant turpes anum ſi forte papillæ ;
Agreſtis radix prodeſt ſuper addita porri ;

in tertio vehementer diſcrepant ; nam Cæſarius ſic habet :

Ni violet , ſanat juglandis fragmine clauſa .

At vero Stephanus , & Conſtantinus ad oram ſcribunt :

Ni violent , ſanant juglandis fragmina clauſas ;

imo Conſtantinus ſic , inquit , lege . *Contra Keuchenius hanc quidem etiam profert ſcripturam ; ſed & illud continuo ſubjicit :* Nihil mutandum . *Aſulanus vero , & Humelbergius etſi inter ſe , & multo magis ab his omnibus diſſidentem ſcripturam olim dederant , ita mihi quidem ad veram acceſſiſſe videntur , ut ex utroque aliquid ſumendo , omnino fortaſſe reſtituere hunc locum poſſimus . Igitur ita ſcripſit Humelbergius :*

Ne violet ſanum , juglandis fragmine clauſa ;

ut melior quam ex ſuperioribus , ſententia exiſtat , ſcilicet agreſtis porri radicem adverſus cæcas hæmorrhoides , quas turpes papillas vocat Serenus , aperiendo , prodeſſe , ſi apponatur , excepta tamen dimidiato juglandis nucis putamine , eoque cohibita ne proximas temere rodat partes , ſive , ut noſtri loquuntur , excoriet ; ad quod videlicet exemplum alii etiam Medici , & in his Sennertus [d] *monent :* cauſtica , glandium calice , vel alia capſula , ne vicinæ partes ſimul adurantur , hæ-

[c] De Re Ruſt. c.157. [d] Medic. Pract. l.3. Part. 2. Sect. 2. c. 13.

hæmorrhoidibus apponi debere. *Neque aliam fere quam Humelbergius, ſententiam Aſulanus ipſe propoſuerat, niſi perperam diſtinguendo verba, ſic obſcuraſſet:*

Ne violet, ſana, in juglandis fragmine clauſum.

Utroque igitur inſpecto, ita hunc verſum reſcribendum eſſe, conjicio:

Ne violet ſana, in juglandis fragmine clauſa;

ſic enim ab illo ſanat, *aut* ſanant, *quod cæterorum libri habent, minus quam Humelbergius, recedemus, & viciſſim ab illo* clauſa, *vel* clauſas, *minus quam Aſulanus. Et fuit quidem aliquando cum quærerem, an iſtud* clauſum, *quod habet Aſulanus, jungendum forte eſſet cum eo quod continuo ſequitur:*

Sal niveum ſumes,

eaque tota quam expoſui, de radice agreſtis porri ſententia accipienda potius eſſet de ſale hoc candido, quod Bethicum, *ut Serenus ſubjicit, appellabant. Sed cum de iſto ſale Bethico, ſive Batico (nam ſecundum Turnebi* [e] *judicium, & obſervationem idem eſt) cum, inquam, de iſto ſale Batico inquirerem; vix hæc apud Plinium* [f] *reperiebam:* Ad medicinæ uſus, antiqui Tarentinum (*ſalem*) maxime laudabant: ab hoc quemcunque e marinis, ex eo genere ſpumeum præcipue: jumentorum vero & boum oculis, Tragaſæum, & Bæticum. *Nam quod Humelbergius ad hunc ipſum ſalem pertinere, tradidit, quæ apud Plinium* [g] *de illo extant, qui* glebis pene tranſlucentibus *caditur, videlicet ei* jampridem palmam a pleriſque Medicis inter omnia ſalis genera perhiberi; *nempe animadvertiſſe non videtur,*

[e] Adverſar. lib. 22. cap. 24. [f] Natur. Hiſt. l. 31. c. 7. [g] Ibid.

tur, *ipſum vero* in Hiſpania citeriore Egelaſtæ cæſum *fuiſſe*, *ideoque eſſe Bæticum*, *hoc eſt qui ex ulteriore Hiſpania peteretur*, *non potuiſſe*. *Cum igitur in Bætico ſale exulcerandi facultatem non modo celebrari*, *ſed ne attingi quidem apud Auctores invenirem*; *contra autem*, *agreſte porrum ea vi pollere*, *& notum ſit*, *& Galenus ipſe* b *tradiderit*; adeo *enim*, *inquit*, eſt calidum, ut illitum cataplaſmatis modo, exulceret; *quin Serenus id potius monitum de radice ejuſdem porri adſcripſiſſet*, *vix amplius dubitavi*. *Denique etſi minus libri variant in his verſibus duobus ex cap. de* infantibus dentientibus:

Aut teneris cerebrum gingivis illine porci.
Aut leporis niveum bibitur cum lacte caprino;

ſic enim a Cæſario, *Humelbergio*, *Conſtantino*, *Stephano*, *Tornæſio*, *Keuchenio conſtanter ſcribuntur*; *tamen*, *niſi ego vehementer fallor*, *minus eſt inelegans quod ſcripſerat Aſulanus*:

Aut leporis niveo bibitur cum lacte caprino;

quid enim? an porci de quo in priore verſu dicitur, *album non eſt cerebrum? Si tamen quæras*, *an cenſeam*, *lac caprinum vocari* niveum *a Samonico potuiſſe*, *& revera hoc in loco fuiſſe vocatum*; *vocari quidem potuiſſe*, *inficias non ibo*; *hic autem revera vocatum eſſe*, *haud ita facile affirmabo*. *Cum enim tertio ante hos verſu humanos dentes niveos dixerit*, *caprinum etiam lac niveum dicere potuiſſe*, *neque tamen fortaſſis*; *ne ſummam verborum inopiam in re minime neceſſaria oſtenderet*; *dixiſſe*, *contendam*. *Quod* cerebrum, *quod aliter dicere non licebat*, *potius iteraſſet*, *ſcripſiſſetque*: Aut leporis cerebrum, *id ſane multo*

æquius

b De Simplic. Medic. Facult. l. 6. ad vocem *Ampelopraſon*.

æquinæ videtur ferri potuiſſe. Proxima etiam illa vox bibitur *ejuſmodi eſt, ut de ipſa dubitare poſſimus. Haud equidem ignoro, Dioſcoridem* i, *& hunc ſecutum Galenum* k *tradidiſſe, leporinum cerebrum* affrictu, aut cibo facilem infantibus dentitionem præſtare: *quorum utrumque poſtea etiam ab Oribaſio* l, *poſtremum vero tantum ab Aëtio* m *memoratum eſt. Plinius* n *tamen, quem ſæpius noſter ſolet Poëta deſcribere, & quem revera hic deſcripſiſſe videntur indicare cum laudati ab utroque* dentes qui equis primum cadunt, adalligati, *tum vero maxime conjuncta, lactis caprini mentio; nihil aliud, quod ſciam, de illius cerebri uſu ad dentitionem adjuvandam docuit, niſi* lacte caprino, aut cerebro leporum perunctas gingivas, faciles dentitiones facere: *quem ita Plinius Valerianus* o *ſecutus eſt, ut ad dentitionem dixerit,* lacte caprino, & leporis cerebro gingivas perfricari. *Sed nec Sextus ipſe Platonicus* p, *quem fuiſſe, putant, Chæronenſem illum M. Antonini doctorem, nec Paulus* q, *nec Actuarius* r, *neque, ut plures alios ſciens præteream, noſtris ipſis temporibus Ettmüllerus* ſ *aliter in pueris dentientibus leporini cerebri uſum laudarunt, quam ut ipſum gingivis illineretur, atque adeo hic poſtremus vel ſic adhibiti nimiam vehementiam timuit, & propterea quando, & quomodo illinendum ſit, docuit. Verum utcunque hoc eſt; ob illum certe Plinii locum ſæpius ſuſpicatus ſum, non* bibi-

i De Mat. Med. lib. 2. c. 18. *k* De Simpl. Med. Fac. lib. 11. ad voc. *Cerebrum leporis*. *l* De loc. aff. cur. l. 4. cap. 63. *m* Tetrab. 1. Serm. 4. c. 9. *n* Nat. Hiſt. l. 28. c. 19. *o* De Re Med. l. 1. c. 42. *p* De Medic. ex Animal. c. 2. *q* De Re Med. l. 1. c. 9. *r* Medic. l. 6. c. 7. *ſ* In Schroder. de Animal. Claſſ. 1. & de Morb. Infant. Artic. 18.

bibitur, *ſed* linitur, *aut* linito *a Samonico ſcriptum eſſe. Sed quoniam neque ſine veterum exemplarium auctoritate meæ mihi placent conjecturæ, & ſi tibi forte pro eo quo me proſequeris, ſtudio placerent; ſatis tamen multa ſcripſiſſe, imo omnes juſta Epiſtolæ terminos jam diu mihi prætergreſſus eſſe videor; plures alios qui depravati ſunt, locos omittam, & verbis Adriani Turnebi* [t], *Viri de antiquis Scriptoribus, & nominatim de noſtro Samonico egregie meriti, finem denique ſcribendi faciam:* Nos Medicum male habitum his vel fomentis lenire, vel medicamentis ſanare conabamur: ſunt & in eo multa alia ulcera, quibus vel Pæon, vel Chiron manum admoveat; majorem enim opem, quam noſtram, deſiderant. Interim quædam a nobis in eo reduvia curata erit, ſi modo curata dici poſſit; nam ne id quidem affirmare auſim. *Vale.*

Patavii Nonis Januariis MDCCXXI.

[t] Adverſar. l. 17. c. 18.

Q. SERENI
SAMONICI
DE MEDICINA
PRÆCEPTA
SALUBERRIMA.

Digitized by Google

Q. SERENI SAMONICI
DE MEDICINA
PRAECEPTA SALUBERRIMA.

R. Conſtantini opera, poſt Cæſarii & Molinii caſtigationem, diligenter emaculata.

Numeri inter verba additi, Cl. Morgagni Epiſtolam, alphabeti vero literæ Var. Lect. & Notas in margine edit. Conſtantini poſitas denotant.

MEMBRORUM ſeries certo deducta tenore
Ut ſtet, & aſſimilis medicinæ defluat ordo,
Principio celſæ de corporis arce loquamur.
Phœbe 1 ſalutiferum, quod pangimus, affere carmen,
Inventumque tuum prompto comitare favore.
Tuque potens artis, reduces qui tradere vitas
Noſti, & in cælum Manes revocare ſepultos,
Qui colis *a* Ægeas, qui Pergama, quique Epidaurum,
Qui quondam placidi tectus ſub pelle draconis,
Tarpejas arces, atque *b* inclyta templa petiſti,
Depel-

1 *Vide ſupra pag. 2. lin. 25.* a *Ægas Ciliciæ, ubi fanum Æſculapii. vide Philoſtrat. lib. 1. Alii Æginam legunt ex Ariſtophane in Veſpis.* b *indita*

Digitized by Google

Depellens tetros præſenti numine morbos,
Huc ades, & quicquid *c* cupido mihi ſæpe roganti
Firmaſti, *d* cunctum teneris expone papyris.

Capiti medendo.

BAlſama ſi geminis inſtillans auribus *e* addas,
Tum poteris alacrem capitis reparare vigorem.
Vel *f* quæ ſeptenis cenſentur gramina nodis,
Utiliter *g* nectis, vel corno ex arbore *h* ſertum.
Pulegiumve potens una ſuper aure locabis,
Aut illud miſto recoquens clementer aceto,
Cauta nare trahes: ſeu viſco *i* lintea nexo
Induces fronti: ſeu tritæ gramina mentæ,
Spongia cum tepidis annexa liquoribus hymbris
Profuit: aut *k* hedera ex oleo decocta vetuſto.
Profuit *l* & cochleis frontem tractare minutis.
Si nocuit cerebro violentia ſolis aperto,
Sæpe chelidonia ex acido perducta liquore
Sanavit: proſunt & amica papavera ſomno,
Si prius in lento madefacta coquantur olivo.

Hemicranio medendo.

POrtio ſi capitis morbo tentetur acuto,
Allia diverſam lana contecta per aurem
Inducta proſunt, & eodem balſama pacto.
Allia vel ternis piperis terna addita granis
Trita lines: certam dabit hæc tibi cura ſalutem.

Porrigini depellendæ.

ESt inſenſibilis morbus, ſed noxia forma,
Cum caput immenſa pexum porrigine ningit.
Copia farris uti *m* frendentibus edita ſaxis.

Hanc

c *cupide* d *nunc tu* e *indas* f *Plinius lib.* 24. *cap. ult.* Quod e graminum genere ſeptem internodia habet, efficaciſſime capiti contra dolores adalligatur. g *nectes* h Al. *fructum* i *ſplenia* k *Plin. lib.* 24. *c.* 10. l *Plin. lib.* 29. *c.* 6. m *frangentibus.*

Hanc poterit malvæ radix decocta levare.
Aut tu fœniculum, nitrumque, & ſulphura viva
Contere, deinde caput permiſtis *n* ablue cunctis:
Furfuribuſve novis *o* durum miſcebis acetum,
Ut varios crines tali des unguine puros.
Prodeſt & tarda demptus teſtudine ſanguis,
Et prodeſt cedro demiſſus ab arbore ſuccus.
Deſinet interea glomerari *p* farrea nubes,
Ceſſabitque gravis crebræ porriginis hymber.

Capillo tingendo.

Quos pudet ætatis longæ, quos ſancta ſenectus
Offendit, cupiunt properos abſcondere canos,
Et nigrum crinem fuco ſimulare doloſo:
His prodeſt acri contrita cupreſſus aceto,
Vel frons lentiſci, vel triſtia poma ſabuci:
Lumbrici *q* quoque terreſtres miſcentur olivo,
Et juvenem præſtant redivivo flore capillum.
Præterea niveum poterit depellere crinem,
Reſina ex facili cera viſcoque coacta.
Ad rutilam ſpeciem nigros flaveſcere crines,
Unguento cineris prædixit *r* Tullius autor.
Si prægnans artus captivi ſoricis edit,
Dicuntur fœtus nigrantia lumina fingi.

Phthiriaſi arcendæ.

Noxia corporibus quædam de corpore noſtro
Progenuit natura, volens abrumpere ſomnos,
Senſibus, *ſ* & monitis vigiles incendere curas.
Sed quis non paveat Pherecydis fata tragœdi,
Qui nimio ſudore fluens animalia tetra
Eduxit, turpi miſerum quæ morte tulerunt.

E Syl-

n *obline* o *acerrimum* p *farinacea*, ut infra *farra lupini*, i. e. *farina lupini*. q *Plin. lib.* 31. *cap.* 15. r *Idem lib.* 2. *cap.* 2. ſ *Senſibus admonitis vigileſque Plin. lib.* 7. *cap.* 51.

Sylla t quoque infelix tali languore pereſus
Corruit, & fœdo ſe vidit ab agmine vinci.
Sæpius ergo decet mordax haurire ſinapi,
Vel nitro ac ſale permiſtis, acidoque liquore
Laxatis (ut ſint ſimul allia) tangere corpus,
Aut lacrymis hederæ, aut ſucco perducere cedri.
Quin etiam furfur miſto medicatur aceto.
Unda maris lendes capiti deducit iniquas,
Et quicquid crebri defendit ſylva capilli.

Prurigini, papulis, ac ſcabiei arcendis.

ILlotus ſudor, vel *u* copia nobilis eſcæ
Sæpe gravi ſcabie correptos aſperat artus.
Ergo lutum prodeſt membris adhibere fricatis,
Quod facit ex aſino *x* ſiccatus z corporis humor.
Nec pudeat tractare fimum, quem bucula fudit.
Stercoris ex porco cinerem confundito lymphis,
Sic *y* pavidum corpus dextra parcente foveto.
Proderit ex oleo pulvis, quem congerit alte
Dulcibus ex latebris patiens formica laborum.
Convenit hinc tepido lita tradere corpora ſoli.
Ferventes papulas oleo curato liquenti:
Aut acido Baccho miſcebis ʒ farra lupini,
Atque hinc in calido percurres membra lavacro.
Pruritus autem ſalſos levat humor aceti,
Sive maris rabidi *a* ſudor, cochleæque minutæ,
Quarum contactu perimetur acerba libido.

Phre-

t *Plin. lib. 7. cap. 44. & lib. 11. cap. 33. Valerius lib. 9. cap. 4. non ita periiſſe tradit.* u *inopia Ubi una producta inter tot breves more Græco. Alii legunt pro nobilis inutilis.* x *ſiccatus* Alii *ſaccatus Plin. lib. 28. cap. 18. tradit, Aſininam urinam cum ſuo luto illitam hominis ſcabiem ſanare.* z *Vid. ſupra pag. 36. lin. 23.* y *ſcabidum* ʒ *i.e. farinam, ut infra de porrigine,* farrea nubes, *i. e. farinacea.* a *Alcyonium, ſive* ἀλκυόνιον

Phreneſi, & capiti purgando.

EX vitio cerebri Phreneſis furioſa movetur,
Amiſſaſque refert frendens amentia vires.
Sive calens febris jactatos exedit artus,
Sive meri guſtus, ſeu frigoris efficit aura,
Conveniet calidis pecudum *b* pulmonibus apte
Tempora languentis medica redimire corona.
Illotis etiam lanis ſuffire memento:
Ceritum *c* ſæpe horrendi medicantur odores,
Atque 3 ideo *d* ſanos etiam curarier eſt par.
Purgatur cerebrum manſa radice pyrethri,
Ungitur & ſuccis, dederit quos parva ſabucus,
Expreſſuſque hederæ mandatur naribus humor.
Aut miſtum rutæ cerebro inſtillatur acetum.
Non ſemper præſens dolor eſt ſanabilis: ergo
Cura magis prodeſt venturis obvia morbis.

De fluore capillorum, & maculis capitis tollendis.

DEfluit expulſus morbo latitante capillus,
Si raro *e* lavitur, ſeu vis epota veneni,
Seu ſalamandra potens, nulliſque obnoxia flammis,
Eximium capitis tactu dejecit honorem.
Nonnunquam *f* variant maculæ, parviſque parumper
Orbibus aſperſum ducit nova vulnera tempus:
Vipereæ pellis cinerem his addito *g* rebus,
Roboreaſve pilas urſino jungito ſevo:
Vel teſtudineo mala permulceto cruore.

Humoribus, & perfrictionibus medendis.

SÆpe ita pervadit vis frigoris, ac tenet artus
Ut vix quæſito medicamine pulſa recedat.
Si ranam ex oleo decoxeris, abiice carnem,
Membra fove: parili ſanat ratione rigorem

b *deeſt* ex c *Alii propter verſum* Cerritum. 3 *Vid. ſupra pag.* 52. *lin.* 21. d *inſanos* e *eluitur* f *Is morbus eſt* ὀφίασις. g *morbis*

Urticæ ſemen , perceptaque frigora vincit .
Et cervina poteſt mulcere medulla rigorem .
Decoctum raphani ſemen cum melle vorabis ,
Sive fel urſinum tepefacta dilue *h* lympha .
Proderit *i* hoc potu , ſeu caſſis oſtrea teſtis
Uſta *k* dabit cinerem , qui pro ſale ſumptus in eſcis
Decutiet *l* gelidum calefacto vertice virus .
Nonnullus liquidum ſumit *m* mulſumque , ſinapi ,
Atque *n* palato agitat retinenſque , *o* vomenſque .
Allia nonnulli mandunt , oleive liquore
Perfundunt calido cerebrum , naſique latebras .
Quidam lactucæ credunt prodeſſe ſapores ,
Curandi modus hic & ſuavis & utilis idem eſt .

Elephantiaſi propellendæ .

EST elephas morbus triſti quoque nomine dirus ,
Non ſolum turpans infandis ora papillis ,
Sed cita præcipitans funeſto fata veneno .
Huic erit adverſus cedri de cortice ſuccus ,
Muſtellæque cinis , vel fuſus ſanguis ab illa .
Nonnulli dixere ſerum prodeſſe bibendo .
Mentaſtri folium potu , appoſituque ſalubre eſt .
Nec fruſtra bulbos & ſulphura jungis aceto .
Præterea nitrum debes cum melle jugatum
Spargere lacte bovis , varias ſic ungere frontes .
Ceruſſam , & chartam , quam gens Ægyptia mittit ,
Tunde ſimul , miſceque oleum quod flore roſarum
Conditum eſt : line ſic faciem , *p* ſic redde ſalutem .

Cutis & faciei vitiis propellendis .

INvida ſi maculet faciem lentigo decoram ,
Nec prodeſſe valent naturæ dona benignæ ,
Erucam atque acidum laticem ſimul illine malis .
Proderit & bulbus mellis dulcedine victus ,

Cru-

h *lympha :* i *Proderit hoc fotu .* k *dabunt* l *diſcutiet* m *mulſum atque ſinapi ,* n *Idque* o *movenſque .* p *& ſic*

Crudave [q] dulcacido miſcebis rapa liquori.
Sanguine vel leporis morbus delabitur oris.
Frons ſalicis cum flore ſuo contrita medetur.
Sepiolæ cineres ex oſſibus omnia tollunt.
Cygnæos adipes hilari miſceto Lyæo,
Omne malum propere maculoſo ex ore fugabis.
Horrebit ſi livor atrox, aut nigra cicatrix,
Attrito ſapone genas purgare memento
Rugarum ſulcos lentiſci maſtiche tendens.
Si vero vitium eſt quod ducit ab impete [r] nomen,
Hoc matutina poteris cohibere ſaliva,
Seu folio platani, quod manſum mane vorabis.
Fœda fluunt curvi quæ purgamenta cameli,
Urentur, cineremque dabunt, jungentur aceto
Maſcula thura ſimul, divinaque cura valebit.

Aurium vitiis ſuccurrendis.

CUm ſævus teneras dolor alte ſauciat aures,
Fraxinea in flammis fundit quem talea ſuccum
Inſtilles, ſive [ſ] obſcœnos ex virgine rores,
Aut ſuccum ex folio, dederit quem populus alba:
Sæpe chelidoniæ rapidum ſociatur acetum,
Adjunctoque nitro procedit cura ſalubris.
Mentaſtri liquor expreſſus conducere fertur.
Infectum violis oleum bene conſulit auri.
Annoſa rubros ſi legeris arbore vermes,
Ex oleo tere, ſic tepidos infunde dolenti.
Si vero obtuſa ſenſus remoretur in aure,
Lumbricos terræ, ſevumque ex anſere rauco
Excoque: ſic veterem poteris depellere morbum.
Felque bovis ſurdis etiam prodeſſe loquuntur,
Si jungas olidæ grave quod minxere capellæ.
Si vero incautas animal penetraverit aures,
Proderit admiſto pavidi fel muris aceto.
At ſi lympha nocens pervaſerit, anſeris aptus
Immittetur adeps ceparum non ſine ſucco:

q *Aceto mulſo.* r *Impetigo* ſ *Menſes.* Al. *urinam.*

Qui gravis eſt oculis, ſenſum tamen auribus auget.
Vis & Phœbigenæ divinam diſcere curam,
Sitque *t* vel annoſis confecta doloribus auris,
Allia tum ſeptem numero, ſeptemque lupinos
Cretaceam dabis in teſtam: tum delphica * frondis
Addatur, *u* miſto totum ferveſcat aceto,
Doctus eris tepidos illinc immittere rores.

Oculorum dolori mitigando.

SUmma boni eſt alacres homini contingere viſus,
Quos quaſi cuſtodes, defenſoreſque pericli
Proſpiciens ſumma natura locavit in arce:
Sic tamen ut nullos paterentur deſuper ictus,
Atque ſupercilio pavidi tegerentur opaco.
Sed dolor immeritum lumen ſi forte laceſſit,
Lana madens oleo noctu connectitur apte,
Viventiſve nepæ lumen geſtatur amicum.
Ex folio caulis cineres, confractaque thura
Et laticem Bacchi fœtæ cum lacte capellæ
Deſuper induces, atque una nocte probabis.
Hyblæi mellis ſucci cum felle caprino
Subveniunt oculis dira caligine preſſis.
Vettonicæ manſus ſiccabit lumina ſuccus.
Si tenebras oculis obducit pigra ſenectus,
Expreſſæ marathro guttæ cum melle liquenti
Detergere malum poterunt, vel vulturis atri
Fella, chelidoniæ fuerint quîs gramina miſta,
Hæc etiam annoſis poterunt ſuccurrere morbis.
Fel quoque de gallo mollitum ſimplice lympha
Exacuet puros dempta caligine viſus.
Sive columbarum fimus miſcetur aceto,
Seu fel perdicis parili cum pondere mellis,
Vina chelidoniæ ſimili ratione jugantur,
Efficiuntque ſuo præclaros unguine viſus.
Aſpera quinetiam mulcent & rupta reducunt.

Si

t *Si qua* ,, * Cæſarius *frons bis* ,, u *totum ut ferveſcat*

Si genus eſt x morbi, miſerum quod lumen adurit,
Hic calor infuſo miteſcit lacte canino.
Anguibus ereptos adipes ærugine miſce,
Hi poterunt ruptas oculorum jungere partes.
Si vero horrendum ducant glaucomata *y* peplum,
Spiritus alterius prodeſt, qui grana cumini
Pallentis mandens viſus exhalat in ipſos.
Si tumor z inſolitus *a* typho ſe tollat inani,
Turgentes oculos vili circumline cœno.

Dentium vitio, & oris fœtori medendo.

HAud facile eſt acrem dentis tolerare dolorem,
Quo magis eſt æquum medicã pernoſcere curã.
Cum Baccho violas decoxeris, ore teneto.
Manſus item prodeſt ſuccis oleaſter acerbis:
Hinc oſcedo fugit, linguæ quoque vulnera cedunt.
Cum vino piper & nitro tepidum inde dolenti.
Sæpe chelidoniæ ſucco vel lacte capellæ
Saneſcunt dentes, aut tauri felle juvantur.
Aut acidi latices clauſo volvuntur in ore.
Manditur apta rubus gingivis, & bona labris
Lentiſcus, myrtuſque emendant oris odorem.
Quod *b* vero aſſumpſit nomen de dente fricando,
Cervino ex cornu cinis eſt, aut ungula porcæ
Torrida, vel cinis ex ovis, ſed non ſine vino,
Muricis aut toſti, vel bulbi extincta favilla.
Ambitioſa putas, ſunt iſta ſalubria cunctis.
Exeſos autem dentes ſi forte querêris,
Ure fimum muris, patulis & hiatibus adde,
Vel cinerem dentis cervini extinguere aceto
Convenit, atque cavis immittere partibus apte.
Prodeſt & pulvis lumbrici corpore toſto.
Ora ambuſta cibo ſanabis lacte canino.
Sæpe etiam gelida gingivas collue lympha,

E 4 Den-

x *Ophtalmia, ſive oculorum inflammatio.* y *plumbum* z *infeſtat, rufos & gliſcit in orbes,* a *toſo*
b *Dentifricium.*

Dentibus ut firmum poſſis ſervare vigorem.
Si vero infandum proſerpit ad intima vulnus,
Permiſceto ſalem parili cum pondere thuris,
Hinc tractato locum, miram experiere medelam.
Aut tu ſume *c* pilam quæ caudis hæret ovinis,
Hæc ſiccata dabit molles & fracta farinas,
Hujus & *d* attritu tetrum mulcebitur ulcus.

Uvæ, faucibus, collo, & quæ mollienda ſunt, medendis.

Æ Greſcunt teneræ fauces, cum frigoris atri
Vis ſubiit, vel cum ventis agitabilis aër
Vertitur, *e* atque ipſas flatus gravis inficit *f* undas, [4]
Vel rabidus clamor *g* fracto cum forte ſonore [5]
Planum radit iter. ſic eſt Hortenſius olim
Abſumptus: cauſis etenim confectus agendis
Obticuit, cum vox domino vivente periret,
Et nondum extincti moreretur lingua diſerti.
Ergo *h* enim ſtudio quæres inhibere dolorem.
Simplicibus lymphis confunditur aërium mel,
Additur excuſſus nivea ſimilagine furfur,
Decocta hæc clauſo ſimul exercentur in ore.
Præterea fauces extrinſecus ungere prodeſt
Urſino & tauri ſevo, cerîſque *i* remiſſis,
Omnia quæ geminis æquabis lancibus ante.
Diſce etiam miram ex *k* humili medicamine curam.
Attiaco melli jungas agreſte papaver,
Decoctumque ſimul mandes, manſumque vorabis.
Crinitæ porri radices quinque coquantur,
Hinc aqua non fervens volvatur fauce ſonora,
Nec tamen in ſtomachum deſcendat gutta patentem.
Si vero *l* adflictam langor dejecerit uvam,
Tunc horas aliquot pronus recubare memento:

Aut

c *Globulos ſtercoris hærentes ovium caudis.* d *attactu* e *Verritur.* f *auras* 4 *Vid. ſupra pag. 20. lin. 2.* g *facto* 5 *Vide ſupra pag. 37. lin. 1.* h *autem* i *liquatis* k *vili* l *affixam*

Aut illam pulvis toſti relevabit anethi,
Aut cinis ex cochlea, vel torrida braſſica flammis.
Verum angina ſibi miſtum ſale poſcit acetum,
Quod refert clauſo verſatum agitare palato.

De rigore cervicis.

AT ſi cervices, durataque colla rigebunt,
Mira loquar, geminus mulcebitur ũguine poples,
Hinc longum pariter nervos medicina ſequetur.
Anſeris aut pingui torpentia colla *m* fovetis.
Illinitur valido multum lens cocta in aceto,
Aut capræ fimus, & bulbi: aut cervina medulla,
Hoc etiam immotos flectes medicamine nervos.
Quos autem vocitant *n* Tolles, attingere dextra
Debebis, qua gryllus erit preſſante peremptus.

Tuſſi, & choleribus medendis.

NOxia ſi penitus holerum ſævire venena
Perſpicies, cocta lactucæ fronde levabis:
Proderit & caules aſſumere ſæpe madentes.
Interdum fauces tuſſi quatiuntur atroci,
Allia tum ſumes decocta, & melle peruncta,
Semina *o* vel raphani permiſto dulcia melle.
Aut ſi fraxinea ſemen de fronde revellis,
Interiora vora *p* vetitus contingere dente.
Ovum melle teres domitum ferventibus undis,
Marrubiumve potens, hæc faucibus optima ſumes,
Frænabiſque gravem facili medicamine tuſſim.

Digeſtioni, & ſtomacho medendo.

QUi ſtomachum regem totius corporis eſſe
Contendunt, vera niti ratione videntur.
Hujus enim validus firmat tenor omnia membra
At

m *fovebis*. n *Tolles*, ἀντιάδες, *& per diminutionem tuſillæ vel tonſillæ, tumor in faucibus: ab attollendo. hoc enim affectæ fauces turgeſcunt. Alii* Toles *ſcribunt.*
o *Semine* -- *mella*, p *veritus*

At contra ejuſdem franguntur cuncta dolore.
Quin etiam (niſi cura juvat) vitiare cerebrum
Fertur, & integros illinc avertere ſenſus.
Lactucæ ſemen nigræ quod lignea pila
Triverit, admiſto jejunus ſumito melle,
Sed cochlear trinum guſtu tibi ſufficit uno.
Aut tritum ſemen raphani, mulſumque juvabit:
Sive duæ partes abſynthi, & tertia rutæ
Decoctis potantur aquis, q ſiliquæque madentes,
Semina vel marathri fœtæ cum lacte capellæ.
Pulegium quoque decoctum curabit amice.
Et potu, & fotu ſtomacho conducit acetum.
Seu cochleas undis calefactas ac prope victas
Suppoſitis torre prunis, vinoque garoque
Perfuſas cape, ſed prodeſt magis eſſe marinas.
At male digeſtis ſi crapula ſæviet eſcis,
Ex pipere, & calida florem de rore marino
Ebibe: ſeu ſalibus piper adde, & tenue cuminum,
Quæ coctis tinges epulis, & rapta vorabis.
Aut cubitum pergens ſuccum cape triſtis aceti.
Ventriculis mergi raptus ſal r tritus & uſtus
Toſto pane ſuper, piperis quoque pulvere multo
Miſcentur ſ, capies divinum munus in iſtis.
Proderit hoc ſtomacho, victas & concoquet eſcas,
Grana peregrini piperis diffindito quinque,
Niliaco t melli quæ mane inſerta capeſſes.

Felli 6, vomitui, vel phthiſi arcendis.

Lutea ſi creſcunt, & cunctis 7 noxia fella,
Allia parva novem, piperis tot permole grana,
Quæ cyatho diluta gari mandeſque bibeſque:
Hæc iterum ſeptena capis, poſt denique quina.
Præterea caules, frondet ſi parva ſabucus,

De-

q *Infra pag.*78. ſiliquæque legumen. *de fœno Græco.* r *raptus ſal toſtus & uſtus* ſ *Miſcetur* t *Nicolao molli, genus eſt palmularum de quibus Plinius.* 6 *Vid. ſupra pag.* 27. *lin.*13. 7 *Vid. ſupra pag.* 27. *l.* 27.

Decoctos ſale permiſces, ac jungis olivo:
Tunc capis, ac tali auxilio fella horrida purgas.
Proſunt & pelagi latices, quos pondere juſto
Dulcibus aſſocias lymphis, mellique liquenti.
Et niveus prodeſt ex ubere ſuccus aſellæ,
Si tepido vinum infundas, ac mella piperque.
At vomitum radix narciſſi pota movebit.
Si vero phthiſis annoſo ſedet improba morbo,
Intritas vino cochleas hauſiſſe juvabit.
Proderit & veteris ſevi pila ſumpta ſuili,
Carne 8 aſinæ ſevoque capræ medicina ſalubris.

Mammis ſanandis, vel ſtringendis.

UBera fœcundo multum *u* lactantia ſucco
Sæpe ſibi noxæ nimium manando fuerunt;
Fece igitur valida *x* duri reprimentur aceti.
Poſt partum tumidas injuſte aſſurgere mammas
Interdum aſpicies: harum mala commemoratur
Murinus fimus ex pluvio ſedare liquore.
Sin autem clauſas penitus dolor angit acerbus,
Lumbricis terræ turgentes unge *y* corymbos.
Si caſtigatas ſtudium eſt præſtare papillas,
Ex hedera ſertis ambas redimire memento
Protinus, & raptas fumis mandare coronas:
Anſeris aut ſevum pariter cum lacte tepenti,
Aut ovum illinito tulerit quod garrula perdix.
Præterea pluvio decocta papavera rore
Hæreſcunt multis poſt diſſolvenda diebus.
Vis & phœbigenæ cœleſtia ſumere dona,
Ubera cum tetris laniata doloribus urgent?
Navis *z* ramentum, & quæ nomine praſſion herba eſt,
Et quæ vulgari ſermone Inſana vocatur,
Græcos hyoſcyamon propria ſcito dicere lingua,
Nec non & calami radix, lapathique legumen
Miſta dabunt miras (experto crede) medelas.

Reje-

8 *Vid. ſupra pag. 3. l. 14. pag. 44. l. 4.* u σπαργῶντας *Al. lactentia* pro *lacteſcentia.* x *accerrimi* y *Mammarum papillas.* z *i. e. zopiſſa.*

Rejectioni cibi , aut ſanguinis reſtringendæ .

SI ſtomachus nondum concoctas expuit eſcas ,
Et magis atque magis vitium revomēdo valeſcit ,
Allia cedemus , *a* cerebrumque trahemus odorem .
Sin etiam rutilus fertur de pectore ſanguis ,
Sorbitium *b* menthæ , raphanus vel cocta juvabit .
Sæpe lapis teritur (Specularem nomine dicunt)
Et miſtis hauritur aquis , ſiſtitque cruorem .
Uritur interdum raptus de robore cortex ,
Et cinis ex calido prodeſt epota Lyæo ,
Ovorum 9 cinis, aut cochlearũ, aut denique melis, 10
Aut *c* manſus ſalicum fructus prodeſſe putatur ,
Aut platani pilulas acri infundemus aceto :
Nullus erit ſanguis , quem non cibus iſte moretur .

Jecoris , & lateris vitiis medendis .

SI molles jecoris fibras dolor hauriet acer ,
Protinus ex mulſa potāda *d* eleliſphacus herba eſt:
Sumitur & ſemen , quod fraxinus alta profudit ,
Vulturis atque jecur , vel jus perdicis apricæ .
Præterea ſimili drachma pix dura , piperque
Franguntur , ſic *e* in mollito pulvere juncta
Egelidis miſcentur aquis , recreantque bibentem .
Abſynthi quoque decocti potabitur humor .
Si 11 latus *f* immeritum morbo tentatur acuto ,
Accenſum *g* tinges lapidem ſtridentibus undis ,
Hinc bibis : aut aceris radicem tundis , & una
Cum vino capis : hoc præſens medicamen habetur .
Quid referam multis compoſta Philonia rebus ?
Quid loquar antidotum *h* variis ? quis iſta requirat ?
At nos pauperibus præcepta feramus amica .

Nec

a *tetrumque* b *Sorbitio* 9 *Vid. ſupra pag.*26. *l.* 25. 10 *Vid. ſupra pag.*5. *l.*13. c *Aut cinis ſalicum rami* d Ελελίσφακος *ſalvia* e *in molito* Al. *ſic commolito* 11 *Vid. ſupra pag.*30. *l.*5. f *immeriti* g *tingens* Al. *tingis* . h *Variis rebus compoſitum , quale Theriace .*

Nec non & jecoris quæretur fibra lupini,
Jungenturque ſimul coſtum, foliumque piperque,
Quæ diluta mero dantur potanda Lyæo.
Eſt & vis morbi, quod *i* telum commemoratur,
Cum ſubito dolor inſanus furit incitus ictu:
Perſicon huic potum e nuce traditur interiore,
Quæ mihi cura ſatis caſu monſtrante probata eſt.

Spleni curando.

QUando lien tumido circumligat ilia vinclo,
Et plenum *k* ſplenis demonſtrant mēbra rigorē,
Mollibus ex *l* hedera tornantur pocula lignis,
Hinc trahet aſſuetos æger quoſcunque liquores:
Aut viridis coctorum holerum potabitur unda.
Proderit exucto fluvialis *m* hirudo cruore,
Sive myrica *n* potens, ſeu ros cum pane marinus,
Aut hederæ ſuccus potu appoſituque juvabit.
Nec non intactam ferro quam videris alnum,
Huic *o* liber eripitur ferro ſine, decoquiturque,
Donec victarum pars tertia ſubſit aquarum.
Hinc medico potu pulſus dolor omnis abibit.
Nonnulli memorant conſumi poſſe lienem,
Ervum ſi ſemper jejuno ſumpſerit ore.
Arida ficus item fervente domatur aceto,
Et trita illinitur, vel ſplen apponitur hœdi.
Marrubium in vino potum prodeſſe loquuntur,
Præterea piper, ac nepetæ cum flore & anethum,
Capparis *p* atque apium, bugloſſaque jungitur una:
Horum decoctos latices potare ſalubre eſt.
Pulegium, abrotonum nitida cum maſtiche coctum

Ac

i *Telum* (πλευρῖτις) *lateris dolor eſt. Dictum autem ita a medicis, quod dolore corpus transverberet quaſi gladius, Iſidorus Etymolog. lib.*4. *c.* 6. *Alii punctionem intelligunt.* k *ſplenem - rigore* l *Vide Plin. lib.*24. *c.*10. m *Sedi admota.* n *Vide Plin. lib.*24. *cap.*9. o *Delibratus cortex coquitur ad tertias.* p *Quidam ſic*, *Nicolaus rapo ac boletus jung -- vide ſupra fol.* 74.

Digitized by Google

Ac *q* thymbræ ſpeciē (quā commemorant cephaloten)
Prædixit ſpleni *r* Deus Idæ poſſe mederi .
Dulcia , *ſ* Plautus ait , grandi minus apta lieni :
Splen tumidus nocet, & *t* riſum tamen addit ineptum,
Ut mihi ſardois videatur proximus herbis ,
Irrita quæ miſeris permiſcent gaudia fatis .
Dicitur exectus faciles auferre cachinnos ,
Perpetuoque ævo frontem præſtare ſeveram .

Præcordiis ſanandis .

LAnguida ſi duro turgent præcordia morbo ,
Miſcetur mulſæ farris ſextarius unus ,
Nec non & lini tunſum , *u* ſiliquæque legumen .
Hæc decocta ſimul , nondumque tepentia nectes .
Aut quæ poma Cydon Creteis miſit ab oris
Cocta lines , durum ut poſſis mollire tumorem .
Ocyma præterea , bulbive linuntur amari .
Proderit & lymphis corpus merſare marinis .
Quin etiam catulum *x* lactantem apponere membris
Convenit : omne malum tranſcurrere fertur in illum:
Cui tamen extincto munus debetur humandi .
Humanos quoque contactus mala tanta ſequuntur ,
Et junctus vitium ducit de conjuge conjunx .
Quod ſupereſt *y* thridaci junges *z* ramenta carinæ ,
Quod *a* decem ex rebus conſit ſimul atque vocatur ,
Maſtichis addentur fractæ jam mollia farra .
Talibus auxiliis præcordia tuta *b* reſident .

Lum-

q *Satureja* . r *Æſculapius, cujus delubrum Pergami Idæ vicinum* . ſ *Celſus lib.4.cap.7.* t *Plin.lib.xx.c.37. de liene : Sunt qui putent adimi , &c.* u *ſiliciæ* , τήλεως , *i. e. fœni Græci* . x *Leg. lactentem* y *lactucæ* . z ζωpiſſam . a *Quodque decem ex rebus cum ſit -- Intelligit* δεκάμυρον , *malagma nempe de quo Oribaſ. Aëtius, & Ægineta* . b *Al. reſidunt* .

Lumbis, & renibus ſanandis.

CUm ſævit penitis hærens injuria lumbis,
Igne lapis candens datur exultantibus undis,
Hoc poteris potu triſtem ſuperare dolorem:
Aut [c] pice cum melli [12] nitrum ſulphurque & acetum
Succida lana rapit contacta calentibus iiſdem,
Proderit hanc ægris crebro perducere membris.
Aut caput aſparagi cum vino ſume vetuſto,
Seu mavis appone: modus conducit uterque.
Aut adipi miſtum lumbis inducito ſulphur,
Sæpe chelidoniam cum [d] ſucco Palladis addes,
Farraque, quæ tremulis profunt ſudantia flammis.
Fertur amygdalinæ ſuccus nucis eſſe bibendus:
Pinſitur, ac tepidis ſorbebitur addita lympis.
Aut tres ex vino cochleas ferveſcere coges,
Cumque ſuis domibus franges, piperis quoque grana
Ter quinque [e] adjicias, potuque juvaberis illo.
Furfur item parca fuerit cum fervidus unda,
Poſt oleo madidus ſaccis immittitur aptis,
Quos vix paſſuris urentes addito membris.
Prodeſt cervinæ [f] vehemens natura medullæ,
Nec nocuit ciceris cocti potaſſe liquorem:
Aut miſtam teneris malvam contundito porris,
Contritumque ſimul cum maſtiche confer anethum:
Quodque decem rebus componi ex nomine clarum eſt.
His continge locum. Deus hæc mihi certa probavit.

Ventris dolori mitigando.

SI dolor inſanus tota deſævit in alvo,
Heminis tribus in lymphæ tu decoque tritum
In vino prius hyſſopum, validam quoque rutam,
Atque apium, donec pars duplex deſit aquarum:
Potus erit medicus non detrectante palato.
Præterea nivei ſterilis teſta uritur ovi,

Quæ

c *Aut cum melle picem, nitrum*, 12 *Vid. ſupra pag.* 39. *l.* 24. d *i. e. oleo.* e *adjicies* f *clemens*

Quæ poſtquam in *g* tetram fuerit converſa farinam,
Ex calidis potatur aquis, & pota medetur.
Nec *h* non jungenda eſt utero nova virga myricæ,
Illæſa hæc ferro, terraque intacta, *i* teratur.
Aut medio ventris prodeſt aſpergere terram,
Quam ſignaverunt veſtigia preſſa rotarum.
Proderit & pulvis facili ſub cardine raptus.
Quin etiam ex lymphis tritum potare cuminum
Conveniet, quod jam nobis documenta probarunt.
Mētha quoque hoc pacto medicos dabit hauſta ſapores.
Cœliacos autem recreabis pane ſalubri,
Quem madido farre efficies, ac mollibus ovis,
Quorum teſta fero prius *k* evaneſcere aceto
Refert, & teretes bulbos mollire terendo,
Cumque his Lenæi durum potare *l* fluentum.

Hydropiſi depellendæ.

Corrupti 13 jecoris vitio, vel *m* ſplenis, acerbus
Creſcit 14 hydrops, aut cũ ſiccatæ febre medullæ,
Atque avidæ fauces gelidum traxere liquorem,
Tum lympha interius vitio gliſcente tumeſcit,
Secernens miſeram proprio de viſcere pellem.
Conveniet teneræ radix decocta ſabuci
In geminis calidi cyathis potanda Lyæi.
Nec *n* non & tepidis convolves corpus arenis:
Appoſituque 15 lenes nepetæ, guſtuque juvabunt.
Helleboro quoque purgatur lymphaticus *o* error,
Aut hujus vice quod fert ſemen lenta geniſta
Miſcetur mulſis, *p* & cautis ducitur undis.
Sæpe & *q* ſcyllino pelluntur noxia Baccho.

Eſt

g tenuem h *Lege Plin. lib.24. cap.9.* i *feratur. Al. trahatur.* k *Leg. evaneſcet aceto.* l *Al. vinum auſterum, Alii acetum intelligunt. leg. clarum, non durum.* 13 *Vid. ſupra pag.* 2. *l.* 27. m *ſplenis acervo, i. e. tumori.* 14 *Vid. ſupra pag.* 30. *l.* 10. n ἀμμοχωσία. 15 *Vid. ſupra pag.* 19. *l.* 34. o *humor* p *ac hauſtis* q *Scyllitico vino.*

Eſt qui prævalidum frixo ſale miſcet acetum.
Atque olei ſucco *r* refricant turgentia membra.
Fraxineum ſemen cum Bacchi rore bibendum eſt.
Necnon appoſito curantur dropace membra.
Aut calido filicis radicem *ſ* mollit Iaccho,
Qui ſubito raptos *t* ventos, ſuccoſque revellit:
Unguine quo frangit vires languoris 16 aquoſi.

Ventri molliendo.

SÆpe cibi *u* ſpecie, vitio vel corporis ipſo,
Potibus 17 aut duris *x* reſtricta morabitur alvus.
Vincetur talis mora gramine *y* Mercuriali,
Cujus aquam cocti minimo cum melle bibemus.
Prunaque conveniunt, quæ mittit clara Damaſcus.
Multos præterea medici componere ſuccos
Aſſuerunt: pretioſa tamen cum veneris emptum,
Falleris, fruſtraque immenſa nomiſmata fundes.
Quin age, & in tenui certam cognoſce ſalutem.
Aut igitur tectum lana ſupponis alumen,
Aut edis in patinis teneræ decocta ſabuci,
Vel *z* cum lacte capræ ſalſum mulſumque capeſſes.
Crede tamen potum meliorem lactis equini:
Dicitur hic validos aſinæ pervincere ſuccos.
Sylveſtris fici lacrymam prodeſſe loquuntur.
Quodque 18 ſatis melius verbis dicemus *a* Horatî,
Mugilis, & viles pellent obſtantia conchæ.
Sed cochleas prius eſt urtica aut furfure paſci:
Purior hinc guſtus noxa ſine moverit alvum.
Sæpe *b* thalaſſomeli adjecto cumulavimus hymbri:
Hæc purgant, parili fuerint ſi pondere miſta.

F *Solu-*

r *refricat* ſ *mollis* t *In tympanite.* 16 *Vid. ſupra pag.* 30. *l.* 13. u *Specie, id eſt qualitate.* 17 *Vid. ſupra pag.* 30. *l.* 18. x *cum adſtricta* y *Mercurialis,* z *Vel ſalſum mulſum capræ cum lacte capeſſis.* a *Lib.* 2. *Ser. Satyra* 4. 18 *Vid. ſupra pag.* 15. *l.* 33. b *Vide Plin. lib.* 31. *cap.* 6. *& Dioſc. lib.* 5. *cap.* 17.

Solutioni ventris, & dyſenteriæ compeſcendæ.

TAm varii caſus mortalia ſecla [19] fatigant,
Ut ſint diverſis obnoxia corpora morbis.
Sæpe etenim nimio curſu fluit [c] impetus alvi.
Frenat commiſto cum ſervet braſſica vino:
Aut ceraſi victum longo jam tempore pomum.
Succus aminææ vitis cum pane medetur:
Vel bene permiſtum calida potatur acetum.
Vile quidem facili facto, tamen utile opinor,
Si [d] lædunt medica data purgatoria dextra,
Adjecto piperis medicatur pulvere calda.
Sin autem longo decurrent intima fluxu,
Atque immane malum multo jam tempore gliſcit,
Torridus ex vino cortex potabitur ovi.
Ramentum nivei credunt prodeſſe elephantis.
Arbore [e] Pyramea cortex direpta coquetur
Axe ſub æthereo, ſic nigro miſta Lyæo
Immenſum poterit potu retinere fluorem.
Numinis aut juſſu cedrum cum maſtiche miſces,
Mollitamque picem, & raſum [f] de navibus unguen,
Languida quo fidens medicamine membra fovebis.
Proderit [20] & pueris quos dentis origo fatigat,
Caſtaneas coxiſſe nuces, & ſorba vetuſta,
Atque apium, cauleſque, rubus quos fundit acuta:
Potio quæ fluidam [g] conſumpta morabitur alvum.

Lumbricis & [h] tineis purgandis.

QUid non adverſum miſeris mortalibus addit
Natura, interno cum viſcere [i] tinea [21] ſerpens,
Et lumbricus edax vivant inimica creanti?
Quod genus aſſiduo laniat præcordia morſu:
Sæpe etiam ſcandens oppletis faucibus hæret,
Obſeſſaſque vias vitæ concludit anhelæ.

Ergo

19 *Vid. ſupra p. 37. l. 1.* c διάῤῥοια. d *lentent* e *Moro.* f *Zωpiſſam.* 20 *Vid. ſupra pag. 44. l. 25.* g *cum ſumpta* h *tæniis* i *tænia* 21 *Vid. ſupra p. 47. l. 17.*

Ergo 22 cinis cornu cervini proderit hauſtus,
Vel nepetæ *k* tritum ex vino vel lacte capellæ:
Necnon & ſuccus medici potatur aceti.
Prodeſt præterea cum Baccho perſica *l* frondis.
Democritus memorat menthæ conducere potum.
Sumitur abrotonum, necnon & vile melanthum.
Allia per ſeſe ſanant, aut jus coriandri.
Quin & marrubium decoctum hauſtumque juvabit,
Pulegiumve potens, & agreſte jungatur anethum:
Syntheſis hæc prodeſt unda mollita calenti.

Colo ſedando.

CUm *m* colus (inviſũ morbi genus) intima carpit,
Mande *n* galeritam volucrem quã nomine dicũt,
Aut pavidi leporis madefacta coagula pota.
Sive apio *o* nepetas tereti cum maſtiche junges,
Necnon & ſpecies ambas redolentis anethi,
Quarum decoctos patiens haurito liquores.

Veſicæ, & calculo purgando: & urinæ provocandæ.

SI cui veſicæ tardus cunctabitur humor,
Hæc mora rumpetur vino pervicta vetuſto.
Prodeſt ex parvis acinos potare ſabucis,
Aut hederæ ſuccum, aut lacrymoſi *p* trita ſinapis.
Necnon reſinas ex Oricia terebintho
In ſpeciem erviliæ parvos glomerabis in orbes,
Quos ternos tepida miſtos hauſiſſe medela eſt.
Quondam etiam nimio præceps urina fluento
Irrigat exuvias, obſcœnoque inficit hymbri:
Ergo 23 cinis cornu cervini proderit hauſtus,
Vel nepetæ ex vino *q* tritum vel lacte capellæ.
Tum 24 leporis cerebrum ex vino potare juvabit.
Si dolor internam veſicæ concoquit alvum,

22 *Vid. ſupra p. 51. l. 8.* k *intritum* l *frons, &* m *colum* n *Lege Trallianum; & Plinium lib. 3. cap. 7.* o *nepetam* p *intrita* 23 *Vid. ſupra pag. 51. l. 8.* q *intritum* 24 *Vid. ſupra p. 52. l. 12.*

Subveniet radix frondoſæ epota cupreſſi,
Pulegiumve potens domitum ferventibus undis.
Si vero in lapides denſus convertitur humor,
Qui retinet curſus, gemitumque dolore frequentat,
Saxifragam ſeu *r* fontigenam ſuccurrere credunt.
Præterea ſemen *ſ* myrti ſylveſtris Iaccho,
Atque oleo miſtum bibitur, nec deſit acetum,
Vinaque ſumantur friſto condita cumino:
Sive palumborum capitur fimus acre *t* ferorum
Dulcacidis *u* ſparſum ſuccis trituque ſolutum:
Necnon obſcœnus capræ potabitur *x* humor.
Obruit hic morbum, *y* labefactaque ſaxa remittit.

Conceptioni z, *&* *Partui*.

IRrita conjugii ſterilis ſi munera languent,
Et ſobolis ſpes eſt multos *a* jam vana per annos,
Fœmineo fiat vitio res, necne, ſilebo:
Hoc poterit quartus magni monſtrare Lucretî.
Sed natura tamen medicamine victa potenti
Sæpe dedit fœtus ſtudio curante paratos.
Aut igitur leporis conſumit fœmina vulvam,
Aut ovis in ſtabulis *b* fractas cum ruminat herbas,
Pendentem ſpumam molli deducit ab ore,
Atque illam meminit miſto potare falerno.
Mercurialis item capitur communiter herba:
Sic cubitum noctu conjunx feſtinat uterque.
Atque ubi jam certum ſpondet prægnatio fœtum,
Ut facili vigeat ſervata puerpera partu,
Dictamnum bibit: & cochleæ manduntur edules:
Aut *c* qui 25 olim mēſes minus octo moratus in alvo,
Irrumpit *d* thalamos, & *e* nexus ſolvit inertes:
Pule-

r *Adianton*. ſ *Ruſci*, *oxymyrſines*. t *Sylveſtrium*. u *Oxymelite*. x *Urina*, *Plin.* y *Calculum frangit*. z. Συλληπτικὸν. a *dum* Al. b *carptas* Al. c *Aut quum* 25 *Vid. ſupra p.*54. *l.* 2. d *Erumpit thalamis*, e *Uteri acetabula*.

Digitized by Google

Pulegii *f* quoque purgati tunc convenit hymber,
Cujus opem veram caſus mihi ſæpe probarunt.
Quin etiam ſtercus ſupponunt vulturis atri,
Sentiat ut minime partus quam proximus urget:
Ova etiam rutæ & fragili miſcentur anetho,
Quæ diluta ſimul vino, atque exhauſta medentur.

Profluvio cujuſque ſanguinis, & matrici ſubveniendæ.

SI 26 modicus pleno manat de corpore ſanguis,
Subvenit: at nimius cum vita funditur ipſa.
Quapropter multo naris completa cruore
Cum fluit, attritus cimex conducit odore.
Lana oleo madefit, ſed nondum lauta, roſato:
Hæc datur in nares, vel *g* claudit denſius aures.
Contritis prodeſt cochleis perducere frontem;
Aut galli cerebro, vel ſanguine tinge columbæ.
Quod niſi ſupprimitur ſanguis, *h* potandus & ipſe eſt.
Præterea Phariis caput emetire *i* papyris.
Detrahe quod *k* ſupereſt, alio genitalia necte.
Fœmineas prodeſt *l* illinc vincire mamillas,
Menſtruus immenſo ſi profluit impete ſanguis.
Succida lana malos remoratur *m* ſubdita curſus,
Mortua quinetiam producit corpora partu.
Sed quacunque fluit vis immoderata cruoris,
Subereus cortex calidis potatur in undis
Ante minutatim ſtudio vincente terendus.
Pulegii calido purgatur fœmina potu.
Sed ſi forte cruor clauſa cunctabitur alvo,
Aut molles nepetæ, aut rutæ *n* quæcunque bibentur.

f *Pulegium defunctos partus ejicit, Plin. lib. 20. cap. 14. At hæc de immaturo partu prohibendo alii accipiunt.* 26 *Vid. ſupra p. 2. l. 30. p. 53. l. 21.* g *claudit denſior auras.* h *Sanguis potius in ſartagine frixus comeſuſque ſanguinem undecunque fluentem ſiſtit.* i *Papyri corona caput cinge.* k *ſupereſt alio: i. e. alia parte ſanguinis detractio fiat revulſionis cauſa.* l *vinclis* m *In peſſo.* n *Sativa, aut ſylveſtris.*

Aut *o* ſi puniceos fundit veſica liquores,
Marrubium ex paſſo tritum perfunditur undis:
Hi poterunt hauſtus rutilum purgare *p* colorem.
Relliquias partus dictami detrahit herba.
Quod ſi fœminei properabit ſanguinis hymber,
Eſt qui fruſta molæ percuſſu decutit uno,
Quorum aliquod lanis tectum ad præcordia nectit,
Hæc ſimul incantans, Siſti debere cruorem,
Ut lapis ille viæ *q* ſolitos jam deſtitit orbes.

Internecandis, quæ oculos impediunt.

Nobilis *r* hirſutas horret laſcivia ſetas,
Et gaudet rapto nudari flore pilorum.
Sed bona nonnunquam vellendi cauſa videtur,
Corpora cum relevat ratio manifeſta ſalutis.
Namque *ſ* oculos infeſta pilorum tela laceſſunt,
Quodque illis dederat vallum natura tuendis,
Inde inimica ſeges proprios deſævit in orbes.
Ergo locum crinis vulſi continge cruore,
Quem dat *t* avis tremulis ſimulat quæ pellibus alas.
Præterea quaſcunque voles avertere ſetas,
Atque in perpetuum rediviva occludere tela,
Corporibus vulſis ſaniem perducito *u* ranæ:
Sed quæ parva ſitu eſt, & rauco garrula queſtu.
Necnon *x* quæ ſtagnis ceſſantibus hæſit hirudo,
Sumitur, & vivens Samia torretur in olla.
Hæc acidis *y* jungit permiſta liquoribus artus,
Avulſamque vetat rurſus *z* percreſcere ſylvam.

Omni-

o *At ſi* p *liquorem* q *ſolito-orbe*. r *Mollis &* ſ *Hoc vitium* φαλάγγωσις, *&* διστιχίασις. t *Veſpertilio*. u *Rana calamita, ſive diopetis, minima & viridiſſima, Plin. lib.* 32. *cap.*7. x *e ſtagnis ceſſ-exos hirudo*, Cod. y *Glutinat & obturat evulſorum pilorum foramina*. Al. *ungit* z *ſuccreſcere*

Omnibus obſcœnis medendis.

Dicendum & quæ ſit membris medicina pudendis.
Languidus antiquo purgatur penis Iaccho,
Ac ſuper illinitur fœcundæ felle capellæ.
Mane novo myrti frondes commandere prodeſt
Cui dolet, atque illas in vulnus *a* deſpuat ipſum.
Fece etiam vini genitalia lauta levantur,
Et tumidos teſtes *b* Nereïa lympha coërcet,
Vel bulbi ex mulſo, vel cera immiſta cupreſſo:
Aut faba cum *c* tepidis Bacchi decocta fluentis.
Ramicis immenſum fertur cohibere tumorem
Far madidum lympha, & feralis fronde cupreſſi,
Unde etiam *d* potu frons hæc memoratur amica.
Sin autem exiſtit durum tibi glandibus inguen,
Proderit induci cochleas cum melle minutas.
Obſcœnos ſi pone locos nova vulnera carpent,
Horrentum manſa curantur fronde ruborum.
At ſi jam veteri ſuccedit fiſtula morbo,
Muſtellæ cinere immiſſo purgabitur ulcus,
Sanguine ſeu ricini quem bos geſtaverit ante.
Herba chelidoniæ fertur cum melle mederi,
Herbaque cum ſevo foliis *e* de mille vocata.

Iſchiæ, & articulari morbo.

SÆpius occultus victa coxendice morbus
Perfurit, & greſſus diro languore moratur:
Populus alba dabit medicos de cortice potus.
Necnon & teneræ gracili de fronde geniſtæ
Arreptos caules, acidoque liquore madentes
Sumere conveniet, rubiam quoque ducere potu,
Aut in aminæo cochleas haurire Lyæo.
Si vero articulos tabes inimica per omnes
Hæſerit, ex ficu betas ac melle ligabis.
Vel pelagi latices ſimul & Baccheïa dona

a *deſpuere* b *Aqua marina.* c *tepuit* d *ex fotu*
e *μυριόφυλλον, millefolium, Plin. lib.* 24. *cap.* 16.

Digitized by Google

Sumere curabis, nimio ſed parcito vino.
Ennius 27 ipſe pater dum pocula ſiccat iniqua,
Hoc vitio tales fertur meruiſſe dolores.

Furunculo medendo.

CUm ſanguis nimius puri commiſtus atroci
Æſtuat, & papulas alte ſuſtollit acutas;
Reſinam miſces, & ſaxis hordea fracta:
Conſperſa hæc tepidis apponere convenit undis.
Vis & hyoſcyamum ceræ ſevoque jugatum
Nectere, non minus hæc poterit medicina juvare.
Prætereaque fimum ex gallo quod legeris albo,
Hymbribus ex acidis fidens appone dolenti.
Auribus *f* aut pecudum molles exprimito ſordes,
Unguine quo ſotis dabitur medicina *g* papillis.

Carboni medendo.

HOrrendus magis eſt, perimit qui corpora, carbo,
Urit hic incluſus, vitalia rumpit acerbus:
Hunc veteres quondam variis pepulere medelis.
Tertia nanque Titi ſimul & centeſima Livî
Charta docet ferro talem candente dolorem
Exectum, aut poto raporum ſemine pulſum:
Infecti dicens vix ſeptem poſſe diebus
Vitam produci: tanta eſt violentia morbi.
Dulcacidum *h* laticem cum lini ſemine junge,
Atque fimum pariter *i* Paphiæ compone columbæ:
Hinc line *k* diruptas partes, & clauſa venena.
Præterea triti referant & operta lupini.
Nonnullus calcem vivam diſſoluit aceto,
Fumantemque nivem papulis apponit acerbis.
Eſt qui gallinæ perducat ſtercore corpus.

Allia

27 *Vid. ſupra pag.* 30. *l.* 23. f *De ſtercoribus aurium, ut loquitur Marcellus Empir.* Alii *legũt Velleribus (intelliguntque de œſypo) pecudum.* g *papullis. propter verſum geminato l.* h Oxymeli. i *Columba Veneri ſacra ob laſciviam.* k Al. *corruptas*

Allia 28 vel *l* piperi parce commiſta *m* linuntur
Pythagoræ cognata levi condita cumino.
Proderit & madida fermentum polline turgens.

Pani, vomicæ, & ſtrumæ depellendis.

SUnt alii quos dura movet natura tumores
Non minus horrendi, ſed non ita pernicioſi;
Vomica qualis erit, vel eidem proxima quædam.
Simplice reſina miſcebimus hordea tuſa,
Et mulſos amnes, & purgamenta columbæ.
His bene decoctis languentia membra foventur.
Mollis odorato faba jungatur coriandro;
Proderit *n* appoſitum, mollitque aperitque tumorem.
Aut de *o* phaſganio radix decocta paluſtri,
Quæ ſalis admiſto tundetur condimento.
Proderit & manſum quod traxeris arbore viſcum.
Gramen hyoſcyami ceræ ſevoque vetuſto
Concilia, miſtiſque locos perduce dolentes.
Exercere etiam corpus medicina potens eſt.
Ovum defundes in fictile, deinde putamen
Marrubii ſucco implebis, poſt melle liquenti
Omnia conſociata, tepenti proſpera potu
Sumuntur, reſerantque malum purgantque levantque.

Igni ſacro p *demovendo.*

EST etiam morbi ſpecies, quæ dicitur *q* ignis,
Languida quo multo torrentur membra calore.
Vel tu vicino ſevum bovis igne remittis,
Mollitumque lines: vel oloris *r* fecibus, ova
Sed non cocta dabis; ſic torrida membra fovebis.

Lum-

28 *Vid. ſupra pag.* 28. *l.*2. l *In dativo.* m *linuntur. Pythagoræ cumino-Proderit, Horat.* 2. *Serm. Satyra* 6. *O quando faba Pythagoræ cognata. Is enim ventri indulſit non omne legumen, ut dixit Juvenal. Satyra* 15. *Lege Plin. lib.* 18. *cap.* 12. n *appoſitu,* o *eſt gladiolus,* ξιφίον, φάσγανον. p Al. *rem*— q ἐρυσιπέλας r *fimo.*

Lumbricus terræ miſto inducetur aceto,
Aut parili nova ruta modo, ſed jungis olivum.
Ovaque cum betis proſunt ſæpe illita tritis.
Allia dant [s] cinerem, ſociato oleoque garoque,
Unguine quo gliſcens deponet flamma furorem.
Sæpe chelidoniæ pars candida jungitur ovi;
Quæ modico [t] potu ſed vili trita capeſſes,
Admiſcere memor lymphas amnemque falerni.

Podagræ depellendæ.

QUædam [u] ſunt 29 rabidæ medicamina digna podagræ,
Cui [x] ter tricenas ſpecies Epidaurius ipſe
Dixit ineſſe deus; requiem tamen indere morbo
Fas erit, & triſtem ſaltem mulcere dolorem.
Ergo age & arreptum ſalicis frondemque librumque
Cum vino tere, ſic contractos perline nervos.
At cum prima mali ſeſe oſtentabit origo,
Fervida non timidis tolera cauteria plantis,
Seminecisve hirci reſerato pectore calces
Inſere, ſic diræ reprimes primordia peſtis.
Aut ſi corruptus perſederit altius humor,
Trita cupreſſus ibi Baccho jungetur acerbo,
Panibus & teneris: cohibebitque addita 30 queſtus
Parva ſabucus item hircino collita ſevo,
Triticeæque acido manantes amne farinæ,
Aut [y] nitidum ranæ decoctum viſcus olivo,
Sive chelidoniæ ſuccus [z] ſale miſtus aceto.
Sunt quibus appoſita ſiccatur [a] hirundine 31 ſanguis.

Non

[s] *cinerem, hunc ſoc* - Al. *ſociandum* [t] Al. *in potu*
[u] *Quædam haud ſunt* 29 *Vid. ſupra pag.* 37. *l.* 33.
[x] *Nec ther (i. e.* θὴρ *pro* θηριακὴ*) cui undenas ſpecies. Hæc eſt Theriaca Anthiochi, quæ inciſa fuit lapide verſibus in limine ædis Æſculapii. leg. Plin. lib.* 20. *c. ult. Simplicibus undecim conſtat.* 30 *Vid. ſupra p.*46. *l.*19. [y] *nitido* [z] *ſed* [a] *hirudine* 31 *Vid. ſupra p.*16. *l.* 25.

Non audita mihi ſit fas, ſed lecta referre:
Hoc *b* quidam raptus morbo per tempora meſſis,
Vicino plantas frumenti *c* preſſit acervo,
Evaſitque gravem caſu medicante dolorem.

Vulneribus ferro aut verberibus factis.

NAturæ vitiis medicas objecimus artes:
Nunc & fortunæ jaculis obſiſtere par eſt.
Si cui forte lapis teneros violaverit artus,
Necte adipes vetulos & tritam chamæciſſon;
Nec pudeat *d* luteæ ſtercus perducere porcæ.
Sin autem ſævo laceratum eſt verbere corpus,
Tum *e* lixiva cinis ceras diſſolvit & ova,
Admiſtoque oleo vibices comprimit atras.
Si vero 32 infrenus manat de vulnere ſanguis,
Purpura torretur conchyli perlita *f* fuco,
Hujus & atra cinis *g* currentem detinet undam.
Verrucæ quoque defectæ frenare cruorem
Dicitur ambuſtus Tyrio de vellere pulvis.
Præterea nimios reſerati vulneris amnes
Peniculi cinis aſtringit, vel *h* fimbria porri.
Sive fimus *i* manni cum teſtis uritur ovi,
Et reprimit fluidos miro medicamine curſus.

Vul-

b *Sextus Pomponius. vide hiſtoriam apud Plin. lib.* 22. *cap. ult.* c *immerſit* vel *impreſſit* d *Quod luto volutari gaudeat: unde & amica luto ſus dicitur ab Horat. Ciceroni lutulentus ſus.* e *κονία ϛακτὴ, i. e. lixivium: quo genere loquendi etiam utitur Plinius & Scribonius Largus.* 32 *Vid. ſupra p.* 31. *l.* 22. f Al. *ſucco.* g *Hic affectus διαβήτης de quo Celſus lib.* 4. *cap.* 20. h *Fibræ & capillamenta porri: nam & fimbria quævis extremitas Nonio.* i *Mannus (ut apud Horat.) & mannulus (ut apud Plin. Sec.) eſt equuleus mitior, a manus tractatione dictus.*

Vulneribus quibuſcunque caſibus factis.

TAm 33 varia humanæ ſunt vulnera conditionis,
Ut nequeam proprias cunctis aſcribere curas.
Iiſdem igitur monitis caſus ſanabimus omnes,
Sic tamen ut nullus medicinam *k* clauſerit error.
Ergo, modus quicunque obtingit vulneris atri,
Contritus cum melle dabit medicamina bulbus:
Herbaque quæ foliis nomen de mille recepit,
Appoſitu prodeſt adipi permiſta vetuſto.
Succida cum tepido nectetur lana Lyæo,
Ambuſtæve cinis complebit vulneris ora.
Concludit *l* vero vel frons vel ramus ab ulmo.
At ſuccis hederæ *m* pulchreſcit fœda cicatrix.

Hominis ac Simiæ morſui.

SIve homo, ſeu ſimilis turpiſſima beſtia nobis
Vulnera dente dedit, virus ſimul intulit atrum,
Betonicam ex *n* duro prodeſt aſſumere Baccho.
Necnon & raphani cortex decocta medetur,
Si trita admorſis fuerit circumlita membris.

Serpentium morſibus, & venenis excludendis.

CUſpide non quiſquam lõgæ neq; cæde *o* cariſſæ, 34
Fulmine non gladii, volucris nec felle ſagittæ,
Quam cito vipereo potis eſt affligier ictu.
Quare aptam dicamus opem, ſuccoſque medentes.
Quem *p* nocuit ſerpens, fertur caput illius apte
Vulneribus jungi: ſanat quem ſauciat ipſa:
Utque 35 Lariſſæa curatus Telephus haſta.
Proderit & caulem cum vino haurire ſabuci,
Aut coctum raphani librum tritumque ligare,

Sive

33 *Vid. ſupra pag.* 3. *l.* 18. k *excluſerit* l *obducit cicatricem*. m *Cicatricibus quoque decorem facit, inquit Plin. de hedera lib.*4. *c.*10. n *puro* o *ſariſſæ*, 34 *Vid. ſupra p.* 30. *l.* 32. p *Quæ* Al. *Cum* 35 *Vid. ſupra p.*17. *l.* 3.

Sive etiam excelſa ſolium de mole cupreſſi,
Aut tithymallus atrox vulnus contrita perungit.
Carduus *q* eſt 36 nondum *r* doctis fullonibus aptus,
Ex illo radix tepido potatur in *ſ* amni.
Cervino ex fœtu commiſta coagula vino
Sumuntur, quæ res membris agit atra venena.
Aut ferulæ radix potatur in hymbre Lyæi,
Betonicæve leves, gallinæ aut jura vetuſtæ.
Si vero horrendum vulnus fera fecerit aſpis,
Urinam credunt propriam conducere potu.
Varronis fuit iſta ſenis ſententia: necnon
(Plinius ut *t* memorat) ſumpti juvat hymber aceti,
Dicendum & quæ ſit præcox medicina timenti:
Cautio nanque poteſt diros prævertere morſus,
Si jecur exectum tardo de vulture portes:
Erucis aut ſi totos perduxerit artus,
Quas prius attritas vehementi ſpargis aceto.
Aut tu cervina per noctem in pelle quieſces,
Aut genere ex ipſo dentem portabis amicum.
Toxica præterea qua ſint pellenda medela,
Expediam: ſanguis poterit prodeſſe caninus,
Qui facili potu antidotos imitatur honeſtas.
Vis & mirificos cautus prædiſcere odores,
Accenſis quibus arcetur teterrima ſerpens?
Aut ſtyracem torres, aut diri vulturis alam,
Vel nepetam, aut frondem rigidæ ſtirpemque myricæ.

Ictibus Scorpii, & morſibus Muris cæci, vel Aranei.

SUnt minimæ ſpecies, ſed diræ vulnere peſtes,
Quæ magis in tenui latitantes corpore *u* fallant:

Scor-

q *Carduus fullonum, labrum veneris,* δίψακος. 36 *Vid. ſupra p. 32. l. 5.* r *Leg. nondum tactis, nempe podagra. Plin. lib. 28. cap. 6. Virilis urina podagris medetur, argumento fullonum, quos ideo tentari eo morbo negant.* ſ *Ex aqua fluviali.* t *Lib. 23. cap. 1. Celſus etiam inſignem tradit hiſtoriam lib. 5. cap. 27.* u *fallant, Ut gravis ſcorpius eſt, & araneus hæc*

Scorpius ut gravis eſt, & araneus: hæc mala ſemper
Captant ſecuros multa jam nocte [x] ſopores;
Et documenta dedit nobis [y] proſtratus Orion,
Magna quod exiguis perimantur ſæpe [37] venenis.
At qui vulnus atrox incuſſit ſcorpius ardens,
Continuo capitur, tunc digna cæde retuſus,
Vulneribuſque aptus, fertur revocare venenum.
Aut calidis pelagi lymphis loca læſa foventur;
Sive meri potu diſſolvitur improba peſtis.
Ad cunctos autem morſus ictuſque minorum
Caſeus aptus erit ſimæ de lacte capellæ,
Cumque hoc abſumi debebit origanus herba:
Hæc duo mirificis curabunt icta medelis.
Necnon fœniculo calidum annectatur anethum,
Aut vivum ſulphur ſicca cum fece Lyæi.
Exiguo piperis cerebrum conſpergito galli, [38]
Quo lita ſaneſcunt depulſo membra dolore.
Sin autem muris nocuit violentia [z] cæci,
Quæ ſola ſignavit volvendis orbita plauſtris,
Illinc: mira datur vili de pulvere cura.

Subitaneo dolori, febri, atque oſtocopo.

NOnnunquam exiſtit ſubiti nova cauſa doloris
Cujus origo latet, veris reprimenda medelis.
Nanque chelidoniam miſto ſale nectere prodeſt:
Velleraque infuſo recalentia ſulphure ſanant.
Oſtocopon [a] lento conducit melle perungi.
Sin autem calidæ depaſcent corpora febres,
Tunc apii ſuccus leni ſociatur olivo.
Membra lines, fotuque ferus mulcebitur ignis.

Nec

x *ſopore:* y *Scorpionis ictu, teſte Lucano.* 37 *Vid. ſupra p.* 39. *l.* 17. 38 *Vid. ſupra p.* 26. *l.* 29. z *Plin. lib.* 8. *c.* 58. *Muribus araneis venenatus eſt morſus -- Iidem ubicunque ſint, orbitam ſi tranſiere, moriuntur. Quod tamen falſum eſſe ſcio; ut & quod cæci vocentur. Excuſo autem, quia minus oculati.* a ὀστοκόπος, *oſſium dolor.*

Nec ſpernendus adeps, dederit quem beſtia Melis. 39
Seminecis *b* cervi lacrymam miſcere liquori
Convenit, atque artus *c* illinc mulcere calentes:
Sic 40 lacerat morbum, bilemque revolvit in alvum,
Præterea chymum ſtomacho deſiccat *d* iniquum,
Quæ magis atque magis promittunt corpora claudi.
Febribus aut longis galli nova jura vetuſti
Subveniunt, etiam tremulis medicantia membris.

Quartanæ typo medicando.

NEc tu crede levem dilato tempore febrem,
Quæ ſpatiũ ſibi dat, magis ut ceſſando caleſcat,
Lethali quæ graſſatur quartana calore,
Ni medicas adhibere manus curemus & herbas.
Allia non pudeat terno cum cimice trita,
Et diluta mero mediis haurire diebus:
Aut 41 facilem jecoris murini ducere fibram,
Quatuor *e* ut duri jungantur ſcrupula Bacchi.
Mira eſt abſynthî cum ſimplice potio lympha.
Sume tribus digitis apprenſum ſemen anethi,
Tantundem marathri, *f* mulſum nec deſit aceti,
In cujus cyatho prædicta ſalubriter hauris.
Mæoniæ *g* Iliados quartum ſuppone timenti:
Aut leporis trepidi diluta coagula trade.
Prodeſt & potus, ſed *h* mulſus Doridis humor.
Quidam etiam miranda ferunt, veniente calore,

Ju-

39 *Vid. ſupra pag.* 3. *l.* 24. b Al. *vitis* c *illo hinc* 40 *Vid. ſupra p.*2. *l.* 33. d *iniquum. Febribus at longis galli nova jura vetuſti (Quo magis, haudque magis permittunt corpora claudi) Subveniunt -- Plin. lib.* 29. *c.*4. *Jus alvum ſolvit: validius e vetere gallinaceo. Prodeſt & contra longinquas febres, & torpentibus membris tremuliſque, &c.* 41 *Vid. ſupra pag.* 26. *l.* 27. e *puri* f *mulſum nec deſit acetum, i. e. oxymel.* g *Mæonii, nempe vatis, i.e. Homeri.* h *mulſus Doridis (i. e. maris) humor, eſt Thalaſſomeli, de quo ſupra cap. de ventr. moll. pag.* 81.

Jurantes *i* ludum Veneris munuſque petendum.
Sed prius eſt oleo *k* partus ferveſcere ranæ
In *l* triviis, illoque artus perducere ſucco.

Tertianæ typo medicando.

ESt etiam alternis febris rediviva diebus,
Tempora diſcernens quaſi juſtæ pondera libræ.
Ut poſſis igitur talem prohibere furorem,
Involves cera pallentis grana cumini,
Puniceæque indes pelli, colloque ligabis.
Pulegii ramus lanæ velatus amictu
Tempore ſuſpecto medicos præbebit odores.
Præterea tritus cimex potatur in ovo,
Horridus attractu, ſed guſtu commodus apto.

Quotidianæ typo medicando.

AT qui continuis non ceſſat adire diebus,
Sed tantum certas morbus diſcriminat horas,
Triticeum metuit granum (ſi credere dignum eſt)
Quod latitans fracto fuerit ſub pane repertum.
Nec non oſſa juvant ſeptis inventa domorum.
Convenit hæc tereti pendentia ſubdere collo.
Multaque præterea verborum monſtra ſilebo:
Nam febrem vario depelli carmine poſſe
Vana ſuperſtitio credit, tremulæque parentes.

Hemitritæo depellendo.

MOrtiferum magis eſt, quod Græcis ἡμιτριταῖον
Vulgatur verbis: hoc noſtra dicere lingua
Non potuere ulli, puto, nec voluere parentes.
Inſcri-

i *Sic Horat. nec amori dare ludum.* k *partus ranæ, i. e. gyrini. lege Plin. lib.* 9. *cap.* 51. l Al. *Ex triviis,*

Inſcribis chartæ quod dicitur *m* Abracadabra ,
Sæpius & ſubter repetis , ſed detrahe *n* ſummam ,
Et magis atque magis deſint elementa figuris
Singula , quæ ſemper rapies , & cætera figes ,
Donec in anguſtum redigatur littera conum :
His lino nexis collum redimire memento .
Nonnulli memorant adipem prodeſſe leonis .
Coralium 42 atque crocum corio connectito felis ;
Coralium vero ſi collo nectere velles ,
Ne dubites illi virides miſcere ſmaragdos :
Talia languenti conducent vincula collo ,
Lethaleſque abigent (miranda potentia) morbos .

Fracturis , & luxis ſanandis .

INſandum dictu cunctis procul abſit amicis ,
Sed *o* Fortuna potens omen convertat in hoſtes .
Vis indigna novo ſi ſparſerit oſſa fragore ,
Conveniet cerebrum blandi canis addere fractis ,
Lintea deinde ſuperque inductas nectere lanas :
Sæpius & ſuccos conſpergere pinguis olivi ;
Bis ſeptem credunt coaleſcere cuncta diebus .
Aut veteri Baccho *p* * capræ fimus inde petulcæ ,
Hoc aperit clauſum , trahit hærens , ſanat apertum .

CONUS.
Abracadabra
abracadabr
abracadab
abracada
abracad
abraca
abrac
abra
abr
ab
a

m *Monſtra verborum confingunt Magi, talibuſque ineptiis ſcatet Marcellus Empiricus Novuſque Dioſcorides. Hæc inter phyſica remedia reponit etiam Trallianus , a quibus nec abhorruit Cato : ejuſque generis multa habet Conſtantinus Cæſar in Geoponicis, nonnullaque & ipſe Plinius . Feſtiva vero ſuperſtitio in æquali numero literarum morbi & remedii , ut æque terminentur .* n *Legend. ſummæ , Ut magis --* 42 *Vid. ſupra p.2. l.32.* o Al. *Et* p *Plin. lib. 28.cap.16. Coſtis quidem fractis laudatur unice caprinus fimus ex vino vetere ; aperit , extrabit , perſanat .* * *Leg. capræ fimum & inde-*

Si vero caput infeſtus colliſerit ictus,
Ex oleo necti veſtis debebit arachnes,
Neſciet hæc illinc (niſi cum ſanarit) abire.
Quod ſi luxa ſuo decedant membra tenore,
Urere fœmineos crines, ac jungere ſevum
Congruet, ac tali medicamine mota ligare.
Aut malum ex pingui tritum appoſuiſſe juvabit.
Aut ſi concluſum ſervavit tibia vulnus,
Stercus ovis placidæ junges adipeſque vetuſtos,
Pandere quæ poterunt ulcus, patuloque mederi.

Nervis inciſis, & dolentibus, atque contractis.

HAud quiſquam credet q diſiectos vulnere nervos
Ad ſolitum rurſus revocari poſſe vigorem:
Sed prodeſt terræ lumbricos indere tritos,
Queis vetus & rancens ſociari axungia debet.
Si vero occultus nervos dolor urit inertes,
Vulturis exciſos adipes rutamque r remitte,
Aut ceram, & tali recreabis languida fotu.
Convenit & pelagi calidis perfundier undis.
Carica vel betis lento cum melle jugatur:
Aut Baccho madefacta Ceres cum fronde cupreſſi,
Quo poteris potu 43 recreare rigentia membra.
Sin autem ſubito ſ replicantur corpora morbo,
Contractos revocat nervos caro ſumpta columbæ.

t *Ægris ſomno adſciſcendo.*

NOn 44 ſolum miſeros teterrima febris adurit,
Sed ſuper optato pergit viduare ſopore,
Ne proſint placidi cœleſtia munera ſomni.
Charta u igitur, variis quam pinxit littera verbis,
Uri-

q *defectos* r *remitte, Ac ceram* 43 *Vid. ſupra p. 46. l. 5.* ſ *curvantur Intelligit ἀγκύλας, i. e. articulorum contractiones, quod vitium ἀγκύλωσις Æginetæ. contractos articulos dixit Celſus lib. 5. cap. 18.* t *ὑπνωτικόν.* 44 *Vid. ſupra p. 53. l. 26.* u *Lege Plin. lib. 24. cap. 11.*

Uritur, inde cinis calido potatur in amni.
Proderit & *x* magnum 45 capiti ſubſternere fulcrum.
Prodeſt & miſtam lymphis potare cupreſſum,
Palladiis *y* itidem ſuccis, quos flore roſarum
Jungis, & immiſces madidum tritumque papaver;
Quo lita frons facilem præbebit nocte quietem.
Necnon mandragoræ guſtu ſopor additur altus.
Dilue præterea *a* glomeramina, quæ gerit intus
Clauſa aries inter geminæ coxendicis umbras,
Inde ſoporati ducentur gutture potus.

Lethargiæ expellendæ.

DIximus hanc ſortem miſeris mortalibus eſſe,
Ut ſint ſæpe mala inter ſe contraria morbi.
Denique nonnunquam ſomno ſic membra gravantur,
Ut conjungatur letho ſopor altus acerbo.
Ergo levi flamma torrentur cornua capræ,
Quo nidore gravem depellent lumina ſomnum.
Aut Veneris labrum, quæ dicitur herba, bibetur,
Quæ teritur prius, & vino confuſa liqueſcit.
Conveniunt acidis euphorbia miſta fluentis,
Gramina vel rutæ, gemina ſi nare trahantur.
Quidam dira jubent, ſepteno cimice trito,
Ut vitientur aquæ, cyathuſque bibatur earum:
Hæc potiora putant, quam dulci morte perire.

b *Comitiali morbo.*

EST ſubiti ſpecies morbi, cui nomen ab illo eſt,
Quod fieri nobis ſuffragia juſta *c* recuſant.
Sæpe etenim membris atro languore caducis,
Conſilium populi labes horrenda diremit.

x *& morion (eſt autem ſpecies Mandragoræ) capitis ſubſternere fulcro.* vel *capiti ſubſt-fulcri.* Alii, *Proderit (ut Magi) capræ ſubſternere fella. Plin. l.*28. *c.*19. 45 *Vid. ſupra p.*47.*l.*34. y *Palladios itidem ſuccos cum flore* -- a *Globulos (inſtar pilulæ) ſtercoris, qui e villis dependent.* b ἐπιληψία, *Comitialis morbus.* c *recuſet.*

Ipſe deus memorat d dubiæ per tempora lunæ
Conceptum e, talis quem ſæpe ruina profudit.
Prodeſt cum veteri Baccho fel vulturis ampli;
Sed cochlear plenum guſtu tibi ſufficit uno.
Aut cruor ex f Progne miſtus cum polline thuris,
Aut apium elixum, aut conditum melle fel agni,
Marrubiumve pari confuſum pondere mellis;
Cui tu terna dabis guſtu cochlearia in uno.
Aptus muſtellæ cinis eſt & hirundinis una.
Præterea pluvias hominis quas g calva ſupina
Excepit projecta ſinu, conſumere prodeſt.
Aut h lapis ex nido, vaga quem congeſſit hirundo,
Vellitur, & nexu fovet attollitque jacentem.
Pellitur (ut fama eſt) guſtu quoque languor anethi.

Regio morbo pellendo.

REgius eſt vero ſignatus nomine morbus,
Molliter hic quoniam celſa i curatur in aula.
Huic rubia ex mulſa fertur conducere lympha.
Allia trita dabis vino madefacta calenti.
Vellera cum vivo ſuffiri ſulphure prodeſt.

Infantibus k *dentientibus, vel ſtrige inquietatis.*

NUdum hominẽ primum mater natura profudit:
Inſuper excruciat, niveis cum dentibus armat.
Collo l igitur molli dentes nectentur equini,
Qui primi fuerint pullo creſcente caduci:
Aut teneris cerebrum gingivis illine porci.

Aut

d *Lunæ ſilentis & intermenſtruæ.* e *Vide Jul. Fir. 4. Math.* f *Hirundine.* g *Calvaria* h *Et in ventre hirundinum pullis lapilli candido aut rubenti colore inveniuntur, qui Chelidonii vocantur a Plin. lib.11. c.37.* i *curandus Utendum enim ludis, laſcivia, per quæ mens exhilaretur: ob quæ morbus regius dictus videtur, inquit Celſus lib. 3. cap. 24.* k *Alias, ſtridentibus.* l *Dentes qui equis primum cadunt, facilem dentitionem præſtant infantibus, &c. Plin. lib.28. cap. 29.*

Aut leporis *m* niveum 46 bibitur cum lacte caprino.
Præterea ſi forte premit *n* ſtrix atra puellos
Viroſa immulgens exertis hubera labris,
Allia præcepit *o*. Titinî ſententia necti,
Qui veteri claras expreſſit more togatas.

Combuſturis igne, vel p *frigore.*

SUnt diviſa quidem mala frigoris atque caloris,
Sed tamen amborum ſimili nocet ulcere virus.
Illa quoque uſta putes, quæ ſunt nive læſa rigente.
Converſa in cinerem platani pila curat utrunque;
At vero ambuſtum flammis, qui candidus ovi
Succus ineſt, penna inductus ſanare valebit.
Aut tu *q* ſuccoſæ cinerem perducito lanæ,
Aut vivam ex oleo veteri componito calcem,
Hordea vel franges atque ovi candida junges.
Adſit adeps porcæ (mira eſt hæc forma medelæ)
Junge chelidoniis, ac ſic line vulnera ſuccis.
Quodque recens uſſit glacies, axungia ſimplex
Mulcet; & ex facili grata eſt medicamine cura.

Venenis prohibendis.

UT tutus fias infeſtæ *r* fraude novercæ,
Vel quicunque tuo carpetur lividus auctu,
Non expectatis eat obvia cura venenis.
Ante cibos igitur juglandis fœtus edatur.
Produnt *ſ* electri variantia pocula virus.

m *Supple* cerebrum *potius quam* coagulum. 46 *Vid. ſupra p.58. l.11.* n *Fabuloſum hoc de ſtrigibus Plin. arbitratur lib. 11. cap. 39.* o *Titinius, Setina (licet Alii hoc Afranio tribuant) Paula mea, amabo, pol tu ad laudem addito præfiſcine Ne puella faſcinetur. Lege eruditiſſimi adoleſcentis Joſephi Scaligeri Conjectanea in Varronem.* p *Penetrabile frigus adurit, inquit Poëta.* q *Succoſæ lanæ, id eſt, ſuccidæ lanæ.* r *a fraude* ſ *Electri (metallum eſt in quo quinta argenti portio) nativi calices venena deprehendunt. Nam diſcurrunt arquus cæleſtib. ſimiles, &c. Plin. lib.33. cap.4.*

Præterea coctæ querno cum cortice lymphæ
Conveniunt potu, demerſave ficus olivo.
Sæpe etiam rhaphanum prædixit numen edendum.
Antidotus vero multis *t* Mithrydatica fertur
Conſociata modis, ſed *u* Magnus ſcrinia regis
Cum raperet victor, vilem deprendit in illis
Syntheſin, & vulgata ſatis medicamina riſit.
Bis denum rutæ folium, ſalis & breve granum,
Juglandeſque duas, totidem 47 cum corpore ficus:
Hæc oriente die parco conſperſa Lyæo
Sumebat, metuens dederat quæ pocula *x* mater.

Venenis datis.

SI nequit infandum prævertere cautio virus,
Proximus ille gradus data pocula pellere cura.
Lac aſinæ placidæque bovis prodeſſe loquuntur.
Betonicam ex parvo ſumunt plerique *y* Lyæo.
Quod ſi hederæ ſuccos, quæ truncos implicat altos,
Inſtilles pateris, poterunt haud ulla nocere
Pocula, quæ quiſquam ſævis vitiaverit herbis.
Si quis hyoſcyamum guſtarit, lacte capellæ
Exhauſto, rabidos poterit mulcere furores.

z *Vulneribus ex re dubia curandis.*

VUlnera tabeſcunt ſpatio vitiata dierum,
Curaque nil prodeſt, nec ducitur ulla cicatrix.
Sed tamen herbarum tam mira potentia pollet,
Ulceris annoſi ſinus ut coaleſcere poſſit;

Mar-

t *Alias*, *Mithrydatia* u *Vide Plin. lib.*23.*cap.*8. *& lib.*25. *cap.*2. 47 *Vid. ſupra pag.* 5. *l.*21. *& p.*14. *l.*25. x Alii *matri*. *meus Codex*, *tutor*. *cui aſtipulatur Juſtinus Trogus*. y Al. *Lyæi*. z *Hic de ulceribus*, *etiam ſi cacoethe ſint* (*quæ tardiſſime ad cicatricem perveniunt*) *legendumque*, *Ulceribus*, *& redivivis*. *Codex*, *& reduviæ*. *At hic de reduviis ſive reluviis vel ſubluviis* (*ut habet Marcellus*) *tractari non videtur*.

Marrubium ſi *a* tu recoquas, illoque liquore
Vulnus atrox foveas, cineres vel hirundinis altæ
Inducas, leporiſve aſperſa coagula vino,
Aut hederam Baccho decoctam, & ſemen anethi,
Aut cineres alni tardo cum melle ligentur.
Lumbrici terræ poterunt *b* conducere vulnus,
Aut facilis lapathi coma latior ulcera purgat,
Et commiſtus adeps, ſed *c* nonnullo ſale tactus.
Pinea præterea vivo cum ſulphure cortex,
Et pice cum ſpiſſa jam perdita membra reponit.

Verrucis tollendis.

INterdum exiſtit turpi verruca papilla:
Hinc quondam Fabio *d* verum cognomen adhæſit,
Qui ſolus patriæ cunctando reſtituit rem.
Id poterit vitium ſanguis curare lacertæ,
Aut urina canis cum terra inducta madenti.
Aut herbæ *e* ſuccus, quæ fertur nomine lathyr:
Et tithymallus item tali ſatis apta medelæ.
Si rupta immenſos fundit *f* verruca cruores,
Purpureo triti cineres de vellere proſunt,
Quod fuerit vero conchyli ſanguine tinctum.

Hæmorrhoidibus medendis.

EXcruciant turpes anum ſi forte papillæ,
Agreſtis prodeſt radix *g* ſuperaddita *h* porri.
Nî *i* 48 violet, ſanat juglandis fragmine clauſa. 49

a *ſi melle coquas, Plin. lib. 20. cap. 22.* b *obducere* c *non ullo* d *Fabii Verrucoſi meminit Plin. lib. 34. cap. 7. Et Cicero de Claris Orat. Q. Maximi Verrucoſi.* e *ſuccus, lathyris quæ nomine fertur.* f *Ut θύμος vel θύμιον.* g *ſuper addita* h *Porrum agreſte, ἀμπελόπρασον, de quo & Plin.* i *Juglandis putamine corticiſque ſucco ſanantur hæmorrhoides cæcæ: ſed violentum eſt remedium. Lege, Nî violent, ſanant juglandis fragmina clauſas.* 48 *Vid. ſupra pag.* 56. *l.* 3. 49 *Vid. ſupra pag.* 57. *l.* 14.

Sal niveum ſumes, [k] Bæticum quod nomine dicunt,
Dulcia cumque nigra junges fuligine mella,
Apponeſque ſuper, pellit medicina dolorem.

Quæ ſequuntur ex Aldino codice, ſpuria ſunt, & indigna Sereno.

PARALYSI DEPELLENDÆ.

Primo die ita agendum.

HUnc [50] quicunque cupis citius depellere morbū,
Protinus antidotum ſtudio tu perfice mirum:
Scilicet ut valeas languenti ferre medelam.
Caſtoreas ſiliquas bis ſex perquirere cura,
Triſtis item digitis lympham metire duobus:
Denique tunc capies phyalam quæ juſtior extat,
Aut equidem flammas: ſed prunas ſubjice ſolers:
Proderit interea tepidum potantibus illud:
Jejunis ſed enim potius præbere memento.

Secunda ita medendum eſt.

Cumque ſecunda dies orbi pervenerit omni,
Haud aliis rebus prudens adjungere cures.
Caſtoris atque novem ſiliquas appendito ſtatim,
Atque duos ſemis digitos metire memento
In calice atque probo lympham miſcere duobus:
Qui patitur tepidum languens hinc ſorbeat ipſe.

Tertia die ita curandum eſt.

Gratior atque dies ternus cum venerit imo,
Rurſus in ægroto conſtanter fer medicamen,
Caſtoreas ſiliquas iterum quæ pondere ſint ſex:
Hinc etenim binos digitos metire memento
De lympha liquida: ſed enim ſubjungere cura
Et ſimili debes tepidum præbere modo tunc.

Ita

k *Sal Bæticum apud Plinium lib.* 31. *cap.* 7.
50 *Vid. ſupra pag.* 2. *l.* 7.

Ita peragendum eſt a quarta die uſque ad ſextam, & a ſeptima uſque ad nonam, a decima uſque ad duodecimam, & mirifice prodeſt.

Quid quarta die, & reliquis peragendum ſit.

Quartus & ille dies conſentit: necne priori
Quintus & eſt ſimilis percellens nanque ſecundo:
Sextus itemque ſimul concordat denique terno:
Septimus uſque nonum percurritur ordine primo:
Sic decimas currens conſcenditur ad duodenum.

F I N I S.

INDICULUS CAPITUM

Q. SERENI SAMONICI.

Q. Sereni Samonici Carminum de Medicina Præfatio. pag. 63
Capiti medendo. 64
Hemicranio medendo. ibid.
Porrigini depellendæ. ibid.
Capillo tingendo. 65
Phthiriaſi arcendæ. ibid.
Prurigini, papulis, ac ſcabiei arcendis. 66
Phreneſi, & capiti purgando. 67
De fluore capillorum, & maculis capitis tollendis. ibid.
Humoribus, & perfrictionibus medendis. ibid.
Elephantiaſi propellendæ. 68
Cutis & faciei vitiis propellendis. 68
Aurium vitiis ſuccurrendis. 69
Oculorum dolori mitigando. 70
Dentium vitio, & oris fætori medendo. 71
Uvæ, faucibus, collo, & quæ mollienda ſunt, medendis. 72
De rigore cervicis. 73
Tuſſi, & choleribus medendis. ibid.
Digeſtioni, & ſtomacho medendo. ibid.
Felli, vomitui, vel phthiſi arcendis. 74
Mammis ſanandis, vel ſtringendis. 75

Reje-

Rejectioni cibi, aut ſanguinis reſtringendæ. 76
Jecoris, & lateris vitiis medendis. ibid.
Spleni curando. 77
Præcordiis ſanandis. 78
Lumbis, & renibus ſanandis. 79
Ventris dolori mitigando. ib.
Hydropiſi depellendæ. 80
Ventri molliendo. 81
Solutioni ventris, & dyſenteriæ compeſcendæ. 82
Lumbricis & tineis purgandis. ibid.
Colo ſedando. 83
Veſicæ, & calculo purgando: & urinæ provocandæ. ibid.
Conceptioni, & Partui. 84
Profluvio cujuſque ſanguinis, & matrici ſubveniendæ. 85
Internecandis, quæ oculos impediunt. 86
Omnibus obſcœnis medendis. 87
Iſchiæ, & articulari morbo. ibid.
Furunculo medendo. 88
Carboni medendo. ibid.
Pani, vomicæ, & ſtrumæ depellendis. 89
Igni ſacro demovendo. ibid.
Podagræ depellendæ. 90
Vulneribus ferro aut verberibus factis. 91
Vulneribus quibuſcũque canibus factis. 92
Hominis ac Simiæ morſui. 92
Serpentium morſibus, & venenis excludendis. ibid.
Ictibus Scorpii, & morſibus Muris cæci, vel Aranei. 93
Subitaneo dolori, febri, atque oſtocopo. 94
Quartanæ typo medicando. 95
Tertianæ typo medicãdo. 96
Quotidianæ typo medicando. ibid.
Hemitritæo depellendo. ib.
Fracturis, & luxis ſanandis. 97
Nervis inciſis, & dolentibus, atque contractis. 98
Ægris ſomno adſciſcẽdo. ib.
Lethargiæ expellendæ. 99
Comitiali morbo. ibid.
Regio morbo pellendo. 100
Infantibus dentientibus, vel ſtrige inquietatis. ibid.
Combuſturis igne, vel frigore. 101
Venenis prohibendis. ibid.
Venenis datis. 102
Vulneribus ex re dubia curandis. ibid.
Verrucis tollendis. 103
Hæmorrhoidibus medendis. ibid.
Paralyſi depellendæ. 104

Q. RHE-

Q. *a* RHEMNII FANNII PALÆMONIS *DE* PONDERIBUS ET MENSURIS *LIBER.*

POndera Pæoniis veterum memorata libellis
  Noſſe juvat: pondus rebus natura locavit
Corporeis: elementa ſuum regit omnia pondus.
Pondere terra manet: vacuus quoque ponderis æther
Indefeſſa rapit volventis ſydera mundi.
Ordiar a minimis, poſt hæc majora ſequentur.
Nam majus nihil eſt aliud, quam multa minuta.
  Semioboli duplum eſt Obolus, quem pondere duplo
Gramma vocant, *b* Scrupulum noſtri dixere priores.
Semina ſex aliis ſiliquis latitantia curvis,
Attribuunt ſcrupulo, lentis veraciter octo,
Aut totidem ſpeltas numerant, triſteſve lupinos
Bis duo: ſed ſi par generatim his pondus ineſſet,
Servarent eadem diverſæ pondera gentes:
Nunc variant. Etenim cuncta non fœdere certo
Naturæ, ſed lege valent, hominumque repertis.
In ſcrupulis ternis *c* Drachmam, quo pondere doctis
Argenti facilis ſignatur nummus Athenis.
Holceque a drachma non re, ſed nomine differt.
Drachmam ſi gemines, aderit quem dicier audis,
Siciliquus: drachmæ *d* ſcrupuli ſi adjectio fiet,
Sextula quæ fertur; nam ſex his uncia conſtat.
Sextula cum dupla eſt, veteres dixere Duellam.
Uncia fit drachmis bis quattuor: unde putandum
Gram-

a Al. *Remi Favini* b Γράμμα, Alii *Scriplum*
c *Drachma eſt, quo* d Al. *ſcriplum ſi adjecero, fiet*

Digitized by Google

Grammata dicta, quod hæc vigintiquattuor in ſe
Uncia habet: tot enim formis vox e Græca notatur,
Horis quot mundus peragit noctemque diemque.
Unciaque in Libra pars eſt quæ menſis in anno.
Hæc major Latio libra eſt, gentique togatæ:
Attica nam minor eſt,ter quinq; hāc deniq; drachmis
Et ter vicenis tradunt explerier unam.
Accipe præterea, f parvo quam nomine Graji
Mnam g vocitant, noſtrique Minam dixere priores:
Centum hæ ſunt drachmæ. quod ſi deſcripſeris illis
Quattuor, efficies hanc noſtram denique libram:
Attica quæ fiet, ſi quartam dempſeris hinc, Mna.
Cecropium ſupereſt poſt hæc docuiſſe Talentum,
Sexaginta minas, ſeu vis, ſex millia drachmas,
Quod ſummum doctis perhibetur pondus Athenis:
Nam nihil his Obolove minus, majuſve Talento.
  Nunc dicam, ſolidæ quæ ſit diviſio libræ,
Sive Aſſis: nam ſic legum dixere periti:
Ex quo h quod ſoli capimus perhibemur habere,
Dicimur aut partis domini pro partibus hujus:
Uncia nam libræ ſi deeſt, dixere Deuncem:
At ſi ſextantem retrahas, erit ille i Decuncis:
Sed nullum reliquo nomen Semuncia certum
Dēpta dabit: k neq; enim eſt hujus Seſcuncia triplex.
Dodrantem reliquum vocitant quadrante retracto:
Cumque triens deſit, Beſſem dixere priores.
Iidem Septuncem dempto quincunce vocarunt.
Poſt hæc Semiſſis ſolidi pars maxima fertur.
Nam l quæ dimidium ſuperat, pars eſſe negatur,
Ut docuit tenui ſcribens in pulvere Muſa.
Cætera dicta prius quibus eſt ſemuncia major.

e Al. *noſtra* f *patrio* g Μνᾶν h *quid* i *Decuncis*, *pro Decunx*, *qui & Dextans dicitur*, *poſitum videtur*. k *namque eſt* l *quod*

De ponderibus , & menſuris humidorum , & frugum .

ET *m* de ponderibus ſupereſt pars altera nobis ,
Humida metiri , ſeu frugum ſemina mavis ,
Cujus principio nobis pandetur origo .
Pes longo ſpatio *n* latoque notetur in anglo ,
Angulus *o* ut par ſit , quem claudit linea triplex :
Quattuor *p* ex quadris medium cingatur inane .
Amphora fit Cubus , quem ne violare liceret ,
Sacravere Jovi Tarpejo in monte Quirites .
Hujus dimidium fert Urna ; ut & ipſa Medimni
Amphora , terque capit modium : Sextarius iſtum
Sexdecies *q* haurit , quot ſolvitur in digitos Pes .
At Cotylas , quas , ſi placeat , dixiſſe licebit
Heminas , recipit geminas Sextarius unus ,
Qui quater aſſumptus fit Grajo nomine Chœnix .
Adde duos , Chus fit vulgo , qui eſt Congius idem ,
A quo Sextarî nomen feciſſe priores
Crediderim , quod eos capiat ſex congius unus .
At Cotyle cyathos bis ternos una receptat ;
Sed de abaco nobis id pondus ſæpe notatur .
Bis *r* quinq; hunc faciũt drachmæ,ſi appẽdere *ſ* tentes:
Oxybaphus fiet , ſi quinque addantur *t* ad illas .
At Myſtrum cyathi quarta eſt , ac tertia myſtri ,
Quam vocitant *u* Cyanem; capit hæc cochlearia bina .
Quod ſi menſuræ pondus componere fas eſt ,
Sextarî Cyathus pars eſt quæ eſt uncia libræ :
Necnon oxybaphi ſimilis Seſcuncia fiet .
Siciliquumque tibi myſtro *x* ſimulare licebit .
Cochlear extremum eſt,Scrupulique imitabitur inſtar.
Attica præterea dicenda eſt Amphora nobis ,
Seu Cadus : hanc facies , noſtræ ſi adjeceris urnam .
Eſt & bis decies quem conficit *y* amphora , noſtris
Cul-

m *Hæc* n *atque alto* , *latoque notetur* , o *& par ſit* , p *& quadris* q *Sedecies* r Al. *quina* ſ Al. *velles :* t *ad iſtas .* u *Chemen* , x Al. *ſimilare* vel *aſſimilare* y *amphora noſtra*

Culleus: hac nulla eſt major menſura liquoris.
Eſt etiam terris quas advena Nilus inundat,
Artaba, cui ſuperat modii pars tertia poſt tres:
Nanque z etiam modiis explebitur Artaba triplex.

De ponderibus variorum liquorum, & aquarum.

ILlud præterea tecum cohibere memento,
Finitum pondus varios ſervare liquores.
Nam libræ (ut memorant) beſſem Sextarius *a* addet,
Seu puros pendas latices, ſeu dona Lyæi.
Addunt ſemiſſem libræ *b* labentis olivi,
Selibramque ferunt mellis ſupereſſe bilibri.
Hæc tamen aſſenſu facili ſunt credita nobis:
Nanque nec errantes undis labentibus amnes,
Nec merſi puteis latices, aut fonte perenni
Manantes, par pondus habent: non denique vina,
Quæ campi, aut colles, nuperve, aut ante tulere:
Quod tibi *c* mechanica promptũ eſt depromere muſa.
Ducitur argenti, tenuive ex ære cylindrus,
Quantum *d* inter nodos fragilis producit arundo,
Cui *e* cono interius modico pars ima gravatur,
Ne totus *f* ſedeat, totuſve ſupernatet undis;
Lineaque a *g* ſumma tenuis deſcendit *h* ad ima,
Ducta ſuperficie: tot quæque in fruſta ſequatur,
Quot *i* ſcrupulus gravis eſt argenti æriſve cylindrus:
Hoc cujuſque *k* poteſt pondus ſpectare liquoris.
Nam

z *decem* a *addit*, b *liventis* c *Mechanica muſa*, τῇ μηχανικῇ τέχνῃ, *mechanicæ artis inſtrumenti artificio & experientia.* d *quantum arundinis internodium.* e *Conus e ligno cylindrum ſubiens baſi obturat. vide in noſtro Lexico* βαρύλλιον. f Al. *ſidat*, g Al. *a ſummo* h *Lege a ſumma- ad imam Ducta ſuperficiem, quæque in tot fruſta. fruſta* ἀκύρως *pro ſegmentis, interſtitiis, ac intervallis diſtinctæ lineæ.* i *ſcripſis* k *potes*

Nam ſi *l* tenuis erit, majori *m* mergitur undæ:
Sin gravior, plures modulos ſupereſſe notabis.
Aut ſi tantundem laticis ſumatur utrinque,
Pondere præſtabit *n* gravior: ſi pondera ſecum
Conveniant, tunc *o* major erit quæ tenuior unda eſt.
Quod ſi ter ſeptem numeros texiſſe cylindri
Hos videas latices, illos cepiſſe ter octo,
His drachma *p* gravius fatearis pondus ineſſe.
Sed refert æqui tantum conferre liquoris
(Ut gravior ſuperet drachma) quantum expulit undæ
Illius aut hujus teretis pars merſa cylindri.
Hæc de menſuris, quarum ſi ſigna requires,
Ex ipſis veterum poteris cognoſcere chartis.

De inventione argenti auro in una maſſa permiſti. q

NUnc aliud partum ingenio trademus eodem.
Argentum fulvo ſi quis permiſceat auro,
Quantum id ſit, quove id poſſis deprehendere pacto,
Prima Syracuſii mens prodidit alta magiſtri.
Regem nanque ferunt *r* Siculam, quam voverat olim
Cœlicolum regi, ex auro ſtatuiſſe coronam:
Compertoque dehinc furto (nam parte *ſ* retenti
Tantundemque argenti opifex immiſcuit auro)
Oraſſe ingenium civis, qui mente ſagaci
Quis modus argenti fulvo latitaret in auro
Repperit, illæſum quod diis erat ante dicatum:

Quod

l *Si liquor tenuis rarique corporis atque conſiſtentiæ, plus immergitur ſiditque Cylindrus: ſin denſioris ſpiſſioriſque ſubſtantiæ, is ipſe liquor magis reſiſtit ponderi, magiſque hoc ſuſtinet, pluresque moduli (i. e. partitæ lineæ diſtinctiones) extant extra liquorem.* m Al. *immergitur undæ:* n *denſior:* o *Loci plus occupabit.* p *Levior liquor in quo plus pondus mergitur: gravior cui minus.* q *Hoc Archimedis inventum lege apud Vitruvium cap.* 3. *lib.*9. r *Siculum* ſ *retenta Argenti tantundem*

Quod te quale ſiet, (paucis adverte) docebo.
Lancibus æquatis, quibus hæc appendere mos eſt,
Argenti atque auri, quod edax purgaverit ignis,
Impones libras, neutrum ut præponderet: haſque
Submittes in aquam, quas pura ut ceperit unda,
Protinus inclinat pars hæc quæ ſuſtinet aurum.
Denſius hoc nanque eſt, ſimilari & craſſius unda.
At tu ſiſte jugum, mediique e cardine centri
Intervalla nota, quantum diſcerpſerit illinc.
Quotquot notis diſtet ſuſpenſo pondere filum,
Fac drachmis diſtare tribus. Cognovimus ergo
Argenti atque auri diſcrimina. Denique libram
Libra tribus drachmis ſuperat, cum mergitur unda.
Sume dehinc aurum cui pars argentea miſta eſt,
Argentique meri par pondus, itemque ſub unda
Lancibus impoſitum ſpecta: propenſior auri
Materies ſubſiſtet enim, furtumque docebit.
Nam ſi ter ſenis ſuperabitur altera drachmis,
Sex ſolas libras auri dicemus ineſſe;
Argenti reliquum: quia nil in pondere differt
Argentum argento, liquidis cum mergitur undis.
Hæc eadem puro deprehendere poſſumus auro,
Si par *t* corrupto pondus pars altera geſtet.
Nam *u* quoties ternis pars illibata gravarit
Corruptam *x* drachmis ſub aquã, totidem eſſe notabis
Argenti libras, quas fraus *y* permiſcuit auro.
Pars etiam libræ quævis ſi forte ſuperſit,
Hæc quoque drachmarum ſimili tibi parte notetur.
Necnon & ſine aquis * *

F I N I S.

VIN-

t *correpto* u *quotiens* x *Corruptem* y *promiſcuit*

VINDICIANO

ATTRIBUTUM CARMEN,

Videtur eſſe Sereni 51 *Peroratio*, *finiſque Poëmatis*.

Quod natum Phœbus docuit , quod Chiron Achillem ,
Quod didicere olim Podalirius atque Machaon
A genitore ſuo , qui quondam verſus in anguem ,
Templa Palatinæ ſubjit ſublimia Romæ :
Quod Cous docuit ſenior , quodque Abdera ſuaſit :
Quod logos,aut methodos, ſimplexq; empirica pangit,
Hoc liber iſte tenet , diverſo e dogmate ſumptum .
Namque ſalutiferas diſponit pagina curas .
Iſthic reperies per nomina , perque medelas ,
Deſcriptas ſpecies , & pondera menſurarum
Congrua , quæ ſapiens ſumes moderamine certo .
Ne fallare vide , neu quæ ſunt parta ſaluti ,
Vertat in exitium non ſolers cura medentis .
Sume igitur medicos pro tempore , proque labore ,
Ætate , atque habitu , ſumma ratione paratos .
Gramine ſeu malis ægro præſtare medelam ,
Carmine ſeu potius : namque eſt res certa ſaluti
Carmen , ab occultis tribuens miracula verbis .
Quæ curis hominum , phyſicorum inventa pararint ,
Quotque ſuis natura bonis terraque , marique ,
Edidit illa ſuis , altrix ſimul , atque creatrix ,
Fœtibus omnigenis, quos parturit : ergo ſalubres
Suggerit impenſas , ponto , & tellure creatas ,
Angue , fera , pecude , & fruge, alite, murice, piſce,
Lacte, mero, pomis , lymphis, ſale , melle , & olivo,
Succis , unguinibus , tedis , pice , ſulphure , cera ,

51 *Vid. ſupra pag.* 32. *l.*25.

Polline, farre, fabis, lino, ſcobe, vellere, cornu,
Baccis, & balanis, lignis, carbone, favilla,
Floribus, & variis herbis, holere, atque metallis,
Sandice cum creta, pſimmytho, pumice, gypſo,
Cadmia, chalciti, chalcantho, calce, cumino,
Caſſitero molli, lepido, cupro, atque atramento.
Prome etiam, ſeu tunde prius, ſeu contere gyro,
Quod viride hortus habet, vel quod carnaria ſiccum:
Allia, ſerpillumque herbas, thymbramque ſalubrem,
Braſſicaque, & raphanos, ac longis intyba fibris:
Et mentham, & ſinapi, coriandrum, prototomumque,
Erucam, atque apium, malvam, betamque ſalubrem,
Rutam, & naſturtium, & amara abſinthia miſce,
Pulegiumque potens, necnon & lene cuminum.
Palmula nec deſint Dymes, nec poma Damaſci,
Quæ cum multiplici contriveris orbe terendo,
In patinis excocta dabis, aut grandibus ollis.
Verum adoperta coques, ne fumida jura ſaporem
Corruptum reddant, quæ mox faſtidiat æger.
Adde & aromaticas ſpecies quas mittit Eous,
Vel quæ Judaicis fragrant bene condita capſis,
Thus, coſtum, folium, myrrhã, ſtyracen, crocomagma,
Aſphaltum, albumque helleborũ, nigrumque bitumen,
Et nardum, & caſias, & amoma, & cinnama rara,
Balſama, peucedanum, ſpicam, crocum, atq; bedellam,
Irim, caſtoreum, ſcyllamque, opium, panaceam,
Reſinam, lepidum, euphorbum, git, atque pyretrum,
Zingiber & calidum, mordax piper, & laſer, albens
Agaricumque, aſarumque potens, aloen, aconitum,
Galbana, ſandaracam, ſampſucum, ſporon, alumen,
Acaciam, propolimque, & adarchen, cnicon, acanthũ,
Andrachnen, acorumque, opopanaca, pompholygẽque,
Cyperum, ladanum, ſagapenon, & tragacanthum,
Scammoniam, cæpam, malabathron, ammoniacum:
Denique reperies iſthic quod lucis in ortu
Indus, Arabs, Syrus, Perſes, diveſque Sabæus
Vicino ſub ſole legunt, quod præbet Orontes,

Exi-

Eximium ignoto mittit quod Nilus ab ortu,
Decerptum foliis, ramo, cute, cortice, virga,
Quodque ab Idumæis [52] vectum ſeplaſia vendunt;
Et quicquid confert medicis Lalagea cataplus.
Hæc quicunque leges, poteris diſcernere tecum,
Agnoſcenda magis, ſive exercenda rearis.
Quiſque tamen noſtrum hoc ſtudium dignabere, quæſo
Præſtes judicium purum, mentemque benignam.
Sic tua perpetuo vegetentur membra vigore,
Et peragas placidam per multa decennia vitam.
Sic non incuſes validam, placidamque ſenectam,
Nec tibi ſit medicis opus unquam, nec tibi caſus,
Aut morbus pariant ullum quandoque dolorem:
Sed procul a curis, & ſano corpore vivas:
Quotque hic ſunt verſus, tot agant tua tempora Janos.

52 *Vid. ſupra p.*33. *l.*11.

F I N I S.

Pag. 25. *lin.* 3. *pro* noverim *lege* noverint

Digitized by Google

PATAVII. CIƆIƆCCXXII.

Excudebat JOSEPHUS COMINUS.

Catalogus Librorum qui hactenus prodierunt Patavii ex Typographia Cominiana, ſumtibus Vulpiorum inſtituta.

JOannis Poleni de Motu Aquæ Mixto Libri duo. 1717. cum figuris. 4.

Andreæ Naugerii, Patricii Veneti, Opera. 1718. 4. chart. major.

Gabrielis Faërni Cremonenſis Fabulæ Centum, & alia Opuſcula. 1718. 4. chart. major.

La Coltivazione di Luigi Alamanni, e le Api di Giovanni Rucellai, ec. 1718. 4. *in carta grande*.

Joannes Polenus de Caſtellis &c. 1718. cum figuris. 4.

Hieronymi Fracaſtorii Veronenſis Poëmata omnia &c. 1718. 8. chart. major.

Jacobi Sannazarii Neapolitani Carmina &c. 1719. 4.

Marmi Eruditi, Opera Poſtuma del Conte Sertorio Orſato ec. 1719. 4. *in carta grande*.

Jo.Baptiſtæ Morgagni Adverſaria Anatomica Omnia. 1719. cum figuris. 4. chart. major.

Auguſtini Valerii, Patricii Veneti, S.R.E. Cardinalis, Epiſcopi Veronenſis, Opuſculum numquam antehac editum de cautione adhibenda in edendis libris, & nonnullorum Patricior. Venetor. Orationes. 1719. 4.

Sermoni Famigliari di S. Carlo Borromeo, fin ora non più ſtampati. 1720. 4.

Proſpectus Illyrici Sacri, Auctore R. P. Philippo Riceputi e Soc. Jeſu. 1720. 4. chart. major.

Sancti Gaudentii Brixiæ Epiſcopi Sermones qui exſtant, nunc primum ad fidem MSS. Codd. recogniti, & emendati. Acceſſerunt Ramperti, & Adelmanni Venerabilium Brixiæ Epiſcoporum Opuſcula. Recenſuit ac Notis illuſtravit Paullus Galeardus Canonicus Brixianus. 1721. 4.ch.maj.

C. Valerii Flacci Setini Balbi, Patavini, Argonauticon libri VIII. ex recenſione Nicol. Heinſii Dan.F. & Pe-

Digitized by Google

& Petri Burmanni V. C. cum argumentis Ægidii Maſerii, & indice verborum & phraſium aliquot inſigniorum. 1720. 8.

Jo. Poleni in Gymnaſio Patavino Mathematum Profeſſoris, de Matheſis in Rebus Phyſicis utilitate Prælectio: acceſſit Commentariolum ejuſdem de Defectu Lunæ qui contigit V. Id. Sept. 1718. 4. chart. major. 1721.

Titi Lucretii Cari de Rerum Natura Libri VI. ad optimorum exemplarium fidem recenſiti. Acceſſerunt Variæ Lectiones quæ in Libris MSS. & excuſis, necnon Eruditorum Commentariis notatu digniores occurrunt: item Jo. Antonii Vulpii ad Jo. Gratianum in Gymn. Pat. Philoſ. Prof. Prim. Epiſtola, & novus locupletiſſimus Index. 1721. 8.

A.M.T. Severini Boëthii de Conſolatione Philoſophiæ libri V. cum optimis editionibus collati. &c. Elpidis, primæ Boëthii uxoris, Hymni qui exſtant &c. 1721. 8.

Cornelii Nepotis quæ exſtāt omnia. 1721. Editio II. 8.

Aur. Cornelii Celſi de Medicina libri octo, Brevioribus Rob. Conſtantini, Iſ. Caſauboni aliorumque Scholiis ac locis parallelis illuſtrati. Cura & Studio Th. J. ab Almeloveen, M. D. & Profeſſoris. Editio ultima, in qua quid præterea ſit præſtitum, Epiſtola ad Lectorem indicat. 1722. 8.

C. Criſpi Salluſtii quæ exſtant. Accedunt Julius Exſuperantius, & Porcius Latro: Fragmenta inſuper Hiſtoricorum Veterum, nunc primum cum fontibus unde ſumta fuerant, improbo labore collata, plurimiſque locis emendata, & aucta. Cum Salluſtii Vita a Jo. Clerico conſcripta, Indicibus, & Auctoris effigie in æs inciſa. 1722. 8.

Sonetti e Canzoni di M. Franceſco Petrarca, riſcontrate con ſomma diligenza con gli ottimi eſemplari. Con la giunta d' una Frottola, e di molte altre compoſizioni dello ſteſſo, e d' altri antichi Poeti Toſcani. 1722. 8.

Digitized by Google

Digitized by Google

Q. SERENI SAMONICI DE MEDICINA

PRÆCEPTA SALUBERRIMA.

Ex Editione Lugdunenſi A. 1566.

ROB. CONSTANTINI, cum hujus Notis, variiſque lectionibus.

Quid præterea in hac ultima præſtitum ſit, ex Epiſtola ad Lectorem, Celſo præfixa, intelligi poteſt.

PATAVII. CIↃIↃCCXXII.

Excudebat JOSEPHUS COMINUS

SUPERIORUM PERMISSU.

Digitized by Google

JO. BA-

Digitized by Google

A. CORN. CELSI MEDICINÆ LIBER PRIMUS.

PRÆFATIO.

UT ALIMENTA ſanis corporibus Agricultura, ſic [a] ſanitatem ægris Medicina promittit. p. 16. Hæc nuſquam quidem non eſt. 30. Siquidem etiam imperitiſſimæ gentes herbas, aliaque prompta in auxilium vulnerum morborumque noverunt. Veruntamen apud Græcos aliquanto magis, quam in cæteris nationibus, exculta eſt: ac ne apud hos quidem a prima [b] origine, ſed paucis ante nos ſæculis; utpote cum vetuſtiſſimus auctor Æſculapius celebretur. Qui, quoniam adhuc rudem & vulgarem hanc ſcientiam paulo ſubtilius excoluit, [c] in deorum numerum receptus eſt. Hujus deinde duo filii, Podalirius & [d] Machaon, bello Trojano ducem Agamemnonem ſecuti, non mediocrem opem commilitonibus ſuis attulerunt.

a *De Vet. Med. T.* VIII.22. b *De Vet. Med.* III.8. c *Orat. Theſſ. N.* 178. d *Orat. Theſſ.* 183. *Maxim. Tyr. Diſſert.* XXIX. *Plato de Rep. l.* III. *pag.* 407. *T.* 2. *ed. H. Steph. Ariſtides Oration. in Aſclepiada.*

Digitized by Google

lerunt. Quos tamen Homerus non in peſtilentia, neque in variis generibus morborum aliquid attuliſſe auxilii, ſed vulneribus tantummodo ferro & medicamentis mederi ſolitos eſſe propoſuit. Ex quo ap-
405, paret, has partes medicinæ ſolas ab his eſ-
29. ſe tentatas, eaſque eſſe vetuſtiſſimas. Eodemque auctore diſci poteſt, morbos tum ad iram deorum immortalium relatos eſſe; & ab iiſdem opem poſci ſolitam. Verique ſimile eſt, inter non multa auxilia adverſæ valetudinis, plerumque tamen eam bonam contigiſſe ob bonos mores, quos neque deſidia, neque luxuria vitiarant. Siquidem hæc duo, corpora, prius in Græcia, e deinde apud nos afflixerunt. Ideoque multiplex iſta medicina, neque olim, neque apud alias gentes neceſſaria, vix aliquot ex nobis ad ſenectutis principia perducit. Ergo etiam poſt eos, de quibus retuli, nulli clari viri medicinam exercuerunt; donec majore ſtudio literarum diſciplina agitari cœpit, quæ ut animo præcipue omnium neceſſaria, ſic corpori inimica eſt. Primoque medendi ſcientia, ſapientiæ pars habebatur, ut & morborum curatio, & rerum naturæ contemplatio ſub iiſdem auctoribus nata ſit:
21, 30. ſcilicet his hanc maxime f requirentibus, qui corporum ſuorum robora inquieta cogitatione, nocturnaque vigilia minuerant. Ideoque multos ex ſapientiæ profeſſoribus peritos ejus fuiſſe accepimus: clariſſimos vero ex his Pythagoram, & Empe-

e *Serv. ad Virg. Æn.* I. 641. *Iſid. Orig. L.* XIV. *c.* III. *p.* 1162. *Suidas V.* Ἀβροδιαὶ f *Cælius Aurelian. Tard. Paſſ. l.* v. *c.* 9. *Hippocrat. Democrit. de nat. hom.* 13.

Empedoclem, & Democritum. Hujus autem (ut quidam crediderunt) diſcipulus Hippocrates Cous, primus quidem ex omnibus memoria dignis, ab ſtudio ſapientiæ diſciplinam hanc ſeparavit, vir & arte & facundia inſignis. Poſt quem Diocles Caryſtius; deinde Praxagoras & Chryſippus, tum Herophilus & Eraſiſtratus ſic artem hanc exercuerunt, ut etiam in diverſas curandi vias proceſſerint.

Iiſdem temporibus in tres partes medicina diducta eſt: ut una eſſet, quæ victu: altera, quæ medicamentis: tertia, quæ manu mederetur. Primam *διαιτητικὴν*, ſecundam *φαρμακευτικὴν*, tertiam *χειρουργικὴν* Græci nominaverunt. Ejus autem, quæ victu morbos curat, longe clariſſimi auctores etiam altius quædam agitare conati, rerum quoque naturæ *g* ſibi cognitionem vendicaverunt, tanquam ſine ea, trunca & debilis medicina eſſet. Poſt quos Serapion, primus omnium, nihil hanc rationalem diſciplinam pertinere ad medicinam, profeſſus, in uſu & experimentis eam poſuit. Quem Apollonius, & Glaucias, & aliquanto poſt Heraclides Tarentinus, & alii quoque non mediocres viri ſecuti, ex ipſa profeſſione ſe *ἐμπειρικοὺς* appellaverunt. Sic in duas partes ea quoque, quæ victu curat, medicina diviſa eſt, aliis rationalem artem, aliis uſum tantum ſibi vendicantibus: nullo vero quicquam poſt eos, qui ſupra comprehenſi ſunt, agitante, niſi quod acceperat: donec Aſclepiades medendi ratio-

13, 11.

A 2 nem

g *De Vet. Med.* XXXVI. 18. *de Steril.* XVIII. 1.

nem magna ex parte mutavit. Ex cujus
ſucceſſoribus Themiſon nuper ipſe quoque
quædam in ſenectute deflexit. Et per hos
11, 7. quidem maxime viros ſalutaris iſta nobis pro-
feſſio increvit.

Quoniam autem ex tribus medicinæ partibus, ut difficillima, ſic etiam clariſſima eſt ea, quæ morbis medetur, ante omnia de hac dicendum eſt. Et, quia prima in ea diſſenſio eſt, quod alii ſibi experimentorum tantummodo notitiam neceſſariam eſſe contendunt: alii, niſi corporum rerumque naturalium ratione comperta, non ſatis potentem uſum eſſe proponunt: indicandum eſt, quæ maxime ex utraque parte dicantur, quo facilius noſtra quoque opinio interponi poſſit.

Igitur hi, qui rationalem medicinam
profitentur, hæc neceſſaria eſſe proponunt:
Abditarum & morbos continentium cau-
ſarum notitiam, deinde Evidentium, poſt
hæc etiam Naturalium actionum, noviſſi-
me Partium interiorum. Abditas cauſas
vocant, in quibus requiritur, ex quibus
principiis noſtra corpora ſint, quid ſecun-
dam, quid adverſam valetudinem faciat.
5, 10. Neque enim credunt, poſſe eum ſcire, quo-
32. modo morbos curare conveniat, qui, un-
6, 32. de hi ſint, *h* ignoret. Neque eſſe dubium,
7, 3, 19. quin alia curatione opus ſit, ſi ex quatuor
principiis vel ſuperans aliquid vel deficiens
adverſam valetudinem creat; ut quidam
ex ſapientiæ profeſſoribus dixerunt: alia,
ſi in humidis omne vitium eſt; ut He-
ro-

h *De Flatib.* II. 3. 4. *Pallad. ad Hippocr. Epid.* VI. *pag.* 224.

rophilo viſum eſt: alia, ſi in ſpiritu; ut
Hippocrati: alia, ſi ſanguis in eas venas,
quæ ſpiritui accommodatæ ſunt, transfun- 16, 20.
ditur, & inflammationem, quam Græci
φλεγμονὴν nominant, excitat, eaque in-
flammatio talem motum efficit, qualis in
febre eſt; ut Eraſiſtrato placuit: alia, ſi 139,
manantia corpuſcula per inviſibilia forami- 15.
na ſubſiſtendo iter claudunt; ut Aſclepia-
des contendit. Eum vero recte curaturum, 4, 27.
quem prima [i] origo cauſæ non fefellerit.
Neque vero inficiantur, experimenta quo-
que eſſe neceſſaria; ſed, ne ad hæc quidem
aditum fieri potuiſſe, niſi ab aliqua ratio-
ne, contendunt. Non enim quidlibet an-
tiquiores viros ægris inculcaſſe; ſed cogi-
taſſe, quid maxime conveniret; & id uſu
exploraſſe, ad quod ante conjectura aliqua
ducti eſſent. Neque intereſſe, an initio ple-
raque explorata ſint, ſi a conſilio tamen
cœperunt. Et id quidem in multis ita ſe
habere. Sæpe vero etiam nova incidere ge- 13, 27.
nera [k] morborum, in quibus nihil adhuc
uſus oſtenderit, ut ideo neceſſarium ſit a-
nimadvertere, unde ea cœperint; ceu ſine
quo nemo mortalium reperire poſſit, cur
hoc, quam illo, potius utatur. Et ob hæc
quidem in obſcuro poſitas cauſas perſe-
quuntur. Evidentes vero has appellant,
in quibus quærunt, initium morbi calor at-
tulerit, an frigus; fames, an ſatietas; &
quæ ſimilia ſunt. Occurſurum enim ini- 4, 27.
tio dicunt eum, qui originem non igno- 6, 32.
rarit. Naturales vero corporis actiones 13, 4.

A 3 appel-

i *Hippocr. de Art.* xx. 4. k *Plato de Republ. l.* 3. *Tom.* 2. *pag.* 405. *ed. H. Steph. Lindan. Exercitat. Batav. pag.* 754.

Digitized by Google

appellant, per quas ſpiritum trahimus & emittimus; cibum potionemque aſſumimus & concoquimus: itemque, per quas eadem hæc in omnes membrorum partes digeruntur. Tum requirunt etiam, quare venæ noſtræ modo ſubmittant ſe, modo attollant: quæ ratio ſomni, quæ vigiliæ ſit. Sine quorum notitia, neminem putant vel occurrere, vel mederi morbis, intra hæc naſcentibus, poſſe. Ex quibus quia quam maxime pertinere ad rem concoctio videtur, huic potiſſimum inſiſtunt; &, duce, alii, Eraſiſtrato [l], atteri cibum in ventre contendunt: alii, Pliſtonico Praxagoræ diſcipulo, putreſcere: alii credunt Hippocrati, per calorem cibos concoqui. Acceduntque Aſclepiadis æmuli, qui, omnia iſta vana & ſupervacua eſſe, proponunt. Nihil enim concoqui, ſed [m] crudam materiam, ſicut aſſumpta eſt, in corpus omne diduci. Et hæc quidem inter eos parum conſtant. Illud vero convenit, alium dandum cibum laborantibus, ſi hoc; alium, ſi illud verum eſt. Nam ſi teritur intus, eum quærendum eſſe, qui facillime teri poſſit. Si putreſcit, eum, in quo hoc expeditiſſimum eſt. Si calor concoquit, eum, qui maxime calorem foveat. At nihil ex his eſſe quærendum, ſi nihil concoquitur: ea vero ſumenda, quæ maxime manent, qualia aſſumpta ſunt. Eademque ratione, cum ſpiritus gravis eſt, cum ſomnus aut vigilia urget, eum mederi poſſe arbitrantur, qui prius illa ipſa, qualiter eveniant, perceperit. Præter hæc, cum in inte-
4, 27. niant, perceperit. Præter hæc, cum in interiori-

l *Macrob. Satur.* VII. 15. m *Cælius Aurelian. Acut. Morb. l.* I. *c.* 14.

Digitized by Google

rioribus partibus & dolores & morborum
varia genera naſcantur, neminem putant
his adhibere poſſe remedia, *n* quas ipſe igno- 4, 27.
ret. Neceſſarium ergo eſſe, incidere *o* cor- 13, 4.
pora mortuorum, eorumque viſcera atque
inteſtina ſcrutari. Longeque optime feciſſe
Herophilum *p* & Eraſiſtratum, qui nocen-
tes homines, a regibus ex carcere acceptos,
vivos inciderint, conſiderarintque, etiam-
num ſpiritu remanente, ea, quæ natura ante 11, 12.
clauſiſſet, eorumque *q* poſituram, colorem,
figuram, magnitudinem, *r* ordinem, duri-
tiem, mollitiem, lævorem, confractum:
proceſſus deinde ſingulorum & receſſus, ſi-
ve quid inſeritur alteri, ſive quid partem al-
terius in ſe recipit. Neque enim, cum dolor
intus incidit, ſcire, quid doleat, eum, qui
qua parte quodque viſcus inteſtinumve ſit,
non cognoverit. Neque curari id, quod æ-
grum eſt, poſſe ab eo, qui, quid ſit, igno-
ret. Et cum per vulnus alicujus viſcera pa-
tefacta ſunt, eum, qui ſanæ cujuſque colo-
rem partis ignoret, neſcire, quid integrum,
quid corruptum ſit; ideo nec ſuccurrere qui-
dem poſſe corruptis: aptiuſque extrinſecus
imponi remedia, compertis interiorum &
ſedibus & figuris, cognitaque eorum magni-
tudine: ſimileſque omnia, quæ propoſita
ſunt, rationes habere. Neque eſſe crudele,
ſicut plerique proponunt, hominum nocen-
tium, & horum quoque paucorum, ſuppli-
ciis remedia populis innocentibus ſeculorum
omnium quæri.

Contra hi, qui ſe ἐμπειρικοὺς ab experien-

n *De diæt. I. T.* 1. *Gal. Med. M. l.* 2. o *Cic. T. Q.* 11. 39. p *Tert. de An. c.* x. *&* xxv. *Gal. Adm. An.* 111. 5. q *Gal. ad Eug. de prop. l. p.* 50. *T.* 1. r *De Vet. Med.* xl1. 25. *ſeq. A. Tral.* v11. 3.

tia nominant, evidentes quidem cauſas, ut neceſſarias, amplectuntur: obſcurarum vero cauſarum & naturalium actionum quæſtionem ideo ſupervacuam eſſe contendunt, quoniam incomprehenſibilis natura ſit. Non poſſe vero comprehendi, patere ex eorum, qui de his diſputarunt, diſcordia; cum de iſta re, neque inter ſapientiæ profeſſores, neque inter ipſos medicos conveniat. Cur enim potius aliquis Hippocrati credat, quam Herophilo? cur huic potius, quam Aſclepiadi? Si rationes ſequi velit, omnium poſſe videri non improbabiles: ſi curationes, ab omnibus his ægros perductos eſſe ad ſanitatem. Itaque neque diſputationi, neque auctoritati cujuſquam fidem derogari oportuiſſe. Etiam ſapientiæ ſtudioſos maximos medicos eſſe, ſi ratiocinatio hos faceret: nunc illis verba ſupereſſe, deeſſe medendi ſcientiam. Differ-

18, 33. re f quoque pro natura locorum, genera medicinæ; & aliud opus eſſe Romæ, a-

119, liud in Ægypto, aliud in Gallia. Quod ſi

15. morbos hæ cauſæ facerent, quæ ubique eædem eſſent, remedia quoque ubique eadem eſſe debuiſſe. Sæpe etiam cauſas apparere, ut puta lippitudinis, vulneris; neque ex his patere medicinam. Quod ſi ſcientiam hanc non ſubjiciat evidens cauſa, multo minus eam poſſe ſubjicere, quæ in dubio eſt. Cum igitur illa incerta incomprehenſibiliſque ſit, a certis potius & exploratis petendum eſſe præſidium; id eſt, his, quæ experientia in ipſis curationibus docuerit, ſicut in

f *Theſſal. orat.* 130. *Galen. de Simpl. Med. Facult.* III. 12. *Clem. Alex. Strom. l.* VI. *Valeriol. Enarrat. lib.* II. *Enar.* V.

in cæteris omnibus artibus. Nam ne agricolam quidem aut gubernatorem diſputatione, ſed uſu fieri. Ac, nihil iſtas cogitationes ad medicinam pertinere, eo quoque diſci, quod, qui diverſa de his ſenſerint, ad eandem tamen ſanitatem homines perduxerint. Id enim feciſſe, quia non ab obſcuris cauſis, neque a naturalibus actionibus, quæ apud eos diverſæ erant; ſed ab experimentis, prout cuique reſponderant, medendi vias traxerint. Ne inter initia quidem ab iſtis quæſtionibus deductam eſſe medicinam, ſed ab [t] experimentis. 15, 28. Ægrorum enim, qui ſine medicis erant, alios propter aviditatem primis diebus protinus cibum aſſumpſiſſe, alios propter faſtidium [u] abſtinuiſſe, levatumque magis eorum morbum fuiſſe, qui abſtinuerant. Itemque alios in ipſa febre aliquid ediſſe, alios paulo ante eam, alios poſt remiſſionem ejus: optime deinde his ceſſiſſe, qui poſt finem febris id fecerant. Eademque ratione alios inter principia protinus uſos eſſe cibo pleniore, alios exiguo; gravioreſque eos factos, qui ſe implerant. Hæc ſimiliaque cum quotidie inciderent, diligentes homines [x] notaſſe, quæ plerunque melius reſponderent: deinde ægrotantibus ea præcipere cœpiſſe. Sic medicinam ortam, ſubinde aliorum ſalute, [y] aliorum interitu, pernicioſa diſcernentem a ſalutaribus. Repertis deinde medicinæ remediis, homines de rationibus eorum diſſerere cœpiſſe: nec poſt rationem, medicinam eſ-

ſe

t *Diod. Sicul.* I. 82. u *Hippocrat. de Arte* T. VI. *de Vet. Med.* X. 17. x *Præcept.* II. 26. 27. y *Columell. l.* I. *c.* I.

ſe inventam ; ſed poſt inventam medicinam , rationem eſſe quæſitam . Requirere etiam , ratio idem doceat , quod experientia , an aliud . Si idem , ſupervacuam eſſe : ſi aliud , etiam contrariam . Primo tamen remedia exploranda ſumma cura fuiſſe , nunc vero illa explorata eſſe : neque ulla aut nova genera morborum reperiri , aut novam deſiderari medicinam . Quod ſi jam incidat mali genus aliquod ignotum , non ideo tamen fore medico de rebus cogitandum obſcuris : ſed eum protinus viſurum , cui morbo id proximum ſit ; tentaturumque [z] remedia ſimilia illis , quæ vicino malo ſæpe ſuccurrerint ; & per ejus ſimilitudinem opem reperturum . Neque enim ſe dicere , conſilio medicum non egere , & irrationabile animal hanc artem poſſe præſtare ; ſed has latentium rerum conjecturas ad rem non pertinere , quia non interſit , quid morbum faciat , ſed quid tollat . Neque ad rem pertinere , quomodo , ſed quid optime digeratur : ſive hac de cauſa concoctio intercidat , ſive de illa ; & ſive concoctio ſit illa , ſive tantum digeſtio . Neque quærendum eſſe , quomodo ſpiremus , ſed , quid gravem tardumque ſpiritum expediat : neque , quid venas moveat ; ſed , quid quæque motus genera ſignificent . Hæc autem cognoſci experimentis . Et in omnibus ejuſmodi cogitationibus in utramque partem diſſeri poſſe . Itaque ingenium & facundiam vincere : morbos autem , non [a] eloquentia , ſed remediis curari . Quæ ſi quis elinguis uſu diſcre-

z *Maxim. Tyrius ſerm.* xl. a *Lucian. Hippias . pag.* 503. *Tom.* II. *ed. Bened.*

diſcreta bene norit, hunc aliquanto majorem medicum futurum, quam ſi ſine uſu linguam ſuam excoluerit. Atque ea quidem, de quibus eſt dictum, ſupervacua eſſe tantummodo. Id vero, quod reſtat, etiam crudele; vivorum hominum alvum atque præcordia incidi; & ſalutis humanæ præſidem artem, non ſolum peſtem alicui, ſed hanc etiam atrociſſimam inferre: cum præ- 4, 4. ſertim ex his, quæ tanta violentia quærantur, alia non poſſint omnino cognoſci, alia poſſint etiam ſine ſcelere. Nam colo- 7, 11. rem, lævorem, mollitiem, duritiem, ſimiliaque omnia, non eſſe talia, inciſo corpore, qualia integro fuerint. Tum quia, corporibus inviolatis, hæc tamen metu, dolore, inedia, cruditate, laſſitudine, & mille aliis mediocribus *b* affectibus ſæpe mutantur. Unde multo magis veriſimile, interiora, quibus major mollities & lux ipſa nova eſt, ſub graviſſimis vulneribus & ipſa trucidatione mutari. Neque quicquam eſſe ſtultius, *c* quam quale quid vivo homine eſt, tale exiſtimare eſſe moriente, imo jam mortuo. Nam ne uterum quidem, ut nihilominus aerem contineat, ſpirante homine poſſe diduci: ſimulatque vero ferrum ad præcordia acceſſit, & diſciſſum tranſverſum ſeptum eſt, quod membrana quadam ſuperiores partes ab inferioribus diducit (*διάφραγμα* Græci vocant) hominem protinus animam amittere: itaque demum mortui præcordia & viſcus omne in conſpectum latrocinantis medici dari: quod

neceſ-

b *Quintil. declam.* VIII. *pag.* 116. *ed. Gron.*
c *Ariſtot. Hiſt. Anim.* III. 2.

neceſſe ſit tale eſſe, quale mortui ſit, non quale vivi fuit. Itaque conſequi medicum, ut hominem crudeliter jugulet; non ut ſciat, qualia vivi viſcera habeamus. Si quid tamen ſit, quod adhuc ſpirante homine conſpectui ſubjiciatur; id ſæpe caſum offerre curantibus. Interdum enim gladiatorem in arena, vel militem in acie, vel viatorem a latronibus exceptum ſic vulnerari, ut ejus interior aliqua pars, & in alio alia, aperiatur; atque ita ſedem, poſitum, ordinem, figuram, ſimiliaque cognoſcere
7, 12. prudentem medicum, non cædem, ſed ſa-
20, 7. nitatem molientem; idque per miſericordiam diſcere, quod alii dira crudelitate cognoverint. Ob hæc, ne mortuorum quidem lacerationem neceſſariam eſſe. Quæ, etſi non crudelis, tamen fœda ſit, cum aliter pleraque in mortuis ſe habeant: quantum vero in vivis cognoſci poteſt, ipſa curatio oſtendat.

Cum hæc per multa volumina, perque magnæ contentionis diſputationes a medicis ſæpe tractata ſint atque tractentur: ſubjiciendum eſt, quæ proxima vero videri poſſint, neque addicta alterutri opinioni, neque ab utraque nimium abhorrentia, ſed media quodammodo inter diverſas ſententias. Quod in plurimis contentionibus deprehendere licet, ſine ambitione verum ſcrutantibus, perinde ut in hac ipſa re. Nam quæ demum cauſæ, vel ſecundam valetudinem præſtent, vel morbos excitent; quomodo ſpiritus, aut cibus,

vel

vel deferatur, vel digeratur, ne ſapientiæ
quidem profeſſores ſcientia comprehendunt,
ſed conjectura proſequuntur. Cujus autem
rei non eſt certa notitia, ejus opinio cer- 5, 33.
tum reperire remedium non poteſt. Ve-
rumque eſt, ad ipſam curandi rationem
nihil plus conferre, quam experientiam.
Quanquam igitur multa ſint, ad ipſas artes
proprie [d] non pertinentia, tamen eas adju-
vant, excitando artificis ingenium. Itaque
iſta quoque naturæ rerum contemplatio, 406,
quamvis non faciat medicum, aptiorem ta- 29.
men medicinæ reddit. Profecto veriſimile
eſt, & Hippocratem & Eraſiſtratum & qui-
cunque alii, non contenti febres & ulcera
agitare †, rerum quoque naturam ex ali-
qua parte ſcrutati ſunt, non ideo quidem
medicos fuiſſe, verum ideo quoque majo-
res medicos extitiſſe. Ratione vero opus
eſt ipſi medicinæ, ſi non ſemper inter ob-
ſcuras cauſas, neque inter naturales actio-
nes, tamen ſæpe. Eſt enim hæc ars [e] con- 57, 16.
jecturalis, neque reſpondet ei plerumque
non ſolum conjectura, ſed etiam experien-
tia. Et interdum non febris, non cibus,
non ſomnus ſubſequitur, ſicut aſſuevit.
Rarius, ſed aliquando morbus quoque ipſe 5, 22.
novus eſt: quem non incidere, manifeſte
falſum eſt; cum ætate noſtra quædam, ex
naturalibus partibus carne prolapſa & aren-
te, intra paucas horas expiraverit; ſic ut
nobiliſſimi medici neque genus mali, ne-
que remedium invenerint. Quos ideo nihil
tentaſſe judico, quia nemo in ſplendida
perſo-

d *Auguſtin. de Doctr. Chr.* II. 39. *Hippocrat. Epiſt. ad Theſſal. fil. De decent. Ornat. T.* I. II. III.
† *i.e.* tradere. e *Hip. Cratev. ep.* 7. *Plato de leg.* XIII. *p.* 976. *T.* 2. *Ariſt. Or. Plat.* I. *p.* 364.

perſona periclitari conjectura ſua voluerit ;
283, 5. ne occidiſſe, niſi ſervaſſet, videretur. Veri tamen ſimile eſt, potuiſſe aliquid excogitare, detracta tali verecundia, & fortaſſe reſponſurum fuiſſe id, quod aliquis eſſet expertus. Ad quod medicinæ genus, neque ſemper ſimilitudo aliquid confert ; & ſi quando confert, tamen idipſum rationabile eſt, inter multa ſimilia genera, & morborum & remediorum, cogitare, quo potiſſimum medicamento ſit utendum. Cum igitur talis res incidit, medicus aliquid oportet inveniat, quod non ubique fortaſſe, ſed ſæpius tamen etiam reſpondeat. Petet autem novum quoque conſilium, non ab rebus latentibus (iſtæ enim dubiæ & incertæ ſunt) ſed ab his, quæ explorari poſſunt ; id eſt, evidentibus cauſis. Intereſt enim, fatigatio morbum, an ſitis ; an frigus, an calor ; an vigilia, an fames fecerit ; an cibi vinique abundantia, an intemperantia libidinis. Neque ignorare hunc
27, 33. oportet, quæ ſit ægri natura : humidum magis, an magis ſiccum corpus ejus ſit : validi nervi, an infirmi : frequens adverſa valetudo, an rara : eaque, cum eſt, vehemens eſſe ſoleat, an levis ; brevis, an longa : quod is vitæ genus ſit ſecutus ; laborioſum, an quietum ; cum luxu, an cum frugalitate. Ex his enim, ſimilibuſque, ſæpe curandi nova ratio ducenda eſt. Quamvis ne hæc quidem ſic præteriri debent, quaſi nullam controverſiam recipiant. Nam & Eraſiſtraſtus non ex his fieri morbos dixit ; quo-

niam

niam & alii, & iidem alias poſt iſta non febricitarent.

Et quidam Methodici ſeculi noſtri, ſub auctore (ut ipſi videri volunt) Themiſone contendunt, nullius cauſæ notitiam quicquam ad curationes pertinere: ſatiſque eſſe, quædam communia morborum intueri. Et quidem horum tria genera eſſe, unum adſtrictum, alterum fluens, tertium mixtum. Nam modo parum excernere ægros, modo nimium: modo alia parte parum, alia nimium. Hæc autem genera morborum, modo acuta eſſe, modo longa; & modo increſcere, modo conſiſtere, modo minui conſueviſſe. Cognito igitur eo, quod ex his eſt, ſi corpus adſtrictum eſt, digerendum eſſe: ſi profluvio laborat, continendum: ſi mixtum vitium habet, occurrendum ſubinde vehementiori malo. Et aliter acutis morbis medendum, aliter vetuſtis: aliter increſcentibus, aliter ſubſiſtentibus, aliter jam ad ſanitatem inclinantibus. Horum obſervationem medicinam eſſe. quam ita finiunt, 9, 13. ut quaſi viam quandam, quam *μέθοδον* Græci nominant, eorumque, quæ in morbis communia ſunt, contemplatricem eſſe contendant. Ac neque rationalibus ſe, neque experimenta tantum ſpectantibus annumerari volunt: cum ab illis eo nomine diſſentiant, quod in conjectura rerum latentium nolunt eſſe medicinam: ab his eo, quod parum artis eſſe in obſervatione experimentorum credunt. Quod ad Eraſiſtratum pertinet, primum, ipſa evidentia ejus opini-

opinioni repugnat; quia raro, niſi poſt horum aliquid, morbus venit. Deinde non ſequitur, ut quod alium non afficit, aut eundem alias, id ne alteri quidem, aut eidem tempore alio noceat. Poſſunt enim quædam ſubeſſe corpori, vel ex infirmitate ejus, vel ex aliquo affectu, quæ vel in alio non ſunt, vel in hoc alias non fuerunt, eaque per ſe non tanta, ut concitent morbum; tamen obnoxium magis aliis in-
13, 11. juriis corpus efficiant. Quod ſi contemplationem rerum naturæ *f* (quam non temere Medici ſibi vendicant) ſatis comprehendiſſet, etiam illud ſciſſet, nihil omnino ob unam cauſam fieri, ſed id pro cauſa apprehendi, quod contuliſſe plurimum videtur. Poteſt autem id, dum ſolum eſt, non movere, quod junctum aliis maxime movet. Accedit ad hæc, quod ne ipſe quidem Era-
5, 3. ſiſtratus, qui transfuſo in arterias ſanguine febrem fieri dicit, idque nimis repleto corpore incidere, reperit, cur ex duobus æque repletis, alter in morbum inciderit, alter omni periculo vacarit; quod quotidie fieri apparet. Ex quo diſci poteſt, ut vera ſit illa transfuſio, tamen illam non per ſe, cum plenum corpus eſt, fieri; ſed cum horum aliquid acceſſerit.

Themiſonis vero æmuli, ſi perpetua, quæ † promittunt, habent, magis etiam, quam illi rationales ſunt. Neque enim, ſi quis non omnia tenet, quæ rationalis alius probat, protinus alio novo nomine artis indiget: ſi modo, quod primum eſt, non me-

f *De Vet. Med.* XXXVI. 18. † *Horat. Epiſt.* I. *lib.* 2. Quod medicorum eſt, promittunt medici.

Digitized by Google

memoriæ ſoli, ſed rationi quoque inſiſtit.
Sin, quod vero propius eſt; vix ulla † per- 119,
petua præcepta medicinalis ars recipit, iidem 25.
ſunt, quod ii, quos experimenta ſola ſuſti-
nent: eo magis, quoniam, ſi compreſſerit
aliquem morbus, aut fuderit, quilibet e-
tiam imperitiſſimus videt. Quid autem com-
preſſum corpus reſolvat, quid ſolutum te-
neat, ſi a ratione tractum eſt, Rationalis
eſt medicus: ſin, ut ei, qui ſe rationalem
negat, confiteri neceſſe eſt, ab experientia,
Empiricus. Et ita apud eum morbi cogni-
tio extra artem, medicina intra uſum eſt.
Neque adjectum quicquam Empiricorum pro-
feſſioni, ſed demtum eſt; quoniam illi mul-
ta circumſpiciunt, hi tantum facillima, &
non plus, quam vulgaria. Nam & hi, qui
pecoribus ac jumentis medentur, cum pro-
pria cujuſque ex mutis animalibus noſſe
non poſſint, communibus tantummodo in-
ſiſtunt. Et exteræ gentes, cum ſubtilem
medicinæ rationem non noverint, com-
munia tantum vident. Et qui ample va-
letudinarios nutriunt, quia ſingulis ſum-
ma cura conſulere non ſuſtinent, ad com-
munia iſta confugiunt. Neque, hercules,
iſtud antiqui medici neſcierunt, ſed his
contenti non fuerunt. Ergo etiam vetuſtiſ-
ſimus auctor Hippocrates dixit *g* mederi 19, 20.
oportere, & communia, & propria intuen- 18, 10.
tem. Ac ne iſti quidem ipſi intra ſuam 96, 15.
profeſſionem conſiſtere ullo modo poſſunt.
Siquidem & compreſſorum & fluentium
morborum genera diverſa ſunt; faciliuſ-

† *De Loc. in Homin. T. L.* 2. *g Epidem.* 1. 5. & 111. 2.

que id in his, quæ fluunt, inſpici poteſt.
Aliud eſt enim ſanguinem, aliud bilem, a-
liud cibum vomere: aliud dejectionibus,
aliud torminibus laborare: aliud ſudore di-
geri, aliud tabe conſumi. Atque in partes
quoque humor erumpit, ut oculos, aureſ-
que: quo periculo nullum humanum mem-
brum vacat. Nihil autem horum ſic, ut
aliud curatur. Ita protinus in his a com-
muni fluentis morbi contemplatione ad pro-
priam medicina deſcendit. Atque in hac
96, 16. quoque rurſus alia proprietatis notitia ſæ-
pe neceſſaria eſt; quia non eadem omni-
bus, etiam in ſimilibus caſibus, opitulan-
tur. Siquidem certæ quædam res ſunt,
112, quæ in pluribus ventrem aut aſtringunt,
17. aut reſolvunt. Inveniuntur tamen, in qui-
405, bus aliter, atque in cæteris, idem eveniat:
17. In his ergo communium inſpectio contra-
ria eſt, propriorum tantum ſalutaris. Et
cauſæ quoque æſtimatio ſæpe morbum ſol-
vit. Ergo etiam ingenioſiſſimus ſeculi no-
ſtri medicus, quem nuper vidimus, Caſ-
ſius, febricitanti cuidam & magna ſiti affe-
cto, cum poſt ebrietatem eum premi cœ-
piſſe cognoſceret, aquam frigidam ingeſ-
ſit. Qua ille epota, cum vini vim miſcen-
do fregiſſet, protinus febrem ſomno & ſu-
dore diſcuſſit. Quod auxilium medicus op-
portune providit, non ex eo, quod aut
ſtrictum corpus erat, aut fluebat; ſed ex
cauſa, quæ ante præceſſerat. Eſtque etiam
8, 21. proprium aliquid *h* & loci & temporis, iſtis
119. quoque auctoribus. Qui, cum diſputant,
32. quem-

h *Aphor.* I. 2. *Orat. Theſſ. filii.* 130.

quemadmodum ſanis hominibus agendum ſit, præcipiunt, ut gravibus aut locis aut temporibus magis vitetur frigus, æſtus, ſatietas, labor, libido; magiſque ut conquieſcat iiſdem aut locis aut temporibus, ſi quis gravitatem corporis ſentit; ac neque vomitu ſtomachum, neque purgatione alvum ſollicitet. Quæ vera quidem ſunt; a communibus tamen ad quædam propria deſcendunt. Niſi perſuadere nobis volunt, ſanis quidem conſiderandum eſſe, quod cœlum, quod tempus anni ſit: ægris vero non eſſe. Quibus tanto magis omnis obſervatio neceſſaria eſt, quanto magis obnoxia offenſis infirmitas eſt. Quinetiam morborum in iiſdem hominibus aliæ atque aliæ proprietates ſunt: &, qui ſecundis aliquando fruſtra curatus eſt, contrariis *i* ſæpe reſtituitur. 405, Plurimaque in dando cibo diſcrimina repe- 16. riuntur: ex quibus contentus uno ero. Nam famem facilius fert *k* adoleſcens, quam 32, 25. puer: facilius in denſo cœlo, quam in tenui: facilius hieme, quam æſtate: facilius uno ci- 33, 7. bo, quam prandio quoque aſſuetus: facilius inexercitatus, quam exercitatus homo. Sæpe autem in eo magis neceſſaria cibi feſtinatio eſt, qui minus inediam tolerat. Ob quæ conjicio, eum, qui propria non novit, 17, 30. communia tantum intueri debere: cumque, qui noſſe propria poteſt, illa quidem non oportere negligere, ſed his quoque inſiſtere. Ideoque, cum par ſcientia ſit, utiliorem tamen medicum eſſe *l* amicum, quam extraneum. Igitur, ut ad propoſitum meum redeam

i *Aphor.* II.22. k *Aphor.* I.13. l *Plaut. Perſ.* IV. 4. 46. *Hippocrat. Dionyſ.* 29. 30. 31.

eam, rationalem quidem puto medicinam
eſſe debere: inſtrui vero ab evidentibus cauſis;
obſcuris omnibus, non a cogitatione
artificis, ſed ab ipſa arte rejectis. Incidere
autem vivorum corpora, & crudele, &
ſupervacuum eſt: mortuorum vero, *m* di-
12, 11. ſcentibus neceſſarium. Nam poſitum & or-
dinem noſſe debent. Quæ cadavera melius,
quam vivus & vulneratus homo, repræſentant.
Sed & cætera, quæ in vivis cognoſci
modo poſſunt, in ipſis curationibus vulneratorum
paulo tardius, ſed aliquanto mitius
uſus ipſe monſtrabit. His propoſitis,
primum dicam, quemadmodum Sanos agere
conveniat: tum ad ea tranſibo, quæ ad
Morbos & curationes eorum pertinebunt.

CAPUT I.

Quemadmodum ſanos agere conveniat.

SANUS homo, qui & bene valet, &
ſuæ ſpontis eſt, nullis obligare ſe legibus
debet; ac neque medico, neque iatroalipta
egere. Hunc oportet *a* varium habere
vitæ genus: modo ruri eſſe, modo in urbe;
ſæpiuſque in agro: navigare, venari, quieſcere
interdum, ſed frequenter ſe exercere.
28, 12. Siquidem ignavia *b* corpus hebetat, labor
firmat. illa maturam ſenectutem, hic longam
adoleſcentiam reddit. Prodeſt etiam
interdum balneo, interdum aquis frigidis
uti: modo ungi, modo idipſum negligere:
nullum cibi genus fugere, quo populus
utatur: interdum in convictu eſſe, interdum

m *Cicero A. Qu.* II. 39. a *Cæl. Aur. de Morb. Acut.* I. 14. b *De Diæta l.* I. *T.* I. 18. *l.* II. *T.* XXXVII. 13. & 28. I. *Off. Med.* XII. 4. *Dion. Chryſ. Or.* I. *p.* 5. *ed. Caſ. Pallad. ad Hipp. l.* 6. *Epid. p.* 252.

dum ab eo ſe retrahere: modo plus juſto, modo non amplius aſſumere: * bis die potius, quam ſemel cibum *c* capere: & † ſemper quam plurimum, dummodo hunc concoquat. Sed ut hujus generis exercitationes cibique neceſſarii ſunt; ſic athletici ſupervacui. Nam & intermiſſus propter aliquas civiles neceſſitates ordo exercitationis corpus affligit: & ea corpora, quæ more eorum repleta ſunt, celerrime & ſeneſcunt, & ægrotant. 33, 29.

De Concubitu.

Concubitus vero neque nimis concupiſcendus, neque nimis pertimeſcendus eſt. Rarus, corpus excitat; frequens, *d* ſolvit. Cum autem frequens, non numero ſit, ſed natura, ratione ætatis, & corporis, ſcire licet, eum non inutilem eſſe, quem corporis neque languor, neque dolor ſequitur. Idem interdiu pejor eſt, tutior noctu: ita tamen, ſi neque illum cibus, neque hunc cum vigilia labor ſtatim ſequitur. Hæc firmis ſervanda ſunt: cavendumque, ne in ſecunda valetudine adverſæ præſidia conſumantur.

CAP. II.

Quæ imbecillis ſervanda ſint.

AT imbecillis (quo in numero magna pars urbanorum, omneſque pene cupidi literarum *a* ſunt) obſervatio major neceſſaria eſt: ut, quod vel corporis, vel loci, vel ſtudii ratio detrahit, cura reſtituat. 2, 29.

* *Vide Nonn. de Re Cibar. l.* 1. *c.* 4. c *De Vet. Med.* XVIII. † *Caſaub. in Athen.* II. 8. d *De Gen.* I. 5. II. *Præd.* VIII. 15. 16. a *Nazianz. Orat. Funeb. in Baſil. Magn.*

ſtituat. Ex his igitur, qui bene concoxit,
mane tuto ſurget: qui parum, quieſcere de-
bet; &, ſi mane ſurgendi neceſſitas fuerit,
25, 21. redormire. Qui non concoxit, ex toto con-
24, 8. quieſcere, ac neque labori ſe, neque exer-
14. citationi, neque negotio credere. Qui cru-
37, 19. dum ſine præcordiorum dolore ructat, is
ex intervallo aquam frigidam bibere, & ſe
nihilominus continere. Habitare vero ædi-
ficio lucido, perflatum æſtivum, hibernum
ſolem habente: cavere meridianum *b* ſo-
lem, matutinum & veſpertinum frigus;
itemque auras fluminum atque ſtagnorum;
minimeque nubilo cœlo, ſoli aperienti ſe
committere, ne modo *c* frigus, modo calor
moveat: quæ res maxime gravedines de-
ſtillationeſque concitat. Magis vero gra-
vibus locis iſta ſervanda ſunt, in quibus
etiam peſtilentiam faciunt. Scire autem
40, 17. licet, integrum *d* corpus eſſe, cum quotidie
mane urina alba, dein rufa eſt. Illud con-
coquere, hoc concoxiſſe ſignificat. Ubi ex-
perrectus eſt aliquis, paulum intermittere:
36, 11. deinde, niſi hiems eſt, fovere os multa
aqua frigida debet. Longis diebus meri-
diari potius ante cibum; ſin minus, poſt
eum. Per hiemem potiſſimum totis nocti-
bus conquieſcere. Sin lucubrandum eſt,
37, 19. non poſt cibum id facere, ſed poſt conco-
ctionem. Quem interdiu vel domeſtica,
vel civilia officia tenuerunt, huic tempus
aliquod ſervandum curationi corporis ſui
eſt. Prima autem ejus curatio, exercitatio
eſt. quæ ſemper antecedere cibum debet:
in

b *De Diæta.* III. x.6.7.8. c *Aphor.* III. I. *Epidem.* VI. 4.41. d *Plin.* XXVIII. 6.

in eo, qui minus laboravit, & bene concoxit, remiſſior: in eo, qui aſſuetus eſt, & minus concoxit, amplior. Commode vero exercent, clara lectio, arma, pila, curſus, 38, 26.
ambulatio. atque hæc non utique plana, commodior eſt: ſiquidem melius aſcenſus quoque & deſcenſus, cum quadam varietate corpus moveat; niſi tamen id perquam imbecillum eſt. Melior autem eſt ſub divo, quam in porticu: melior, ſi caput patitur, in ſole, quam in umbra: melior in umbra, quam parietes aut viridaria efficiunt, quam quæ tecto ſubeſt: melior recta, quam flexuoſa. Exercitationis autem plerumque finis eſſe debet *e* ſudor, aut certe laſſitudo, quæ citra fatigationem ſit: idque ipſum, modo minus, modo magis faciendum eſt. Ac ne his quidem, athletarum exemplo, vel certa eſſe lex, vel immodicus eſſe labor debet. Exercitationem recte ſequitur, modo unctio, vel in ſole, vel ad ignem; modo balneum, ſed in conclavi quam maxime & alto & lucido & ſpacioſo. Ex his vero neutrum ſemper fieri oportet; ſed ſæpius alterutrum, pro corporis natura. Poſt hæc paulum conquieſcere opus eſt. Ubi ad cibum ventum eſt, nunquam *f* utilis eſt nimia 24, 33.
ſatietas: ſæpe inutilis nimia abſtinentia: ſæpe, ſi qua intemperantia ſubeſt, tutior eſt in potione, quam in eſca. Cibus a ſalſamentis, oleribus, ſimilibuſque rebus melius incipit. Tum caro aſſumenda eſt, quæ aſſa optima, aut elixa eſt. * Condita omnia duabus de cauſis inutilia ſunt, quoniam & plus

e *Epid.* VI. 3. 13. f *Aph.* II. 51. *Vet. Med.* XV. 10. 15. *Tert. carm. ad Sen. Leon. Imp. nov. Conſt.* I. *Ariſt. de Mor.* II. 2. * *Salmaſ. ad Simplicium p.* 21. 22.

propter dulcedinem aſſumitur, & quod modo par eſt, tamen ægrius concoquitur. Secunda menſa bono ſtomacho nihil nocet; in imbecillo coaceſcit. Si quis itaque hoc parum valet, palmulas, pomaque, & ſimilia melius primo cibo aſſumit. Poſt multas potiones, quæ aliquantum ſitim exceſſe-
22, 6. runt, nihil edendum eſt: poſt ſatietatem,
35, 31. nihil agendum. Ubi expletus eſt aliquis,
36, 15. facilius concoquit, ſi, quicquid aſſumpſit,
38, 31. potione aquæ frigidæ includit, tum pauliſper invigilat, deinde bene dormit. Si quis interdiu ſe implevit, poſt cibum neque frigori, neque æſtui, neque labori ſe debet committere. Neque enim tam facile hæc inani corpore, quam repleto nocent. Si quibus de cauſis futura g inedia eſt, labor omnis vitandus eſt.

CAP. III.

Obſervationes quædam, prout res novæ incidunt, & corporum genera, & ſexus, & ætates, & tempora anni ſunt.

ATQUE hæc quidem pene perpetua ſunt: quaſdam tamen obſervationes deſiderant & novæ res, & corporum genera, & ſexus, & ætates, & tempora anni. Nam neque ex ſalubri loco in gravem, neque ex gravi in ſalubrem tranſitus ſatis tutus eſt. Ex ſalubri in gravem, prima hieme: ex gravi in eum, qui ſalubris eſt, prima æſtate tranſire melius eſt. Neque
92, 20. vero ex multa fame nimia a ſatietas: ne-
23, 27. que ex nimia ſatietate fames idonea eſt. Peri-

g *Aphor.* I. 16. a *Aphor.* II, 16.

Periclitaturque. &, qui ſemel, &, qui bis die cibum incontinenter, contra conſuetudinem, aſſumit. Item, neque ex nimio labore ſubitum ocium, neque ex nimio ocio ſubitus labor, ſine gravi noxa eſt. Ergo, cum quis mutare aliquid volet, paulatim debebit *b* aſſueſcere. Omnem etiam *c* laborem facilius vel puer vel ſenex, quam inſuetus homo ſuſtinet. Atque ideo quoque nimis ocioſa vita utilis non eſt; quia poteſt incidere laboris neceſſitas. Si quando tamen inſuetus aliquis laboravit, aut multo plus, quam ſolet, etiam is qui aſſuevit, huic jejuno dormiendum eſt: multo magis, ſi etiam os amarum eſt, vel oculi caligant, aut venter perturbatur. Tum enim non dormiendum tantummodo jejuno eſt, ſed etiam in poſterum diem ita permanendum, niſi cito id quies ſuſtulit. Quod ſi factum eſt, ſurgere oportet, & lente paululum ambulare. At ſi ſomni neceſſitas non fuit, quia modice 22, 3.
magis aliquis laboravit, tamen ingredi aliquantum eodem modo debet.

Communia deinde omnibus ſunt poſt fatigationem cibum ſumpturis, ubi paulum ambulaverunt, ſi balneum non eſt, calido loco, vel in ſole, vel ad ignem ungi, atque ſudare: ſi eſt, ante omnia in tepidario reſidere: deinde, ubi paulum conquieverunt, intrare & deſcendere in † ſolium; tum multo oleo ungi, leniterque perfricari; iterum in ſolium deſcendere: poſt hæc, os aqua calida fovere, deinde frigida. Balneum his fervens idoneum non eſt. Ergo ſi nimium

b *Aphor.* II. 50. II. *De Diat.* xliv. 2. 3.
c *Aph.* II, 49. † *Alveum A. ad Heren. lib.* IV. 10.

Digitized by Google

nimium alicui fatigato pene febris eſt, huic abunde eſt, loco tepido demittere ſe inguinibus tenus in aquam calidam, cui paulum olei adjectum ſit: deinde totum quidem corpus, maxime tamen eas partes, quæ in aqua fuerunt, leniter perfricare ex oleo, cui vinum & paulum contriti ſalis ſit adjectum. Poſt hæc, omnibus fatigatis aptum eſt, cibum ſumere, eoque humido uti; aqua, vel certe diluta potione eſſe contentos; maximeque ea, quæ moveat urinam. Illud quoque noſſe oportet, quod ex labo-
209, re ſudanti frigidæ potio pernicioſiſſima eſt:
19. atque etiam, cum ſudor ſe remiſit, itinere
fatigatis inutilis. A balneo quoque venientibus Aſclepiades inutilem eam judicavit. Quod in his verum eſt, quibus alvus facile, nec tuto, reſolvitur, quique facile inhorreſcunt: perpetuum in omnibus non eſt, cum potius naturale ſit, potione æſtuantem ſtomachum refrigerari, frigentem calefieri. Quod ita præcipio, ut tamen fatear, ne ex hac quidem cauſa ſudanti adhuc frigidam bibendam eſſe. Solet etiam prodeſſe, poſt varium cibum, frequenteſque dilutas potiones, vomitus, & poſtero die longa quies; deinde modica exercitatio. Si aſſidua oſcitatio urget, invicem modo aqua, modo vinum bibendum eſt, raroque balneo utendum. Levatque laſſitudinem etiam laboris mutatio: eumque, quem novum genus cujuſdam laboris preſſit, id, quod in conſuetudine eſt, reficit. Fatigato quotidianum cubile *d* tutiſſimum eſt: inſolitum con-

d *Aphor.* II. 48.

contra, laſſat. Quod enim contra e conſuetudinem eſt, nocet, ſeu molle, ſeu durum eſt.

Proprie quædam ad eum pertinent, qui ambulando fatigatur. Hunc reficit in ipſo quoque itinere frequens frictio: poſt iter, primum ſedile, deinde unctio; tum calida aqua aut balneo magis inferiores partes, quam ſuperiores foveat. Si quis vero exuſtus in ſole eſt, huic in balneum protinns eundum eſt, perfundendumque oleo corpus & caput: deinde in ſolium bene calidum deſcendendum eſt, tum multa aqua per caput infundenda, prius calida, deinde frigida eſt. At ei, qui perfrixit, opus eſt in laconico primum involuto ſedere, donec inſudet; tum ungi; deinde lavari: cibum modicum, potiones meracas aſſumere.

Is vero, qui navigavit, & nauſea preſſus eſt, ſi multam bilem evomuit, vel abſtinere cibo debet, vel paulum aliquid aſſumere. Si pituitam acidam effudit, utique ſumere cibum, ſed aſſueto leviorem: ſi ſine vomitu nauſeavit, vel abſtinere, vel poſt cibum vomere. Qui vero toto die, vel in vehiculo, vel in ſpectaculis ſedit, huic nihil currendum, ſed lente ambulandum eſt. Lenta quoque in balneo mora, dein cœna exigua prodeſſe conſueverunt. Si quis in balneo æſtuat, reficit hunc ore exceptum & in eo retentum acetum: ſi id non eſt, eodem modo frigida aqua aſſumpta. Ante omnia autem ſcire convenit f naturam corporis: quia alii graciles, alii obeſi ſunt; alii calidi

e *Aphor.* II. 50. f *Cicero de Orat.* II. 44.

calidi, alii frigidiores; alii humidi, alii ſicciores; alios adſtricta, alios reſoluta alvus exercet. Raro quiſquam non aliquam partem corporis imbecillam habet. Tenuis vero homo implere ſe debet, plenus extenuare, calidus refrigerare, frigidus calefacere, madens ſiccare, ſiccus madefacere. itemque alvum firmare is, cui fuſa: ſolvere is, cui adſtricta eſt. Succurrendumque ſemper parti maxime laboranti eſt.

De cauſis quæ implent corpus.

20, 28. Implet autem corpus modica g exercitatio, frequentior quies, unctio, &, ſi poſt prandium eſt, balneum, contracta alvus, modicum frigus hieme, ſomnus plenus & non multum nimis longus, molle cubile, animi ſecuritas, aſſumpta per cibos & potiones maxime dulcia & pinguia, frequentior cibus, &, quantum pleniſſime poteſt digerere.

De his, quæ extenuant corpus.

40, 6. Extenuat corpus aqua calida, ſi quis in eam deſcendit, magiſque ſi ſalſa eſt: in jejuno balneum, inurens ſol, & omnis calor, cura, vigilia, ſomnus nimium vel brevis vel longus: lectus, per æſtatem, terra; hieme, durum cubile: curſus, multa ambulatio, omniſque vehemens exercitatio, vomitus, dejectio, acidæ res & auſteræ, & ſemel in die aſſumptæ epulæ, & vini non perfrigidi potio jejuno in conſuetudinem adducta.

Cum vero inter extenuantia poſuerim vomitum & dejectionem, de his quoque pro-

g *Caſſiodor. Variar.* I. *Ep.* 39.

propria quædam dicenda ſunt. Rejectum
eſſe ab Aſclepiade vomitum *h* in eo volu-
mine, quod de tuenda ſanitate compoſuit,
video: neque reprehendo, ſi offenſus eorum
eſt conſuetudine, qui quotidie ejiciendo vo-
randi facultatem moliuntur. Paulo etiam
longius proceſſit. Idem purgationes *i* quo- 85, 7.
que eodem volumine expulit. Et ſunt hæ 118,
pernicioſæ, ſi nimis valentibus medicamen- 10.
tis fiunt. Sed hæc tamen ſubmovenda eſ-
ſe, non eſt perpetuum: quia corporum tem-
porumque ratio poteſt ea facere neceſſaria,
dum & modo, & non niſi cum opus eſt,
adhibeantur. Ergo ille quoque ipſe, ſi quid 31, 14.
jam corruptum eſſet, expelli debere confeſ-
ſus eſt. Ita non ex toto res condemnanda
eſt. Sed eſſe ejus etiam plures cauſæ poſ-
ſunt: eſtque in ea quædam paulo ſubtilior
obſervatio adhibenda.

De Vomitu. 87.

Vomitus utilior eſt *k* hieme, quam æ-
ſtate. nam tum & pituitæ plus, & capitis
gravitas major ſubeſt. † Inutilis eſt gracili-
bus, & imbecillum ſtomachum habentibus:
utilis vero plenis & bilioſis omnibus, ſi vel
nimium ſe replerunt, vel parum concoxe-
runt. Nam, ſive plus eſt, quam quod con-
coqui poſſit, periclitari, ne corrumpatur,
non oportet: ſive jam corruptum eſt, nihil
commodius eſt, quam id, qua via *l* pri-
mum expelli poteſt, ejicere. * Itaque, ubi
amari ructus cum dolore & gravitate præcor-
diorum ſunt, ad hunc protinus confugiendum
eſt. Idem prodeſt ei, cui pectus *m* æſtuat,
&

h *Plin.* L. XXVI. 3. i *Scribon. Larg. Epiſt. ad Calliſt.* k *De Salubr. Diæt.* VI. 2. 3. 4. † *Aph.* IV. 6. l *De loc. in Hom.* L. V. 11. 12. m *Soran. Epheſ. Iſagog. c.* 7. * *Aph.* IV. 17.

& frequens ſaliva, vel nauſea eſt; aut ſonant aures, aut madent oculi, aut *n* os amarum eſt. Similiterque ei, qui vel cœlum, vel locum mutat; hiſque, quibus, ſi per plures dies non vomuerunt, dolor præcordia infeſtat. Neque ignoro, inter hæc præcipi quietem. quæ non ſemper contingere poteſt agendi neceſſitatem habentibus: nec in omnibus idem facit. Itaque iſtud luxuriæ cauſa fieri non oportere confiteor: interdum valetudinis cauſa recte fieri, experimentis credo. Commonco tamen, ne quis, qui valere & ſeneſcere volet, hoc quotidianum habeat. Qui vomere poſt cibum volet, ſi ex facili facit, aquam tantum tepidam ante debet aſſumere; ſi difficilius, aquæ vel ſalis, vel mellis paulum adjicere. At, qui mane vomiturus eſt, ante bibere mulſum, vel hyſſopum eſſe, aut *o* radiculam debet; deinde aquam tepidam, ut ſupra ſcriptum eſt, bibere. Cætera, quæ antiqui medici præceperunt, ſtomachum omnia infeſtant. Poſt vomitum, ſi ſtomachus infirmus eſt, paulum cibi, ſed hujus idonei, guſtandum; & aquæ frigidæ cyathi tres bibendi ſunt, ſiquidem vomitus fauces exaſperavit. Qui vomuit, ſi mane id fecit, ambulare debet, tum ungi, deinde cœnare: ſi poſt cœnam, poſtero die lavari, & in balneo ſudare. Huic proximus cibus mediocris utilior eſt: iſque eſſe debet cum pane heſterno, vino auſtero meraco, & carne aſſa, cibiſque omnibus quam ſicciſſimis. Qui vomere bis in menſe vult, melius

n *Aphor.* IV. 17. *Coac. Prænot.* 200. o *Soran. Epheſ.* I. *Iſag. c.* VII.

lius conſulet, ſi biduo *p* continuarit, quam ſi poſt quintumdecimum diem vomuerit; niſi hæc mora gravitatem pectori faciet.

De Dejectionibus,

Dejectio autem a medicamento quoque petenda eſt, ubi venter ſuppreſſus parum reddit, ex eoque inflationes, caligines, capitis dolores, aliaque ſuperioris partis mala increſcunt. Quid enim inter hæc adjuvare poſſunt quies & inedia, per quæ illa maxime eveniunt? Qui dejicere volet, primum cibis vinisque utatur his, quæ hoc præſtant. Dehinc, ſi parum illa proficiunt, aloen ſumat. Sed purgationes quoque, ut 29, 4. interdum neceſſariæ ſunt, ſic, ubi frequentes ſunt, periculum afferunt. Aſſueſcit enim non ali corpus; & ob hoc infirmum erit; cum omnibus morbis obnoxia maxime infirmitas ſit.

De his, quæ calefaciunt, & refrigerant corpus. p.105.

Calefaciunt unctio, aqua *q* ſalſa, magiſque ſi calida eſt; omnia ſalſa, vinum auſterum. Contra *r* refrigerant, in jejuno, amara, carnoſa; ſi poſt cibum eſt, balneum, & ſomnus, niſi nimis longus eſt; & omnia acida; aqua quam frigidiſſima; oleum, ſi aqua miſcetur; & lotus.

De his, quæ humidant, & ſiccant.

Humidant autem corpus labor minor, quam ex conſuetudine, frequens balneum, cibus plenior, multa potio; poſt hanc, ambulatio, & † vigilia. Per ſe quoque ambulatio multa & vehemens, & matutinæ exercitationi

p *De Salubri Diæt.* T. VII. 13. q *II. De Diæt.* XXXV. 4. r *De Diæta* XXXV. 7. † *Siccare, ait Galenus M. Med. c.* 7.

tationi non protinus cibus adjectus ; ea genera eſcæ, quæ veniunt ex locis frigidis, & pluviis, & riguis. Contra ſiccant immodica exercitatio, fames, unctio, ſine aqua calor, ſal immodicus, frigida aqua, cibus exercitationi ſtatim ſubjectus, & is ipſe ex ſiccis & æſtuoſis locis veniens.

De his, quæ alvum adſtringunt & ſolvunt.

106. Alvum adſtringit labor, ſedile, creta
107. figularis corpori illita, cibus imminutus,
& is ipſe ſemel die aſſumptus ab eo, qui
bis ſolet: exigua potio, neque adhibita,
niſi cum cibi quis quantum aſſumpturus eſt,
cepit: poſt cibum quies. Contra ſolvit au-
cta ambulatio atque eſca, motus qui poſt
cibum eſt, ſubinde potiones cibo immix-
tæ. Illud quoque ſcire oportet, quod ven-
69, 28. trem vomitus ſolutum comprimit, compreſ-
ſum ſolvit. Itemque comprimit is vomitus,
qui ſtatim poſt cibum eſt: ſolvit is, qui
tarde ſupervenit.

De ætatum varietate.

19, 21. Quod ad ætates vero pertinet, inediam
facillime ſuſtinent ſ mediæ ætates, minus
juvenes, minime pueri & ſenectute confe-
cti. Quo minus fert facile quiſque, eo ſæ-
pius debet cibum aſſumere; maximeque eo
eget, t qui increſcit. Calida lavatio, & pue-
ris & ſenibus apta eſt. Vinum dilutius pue-
ris, ſenibus meracius, neutri ætati, quæ
inflationes movent. Juvenum minus, quæ
aſſumant, & quomodo curentur, intereſt.
Quibus juvenibus fluxit alvus u, plerumque
in

ſ *Aphor.* 1, 13, 14. t *Aphor.* 1, 14. *Caſſii Medic. Probl.* 46. u *Aphor.* 11, 20. 53.

in ſenectute contrahitur. Quibus in adoleſcentia fuit adſtricta, ſæpe in ſenectute ſolvitur. [w] Melior eſt autem in juvene fuſior, in ſene adſtrictior.

De varietate temporum.

Tempus quoque anni conſiderare oportet. Hieme plus eſſe [x] convenit; minus, ſed meracius bibere; multo pane uti, carne potius elixa, modice oleribus; ſemel die cibum capere, niſi ſi nimis venter adſtrictus eſt. Si prandet aliquis, utilius eſt exiguum aliquid, & ipſum ſiccum ſine carne, ſine potione ſumere. Eo tempore anni calidis omnibus potius utendum eſt, vel calorem moventibus. Venus tum non æque perniciosa eſt. At vere [y] paulum cibo demendum, adjiciendumque potioni, ſed dilutius tamen bibendum eſt: magis carne utendum, magis oleribus, tranſeundum paulatim ab elixis ad aſſa. Venus eo tempore anni tutiſſima eſt. 19, 23.

De diæta ciborum potionumque.

Æſtate vero & [z] potione & cibo ſæpius corpus eget; ideo prandere quoque commodum eſt. Eo tempore aptiſſima ſunt & caro & olus: potio quam dilutiſſima, ut & ſitim tollat, nec corpus incendat: frigida lavatio, caro aſſa, frigidi cibi, vel qui refrigerent. Ut ſæpius autem cibo utendum, sic exiguo eſt. 21, 2.

Autumnalis diæta.

Per autumnum vero, propter [a] cœli varietatem, periculum maximum eſt. Itaque neque ſine veſte, neque ſine calcea- 42, 21.

[w] *Aph.* II. 53. [x] *De Sal. diæt.* I. 2. *De diæt.* III. III. *N.* 11. 12. 13. *Aph.* I. 15. *Orib. Sard. de Vict. rat. Ægin.* I. 53. [y] *De Sal. diæt.* I. 8. [z] *De Diat. ſal.* I. 17. [a] *Aph.* III. 4.

mentis prodire oportet, præcipueque diebus frigidioribus, neque ſub divo noctu dormire, aut certe bene operiri. Cibo vero jam paulo *b* pleniore uti licet; minus, ſed meracius bibere. Poma *c* nocere quidam putant, quæ immodice toto die plerumque ſic aſſumuntur, ut ne quid ex denſiore cibo remittatur. Ita non hæc, ſed *d* conſummatio omnium nocet. Ex quibus in nullo tamen minus, quam in his noxa eſt. Sed his uti non ſæpius, quam alio cibo convenit. Denique aliquid denſiori cibo, cum hic accedit, neceſſarium eſt demi. Neque *e* æſtate vero, neque autumno utilis venus eſt. Tolerabilior tamen per autumnum: æſtate in totum, ſi fieri poteſt, abſtinendum eſt.

CAP. IV.

De his, quibus Caput infirmum eſt.

PROXIMUM eſt, ut de his dicam qui partes aliquas corporis imbecillas habent. Cui caput infirmum eſt, is ſi bene concoxit, leniter perfricare id mane manibus ſuis debet; nunquam id, ſi fieri poteſt, veſte velare, aut ad cutem tondere: utileque lunam *a* vitare, maximeque ante ipſum lunæ ſoliſque concurſum: ſed nuſquam poſt cibum progredi. Si cui capilli ſunt, eos quotidie pectere: multum ambulare; ſed, ſi licet, neque ſub tecto, neque in ſole: utique autem vitare ſolis ardorem, maximeque poſt cibum & vinum: potius ungi, quam lavari; nunquam ad flammam ungi, interdum ad prunam. Si in balneum

venit,

b *De Salubr. Diæt.* I. 25. c *Æginet.* I. 53. *de Affect. L.* I. 3. d *Aphor.* II. 51. *Actuar. M. M.* III. 9. e *Aëtius Tetrab.* I. *Serm.* III. *c.* 8.
a *Macrob. Saturn.* VII. 16.

venit, ſub veſte primum paulum in tepi-
dario inſudare, ibi ungi, tum tranſire in
calidarium: ubi ſudarit, in ſolium non de-
ſcendere, ſed multa calida aqua per caput
ſe totum perfundere, tum tepida, dein fri-
gida; diutiuſque ea caput, quam cæteras
partes perfundere; deinde id aliquandiu
perfricare; noviſſime detergere & ungere.
Capiti nihil æque prodeſt atque aqua frigi- 36, 5.
da. Itaque is, cui hoc infirmum eſt, per 39, 30.
æſtatem id bene largo canali quotidie de-
bet aliquandiu ſubjicere. Semper autem,
etiamſi ſine balneo unctus eſt, neque to-
tum corpus refrigerari ſuſtinet, caput ta-
men aqua frigida perfundere. Sed cum cæ-
teras partes attingi nolit, demittere id, ne
ad cervices aqua deſcendat; eamque, ne
quid oculis, aliiſve partibus noceat, de-
fluentem ſubinde manibus ad hoc regere-
re. Huic modicus cibus neceſſarius eſt,
quem facile concoquat: iſque, ſi jejuno ca-
put læditur, aſſumendus etiam medio die
eſt: ſi non læditur, ſemel potius. Bibe-
re huic aſſidue vinum dilutum lene, quam
aquam magis expedit; ut, cum caput gra-
vius eſſe cœperit, ſit, quo confugiat: eique
ex toto neque vinum, neque aqua ſemper
utilia ſunt: medicamentum utrumque eſt,
cum invicem aſſumitur. Scribere, legere,
voce contendere, huic opus non eſt, utique
poſt cœnam: poſt quam nec cogitatio qui- 24, 8.
dem ei ſatis tuta eſt; maxime tamen vo-
mitus alienus eſt.

CAP. V.

De his, qui lippitudine, gravedine, deſtillatione, tonſilliſque laborant.

35, 9. NEQUE vero his ſolis, quos capitis imbecillitas torquet, uſus aquæ frigidæ prodeſt; ſed iis etiam, quos aſſiduæ lippitudines, gravedines, deſtillationes, tonſillæque male habent. His autem non caput tantum quotidie perfundendum; ſed
22, 24. os quoque multa frigida aqua fovendum eſt: præcipueque omnibus, quibus hoc utile auxilium eſt, eo utendum eſt, ubi gravius cœlum Auſtri reddiderunt. Cumque
24, 8. omnibus inutilis ſit poſt cibum aut contentio, aut fatigatio animi; tum his præcipue, qui vel capitis, vel arteriæ dolores habere conſueverunt, vel quoslibet alios oris affectus. Vitari etiam gravedines, deſtillationeſque poſſunt, ſi quam minime is, qui his opportunus eſt, aërem vel loca aquaſque mutat; ſi caput in ſole protegit, ne incendatur, neve ſubitum ex repentino nubilo frigus dimoveat: ſi poſt concoctionem jejunus caput radit: ſi poſt cibum neque legit, neque ſcribit.

CAP. VI.

Ad ſolutam Alvum remedia.

QUEM vero frequenter cita alvus exercet, huic opus eſt pila ſimilibuſque ſuperiores partes exercere; dum jejunus eſt, ambulare; vitare ſolis nimium ardorem, continua balnea;

ungi

ungi citra ſudorem; non uti cibis variis, minimeque jurulentis aut leguminibus, oleribuſve his, quæ celeriter deſcendunt; omnia denique ſumere, quæ tarde concoquuntur. Venatio, durique piſces, & ex domeſticis animalibus aſſa caro maxime ju- 108, 1. vant. Nunquam vinum ſalſum bibere expedit, ne tenue quidem; aut dulce; ſed auſterum, & plenius, neque id ipſum pervetus. Si mulſo uti volet, id ex decocto melle faciendum eſt. Si frigidæ potiones ventrem ejus non turbant, his utendum potiſſimum eſt. Si quid offenſæ in cœna ſenſit, vomere debet; idque poſtero quoque die facere: tertio, modici ponderis panem ex vino eſſe, aut ova fricta ex oleo, vel ex defruto, ſimilibuſque aliis: deinde ad conſuetudinem redire. Semper autem poſt 24, 8. cibum conquieſcere, ac neque intendere a- 22, 28. nimum, neque ambulatione quamvis leni dimoveri.

CAP. VII.

Remedia ad Coli dolorem.

AT SI laxius inteſtinum dolere conſuevit, quod κόλον nominant, cum id nihil niſi genus inflationis ſit, id agendum eſt, ut concoquat aliquis; ut lectione, & aliis generibus exerceatur; utatur balneo calido, cibis quoque & potionibus calidis; denique omnimodo frigus evitet, item dulcia omnia, leguminaque, & quicquid inflare conſuevit.

CAP. VIII.

Quæ agenda ſint Stomacho laborantibus.

SI QUIS vero ſtomacho laborat, legere clare debet; poſt lectionem ambulare; tum pila, vel armis, aliove quo genere, quo ſuperior pars movetur, exerceri. Non aquam, ſed vinum calidum bibere jejunus. Cibum bis die aſſumere; ſic tamen, ut facile concoquat. Uti vino tenui & auſtero; & poſt cibum, frigidis potionibus potius. Stomachum autem infirmum indicant pallor, macies, præcordiorum dolor, nauſea, & nolentium vomitus, in jejuno dolor capitis. Quæ in quo non ſunt, is firmi ſtomachi eſt. Neque credendum utique noſtris eſt, qui cum in adverſa valetudine vinum aut frigidam aquam concupierunt, delitiarum patrocinium in accuſationem non merentis ſtomachi habent. At, qui tarde concoquunt, & quorum ideo præcordia inflantur, quive propter ardorem aliquem noctu † ſitire conſueverunt, ante quam conquieſcant, duos treſve cyathos per tenuem fiſtulam bibant. Prodeſt etiam adverſus tardam concoctionem clare legere, deinde ambulare, tum vel ungi vel lavari; aſſidue vinum frigidum bibere; & poſt cibum, magnam potionem, ſed, ut ſupra dixi, per ſiphonem: deinde omnes
24, 11. potiones aqua frigida includere. Cui vero cibus aceſcit, is ante eum bibere aquam egelidam debet, & vomere. At ſi cui ex hoc frequens dejectio incidit, quotiens

alvus

† *Aphor.* v. 27.

alvus ei conſtiterit, frigida potione potiſſimum utatur.

CAP. IX.

Quid obſervandum ſit dolore Nervorum laborantibus.

SI CUI vero dolere nervi ſolent, quod in podagra chiragrave eſſe conſuevit, huic, quantum fieri poteſt, exercendum id eſt quod affectum eſt, objiciendumque labori & frigori: niſi cum dolor increvit; ſub quo quies optima eſt. Venus ſemper inimica eſt. Concoctio, ſicut in omnibus corporis affectibus, neceſſaria. Cruditas enim id maxime lædit, & quotiens offenſum corpus eſt, vitioſa pars maxime ſentit. Ut concoctio autem omnibus vitiis occurrit, ſic rurſus aliis frigus, aliis calor. Quæ ſequi quiſque pro * habitu corporis ſui debet. Frigus inimicum eſt ſeni, tenui, vulneri, *a* præcordiis, inteſtinis, ve- 46, 14.
ſicæ, auribus, coxis, ſcapulis, naturalibus, *b* oſſibus, dentibus, nervis, vulvæ, cere- 75, 34.
bro. Idem ſummam cutem facit pallidam, aridam, *c* duram, nigram. Ex hoc horrores tremoreſque naſcuntur. At prodeſt *d* juvenibus, & omnibus plenis. Erectiorque mens eſt, & melius concoquitur, ubi frigus quidem eſt, ſed cavetur. Aqua vero frigida infuſa, præterquam capiti, etiam ſtomacho 35, 9.
prodeſt. * Item articulis doloribuſque, qui ſunt ſine ulceribus. † Item rubicundis nimis hominibus, ſi dolore vacant. Calor autem adjuvat omnia, quæ frigus infeſtat: item

* *Aph.* III. 2. a *Aph.* v. 24. b *Aph.* v. 18. c *Aph.* v. 20. d *Aph.* v. 21. * *Aph.* v. 25. † *Aph.* v. 23.

lippientes, ſi nec dolor, nec lachrymæ ſunt: nervos * quoque, qui contrahuntur; præcipueque ea ulcera, quæ ex frigore ſunt. Idem corporis colorem bonum facit: urinam movet. Si nimius eſt, corpus effœ-
28, 22. minat, nervos † emollit, ſtomachum ſolvit. Minime vero aut frigus aut calor tuta ſunt, ubi ‡ ſubita inſuetis ſunt. Nam frigus, lateris dolores, aliaque vitia; frigida aqua, ſtrumas excitat. Calor concoctionem prohibet, ſomnum aufert, ſudore digerit, obnoxium morbis peſtilentibus corpus efficit.

CAP. X.

Obſervatio in Peſtilentia.

EST etiam obſervatio neceſſaria, qua quis in peſtilentia utatur adhuc integer, cum tamen ſecurus eſſe non poſſit. Tum igitur oportet peregrinari, navigare. Ubi id non licet, geſtari, ambulare ſub divo, ante æſtum, leniter; eodemque modo ungi: &, ut ſupra comprehenſum eſt, vitare
22, 4. fatigationem, cruditatem, frigus, calorem, libidinem; multoque magis ſe continere. Si qua gravitas in corpore eſt, tum neque mane ſurgendum, neque pedibus nudis ambulandum eſt, minimeque poſt cibum, aut balneum: neque jejuno, neque cœnato vomendum eſt: neque movenda alvus; atque etiam, ſi per ſe mota eſt, comprimenda eſt. Abſtinendum potius, ſi plenius corpus eſt. Itemque vitandum balneum, ſudor, meridianus ſomnus, utique ſi ci-

* *Aphor.* v. 22. e *Aphor.* v. 16. † *Aphor.* v. 22. ‡ *Aphor.* III. 1.

ſi cibus quoque anteceſſit; qui tamen ſemel die tunc commodius aſſumitur; inſuper etiam modicus, ne cruditatem moveat. Alternis diebus invicem, modo aqua, modo vinum bibendum eſt. Quibus ſervatis, ex reliqua victus conſuetudine quam minimum mutari debet. Cum vero hæc in omni peſtilentia facienda ſint, tum in ea maxime, quam Auſtri excitarint. Atque etiam peregrinantibus eadem neceſſaria ſunt, ubi gravi tempore anni diſceſſerunt ex ſuis ſedibus, vel ubi in graves regiones venerunt. Ac ſi cætera res aliqua prohibebit, utique abſtinere debebit: atque ita a vino ad aquam, ab hac ad vinum, eo, qui ſupra poſitus eſt, modo, tranſitus ei eſſe.

LIBER SECUNDUS.

Præfatio.

INSTANTIS autem valetudinis ſigna complura ſunt. In quibus explicandis non dubitabo authoritate antiquorum virorum uti, maximeque Hippocratis; cum recentiores quoque medici, quamvis in curationibus mutarint, tamen hæc illum optime præſagiſſe fateantur. Sed antequam dico, quibus præcedentibus morborum timor ſubſit; non alienum videtur exponere, quæ tempora anni, quæ tempeſtatum genera, quæ partes ætatis, qualia

lia

lia corpora maxime tuta vel periculis opportuna ſint, quod genus adverſæ valetudinis in quoque timeri maxime poſſit. Non ‡ quod non omni tempeſtatum genere, omnis ætatis, omnis habitus homines per omnia genera morborum & ægrotent & moriantur; ſed quod frequentius tamen quædam eveniant. Ideo utile eſt ſcire unumquemque, quid, & quando maxime caveat.

CAP. I.

Quæ anni tempora, quæ tempeſtatum genera, quæ partes ætatis, qualia corpora vel tuta vel morbis opportuna ſint, & quod valetudinis genus in quoque timeri poſſit.

IGITUR ſaluberrimum † ver eſt: proxime deinde ab hoc, hiems: periculoſior æſtas: autumnus * longe periculoſiſſimus. Ex tempeſtatibus vero optimæ ‡ æquales ſunt, ſive frigidæ, ſive calidæ: peſſimæ,
33, 31. quæ maxime variant. Quo fit, ut *a* autumnus plurimos opprimat. Nam fere meridianis temporibus calor: nocturnis atque matutinis, ſimulque etiam veſpertinis, frigus eſt. Corpus ergo, & æſtate, & ſubinde meridianis caloribus relaxatum, ſubito frigore excipitur. Sed ut eo tempore id maxime fit, ſic quandocunque evenit, noxium eſt. Ubi æqualitas autem eſt, ſaluberrimi ſunt *b* ſereni dies: meliores pluvii, quam tantum nebuloſi, nubilive: optimique hieme, qui omni vento vacant: æſtate, quibus Favonii perflant. Si genus aliud ventorum eſt, ſalu-

briores

‡ *Aph.* III. 19. † *Aph.* III. 9. * *Aph.* III. 9. ‡ *Aph.* III. 8. a *Aphor.* III. 9. b *Aphor.* III. 15.

briores Septentrionales, quam Subſolani, vel * Auſtri ſunt. Sic tamen hæc, ut interdum regionum ſorte mutentur. Nam fere ventus ubique a mediterraneis regionibus veniens, ſalubris; a mari, gravis eſt. Neque ſolum in bono tempeſtatum habitu certior valetudo eſt; ſed pejores morbi quoque, ſi qui inciderunt, leviores ſunt, & promptius finiuntur. Peſſimum ægro eſt cœlum, quod ægrum fecit, adeo ut in id quoque genus, quod naturâ pejus eſt, in hoc ſtatu ſalubris † mutatio ſit. Ætas media tutiſſima eſt: quia neque juventæ calore, neque ſenectutis frigore infeſtatur. Longis morbis ſenectus, acutis adoleſcentia magis 47, 8. patet. Corpus autem habiliſſimum quadratum eſt, neque gracile, neque obeſum. Nam longa *c* ſtatura, ut in juventa decora eſt, ſic matura ſenectute conficitur. Gracile corpus infirmum; obeſum hebes eſt. Vere tamen maxime, quæcunque *d* humoris motu novantur, in metu eſſe conſuerunt. Ergo tum lippitudines, puſtulæ, profuſio ‡ ſanguinis, abſceſſus corporis, quæ ἀποςήματα Græci nominant, bilis atra, quam μελαγχολίαν appellant, inſania, morbus comitialis, angina, gravedines, deſtillationes oriri ſolent. Hi quoque morbi, qui in articulis nerviſque 238, 4. modo urgent, modo quieſcunt, tum maxime & inchoantur & repetunt. At æſtas *e* non quidem vacat pleriſque * his morbis; ſed adjicit febres, vel ardentes, vel tertianas, vomitus, alvi dejectiones, auricularum dolores, ulcera oris, cancros, cum in

cæteris

* *Galen. de Theriac. l.* I. *c.* II. *p.* 945. *T.* 13. † *Aph.* III. 3. c *Dicæarch. Geogr. c.* x. *p.* 56. *Aph.* II. 54. ‡ *Soran. Epheſ. Iſag. c.* 5. d *Aph.* III. 20. e *Aph.* III. 21. * *Soran. Epheſ. Iſag. c.* 5.

cæteris quidem partibus, tum maxime obſcœnis; & quicquid ſudore hominem reſolvit. Vix quicquam ex *f* his in autumnum non incidit; ſed oriuntur eo quoque tempore febres incertæ, lienis dolor, aqua inter cutem,
167. tabes, quam Græci φθίσιν nominant; urinæ difficultas, στραγγουρίαν quam appellant; tenuioris inteſtini morbus, quem εἰλεὸν nominant. Fit item lævitas inteſtinorum, quæ λειεντερία vocatur; coxæ dolores, morbi comitiales. Idemque tempus & diutinis malis fatigatos, & ab æſtate, etiam proxima preſſos interimit; & alios novis morbis conficit; & quoſdam longiſſimis implicat, maximeque quartanis, quæ per hiemem quoque exerceant. Neque aliud magis tempus peſtilentiæ patet, cujuſcumque ea generis eſt; quamvis variis rationibus nocet. Hiems autem *g* capitis dolores, tuſſim, & quicquid in faucibus, in * lateribus, in viſceribus mali contrahitur, irritat.

Ex tempeſtatibus, † Aquilo tuſſim movet, fauces exaſperat, ventrem *h* adſtringit, urinam ſupprimit, horrores excitat, item dolorem lateris & pectoris. Sanum tamen † corpus ſpiſſat, & mobilius atque expeditius reddit. Auſter *i* aures hebetat, ſenſus tardat, capitis dolorem movet, alvum ſolvit, totum corpus efficit hebes, humidum, languidum. Cæteri venti, quo huic vel illi propiores ſunt, eo magis vicinos his illiſve affectus faciunt. Calor omnis & jecur & lienem inflammat, mentem hebetat, &, ut *k* anima deficiat, ut ſanguis prorumpat,

f *Aph.* III. 22. g *Aphor.* III. 23. † *Cæl. Aurel. Acut. Morb.* II. * *Aph.* III. 5. h *Aph.* III. 17. 13. † *Aph.* III. 17. i *Aph.* III. 17. k *Aph.* V. 16.

rumpat, efficit. Frigus modo *l* nervorum diſtentionem, modo rigorem infert; illud *σπασμὸς*, hoc *τέτανος* Græce nominatur: nigrorem in ulceribus, & horrorem in febribus excitat. In ſiccitatibus, * acutæ febres, lippitudines, † tormina, urinæ difficultas, articulorum dolores oriuntur. Per imbres, *m* longæ febres, alvi dejectiones, angina, cancri, morbi comitiales, reſolutio nervorum, quam *παράλυσιν* Græci nominant: 178. Neque ſolum intereſt, quales dies ſint, ſed etiam quales ante præceſſerint. Si hiems ſicca Septentrionales ventos habuit, ver autem Auſtros & pluvias exhibet, fere ſubeunt *n* lippitudines, tormina, febres, maximeque in mollioribus corporibus, præcipue in muliebribus. Si vero, Auſtri *o* pluviæque hiemem occuparunt, ver autem frigidum & ſiccum eſt, gravidæ quidem fœminæ, quibus tum adeſt partus, abortu periclitantur: hæ vero quæ gignunt, imbecilles, vixque vitales edunt. Cæteros lippitudo arida, &, ſi ſeniores ſunt, gravedines atque deſtillationes male habent. At ſi a prima hieme Auſtri ad ultimum ver continuarint, laterum dolores, & inſania febricitantium, quam *φρενῖτιν* appellant, 148. quam celerrime rapiunt. Ubi vero calor a primo vere orſus æſtatem quoque ſimilem *p* exhibet, neceſſe eſt multum ſudorem in febribus ſubſequi. At ſi ſicca æſtas *q* Aquilones habuit, autumno vero imbres Auſtrique ſunt, tota hieme, quæ proxima eſt, tuſſis, deſtillatio, raucitas, in quibuſdam etiam

tabes

l *Aph.* v. 17. * *Aph.* III. 7. † III. 16. m *Aph.* III. 16. n *Aph.* III. 11. o *Aph.* III. 12. p *Aph.* III. 6. q *Aph.* III. 13.

tabes oritur. Sin autem autumnus quoque æque ſiccus *r* iiſdem Aquilonibus perflatur, omnibus quidem mollioribus corporibus, inter quæ muliebria eſſe propoſui, ſecunda valetudo contingit: durioribus vero inſtare poſſunt & aridæ lippitudines, & febres partim acutæ, partim longæ, & hi morbi, qui ex atra bile naſcuntur.

ſ Quod ad ætates vero pertinet, pueri proximique his vere optime valent, & æſtate prima tutiſſimi ſunt: ſenes æſtate & autumni prima parte: juvenes hieme, quique inter juventam ſenectutemque ſunt. Inimicior ſe-
39, 21. nibus hiems, æſtas adoleſcentibus eſt. Tum ſi qua imbecillitas oritur, proximum eſt, ut infantes, teneroſque adhuc pueros ſerpentia
386, *t* ulcera oris, quæ ἄφθας Græci nominant,
10. vomitus, nocturnæ vigiliæ, aurium humor, circa umbilicum inflammationes exerceant. Propria etiam *u* dentientium, gingivarum exulcerationes, diſtentiones nervorum, febriculæ, alvi dejectiones, maximeque caninis dentibus orientibus male habent. Quæ pericula pleniſſimi cujuſque ſunt, & cui maxime venter adſtrictus eſt. At ubi ætas paulum proceſſit, *W* glandulæ, & vertebrarum, quæ in ſpina ſunt, aliquo inclinationes, ſtrumæ, verrucarum quædam ge-
334, nera dolentia, ἀκροχορδόνας Græci appel-
11. lant, & plura alia tubercula oriuntur. Incipiente vero jam pube, *x* ex iiſdem multa, & longæ febres, & ſanguinis ex naribus curſus. Maximeque omnis pueritia, *y* primum circa quadrageſimum diem, deinde ſeptimo

r *Aph.* III.4. ſ *Aph.* III.18. t *Aph.* III. 24. u *Aph.* III.25. W *Aph.* III.26. x *Aph.* III. 27. y *Aphor.* III. 28.

ſeptimo menſe, tum ſeptimo anno, poſtea
circa pubertatem periclitatur. Siqua etiam
genera morborum in infantem inciderunt,
ac neque pubertate, neque primis coitibus,
neque in fœmina primis menſtruis finita * 172,
ſunt, fere longa ſunt: ſæpius tamen his 17.
morbi pueriles, qui diutius manſerunt,
terminantur. Adoleſcentia z morbis acutis, 43, 15.
item comitialibus, tabique maxime obje-
cta eſt: fereque juvenes ſunt, qui ſangui-
nem exſpuunt. Poſt hanc ætatem *a* laterum
& pulmonis dolores, lethargus, cholera,
inſania, ſanguinis per quædam etiam velut
ora venarum, αἱμοῤῥοΐδας Græci appellant, 62, 12.
profuſio. In ſenectute, *b* ſpiritus & urinæ 401.
difficultas, gravedo, articulorum & renum 494.
dolores, nervorum † reſolutiones, malus
corporis habitus, καχεξίαν Græci appellant,
nocturnæ vigiliæ, vitia longiora aurium, o-
culorum, etiam narium, præcipueque ſolu-
ta alvus, &, quæ ſequuntur hanc, tormi-
na, vel lævitas inteſtinorum, cæteraque fuſi
ventris mala. Præter hæc graciles, tabes,
dejectiones, deſtillationes, item viſcerum
& laterum dolores fatigant. Obeſi plerun-
que acutis morbis, & difficultate ſpirandi
ſtrangulantur, ſubitoque *c* ſæpe moriuntur.
quod in corpore tenujore vix evenit.

CAP. II.

De ſignis adverſæ valetudinis futuræ.

ANTE adverſam autem valetudinem,
ut ſupra dixi, quædam notæ oriun-
tur; quarum omnium commune
eſt,

* *Aph.* III. 28. z *Aph.* III. 29. a *Aph.* III. 30. b *Aphor.* III. 31. † *Aphor.* III. 31. VI. 57. c *Aph.* II. 44.

eſt, aliter ſe corpus habere, atque conſue-
vit; neque in pejus tantum, ſed etiam in
melius. Ergo ſi plenior aliquis, & ſpecio-
ſior, & coloratior factus eſt, a ſuſpecta habe-
re bona ſua debet. Quæ quia neque in eo-
dem habitu ſubſiſtere, neque ultra progre-
di poſſunt, fere retro, quaſi ruina quadam,
revolvuntur. Pejus tamen ſignum eſt, ubi
58, 19. aliquis contra conſuetudinem emacuit, &
51, 22. colorem decoremque amiſit: quoniam in
53, 24. his, quæ ſuperant, eſt quod morbus demat;
in his quæ deſunt, non eſt quod ipſum mor-
bum ferat. Præter hæc, protinus timeri de-
bet, ſi graviora membra ſunt; ſi crebra
ulcera oriuntur; ſi corpus ſupra conſuetu-
dinem * incaluit; ſi gravior ſomnus preſſit;
ſi tumultuoſa ſomnia fuerunt; ſi ſæpius ex-
pergiſcitur aliquis, quam aſſuevit, deinde
iterum ſoporatur; ſi corpus dormientis cir-
ca partes aliquas contra conſuetudinem † in-
ſudat, maximeque ſi circa pectus, aut cer-
vices, aut crura, vel genua, vel coxas.
Item, ſi marcet animus; ſi loqui & moveri
piget; ſi corpus torpet; ſi dolor præcordio-
rum eſt, aut totius pectoris, aut, qui in
plurimis evenit, capitis; ſi ſalivæ plenum
eſt os; ſi oculi cum dolore vertuntur; ſi
tempora aſtricta ſunt; ſi membra inhorreſ-
cunt; ſi ſpiritus gravior eſt; ſi circa fron-
tem intentæ venæ moventur; ſi frequen-
tes oſcitationes; ſi genua quaſi fatigata
ſunt, totumve ‡ corpus laſſitudinem ſentit.
Ex quibus ſæpe plura, nunquam non aliqua
febrem antecedunt. In primis tamen illud
con-

a *Aphor.* I. 3. * *Aph.* IV. 39. † *Aph.* IV. 38. ‡ *Aphor.* II. 5.

conſiderandum eſt, num cui ſæpius horum aliquid eveniat, neque ideo corporis ulla difficultas ſubſequatur. Sunt enim quædam 96, 15. proprietates hominum, ſine quarum notitia non facile quicquam in futurum præſagiri poteſt. Facile itaque ſecurus eſt in his aliquis, quæ ſæpe ſine periculo evaſit. Ille ſolicitari debet, cui hæc nova ſunt; aut qui iſta nunquam ſine cuſtodia ſui tuto habuit.

CAP. III.

Quæ bona in ægrotantibus ſigna ſint.

UBI vero febris aliquem occupat, ſcire licet, non periclitari, ſi in latus aut dextrum aut ſiniſtrum, ut ipſi in uſu eſt, cubat *a*, cruribus paulum reductis; qui fere ſani quoque jacentis habitus eſt: ſi facile convertitur; ſi noctu dormit, ſi interdiu vigilat; ſi ex facili ſpirat; ſi non conflictatur; ſi circa umbilicum *b* & pubem cutis 51, 10. 51, 16. plana eſt; ſi præcordia ejus ſine ullo ſenſu doloris æqualiter mollia in utraque parte ſunt: quod ſi paulo tumidiora ſunt, tamen digitis cedunt & non dolent. Hæc valetudo, ut ſpacium aliquod habebit, ſic tuta erit. Corpus quoque, quod æqualiter molle & calidum eſt, quodque æqualiter *c* totum inſudat, & cujus febricula † eo ſudore finitur, ſecuritatem pollicetur. Quando jam ad ſanitatem venit corpus, ſternutamentum etiam inter bona indicia eſt, & cupiditas *d* cibi vel a principio ſervata, vel etiam poſt faſtidium orta. Neque terrere debet

D ea

a *Actuar. M.Med.* II. 3. b *Aph.* II. 35. c *De Judicat.* I. 3. † *Aph.* IV. 55. d *Aphor.* II. 31.

ea febris, quæ eodem die finita eſt: ac ne ea quidem, quæ, quamvis longiore tempore tenuit, tamen ante alteram acceſſionem ex toto quievit, ſic, ut corpus integrum, quod εἰλικρινὲς Græci vocant, fieret. Si quis autem incidit vomitus, mixtus eſſe ex bile & pituita debet: & in urina ſubſidere album, læve *e*, æquale; ſic ut etiam, ſi quæ quaſi nubeculæ innatarint, in imum deferantur. Ac venter ei, qui a periculo tutus eſt, reddit mollia, figurata, atque eodem fere tempore, quo ſecunda valetudine aſſuevit, modoque convenientia his, quæ aſſumuntur. Pejor cita alvus eſt. ſed ne hæc quidem terrere protinus debet, ſi matutinis temporibus coacta magis eſt, aut ſi procedente tempore paulatim contrahitur, & rufa eſt, neque *f* fœditate odoris ſimilem alvum ſani hominis excedit. Ac lumbricos *g* quoque aliquos ſub fine morbi deſcendiſſe, nihil nocet. Si inflatio ſine inflammatione in ſuperioribus partibus † dolorem tumoremque fecit, bonum ſignum eſt ſonitus ventris inde ad inferiores partes devolutus; magiſque etiam, ſi ſine difficultate, cum ſtercore exceſſit.

CAP. IV.

Mala ſigna ægrotantium.

54, 28. CONTRA gravis morbi periculum eſt, ubi ſupinus æger jacet, porrectis manibus, & cruribus: ubi reſidere vult in ipſo acuti morbi impetu, præcipueque pulmonibus laborantibus: ubi nocturna vigilia premitur, etiamſi interdiu ſom-

nus

e *De Judicat.* 1. 8. f *De Judicat.* 1. 6. g *De Judicat.* 1. 7. † *Prænot.* x. 1. *Aph.* IV. 72.

nus accedit. ex quo tamen pejor eſt, qui
inter quartam horam & noctem, quam qui
a matutino tempore ad quartam. Peſſimum
tamen eſt, ſi ſomnus neque noctu, neque
interdiu accedit: id enim fere ſine conti-
nuo *a* delirio eſſe non poteſt. Neque vero 64, 16.
ſignum bonum eſt, ſomno ultra *b* debitum 54, 33.
urgeri: pejuſque, quo magis ſopor inter-
diu, noctuque continuat. Mali etiam mor-
bi teſtimonium eſt, vehementer & crebro
ſpirare: a ſexto *c* die cœpiſſe inhorreſcere: 49, 20.
pus expuere: vix excreare: dolorem habere 56, 3.
continuum: difficulter ferre morbum: ja-
ctare brachia & crura: ſine voluntate *d* la- 54, 31.
chrymare: habere humorem *e* glutinoſum 54, 14.
dentibus inhærentem; cutem circa *f* umbi- 49, 21.
licum & pubem macram; præcordia *g* in-
flammata, dolentia, dura, tumida, inten-
ta; magiſque, ſi hæc dextra parte quam ſini-
ſtra ſunt: periculoſiſſimum tamen eſt, ſi ve-
næ quoque ibi vehementer agitantur. Mali
etiam morbi ſignum eſt, nimis celeriter ema- 48, 9.
creſcere: caput & pedes manuſque † fri-
gidas habere, ventre & lateribus calenti-
bus; aut frigidas *h* extremas partes acuto 55, 22.
morbo urgente; aut poſt ſudorem *i* inhorre- 285,
ſcere; aut poſt vomitum *k* ſingultum eſſe, 27.
vel rubere oculos; aut *l* poſt cupiditatem
cibi, poſtve longas febres hunc faſtidire; 53, 17.
aut multum ſudare, maximeque frigido 56, 11.
ſudore; aut habere ſudores non per totum 301,
corpus æquales, quique febrem non finiant. 24.
Malæ etiam febres, quæ quotidie tempore
eodem revertantur; quæve ſemper pares

a *Aph.* VII. 18. b *Aph.* II. 3. c *Aph.* IV. 29.
d *Aph.* IV. 52. VIII. 2. e *Aph.* IV. 53. f *Aph.* II.
35. g *Aph.* II. 28. † *Aph.* VIII. 12. h *Aph.*
VII. 1. 26. i *Aph.* VII. 4. k *Aph.* VII. 3.
l *Aph.* VII. 6.

acceſſiones habeant, neque *m* tertio quoque
die leventur; quæve ſic continuent, ut per
acceſſiones increſcant, per deceſſiones tan-
tum molliantur, nec unquam integrum cor-
pus dimittant. Peſſimum eſt, ſi ne levatur
175, quidem febris, ſed æque concitata conti-
55, 20. nuat. Periculoſum eſt etiam, poſt arqua-
13. tum *n* morbum febrem oriri; utique ſi præ-
cordia dextra parte dura manſerunt, aut
dolentibus iis læva. Nulla acuta febris le-
viter terrere nos debet. Neque unquam in
acuta *o* febre, aut a ſomno non eſt terribi-
lis nervorum diſtentio. Timere etiam ex
ſomno *p*, mali morbi eſt. Itemque in pri-
ma febre protinus mentem eſſe turbatam,
membrumve aliquod eſſe reſolutum. Ex
quo caſu quamvis vita redditur, tamen id
56, 13. fere membrum debilitatur. Vomitus etiam
296, periculoſus eſt ſinceræ pituitæ vel bilis; pe-
10. jorque, ſi viridis, aut *q* niger eſt. At mala
56, 17. urina eſt, in qua ſubſidunt ſubrubra aut li-
vida: deterior, in qua quaſi fila quædam
tenuia atque alba: peſſima ex his, ſi tan-
quam ex furfuribus factas nubeculas repræ-
ſentat. Diluta quoque, atque alba, vitio-
ſa eſt, *r* ſed in phreniticis maxime. Alvus
autem mala eſt, ex toto ſuppreſſa. Pericu-
loſa etiam, quæ inter febres fluens con-
quieſcere hominem in cubili non patitur; u-
tique, ſi quod deſcendit, eſt perliquidum,
aut albidum, aut pallidum, aut ſpumans.
Præter hæc periculum oſtendit id, quod
excernitur, ſi eſt exiguum, glutinoſum, læ-
56, 32. ve, album, idemque ſubpallidum; vel ſi
eſt

m *Aph.* IV. 43. n *Aph.* IV. 62. o *Aph.* IV. 66. p *Aph.* IV. 67. q *Aph.* IV. 22. r *Aph.* IV. 72.

eſt aut lividum, aut bilioſum, aut cruentum, aut pejoris odoris, quam ex conſue- 56, 33.
tudine. † Malum eſt etiam, quod poſt febres longas ſincerum eſt.

CAP. V.

De ſignis longæ valetudinis.

POST hæc indicia, notum eſt longum morbum fieri: ſic enim neceſſe eſt, niſi occidit. Neque ulla alia ſpes in magnis eſt, quam ut impetum morbi trahendo aliquis effugiat, porrigaturque in id tempus, quod curationi locum præſtet. Protinus tamen ſigna quædam ſunt, ex quibus colligere poſſumus, morbum, etſi non interemerit, longius tamen tempus habiturum.
Ubi frigidus *a* ſudor inter febres non acu- 56, 11.
tas circa caput tantum, & cervices oritur; aut ubi, febre non quieſcente, corpus * inſudat; aut ubi corpus modo *b* frigidum, modo calidum eſt, & color alius ex alio fit; aut ubi, quod inter febres † aliqua parte abſceſſit, ad ſanitatem non pervenit; aut
ubi æger pro ſpacio parum emacreſcit. Item, 48, 9.
ſi urina modo liquida & *c* pura eſt, modo habet quædam ſubſidentia; ſi lævia atque alba rubrave ſunt, quæ in ea ſubſidunt; aut ſi quaſdam quaſi miculas repræſentat;
aut ſi bullulas excitat. 60, 31.

CAP. VI.

De indiciis mortis.

SED inter hæc quidem, propoſito metu, ſpes tamen ſupereſt. Ad ultima vero

† *Aph.* VII. 6. a *Aph.* IV. 37. *Coac. Præn.* IV. 8. 39. 40. *De Jud.* VI. 9. VIII. 2. 3. 4. 5. * *Aph.* IV. 56. b *Aph.* VII. 60. † *Aph.* IV. 51. c *De Jud.* VI. 1. 2. *Aph.* VII. 31.

jam ventum eſſe teſtantur, *a* nares acutæ, collapſa tempora, *b* oculi concavi, frigidæ languidæque aures & imis partibus leniter verſæ, cutis circa frontem dura & intenta, color aut niger aut perpallidus; multoque magis, ſi ita hæc ſunt, ut neque *c* vigilia præceſſerit, neque ventris reſolutio, neque inedia. Ex quibus cauſis interdum hæc ſpecies oritur, ſed uno die finitur. Itaque diutius durans, mortis index eſt. Si vero in morbo vetere *d* jam triduo talis eſt, in propinquo mors eſt: magiſque, ſi præter hæc oculi quoque lumen *e* refugiunt, & illachry-
51, 15. mant; quæque in iis alba eſſe debent *f*, rubeſcunt; atque in iiſdem *g* venulæ pallent; pituitaque in iis innatans, noviſſime angulis *h* inhæreſcit; alterque ex his minor eſt; iique aut vehementer ſubſederunt, aut facti tumidiores ſunt; perque ſomnum *i*
72, 18. palpebræ non committuntur, ſed inter has ex albo oculorum aliquid apparet; neque id fluens alvus expreſſit: eædemque palpebræ pallent, & idem *k* pallor labra & nares decolorat: eademque labra, & nares, oculique, & palpebræ, & ſupercilia, aliquave ex his pervertuntur; iſque propter imbecillitatem jam non audit, aut non videt.

50, 30. Eadem mors denunciatur, ubi æger ſupinus *l* cubat, eique genua *m* contracta ſunt: ubi deorſum ad pedes ſubinde delabitur:
51, 14. ubi brachia & *n* crura nudat, & inæqualiter diſpergit, neque iis calor ſubeſt: ubi
51, 7. hiat *o*: ubi aſſidue dormit: ubi is, qui mentis ſuæ non eſt, neque id facere ſanus ſo-

let,

a *Præn.* II. 6. *Coac. Præn.* I. 104. b *Præn.* II. 7. c *Præn.* II. 13. d *Præn.* II. 17. *Pl.* VII. 51. e *Pr.* II. 19. 20. f *Pr.* II. 23. g *Id.* II. 24. h *Id.* II. 24. i *Aph.* VI. 52. *Præn.* III. 1. 2. k *Aph.* IV. 49. l *Pr.* III. 8. m *Id.* III. 14. n *Id.* III. 10. o *Id.* III. 3.

let, dentibus *p* ſtridet: ubi ulcus, *q* quod aut 63, 22.
ante, aut in ipſo morbo natum eſt, aridum,
& aut pallidum, aut lividum factum eſt.
Illa quoque mortis indicia ſunt, * ungues, 66. 14.
digitique pallidi; frigidus *r* ſpiritus: aut ſi
manibus quis in febre, & acuto morbo,
vel inſania, pulmoniſve dolore, vel capitis,
in veſte *ſ* floccos legit, fimbriaſve diducit,
vel in adjuncto pariete, ſi qua minuta emi-
nent, carpit. Dolores etiam circa coxas
& inferiores partes orti, ſi ad viſcera tranſ-
ierunt, ſubitoque deſierunt, mortem ſub-
eſſe teſtantur; magiſque, ſi alia quoque
ſigna acceſſerunt. Neque is ſervari poteſt,
qui ſine ullo tumore febricitans, ſubito
ſtrangulatur, aut devorare ſalivam ſuam
non poteſt: cuive in eodem febris corporiſ-
que habitu cervix *t* invertitur, ſic ut devo-
rare æque nihil poſſit: aut cui ſimul & con-
tinua febris & ultima corporis infirmitas 52, 6.
eſt: aut cui, febre non quieſcente, exterior
pars *u* friget, interior ſic calet, ut etiam ſi- 51, 25.
tim faciat: aut qui, febre æque non quie- 90, 23.
ſcente, ſimul & *w* delirio & ſpirandi diffi-
cultate vexatur: aut qui, epoto *x* veratro,
exceptus diſtentione nervorum eſt: aut qui
ebrius obmutuit. Is enim fere *y* nervorum
diſtentione conſumitur, niſi aut febris ac-
ceſſit, aut eo tempore, quo ebrietas ſolvi
debet, loqui cœpit. Mulier quoque gravi-
da *z* acuto morbo facilè conſumitur: & is,
cui ſomnus dolorem *a* auget: & cui protinus,
in recenti morbo, bilis atra *b* vel infra vel
ſupra ſe oſtendit: cuive alterutro modo ſe

p *Id.* IV. 4. q *Id.* IV. 7. 8. * *Aph.* VIII. 12. r *Id.* IV. 9. ſ *Id.* IV. 14. t *Aph.* IV. 35. u *Aph.* IV. 48. W *Aph.* IV. 50. x *Aph.* IV. 16. V. 1. *Coac.* IV. 24. y *Aph.* V. 5. z *Aph.* V. 30. a *Aph.* II. 1. b *Aph.* IV. 22.

prompſit, cum jam longo morbo corpus
51, 12. ejus eſſet extenuatum & confectum. Spu-
70, 32. tum etiam *c* bilioſum, & purulentum, ſive
71, 2. ſeparatim iſta, ſive mixta proveniunt, in-
teritus periculum oſtendunt. Ac, ſi circa
ſeptimum diem tale eſſe cœpit, proximum
eſt, ut is circa quartumdecimum diem de-
cedat, niſi alia ſigna mitiora pejorave ac-
ceſſerint. quæ quo leviora graviorave ſub-
ſecuta ſunt, eo vel ſeriorem mortem, vel
maturiorem denunciant. Sudor quoque *d*
301, frigidus in acuta febre peſtiferus eſt: atque
24. in omni morbo vomitus, qui *e* varius, &
52, 18. multorum colorum eſt; præcipueque, ſi malus
in hoc odor eſt. Ac ſanguinem quoque in
febre *f* vomuiſſe, peſtiferum eſt. Urina ve-
52, 21. ro *g* fulva & tenuis in magna cruditate eſſe
conſuevit; & ſæpe, antequam ſpacio matu-
reſcat, hominem rapit. Itaque ſi talis diutius
permanet, periculum mortis oſtendit. Peſ-
ſima *h* tamen eſt, præcipueque mortifera,
nigra, craſſa, mali odoris. Atque in viris
quidem & mulieribus talis deterrima eſt.
In *i* pueris vero, quæ tenuis & diluta eſt.
Alvus quoque varia, peſtifera eſt; & quæ
ſtrigmentum, ſanguinem, bilem, *k* viride
aliquid, modo diverſis temporibus, modo
ſimul, & in miſtura quadam, diſcreta ta-
men repræſentat. Sed hæc quidem poteſt
paulo diutius trahere. In præcipiti vero jam
eſſe denunciat, quæ liquida, eademque vel
52, 34. nigra *l*, vel pallida, vel pinguis eſt; uti-
53, 2. que, ſi magna fœditas *m* odoris acceſſit.
Illud interrogari me poſſe ab aliquo ſcio:

ſi cer-

c *Aph.* IV. 23. d *Præn.* V. 4. e *Præn.* XII. 11. 12. 13. 14. f *Aph.* VII. 37. g *De Jud.* VII. 5. h *Præn.* XI. 14. 15. i *Plin.* XXVIII. 6. k *Præn.* X. 8. 9. l *Vict. Acut.* XLVIII. 1. m *Præn.* X. 6.

ſi certa futuræ mortis indicia ſunt, quomodo interdum deſerti a medicis convaleſcant, quoſdamque fama prodiderit in ipſis funeribus revixiſſe? Quinetiam vir jure magni nominis Democritus, ne finitæ quidem vitæ ſatis certas notas eſſe, propoſuit, quibus medici credidiſſent: adeo illud non reliquit, ut certa aliqua ſigna futuræ mortis eſſent. Adverſus quod ne illud quidem dicam, quod in vicino ſæpe quædam notæ poſitæ, non bonos, ſed imperitos medicos decipiunt (quod Aſclepiades ſciens, funeri obvius inclamavit, eum vivere, qui efferebatur:) * nec protinus *n* crimen artis eſſe, ſi quod profeſſoris ſit. Illa tamen moderatius ſubjiciam. Conjecturalem *o* artem 13, 22. eſſe medicinam, rationemque conjecturæ talem eſſe, ut cum ſæpius aliquando reſponderit, interdum tamen fallat. Non itaque, ſi quid vix *p* milleſimo in corpore aliquem decipit, id fidem non habet, cum per innumerabiles homines reſpondeat. Idque non in his tantum, quæ peſtifera ſunt, dico; ſed in his quoque, quæ ſalutaria. Siquidem *q* etiam ſpes interdum fruſtratur, & moritur aliquis, de quo medicus ſecurus primo fuit. Quæque medendi cauſa reperta ſunt, nonnunquam in pejus aliquibus ver- 18, 13. tunt. Neque id evitare humana imbecillitas 19, 18. in tanta varietate corporum poteſt. Sed eſt tamen medicinæ fides, quæ multo ſæpius, perque multo † plures ægros prodeſt. Neque tamen ignorare oportet, in *r* acutis morbis fallaces magis notas eſſe & ſalutis, & mortis.

CAP.

* *Soran. Epheſ. cap.* xv. n *Hipp. de Arte* xv. 6. 7. o *Sext. Emp adv. Mat. l.* 1. *c.* 3. *Macrob. Sat.* vii. 15. p *Cic. de N. D.* ii. 4. q *Quintil. Declam.* viii. *p.* 110. † *Galen. M. Med.* lxi. r *Aph.* ii. 19.

CAP. VII.

De notis, quas aliquis in ſingulis morborum generibus habere poſſit.

SED cum propoſuerim ſigna, quæ in omni adverſa valetudine communia eſſe conſueverunt; ad ea quoque tranſibo, ut, quas aliquis in ſingulis morborum generibus habere poſſit notas, indicem. Quædam autem ſunt, quæ ante febres, quædam quæ inter eas, quid aut intus ſit, aut venturum ſit, oſtendunt. Ante febres, ſi caput grave eſt, aut ex ſomno oculi caligant, aut frequentia ſternutamenta ſunt, circa caput aliquis pituitæ impetus timeri poteſt. Si ſanguis, aut calor abundat, proximum eſt, ut aliqua parte profluvium
48,9. ſanguinis fiat. Si ſine cauſa quis emacreſcit, ne in malum habitum corpus ejus decidat, metus eſt. Si præcordia dolent, aut inflatio gravis eſt, aut toto die non concocta fertur urina, cruditatem eſſe manifeſtum eſt. Quibus diu color *a* ſine morbo regio malus eſt, hi vel capitis doloribus conflictantur, vel terram edunt. Qui diu habent faciem *b* pallidam & tumidam, aut capite, aut viſceribus, aut alvo laborant. Si in continua febre puero venter nihil reddit,
64,17. mutaturque ei color, nec ſomnus *c* accedit, ploratque is aſſidue, metuenda nervorum diſtentio eſt. Frequens autem deſtillatio in corpore tenui longoque, tabem timendam eſſe teſtatur. Ubi pluribus diebus non deſcen-

a *II. Præd.* xxxix. 1. 2. 3. b *II. Præd.* xxix. 7. 8. c *Aph.* vii. 18.

deſcendit alvus, docet, aut ſubitam dejectionem, aut febriculam inſtare. Ubi pedes tument, & longæ dejectiones ſunt, aut dolor in imo ventre & coxis eſt, aqua inter cutem inſtat. ſed hoc morbi genus ab ilibus oriri ſolet. Idem propoſitum periculum eſt his, quibus, cum voluntas deſidendi eſt, venter nihil reddit, niſi & ægre & durum. Cum tumor in *d* pedibus eſt, idemque modo dextra, modo ſiniſtra parte ventris, invicem oritur atque finitur, a jocinore id malum proficiſci videtur. Ejuſdem morbi nota eſt, ubi circa *e* umbilicum inteſtina torquentur (ςρόφον Græci nominant) coxæque dolores manent, qui neque tempore, neque remediis ſolvuntur. Dolor autem articulorum, prout in pedibus, manibuſve, aut alia qualibet parte ſic eſt, ut eo loco nervi contrahantur; aut ſi id membrum, ex levi cauſa fatigatum, æque frigido, calidoque offenditur, ποδάγραν χειράγρανve, vel ejus articuli, in quo id ſentitur, morbum futurum eſſe denunciat. Quibus in pueritia ſanguis ex naribus fluxit, dein fluere deſiit, hi vel capitis doloribus conflictentur neceſſe eſt, vel in articulis aliquas exulcerationes graves habeant, vel aliquo morbo etiam debilitentur. Quibus fœminis * menſtrua non proveniunt, neceſſe eſt capitis acerbiſſimi dolores ſint, vel quælibet alia pars morbo infeſtetur. Eademque his pericula ſunt, quibus articulorum vitia, ut dolores, tumoreſque, ſine podagra ſimilibuſque morbis, oriuntur,

d *Pran.* VIII.4. e *Aph.* IV. 11. * *Aph.* V. 57.

tur, & deſinunt. Utique, ſi ſæpe tempora iiſdem dolent, noctuque corpora inſudant; frons prurit, lippitudinis metus eſt. Si mulier a partu vehementes dolores habet, neque præterea ſigna mala ſunt, circa viceſimum diem aut ſanguis per nares erumpet, aut in inferioribus aliquid abſcedet. Quicunque etiam dolorem ingentem circa tempora & frontem habebit, ei alterutra ratione finiet: magiſque, ſi juvenis erit, per ſanguinis profuſionem; ſi ſenior, per ſuppurationem. Febris autem, quæ ſubito ſine ratione, ſine bonis ſignis finita eſt, fere revertitur. Cui fauces ſanguine & interdiu & noctu replentur, ſic, ut neque capitis dolores, neque præcordiorum, neque tuſſis, neque vomitus, neque febricula præceſſerit; hujus aut in naribus, aut in faucibus ulcus reperietur. Si mulieri ex inguine febricula orta eſt, neque cauſa apparet, ulcus in vulva eſt. *f* Urina autem craſſa, ex qua quod deſidit, album eſt, ſignificat circa articulos, aut circa viſcera dolorem, metumque morbi eſſe. Eadem viridis, aut viſcerum dolorem, tumoremque cum aliquo periculo ſubeſſe, aut corpus certe integrum non eſſe, teſtatur. At ſi † ſanguis aut pus *g* in urina eſt, vel veſica, vel renes exulcerati ſunt. Si hæc craſſa, carunculas *h* quaſdam exiguas aut quaſi capillos habet, aut ſi *i* bullat, aut male *k* olet, aut interdum quaſi arenam, interdum quaſi ſanguinem trahit, dolent autem coxæ, quæque inter has ſuperque pubem ſunt, & acce-

f *Aph.* IV.74. *Plin.* XXVIII.6. † *Aph.* IV.78. 81. g *Aphor.* IV. 75. h *Aphor.* IV. 76. i *Plin.* XXVIII.6. k *Aph.* IV. 81.

accedunt frequentes ructus, interdum vomitus bilioſus, extremæque partes frigeſcunt; urinæ crebra cupiditas, ſed magna difficultas eſt, & quod inde excretum eſt, aquæ ſimile, vel rufum, vel pallidum eſt, paulum tamen in eo levamenti eſt, alvus vero cum multo ſpiritu redditur, utique in renibus vitium eſt. At ſi paulatim deſtillat, vel ſi ſanguis per hanc editur, & in eo quædam cruenta concreta ſunt, idque ipſum cum difficultate redditur, & circa pubem interiores partes dolent, in eadem veſica vitium eſt. Calculoſi vero his indiciis cognoſcuntur. Difficulter urina redditur; paulatimque, interdum etiam ſine voluntate, † deſtillat. Eadem arenoſa *l* eſt. nonnunquam aut ſanguis, aut cruentum, aut purulentum aliquid cum ea excernitur. Eamque quidam promptius recti, quidam reſupinati, maximeque hi qui grandes calculos habent, quidam etiam inclinati reddunt, colemque extendendo, dolorem levant. Gravitatis quoque cujuſdam in ea parte ſenſus eſt; atque ea curſu, omnique motu augetur. Quidam etiam, cum torquentur, pedes inter ſe, ſubinde mutatis vicibus, implicant. Fœminæ vero oras naturalium ſuorum manibus admotis ſcabere crebro coguntur. Nonnunquam, ſi digitum admoverint, ubi veſicæ cervicem is urget, calculum ſentiunt. At, qui ſpumantem ſanguinem excreant, his in pulmone vitium eſt. Mulieri gravidæ *m* ſine modo fuſa alvus elidere partum poteſt. † Eidem ſi 73, 34.

lac

† *Aph.* v. 80. l *Aph.* IV. 79. m *Aph.* V. 34.
‡ Solet. *Treverius.*

lac [n] ex mammis profluit, imbecillum eſt, quod intus gerit. Duræ mammæ, ſanum illud eſſe, teſtantur. Frequens [o] ſingultus, & præter conſuetudinem continuus, jecur inflammatum eſſe, ſignificat. Si [p] tumores ſuper ulcera ſubito eſſe deſierunt, idque a tergo incidit, vel diſtentio nervorum, vel rigor timeri poteſt: at, ſi a priore parte id evenit, vel lateris acutus dolor, vel inſania expectanda eſt. Interdum etiam hujuſmodi caſum, quæ tutiſſima inter hæc eſt,
47, 14. profuſio alvi ſequitur. Si ora [q] venarum,
401. ſanguinem ſolita fundere, ſubito ſuppreſſa
17. ſunt, aut aqua inter cutem, aut tabes ſequitur. Eadem tabes ſubit, ſi in lateris dolo-
67, 2. re orta ſuppuratio intra [r] quadraginta dies purgari non potuit. At, ſi longa [ſ] triſtitia cum longo timore & vigilia eſt, atræ bilis morbus ſubeſt. Quibus ſæpe ex naribus fluit ſanguis, his aut lienis tumet, aut capitis dolores ſunt: quos ſequitur, ut quædam ante oculos tanquam imagines obverſentur. At, quibus magni lienes ſunt, his [t] gingivæ malæ ſunt, & os olet, aut ſanguis aliqua parte prorumpit. Quorum ſi nihil evenit,
215, neceſſe eſt in cruribus mala ulcera, & ex
13. his nigræ cicatrices fiant. Quibus cauſa doloris, neque ſenſus [u] ejus eſt, his mens laborat. Si in ventrem [x] ſanguis confluxit, ibi in pus vertitur. Si a coxis, & ab inferioribus partibus dolor in pectus tranſit, neque ullum ſignum malum acceſſit, ſuppurationis eo loco periculum eſt. Quibus ſine febre aliqua parte dolor, aut prurigo, cum

n *Aph.* v. 52. o *Aph.* vII. 17. p *Aph.* v. 65. q *Aph.* vI. 12. r *Aph.* v. 15. ſ *Aph.* vI. 23. t *De Int. Aff.* xxxIv. 9. 10. *Æg. de Re Med.* L. III. c. 49. u *Aph.* II. 6. x *Aph.* vI. 20.

cum rubore & calore eſt, ibi aliquid ſuppurat. Urina quoque, quæ in homine parum ſano liquida eſt, circa aures futuram aliquam ſuppurationem eſſe denunciat.

Hæc vero, cum ſine febre quoque vel latentium, vel futurarum rerum notas habeant, multo certiora ſunt, ubi febris acceſſit; atque etiam aliorum morborum tum ſigna naſcuntur. Ergo protinus inſania timenda eſt, ubi expeditior alicujus, quam ſani fuit, ſermo eſt, ſubitaque loquacitas orta eſt, & hæc ipſa ſolito audacior: aut ubi raro quis & vehementer ſpirat, venaſque concitatas habet, præcordiis duris & tumentibus. Oculorum [y] quoque frequens motus; & in capitis dolore offuſæ oculis tenebræ: vel, nullo dolore ſubſtante, ſomnus ereptus, continuataque nocte & die vigilia; vel proſtratum [z] contra conſuetudinem corpus in ventrem, ſic, ut ipſius alvi dolor id non coegerit; item, robuſto adhuc corpore, inſolitus dentium ſtridor, 55, 1. inſaniæ ſigna ſunt. Si quid etiam abſceſſit, &, antequam ſputum prodiret, manente adhuc in corpore ſolita febre, ſubſedit, periculum affert primum furoris, deinde interitus. Auris [a] quoque dolor acutus, cum febre continua vehementique, ſæpe mentem turbat: & ex eo caſu juniores interdum intra ſeptimum diem moriuntur; ſeniores tardius: quoniam neque æque magnas febres experiuntur, neque æque inſaniunt. ita ſuſtinent, dum is affectus in pus vertatur. Suffuſæ quoque [b] ſanguine

mulie-

y *Coac. Praen. III.* 331. 332. 333. z *Coac. Praen. VI.* 104. a *Coac. Praen. II.* 58. b *Aph.* V. 40.

mulieris mammæ, furorem venturum eſſe, teſtantur. Quibus autem longæ *c* febres ſunt, his aut abſceſſus aliqui, aut articulorum dolores erunt. Quorum faucibus in febre illiditur ſpiritus, inſtat his nervorum diſtentio. Si angina ſubito *d* finita eſt, in pulmonem id malum tranſit; idque ſæpe intra ſeptimum diem occidit: quod niſi incidat, ſequitur, ut aliqua parte ſuppuret. Denique, poſt alvi longam reſolutio-
226, nem *e* tormina: poſt hæc, inteſtinorum læ-
14. vitas oritur. Poſt nimias deſtillationes, tabes *f*. Poſt lateris *g* dolorem, vitia pulmonum: poſt hæc, *h* inſania. Poſt magnos *i* fervores corporis, nervorum rigor, aut diſtentio. Ubi caput *k* vulneratum eſt, deli-
51, 6. rium: ubi vigilia *l* torſit, nervorum diſten-
58, 30. tio: ubi vehementer venæ *m* ſupra ulcera moventur, ſanguinis profluvium erit.

Suppuratio vero pluribus modis excitatur. Nam ſi longæ febres ſine dolore, ſine manifeſta cauſa remanent, in aliquam partem id malum incumbit, ſed in junioribus tantum: nam in ſenioribus ex ejuſmodi morbo quartana fere naſcitur. Eadem ſuppuratio fit, ſi præcordia dura & dolentia ante *n* diem vigeſimum hominem non ſuſtulerunt, neque ſanguis ex naribus fluxit, maximeque in adoleſcentibus; utique, ſi inter principia aut oculorum caligo, aut capitis dolores fuerunt: ſed tum in inferioribus partibus aliquid abſcedit. At ſi præcordia tumorem *o* mollem habent, neque habere intra ſexaginta dies deſinunt,

hæ-

c *Aph.* IV. 44. d *Aph.* V. 10. *Act. Meth. Med.* I. 17. e *Aph.* VII. 23. 75. f *De l. in Hom.* XXVII. 1. g *Aph.* VII. 11. h *Aph.* VII. 12. i *Aph.* VII. 13. k *Aph.* VII. 14. l *Aph.* VII. 18. m *Aph.* VII. 21. n *Coac. Præn.* II. 228. o *Coac.* II. 232.

hæretque per omne id tempus febris, tum in ſuperioribus partibus fit abſceſſus: ac, ſi inter ipſa initia ſanguis e naribus non fluit, circa aures erumpit. Cumque omnis longus tumor ad ſuppurationem fere ſpectet, magis eo tendit is, qui in præcordiis, quam is, qui in ventre eſt: & is, qui ſupra umbilicum, quam is, qui infra eſt. Si laſſitudinis etiam ſenſus in febre eſt, vel in maxillis, vel in articulis aliquid abſcedit. † Interdum quoque urina tenuis & cruda ſic diu fertur, ut alia ſalutaria ſigna ſint, exque eo caſu plerunque infra transverſum ſeptum (quod διάφραγμα Græci vocant) fit abſceſſus. Dolor pulmonis, ſi neque per ſputa, neque per cucurbitulas, neque per ſanguinis detractionem, neque per victus rationem finitus eſt, vomicas aliquas interdum excitat, aut circa vigeſimum diem, aut circa triceſimum, aut circa quadrageſimum, nonnunquam etiam circa ſexageſimum. Numerabimus autem ab eo die, quo primum febricitavit aliquis, aut inhorruit, aut gravitatem ejus partis ſenſit. Sed hæ vomicæ modo a pulmone, modo a coſtarum parte naſcuntur. Quod ſuppurat, ea parte, quam afficit, dolorem inflammationemque concitat, ipſumque calidius eſt: &, ſi in partem ſanam aliquis decubuit, onerare eam ex pondere aliquo videtur. Omnis etiam ſuppuratio, quæ nondum oculis patet, ſic deprehendi poteſt: ſi febris non dimittit, eaque interdiu levior eſt, noctu increſcit; *p* multus ſudor oritur; cupidi-

† *Aph.* IV. 31. *p* *De loc. in Hom.* XXVIII. 12.

tas tuſſiendi eſt, & pene nihil in tuſſi excreatur; oculi cavi ſunt; malæ rubent; venæ ſub lingua inalbeſcunt; in manibus fiunt adunci ungues; digiti, maximeque ſummi, calent; in pedibus [q] tumores ſunt; ſpiritus difficilius trahitur; cibi faſtidium eſt; puſtulæ toto corpore oriuntur. Quod ſi protinus initio dolor & tuſſis fuit, & ſpiritus difficultas, vomica vel ante vel circa vigeſimum diem erumpet. Si ſerius iſta cœperint, neceſſe eſt quidem increſcant, ſed quo minus cito adfuerint, eo tardius ſolventur. Solent etiam in gravi morbo
55, 6. pedes cum digitis unguibuſque nigreſcere. quod ſi non eſt mors conſecuta, & reliquum corpus convaluit, pedes tamen decidunt.

CAP. VIII.

Quæ notæ in quoque morbi genere vel ſpem vel pericula oſtendant.

SEQUITUR, ut in quoque morbi genere proprias notas explicem, quæ vel ſpem, vel periculum oſtendant. Ex veſica dolenti, ſi purulenta [a] urina proceſſit, inque eo læve & album ſubſedit, metum detrahit. In pulmonis morbo, ſi ſputo [b] ipſo levatur dolor, quamvis id purulentum eſt, tamen, ſi æger facile ſpirat, facile excreat, morbum ipſum non difficulter fert, poteſt ei ſecunda valetudo contingere. Neque inter initia terreri convenit, ſi protinus ſputum miſtum eſt rufo quodam ſanguine, dummodo ſtatim ſedetur. Laterum [c] dolores,

q *De loc. in Hom.* XXVIII. 8. a *Præn.* XIX. 11. b *Præn.* XIII. 16. *Præd.* II. XII. 2. c *Aph.* V. 15.

lores, ſuppuratione facta, deinde intra
quadrageſimum diem purgata, finiuntur. 62, 15.
Si in jocinore vomica eſt, & ex ea fer-
tur pus purum *d* & album, ſalus ei facilis. 71, 13.
Id enim malum in tunica eſt. Ex ſuppu-
rationibus vero hæ tolerabiles ſunt, quæ
in *e* exteriorem partem feruntur, & acuun-
tur. At ex his, quæ intus *f* procedunt,
hæ leviores, quæ concluſæ cutem non af-
ficiunt, eamque & ſine dolore & ejuſdem
coloris, cujus reliquæ partes ſunt, ſinunt
eſſe. Pus *g* quoque, quacumque parte erum-
pit, ſi eſt læve, album & unius modi, ſine 410,
ullo metu eſt; &, quo effuſo, febris proti- 34.
nus conquievit, deſieruntque urgere cibi fa-
ſtidium & potionis deſiderium. Si quan-
do etiam ſuppuratio deſcendit in crura,
ſputumque ejuſdem factum pro ruſo puru-
lentum eſt, periculi minus eſt. At in ta-
be ejus, qui ſalvus futurus eſt, ſputum eſſe
debet album, *h* æquale, totum, ejuſdem-
que coloris, ſine pituita: eique etiam ſi-
mile eſſe oportet, ſi quid in nares a capi-
te deſtillat. Longe optimum eſt, *i* febrem
omnino non eſſe: ſecundum eſt, tantillam
eſſe, ut neque tantulum cibum impediat,
neque crebram ſitim faciat. Alvus *k* in hac
valetudine ea tuta eſt, quæ quotidie coa-
cta, eaque convenientia his, quæ aſſumun-
tur, reddit. Corpus id, quod minime te-
nue, maximeque lati *l* pectoris atque ſetoſi
eſt, cujuſque cartilago exigua, & carnoſa
eſt. Super tabem ſi mulieri quoque ſuppreſſa
menſtrua fuerunt, & circa pectus atque

d *Aph.* VII. 45. e *Præn.* VII. 3. f *Præn.* VII. 5. g *Præn.* VII. 6. h *Prædict.* II. XII. 2. i *Præd.* II. XII. 4. k *Præd.* II. XII. 5. l *Præd.* II. XII. 7.

ſcapulas dolor manſit, ſubitoque *m* ſanguis
erupit, levari morbus ſolet: nam & tuſſis
minuitur, & ſitis atque febriculæ deſinunt.
Sed iiſdem *n* fere, niſi redit ſanguis, vomica
erumpit: quæ quo cruentior, eo melior eſt.
Aqua autem inter cutem minime terribilis
161, 5. eſt, quæ nullo antecedente morbo cœpit:
deinde, quæ longo morbo ſupervenit; uti-
que, ſi firma *o* viſcera ſunt; ſi ſpiritus faci-
lis; ſi nullus dolor; ſi ſine calore corpus eſt;
æqualiterque in extremis partibus macrum
eſt; ſi venter mollis; ſi nulla *p* tuſſis; nulla
ſitis; ſi lingua, ne per ſomnum quidem, ina-
reſcit; ſi cibi cupiditas eſt; ſi venter medica-
mentis movetur; ſi per ſe * excernit mollia &
figurata; ſi non extenuatur; ſi urina, & vini
mutatione, & epotis aliquibus medicamen-
tis mutatur; ſi corpus ſine laſſitudine eſt, &
motum facile ſuſtinet: ſiquidem in quo o-
mnia hæc ſunt, is ex toto tutus eſt: in quo
plura ex his ſunt, is in bona ſpe eſt. Articu-
lorum vero vitia, ut podagræ chiragræque,
73, 7. ſi juvenes *q* tentarunt, neque callum induxe-
runt, ſolvi poſſunt: maximeque *r* tormini-
bus leniuntur, & ſi quocumque modo ven-
73, 16. ter fluit. Item morbus *ſ* comitialis ante pu-
bertatem ortus, non ægre finitur. Et, in
quo ab una parte corporis venientis acceſſio-
nis ſenſus incipit, optimum eſt a manibus
pedibuſve initium fieri: deinde, a lateribus:
peſſimum inter hæc, a *t* capite. Atque in
his quoque ea maxime proſunt, quæ per
dejectiones excernuntur. Ipſa autem deje-
73, 25. ctio ſine ulla noxa eſt, quæ ſine febre eſt;
ſi ce-

m *II. Præd.* XIV. 3. n *II. Præd.* XIV. 6. 7.
o *II. Præd.* XI. 6. p *II. Præd.* XI. 16. * *Aph.* VII.
29. q *II. Præd.* XV. 6. 7. 8. r *II. Præd.* XV. 4.
ſ *II. Præd.* XVI. 1. *Aph.* V. 7. t *II. Præd.* XVI. 7.

ſi celeriter deſinit ; ſi contrectato ventre
nullus motus ejus ſentitur ; ſi extremam al-
vum ſpiritus ſequitur. Ac ne tormina qui- 224.
dem periculoſa ſunt, ſi ſanguis & ſtrigmen-
ta deſcendunt, dum febris cæteræque acceſ-
ſiones hujus morbi abſint: adeo ut etiam
gravida *u* mulier, non ſolum conſervari
poſſit, ſed etiam partum reſervare. Prodeſt-
que in hoc morbo, ſi jam ætate aliquis
proceſſit. Contra, inteſtinorum *x* lævitas 226.
facilius a teneris ætatibus depellitur: uti-
que, ſi ferri urina, & ali cibo corpus inci-
pit. Eadem ætas prodeſt & in coxæ dolore,
& humerorum, & in omni reſolutione ner-
vorum. Ex quibus coxa, ſi ſine torpore eſt,
ſi leviter friget, quamvis magnos dolores
habet, tamen & facile & mature ſanatur:
reſolutumque membrum, ſi nihilo minus
alitur, fieri ſanum poteſt. Oris reſolutio
etiam, alvo cita finitur. Omniſque dejectio
y lippienti prodeſt. At varix *z* ortus, vel 368,
per ora venarum ſubita profuſio ſanguinis, 28.
vel tormina, inſaniam tollunt. Humero- 348,
rum *a* dolores, qui ad ſcapulas vel manus 15.
tendunt, vomitu atræ bilis ſolvuntur. Et
quiſquis dolor deorſum tendit, ſanabilior eſt. 76, 5.
Singultus *b* ſternutamento finitur. Longas
dejectiones *c* ſupprimit vomitus. Mulier ſan- 32, 19.
guinem vomens, *d* profuſis menſtruis, li- 202,
beratur. Quæ menſtruis *e* non purgatur, ſi 33.
ſanguinem ex naribus fudit, omni pericu-
lo vacat. Quæ locis laborat, aut difficul-
ter *f* partum edit, ſternutamento levatur.
Cui calor & *g* tremor eſt, ſaluti delirium eſt.

E 3 Lieno-

u *II. Præd.* xxx. 14. x *II. Præd.* xxxi. 12. 15. 16. y *Aph.* vi. 17. z *Aph.* vi. 21. a *II. Præd.* xliv. 2. b *Aph.* vi. 13. c *Aph.* vi. 15. d *Aph.* v. 32. e *Aph.* v. 33. f *Aph.* v. 35. g *Aph.* vi. 26.

Lienoſis bono *h* tormina ſunt. Denique, ipſa
febris, quod maxime mirum videri poteſt,
139, ſæpe præſidio eſt. Nam & *i* præcordiorum
18. dolores, ſi ſine inflammatione ſunt, finit; &
in jocinoris *k* dolore ſuccurrit; & nervorum
diſtentionem *l* rigoremque, ſi poſtea cœ-
pit, ex toto tollit; & ex difficultate urinæ
74, 28. morbum tenuioris inteſtini ortum, ſi uri-
nam per calorem movet, levat. At dolo-
res capitis, quibus oculorum caligo, & ru-
bor cum quadam frontis prurigine acce-
dunt, ſanguinis *m* profuſione, vel fortuita,
vel etiam petita, ſummoventur. Si capitis,
ac frontis *n* dolores ex vento, vel frigore,
aut æſtu ſunt, gravedine & ſternutamentis fi-
niuntur. Febrem autem *o* ardentem, quam
Græci καυσώδη vocant, ſubitus horror ex-
ſolvit. Si in febre aures *p* obtuſæ ſunt, ſi
ſanguis e naribus fluxit, aut venter reſolu-
tus eſt, illud malum deſinit ex toto. Nihil
plus adverſus *q* ſurditatem, quam bilioſa
alvus poteſt. Quibus in fiſtula *r* urinæ mi-
325, 8. nuti abſceſſus, quos φύματα Græci vocant,
eſſe cœperunt; iis, ubi pus ea parte proflu-
xit, ſanitas redditur. Ex quibus cum ple-
raque per ſe proveniant, ſcire licet, inter
ea, quæ ars adhibet, naturam plurimum
poſſe. Contra, ſi caput in febre continenti
dolet, neque quicquam remittit, malum
atque mortiferum eſt: maximeque id peri-
culum eſt pueris, a ſeptimo anno ad quar-
tumdecimum. In pulmonis morbo, ſi ſpu-
tum primis diebus non fuit, deinde a ſepti-
56, 3. mo die cœpit, & ultra ſeptimum manſit,
pericu-

h *Aph.* VI. 48. i *Aph.* VI. 40. k *Aph.* VII. 52. l *Aph.* IV. 57. m *Aph.* VI. 10. *II. Præd.* XXXVI. 5. n *II. Præd.* XXXVI. 8. o *Aph.* IV. 58. p *Aph.* IV. 60. q *Aph.* IV. 28. r *Aph.* IV. 82.

periculoſum eſt: quantoque magis mixtos, 56, 4. neque inter ſe diductos colores habet, tanto deterius. Et tamen nihil pejus eſt, quam ſincerum id edi, ſive ruſum eſt, ſive cruentum, ſive [s] album, ſive glutinoſum, ſive pallidum, ſive ſpumans: nigrum [t] tamen peſſimum eſt. In eodem morbo periculoſa ſunt, tuſſis, deſtillatio; etiam, quod alias ſalutare habetur, [u] ſternutamentum. Periculoſiſſimumque eſt, ſi hæc ſecuta ſubita [x] de- 72, 3. jectio eſt. Fere vero, quæ in pulmonis, eadem in lateris doloribus, & mitiora ſigna, & aſperiora eſſe conſuerunt. Ex jocinore ſi 67, 3. pus [y] cruentum exit, mortiferum eſt. At ex ſuppurationibus hæ [z] peſſimæ ſunt, quæ intus tendunt, ſic ut exteriorem quoque cutem decolorent: ex his deinde, quæ in exteriorem partem prorumpit; tum quæ maximæ, quæque planiſſimæ ſunt. Quod ſi, ne rupta quidem vomica, vel pure extrinſecus emiſſo, febris quievit, aut quamvis quieverit, tamen repetit; item, ſi ſitis eſt, ſi cibi faſtidium, ſi venter liquidus, ſi pus eſt lividum & pallidum, ſi nihil æger excreat niſi pituitam ſpumantem, periculum certum eſt. Atque ex his quidem ſuppurationibus, quas pulmonum morbi concitarunt, fere ſenes moriuntur: ex cæteris juniores. At in tabe ſputum mixtum purulentum, febris aſſidua, quæ & cibi tempora eripit, & ſiti affligit, in corpore tenui periculum ſubeſſe teſtatur. Si quis etiam in eo morbo diutius traxit, ubi capilli [a] fluunt; ubi urina quædam [b] araneis ſimilia ſuperſi-

s *Præn.* XIII. 6. t *Præn.* XIII. 8. u *Aph.* VI. 16. *Coac. Præn.* III. 174. *Præn.* XIII. 10. x *Aph.* V. 12. y *Aph.* VII. 45. z *Præn.* VII. a *Aph.* V. 11. b *Præn.* XII. I. *Coac. Præn.* V. 49.

168, 5. dentia oſtendit ; atque in ſputis odor *c* fœdus eſt ; maximeque , ubi poſt hæc orta
71, 10. dejectio eſt , protinus moritur : utique , ſi tempus *d* autumni eſt : quo fere , qui cætera parte anni traxerunt , reſolvuntur . Item , pus expuiſſe in hoc morbo , deinde ex toto ſpuere *e* deſiiſſe , mortiferum eſt . Solet etiam in adoleſcentibus is morbus , ex vomica , fiſtulave oriri . qui non facile ſaneſcunt , niſi ſi multa ſigna bonæ valetudinis ſubſecuta ſunt . Ex reliquis *f* vero minime facile ſanantur virgines , aut eæ mulieres , quibus ſupervenit tabes , quod menſtrua ſuppreſſa ſint . Cui vero ſano *g* ſubitus dolor capitis ortus eſt , dein ſomnus oppreſſit , ſic ut ſtertat , neque expergiſcatur , intra ſeptimum diem pereundum eſt : magis ſi , cum
54, 20. alvus cita non anteceſſerit , palpebræ dormientis non coeunt , ſed album oculorum apparet . Quos tamen † ita mors ſequitur , ſi id malum non eſt febre diſcuſſum . At *h* aqua inter cutem , ſi ex acuto morbo cœpit , ad ſanitatem raro perducitur : utique , ſi contraria his , quæ ſupra poſita ſunt , ſubſequuntur . Æque in ea quoque tuſſis *i* ſpem tollit : item , ſi ſanguis ſurſum *k* deorſumve erupit , & aqua medium corpus implevit . Quibuſdam etiam in hoc morbo *l* tumores oriuntur , deinde deſinunt , deinde rurſus aſſurgunt . Hi quidem tutiores ſunt , quam qui ſupra comprehenſi ſunt , ſi attendunt : ſed fere fiducia ſecundæ valetudinis opprimuntur . Illud jure aliquis mirabitur , quomodo quædam ſimul & affligant

noſtra

c *Aph.* v. 11. d *Aph.* III. 10. e *Aph.* VII. 16. 78. f *II. Præd.* XIII. 5. g *Aph.* VI. 51. † cita *vel* certa , *lego* . h *Præn.* VIII. 1. i *Aph.* VI. 35. VII. 47. k *II. Præd.* XI. 30. l *II. Præd.* XI. 33.

noſtra corpora, & parte aliqua tueantur. Nam, ſive aqua inter cutem quem implevit, ſive in magno abſceſſu *m* multum puris coiit, ſimul id omne effudiſſe, æque mortiferum eſt, ac ſi quis ſani corporis vulnere factus exanguis eſt. Articuli vero cui ſic dolent, ut ſuper eos ex callo quædam tubercula in- 68,23. nata ſint, nunquam liberantur: quæque eorum vitia vel in *n* ſenectute cœperunt, vel in ſenectutem ab adoleſcentia pervenerunt, ut aliquando leniri poſſunt, ſic nunquam ex toto finiuntur. Morbus quoque comitialis poſt annum quintum & vigeſimum ortus ægre curatur: multoque ægrius is, qui 68,27. poſt quadrageſimum annum cœpit; adeo ut in ea ætate * aliquid in natura ſpei, vix 68,26. quicquam in medicina ſit. In eodem morbo, ſi ſimul totum *o* corpus afficitur, neque ante in partibus aliquis venientis mali ſenſus eſt, ſed homo ex improviſo con- 172,9. cidit, cujuſcumque is ætatis eſt, vix ſaneſcit: ſi vero aut mens læſa eſt, aut nervorum facta reſolutio, medicinæ locus non eſt. Dejectionibus *p* quoque ſi febris acceſſit; 68,34. ſi inflammatio jocinoris, aut præcordiorum, aut ventris; ſi immodica ſitis; ſi longius tempus; ſi alvus varia; ſi cum dolore eſt, etiam mortis periculum ſubeſt: maximeque, ſi inter hæc tormina vetera eſſe cœperunt. Iſque morbus maxime *q* pueros abſumit uſque ad annum decimum: cæteræ ætates facilius ſuſtinent. Mulier *r* quoque gravida ejuſmodi caſu rapi poteſt: atque, etiamſi ipſa convaluit, partum tamen per- 61,34. dit.

m *Aph.*vi.27. n *II. Præd.*xv.2. * *Aph.*11.45. o *II. Præd.* xvi.4. p *II. Præd.* xxx.3.4. q *II. Præd.* xxx.10. r *II. Præd.* xxx.14.

dit. Quin etiam tormina [ſ] ab atra bile orſa
mortifera ſunt: aut ſi ſub his, extenuato
jam corpore, ſubito nigra alvus profluxit.
At inteſtinorum [r] lævitas periculoſior eſt,
ſi frequens dejectio eſt; ſi venter omnibus
horis & cum ſono & ſine hoc profluit; ſi ſi-
militer noctu & interdiu; ſi, quod excerni-
tur, aut crudum eſt, aut nigrum, &, præter
id, etiam læve, & mali odoris; ſi ſitis ur-
get; ſi poſt potionem urina non redditur
(quod evenit, quia tunc liquor omnis non
in veſicam, ſed in inteſtina deſcendit;) ſi os
exulceratur; ſi rubet facies, & quaſi maculis
quibuſdam colorum omnium diſtinguitur;
ſi venter eſt quaſi fermentatus, pinguis at-
que rugoſus; ſi & cibi cupiditas non eſt.
Inter quæ cum evidens mors ſit, multo e-
videntior eſt, ſi jam in longinquum quo-
que id vitium eſt: maxime etiam, ſi in cor-
pore ſenili eſt. Si vero in tenujore inteſtino
morbus eſt, [†] vomitus, ſingultus, nervo-
221, rum diſtentio, delirium, mala ſunt. At in
29. morbo arquato, [u] durum fieri jecur, perni-
cioſiſſimum eſt. Quos lienes [x] male habent,
ſi tormina prehenderunt, deinde converſa
ſunt vel in aquam inter cutem, vel in inte-
ſtinorum lævitatem, vix ulla medicina pe-
70, 7. riculo ſubtrahit. Morbus inteſtini tenujoris
ex urinæ [y] difficultate, niſi febre reſolutus
eſt, intra ſeptimum diem occidit. Mulier [z]
ex partu, ſi cum febre vehementibus etiam
& aſſiduis capitis doloribus premitur, in
periculo mortis eſt. Si dolor atque inflam-
matio eſt in his partibus, quibus viſcera
con-

ſ *Aph.* IV. 24. t *II. Præd.* XXXI. 2. 3. 4.
† *Aph.* VII. 10. u *Aph.* VI. 42. x *Aph.* VI. 43.
y *Aph.* VI. 44. z *Aph.* V. 55.

continentur, frequenter ſpirare, ſignum malum eſt. Si ſine cauſa longus dolor capitis eſt, & in cervices ac ſcapulas tranſit, rurſuſque in caput revertitur, aut a capite ad cervices ſcapulaſque pervenit, perniciosus eſt: niſi vomicam aliquam excitat, ſic, ut pus * extuſſiatur; aut niſi ſanguis ex aliqua parte prorumpit; aut niſi in capite multa porrigo, totove corpore puſtulæ ortæ ſunt. Æque magnum malum eſt, ubi torpor *a* atque prurigo pervagantur, modo per totum caput, modo in parte; aut ſenſus alicujus ibi quaſi frigoris eſt, eaque ad ſummam quoque linguam perveniunt. Et, cum in iiſdem ex abſceſſibus auxilium ſit, eo tamen difficilior ſanitas eſt, quo minus ſæpe ſub his malis illi ſubſequuntur. In coxæ *b* vero doloribus, ſi vehemens torpor eſt, frigeſcitque crus & coxa, alvuſque niſi coacta non reddit, idque, quod excernitur, muccoſum eſt, jamque ætas ejus hominis quadrageſimum annum exceſſit, is morbus erit longiſſimus, minimumque annuus; neque finiri poterit, niſi aut vere, aut † autumno. Difficilis æque curatio eſt, in eadem ætate, ubi humerorum dolor *c* vel ad manus pervenit, vel ad ſcapulas tendit, torporemque & dolorem creat, neque bilis vomitu levata eſt. Quacunque vero parte corporis membrum aliquod reſolutum eſt, ſi neque *d* movetur, & emacreſcit, in priſtinum habitum non revertitur; eoque minus, quo vetuſtius *e* id vitium eſt, & quo magis in corpore ſenili eſt. Omnique reſolutioni nervorum ad medicinam 39, 24.

non

* *Cael. Aurelian. Acut. Morb.* II. 16. a *II. Præd.* XXXVII. b *II. Præd.* XLV. 2. *ad* 8. † *ex Hippocrate.* c *II. Præd.* XLIV. 1. 2. d *II. Præd.* XLII. 8. e *II. Præd.* XLIII. 2. 3.

178, non idonea tempora ſunt hiems *f* & autu-
32. mnus: aliquid ſperari poteſt vere & æſtate. Iſque morbus mediocris † vix * ſanatur, vehemens ſanari non poteſt. Omnis etiam do-
178, lor minus medicinæ paret, qui ſurſum *g* pro-
18. cedit. Mulieri *h* gravidæ ſi ſubito mammæ
69, 26. emacuerunt, abortus periculum eſt. Quæ neque *i* peperit, neque gravida eſt, ſi lac ha-
147, 7. bet, a menſtruis defecta eſt. Quartana *k* æſtiva, brevis: autumnalis fere longa eſt; maximeque, quæ cœpit hieme appropinquante. Si ſanguis *l* profluxit, deinde ſecuta eſt dementia cum diſtentione nervorum, periculum mortis eſt. Itemque, ſi medicamentis *m* purgatum, & adhuc inanem, nervorum diſtentio oppreſſit: aut ſi in magno dolore, extremæ partes frigent. Neque is ad vitam *n* redit, qui ex ſuſpendio, ſpumante ore, detractus eſt. Alvus *o* nigra, ſanguini atro ſimilis, repentina, ſive cum febre, ſive etiam ſine hac eſt, perniciosa eſt.

CAP. IX.

De Morborum curationibus.

COGNITIS indiciis, quæ nos vel ſpe conſolentur, vel metu terreant, ad curationes morborum tranſeundum eſt. Ex his quædam communes ſunt, quædam propriæ. Communes, quæ pluribus morbis opitulantur. Propriæ, quæ ſingulis. Ante de communibus dicam. Ex quibus tamen quædam non ægros ſolum, ſed ſanos quoque ſuſtinent, quædam in adverſa tantum valetudine adhibentur.

Omne,

f *II. Præd.* xlIII. 4. † *Aph.* II. 42. * *Aretæus de Morb. Diuturn.* I. 7. g *II. Præd.* xlvI. 9. h *Aph.* v. 37. i *Aph.* v. 39. k *Aph.* II. 25. l *Aph.* v. 3. m *Aph.* v. 4. n *Aph.* II. 43. o *Aph.* IV. 21.

Omne vero auxilium corporis, aut demit aliquam materiam, aut adjicit, aut evocat, aut reprimit, aut refrigerat, aut calefacit, ſimulque aut durat, aut mollit. Quædam non uno modo tantum, ſed etiam duobus inter ſe non contrariis adjuvant. Demitur materia, ſanguinis detractione, cucurbitula, dejectione, vomitu, frictione, geſtatione, omnique exercitatione corporis, abſtinentia, ſudore. De quibus protinus dicam.

CAP. X.

De Sanguinis detractione per venas. a

SANGUINEM, inciſa vena, mitti novum non eſt: ſed nullum pene morbum eſſe, in quo non mittatur, novum eſt. Item, mitti junioribus, & fœminis uterum non gerentibus, vetus eſt. In pueris *b* vero idem experiri, & in ſenioribus, & in gravidis quoque mulieribus, vetus non eſt. Siquidem antiqui, primam ultimamque ætatem ſuſtinere non poſſe hoc auxilii genus judicabant; perſuaſerantque ſibi, mulierem gravidam, quæ ita curata eſſet, *c* abortum eſſe facturam. Poſtea vero uſus oſtendit, nihil ex his eſſe perpetuum, aliaſque potius obſervationes adhibendas eſſe, ad quas dirigi curantis conſilium debeat. Intereſt enim, non quæ ætas ſit, neque quid in corpore intus geratur, ſed quæ vires ſint. Ergo, ſi juvenis imbecillus eſt; aut ſi mulier, quæ gravida non eſt, parum valet, male ſanguis mittitur. emoritur enim vis, ſiquæ ſupererat,

hoc

a *Actuar. M.M. III.* 1. b *Actuar. M.M. III.* 8. c *Aph.* v. 31.

hoc modo erepta. At firmus puer, & robuſtus ſenex, & gravida mulier valens, tuto ſic curantur. Maxime tamen in his medicus imperitus falli poteſt: quia fere minus roboris illis ætatibus ſubeſt. Mulierique prægnanti poſt curationem quoque viribus opus eſt, non tantum ad ſe, ſed etiam ad partum ſuſtinendum. Non, quicquid aut intentionem animi, aut prudentiam exigit, protinus ejiciendum eſt: cum præcipua in hoc ars ſit, quæ non annos numeret, neque conceptionem ſolam videat,
120, 8. ſed vires *d* æſtimet, & ex eo colligat, poſſit
131, 2. nec ne ſupereſſe, quod vel puerum, vel ſenem, vel in una muliere duo corpora ſimul ſuſtineat. Intereſt etiam inter valens corpus, & obeſum; inter tenue, & infirmum. Tenujoribus magis ſanguis, plenioribus magis caro abundat. Facilius itaque illi detractionem ejuſmodi ſuſtinent: celeriuſque ea, qui nimium eſt pinguis, affligitur. Ideoque vis corporis melius ex venis, quam ex ipſa * ſpecie æſtimatur.

Neque ſolum hæc conſideranda ſunt, ſed etiam morbi genus quod ſit: utrum ſuperans, an deficiens materia læſerit: corruptum corpus ſit, an integrum. Nam ſi materia vel deeſt, vel integra eſt, iſtud alienum eſt. At ſi vel copia ſui male habet, vel corrupta eſt, nullo modo melius ſuccurritur. Ergo vehemens febris, ubi rubet corpus, plenæque venæ tument, ſangui-
178, 21. nis detractionem requirit: item viſcerum morbi, † nervorumque reſolutio, & rigor, &
194, 2. diſten-

d *Soran. Epheſ. Iſag. c.* 23. * *Cicero in Oratore c.*2. † *Patin. ad Celſum pag.* 238.

diſtentio: quicquid denique fauces difficul- 196,
tate ſpiritus ſtrangulat; quicquid ſubito 21.
ſupprimit vocem; quiſquis intolerabilis do-
lor eſt; & quacumque de cauſa ruptum ali-
quid intus atque colliſum eſt: item malus
corporis habitus; omneſque acuti morbi,
qui modo, ut ſupra dixi, non infirmitate,
ſed onere nocent.

Fieri tamen poteſt, ut morbus quidem
id deſideret, corpus autem vix pati poſſe
videatur: ſed, ſi nullum tamen appareat
aliud auxilium, periturusque ſit, qui labo-
rat, niſi temeraria quoque via fuerit adju-
tus, in hoc ſtatu boni medici eſt oſtendere,
quam nulla ſpes ſine ſanguinis detractione
ſit; faterique, quantus in hac ipſa re metus
ſit: & tum demum, ſi exigatur, ſanguinem
mittere. De quo dubitare in ejuſmodi re
non oportet. ſatius eſt enim anceps auxi-
lium experiri, quam nullum. Idque maxi- 178,
me fieri debet, ubi nervi reſoluti ſunt; ubi 19,29.
ſubito aliquis obmutuit; ubi angina *e* ſtran- 196,
gulatur; ubi prioris febris acceſſio pene 21.
confecit, paremque ſubſequi veriſimile eſt,
neque eam videntur ſuſtinere ægri vires
poſſe.

Cum ſit autem minime crudo ſanguis
mittendus, tamen ne id quidem perpetuum
eſt. neque enim ſemper concoctionem res
expectat. Ergo, ſi ex ſuperiore parte aliquis 203,
decidit, ſi contuſus eſt, ſi ex aliquo ſubito 20.
caſu ſanguinem vomit, quamvis paulo ante 204,9.
ſumpſit cibum, tamen protinus ei demen-
da materia eſt, ne, ſi ſubſederit, corpus af-
fligat.

e *I Epid.* VI. 26.

ſligat. Idemque etiam in aliis caſibus repentinis, qui ſtrangulabunt, dictum erit. At, ſi morbi ratio patiatur, tum demum nulla cruditatis ſuſpicione remanente id fiet. Ideoque ei rei videtur aptiſſimus adverſæ valetudinis dies ſecundus, aut tertius. Sed ut aliquando etiam primo die ſanguinem mittere neceſſe eſt, ſic nunquam utile poſt diem quartum eſt, cum jam ſpacio ipſo materia vel exhauſta eſt, vel corpus corrupit; ut detractio imbecillum id facere poſſit, non poſſit integrum. Quod ſi vehemens febris urget, in ipſo impetu ejus ſanguinem mittere, hominem jugulare eſt. expectanda ergo intermiſſio eſt: ſi non decedit, cum creſcere deſiit: ſi neque remiſſio ſperatur, tunc quoque, quamvis pejor, ſola tamen occaſio non omittenda eſt.

Fere etiam iſta medicina, ubi neceſſaria eſt, in biduum dividenda eſt. Satius eſt enim, primum levare ægrum, deinde perpurgare, quam ſimul omni vi effuſa fortaſſe præcipitare. Quod ſi in cura quoque aquæ, quæ inter cutem eſt, ita reſpondet; quanto magis neceſſe eſt in ſanguine reſpondeat?

Mitti vero is debet, ſi totius corporis cauſa ſit, ex brachio: ſi partis alicujus; ex ea ipſa parte, aut certe quam proxima; quia non ubique mitti poteſt, ſed in temporibus, in brachiis, juxta talos. Neque ignoro, quoſdam dicere, quam longiſſime *f* ſanguinem inde, ubi lædit, eſſe mittendum; ſic enim averti materiæ curſum; at illo modo

in

f *De Nat. Hum.* XXII. 4. *De Venis* XIII. 6.

in idipſum, quod gravatur, evocari. Sed idipſum falſum eſt. proximum enim locum primo exhaurit: ex ulterioribus autem eatenus ſanguis ſequitur, quatenus emittitur: ubi is ſuppreſſus eſt, quia non trahitur, ne venit quidem. Videtur tamen uſus ipſe docuiſſe, ſi caput † fractum eſt, ex brachio potius ſanguinem mittendum eſſe: ſi quod in humero * vitium eſt, ex altero brachio: credo, quia ſi quid parum ceſſerit, opportuniores hæ partes injuriæ ſunt, quam quæ jam male habent. Avertitur quoque interdum ſanguis, ubi alia parte prorumpens, alia emittitur. deſinit enim fluere qua nolumus, inde objectis quæ prohibeant, alio dato itinere.

Mittere autem ſanguinem cum ſit expeditiſſimum, uſum habenti; tamen ignaro difficillimum eſt. Juncta enim eſt vena arteriis, his nervi. Ita, ſi nervum ſcalpellus attigit, ſequetur nervorum *g* diſtentio, eaque hominem crudeliter conſumit. At arteria *h* inciſa neque coit, neque ſaneſcit: in- 183,
terdum etiam, ut ſanguis vehementer erum- 24.
pat, efficit. Ipſius quoque venæ, ſi forte præciſa eſt, capita comprimuntur, neque ſanguinem emittunt. At ſi timide ſcalpellus demittitur, ſummam cutem lacerat, neque venam incidit. Nonnunquam etiam ea latet, neque facile reperitur. ita multæ res id difficile inſcio faciunt, quod perito facillimum eſt.

Incidenda ad medium vena eſt. Ex qua cum ſanguis erumpit, colorem ejus habi-

† *Quidam vir doctus l.* tactum. * *Aph.* VI. 22.
g *De Morb.* III. 32. h *Aph.* VI. 18. 19. *I. De Morb.* VII. 21.

289, 7. tumque oportet attendere. Nam ſi is craſſus & niger eſt, vitioſus eſt; ideoque utiliter effunditur: † ſi rubet & pellucet, integer eſt; eaque miſſio ſanguinis adeo non prodeſt, ut etiam noceat, protinuſque is ſupprimendus eſt. Sed id evenire non poteſt ſub eo medico, qui ſcit ex quali corpore ſanguis mittendus ſit. Illud magis fieri ſolet, ut æque niger aſſidue primo die profluat. quod quamvis ita eſt, tamen ſi jam ſatis fluxit, ſupprimendus eſt: ſemperque ante finis faciendus eſt, quam * anima deficiat.

Deligandumque brachium ſuperimpoſito expreſſo ex aqua frigida penicillo; & poſtero die adverſo medio digito vena fricanda, ut recens coitus ejus reſolvatur, iterumque ſanguinem fundat. Sive autem primo, ſive ſecundo die ſanguis, qui craſſus & niger initio fluxerat, & rubere, & pellucere cœpit, ſatis materiæ detractum eſt, atque quod ſupereſt, ſincerum eſt: ideoque protinus brachium deligandum, habendumque ita eſt, donec valens cicatricula ſit, quæ celerrime in vena confirmatur.

CAP. XI.

De Sanguinis detractione per Cucurbitulas.

CUCURBITULARUM *a* vero duo genera ſunt: æneum, & corneum. Ænea, altera parte patet; altera, clauſa eſt. Cornea; altera parte æque patens, altera foramen habet exiguum. In æneum linamen-

† *Caſaub. in Athenæum Animadv. L.* 1. *c.* 20. *pag.* 60. * *Soran. Epheſius Iſagog.* 1. *cap.* 22. a *Proſp. Alpin. de Medic. Ægypt.* 11. 13.

mentum ardens conjicitur, ac ſic os ejus corpori aptatur, imprimiturque, donec inhæreat. Cornea, per ſe corpori imponitur; deinde, ubi ea parte, qua exiguum foramen eſt, ore ſpiritus adductus eſt, ſuperque cera cavum id clauſum eſt, æque inhæreſcit. Utraque non ex his tantum materiæ generibus, ſed etiam ex quolibet alio recte fit. Ac ſi cætera defecerunt, caliculus quoque aut pultarius, oris compreſſioris, ei rei commode aptatur. Ubi inhæſit, ſi conciſa ante ſcalpello cutis eſt, ſanguinem extrahit: ſi integra eſt, ſpiritum. Ergo ubi materia, quæ intus eſt, lædit, illo modo: ubi inflatio, hoc imponi ſolet.

Uſus autem cucurbitulæ præcipuus eſt, ubi non in toto corpore, ſed in parte aliqua vitium eſt, quam exhauriri ad confirmandam valetudinem ſatis eſt. Idque ipſum teſtimonium eſt, etiam ſcalpello ſanguinem, ubi membro ſuccurritur, ab ea potiſſimum parte, quæ jam læſa eſt, eſſe mittendum: quod nemo cucurbitulam diverſæ parti im- 233,
ponit, niſi cum profuſionem ſanguinis eo 34.
avertit; ſed ei ipſi, quæ dolet, quæque liberanda eſt.

Opus eſſe cucurbitula poteſt in morbis longis (quamvis & iis jam ſpacium aliquod acceſſit) ſive corrupta materia, ſive ſpiritu male habente. In acutis quoque quibuſdam, ſi & levari corpus debet, & ex vena ſanguinem mitti, vires non patiuntur. Idque auxilium ut minus vehemens, ita magis tutum; neque unquam periculoſum

 eſt,

eſt, etiamſi in medio febris impetu, etiamſi in cruditate adhibetur. Ideoque ubi ſanguinem mitti opus eſt, ſi inciſa vena præceps periculum eſt, aut nobili in parte corporis vitium eſt, etiam huc potius confugiendum eſt. cum eo tamen, ut ſciamus, hic ut nullum periculum, ita levius præſidium eſ-
232, ſe; nec poſſe vehementi *b* malo, niſi æque
15. vehemens auxilium ſuccurrere.

CAP. XII.

De Dejectione.

DEJECTIONEM autem antiqui variis medicamentis, crebraque alvi ductione in omnibus fere morbis moliebantur: dabantque aut nigrum veratrum, aut filiculam, aut ſquamam æris, quam λεπίδα χαλκοῦ Græci vocant; aut lactucæ marinæ † lac, cujus gutta pani adjecta abunde purgat; aut lac vel aſininum, vel bubulum, vel caprinum, eique ſalis paulum adjiciebant, decoquebantque id; &, ſublatis his, quæ coierant, quod quaſi ſerum ſuperat, bibere cogebant.

241, Sed medicamenta ſtomachum fere læ-
25. dunt. Ideoque omnibus catharticis aloë miſcenda eſt. Alvus ſi vehementius fluit, aut ſæpius ducitur, hominem infirmat. Ergo numquam in adverſa valetudine medicamentum ejus rei cauſa recte datur, niſi ubi is morbus ſine febre eſt. Ut cum veratrum nigrum, aut atra bile vexatis, aut cum
87, 13. *a* triſtitia inſanientibus, aut iis, quorum
177, nervi parte aliqua reſoluti ſunt, datur. At
33. ubi

b *De Arte* XIII. 16. *Eraſm. Adag.* malo nodo. *Chryſ. ad Geneſ. cap.* I. *Homil.* VI. † *Patin. pag.* 248. a *I. Diæt.* XXXIII. 10. *De Inſomn.* VI. 5. *de victu Acut.* LVI.

ubi febres ſunt, ſatius eſt ejus rei cauſa cibos potioneſque aſſumere, qui ſimul & alant, & ventrem molliant. Suntque valetudinis genera, quibus ex lacte purgatio convenit.

2. *De Alvi ductione*. b

Plerunque vero alvus lotionibus ducenda eſt. quod, ab Aſclepiade *c* quoque ſic vituperatum, 29, 7. ut tamen ſervatum ſit, video plerunque ſeculo noſtro, præteriri. Eſt autem ea moderatio, quam is ſecutus videtur, aptiſſima, ut neque ſæpe † medicina tentetur, & tamen ſemel, vel ſummum bis, non omittatur, ſi caput grave eſt; ſi oculi caligant; ſi morbus majoris inteſtini eſt, quod Græci *κόλον* nominant, ſi in imo ventre, aut in coxa dolores ſunt; ſi in ſtomachum quædam bilioſa concurrunt, vel etiam pituita eo ſe, humorve aliquis aquæ ſimilis confert; ſi ſpiritus difficilius redditur; ſi nihil per ſe venter excernit; utique, ſi juxta quoque ſtercus eſt, & intus remanet; aut ſi ſtercoris odorem nihil dejiciens æger ex ſpiritu ſuo ſentit; aut ſi corruptum eſt, quod excernitur; aut ſi prima inedia febrem non ſuſtulit; aut ſi ſanguinem mitti, cum opus ſit, vires non patiuntur, tempuſve ejus rei præteriit; aut ſi multum ante morbum aliquis potavit; aut ſi is, qui ſæpe, vel ſponte, vel caſu purgatus eſt, ſubito habet alvum ſuppreſſam. Servanda vero illa ſunt, ne ante diem tertium ducatur; ne ulla cruditate ſubſtante; ne in corpore infirmo, diuque in adverſa valetudine exhauſto: neve in eo, cui ſatis alvus reddit quotidie, qui-

b *Plutarch. de tuend. Valet. p.* 232. c *Plin.* XXVI. 3. † *Craton. Conſilia Med. ex ed. Scholzii.*

ve eam liquidam habet: neve in ipſo acceſſionis impetu; quia, quod tum infuſum eſt, alvo continetur, regeſtumque in caput, multo gravius periculum efficit. Pridie vero abſtinere debet æger, ut aptus tali curationi ſit. Eodem die ante, aliquot horis, aquam calidam bibere, ut ſuperiores ejus partes madeſcant: tum immittenda in alvum eſt, ſi levi medicina contenti ſumus, pura aqua; ſi paulo valentiori, mulſa; ſi leni, aqua, in qua fœnum græcum, vel ptiſana, vel malva decocta ſit: ſi reprimendi cauſa, ex † verbenis. Acris autem eſt marina aqua, vel alia ſale adjecto: at utraque decocta commodior eſt. Acrior fit, adjecto vel oleo, vel nitro, vel melle quoque. Si acrior eſt, eo plus extrahit, ſed minus facile ſuſtinetur. Id quod infunditur, neque frigidum eſſe oportet, neque calidum; ne alterutro modo lædat. Cum infuſum eſt, quantum fieri poteſt, continere ſe in lectulo debet æger, nec primæ cupiditati dejectionis protinus cedere: ubi neceſſe eſt, tum demum deſidere. Fereque eo modo dempta materia, ſuperioribus partibus levatis, morbum ipſum mollit. Cum vero, quotiens res coëgit, deſidendo aliquis ſe exhauſit, pauliſper debet conquieſcere; &, ne vires deficiant, utique eo die cibum aſſumere. qui plenior, an exiguus ſit dandus, ex ratione ejus acceſſionis, quæ expectabitur, aut in metu non erit, æſtimari oportebit.

† *Pro quavis herba, ſic Plin.* xxvi. *c.* 10. Satyrii *nomine quaſvis herbas venerem excitantes nominat.*

CAP. XIII.

De Vomitu. a 29, 21.

AT vomitus, ut in ſecunda quoque valetudine ſæpe neceſſarius bilioſis eſt; ſic etiam in his morbis, quos bilis concitavit. Ergo omnibus, qui ante febres horrore & tremore vexantur: omnibus, qui cholera laborant: omnibus etiam cum quadam hilaritate inſanientibus; & comitiali 183,
quoque morbo oppreſſis neceſſarius eſt. Sed, 10.
ſi acutus morbus eſt, ſicut in cholera; ſi febris eſt, inter rigores, aſperioribus medicamentis opus non eſt; ſicut in dejectionibus quoque ſupra dictum eſt. Satiſque 84, 31.
eſt, ea vomitus cauſa ſumi, quæ ſanis quoque ſumenda eſſe propoſui. At ubi longi valenteſque morbi ſine febre ſunt, ut co- 92. 4.
mitialis aut inſania, veratro quoque albo utendum eſt. Id neque hieme, neque æſtate recte datur: optime, vere: tolerabiliter, autumno. Quiſquis daturus erit, id agere ante debet, ut accepturi corpus *b* humidius ſit. Illud ſcire oportet, omne ejuſmodi medicamentum, quod † potui datur, non ſemper ægris prodeſſe, ſemper *c* ſanis nocere.

CAP. XIV.

De Frictione. a

DE frictione vero & geſtatione adeo multa Aſclepiades, tanquam inventor ejus, *b* poſuit in eo volumine, quod Communium Auxiliorum inſcripſit, ut, cum trium tantum faceret mentionem,

F 4 hujus

a *Hippocrat.* T. I. *pag.* 651. *III. De Diæt.* IV.
b *Aph.* IV. 13. † *Vomitui*. c *Aph.* II. 36. IV. 16.
a *Oribaſ. Med. Collect.* VI. 13. 16. 17. 18. &c.
b *Plin.* XXVI. 3. *Mercur. de Arte Gymn.* I. 7.

hujus & vini & geſtationis, tamen maximam partem in hoc conſumpſerit. Oportet autem neque recentiores viros in his fraudare, quæ vel repererunt, vel recte ſecuti ſunt; & tamen ea, quæ apud antiquiores aliquos poſita ſunt, authoribus ſuis reddere. Neque dubitari poteſt, quin latius quidem, & dilucidius, ubi & quomodo frictione utendum eſſet, Aſclepiades præceperit;
348, nihil tamen reperit, quod non a vetuſtiſſi-
10. mo authore Hippocrate paucis verbis com-
549, prehenſum ſit: qui dixit, Frictione, ſi vehe-
18. mens ſit, c durari corpus: ſi lenis, molliri: ſi multa, minui: ſi modica, impleri. Sequitur ergo, ut tum utendum ſit, cum aut adſtringendum corpus ſit, quod fluens eſt: aut molliendum, quod induruit: aut digerendum in eo, cui copia nocet: aut alendum id, quod tenue & infirmum eſt.

Quas tamen ſpecies, ſi quis curioſius æſtimet (quod jam ad medicum non pertinet) facile intelliget, omnes ex una cauſa pendere, quæ demit. Nam & adſtringitur aliquid, eo dempto, quod interpoſitum, ut id laxaretur, effecerat: & mollitur, eo detracto, quod duritiem creabat: & impletur, non ipſa frictione, ſed eo cibo, qui poſtea uſque ad cutem, digeſtione quadam relaxatam, penetrat. Diverſarum vero rerum in modo cauſa eſt.

Inter unctionem autem & frictionem multum intereſt. Ungi enim, leniterque pertractari corpus, etiam in acutis & recentibus morbis oportet; in remiſſione tamen, &

c *III. Diæt.* xlii. 9. 10. *Oribaſ. Synopſ.* i. 4. *Plin.* xxviii. 4.

& ante cibum. Longa verò frictione uti, neque in acutis morbis, neque increſcentibus convenit; præterquam cum phreneticis ſomnus ea quæritur. Amat autem hoc auxilium valetudo longa, & jam a primo impetu inclinata. Neque ignoro, quoſdam dicere, omne auxilium neceſſarium eſſe increſcentibus morbis, non cum jam per ſe finiuntur. Quod non ita ſe habet. Poteſt enim morbus, etiam qui per ſe finem habiturus eſt, citius tamen adhibito auxilio tolli. quod duabus de cauſis neceſſarium eſt: & ut quam primum bona valetudo contingat; & ne morbus, qui remanet, iterum, quamvis levi de cauſa, exaſperetur. Poteſt enim morbus minus gravis eſſe, quam fuerit; neque ideo tamen ſolvi; ſed reliquiis quibuſdam inhærere, quas admotum aliquod auxilium diſcutiat.

Sed ut, levata quoque adverſa valetudine, recte frictio adhibetur; ſic nunquam adhibenda eſt febre increſcente: verum, ſi fieri poterit, cum ex toto corpus ea vacabit; ſin minus, certe cum ea remiſerit. Eadem autem modo in totis corporibus eſſe debet, ut cum infirmus aliquis implendus: modo in partibus; aut quia ipſa ejus membri imbecillitas id requirit, aut quia alterius. Nam & capitis *d* longos dolores ipſius frictio levat; non in impetu tamen doloris: & membrum aliquod reſolutum ipſius frictione confirmatur. Longe tamen ſæpius aliud perfricandum eſt, cum aliud dolet: maximeque cum a ſummis, aut a mediis parti-

d *Aretæus de Diut. Curat.* I, I.

partibus corporis evocare materiam volumus; ideoque extremas partes perfricamus. Neque audiendi ſunt, qui numero finiunt, quoties aliquis perfricandus ſit. Id enim ex viribus hominis colligendum eſt. Ut ſi quis perinfirmus eſt, poteſt ſatis eſſe quinquagies: ſi robuſtior, poteſt ducenties eſſe faciendum. inter utrumque deinde, prout vires ſunt. Quo fit, ut etiam minus ſæpe in muliere, quam in viro: minus ſæpe in puero, vel ſene, quam in juvene, manus dimovendæ ſint. Denique, ſi certa membra perfricantur, multa valentique fricatione opus eſt. Nam neque totum corpus infirmari cito per partem poteſt, & opus eſt quam plurimum materiæ digeri, ſive ipſum membrum, ſive per id aliud levamus. At, ubi totius corporis imbecillitas hanc curationem per totum id exigit; brevior eſſe debet & lenior; ut tantummodo ſummam cutem emolliat, quo facilius capax ex recenti cibo novæ materiæ fiat. In malis jam ægrum eſſe teſtatur, *e* ubi exterior pars corporis friget, interior cum ſiti calet, ut ſu-
55,22. pra poſui. Sed tunc quoque unicum in frictione præſidium eſt. quæ ſi calorem evocavit, poteſt alicui medicinæ locum facere.

CAP. XV.

De Geſtatione. a

GESTATIO quoque longis & jam inclinatis morbis aptiſſima eſt. utiliſque eſt & his corporibus, quæ jam ex

e *Aph.* IV.48. a *Oribaſ. Coll. Medic.* VI.23.

ex toto febre carent, ſed adhuc exerceri per ſe non poſſunt; & his, quibus lentæ morborum reliquiæ remanent, neque aliter eliduntur. Aſclepiades etiam in recenti vehementique, præcipueque ardente febre, ad diſcutiendam eam, geſtatione dixit utendum. Sed id periculoſe fit; meliuſque in quiete ejuſmodi impetus ſuſtinetur. Si quis tamen *b* experiri volet, ſic experiatur, ſi lingua non erit aſpera, ſi nullus tumor, nulla durities, nullus dolor viſceribus, aut capiti, aut præcordiis ſuberit. At ex toto, nunquam geſtari corpus dolens debet, ſive id in toto, ſive in parte eſt; niſi tamen ſolis nervis dolentibus; neque unquam increſcente febre, ſed in remiſſione ejus.

Genera *c* autem geſtationis plura ſunt: quæ adhibenda ſunt & pro viribus cujuſque, & pro opibus; ne aut imbecillum hominem nimis digerant, aut humili deſint. Geſtationum leniſſima eſt navi, vel in portu, vel in flumine; vel lectica, aut ſcamno: acrior, vehiculo: vehementior, in alto mari † navi. Atque hæ ipſæ & intendi & leniri poſſunt. Si nihil horum eſt, ſuſpendi lectus debet, & moveri. Si ne id quidem eſt, at certe uni pedi lecti fulcimentum ſubjiciendum eſt, atque ita lectus huc & illuc manu impellendus. Et levia quidem genera exercitationis infirmiſſimis conveniunt; valentiora vero his, qui jam pluribus diebus febre liberati ſunt; aut his, qui gravium morborum initia ſic ſentiunt, ut adhuc febre vacent (quod & in tabe, & in ſtomachi

b *Oribaſ. Medic. Coll.* VI. 25. c *Oribaſ. Medic. Coll.* VI. 23. † *Gloſſ.*

machi vitiis, & cum aqua cutem ſubiit, & interdum in morbo regio fit) aut ubi quidam morbi, qualis comitialis, qualis inſa-
87, 18. nia eſt, ſine febre, quamvis diu, manent. In quibus affectibus ea quoque genera exercitationum neceſſaria ſunt, quæ comprehendimus eo loco †, quo, quemadmodum ſani, neque firmi homines ſe gerere debent, præcepimus.

CAP. XVI.

De Abſtinentia. a

ABSTINENTIÆ vero duo genera ſunt. Alterum, ubi nihil aſſumit æger: alterum, ubi non niſi quod oportet. Initia morborum primum * famem, ſitimque deſiderant: ipſi deinde morbi, moderationem, ut neque aliud quam expedit, neque ejus ipſius nimium ſumatur. neque
24, 33. enim convenit juxta inediam protinus ſatietatem eſſe. Quod ſi ſanis quoque corporibus inutile eſt, ubi aliqua neceſſitas famem fecit; quanto inutilius eſt infirmo, nedum ægro? Neque ulla res *b* magis adjuvat laborantem, quam tempeſtiva abſtinentia. Intemperantes homines apud nos, ſibi cibi tempora, modum curantibus dant. Rurſus alii, tempora medicis pro dono remittunt, ſibi ipſis modum vendicant. Liberaliter agere ſe credunt, qui cætera illorum arbitrio relinquunt, in genere cibi liberi ſunt; quaſi quæratur, quid medico liceat, non quid ægro ſalutare ſit. Cui vehementer nocet, quoties in ejus, quod aſſumitur,

vel

† *Lib.* I. *c.* 1.2. a *Soran. Epheſ. Iſag. cap.* x.
* *Hipp. de Vet. M. T.* xv. *n.* 10. b *Plin.* XXVIII. 4.

vel tempore, vel modo, vel genere peccatur.

CAP. XVII.
De Sudore.

SUDOR duobus modis elicitur: aut ſicco calore, aut balneo. Siccus calor eſt, & arenæ calidæ, *a* & laconici, & clibani, & quarundam naturalium ſudationum, ubi a terra profuſus calidus vapor ædificio includitur, ſicut ſuper *b* Batas in murtetis habemus. Præter hæc, ſole quoque, & exercitatione is movetur. Utiliaque hæc genera ſunt, quoties humor intus nocet, iſque digerendus eſt. Ac nervorum quoque quædam vitia ſic optime curantur. Et cætera infirmis poſſunt convenire: Sol, & exercitatio tantum robuſtioribus; qui tamen ſine febre, vel initio morbi, vel etiam non gravibus morbis tenentur. Cavendum autem eſt, ne quid horum vel in *c* febre, vel in cruditate tentetur.

At balnei duplex uſus eſt. Nam modo, diſcuſſis febribus, initium cibi plenioris, vinique firmioris, valetudini facit; modo febrem ipſam tollit. Fereque adhibetur, ubi ſummam cutem relaxari, evocarique corruptum humorem, & habitum corporis mutari expedit. Antiqui timidius eo utebantur: Aſclepiades *d* audacius. Neque terrere autem ea res, ſi tempeſtiva eſt, debet: at ante tempus, nocet. Quiſquis febre liberatus eſt, ſimulatque ea uno die non acceſſit, eo, qui proximus eſt poſt tempus acceſſio-

a *Aetius Tetr. I. Serm. III.* 9. b *Alii* Baias, *Horat. Epiſt.* xv. *l.* 1. *Ovid. de A.A. L.* 1. *Caſſiodor. Var. l.* ix. 6. c *I. de Morb. Mul.* lviii. 14. d *Plin.* xxvi. 3.

ceſſionis, tuto lavari poteſt. At ſi circuitum habere ea febris ſolita eſt, ſic ut tertio, quartove die revertatur, quandocunque non acceſſit, balneum tutum eſt. Manentibus vero adhuc febribus, ſi hæ ſunt lentæ, lieneſque jamdiu male habent, recte medicina iſta tentatur: cum eo tamen, ne præcordia dura ſint, neve ea tumeant, neve lingua aſpera ſit, neve aut in medio corpore, aut in capite dolor ullus ſit, neve tum febris increſcat. Et in his quidem febribus, quæ certum circuitum habent, duo balnei tempora ſunt; alterum, ante horrorem; alterum, febre finita. In his vero, qui lentis febriculis diu detinentur, cum aut ex toto receſſit acceſſio; aut ſi id non ſolet, certe lenita eſt, jamque corpus tam integrum eſt, quam maxime eſſe in eo genere valetudinis ſolet.

Imbecillus homo, iturus in balneum, vitare debet, ne ante frigus aliquod experiatur: ubi in balneum venit, pauliſper reſiſtere, experirique, num tempora adſtringantur, & an ſudor aliquis oriatur: illud ſi incidit, hoc non ſecutum eſt, inutile eo die balneum eſt: & perungendus eſt is leniter, & referendus, vitandumque omnimodo frigus, & abſtinentia utendum. At ſi temporibus integris, primum ibi, deinde alibi ſudor incipit, fovendum os aqua calida; tum in ſolio deſidendum eſt; atque ibi quoque videndum, num ſub primo contactu aquæ calidæ ſumma cutis inhorreſcat, quod vix tamen fieri poteſt, ſi priora

recte

recte acceſſerunt. certum autem id ſignum inutilis balnei eſt.

Ante vero, quam in aquam calidam ſe demittat, an poſtea aliquis perungi debeat, ex ratione valetudinis ſuæ cognoſcat. Fere tamen (niſi ubi nominatim, ut poſtea fiat, id præcipietur) moto ſudore [e] leniter corpus perungendum; deinde in aquam calidam demittendum eſt. Atque hic quoque habenda virium ratio eſt: neque committendum, ut per æſtum anima deficiat; ſed maturius is auferendus, curioſeque veſtimentis involvendus eſt, ut ne ad eum frigus aſpiret: & ibi quoque, antequam aliquid aſſumat, inſudet.

Fomenta quoque calida ſunt, milium, ſal, arena: quodlibet eorum calefactum, & in linteum conjectum; etiam ſolum linteum, ſi minore vi opus eſt: at ſi majore, extincti titiones, involutique panniculis, & 142 ſic circundati. Quinetiam calido oleo re- 18. plentur [f] utriculi: & in vaſa fictilia (quas a ſimilitudine lenticulas vocant) aqua conjicitur; & ſal ſacco lineo excipitur, demittiturque in aquam bene calidam, tum ſuper id membrum, quod fovendum eſt, collocatur. Juxtaque ignem, ferramenta duo ignita ſunt, capitibus paulo latioribus: alterum ex his demittitur in ſiccum ſalem, & aqua ſuper leviter aſpergitur; ubi frigere cœpit, ad ignem refertur: idem & in altero fit; deinde invicem in utroque: intereaque deſcendit ſalſus & calidus ſuccus, qui contractis aliquo morbo nervis opitulatur. His omni-

e *I. De Morb. Mul.* lviii. 13. f *Diogen. Laert. l. v. vit. Ariſtot. pag.* 117. *ed. Lond. Valeriola obſerv.* 1. *obſerv.* 11. *in uxore partu difficili laborante.*

omnibus commune eſt, digerere id, quod vel præcordia onerat, vel fauces ſtrangulat, vel in aliquo membro nocet. Quando autem quoque utendum ſit, in ipſis morborum generibus dicetur.

CAP. XVIII.

Qui cibi, potioneſve, aut valentis, aut mediæ, aut imbecillæ materiæ ſint.

CUM de his dictum ſit, quæ detrahendo juvant: ad ea veniendum eſt, quæ nos alunt, id eſt cibum, & potionem. Hæc autem non omnium tantum morborum, ſed etiam ſecundæ valetudinis communia præſidia ſunt. Pertinetque ad rem,
omnium proprietates noſſe: primum, ut ſa-
49, 4. ni ſciant, quomodo his utantur: deinde,
17, 30. ut exequentibus nobis morborum curatio-
18, 12. nes, liceat ſpecies rerum, quæ aſſumendæ
neceſſario erunt, ſubjicere: neque neceſſe ſit ſubinde ſingulas eas nominare.

Scire igitur oportet, omnia legumina, quæque ex frumentis panificia ſunt, generis valentiſſimi eſſe (valentiſſimum voco, in quo plurimum alimenti eſt:) item omne animal quadrupes domi natum; omnem grandem feram, quales ſunt caprea, cervus, aper, onager; omnem grandem avem, quales ſunt anſer, & pavo, & grus; omnes belluas marinas, ex quibus cetus eſt, quæque his pares ſunt: item mel, & caſeum. Quo minus mirum eſt, opus piſtorium valentiſſimum eſſe, quod ex frumento, adipe, melle, caſeo [a] conſtat. In media vero ma-

teria

[a] II. Diat. XXI. 10.

teria numerari ex oleribus debere ea, quorum radices, vel bulbos aſſumimus: ex quadrupedibus, leporem: aves omnes a minimis ad phœnicopterum: item piſces omnes, qui ſalem non patiuntur, ſolidive ſaliuntur. Imbecilliſſimam vero materiam eſſe, omne olus, & quicquid in cauliculo * naſcitur, qualis eſt cucurbita, & cucumis, & capparis, omnia † poma, oleas, cochleas, itemque conchylia.

Sed quamvis hæc ita diſcreta ſint, tamen etiam, quæ ſub eadem ſpecie ſunt, magna diſcrimina recipiunt; aliaque res alia vel valentior eſt, vel infirmior. Siquidem plus alimenti eſt in pane, quam in ullo alio. Firmius eſt *b* triticum, quam milium: idipſum, quam hordeum: & ex tritico firmiſſima ſiligo; deinde ſimila; deinde cui nihil ademptum eſt, quod *c* αὐτόπυρον Græci vocant: infirmior eſt, ex polline: infirmiſſimus, cibarius panis. Ex leguminibus vero valentior faba, vel lenticula, quam piſum. Ex *d* oleribus valentior rapa, napique, & omnes bulbi (in quibus cepam quoque, & allium numero) quam paſtinaca, vel quæ ſpecialiter radicula appellatur. Item firmior braſſica, & beta, & porrum, quam lactuca, vel cucurbita, vel aſparagus. At ex fructibus ſurculorum valentiores uvæ, ficus, nuces, palmulæ, quæque poma proprie nominantur. Atque ex his ipſis firmiora, quæ ſuccoſa, quam quæ fragilia ſunt. Item ex his *e* avibus, quæ in media ſpecie ſunt, valentiores eæ, quæ pedibus, quam quæ volatu magis

G nitun-

* *Patin. p.*282. 283. & 287. † *Id. ibid.* b *II. De Diæt.* x. 1. *Athen. Deipn. III.* 30. *pag.* 115. c *Idem ibid. cap.* 28. d *II. Diæt.* xxiv. e *II. Diæt.* xvii.

Digitized by Google

nituntur: & ex his, quæ volatu fidunt, firmiores ſunt grandiores aves, quam minutæ, ut ficedula & turdus. Atque ex quoque, quæ in aqua degunt, leviorem cibum præſtant, quam quæ natandi ſcientiam non habent. Inter domeſticas vero quadrupedes, leviſſima ſuilla eſt; graviſſima, bubula. Itemque ex feris, quo majus quodque animal, eo robuſtior ex eo cibus eſt. *f* Piſciumque eorum, qui ex media materia ſunt; quamvis maxime utimur, tamen graviſſimi ſunt: tum ex quibus ſalſamenta quoque fieri poſſunt, qualis lacertus eſt; deinde hi, qui, quamvis teneriores, tamen duri ſunt, ut aurata, corvus, ſparus, oculata; tum plani: poſt quos etiam leviores ſunt, lupi, mullique; & poſt hos, omnes ſaxatiles.

Neque vero in generibus rerum tantummodo diſcrimen eſt, ſed etiam in ipſis: quod & ætate fit, & membro, & ſolo, & cœlo, & habitu. Nam quadrupes vel omne animal ſi lactens eſt, minus alimenti præſtat: itemque quo tenerior pullus cohortalis eſt. In piſcibus quoque media ætas, quæque nondum ſummam magnitudinem implevit. Deinde ex eodem ſue, ungulæ, roſtrum, aures, cerebellum. Ex agno, hœdove, cum petiolis totum *g* caput aliquanto, quam cætera membra, leviora ſunt, adeo ut in media materia poni poſſint. Ex avibus, colla, alæve recte infirmiſſimis annumerantur. Quod ad ſolum vero pertinet, frumentum quoque valentius eſt collinum, quam

f *II. Diat.* xxix. g *II. Diat.* xxi. 2.

quam campeſtre. Levior *h* piſcis inter ſaxa editus, quam in arena; levior in arena, quam in limo. Quo fit, ut ex ſtagno, vel lacu, vel *i* flumine eadem genera graviora ſint. Leviorque, qui in alto, quam qui in vado vivit. Omne etiam ferum *k* animal domeſtico levius; & quodcumque humido cœlo, quam quod ſicco natum eſt. Deinde eadem omnia pinguia, quam macra; recentia, quam ſalſa; nova, quam vetuſta, plus alimenti habent. Tum res eadem magis alit jurulenta, quam aſſa; magis aſſa, quam frixa. Ovum durum valentiſſimæ materiæ eſt; molle, vel ſorbile, imbecilliſſimæ. Cumque panificia omnia firmiſſima ſint, elota tamen quædam genera frumenti, ut alica, oryza, ptiſana, vel ex iiſdem facta ſorbitio, vel pulticula, & aqua quoque madens panis, imbecilliſſimis annumerari poteſt.

Ex potionibus vero, quæcunque ex frumento facta eſt, itemque lac, mulſum, defrutum, paſſum, vinum aut dulce, aut vehemens, aut muſtum, aut magnæ vetuſtatis, valentiſſimi generis eſt. At acetum, & id vinum quod † paucorum annorum, vel auſterum, vel pingue eſt, in media materia eſt. ideoque infirmis nunquam ejus generis dari debet. Aqua omnium imbecilliſſima eſt. Firmiorque ex frumento potio eſt, quo firmius fuit ipſum frumentum: firmior ex eo vino, quod bono ſolo, quam quod tenui; quodque temperato cœlo, quam quod aut nimis humido, aut nimis ſicco, nimiumque aut frigido,

 aut

h *II. Diæt.* XIIX. 9. *Athenæus Deipn.* VII. c. 15. i *II. Diæt.* XIX. 1. k *II. Diæt.* XX. † *Patin. p.* 299.

aut calido natum eſt. Mulſum, quo plus mellis habet; defrutum, quo magis decoctum; paſſum, quo ex ſicciore uva eſt, eo valentius eſt. † Aqua leviſſima [1] pluviatilis eſt; deinde fontana, tum ex flumine, tum ex puteo; poſthæc ex nive, aut glacie; gravior his, ex lacu; graviſſima, ex palude. Facilis etiam, & neceſſaria cognitio eſt naturam ejus requirentibus. Nam levis, pondere apparet; & ex his, quæ pondere pares ſunt, eo melior quæque eſt, quo celerius * & calefit & frigeſcit; quoque celerius ex ea legumina percoquuntur.

Fere vero ſequitur, ut, quo valentior quæque materia eſt, eo minus facile concoquatur; ſed ſi concocta eſt, plus alat. Itaque utendum eſt materiæ genere pro viribus; modusque omnibus pro genere ſumendus. Ergo imbecillis hominibus, rebus infirmiſſimis opus eſt: mediocriter firmos, media materia optime ſuſtinet: & robuſtis apta validiſſima eſt. Plus deinde aliquis aſſumere ex levioribus poteſt: in his magis, quæ valentiſſima ſunt, temperare ſibi debet.

CAP. XIX.

Quæ natura ac proprietas cujuſque rei ſit, qua veſcimur.

NEQUE hæc ſola diſcrimina ſunt; ſed etiam aliæ res boni ſucci, aliæ mali ſunt; quæ εὔχυμα, & κακόχυμα Græci vocant: aliæ lenes, aliæ acres: aliæ craſſiorem pituitam in nobis faciunt, aliæ tenujorem: aliæ idoneæ ſunt ſtomacho, aliæ

† *Aquæ bonæ malæve ſigna enumerantur a Caſaubono* in Athenæum Animadv. *L.* 11. *cap.* 7.
1 *Pallad. R. R. I.* 17. *Colum. de R. R. I.* 5.
* *Aph.* v. 26.

aliæ alienæ: Itemque aliæ inflant, aliæ ab hoc abſunt: aliæ calefaciunt, aliæ refrigerant: aliæ facile in ſtomacho aceſcunt, aliæ non facile intus corrumpuntur: aliæ movent alvum, aliæ ſupprimunt: aliæ citant urinam, aliæ tardant: quædam ſomnum movent, quædam ſenſus excitant. Quæ omnia ideo noſcenda ſunt, quoniam aliud alii, vel corpori, vel valetudini, convenit.

CAP. XX.

De his, quæ boni ſucci ſunt.

BONI ſucci ſunt, triticum, ſiligo, alica, oryza, amylum, tragum, ptiſana, *a* lac, caſeus mollis, omnis venatio, omnes aves, quæ ex media materia ſunt: ex majoribus quoque hæ, quas ſupra nominavimus: medii inter teneros duroſque piſces, ut mullus, & lupus: olera, lactuca, urtica, malva, cucumis, cucurbita, portulaca, cochleæ, palmulæ: ex pomis quodcumque neque acerbum, neque acidum eſt: vinum dulce, vel lene, paſſum, defrutum, oleæ, quæve ex his duobus in alterutro ſervatæ ſunt: † vulvæ, roſtra, * trunculique ſuum, omnis pinguis caro, omnis glutinoſa, omne jecur, ovum ſorbile.

CAP. XXI.

De his, quæ mali ſucci ſunt.

MALI vero ſucci ſunt, milium, panicum, hordeum, legumina, caro domeſtica permacra, omniſque caro ſalſa, omne *a* ſalſamentum, garum, vetus caſeus,

a *Varro R. R. II. 11.* † *Plin. Ep. l. 1. Ep. 15.*
* *in Tyron. notis occurrit vox* Trunculus *p.* 167.
a *Athen. Deipn. III. c.* 31. *pag.* 116.

ſeus, ſiſer, radicula, rapa; napi, bulbi, braſſica, magiſque etiam cyma ejus, aſparagus, beta, cucumis, porrum, eruca, naſturtium, thymum, nepeta, ſatureia, hyſſopum, ruta, anethum, feniculum, cuminum, aniſum, lapathum, ſinapi, allium, cepa, lienes, renes, inteſtina, pomum quodcunque acidum vel acerbum eſt, acetum, omnia acria, acida, acerba, oleum, * piſces quoque ſaxatiles, omneſque, qui ex tenerrimo genere ſunt, aut hi, qui rurſus nimium duri viroſique ſunt, ut fere quos ſtagna, lacus, limoſive rivi ferunt, quive in nimiam magnitudinem exceſſerunt.

CAP. XXII.

Quæ res lenes, quæve acres ſint.

LENES autem ſunt, ſorbitio, pulticula, laganum, amylum, ptiſana, pinguis caro, & quæcunque glutinoſa eſt. quod fere quidem in omni, quæ domeſtica, fit, præcipue tamen in ungulis, trunculiſque ſuum, in petiolis capituliſque hœdorum & vitulorum & agnorum, omnibuſque cerebellis. Item lac, &, quæ proprie dulcia nominantur, defrutum, paſſum; nuclei pinei. Acria ſunt, omnia nimis auſtera, omnia acida, omnia ſalſa; & mel quidem, quo melius eſt, eo magis. Item allium, cepa, eruca, ruta, naſturtium, cucumis, beta, braſſica, aſparagus, ſinapi, radicula, intubus, ocimum, lactuca, maximaque olerum pars.

CAP.

* *Refutat Celſum Nonn. de Re Cibar. lib.* 3. *c.* 13. *p.* 319.

CAP. XXIII.

De his, quæ craſſiorem, quæve tenujorem pituitam faciunt.

CRASSIOREM autem pituitam faciunt, ova ſorbilia; alica, oryza, amylum, ptiſana, lac, bulbi, omniaque fere glutinoſa. Extenuant eandem, omnia ſalſa, atque acria, & acida.

CAP. XXIV.

De his, quæ ſtomacho idonea ſunt.

STOMACHO autem apta ſunt, quæcunque auſtera ſunt, & quæ acida, quæque contacta ſale modico ſunt. Item panis ſine fermento, & elota alica, vel oryza, vel ptiſana; omnis avis, omnis venatio; atque utraque vel aſſa, vel elixa: ex domeſticis animalibus bubula: ſi quid ex cæteris ſumitur, macrum potius, quam pingue: ex ſue, ungulæ, roſtra, aures, vulvæque ſteriles: ex oleribus, intuba, lactuca, paſtinaca, cucurbita elixa, ſiſer: ex pomis, ceraſum, morum, ſorbum, pirum fragile, quale cruſtuminum vel Nævianum eſt: item pira, quæ ponuntur, Tarentina, atque Signina; malum orbiculatum, aut Scandianum, vel Amerinum, vel cotoneum, vel Punicum, apſinthium, murices, purpuræ, cochleæ, uvæ ex olla, molle ovum, palmulæ, nuclei pinei, *a* oleæ albæ ex *b* dura muria, eædem aceto intinctæ, vel nigræ, quæ in arbore bene permaturuerunt, vel quæ in paſſo, defrutove verſatæ ſunt. vinum auſterum, licet

a *Mercurial. Var. Lect. I. 3.* b *Mercurial. Var. Lect. II. 26. ſed refutatur a L. Nonnio de Re Cibar. l. 3. c. 45. pag. 421.*

jam aſperum ſit, item reſinatum: duri ex media materia piſces, oſtrea, pectines, murices, purpuræ, cochleæ: cibi, potioneſque frigidæ, vel fervidæ.

CAP. XXV.

Quæ res alienæ ſtomacho ſint.

ALIENA vero ſtomacho ſunt, omnia tepida, omnia ſalſa, omnia jurulenta, omnia [a] prædulcia, omnia pinguia, ſorbitio, panis fermentatus, idemque vel ex milio, vel ex hordeo, oleum, radices olerum, & quodcunque olus ex oleo garove eſtur, mel, mulſum, defrutum, paſſum, lac, omnis caſeus, uva recens, ficus & viridis & arida, legumina omnia, quæque inflare conſueverunt: item thymum, nepeta, ſatureia, hyſſopum, naſturtium, lapathum, lampſana, juglandes. Ex his autem intelligi poteſt, non, quicquid boni ſucci eſt, protinus ſtomacho convenire; neque quicquid ſtomacho convenit, protinus boni ſucci eſſe.

CAP. XXVI.

De his, quæ inflant.

INFLANT autem, omnia fere legumina, omnia pinguia, omnia prædulcia, omnia jurulenta, muſtum, atque etiam id vinum, cui nihil adhuc ætatis acceſſit: ex oleribus, allium, cepa, braſſica, omneſque radices, excepto ſiſere & paſtinaca, bulbi, ficus etiam aridæ, ſed magis virides, uvæ recentes, nuces omnes, exceptis nucleis

pineis,

a *Calviſ. apud Soſip. Chariſ. Inſtit. Gram. l. 1.*

pineis, lac, omniſque [b] caſeus, quicquid denique ſubcrudum aliquis aſſumpſit.

De his, quæ minime inflant.

Minima inflatio fit ex venatione, aucupio, piſcibus, pomis, oleis, conchiliis, ovis vel mollibus vel ſorbilibus, vino vetere. Feniculum vero, & anethum, inflationes etiam levant.

CAP. XXVII.

De his, quæ calefaciunt, aut refrigerant. p. 31.

AT calefaciunt, piper, ſal, caro omnis juruIenta, allium, cepa, ficus arida, ſalſamentum, vinum, & quo meracius eſt, eo magis.

Refrigerant, olera, quorum crudi caules aſſumuntur, ut intubus, & lactuca: itemque coriandrum, cucumis, elixa cucurbita, beta, mora, ceraſa, mala auſtera, pira fragilia, caro elixa, præcipueque acetum, ſive cibus ex eo, ſive potio aſſumitur.

CAP. XXVIII.

De his, quæ intus facile corrumpuntur.

FACILE autem intus corrumpuntur, panis fermentatus, & quiſquis alius quam ex tritico eſt, & omne piſtorium opus, lac, mel; itemque lactentia atque teneri piſces, oſtrea, olera, caſeus & recens & vetus, craſſa vel tenera caro, vinum dulce, mulſum, defrutum, paſſum; quicquid denique vel jurulentum eſt, vel nimis dulce, vel nimis tenue.

De

b *De Vict. Acut.* lix. 5.

De his, quæ intus minime vitiantur.

At minime intus vitiantur, panis ſine fermento, aves, & eæ potius duriores, duri piſces, neque ſolum aurata puta, aut ſcarus, ſed etiam lolligo, locuſta, polypus: item bubula, omniſque dura caro; eademque aptior eſt, ſi macra, ſi ſalſa eſt; omniaque ſalſamenta: cochleæ, murices, purpuræ: vinum auſterum, vel reſinatum.

CAP. XXIX.

De his, quæ alvum movent.

32, 9. At alvum movent, panis fermentatus, magiſque ſi [a] cibarius vel hordeaceus eſt; braſſica, ſi ſubcruda eſt, lactuca, anethum, naſturtium, ocimum, urtica, portulaca, radicula, capparis, allium, cepa, malva, lapathum, beta, aſparagus, cucurbita, ceraſa, mora, poma omnia mitia, ficus etiam arida, ſed magis viridis, uvæ recentes pingues, minutæ aves, cochleæ, garum, ſalſamentum, oſtrea, pelorides, echini, muſculi, & omnes fere conchulæ, maximeque jus earum; ſaxatiles, & omnes teneri piſces, ſepiarum atramentum; ſi qua caro aſſumitur pinguis, eadem vel jurulenta, vel elixa; aves, quæ natant; mel crudum, lac, lactentia omnia, mulſum, vinum dulce vel ſalſum, aqua, omnia tenera, tepida, [b] dulcia, pinguia, elixa, juruleuta, ſalſa, diluta.

Vid. ſupra pag. xx, lin. 10.

CAP.

[a] *Victor. Variar. Lect. I. 22.* [b] *Athen. Deipn. III. 33.*

CAP. XXX.

De his, quæ alvum adſtringunt. 32, 9.

CONTRA adſtringunt, panis ex ſiligine; vel ex ſimila; magis, ſi ſine fermento eſt; magis etiam ſi toſtus eſt; intenditurque vis ejus etiam, ſi bis coquitur: pulticula vel ex alica, vel ex panico, vel ex milio; itemque ex iiſdem ſorbitio; & magis, ſi hæc ante fricta ſunt: lenticula, cui vel beta, vel intubus, vel ambubeja, vel plantago adjecta eſt; magiſque etiam, ſi illa ante fricta eſt: per ſe etiam intubus, vel ex plantagine, vel * ambubeja fricta; minuta olera, braſſica bis decocta; dura ova; magiſque, ſi aſſa ſunt: minutæ aves, merula, palumbes; magiſque, ſi in poſca decocta eſt: grus, omneſque aves, quæ magis currunt, quam volant; lepus, caprea; jecur ex his, quæ ſevum habent, maximeque bubulum, ac ſevum ipſum: *a* caſeus, qui vehementior vetuſtate fit, vel ea mutatione, quam in eo tranſmarino videmus; aut ſi recens eſt, ex melle, mulſove decoctus: item mel coctum, pira immatura, ſorba, magiſque ea, quæ torminalia vocantur, mala cotonea, & punica, oleæ vel albæ vel præmaturæ, myrta, palmulæ, purpuræ, murices, vinum reſinatum vel aſperum, item meracum, acetum, mulſum quod inferbuit, aſperum item defrutum, paſſum, aqua vel tepida vel præfrigida, dura, id eſt, ea quæ tarde † puteſcit, ideoque pluviatilis potiſſimum, omnia dura, macra, auſtera, aſpera,

* *Salm. Exerc. Plin. pag.* 583. *a F. ed. Ultraj.*
a De Vict. Acut. lxx. 5. † *Al.* putreſcit.

Digitized by Google

ra, toſta, & in eadem carne, aſſa potius, quam elixa.

CAP. XXXI.

De his, quæ urinam movent.

URINAM autem movent, quæcunque in horto naſcentia boni odoris ſunt, ut apium, ruta, anethum, ocimum, mentha, hyſſopum, aniſum, coriandrum, naſturtium, eruca, feniculum. præter hæc, aſparagus, capparis, nepeta, thymum, ſatureia, lampſana, paſtinaca, magiſque agreſtis, radicula, ſiſer, cepa. Ex venatione, maxime lepus, vinum tenue, piper & rotundum & longum, ſinapi, apſinthium, nuclei pinei.

CAP. XXXII.

De his, quæ ad ſomnum apta ſunt.

SOMNO vero aptum eſt papaver, lactuca, maximeque æſtiva, cujus cauliculus jam lacte repletus eſt, morum, porrum.

De his, quæ ſenſum excitant.

Senſus vero excitant, nepeta, thymum, ſatureia, hyſſopum, præcipueque pulegium, ruta, & cepa.

CAP. XXXIII.

De his, quæ materiam evocant.

EVOCARE vero materiam multa admodum poſſunt: ſed ea, cum ex peregrinis medicamentis maxime conſtent, aliiſque magis, quam quibus ratione victus ſuccur-

ſuccurritur, opitulentur, in præſentia differam: ponam vero ea, quæ prompta, & his morbis, de quibus protinus dicturus ſum, apta, corpus erodunt, & ſic ex eo, quidquid mali eſt, extrahunt. Habent autem hanc facultatem, ſemina erucæ, naſturtii, radiculæ; præcipue tamen omnium, ſinapis. Salis quoque & fici eadem vis eſt.

De his, quæ reprimunt.

Leniter vero ſimul & reprimunt & molliunt, lana ſuccida, ex aceto vel vino, cui oleum adjectum eſt; contritæ palmulæ, furfures in ſalſa aqua vel aceto decocti.

At ſimul reprimunt & refrigerant, her-
ba muralis (parthenium vel perdicium ap-
pellant) ſerpillum, pulegium, ocimum,
herba ſanguinalis (quam Græci πολύγονον
vocant) portulaca, papaveris folia, capreo-
lique vitium, coriandri folia, hyoſcyamum,
muſcus, ſiſer, apium, ſolanum (quam
στρύχνον Græci vocant) braſſicæ folia, intu-
bus, plantago, feniculi ſemen, contrita pi-
ra vel mala, præcipueque cotonea, lenti-
cula, aqua frigida, maximeque pluviatilis, 290,
vinum, acetum, & ex horum aliquo ma- 18.
dens vel panis, vel farina, vel ſpongia, vel 204,
lacinia, vel lana ſuccida, vel etiam linteo- 15.
lum, creta cimolia, gypſum, melinum,
myrteum, *a* roſa, acerbum oleum, verbe-
narum contuſa cum teneris caulibus folia;
cujus generis ſunt, olea, cupreſſus, myrtus,
lentiſcus, tamarix, liguſtrum, roſa, rubus,
laurus, hedera, punicum malum.

Sine

a *Patin. p.* 328.

Sine frigore autem reprimunt, cocta cotonea, malicorium, aqua calida, in qua verbenæ coctæ ſunt, quas ſupra propoſui, pulvis vel ex fece vini, vel ex myrti foliis, amaræ nuces.

31, 20. *De his, quæ calefaciunt.*

105, 11. Calefacit vero, ex qualibet farina cataplaſma, ſive ex tritici, ſive ex farris, ſive hordei, ſive ervi, vel lolii, vel milii, vel panici, vel lenticulæ, vel fabæ, vel lupini, vel lini, vel fœni græci, ubi ea deferbuit, calidaque impoſita eſt. Valentior tamen ad id omnis farina eſt ex mulſo, quam ex aqua cocta. Præterea cyprinum, irinum, medulla, adeps ex fele juncta oleo, magiſque, ſi vetus eſt, ſal, nitrum, git, piper, quinquefolium.

De his, quæ durant, aut emolliunt.

Fereque, quæ vehementer & reprimunt & refrigerant, durant: quæ autem calefaciunt & digerunt, ea emolliunt: præcipueque ad emolliendum poteſt cataplaſma ex lini vel fœni græci ſemine.

His autem omnibus, & ſimplicibus, & permixtis, varie medici utuntur; ut magis, quid quiſque perſuaſerit ſibi, appareat, quam quid evidenter compererit.

LIBER

LIBER TERTIUS.

CAP. I.

De morborum generibus.

PRÆVISIS omnibus, quæ pertinent ad univerſa genera morborum, ad ſingulorum curationes veniam. Hos autem in duas ſpecies Græci diviſerunt; aliosque ex his acutos, alios longos eſſe dixerunt. Ideoque, quoniam non ſemper eodem modo reſpondebant, eoſdem alii inter acutos, alii inter longos retulerunt. Ex quo, plura eorum genera eſſe, manifeſtum eſt. Quidam enim breves acutique ſunt, qui cito vel tollunt hominem, vel ipſi cito finiuntur. Quidam longi, ſub quibus neque ſanitas in propinquo, neque exitium eſt. Tertiumque genus eorum eſt, qui modo acuti, modo longi ſunt: idque non in febribus tantummodo, in quibus frequentiſſimum eſt; ſed in aliis quoque fit. Atque etiam, præter hos, quartum eſt; quod neque acutum dici poteſt; quia non perimit; neque utique longum, quia, ſi occurritur, facile ſanatur. Ego, cum de ſingulis dicam, cujus quiſque generis ſit, indicabo.

Dividam autem omnes in eos, qui in totis corporibus conſiſtere videntur, & eos, qui oriuntur in partibus. Incipiam a prioribus, pauca de omnibus præfatus. In nul- 405;
lo quidem morbo plus fortuna ſibi vendi- 16.

care

care quam ars: ars, quam natura, poteſt: utpote cum, repugnante *a* natura, nihil medicina proficiat. Magis tamen ignoſcendum medico eſt parum proficienti in acutis morbis, quam in longis. Hic enim breve ſpacium eſt, intra quod, ſi quod auxilium non profuit, æger extinguitur: ibi & deliberationi, & mutationi remediorum tempus patet; adeo ut raro, ſi inter initia medicus acceſſit, obſequens æger ſine illius vitio pereat. Longus tamen morbus cum penitus inſedit, quod ad difficultatem pertinet, acuto par eſt. Et acutus quidem, quo vetuſtior eſt; longus autem, quo recentior; eo facilius curatur.

Alterum illud ignorari non oportet,
18, 13. quod non omnibus ægris eadem auxilia conveniunt. Ex quo incidit, ut alia atque alia ſummi authores, quaſi ſola, venditaverint, prout cuique ceſſerant. Oportet itaque, ubi aliquid non reſpondet, non tanti putare authorem, quanti ægrum, & experiri * aliud atque aliud. Sic tamen, ut in acutis morbis cito mutetur, quod nihil prodeſt: in longis, quos tempus, ut facit, ſic etiam ſolvit, non *b* ſtatim condemnetur, ſi quid non ſtatim profuit: minus vero removeatur, ſi quid paulum ſaltem juvat; quia profectus tempore expletur.

CAP.

a *Hippocrat. Lex. T. II.* 10. *Seneca de Tranq. An. c.* VI. † *Hipp. de A. T* XX. 6. * *Philo Judæus de Joſepho pag.* 531. *ed.* 1631. b *Cæl. Aurelian. Tard. Paſſ.* IV. 3. *pag.* 454.

CAP. II.

Quomodo morbi cognoſcantur, & an increſcant, an minuantur; & qua ratione ab initio, qui languere incipit, curari debeat.

PROTINUS autem inter initia ſcire facile eſt, quis acutus morbus, quis longus ſit: non in his ſolum, in quibus ſemper ita ſe habet; ſed in his quoque, in quibus variat. Nam ubi ſine intermiſſionibus acceſſiones & dolores graves urgent, acutus morbus eſt. Ubi lenti dolores, lentæve febres ſunt, & ſpatia inter acceſſiones porriguntur, acceduntque ea ſigna, quæ in priore *a* volumine expoſita ſunt, longum hunc futurum eſſe, manifeſtum eſt.

Videndum etiam eſt, morbus an increſcat, an conſiſtat, an minuatur: quia quædam remedia increſcentibus morbis, plura inclinatis conveniunt. Eaque, quæ creſcentibus apta ſunt, ubi acutus increſcens urget, in remiſſionibus potius experienda ſunt. Increſcit autem morbus, dum graviores dolores, acceſſioneſque veniunt, hæque & ante, quam proximæ, revertuntur, & poſtea deſinunt. Atque in longis quoque morbis, etiam tales notas non habentibus, ſcire licet, increſcere, ſi ſomnus incertus eſt, ſi deterior concoctio, ſi fœtidiores dejectiones, ſi tardior ſenſus, ſi pigrior mens, ſi percurrit corpus frigus aut calor, ſi id magis pallet. Ea vero, quæ contraria his ſunt, decedentis ejus notæ ſunt.

a II. c. v.

Præter hæc, in acutis *b* morbis ſerius æger alendus eſt, nec niſi jam inclinatis; ut inedia, dempta materia, impetum frangat. In longis maturius, ut ſuſtinere ſpatium affecturi mali poſſit. At, ſi quando is non in toto corpore, ſed in parte eſt; magis tamen ad rem pertinet, vim totius corporis moliri, quam partis; cum per eam partes ægræ ſanentur. Multum etiam intereſt, ab initio quis recte curatus ſit, an perperam: quia curatio minus his prodeſt, in quibus aſſidue fruſtra fuit. Si quis temere habitus, adhuc integris viribus vivit, admota curatione momento reſtituitur.

Sed cum ab his cœperim, quæ notas quaſdam futuræ adverſæ valetudinis exhibent; curationum quoque principium ab animadverſione ejuſdem temporis faciam. Igitur, ſi quid ex his, quæ propoſita ſunt,
298, incidit, omnium optima ſunt, † quies &
15. abſtinentia: ſi quid bibendum, aqua; id-
348, que interdum uno die fieri ſatis eſt; in-
21. terdum, ſi terrentia manent, biduo: proximeque abſtinentiam ſumendus eſt cibus exiguus, bibenda aqua, poſtero die etiam vinum, deinde invicem alternis diebus, modo aqua, modo vinum, donec omnis cauſa metus finiatur. per hæc enim ſæpe inſtans gravis morbus diſcutitur. Plurimique falluntur, dum ſe primo die protinus ſublaturos languorem, aut exercitatione, aut balneo, aut coacta dejectione, aut vomitu, aut ſudationibus, aut vino ſperant. non quod non interdum id inci-

dat,

b *Aph.* 1. 4. & 10. † *Liv.* 22. c. 18.

dat, aut non decipiat, ſed quod ſæpius fallat; ſolaque abſtinentia ſine ullo periculo medeatur. Cum præſertim etiam pro modo terroris moderari liceat; &, ſi leviora indicia fuerunt, ſatis ſit a vino tantum abſtinere; quod ſubtractum plus, quam ſi cibo aliquid dematur, adjuvat: ſi paulo graviora, ſatis ſit, non aquam tantum bibere, ſed etiam cibo carnem ſubtrahere: interdum panis quoque minus, quam pro conſuetudine aſſumere, humidoque cibo eſſe contentum, & olere potiſſimum. Satiſque ſit, tum ex toto a cibo, a vino, ab omni motu corporis abſtinere, cum vehementes notæ terruerunt. Neque dubium eſt, quin vix quiſquam, qui non diſſimulavit, ſed per hæc mature morbo occurrit, ægrotet.

CAP. III.

De Febrium generibus.

ATQUE hæc quidem ſanis facienda ſunt, tantum cauſam metuentibus. ſequitur vero curatio febrium; quod & in toto corpore, & vulgare maxime morbi genus eſt. Ex his una *a* quotidiana, altera tertiana, altera quartana eſt. Interdum etiam longiore circuitu quædam redeunt, ſed id raro evenit. In prioribus, & morbi ſunt, & medicina.

Ac quartanæ quidem *b* ſimpliciores ſunt. Incipiunt fere ab horrore; deinde calor erumpit; finitaque febre biduum integrum eſt. ita quarto die revertitur.

Tertianarum vero duo genera ſunt. Al-

a *I. Epidem. III.* 14. &c. b *Ibidem* 17.

terum eodem modo, quo quartana, & incipiens, & deſinens; illo tantum interpoſito diſcrimine, quod unum diem præſtat integrum, tertio redit. Alterum longe perniciosius, quod tertio quidem die revertitur, ex octo autem & quadraginta horis fere ſex & triginta per acceſſionem occupat (interdum etiam vel minus, vel plus) neque ex toto in † remiſſione deſiſtit; ſed tantum levius eſt. Id genus plerique medici ἡμιτριταῖον appellant.

Quotidianæ vero variæ ſunt, & multiplices. Aliæ enim protinus a calore incipiunt, aliæ a frigore, aliæ ab horrore. Frigus voco, ubi extremæ partes membrorum inalgeſcunt: horrorem, ubi totum corpus intremit. Rurſus aliæ ſic deſinunt, ut ex toto ſequatur integritas: aliæ ſic, ut aliquantum quidem minuatur ex febre, nihilominus tamen quædam reliquiæ remaneant, donec altera acceſſio accedat: ac ſæpe aliæ vix quicquam aut nihil remittunt, ſed ita, ut cœpere, continuant. Deinde, aliæ fervorem ingentem habent, aliæ tolerabilem: aliæ quotidie pares ſunt, aliæ impares; atque invicem altero die leniores, altero vehementiores: aliæ tempore eodem poſtridie revertuntur, aliæ vel ſerius vel celerius: aliæ diem noctemque acceſſione & deceſſione implent, aliæ minus, aliæ plus: aliæ, cum decedunt, ſudorem movent, aliæ non movent; atque alias per ſudorem ad integritatem venitur, alias corpus tantum imbecillius redditur. Acceſſio-

† *Eſt proprium verbum medicorum*, *Gronov. ad Senec. Epiſt.* 53.

ceſſiones etiam, modo ſingulæ ſingulis diebus fiunt; modo binæ pluresve concurrunt. Ex quo ſæpe evenit, ut quotidie plures acceſſiones remiſſioneſque ſint; ſic tamen, ut unaquæque alicui priori reſpondeat.

Interdum vero acceſſiones quoque confunduntur, ſic ut notari neque tempora earum, neque ſpatia poſſint. Neque verum eſt, quod dicitur a quibuſdam, nullam febrem inordinatam eſſe, niſi aut ex vomica, aut ex inflammatione, aut ex ulcere. Facilior enim ſemper curatio foret, ſi hoc verum eſſet: nam, quod evidentes cauſæ faciunt, facere etiam abditæ poſſunt. Neque de re, ſed de verbo controverſiam movent, qui, cum aliter aliterque in eodem morbo febres accedunt, non eaſdem inordinate redire, ſed alias aliaſque ſubinde oriri dicunt. Quod tamen ad curandi rationem nihil pertineret, etiamſi vere diceretur. Tempora quoque remiſſionum modo liberalia, modo vix ulla ſunt.

CAP. IV.

De curationum diverſis generibus.

ET febrium quidem ratio maxime talis eſt. Curationum vero diverſa genera ſunt, prout authores aliquos habent. Aſclepiades officium eſſe medici dicit, ut tuto, ut celeriter, ut jucunde curet. Id votum eſt: ſed fere periculoſa eſſe nimia & feſtinatio & voluptas ſolet. Qua vero moderatione utendum ſit, ut quan-

tum fieri poteſt, omnia iſta contingant, prima ſemper habita ſalute, in ipſis partibus curationum conſiderandum erit.

Et ante omnia quæritur, primis diebus æger qua ratione continendus ſit. Antiqui, medicamentis quibuſdam datis, concoctionem moliebantur; eo quod *a* cruditatem maxime horrebant: deinde eam materiam, quæ lædere videbatur, ducendo ſæpius alvum ſubtrahebant. Aſclepiades medicamen-
29, 7. ta ſuſtulit; alvum non toties, ſed fere ta-
85, 7. men in omni morbo, ſubduxit. Febre vero ipſa præcipue ſe ad remedium uti profeſſus eſt. Convellendas etiam vires ægri putavit, luce, vigilia, ſiti ingenti; ſic, ut ne os quidem primis diebus elui ſineret. Quo magis falluntur, qui per omnia jucundam ejus diſciplinam eſſe concipiunt. Etenim ulterioribus quidem diebus cubantis etiam luxuriæ ſubſcripſit, primis vero tortoris vicem exhibuit.

Ego autem, medicamentorum dari potiones, & alvum duci non niſi raro debere, concedo. Et id non ideo tamen agendum, ut ægri vires convellantur, exiſtimo: quoniam ex imbecillitate ſummum periculum eſt. Minui ergo tantum materiam ſuperantem oportet; quæ naturaliter digeritur, ubi nihil novi accedit. Itaque abſtinendus a cibo primis diebus eſt, & in luce habendus æger (niſi infirmus) interdiu, quoniam corpus iſta quoque digerit; iſque cubare quam maximo conclavi debet.

Quod ad ſitim vero ſomnumque perti-

net,

a *Aph.* 1. 22.

nec, moderandum eſt, ut interdiu vigilet; noctu, ſi fieri poteſt, conquieſcat: ac neque potet, neque nimium ſiti crucietur. Os etiam ejus elui poteſt, ubi & ſiccum eſt, & ipſi fœtet; quamvis id tempus aptum potioni non eſt. Commodeque Eraſiſtratus dixit, ſæpe, interiore parte humorem non requirente, os & fauces requirere; neque ad rem, male haberi ægrum, pertinere. Ac primo quidem ſic tenendus eſt.

Optimum vero medicamentum eſt, opportune cibus datus: qui quando primum dari debeat, quæritur. Plerique ex antiquis tarde dabant, ſæpe quinto die, ſæpe ſexto,
& id fortaſſe vel in Aſia, vel in Ægypto, 8, 22.
cœli ratio patitur. Aſclepiades, ubi ægrum triduo per omnia fatigaverat, quartum diem cibo deſtinabat. At Themiſon nuper, non, quando cœpiſſet febris, ſed quando deſiſſet, aut certe levata eſſet, conſiderabat, & ab illo tempore expectato die tertio, ſi non acceſſerat febris, ſtatim: ſi acceſſerat, ubi ea vel deſierat, vel, ſi aſſidue inhærebat, ſi certe ſe inclinaverat, cibum dabat.

Nihil autem horum utique perpetuum 17, 2.
eſt. Nam poteſt primo die primus cibus dandus eſſe, poteſt ſecundo, poteſt tertio, poteſt non niſi quarto, aut quinto; poteſt poſt unam acceſſionem, poteſt poſt duas; poteſt poſt plures. Refert enim, qualis morbus ſit, quale corpus, quale cœlum, quæ ætas,
quod tempus anni. Minimeque, in rebus 18, 33.
multum inter ſe differentibus, perpetuum eſſe præceptum temporis poteſt. In mor-

bo, qui plus virium aufert, celerius cibus dandus eſt: itemque eo *b* cœlo, quo magis digerit. Ob quam cauſam in Aphrica nullo die æger abſtineri recte videtur. Maturius etiam puero, quam juveni: æſtate, quam hieme, dari debet. *c* Unum illud, & ſemper, & ubique ſervandum eſt, ut ægri
78, 13. vires ſubinde aſſidens medicus inſpiciat,
131, & quamdiu ſupererunt, abſtinentia pugnet;
21. ſi imbecillitatem vereri cœperit, cibo ſubve-
295, niat. Id enim ejus officium eſt, ut ægrum,
22. neque ſupervacua materia oneret, neque imbecilliorem fame perdat. Idque apud Eraſiſtratum quoque invenio: qui, quamvis parum docuit, quando venter, quando corpus ipſum exinaniretur, dicendo tamen, hæc eſſe videnda, & tum cibum dandum, cum corpori deberetur: ſatis oſtendit, dum vires ſupereſſent, dari non oportere; ne deficerent, conſulendum eſſe.

Ex his autem intelligi poteſt, ab uno medico multos non poſſe curari: eumque, ſi artifex eſt, idoneum eſſe, qui non multum ab ægro recedit. Sed, qui quæſtui ſerviunt, quoniam is major ex populo eſt, libenter amplectuntur ea præcepta, quæ ſedulitatem non exigunt; ut in hac ipſa re. Facile eſt enim dies vel acceſſiones numerare his quoque, qui ægrum raro vident: ille aſſideat neceſſe eſt, qui, quod ſolum opus eſt, viſurus eſt; quando nimis imbecillus futurus ſit, niſi cibum acceperit. In pluribus tamen ad initium cibi dies quartus aptiſſimus eſſe conſuevit.

Eſt

b *Aph.* 1. 15. c *Aph.* 1. 9.

Eſt autem alia etiam de diebus *d* ipſis dubitatio, quoniam antiqui potiſſimum *e* impares ſequebantur, eoſque, tanquam tunc de ægris judicaretur *κρισίμους* † nominabant. *f* Hi erant dies tertius, quintus, ſeptimus, nonus, undecimus, quartuſdecimus, unus & vigeſimus; ita ut ſumma potentia ſeptimo, deinde quartodecimo, deinde uni & vigeſimo daretur. Igitur ſic ægros nutriebant, 138, 9.
ut dierum imparium acceſſiones expectarent; deinde poſtea cibum, quaſi levioribus acceſſionibus inſtantibus, darent: adeo ut Hippocrates, *g* ſi alio die febris deſiſſet, recidivam timere ſit ſolitus.

Id Aſclepiades jure ut vanum repudiavit; neque in ullo die, quia par imparve eſſet, ægris vel majus vel minus periculum eſſe dixit. Interdum enim pejores dies pares fiunt; & opportunius poſt febrium acceſſiones cibus datur. Nonnumquam etiam in ipſo morbo dierum ratio mutatur; fitque gravior, qui remiſſior eſſe conſueverat. Atque ipſe quartuſdecimus par eſt, in quo eſſe magnam vim antiqui fatebantur. Qui cum octavum primi naturam habere contenderent, ut ab eo ſecundus ſeptenarius inciperet, ipſi ſibi repugnabant, non octavum, neque decimum, neque duodecimum diem ſumendo, quaſi potentiorem: plus enim tribuebant nono, & undecimo. Quod cum feciſſent ſine ulla probabili ratione, ab undecimo, non ad tertiumdecimum, ſed ad quartumdecimum tranſibant. Eſt etiam apud Hippocratem, ei, quem ſep-

timus

d *I. Epidem. III. de Partu ſeptim.* VII.VIII.
e *Julian.Imper. Epiſt. pag.* 207. † *Cæl. Aurel. Acut. Morb.* I. 14. f *Aph.* II. 23. 24. g *Aph.* IV. 61.

timus dies liberaturus ſit, quartum eſſe graviſſimum. Ita, illo quoque authore, in die pari & gravior febris eſſe poteſt, & certa futuri nota. Atque idem alio loco quartum quemque diem, ut in utrunque efficaciſſimum apprehendit; id eſt, quartum, ſeptimum, undecimum, quartumdecimum, decimumſeptimum, in quo ab impari ad paris rationem tranſit. Et ne in hoc quidem propoſitum conſervavit: cum a ſeptimo die undecimus, non quartus, ſed quintus ſit. Adeo apparet, quacumque ratione ad numerum reſpexerimus, nihil rationis, ſub illo quidem authore, reperiri. Verum in his quidem antiquos tunc celebres admodum Pythagorici numeri fefellerunt: cum hic quoque medicus non numerare dies debeat, ſed ipſas acceſſiones intueri; & ex his conjectare, quando dandus cibus ſit.

Illud autem magis ad rem pertinet, ſcire, cibumne oporteat dari, cum jam bene venæ conquieverunt, aut etiamnum manentibus reliquiis febris. Antiqui enim quam integerrimis corporibus alimentum offerebant. Aſclepiades, inclinata quidem febre, ſed adhuc tamen inhærente. In quo vanam rationem ſecutus eſt: non quod non ſit interdum maturius cibus dandus, ſi mature timetur altera acceſſio: ſed quod ſcilicet non niſi quam ſaniſſimo dari debeat.* minus enim corrumpitur, quod integro corpori infertur. Neque tamen verum eſt, quod Themiſoni videbatur, ſi duabus ho-

ris

* *Aph.* 1. 19.

ris integer futurus eſſet æger, ſatius eſſe tunc dare; ut ab integro corpore potiſſimum diduceretur. Nam ſi diduci tam celeriter poſſet, id eſſet optimum. Sed cum hoc breve tempus non præſtet, ſatius eſt, principia cibi a decedente febre, quam reliquias ab incipiente excipi. Ita, ſi longius tempus ſecuturum eſt, quam integerrimo dandus eſt: ſi etiam breve, antequam ex toto integer fiat. Quo loco vero integritas eſt, eodem eſt remiſſio, quæ maxime in febre continua poteſt eſſe. At hoc quoque quæritur, utrum tot horæ expectandæ ſint, quot febrem habuerunt: an ſatis ſit, primam partem earum præteriri, ut ægris jucundius inſidat, quibus interdum non vacat. Tutiſſimum eſt autem, ante totius acceſſionis tempus præterire: quamvis, ubi longa febris fuit, poteſt indulgeri ægro maturius, dum tamen ante minimum pars dimidia prætereatur. Idque non in ea ſola febre, de qua proxime dictum eſt, ſed in omnibus ita ſervandum eſt.

CAP. V.

De Febrium ſpeciebus, & ſingularum curationibus: & primo, quando cibus febricitantibus dandus ſit.

HÆC magis per omnia genera febrium perpetua ſunt: nunc ad ſingulas earum ſpecies deſcendam. Igitur ſi ſemel tantum acceſſit, deinde deſiit, eaque vel ex * inguine, vel ex laſſitudine, vel ex *V. ſupr.* æſtu, xxviii, 32.

* *Malim* ſanguine *vel* ingluvie, *quomodo enim ex inguine poſſet oriri febris? dein enumerat cauſas externas, quas inter inguen cenſeri non poteſt.*

æſtu, aliave ſimili re fuit, ſic, ut interior nulla cauſa metum fecerit, poſtero die, cum tempus acceſſionis ita tranſiit, ut nihil moveret, cibus dari poteſt. At, ſi ex alto calor venit; & gravitas vel capitis vel præcordiorum ſecuta eſt; neque apparet, quid corpus confuderit; quamvis unam acceſſionem ſecuta integritas eſt: tamen, quia tertiana timeri poteſt, expectandus eſt dies tertius; & ubi acceſſionis tempus præteriit, cibus dandus eſt, ſed exiguus; quia quartana quoque timeri poteſt. At die quarto demum, ſi corpus integrum eſt, eo cum fiducia utendum. Si vero poſtero, tertiove, aut quarto die ſecuta febris eſt; ſcire licet, morbum eſſe. Sed tertianarum, quartanarumque (quarum & certus circuitus, & finis integer, & liberaliter quieta tempora ſunt) expeditior ratio eſt. de quibus ſuo loco dicam.

Nunc vero eas explicabo, quæ quotidie urgent. Igitur tertio quoque die cibus ægro commodiſſime datur; ut alter febrem minuat, alter viribus ſubveniat. Sed is dari debet, ſi quotidiana febris eſt, quæ ex toto deſinat, ſimulatque corpus integrum factum eſt: ſin, quamvis non acceſſiones, febres tamen junguntur, & quotidie quidem increſcunt, ſed ſine integritate tamen remittunt, cum corpus ita ſe habet, ut major remiſſio non expectetur: ſi altero die gravior, altero levior acceſſio eſt, poſt graviorem. Fere vero graviorem acceſſionem leviora nox ſequitur: quo fit, ut graviorem acceſſionem nox quoque triſtior antecedat.

At,

a Aph. II. 13.

At, ſi continuatur febris, neque levior unquam fit, & dari cibum neceſſe eſt, quando dari debeat, magna diſſenſio eſt. Quidam, quia fere * remiſſius matutinum tempus ægris eſt, tunc putant dandum. Quod ſi reſpondet, non quia mane eſt, ſed quia remiſſio eſt ægris, dari debet. Si vero ne tunc quidem ulla requies ægris eſt, quia hoc ipſo pejus id tempus eſt, quod, cum ſua natura melius eſſe debeat, morbi vitio non eſt, ſimulque inſequitur tempus meridianum, a quo cum omnis æger fere pejor fiat, timeri poteſt, ne ille magis etiam, quam ex conſuetudine, urgeatur. Igitur alii veſpere tali ægro cibum dant. Sed, cum eo † tempore fere peſſimi ‡ ſint, qui ægrotant, verendum eſt, ne, ſi quid tunc moverimus, fiat aliquid aſperius. Ob hæc alii differunt ad mediam noctem, decurſo jam graviſſimo tempore, eodemque longiſſime diſtante. Securius vero datur antelucanis horis; quibus omnes fere maxime dormiunt: deinde matutino tempore; quod natura ſua leviſſimum eſt.

Si vero febres vagæ ſunt: quia verendum eſt, ne cibum ſtatim ſubſequantur; quandocunque quis ex acceſſione levatus eſt, tunc debet aſſumere. At, ſi plures acceſſiones eodem die veniunt, conſiderare oportet, pares ne per omnia ſint (quod vix fieri poteſt) an impares. Si per omnia pares ſunt: poſt eam potius acceſſionem cibus dari debet, quæ non inter meridiem & veſperem deſinit. Si impares ſunt: conſideran-

* *Cæl. Aurel. Morb. Chronic.* 11. 14. *p.* 427. *Buxtorf. Lex. Chald. p.* 540. † *Cæl. Aurel. A. M. l.* 1. *c.* 15. *pag.* 48. ‡ *Achill. Tatius de Clitophont. pag.* 21.

ſiderandum eſt, quo diſtent. Nam, ſi altera gravior, altera levior eſt, poſt graviorem dari debet: ſi altera longior, altera brevior, poſt longiorem: ſi altera gravior, altera longior eſt, conſiderandum eſt, utra magis affligat, illa vi, an hæc tempore, & poſt eam dandus eſt. Sed plane plurimum intereſt, quantæ qualeſque inter eas remiſſiones ſint. Nam, ſi poſt alteram febrem motio manet, poſt alteram integrum corpus eſt; integro corpore, cibo tempus aptius eſt.

Si ſemper febricula manet; ſed alterum tamen longius tempus remiſſionis eſt; id potius eligendum eſt: adeo ut, ubi acceſſiones continuantur, protinus, inclinata priore, dandus cibus ſit. Etenim perpetuum eſt, ad quod omne conſilium dirigi poteſt; cibum quam maxime ſemper ab *b* acceſſione futura reducere: &, hoc ſalvo, dare quam integerrimo corpore. Quod non inter duas tantum, ſed etiam inter plures acceſſiones ſervabitur. Sed, cum ſit aptiſſimum, tertio quoque die cibum dare; tamen, ſi corpus infirmum eſt, quotidie dandus eſt: multoque magis, ſi continentes febres ſine remiſſione ſunt; quantoque magis corpus affligunt; aut ſi duæ pluresve acceſſiones eodem die veniunt. Quæ res efficit, ut & a primo die protinus cibus dari quotidie debeat, ſi protinus venæ conciderunt: & ſæpius eodem die, ſi inter plures acceſſiones ſubinde vis corpori deeſt. Illud tamen in his ſervandum eſt; ut poſt eas febres

b *Aph.* 1. 11.

bres minus cibi detur, poſt quas, ſi per corpus liceret, omnino non daretur. Cum vero febris inſtet; incipiat, augeatur, conſiſtat, decedat, deinde in deceſſione conſiſtat, aut finiatur; ſcire licet, optimum cibo tempus eſſe febre finita: deinde, cum deceſſio ejus conſiſtit: tertium, ſi neceſſe eſt, quandocumque decedit: cætera omnia periculoſa eſſe. Si tamen propter infirmitatem neceſſitas urget, ſatius eſſe, conſiſtente jam incremento febris, aliquid offerre, quam increſcente: ſatius eſſe, inſtante, quam incipiente: cum eo tamen, ut nullo tempore is, qui deficit, non ſit ſuſtinendus.

Neque hercule ſatis eſt, ipſas tantum febres medicum intueri, ſed etiam totius corporis habitum, & ad eum dirigere curationem; ſeu ſuperſunt vires, ſeu de- 120, 8.
ſunt, ſeu quidam mali affectus interveniunt. Cum vero ſemper ægros ſecuros agere conveniat, ut corpore tantum, non etiam animo laborent: tum præcipue, ubi cibum ſumpſerunt. Itaque, ſi qua ſunt, quæ exaſperatura eorum animos ſunt; optimum eſt, ea, dum ægrotant, eorum notitiæ ſubtra- 358,
here: ſi id fieri non poteſt, ſuſtinere tamen 11.
poſt cibum, poſtque ſomni tempus, & cum experrecti ſunt, tum exponere.

CAP. VI.

Quando potiones febricitantibus dari expediat.

SED de cibo facilior quidem cum ægris ratio eſt; quoniam ſæpe ſtomachus

hunc reſpuit, etiamſi mens concupiſcit. De potione vero ingens pugna eſt; eoque magis, quo major febris eſt. Hæc enim ſitim accendit, & tum maxime aquam exigit, cum illa periculoſiſſima eſt. Sed docendus æger eſt, ubi febris conquieverit, protinus ſitim quoque quieturam: longioremque acceſſionem fore, ſi quod ei datum fuerit alimentum: ita celerius eum deſinere ſitire, qui non bibit. Neceſſe eſt tamen, quanto facilius etiam ſani famem, quam ſitim ſuſtinent, tanto magis ægris in potione, quam in cibo indulgere. Sed primo quidem die nullus humor dari debet: niſi ſubito ſic venæ conciderunt, ut cibus quoque dari debeat. Secundo vero, cæteriſque etiam, quibus cibus non dabitur, tamen, ſi magna ſitis urgebit, potio dari poteſt.

Ac ne illud quidem, ab Heraclide Tarentino dictum, ratione caret: ubi aut bilis ægrum, aut cruditas male habet, expedire quoque per modicas potiones miſceri
118, novam materiam corruptæ. Illud videndum
15. eſt, ut, qualia tempora cibo leguntur, talia potioni quoque: ubi ſine illo datur, deligantur, cum ægrum dormire cupiemus: quod fere ſitis prohibet. Satis autem convenit, cum omnibus [a] febricitantibus nimius humor alienus ſit, tum præcipue eſſe fœminis, quæ ex partu in febres inciderunt.

Sed cum tempora cibo potionique febris & remiſſionis ratio det, non eſt expedi-

a Aph. I. 16.

peditiſſimum ſcire, quando æger febricitet, quando melior ſit, quando deficiat: ſine quibus diſpenſari illa non poſſunt. Venis enim maxime credimus, † fallaciſſimæ rei; quia ſæpe iſtæ lentiores celerioreſve ſunt, & ætate, & ſexu, & corporum natura. Et plerunque ſatis ſano corpore, ſi ſtomachus infirmus eſt, nonnumquam etiam incipiente febre, ſubeunt & quieſcunt: ut imbecillus is videri poſſit, cui facile laturo gravis inſtat acceſſio. Contra ſæpe eas concitat & reſolvit ſol, & balneum, & exercitatio, & metus, & ira, & quilibet alius animi affectus. adeo ut, cum primum medicus venit, ſolicitudo ægri dubitantis, quomodo illi ſe habere videatur, eas moveat. Ob quam cauſam, *a* periti medici eſt, non protinus ut venit, apprehendere manu brachium: ſed primum reſidere hilari vultu, percunctarique, quemadmodum ſe habeat; &, ſi quis ejus metus eſt, eum probabili ſermone lenire; tum deinde ejus carpo manum admovere. Quas venas autem conſpectus medici movet, quam facile mille res turbant! Altera res eſt, cui credimus, calor, æque fallax. Nam hic quoque excitatur æſtu, labore, ſomno, metu, ſolicitudine.

Igitur intueri quidem etiam iſta oportet: ſed his non omnia credere. Ac protinus quidem ſcire, non febricitare eum, cujus venæ naturaliter ordinatæ ſunt, teporque talis eſt, qualis eſſe ſanis ſolet: nec protinus etiam ſub calore motuque febrem

† *Pancirolæ obſerv.* IV. a *De decent. ornatu T.* IX. X. *Pallad. Sophiſt. in l.* V. *Epidem. pag. m.* 201. *Actuar. de M. M. II.* 2.

ſeſe concipere: ſed ita, ſi ſumma quoque arida inæqualiter cutis eſt; ſi calor & in fronte eſt, & ex intimis præcordiis oritur; ſi ſpiritus ex naribus cum fervore prorumpit; ſi color, aut rubore, aut pallore novo mutatus eſt; ſi oculi graves, & aut perſicci, aut ſubhumidi ſunt; ſi ſudor, cum fit, inæqualis eſt; ſi venæ non æquis intervallis moventur. Ob quam cauſam medicus neque in tenebris, neque a capite ægri debet reſidere; ſed illuſtri loco adverſus eum, ut omnes notas, ex vultu quoque cubantis perſpiciat.

Ubi vero febris fuit, atque decrevit, ſpectare oportet, num tempora, parteſve corporis aliæ paulum madeſcant, quæ ſudorem venturum eſſe teſtentur. Ac ſi qua ejus nota eſt, tunc demum dare potui calidam aquam; cujus ſalubris effectus eſt, ſi ſudorem per omnia membra diffundit. Hujus
135, autem rei cauſa, continere æger ſub veſte
21. ſatis multa manus debet; eademque crura, pedeſque contegere: qua mole plerique ægros in ipſo impetu febris, potiſſimeque ubi ardens ea eſt, male habent. Si ſudare corpus cœpit, linteum tepefacere oportet, paulatimque ſingula membra detergere. At ubi ſudor omnis finitus eſt, aut ſi is non venit, ubi quam maxime tepuit, & idoneus eſſe cibo æger videtur, ſub veſte leniter ungendus eſt, tum detergendus, deinde ei cibus dandus.

Cibus † autem febricitantibus humidus eſt aptiſſimus, aut humori certe quam proxi-

† 1. *Aph.* 16.

proximus: utique ex materia quam leviſſima; maximeque † ſorbitio: eaque, ſi magnæ febres fuerunt, quam tenuiſſima eſſe debet. Mel quoque deſpumatum huic recte adjicitur, quo corpus magis nutriatur: ſed id, ſi ſtomachum offendit, ſupervacuum eſt; ſicut ipſa quoque ſorbitio. Dari vero in vicem ejus poteſt, vel intrita ex aqua calida, vel alica elota; ſi firmus eſt ſtomachus, & compreſſa alvus, ex aqua mulſa; ſi vel ille languet, vel hæc profluit, ex poſca. Et primo quidem cibo ita ſatis eſt: ſecundo vero aliquid adjici poteſt, ex eodem tamen genere materiæ, vel olus, vel conchylium, vel pomum. At, dum febres quidem increſcunt, hic ſolus idoneus cibus eſt. Ubi vero aut deſinunt, aut levantur, ſemper quidem incipiendum eſt ab aliquo ex materia leviſſima, adjiciendum vero aliquid ex media, ratione habita ſubinde & virium hominis, & morbi. 78, 14.

Apponendi vero ægro varii cibi (ſicut 120, 8. Aſclepiades præcepit) tum demum ſunt, ubi faſtidio urgetur, neque ſatis vires ſufficiunt; ut paulum ex ſingulis deguſtando, famem vitet. At ſi neque vis, neque cupiditas deeſt, nulla varietate ſolicitandus æger eſt; ne plus aſſumat, quam concoquat. Neque verum eſt, quod ab eo dicitur, facilius concoqui cibos varios. eduntur quidem facilius: ad concoctionem autem materiæ genus & modus pertinent. Neque inter magnos dolores, neque increſcente *b* morbo, tutum eſt, ægrum cibo impleri; ſed

† *Hippocr. de Vet. M.* XI. XII. b *Aph.* I. 7. 8.

ubi inclinata jam in melius valetudo eſt.

Sunt aliæ quoque obſervationes in febribus neceſſariæ; atque id quidem videndum eſt, quod quidam ſolum præcipiant, an adſtrictum corpus ſit, an profluat. Quorum alterum ſtrangulat, alterum digerit. Nam, ſi adſtrictum eſt, ducenda alvus eſt; movenda urina, eliciendus omni modo ſudor. In hoc genere morborum ſanguinem etiam miſiſſe, concuſſiſſe vehementibus geſtationibus corpus, in lumine habuiſſe, imperaſſe famem, ſitim, vigiliam prodeſt. Utile eſt etiam ducere in balneum, prius demittere in ſolium, tum ungere, iterum ad ſolium redire, multaque aqua fovere inguina; interdum etiam oleum in ſolio cum aqua calida miſcere; uti cibo rarius & ſerius, tenui, ſimplici, molli, calido, exiguo; maximeque oleribus, qualia ſunt, lapathum, urtica, malva; vel jure etiam concharum, muſculorumve, aut locuſtarum: neque danda caro, niſi elixa, eſt. At potio eſſe debet magis liberalis, & ante cibum, & poſt hunc, & cum hoc, ultra quam ſitis coget. Poteritque a balneo etiam pingue jus, aut dulcius dari vinum; poterit ſemel, aut bis interponi Græcum ſalſum.

37, 7. Contra vero, ſi corpus profluet, ſudor
147, coercendus, quies adhibenda erit; tene-
19. bris, ſomnoque, quandocunque volet, utendum; non niſi levi geſtatione corpus agitandum, & pro genere mali ſubveniendum. Nam, ſi venter fluit, aut ſi ſtomachus non continet, ubi febris decrevit, libera-

beraliter oportet aquam tepidam potui dare, & vomere cogere; niſi aut fauces, aut præcordia, aut latus dolet, aut vetus morbus eſt.

Si vero ſudor exercet, duranda cutis eſt, vel nitro, vel ſale; quæ cum oleo miſcentur. At, ſi levius id vitium eſt, oleo corpus ungendum eſt: ſi vehementius, roſa, vel melino, vel myrteo, cui vinum auſterum ſit adjectum.

Quiſquis autem fluore æger eſt, cum venit in balneum, prius ungendus, deinde in ſolium demittendus eſt. Si in cute vitium eſt, frigida quoque, quam calida aqua melius utetur. Ubi ad cibum ventum eſt, dari debet his valens, frigidus, ſiccus, ſimplex, qui quam minime corrumpi poſſit, panis toſtus, caro aſſa, vinum auſterum, vel certe ſubauſterum; &, ſi venter profluit, calidum: ſi ſudores nocent, vomituſve ſunt, frigidum.

CAP. VII.

Quomodo peſtilentes febres curari debeant.

DESIDERAT etiam propriam animadverſionem in febribus peſtilentiæ caſus. In hac minime utile eſt, aut fame, aut medicamentis uti, aut ducere alvum. Si vires ſinunt, ſanguinem mittere optimum eſt; præcipueque, ſi cum ardore febris eſt. Si id parum tutum eſt, ubi febris aut tenuata eſt, aut levata, vomitu pectus purgare. Sed in hoc maturius, quam

in aliis morbis, ducere in balneum opus eſt; vinum calidum, & meracius dare, & omnia glutinoſa: inter quæ quoque carnem, generis ejuſdem. Nam quo celerius ejuſmodi tempeſtates corripiunt, eo maturius auxilia, etiam cum quadam temeritate, rapienda ſunt. Quod ſi puer eſt, qui laborat; neque tantum robur ejus eſt, ut ſanguis mitti poſſit, cucurbitulis ei utendum eſt; ducenda alvus vel aqua vel ptiſanæ cremore; tum demum is levibus cibis nutriendus. Et ex toto non ſic pueri, ut viri, curari debent. Ergo, ut in alio quoque genere morborum, parcius in his agendum eſt: non facile ſanguinem mittere, non facile ducere alvum, non cruciare vigilia, fameve, aut nimia ſiti, non vino curare. Vomitus poſt febrem eliciendus eſt: deinde dandus cibus ex leviſſimis; tum is dormiat: poſtero die, ſi febris manet, abſtineat: tertio, ad ſimilem cibum redeat. Dandaque opera eſt, quantum fieri poteſt, ut inter opportunam abſtinentiam cibo opportuno, omiſſis cæteris, nutriatur.

2. *Curatio ardentis febris.*

Si vero ardens febris extorret, nulla medicamenti danda potio eſt; ſed in ipſis acceſſionibus oleo & aqua refrigerandus eſt: quæ miſcenda manu ſunt, donec albeſcant. Etiam amplo conclavi tenendus, quo multum & purum aerem trahere poſ-
137, ſit; neque multis veſtimentis ſtrangulandus,
20. ſed admodum levibus tantum velandus
eſt. Poſſunt etiam ſuper ſtomachum imponi,

poni, ſolia vitis in aqua frigida tincta. Ac ne ſiti quidem nimia vexandus eſt. Alendus maturius eſt, id eſt a die tertio, & ante cibum iiſdem perungendus. Si pituita in ſtomacho coiit, inclinata jam acceſſione, vomere cogendus eſt; & tunc dandum frigidum olus, aut pomum, ex his, quæ ſtomacho conveniunt. Si ſiccus manet ſtomachus, protinus vel ptiſanæ, vel alicæ, vel oryzæ cremor dandus eſt, cum quo recens adeps cocta ſit. Cum vero in ſummo incremento morbus eſt, utique non ante diem quartum, magna ſiti antecedente, frigida aqua copioſe præſtanda eſt, ut bibat etiam ultra ſatietatem; &, cum jam venter & præcordia ultra modum repleta, ſatiſque refrigerata ſunt, vomere debet. Quidam ne vomitum quidem exigunt; ſed ipſa aqua frigida, tantum ad ſatietatem data, pro medicamento utuntur. Ubi utrumlibet factum eſt, multa veſte operiendus eſt, 131, & collocandus, ut dormiat. Fereque poſt 21. longam ſitim & vigiliam, poſt multam ſatietatem, poſt infractum calorem, plenus ſomnus venit; per quem ingens ſudor effunditur, idque præſentiſſimum auxilium eſt: ſed in his tantum, in quibus præter ardorem, nulli dolores, nullus præcordiorum tumor; nihil prohibens, vel in pulmone, vel in faucibus; non ulcus, non defectio, non profluvium alvi fuit. Si quis autem in hujuſmodi febre leniter [a] tuſſit, is neque vehementi ſiti conflictari, neque bibere aquam frigidam debet; ſed eo modo curan-

a *Aph.* IV. 54.

curandus eſt, quo in cæteris febribus præcipitur.

CAP. VIII.

Curatio ſemitertianæ febris, quæ ἡμιτριταῖος dicitur.

AT, ubi id genus tertianæ eſt, quod ἡμιτριταῖον Medici appellant, magna cura opus eſt, ne id fallat. Habet enim plerunque frequentiores acceſſiones deceſſioneſque, ut aliud morbi genus videri poſſit; porrigiturque febris in horas viginti quatuor, & triginta ſex; ut, quod idem eſt, non idem eſſe videatur. Et magnopere neceſſarium eſt, neque dari cibum, niſi in ea remiſſione, quæ vera eſt; &, ubi ea venit, protinus dari. Plurimique ſub alterutro curantis errore ſubito moriuntur. Ac, niſi magnopere aliqua res prohibet, inter initia ſanguis mitti debet; tum dari cibus, qui neque incitet febrem, & tamen longum ejus ſpatium ſuſtineat.

CAP. IX.

Curatio lentarum febrium.

NONNUNQUAM etiam lentæ febres ſine ulla remiſſione corpus tenent; ac neque cibo, neque ulli remedio locus eſt. In hoc caſu medici cura eſſe debet, ut morbum mutet; fortaſſe enim curationi opportunior fiet. Sæpe igitur ex aqua frigida, cui oleum ſit adjectum, corpus ejus pertractandum eſt, quoniam interdum ſic evenit, ut horror oriatur, & fiat initium

quod-

quoddam novi motus; exque eo, cum magis corpus incaluit, ſequatur etiam remiſſio. In his frictio quoque ex oleo & ſale ſalubris videtur.

At, ſi diu frigus eſt, & torpor, & jactatio corporis, non alienum eſt, in ipſa febre dare * mulſi tres aut quatuor cyathos, vel cum cibo vinum bene dilutum. Intenditur enim ſæpe ex eo febris; & major ortus calor ſimul & priora mala tollit, & ſpem remiſſionis, inque ea curationis oſtendit.

Neque hercule iſta curatio nova eſt; qua nunc quidam traditos ſibi ægros, qui ſub cautioribus medicis trahebantur, interdum
† contrariis remediis ſanant. Siquidem a- 19, 15.
pud antiquos quoque ante Herophilum & Eraſiſtratum, maximeque poſt Hippocratem fuit Petron quidam, qui febricitantem hominem, ubi acceperat, multis ve-
ſtimentis operiebat, ut ſimul calorem in- 134,
gentem, ſitimque excitaret. Deinde, ubi 34.
paulum remitti cœperat febris, aquam frigidam potui dabat; ac, ſi moverat ſudorem, explicuiſſe ſe ægrum judicabat: ſi non moverat, plus etiam aquæ frigidæ ingerebat, & tum vomere cogebat. Si alterutro modo febre liberaverat, protinus ſuillam aſſam, & vinum homini dabat. Si non liberaverat, decoquebat aquam ſale adjecto, eamque bibere cogebat, ut vomendo ventrem purgaret.

Et intra hæc omnis ejus medicina erat. Eaque non minus grata fuit his, quos Hippocratis ſucceſſores non refecerant; quam

nunc

* Mulſæ *Rom. Leg.* † *Senec. de Clem.* 1. 9.

nunc eſt his, quos Herophili vel Eraſiſtra-
475, ti æmuli diu tractos non expedierunt. Ne-
19. que ideo tamen non eſt temeraria iſta medicina; quia plures, ſi protinus a principiis excepit, interemit. Sed, cum eadem omnibus convenire non poſſint, fere, quos ratio non reſtituit, temeritas † adjuvat. Ideoque ejuſmodi medici melius alienos ægros,
121, 9. quam ſuos nutriunt. Sed eſt circumſpecti quoque hominis, & novare interdum, & augere morbum, & febres accendere; quia curationem, ubi id, quod eſt, non recipit, poteſt recipere id, quod futurum eſt.

CAP. X.

Remedia in febribus ad capitis dolorem, & præcordiorum inflammationem, & ariditatem, & ſcabritiem linguæ.

CONSIDERANDUM etiam eſt, febres ne ſolæ ſint, an alia his quoque mala accedant; id eſt, num caput doleat, num lingua aſpera, num præcordia intenta ſint. Si capitis dolores ſunt, roſam cum aceto miſcere oportet, & id ingerere: deinde habere duo pitacia, quæ latitudinem frontis, longitudinemque æquent: ex his invicem alterum in aceto & roſa habere, alterum in fronte; aut intinctam iiſdem lanam ſuccidam imponere. Si acetum offendit, pura roſa utendum eſt. Si roſa ipſa lædit, oleo acerbo. Si iſta parum juvant, teri poteſt vel iris arida, vel nuces amaræ, vel quælibet herba ex refrigerantibus. Quorum quidlibet ex aceto impoſitum, dolo-

† *Exemp. vide apud Valleriolam lib. 3. obſ. 4.*

dolorem minuit; ſed magis aliud in alio. Juvat etiam panis cum papavere injectus, vel cum roſa, ceruſſa, ſpumave argenti. Olfacere quoque vel ſerpillum, vel anethum, non alienum eſt.

At, ſi in præcordiis inflammatio & dolor eſt, primo ſuperimponenda ſunt cataplaſmata reprimentia; ne, ſi calidiora fuerint, plus eo materiæ concurrat. Deinde, ubi prima inflammatio ſe remiſit, tunc demum ad calida & humida veniendum eſt; ut ea, quæ remanſerunt, diſcutiant. Notæ vero inflammationis ſunt quatuor, rubor, & tumor, cum calore, & dolore. Quo magis erravit Eraſiſtratus, qui febrem nullam 5, 7.
ſine hac eſſe dixit.

Ergo, ſi ſine inflammatione dolor eſt, nihil imponendum eſt. hunc enim ſtatim ipſa febris ſolvet. At, ſi neque inflammatio, 70, 3.
neque febris, ſed tantum præcordiorum dolor eſt; protinus calidis & ſiccis fomentis uti licet. Si vero lingua ſicca eſt, & ſcabra, detergenda primum penicillo eſt ex aqua calida: deinde ungenda mixtis inter ſe roſa & melle. Mel purgat, roſa reprimit, ſimulque ſicceſcere non ſinit. At ſi ſcabra non eſt, ſed arida, ubi penicillo deterſa eſt, ungi roſa debet, cui ceræ ſit paulum adjectum.

CAP.

CAP. XI.

Remedia contra frigus, quod febrem præcedit.

SOLET etiam ante febres eſſe frigus; idque vel moleſtiſſimum morbi genus eſt. Ubi id expectatur, omni potione prohibendus æger eſt: hæc enim paulo ante data, multum malo adjicit. Item maturius veſte multa tegendus eſt. Admovenda partibus his, pro quibus metuimus, ſicca & calida fomenta; ſic, ut ne ſtatim vehementiſſimi calores incipiant, ſed paulatim increſcant. Perfricandæ quoque eæ partes manibus unctis ex vetere oleo ſunt, eique adjiciendum aliquid ex calefacientibus. Contentique medici quidam una frictione, etiam ex quolibet oleo, ſunt. In harum febrium remiſſionibus nonnulli tres quatuor ſorbitionis cyathos, etiamnum manente febre, dant: deinde, ea bene finita, reficiunt ſtomachum cibo frigido & levi. Ego tum hoc puto tentandum, cum parum cibus, ſemel & poſt febrem datus, prodeſt.

Sed curioſe proſpiciendum eſt, ne tempus remiſſionis decipiat. Sæpe enim in hoc quoque genere valetudinis jam minui febris videtur, & rurſus intenditur. Itaque ei remiſſioni credendum eſt, quæ etiam immoratur, & jactationem, fervoremque corporis, quem ζέσιν Græci vocant, minuit. Illud ſatis convenit, ſi quotidie pares acceſſiones ſunt, quotidie parvum cibum dan-

dum:

dum: ſi impares, poſt graviorem, cibum; poſt leviorem, aquam mulſam.

CAP. XII.

Curatio horroris in febribus.

HORROR autem eas fere febres antecedit, quæ certum habent circuitum, & ex toto remittuntur; ideoque *a* tutiſſimæ ſunt, maximeque curationes admittunt. Nam ubi incerta tempora ſunt, neque alvi ductio, neque balneum, neque vinum, neque medicamentum aliud recte datur. Incertum eſt enim, quando febris ventura ſit: ita fieri poteſt, ut, ſi ſubito venerit, ſumma in eo pernicies ſit, quod auxilii cauſa fuit inventum. Nihilque aliud fieri poteſt, quam ut primis diebus bene abſtineat æger: deinde, ſub deceſſu febris ejus, quæ graviſſima eſt, cibum ſumat.

At ubi certus circuitus eſt, facilius omnia illa tentantur; quia facilius proponere nobis & acceſſionum & deceſſionum vices poſſumus. In his autem, cum *b* veteraverunt, utilis fames non eſt. Primis tantummodo diebus ea pugnandum eſt: deinde dividenda curatio eſt, & ante horror, tum febris diſcutienda. Igitur cum primum aliquis inhorruit, & ex horrore incaluit, dare ei oportet potui tepidam aquam ſubſalſam, & vomere eum cogere: nam fere talis horror ab his oritur, quæ bilioſa in ſtomacho reſederunt. Idem faciendum eſt, ſi proximo quoque circuitu æque acceſſit: ſæpe enim ſic diſcutitur. Jamque

a *Aph.* IV. 43. b Inveteraverunt, *Ritterſhuſ. ad Phædr.* 1. *Fab.* 2.

que, quod genus febris ſit, ſcire licet.

Itaque ſub expectatione proximæ acceſſionis, quæ inſtare tertia poteſt, deducendus in balneum eſt; dandaque opera eſt, ut per tempus horroris in ſolio ſit. Si ibi quoque ſenſerit, nihilominus idem ſub expectatione acceſſionis quartæ faciat: ſiquidem eo quoque modo ſæpe is diſcutitur. Si nec balneum quidem profuit, ante acceſſionem allium edat, aut bibat calidam aquam cum pipere: ſiquidem ea quoque aſſumpta calorem movent; qui horrorem non admittit. Deinde eodem modo, quo in frigore præceptum eſt, antequam inhorreſcere poſſit, operiatur. fomentiſque protinus calidioribus totum corpus circundare convenit, maximeque involutis extinctis teſtis
95, 20. & titionibus.

Si nihilominus horror perruperit, multo oleo calefacto inter ipſa veſtimenta perfundatur; cui æque ex calefacientibus aliquid ſit adjectum: adhibeaturque frictio, quantam is ſuſtinere poterit, maximeque in manibus & pedibus: & ſpiritum ipſe contineat. Neque deſiſtendum eſt, etiamſi horror redit. ſæpe enim pertinacia juvantis malum corporis vincit.

Si quid evomuit, danda aqua tepida, iterumque vomere cogendus eſt; utendumque eiſdem eſt, donec horror finiatur. Sed præter hæc ducenda alvus eſt, ſi tardius horror quieſcet: ſiquidem id quoque exonerato corpore prodeſt. Ultima poſt hæc auxilia ſunt, geſtatio & ambulatio. Cibus

autem

autem in ejuſmodi morbis maxime dandus eſt, qui mollem alvum præſtet, ac caro glutinoſa. Vinum cum dabitur, auſterum ſit.

CAP. XIII.

Curatio quotidianæ febris.

HÆC ad omnes circuitus febrium pertinent: diſcernendæ tamen ſingulæ ſunt, ſicut rationem habent diſſimilem. Si quotidiana eſt, triduo primo magnopere abſtinere oportet; tum cibis, altero quoque die uti. Si res inveteraverit, poſt febrem experiri balneum, & vinum; magiſque, ſi, horrore ſublato, hæc ſupereſt.

CAP. XIV.

Curatio tertianæ febris.

SI vero tertiana, quæ ex toto intermittit, aut quartana eſt; mediis diebus & ambulationibus uti oportet, aliiſque exercitationibus, & unctionibus. Quidam ex antiquioribus medicis Cleophantus, in hoc genere morborum, multo ante acceſſionem, caput ægri multa [a] calida aqua perfundebat, deinde vinum dabat. Quod, quamvis pleraque ejus viri præcepta ſecutus eſt Aſclepiades, recte tamen præteriit: eſt enim anceps.

Ipſe, ſi tertiana febris eſt, tertio die poſt acceſſionem dicit alvum duci oportere: quinto, poſt horrorem vomitum elicere; deinde poſt febrem, ſicut illi mos erat, adhuc

huc

a *Aph.* VII. 42.

huc calidis dare cibum & vinum: ſexto die, in lectulo detineri: ſic enim fore, ne ſeptimo die febris accedat. Id ſæpe fieri poſſe, veriſimile eſt. Tutius tamen eſt, hoc ipſo ordine tria remedia, vomitus, alvi ductionis; vini potus, per triduum, id eſt, die tertio, & quinto, & ſeptimo tentare: nec vinum, niſi poſt acceſſionem, die ſeptimo bibere.

Si vero primis diebus diſcuſſus morbus non eſt, inciditque in vetuſtatem, quo die febris expectabitur, in lectulo ſe contineat; poſt febrem perfricetur: tum, cibo aſſumpto, bibat aquam; poſtero die, quo a cibo vacat, & ab exercitatione unctioneque, aqua tantum contentus, conquieſcat. Et id quidem optimum eſt. Si vero imbecillitas urgebit, & poſt febrem vinum; & medio die paulum cibi debebit aſſumere.

CAP. XV.

Curatio quartanæ febris.

EADEM in quartana facienda ſunt. Sed cum hæc tarde *a* admodum finiatur, niſi primis diebus diſcuſſa eſt, diligentius ab initio præcipiendum eſt, quid in ea debeat fieri. Igitur, ſi cui cum horrore febris acceſſit, eaque deſiit, eodem die & poſtero tertioque continere ſe debet, & aquam tantummodo calidam primo die poſt febrem ſumere; biduo proximo, quantum fieri poteſt, ne hanc quidem: quarto die, ſi cum horrore febris revertitur, *b* vomere; ſicut ante præceptum eſt: deinde

poſt

a *I. Epidem. III*, 17. b *De Affect.* XIX. 2.

poſt febrem, modicum cibum ſumere, vini quadrantem. Poſtero tertioque die abſtinere; aqua tantummodo calida, ſi ſitis eſt, aſſumpta. Septimo die balneo frigus prævenire, abſtinere, continere ſe debet, & aqua tantummodo calida, ſi ſitis eſt, uti: ac tum ita nono die balneo frigus prævenire, &, ſi febris redierit, ducere alvum; ubi ex eo corpus conquieverit, inunctione vehementer perſfricari, eodem modo ſumere cibum, & vino biduo proximo ſe abſtinere, frictione ſervata. Decimo tertio die rurſus balneum experiri; &, ſi poſtea febris acceſſit, æque perſfricari, vinum copioſius bibere. Ac ſic proximum eſt, ut quies tot dierum, & abſtinentia cum cæteris, quæ præcipiuntur, febrem tollant.

Si vero nihilominus remanet, aliud ex toto ſequendum eſt curationis genus; idque agendum, ut, quod diu ſuſtinendum eſt, corpus facile ſuſtineat. Quo minus etiam curatio probari Heraclidis Tarentini debet, qui primis diebus ducendam alvum, deinde abſtinendum in ſeptimum diem dixit. Quod ut ſuſtinere aliquis poſſit; tamen etiam febre liberatus vix refectioni valebit. adeo, ſi febris ſæpius acceſſerit, concidet. Igitur, ſi tertio decimo die morbus remanebit, balneum neque ante febrem, neque poſt eam tentandum erit; niſi interdum jam horrore diſcuſſo. Horror ipſe per eadem, quæ ſupra præſcripta ſunt, expugnandus. Deinde poſt febrem oportebit ungi, & vehementer perſfricari;

cibum & validum, & fortiter aſſumere; vino uti, quanto libebit: poſtero die, cum ſatis quieverit, ambulare, exerceri, ungi, perfricari fortiter; cibum accipere ſine vino: tertio die abſtinere.

Quo die vero febrem expectabit, ante ſurgere, & *c* exerceri, dareque operam oportet, ut in ipſam exercitationem tempus febris incurrat: ſic enim ſæpe illa diſcutitur. At, ſi in opere occupavit, tum demum ſe recipere. In ejuſmodi valetudine, medicamenta ſunt, oleum, frictio, exercitatio, cibus, vinum. Si venter adſtrictus eſt, ſolvendus eſt.

Sed hæc facile validiores faciunt: ſin imbecillitas occupavit, pro exercitatione geſtatio eſt. Si ne hanc quidem ſuſtinet, adhibenda tamen frictio eſt. Si hæc quoque vehemens onerat, intra quietem, & unctionem, & cibum conſiſtendum eſt; dandaque opera eſt, ne qua cruditas in quotidianam id malum vertat. Nam quartana neminem † jugulat: ſed, ſi ex ea facta quotidiana eſt, in malis æger eſt: quod tamen, niſi culpa vel ægri *d* vel curantis, nunquam fit.

CAP. XVI.

Curatio duarum quartanarum.

AT, ſi duæ quartanæ ſunt, neque, quas propoſui, exercitationes adhiberi poſſunt: aut ex toto quieſcere opus eſt, aut, ſi id difficile eſt, leniter ambulare, hinc conſidere, diligenter involutis pedibus

c *Ariſtot. Probl. Sect. II.* 58. † *Tulpius Obſerv. l.* 3. *cap.* 53. d *Hippocr. I. Epidem. Sect. III.* 4.

bus & capite. Quoties febris acceſſit & deſiit, cibum modicum ſumere, & vinum; reliquo tempore, niſi imbecillitas urget, abſtinere. At, ſi duæ febres pene junguntur, poſt utramque cibum ſumere: deinde vacuo tempore, & moveri aliquantum, & poſt unctionem cibo uti. Cum vero vetus quartana raro, niſi vere, [a] ſolvatur; utique eo tempore attendendum eſt, ne quid fiat, quod valetudinem impediat. Prodeſtque in vetere quartana, mutare ſubinde victus genus, a vino ad aquam, ab aqua ad vinum; a lenibus cibis ad acres, ab acribus ad lenes tranſire: eſſe radicem, deinde vomere: jureve pulli gallinacei ventrem reſolvere: oleo ad frictiones adjicere calefacientia: ante acceſſionem ſorbere, vel aceti cyathos duos, vel unum ſinapis, cum tribus
Græci vini ſalſi, vel miſta paribus portio- 37, 7.
nibus; & in aqua diluta, piper, caſtoreum, 132,
laſer, myrrham. Per hæc enim ſimiliaque 27.
corpus agitandum eſt, ut moveatur ex eo ſtatu, quo detinetur.

Si febris quievit, diu meminiſſe ejus diei convenit: eoque vitare frigus, calorem, cruditatem, laſſitudinem. Facile enim revertitur, niſi a ſano quoque aliquandiu timetur.

CAP. XVII.

Curatio quotidianæ febris, quæ ex quartana facta ſit.

AT, ſi ex quartana, quotidiana facta eſt: cum id initio inciderit, per biduum

K 2

[a] Epidem. VI. Sect. VI. 42.

duum abſtinere oportet, veſpere frictione uti, & aquam tantummodo potui dare. tertio die ſæpe fit, ne febris accedat. Sed ſive fuit, ſive non fuit, cibus poſt acceſſionis tempus eſt dandus: &, ſi manet, per biduum abſtinentia, quanta maxima imperari corpori poteſt, & fricatione quotidie utendum eſt.

CAP. XVIII.

De tribus inſaniæ generibus: & primo de ejus curatione, quæ a Græcis φρενῖτις dicitur.

ET febrium quidem curatio expoſita eſt. Superſunt vero alii corporis affectus, qui huic superveniunt, ex quibus eos, qui certis partibus aſſignari poſſunt, protinus jungam. Incipiam ab inſania, primamque hujus ipſius partem aggrediar; quæ & acuta, & in febre eſt. Græci φρενῖτιν appellant.

V. ſupr. xxiii, 35.

Illud ante omnia ſcire oportet, interdum in acceſſione ægros deſipere, & loqui aliena. Quod non quidem leve eſt; neque incidere poteſt, niſi in febre vehementi, non tamen æque peſtiferum eſt. nam plerunque breve eſſe conſuevit; levatoque acceſſionis impetu, protinus mens redit. Neque id genus morbi remedium aliud deſiderat, quam quod in curanda febre præceptum eſt.

Phrenitis [a] vero tum demum eſt, cum continua dementia eſſe incipit; aut cum æger, quamvis adhuc ſapiat, tamen quaſ-

dam

a *Trallian.* I. 13. *Cœl. Aurelian. Præf. Lib.* I. *Acutor. Morb. pag.* 7.

dam vanas imagines accipit: perfecta eſt, ubi mens illis imaginibus addicta eſt. Ejus autem plura genera ſunt: ſiquidem ex phreniticis alii hilares, alii triſtes ſunt: alii facilius continentur, & intra verba deſipiunt; alii inſurgunt, & violenter quædam manu faciunt: atque ex his ipſis, alii nihil niſi impetu peccant, alii etiam artes adhibent; ſummamque ſpeciem ſanitatis in captandis malorum operum occaſionibus præbent; ſed exitu deprehenduntur.

Ex his autem eos, qui intra verba deſipiunt, aut leviter etiam manu peccant, onerare aſperioribus coercitionibus ſupervacuum eſt. Eos vero, qui violentius ſe gerunt, vincire convenit; ne vel ſibi vel alteri noceant. Neque credendum eſt, ſi vinctus aliquis, dum levari vinculis cupit, ſanum jam ſe fingat; quamvis prudenter & miſerabiliter loquatur, quoniam is dolus inſanientis eſt.

Fere vero antiqui tales ægros in tenebris habebant; eo quod illis contrarium eſſet, exterreri; & ad quietem animi tenebras ipſas conferre aliquid judicabant. At Aſclepiades, tanquam ipſis tenebris terrentibus, † in lumine habendos eos dixit. Neutrum tamen perpetuum eſt. Alium enim lux, alium tenebræ magis turbant. reperiunturque, in quibus nullum diſcrimen deprehendi, vel hoc, vel illo modo poſſit. Optimum itaque eſt, *b* utrumque experiri; & habere eum, qui tenebras horret, in luce; eum, qui lucem, in tenebris. At ubi

K 3 nul-

† *Cœl. Aurel. M. A. l.* 1. *c.* 15. *p.* 40. b *Cœl. Aurel. Acut. Morb. lib.* 9. *Aretæus de Curat. Acut. l.* 1.

nullum tale diſcrimen eſt, æger, ſi vires habet, loco lucido: ſi non habet, obſcuro continendus eſt.

Remedia vero adhibere, ubi maxime furor urget, ſupervacuum eſt: ſimul enim febris quoque increſcit. Tum itaque nihil niſi continendus æger eſt. Ubi vero res patitur, feſtinanter ſubveniendum eſt. Aſclepiades perinde eſſe dixit, his ſanguinem * mitti, ac ſi [c] trucidentur: hanc rationem ſecutus, quod neque inſania eſſet, niſi cum febre intenta; neque ſanguis, niſi in remiſſione ejus, recte mitteretur. Ipſe in his ſomnum multa frictione quæſivit. Sed cum & intentio febris ſomnum impediat; & frictio non, niſi in remiſſione ejus, utilis ſit: hoc quoque auxilium debuit præterire. Quid igitur eſt? Multa in præcipiti [d] periculo recte fiunt, alias omittenda. Et continua quoque febris habet tempora, quibus, etſi non remittit, non tamen creſcit. Eſtque hoc, ut non optimum, ſic ſatis tamen ſecundum remediis tempus. Quod ſi vires ægri patiuntur, ſanguis quoque mitti debet.

Nec minus dubitari poteſt, an alvus ducenda ſit. Tum, interpoſito die, convenit caput ad † cutem tondere: deinde aqua fovere, in qua verbenæ aliquæ decoctæ ſint ex reprimentibus: aut prius fovere, deinde tondere, & iterum fovere: ac noviſſime roſa caput nareſque implere; offerre etiam naribus rutam, ex aceto contritam, & movere ſternutamenta medicamentis ad id effi-

* *V. S. quando & qualis conveniat* Cœl. Aurel. Acut. Morb. *I. c.* 10. c *Cæl. Aurelian. Acut. Morb. I.* 25. d *Valleriola Obſerv.* 1. *lib.* 1. † *Cæl. Aurel. Acut. Morb. I.* 10. *& c.* 15.

efficacibus. Quæ tamen facienda ſunt in his, quibus vires non deſunt. Si vero imbecillitas eſt, roſa tantum caput, adjecto ſerpyllo, ſimilive aliquo, madefaciendum eſt. Utiles etiam in quibuſcumque viribus herbæ duæ ſunt, ſolanum & muralis, ſi ſimul ex utraque, ſucco expreſſo, caput impleatur. Cum ſe febris remiſerit, frictione utendum eſt: parcius tamen in his, qui nimis hilares, quam in his, qui nimis triſtes ſunt.

Adverſus omnium autem ſic inſanientium animos gerere ſe pro cujuſque natura neceſſarium eſt. Quorundam enim vani metus levandi ſunt: ſicut in homine prædivite famem timente incidit; cui ſubinde falſæ hæreditates nunciabantur. Quorundam audacia coercenda eſt: ſicut in his fit, in quibus continendis plagæ quoque adhibentur. Quorundam etiam intempeſtivus riſus objurgatione & minis prohibendus eſt. Quorundam diſcutiendæ triſtes cogitationes: ad quod ſymphoniæ, & cymbala, ſtrepituſque proficiunt. Sæpius tamen aſſentiendum, quam repugnandum eſt: paulatimque, & non evidenter, ab his, quæ ſtulte dicuntur, ad meliora mens abducenda. Interdum etiam elicienda ipſius intentio: ut fit in hominibus ſtudioſis literarum, quibus liber legitur, aut recte, ſi delectantur; aut perperam, ſi id ipſum eos offendit. Emendando enim advertere animum incipiunt. Quin etiam recitare, ſi qua meminerunt, cogen-

di ſunt. Ad cibum quoque quoſdam non deſiderantes reduxerunt hi, qui inter epulantes eos collocaverunt.

Omnibus vero ſic affectis ſomnus & difficilis, & præcipue neceſſarius eſt. ſub hoc enim plerique *d* ſaneſcunt. Prodeſt ad id, atque etiam ad mentem ipſam componendam, crocinum unguentum cum irino in caput datum. Si nihilominus vigilant, quidam ſomnum moliuntur potui dando aquam, in qua papaver aut hyoſcyamus decocta ſint: alii mandragoræ mala pulvino ſubjiciunt: alii vel amomum, vel ſycamini lachrymam fronti inducunt. Hoc nomen apud Medicos reperio. Sed cur Græci morum *συκάμινον* *e* appellant, cum mori nulla lachryma ſit? Sic vero ſignificatur lachryma arboris in Ægypto naſcentis, quam ibi *συκόμορον* appellant. Plurimi decoctis papaveris corticibus, ex ea aqua cum ſpongia os & caput ſubinde fovent.

Aſclepiades ea ſupervacua eſſe dixit: quoniam in lethargum ſæpe convertunt. Præcepit autem, ut primo die, a cibo, potione, ſomno abſtineretur: veſpere ei daretur potui aqua: tum frictio admoveretur lenis, ita ut ne manum quidem, qui fricaret, vehementer imprimeret: poſtero deinde die, iiſdem omnibus factis, veſpere ei daretur ſorbitio & aqua, rurſuſque frictio adhiberetur. Per hanc enim nos conſecuturos, ut ſomnus accedat. Id interdum fit, & quidem adeo, ut, illo confitente, nimia fricatio etiam lethargi periculum afferat.

Sed

d *Aph.* II. 2. e *Bodæus a Stapel ad Theophraſt. Hiſtor. Plant. IV.* 2.

Sed ſi ſic ſomnus non acceſſit; tum demum illis medicamentis arceſſendus eſt: habita ſcilicet eadem moderatione, quæ hic quoque neceſſaria eſt; ne, quem obdormire volumus, excitare poſtea non poſſimus. Confert etiam aliquid ad ſomnum ſilanus juxta cadens; vel geſtatio * poſt cibum, & noctu; maximeque lecti ſuſpenſi motus. *V. ſupra* xiv. *& ſeq.*

Neque alienum eſt, ſi neque ſanguis ante miſſus eſt, neque mens conſtat, neque ſomnus accedit, † occipitio inciſo cucurbitulam admovere: quæ quia levat morbum, poteſt ſomnum facere. Moderatio autem in cibo quoque adhibenda eſt: nam neque æger eſt implendus, ne inſaniat: neque jejunio utique vexandus eſt, ne imbecillitate in cardiacum incidat. Opus eſt autem cibo infirmo, maximeque ſorbitione, & potione aquæ mulſæ, cujus ternos cyathos hieme, æſtate vero quatuor dediſſe ſatis eſt.

Alterum genus inſaniæ eſt, quod ſpatium longius recipit; quia fere ſine febre incipit, leves deinde febriculas excitat: & conſiſtit in triſtitia, quam videtur bilis *f* atra contrahere. In hac utilis detractio ſanguinis eſt. Si quid hanc prohibet, prima eſt abſtinentia: ſecunda, per album veratrum vomitumque purgatio: poſt utrumlibet, adhibenda bis die frictio eſt. Si magis valet, frequens etiam exercitatio; in jejuno vomitus; cibus, ſine vino, dandus ex media materia eſt. 155, 26. Quam quoties poſuero, ſcire licet, etiam ex infirmiſſima dari poſſe;

dum

* *Cæl. Aurel. A. M. I.* 15. *pag.* 46. † *Cæl. Aurel. I. c.*11. *p.* 27. f *Aretæus de Morb. Diut. l.* 6. *Trallian. I.* 16.

dum ne ea ſola quis utatur: valentiſſimam tantummodo eſſe removendam. Præter hæc, ſervanda alvus eſt quam tenerrima: removendi terrores, & potius bona ſpes afferenda: quærenda delectatio ex fabulis, ludiſque, quibus maxime capi ſanus aſſueverat: laudanda, ſi qua ſunt, ipſius opera, & ante oculos ejus ponenda: leviter objurganda vana triſtitia: ſubinde admonendus, in his ipſis rebus, quæ ſolicitant, cur non potius lætitiæ, quam ſolicitudinis cauſa ſit. Si febris quoque acceſſit, ſicut aliæ febres curanda eſt.

Tertium inſaniæ genus eſt ex his longiſſimum; adeo ut vitam ipſam non impediat. quod robuſti corporis eſſe conſuevit. Hujus autem ſpecies duæ ſunt. Nam quidam imaginibus, non mente fallunt; qualem inſanientem Ajacem vel Oreſtem poëtarum fabulæ ferunt: quidam animo deſipiunt. Si imagines fallunt, ante omnia videndum eſt; triſtes, an hilares ſint. In triſtitia, nigrum veratrum dejectionis cauſa; in hilaritate, album, ad vomitum excitandum, dari debet. Idque, ſi in potione non accipit, pani adjiciendum eſt, quo facilius fallat. Nam, ſi bene ſe purgaverit, ex magna parte morbum levabit. Ergo etiam, ſi ſemel datum veratrum parum profecerit, interpoſito tempore iterum dari debet. Neque ignorare oportet, leviorem eſſe morbum cum g riſu, quam ſerio inſanientium. Illud quoque perpetuum eſt in omnibus morbis, ubi ab inferiore parte purgandus

aliquis

g *Aph.* VI. 53.

aliquis eſt, [h] ventrem ejus ante ſolvendum eſſe: ubi a ſuperiore, comprimendum.

Si vero conſilium inſanientem fallit, tormentis quibuſdam optime curatur. Ubi perperam aliquid dixit, aut fecit; fame, vinculis, plagis coercendus eſt. Cogendus eſt & attendere, & ediſcere aliquid, & meminiſſe. Sic enim fiet, ut paulatim metu cogatur conſiderare, quid faciat. Subito etiam terreri, & expaveſcere, in hoc morbo prodeſt; & fere, quicquid animum vehementer perturbat. Poteſt enim quædam fieri mutatio, cum ab eo ſtatu mens, in quo fuerat, abducta eſt. Intereſt etiam, ſi ipſe ſine cauſa ſubinde rideat, an mœſtus demiſſuſque ſit. Nam dementis hilaritas terroribus his, de quibus ſupra dixi, melius curatur. Si nimia triſtitia eſt, prodeſt lenis, ſed multa bis die frictio: item ſuper caput aqua frigida infuſa, demiſſumque corpus in aquam & oleum.

Illa communia ſunt: inſanientes vehementer exerceri debere; multa frictione uti; neque pinguem carnem, neque vinum aſſumere; cibis uti poſt purgationem, ex media materia, quam leviſſimis; non oporte- 153,
re eſſe vel ſolos, vel inter ignotos, vel in- 32.
ter eos, quos aut contemnant, aut negli- 170,
gant; mutare debere regiones, &, ſi mens 26.
redit, annua peregrinatione eſſe jactandos.

Raro, ſed aliquando tamen, ex metu delirium naſcitur. Quod genus inſanientium, ſpecie ſimile, ſimilique victus genere curandum eſt: præterquam quod in hoc

h *Aph.* VII. 70.

hoc inſaniæ genere ſolo recte vinum datur.

CAP. XIX.

a *De Cardiacis*.

HIS morbis præcipue contrarium eſt id genus, quod καρδιακὸν a Græcis nominatur; quamvis ſæpe ad eum phrenitici tranſeunt: ſiquidem mens in illis laborat, in hoc vero conſtat. Id autem nihil aliud eſt, quam nimia imbecillitas corporis; quod, ſtomacho languente, immodico ſudore digeritur. Licetque protinus ſcire id eſſe, ubi venarum exigui imbecillique pulſus ſunt; ſudor autem ſupra conſuetudinem, & modo, & tempore, ex toto thorace, & cervicibus, atque etiam ex capite prorumpit, pedibus tantummodo, & cruribus ſiccioribus, atque frigidis. Acuti id morbi genus eſt.

Curatio prima eſt, ſupra præcordia imponere, quæ reprimunt, cataplaſmata: ſecunda, ſudorem cohibere. Id præſtat acerbum oleum, vel roſa, vel melinum, aut myrteum. Quorum aliquo corpus leniter perungendum; ceratumque ex aliquo horum tum imponendum eſt.

Si ſudor vincit, delinendus homo eſt vel gypſo, vel argenti ſpuma, vel cimolia creta, vel ſubinde horum pulvere reſpergendus. Idem præſtat pulvis ex contritis aridæ myrti vel rubi foliis, aut ex auſteri & boni vini arida fece. Pluraque ſimilia ſunt, quæ ſi deſunt, ſatis utilis eſt quilibet

ex

a *Cæl. Aurelian. Acut. Morb. II.* 30. 31. *Trallian. VII.* 9.

Digitized by Google

ex via pulvis injectus. Super hæc vero, quo minus corpus inſudet, levi veſte debet eſſe contectus, poſituſque loco non calido, feneſtris patentibus, ſic ut perflatus quoque aliquis accedat.

Tertium auxilium eſt, imbecillitati jacentis cibo vinoque ſuccurrere. Cibus non multus quidem, ſed ſæpe tamen nocte ac die dandus eſt; ut nutriat, neque oneret. Is eſſe debet ex infirmiſſima materia, & ſtomacho aptus. Niſi autem neceſſe eſt, ad vinum feſtinare non oportet. Si verendum eſt, ne deficiat, tum & intrita ex hoc, & hoc ipſum auſterum quidem, ſed tamen tenue, meraculum, egelidum ſubinde & liberaliter dandum eſt; adjecta polenta, ſi modo is æger parum cibi aſſumit. Idque vinum eſſe debet, neque nullarum virium, neque ingentium: recteque tota die ac nocte, duas vel tres heminas æger bibet; ſi vaſtius corpus eſt, plus etiam: ſi cibum non accipit, perunctum ante perfundere aqua frigida convenit, & tum dare.

Quod ſi ſtomachus reſolutus parum continet, & ante cibum, & poſt eum ſponte vomere oportet; rurſuſque poſt vomitum cibum ſumere. Si ne is quidem manſerit, ſorbere vini cyathum, interpoſitâque hora, ſumere iterum. Si id quoque ſtomachus reddiderit, totum corpus bulbis contritis ſuperillinendum eſt: qui, ubi inaruerunt, efficiunt, ut vinum in ſtomacho contineatur, exque eo toti corpori calor veniſque vis redeat.

Digitized by Google

V. ſupr. xii, 14. Ultimum auxilium eſt, in alvum ptiſanæ vel alicæ cremorem ex inferioribus partibus indere, ſiquidem id quoque vires tuetur. Neque alienum eſt, naribus quoque æſtuantis admovere, quod reficiat; ut eſt roſa & vinum: &, ſi qua in extremis partibus frigent, unctis & calidis manibus fovere. Per quæ ſi conſequi potuimus, ut & ſudoris impetus minuatur, & vita prorogetur, incipit jam tempus ipſum eſſe præſidio. Ubi eſſe in tuto videtur, verendum tamen eſt, ut ne in eandem imbecillitatem cito recidat. Itaque, vino tantum remoto, quotidie validiorem cibum debet aſſumere, donec ſatis virium corpori redeat.

CAP. XX.

De Lethargicis.

ALTER quoque morbus eſt, aliter phrenitico † contrarius. In eo difficilior ſomnus, prompta ad omnem audaciam mens eſt: in hoc marcor, & inexpugnabilis pene dormiendi neceſſitas. λήθαργον Græci nominarunt. Id quoque genus * acutum eſt, &, niſi ſuccurritur, celeriter jugulat.

Proinde ex eo ægros *a* quidam excitare nituntur, admotis his, per quæ ſternutamenta evocantur, & his, quæ odore fœdo movent, qualis eſt pix uſta, lana ſuccida, piper, veratrum, caſtoreum, acetum, allium, cepa. Juxta etiam galbanum incendunt, aut cornu cervinum: ſi non eſt, quodlibet aliud. Hæc enim cum comburuntur, odore fœdo movent. Thar-

† *Alex. Trall. l.* 14. * *Cœl. Aur. M. A. l.* 11. *c.* 1. a *Trallian. I.* 15. *Aretæus de Morb. Acut. Curat. I.* 2.

Tharrias vero quidam, acceſſionis eſſe id malum, dixit, levarique, cum ea deceſſit. Itaque eos, qui ſubinde excitant, ſine uſu male habere. Intereſt autem, in deceſſione expergiſcatur æger, an, cum febris levatur, aut, levata quoque ea, ſomnus urgeat. Nam ſi expergiſcitur, adhibere ei, ut ſopito, ſupervacuum eſt. neque enim vigilando melior fit; ſed per ſe, ſi melior eſt, vigilat. Si vero continens ei ſomnus eſt, utique excitandus eſt; ſed his temporibus, quibus febris leviſſima eſt, ut excernat aliquid, & ſumat. Excitat autem validiſſime repente aqua frigida ſuperinfuſa. Poſt remiſſionem itaque, perunctum oleo multo totum corpus, tribus aut quatuor amphoris totum per caput perfundendum eſt. Sed hoc utemur, ſi æqualis ægro ſpiritus erit, ſi mollia præcordia. Sin aliter hæc erunt, ea potiora, quæ ſupra comprehenſa ſunt. Et, quod ad ſomnum quidem pertinet, commodiſſima hæc ratio eſt.

Medendi autem cauſa, caput radendum; deinde poſca fovendum eſt, in qua laurus, aut ruta decocta ſit. Altera vero die imponendum caſtoreum, aut ruta ex aceto contrita, aut lauri baccæ, aut hedera cum roſa & aceto. Præcipueque proficit, & ad excitandum hominem, naribus admotum; & ad morbum ipſum depellendum, capiti frontive impoſitum ſinapi. Geſtatio etiam in hoc morbo prodeſt: maximeque opportune cibus datus, id eſt, in remiſſione, quanta maxima inveniri poterit. A-

ptiſſima

tiſſima autem ſorbitio eſt, donec morbus decreſcere incipiat. Si autem quotidie gravis acceſſio eſt, hæc quotidie detur: ſi alternis, poſt graviorem, ſorbitio, poſt leviorem, mulſa aqua. Vinum quoque cum tempeſtivo cibo datum non mediocriter adjuvat.

Quod ſi poſt longas febres ejuſmodi torpor acceſſit, cætera eadem ſervanda ſunt. Ante acceſſionem autem, tribus quatuorve horis, ſi venter aſtrictus eſt, dandum eſt caſtoreum cum ſcammonea; ſi non eſt, per ſe ipſum caſtoreum cum aqua dandum eſt. Si præcordia mollia ſunt, cibis utendum eſt plenioribus: ſi dura, in iiſdem ſorbitionibus ſubſiſtendum; imponendumque præcordiis, quod ſimul & reprimat & emolliat.

CAP. XXI.

451. a *De Hydropicis.*

SED hic quidem acutus eſt morbus. Longus vero fieri poteſt eorum, quos aqua inter cutem male habet: niſi enim primis diebus ſuccurritur, in *ὕδρωπα*, quam Græci vocant, incidunt. Ejus tres ſpecies ſunt. Nam modo, ventre vehementer intento, creber intus, ex motu ſpiritus, ſonus eſt: modo corpus inæquale eſt, tumoribus aliter aliterque per totum id orientibus: modo intus in uterum aqua contrahitur; &, moto corpore, ita movetur, ut impetus ejus conſpici poſſit. Primum, τυμπανίτην: ſecundum, λευκοφλεγματίαν, vel

a *Aretæus de Diuturn. Morb. II.* 1.

vel ὑπὸ τὴν σάρκα; tertium, ἀσκίτην Græci nominarunt. Communis tamen omnium eſt humoris nimia abundantia: ob quam ne ulcera *b* quidem in his ægris facile ſaneſcunt: Sæpe vero hoc malum per ſe incipit: ſæpe 68, 7. alteri vetuſto morbo, maximeque quartanæ, ſupervenit.

Facilius in ſervis, quam in liberis tollitur. quia, cum deſideret famem, ſitim, & mille alia tædia, longamque patientiam; promptius iis ſuccurritur, qui facile coguntur, quam quibus inutilis libertas eſt. Sed ne hi quidem, qui ſub alio ſunt, ſi ex toto ſibi temperare non poſſunt, ad ſalutem perducuntur. Ideoque non ignobilis medicus, Caryſippi diſcipulus, apud Antigonum regem, amicum quendam ejus, notæ intemperantiæ, mediocriter eo morbo implicitum, negavit poſſe ſanari. Cumque alter medicus Epirotes Philippus ſe ſanaturum polliceretur; reſpondit, illum ad morbum ægri reſpicere; ſe, ad animum. Neque eum res fefellit. Ille enim cum ſumma diligentia non medici tantummodo, ſed etiam regis cuſtodiretur, tamen malagmata ſua devorando, bibendoque ſuam urinam, in exitium ſeſe præcipitavit.

Inter initia tamen, non difficillima curatio eſt, ſi imperata ſunt corpori, quies, ſitis, inedia. At ſi malum inveteravit, non ſine magna mole diſcutitur. † Metrodorum tamen, Epicuri diſcipulum, referunt, cum hoc morbo tentaretur, neque æquo animo neceſſariam ſitim ſuſtineret, ubi diu

b *Aph.* vi. 8. † *Ejus vitam deſcribit Diogenes Laertius*.

abſtinuerat, ſolitum bibere, deinde evomere. Quod, ſi redditur, quicquid receptum eſt, multum tædio demit: ſi a ſtomacho retentum eſt, morbum auget: ideoque in quolibet tentandum non eſt.

Sed ſi febris quoque eſt, hæc in primis ſubmovenda eſt per eas rationes, per quas huic ſuccurri poſſe propoſitum eſt. Si ſine febre æger eſt, tum demum ad ea veniendum eſt, quæ ipſi morbo mederi ſolent. Atque hic quoque, quæcumque ſpecies eſt, ſi nondum nimis occupavit, iiſdem auxiliis opus eſt. Multum ambulandum, currendum aliquando, & ſuperiores maxime partes ſic perfricandæ, ut calorem in cutem evocet: inter quæ, ſpiritum ipſe contineat. Evocandus eſt ſudor, non per exercitationem tantum, ſed etiam in arena calida, vel laconico, vel clibano, ſimilibuſque aliis: maximeque utiles ſunt naturales, & ſiccæ ſudationes; quales ſuper [c] Baias habemus in myrtetis.
93, 11. Balneum, atque omnis humor alienus eſt. Jejuno recte catapotia dantur, facta ex duabus apſinthii, myrrhæ tertia parte.

Cibus eſſe debet ex media [d] quidem materia, ſed tamen generis durioris. Potio non ultra danda eſt, quam ut vitam ſuſtineat: optimaque eſt, quæ urinam movet. Alvum moliri cibo melius eſt, quam medicamento. Si tamen res coget, ex his aliquid, quæ id præſtant, erit decoquendum, eaque aqua potui danda. Videntur autem hanc facultatem habere, iris, nardum,

c Cicero Epiſt. ad Fam. IX. 12. d Supra II. 18.

dum, crocum, cinnamomum, caſſia, myrrha, balſamum, galbanum, ladanum, œnanthe, panaces, cardamomum, hebenus, cupreſſi ſemen, uva taminia, quam ςαφίδα ἀγρίαν Græci nominant, abrotanum, roſæ folia, acorum, amaræ nuces, tragoriganum, ſtyrax, coſtum, junci quadrati & rotundi flos; illum κύπειρον, hunc σχοῖνον Græci vocant: quæ quoties poſuero, non quæ hic naſcuntur, ſed, quæ inter aromata afferuntur, ſignificabo. Primo tamen, quæ leniſſima ex his ſunt, id eſt, roſæ folia, vel nardi ſpica, tentanda ſunt. Vinum quoque utile eſt auſterum, ſed quam tenuiſſimum.

Commodum eſt etiam, lino quotidie ventrem metiri, &, qua comprehendit alvum, notam imponere: poſtero quoque die videre, plenius corpus ſit, an extenuetur: id enim, quod extenuatur, medicinam ſentit. Neque alienum eſt, metiri & potionem ejus, & urinam. nam ſi plus humoris excernitur, quam aſſumitur, ita demum ſecundæ valetudinis ſpes eſt. Aſclepiades in eo, qui ex quartana in hydropa deciderat, ſe abſtinentia bidui, & frictione uſum; tertio die, jam & febre, & aqua liberato, cibum, & vinum dediſſe, memoriæ prodidit. Hactenus communiter de omni ſpecie præcipi poteſt. Si vehementius malum eſt, diducenda ratio curandi eſt.

Ergo, ſi inflatio, & ex ea dolor creber eſt, utilis quotidianus, aut altero quoque

* *Rhodius ad Scribon. Largi Comp. V. pag.* 37.

die poſt cibum, vomitus eſt. Fomentis deinde ſiccis calidiſque utendum eſt. Si per hæc dolor non finitur, neceſſariæ ſunt ſine ferro cucurbitulæ. Si ne per has quidem tormentum tollitur, incidenda cutis eſt, & tum his utendum. Ultimum auxilium eſt, ſi cucurbitulæ nihil profuerunt, per alvum infundere copioſam aquam calidam, eamque recipere. Quin etiam quotidie ter quaterve opus eſt uti fricatione vehementi, cum oleo & quibuſdam calefacientibus. Sed in hac frictione a ventre abſtinendum eſt. Imponendum vero in eum crebrius ſinapi, donec cutem erodat; ferramentiſque candentibus pluribus locis venter exulcerandus eſt, & ſervanda ulcera diutius. Utiliter etiam ſcilla cocta deligatur ſuper cutim. Sed diu poſt has inflationes abſtinendum eſt ab omnibus inflantibus.

At, ſi id vitium eſt, cui λευκοφλεγματία nomen eſt, eas partes, quæ tument, ſubjicere ſoli oportet; ſed non nimium, ne febriculam incendat: ſi is vehementior eſt, caput velandum eſt, utendumque fricatione, madefactis tantum manibus aqua, cui ſal & nitrum & olei paulum ſit adjectum; ſic, ut aut pueriles aut muliebres manus adhibeantur, quo mollior earum tactus ſit. Idque ſi vires patiuntur, ante meridiem, tota hora; poſt meridiem, ſemihora fieri oportet. Utilia ſunt etiam cataplaſmata, quæ reprimunt; maximeque, ſi corpora teneriora ſunt. Incidendum quoque ſuper talum, quatuor fere digitis, ex parte in-

teriore eſt; quo per aliquot dies frequens humor feratur: atque ipſos tumores incidere altis plagis oportet: concutiendumque corpus eſt multa geſtatione, atque, ubi inductæ vulneribus cicatrices ſunt, adjiciendum exercitationibus & cibis, donec corpus ad priſtinum ſtatum revertatur. Cibus valens eſſe debet, & glutinoſus, maximeque caro. Vinum, ſi per ſtomachum licet, dulcius. ſed ita, ut invicem biduo triduove, modo aqua, modo id bibatur. Prodeſt etiam lactucæ marinæ, quæ grandis juxta mare naſcitur, ſemen, cum aqua potui datum. Quod ſi valens eſt, qui id accipit, ei ſcilla cocta ſimul ſuper ventrem deligatur. Authoreſque multi ſunt, inflatis veſicis pulſandos tumores eſſe.

Si vero id morbi genus eſt, quo in uterum multa aqua contrahitur, ambulare, ſed magis modice oportet; malagma, quod digerat, impoſitum habere; idque ipſum ſuperimpoſito triplici panno, faſcia, non nimium tamen vehementer, aſtringere. quod a Tharria profectum, ſervatum eſſe a pluribus video. Si jecur, aut lienem affectum eſſe, manifeſtum eſt, ficum pinguem contuſam, adjecto melle, ſuperponere. Si per talia auxilia venter non ſiccatur, ſed humor nihilominus abundat, celeriori via ſuccurrere, ut is per ventrem ipſum emittatur. Neque ignoro, Eraſiſtrato diſplicuiſſe hanc curandi viam. morbum enim hunc jocineris putavit: ideoque illud eſſe ſanandum; fruſtraque aquam emitti, quæ,

vitiato illo, ſubinde renaſcatur. Sed primum, non hujus viſceris unius hoc vitium eſt. Nam & ſplene affecto, & in totius corporis malo habitu fit. Deinde, ut inde ceperit, tamen aqua niſi emittitur, quæ contra naturam ibi ſubſtitit, & jocinori, & cæteris interioribus partibus nocet. Convenitque, corpus nihilominus eſſe curandum. Neque enim ſanat emiſſus humor, ſed medicinæ locum facit, quam intus incluſus impedit. Ac ne illud quidem in controverſiam venit, quin non omnes in hoc morbo ſic curari poſſint; ſed juvenes robuſti, qui vel ex toto carent febre, vel certe ſatis liberales intermiſſiones habent. Nam quorum ſtomachus corruptus eſt, quive ex atra bile huc deciderunt, quique malum corporis habitum habent, idonei huic curationi non ſunt. Cibus autem, quo die primum humor emiſſus eſt, ſupervacuus eſt, niſi ſi vires deſunt. In ſequentibus diebus, & his vinum meracius quidem, ſed non ita multum dari debet, paulatimque revocandus æger eſt ad exercitationes, fricationes, ſolem, ſudationes, fatigationes, & idoneos cibos, donec ex toto convaleſcat. Balneum rarum res amat; & frequentiorem in jejuno vomitum. Si æſtas eſt, in mari natare commodum eſt. Ubi convaluit aliquis, diu tamen alienus ei veneris uſus ſit.

CAP. XXII.

De Tabe, & ejus ſpeciebus.

DIUTIUS ſæpe & periculoſius tabes eos male habet, quos invaſit. Atque hujus quoque plures † ſpecies ſunt, Una eſt, qua corpus non alitur, &, naturaliter ſemper aliquibus decedentibus, nullis vero in eorum locum ſubeuntibus, ſumma macies oritur; &, niſi occurritur, tollit. * ἀτροφίαν hanc Græci nominant. Ea duabus fere de cauſis incidere conſuevit. Aut enim nimio timore aliquis minus, aut aviditate nimia plus, quam debet, aſſumit: ita vel, quod deeſt, infirmat: vel, quod ſuperat, corrumpitur.

Altera ſpecies eſt, quam Græci καχεξίαν appellant: ubi malus corporis habitus eſt; ideoque omnia alimenta corrumpuntur. Quod fere fit, cum longo morbo vitiata corpora, etiamſi illo vacant, refectionem tamen non accipiunt; aut cum malis medicamentis corpus affectum eſt; aut, cum diu neceſſaria defuerunt; aut, cum inuſitatos & inutiles cibos aliquis aſſumpſit, aliquidve ſimile incidit. Huic, præter tabem, illud quoque nonnunquam accidere ſolet, ut per aſſiduas puſtulas, aut ulcera, ſumma cutis exaſperetur, vel aliquæ corporis partes intumeſcant.

Tertia eſt, longeque periculoſiſſima ſpecies, quam Græci φθίσιν nominaverunt. Oritur fere a capite: inde in pulmonem diſtillat. Ex hoc exulceratio accidit, & febri-

† *Erant apud veteres qui tabem & longos morbos inducere poterant*, Philo Judæus de ſpecia-lib. leg. 16. *pag.* 792. & 1691. * *Cæl. Aurel. Morb. Chron. II.* 14.

cula lenis ſit; quæ etiam, cum quievit, tamen repetit. In ea quoque frequens tuſſis eſt, & pus excreatur; interdum cruentum aliquid. Quicquid excreatum eſt, ſi in ignem
72, 1. *a* impoſitum eſt, mali odoris eſt. Itaque, qui de morbo dubitant, hac nota utuntur.

b Cum hæc genera tabis ſint, animadvertere primum oportet, quid ſit in quo laboratur. Deinde, ſi tantum non ali corpus apparet, cauſam ejus attendere; &, ſi cibi minus aſſumpſit aliquis quam debuit, adjicere oportet; ſed paulatim, ne ſi corpus inſuetum ſubita multitudine oneraverit, ſtomachus gravetur, & concoctionem impediat. Si vero plus juſto quis aſſumere ſolitus eſt, abſtinere uno die; deinde ab exiguo cibo incipere; quotidie adjicere, donec ad juſtum modum perveniat. Præter hæc convenit ambulare locis quam maxime frigidis, ſole vitato: per manus quoque exerceri. Si infirmior eſt, geſtari, ungi, perfricari, ſi poteſt, maxime per ſeipſum, ſæpius eodem die, & ante cibum, & poſt eum, ſic ut interdum oleo quædam adjiciantur calefacientia, donec inſudet. Prodeſtque jejuno prehendere per multas partes cutem, & attrahere, ut relaxetur; aut, impoſita reſina, & abducta, ſubinde idem facere. Utile eſt etiam interdum balneum, ſed poſt cibum exiguum. Atque in ipſo ſolio recte cibi aliquid aſſumitur: aut ſi ſine hoc fricatio fuit, poſt eam protinus. Cibi vero eſſe debent ex his, qui facile concoquuntur, maximeque alunt. Ergo vini quoque, ſed au-

a *Aphor.* V. 11. b *Cæl. Aurelian. Morbor. Chronic.* II. 14. *p.* 421. *Trallian.* v. 2.

auſteri, neceſſarius uſus eſt, movendæ urinæ. Ac ſi malus habitus corporis eſt, primum abſtinendum eſt; deinde alvus ducenda; tum paulatim cibi dandi, adjectis exercitationibus, unctionibus, fricationibus. Utilius his frequens balneum eſt, ſed jejunis; etiam uſque ad ſudorem. Cibis vero opus eſt copioſis, variis, boni ſucci, quique etiam minus facile corrumpantur, vino auſtero. Si nihil reliqua proficiunt, ſanguis mittendus eſt; ſed paulatim, quotidieque pluribus diebus, cum eo, ut cætera quoque eodem modo ſerventur.

Quod ſi mali plus eſt, & vera phthiſis eſt, inter initia protinus occurrere neceſſarium eſt: neque facile enim hic morbus, cum inveteraverit, evincitur. Opus eſt, ſi vires patiuntur, c longa navigatione, cœli mutatione ſic, ut denſius quam id eſt, ex quo diſcedit æger, petatur. Ideoque aptiſſime Alexandriam ex Italia itur. Fereque id poſſe inter principia corpus pati debet, cum hic morbus ætate firmiſſima maxime oriatur, id eſt ab anno d duodevigeſimo uſque ad annum quintum & trigeſimum. Si id imbecillitas non ſinit, nave tamen, ſed non longe, vectari commodiſſimum eſt. Sin navigationem aliqua res prohibet, lectica, vel alio modo corpus movendum eſt: tum a negotiis abſtinendum eſt, omnibuſque rebus, quæ ſolicitare animum poſſunt: ſomno indulgendum: cavendæ diſtillationes, ne, ſi quid cura levaverit, exaſperent; & ob id vitanda cruditas,

ditas,

c *Aretæus de Diuturn. Curat.* I. 8. *Trallian.* VII. 2. *Plin. N.H.* XXVIII. 4. d *Aphor.* V. 9. VIII. 7.

ditas, ſimulque & ſol, & frigus: os obtegendum, fauces velandæ, tuſſicula ſuis remediis finienda: &, quamdiu quidem febricula incurſat, huic interdum abſtinentia; interdum etiam tempeſtivis cibis medendum: eoque tempore bibenda aqua. Lac *d* quoque, quod in capitis doloribus, & in acutis febribus, & per eas facta nimia ſiti, ac, ſive præcordia tument, ſive bilioſa urina eſt, ſive ſanguis fluxit, pro veneno eſt; in † phthiſi tamen, ſicut in omnibus longis difficilibuſque febriculis, recte dari poteſt.

Quod ſi febris aut nondum incurſat, aut jam remiſit, decurrendum eſt ad modicas exercitationes, maximeque ambulationes, item lenes fricationes. Balneum alienum eſt. Cibus eſſe debet primo acer, ut allium, porrum, idque ipſum ex aceto, vel ex eodem intubus, ocimum, lactuca: deinde lenis ſorbitio ex ptiſana, vel ex alica, vel ex amylo, lacte adjecto. Oryza quoque, &, ſi nihil aliud eſt, far idem præſtat. Tum invicem modo his cibis, modo illis utendum eſt: adjiciendaque quædam ex media materia, præcipue vero ex prima, cerebellum, vel piſciculus, & his ſimilia. Farina etiam cum ſevo ovillo caprinove miſta, deinde incocta, pro medicamento eſt. Vinum aſſumi debet leve auſterum.

Hactenus non magna mole pugnatur. Si vehementior noxa eſt, ac neque febricula, neque tuſſis quieſcit, tenuarique corpus

pus

d *Aph.* v. 64. † *Ibidem*.

pus apparet, validioribus auxiliis opus eſt. Exulcerandus eſt ferro candenti, uno loco ſub mento, altero in gutture, duobus ad mammam utramque; item ſub imis oſſibus ſcapularum, quas ὠμοπλάτας Græci vocant, ſic, ne ſaneſcere ſinas ulcera, niſi tuſſis finita fuerit: cui per ſe quoque medendum eſſe, manifeſtum eſt. Tunc ter quaterque die vehementer extremæ partes perfricandæ ſunt: thorax leni manu pertractandus; poſt cibum intermittenda hora, & perfricanda crura, brachiaque. Interpoſitis denis diebus, demittendus æger in ſolium eſt, in quo ſit aqua calida & oleum. Cæteris diebus bibenda aqua: tum vinum, ſi tuſſis non eſt, potui frigidum dandum: ſi vero eſt, egelidum. Utile eſt etiam in remiſſionibus quotidie cibos dari: frictiones geſtationeſque ſimiliter adhiberi: quarto, aut quinto die ſumere, interdum herbam ſanguinalem ex aceto, vel plantaginem eſſe. Medicamentum eſt etiam vel plantaginis ſuccus per ſe, vel [e] marrubii, ſi cum melle ſit incoctus; ita ut illius cyathus ſorbeatur, hujus cochleare plenum paulatim delingatur; vel inter ſe miſta, & incocta reſinæ terebinthinæ pars dimidia, butyri & mellis pars altera. Præcipua tamen ex his omnibus ſunt victus, vehiculum, & navis, & ſorbitio. Alvus [f] cita utique vitanda eſt. Vomitus in hoc morbo frequens, pernicioſus eſt, maximeque ſanguinis. Qui meliuſculus eſſe cœpit, adjicere debet exercitationes, frictiones, cibos:

e *Trallian.* v. 3. *pag.* 276. f *Aph.* v. 12. 14. *Trallian.* 11. 2. *pag.* 313.

bos: deinde ipſe ſe, ſuppreſſo ſpiritu, per-
205, 4. fricare; diu abſtinere a vino; † balneo, venere.

CAP. XXIII.

a De Comitiali morbo.

INTER notiſſimos morbos eſt etiam is, qui * comitialis, vel major nomi-
73, 20. natur. Homo ſubito concidit, ex ore ſpumæ moventur, deinde interpoſito tempore ad ſe redit, & per ſeipſum conſurgit. Id genus ſæpius viros, quam fœminas occupat; ac ſolet quidem etiam longum eſſe, uſque ad mortis diem, & vitæ non periculoſum. Interdum tamen cum recens eſt, hominem conſumit; & ſæpe eum, ſi remedia non ſuſtu-
47, 4. lerunt, in b pueris veneris, in puellis menſtruorum initium tollit. Modo cum diſtentione membrorum aut nervorum prolabitur aliquis; modo ſine illa.

Quidam hos quoque iiſdem, quibus lethargicos, excitare conantur: quod admodum ſupervacuum eſt: &, quia ne lethargicus quidem his ſanatur; &, quia, cum poſſit ille nunquam expergiſci atque ita fame interire, hic ad ſe utique revertitur.

Ubi concidit aliquis, ſi nulla nervorum diſtentio acceſſit, utique ‡ ſanguis mitti debet: ſi acceſſit, non utique mittendus eſt, niſi alia quoque hortantur. Neceſſarium
173, autem eſt, ducere alvum, vel nigro vera-
23. tro purgare, vel utrumque facere, ſi vires
87, 19. patiuntur: tunc caput tondere, oleoque & aceto perungere: cibum poſt diem ter-

tium,

† *Colum.* 1. 6. a *Aretæus de Diuturn. M. l.* 1. *c.* 4. * *Vocatur:* lues deifica, morbus Sacer. b *Aph. II.* 45. *V.* 7. ‡ *Valleriol. l.* 3. *Obſ.* 7.

tium, ſimul ac tranſiit hora, qua concidit, dare. Neque ſorbitiones his aut alioqui molles, & faciles cibi; neque caro, minimeque ſuilla convenit; ſed mediæ materiæ: nam 96.
& viribus opus eſt, & *c* cruditates cavendæ ſunt. Cum quibus fugere oportet ſolem, balneum, ignem, omniaque calefacientia: item, frigus, vinum, venerem, loci præcipitis conſpectum, omniumque terrentium, vomitum, laſſitudinem, ſolicitudines, ne- 87, 10.
gotia omnia: &, ubi tertio die cibus datus eſt, intermittere quartum, & invicem alterum quemque; eadem hora cibi ſervata, donec quatuordecim dies tranſeant. Quos ubi morbus exceſſit, acuti vim depoſuit: at ſi manet, curandus jam ut longus eſt.

Quod ſi non, quo die primum is incidit, medicus acceſſit, ſed is, qui cadere conſuevit, poſt ei traditus eſt; protinus eo genere victus habito, qui ſupra comprehenſus eſt, expectandus eſt dies, quo prolabatur; utendumque tum vel ſanguinis *d* miſſione, vel ductione alvi, vel nigro veratro, ſicut præ- 172,
ceptum eſt. In ſequentibus deinde diebus 30.
per eos cibos, quos propoſui, vitatis omnibus, quæ cavenda dixi, nutriendus eſt.

Si per hæc morbus finitus non fuerit, confugiendum erit ad album veratrum; ac 87, 19.
ter quoque aut quater eo utendum, non ita multis interpoſitis diebus; ſic tamen, ne iterum unquam ſumat, niſi conciderit. Mediis autem diebus vires ejus erunt nutriendæ; quibuſdam, præter ea, quæ ſupra ſcripta ſunt, adjectis. Ubi mane experrectus

c *Trallian. I. 15.* d *Cæl. Aurelian. Tard. Paſſ. I. 4. p. 272.*

ctus eſt, corpus ejus leniter ex oleo vetere (cum capite, excepto ventre) permulceatur: tum ambulatione quam maxime longa & recta utatur; poſt ambulationem loco tepido vehementer & diu, ac non minus ducenties, niſi infirmus erit, perfricetur: deinde ſuper caput multa aqua frigida perfundatur; paulum cibi aſſumat; conquieſcat; rurſus ante noctem ambulatione utatur; iterum vehementer perfricetur, ſic ut neque venter, neque caput contingatur: poſt hæc cœnet, interpoſitiſque tribus aut quatuor diebus, uno aut altero acria aſſumat.

Si ne per hæc quidem fuerit liberatus, caput radatur; ungatur oleo vetere, adjecto aceto & nitro; perfundatur aqua ſalſa; bibat jejunus ex aqua caſtoreum; nulla aqua, niſi decocta, potionis cauſa utatur. Quidam jugulati e gladiatoris calido ſanguine poto tali morbo ſe liberarunt. Apud quos miſerum auxilium tolerabile miſerius malum fecit. Quod ad medicinam vero pertinet, ultimum eſt, juxta talum, ex utroque crure paulum ſanguinis mittere: occipitium incidere, & cucurbitulas admovere: ferro candente in occipitio quoque & infra, qua ſumma vertebra cum capite committitur, adurere duobus locis, ut per ea pernicioſus humor evadat. Quibus ſi finitum malum non fuerit, prope eſt, ut perpetuum ſit. Ad levandum id, tantummodo utendum erit exercitatione, cibiſque his, qui ſupra comprehenſi ſunt: præ-

cipue-

e *Plin.* XXVIII.1. *Lang. Epiſt.* 14. *lib.* 1. *Minucius Felix pag.* 34. *Vide duo exempla ejus noxam indicantia apud Tulpium Obſ. l.* 4. *c.* 4.

cipueque vitanda omnia, quæ ne fierent, excepimus.

CAP. XXIV.

De Regio morbo.

1 ÆQUE notus eſt morbus, quem interdum arquatum, † interdum regium nominant. Quem, Hippocrates ait, ſi poſt ſeptimum diem *a* febricitante ægro ſupervenit, tutum eſſe, mollibus tantummodo præcordiis ſubſtantibus. Diocles ex toto, ſi poſt febrem oritur, etiam prodeſſe; ſi poſt hunc febris, occidere. Color 52, 7. autem eum morbum detegit, maxime oculorum, in quibus, quod album eſſe debet, fit luteum. Soletque accedere & ſitis, & dolor capitis, & frequens ſingultus, & præcordiorum dextra parte durities; &, ubi corporis vehemens motus eſt, ſpiritus difficultas, membrorumque reſolutio: atque, ubi diutius manet morbus, totum corpus cum pallore quodam inalbeſcit.

Primo die abſtinere ægrum oportet: ſecundo ducere alvum: tum, ſi febris eſt, eam victus genere diſcutere: ſi non eſt, ſcammoneam potui dare, vel cum aqua betam albam contritam, vel cum aqua mulſa nuces amaras, apſinthium, aniſum, ſic, ut pars hujus minima ſit. Aſclepiades aquam quoque ſalſam, & quidem per biduum, purgationis cauſa bibere cogebat, iis, quæ urinam movent, rejectis. Quidam, ſuperioribus omiſſis, per hæc, & per eos cibos, qui extenuant, idem ſe conſequi dicunt.

Ego

† *Plin.* H. N. 22. c. 24. a *Aph.* iv. 62.

Ego utique, ſi ſatis virium eſt, validiora; ſi parum, imbecilliora auxilia præfero. Si purgatio fuit, poſt eam triduo primo modice cibum oportet aſſumere ex media materia, & vinum bibere Græcum ſalſum, ut ſolutio ventris remaneat: tum altero triduo validiores cibos, & carnis quoque aliquid eſſe, intraque aquam manere: deinde ad ſuperius genus victus reverti, cum eo, ut magis ſatietur; omiſſo Græco vino bibere nigrum auſterum; atque ita per hæc variare, ut interdum acres quoque cibos interponat, interdum ad ſalſum vinum redeat. Per omne vero tempus utendum eſt exercitatione, fricatione, &, ſi hiems eſt, balneo; ſi æſtas, frigidis natationibus: lecto etiam, & conclavi *a* cultiore, uſu, loco, ludis, laſcivia, aliis, per quæ mens exhilaretur: ob quæ regius morbus dictus videtur. Malagma quoque, quod digerat, ſuper præcordia datum prodeſt; vel arida ibi ficus impoſita, ſi jecur aut lienis affectus eſt.

CAP. XXV.
b De Elephantia.

IGNOTUS autem pene in Italia, frequentiſſimus in quibuſdam regionibus is morbus eſt, quem *ἐλεφαντίασιν* Græci vocant; iſque longis annumeratur. Quo totum corpus afficitur ita, ut oſſa quoque vitiari dicantur. Summa pars corporis crebras maculas crebroſque tumores habet. Rubor earum paulatim in atrum colorem convertitur. Summa cutis inæ-

quali-

a *Seren. Sammon. de Regio morbo.* b *Mercurial. Variar. Lect. I.* 2.

qualiter craſſa, tenuis, dura, molliſque, quaſi ſquamis quibuſdam exaſperatur, corpus emacreſcit, os, furæ, pedes intumeſcunt. Ubi vetus morbus eſt, digiti in manibus pedibuſque ſub tumore conduntur; febricula oritur, quæ facile tot malis obrutum hominem conſumit.

Protinus ergo inter initia ſanguis per biduum mitti debet; aut nigro veratro venter ſolvi. Adhibenda triduum, quanta ſuſtinere poteſt, inedia eſt: paulum deinde vires reficiendæ, & ducenda alvus: poſt hæc, ubi corpus levatum eſt, utendum eſt exercitatione; præcipueque curſu: ſudor primum labore ipſius corporis, deinde etiam ſiccis ſudationibus evocandus: fricatio adhibenda: moderandumque inter hæc, ut vires conſerventur: balneum rarum eſſe debet: cibus ſine pinguibus, ſine glutinoſis, ſine inflantibus. Vinum, præterquam primis diebus, recte datur. Corpus contrita plantago & illita optime tueri videtur.

CAP. XXVI.

De Attonitis.

ATTONITOS quoque raro videmus, quorum & corpus & mens ſtupet. Fit interdum ictu fulminis, interdum morbo: hunc ἀποπληξίαν Græci appellant. His ſanguis mittendus eſt. Veratro quoque albo, vel alvi ductione utendum. Tum adhibendæ fricationes; & ex 84, 34.

media materia minime pingues cibi; quidam etiam acres: & a vino abſtinendum.

CAP. XXVII.

De Reſolutione nervorum.

AT reſolutio nervorum frequens ubique morbus eſt. Sed interdum tota corpora, interdum partes infeſtat. Veteres authores illud [a] *ἀποπληξίαν*; hoc *παράλυσιν* nominaverunt. nunc utrunque *παράλυσιν* appellari video. Solent autem, qui per omnia membra vehementer reſoluti ſunt, celeriter rapi. ac ſi correpti non ſunt, diutius quidem vivunt; ſed raro tamen ad ſanitatem perveniunt; & plerunque miſerum ſpiritum trahunt, memoria quoque amiſſa. In partibus vero nonnun-
76, 3. quam acutus, ſæpe longus, fere [b] inſanabilis morbus eſt.

† Si omnia membra vehementer reſoluta ſunt, ſanguinis detractio vel occidit, vel li-
78, 34. berat. Aliud curationis genus vix unquam ſanitatem reſtituit; ſæpe mortem tantum differt; vitam interim infeſtat. Poſt ſanguinis miſſionem, ſi non redit & motus & mens, nihil ſpei ſupereſt: ſi redit, ſanitas quoque proſpicitur.

At, ubi pars reſoluta eſt, pro vi & malo corporis, vel ſanguis mittendus eſt, vel alvus ducenda. Cætera eadem in utroque caſu facienda ſunt. Siquidem vitare præci-
76, 1. pue convenit frigus; paulatimque ad exercitationes revertendum eſt, ſic, ut ingrediatur ipſe protinus, ſi poteſt. Si id crutum

a *Cœl. Aurelian. Acut. Morb. III.* 5. b *Aretæus de Morb. Diuturn. I.* 7. † *De præſervatione Crato apud Schol. conſilio* 35. 36.

rum imbecillitas prohibet, vel geſtetur, vel motu lecti concutiatur: tum id membrum, quod deficit, ſi poteſt, per ſe; ſin minus, per alium moveatur, & vi quadam ad conſuetudinem ſuam redeat. Prodeſt etiam torpentis membri ſummam cutem exaſperaſſe, vel urticis cæſam, vel impoſito ſinapi, ſic, ut ubi rubere cœperit corpus, hæc removeantur. Scilla quoque contrita, bulbique contriti cum thure recte imponuntur. Neque alienum eſt, reſina cutem tertio quoque die diutius vellere; pluribus etiam locis, aliquando ſine ferro, cucurbitulas admovere. Unctioni vero aptiſſimum eſt vetus oleum, vel nitrum aceto & oleo admixtum. Quinetiam fovere aqua calida marina; vel, ſi ea non eſt, tamen ſalſa, magnopere neceſſarium eſt. Ac, ſi quo loco vel naturales, vel etiam manufactæ tales natationes ſunt, iis potiſſimum utendum eſt; præcipueque in his agitanda membra, quæ maxime deficiunt. ſi id non eſt, balneum tamen prodeſt. Cibus eſſe debet ex media materia, maximeque ex venatione: potio, ſine vino, aquæ calidæ. Si tamen vetus morbus eſt, interponi quarto vel quinto die purgationis cauſa vinum Græcum ſalſum poteſt. Poſt cœnam utilis vomitus eſt. 91, 26.

2. *De Dolore nervorum.*

Interdum vero etiam nervorum dolor oriri ſolet. In hoc caſu non vomere, non medicamentis urinam movere, non exercitatione ſudores, ut quidam præcipiunt, ex-

pedit. Bibenda aqua eſt bis die. In lectulo leniter ſatis diu corpus perfricandum eſt; deinde, retento ſpiritu, in ipſa exercitatione potius ſuperiores partes movendæ: balneo raro utendum: mutandum ſubinde peregrinationibus cœlum. Si dolor eſt, ea ipſa pars ſine oleo, nitro ex aqua perungenda eſt; deinde involvenda, & ſubjicienda pruna lenis, & ſulphur; atque ita id ſuffumigandum; idque aliquandiu faciendum, ſed jejuno, cum bene jam concoxerit. Cucurbitulæ quoque ſæpe dolenti parti admovendæ ſunt, pulſanduſque leniter inflatis veſicis bubulis is locus eſt. Utile eſt etiam ſevum miſcere cum cumini & urticæ contritis ſeminibus, ſic, ut omnium par modus ſit, idque imponere: fovere aqua, in qua ſulphur decoctum ſit. Utriculi quoque recte imponuntur aqua calida repleti, aut bitumen cum hordeacea farina mixtum. Atque in ipſo potiſſimum dolore, utendum geſtatione vehementi eſt. quod in aliis doloribus peſſimum eſt.

3. *De Tremore nervorum.*

Tremor autem nervorum æque vomitu medicamentiſque urinam moventibus intenditur. Inimica etiam habet balnea, aſſaſque ſudationes. Bibenda aqua eſt: acri ambulatione utendum, item unctionibus, fricationibuſque, maxime per ſeipſum: pila, ſimilibuſque ſuperiores partes dimovendæ: cibo quolibet utendum, dummodo concoctioni utique ſtudeatur. Secundum cibum, curis abſtinendum: rariſſima venere

uten-

utendum eſt. Si quando quis in eam prolapſus eſt, tum oleo leniter diuque in lectulo perfricari manibus puerilibus potius, quam virilibus, debet.

4. *De Suppurationibus internis.* *V. ſupra* xxx, 10. 263.

Suppurationes autem, quæ in aliqua interiori parte oriuntur, ubi ortæ fuerint, primum id agere oportet per ea cataplaſmata, quæ reprimunt, ne coitus inutilis materiæ fiat. deinde, ſi hæc victa ſunt, ut per ea malagmata, quæ digerunt, diſſipetur. Quod ſi conſecuti non ſumus, ſequitur, ut evocetur: deinde, ut mатureſcat. omnis tum vomicæ finis eſt, ut rumpatur. Indiciumque eſt, pus vel alvo vel ore redditum. Sed nihil facere oportet, quominus, quicquid eſt puris, exeat. Utendum maxime ſorbitionibus eſt, & aqua calida. Ubi pus ferri deſiit, tranſeundum ad faciles quidem, ſed tamen validiores & frigidos cibos, frigidamque aquam ſic, ut ab egelidis tamen initium fiat. primoque cum melle quædam edenda, ut nuclei pinei, vel græcæ nuces, vel avellanæ. Poſtea ſubmovendum idipſum, quo maturius induci cicatrix poſſit. Medicamentum eo tempore ulceri eſt, ſuccus aſſumptus vel porri vel marrubii, & omni cibo porrum ipſum adjectum. Oportebit autem uti in his partibus, quæ non afficiuntur, fricationibus, item ambulationibus lenibus. Vitandumque erit, ne vel luctando, vel currendo, vel alia ratione ſaneſcentia ulcera exaſperentur. In hoc enim morbo perniciofus, ideoque omni modo cavendus ſanguinis vomitus eſt.

LIBER QUARTUS.

CAP. I.

De humani corporis interioribus ſedibus.

HACTENUS reperiuntur ea genera morborum, quæ in totis corporibus ita ſunt, ut iis certæ ſedes aſſignari non poſſint: nunc de his dicam, quæ ſunt in partibus. Facilius autem omnium interiorum morbi † curationeſque in notitiam venient, ſi
7, 2. prius eorum ſedes breviter oſtendero.

Caput igitur, eaque, quæ in ore ſunt, non lingua tantummodo palatoque terminantur, ſed etiam, quatenus oculis noſtris expoſita ſunt. In dextra ſiniſtraque circa guttur venæ grandes, quæ *σφαγίτιδες* nominantur; itemque arteriæ (quas *χαρωτίδας* vocant) ſurſum procedentes ultra aures
46, 26. feruntur. Atque in ipſis cervicibus glandulæ poſitæ ſunt, quæ interdum cum dolore intumeſcunt. Deinde duo itinera incipiunt: alterum, * aſperam arteriam nominant; alterum, ſtomachum. Arteria exterior ad pulmonem: ſtomachus interior ad ventriculum fertur. illa ſpiritum: hic cibum recipit. Quibus cum diverſæ viæ ſint, qua coeunt, exigua in arteria ſub ipſis faucibus lingula eſt: quæ, cum ſpiramus, attollitur; cum cibum potionemque aſſumimus, arteriam claudit. Ipſa autem arteria, dura & cartilaginoſa, in gutture aſſur-

git,

† *Soran. Epheſ. Iſagog. cap.* XII. * *i. e.* Gulam. *Mercurial. Var. Lect. I. c.* I.

git; cæteris partibus reſidit. Conſtat ex circulis quibuſdam, compoſitis ad imaginem earum vertebrarum, quæ in ſpina ſunt. ita tamen, ut ex parte exteriore aſpera; ex interiore, ſtomachi modo lævis ſit. eaque deſcendens ad præcordia cum pulmone committitur. Is ſpongioſus, ideoque ſpiritus capax, & a tergo ſpinæ ipſi junctus, in duas * fibras, ungulæ bubulæ modo, dividitur. Huic cor annexum eſt, natura *a* muſculoſum, in pectore ſub ſiniſteriore mamma ſitum; duoſque quaſi ventriculos habet. At ſub corde atque pulmone, tranſverſum ex valida membrana ſeptum eſt, quod a præcordiis uterum diducit, æque nervoſum; multis etiam venis per id diſcurrentibus; a ſuperiore parte, non ſolum inteſtina, ſed jecur quoque lienemque diſcernit. Hæc viſcera proxime, ſed infra tamen poſita, dextra ſiniſtraque ſunt. Jecur a dextra parte ſub præcordiis ab ipſo ſepto orſum, intrinſecus cavum, extrinſecus gibberum eſt. quod prominens leviter ventriculo inſidet, & in quatuor fibras dividitur. Ex inferiore vero parte ei fel inhæret. At lien in ſiniſtra, non eidem ſepto, ſed inteſtino annexus eſt, natura mollis & rarus, longitudinis craſſitudiniſque modicæ; iſque paulum a coſtarum regione in uterum excedens, ex maxima parte ſub his conditur. atque hæc quidem juncta ſunt. Renes vero diviſi: qui lumbis ſub imis coxis inhærent, a parte earum reſimi, ab altera rotundi; *V. ſupra* xxxi, 3.

* *Hippocr. Coac. Sent.* 300. *Van der Linden Med. Phyſiol. c.* IV. *p.* 239. a *Hippocr. de Corde T. IV.*

tundi; qui & venoſi ſunt, & tunicis ſuper conteguntur. Ac viſcerum quidem hæ ſedes ſunt. Stomachus vero, qui inteſtinorum principium eſt, nervoſus a ſeptima ſpinæ vertebra incipit, ac circa præcordia cum ventriculo committitur. Ventriculus autem, qui receptaculum cibi eſt, conſtat ex duobus tergoribus. iſque inter lienem & jecur poſitus eſt; utroque ex his paulum ſuper eum ingrediente. Suntque etiam membranulæ tenues, per quas inter ſe tria iſta connectuntur, junguntur que ei ſe-
183, pto, quod tranſverſum eſſe, ſupra poſui.
19. Inde ima ventriculi pars paulum in dexteriorem partem converſa, in ſummum inteſtinum coarctatur. Hanc juncturam πυλωρὸν Græci vocant, quoniam portæ modo in inferiores partes ea, quæ excreturi ſumus, emittit. Ab ea jejunum inteſtinum incipit, non ita implicitum: cui tale vocabulum eſt, quia nunquam, quod accepit, continet; ſed protinus in inferiores partes tranſmittit. Inde tenujus inteſtinum eſt, in ſinus vehementer implicitum: orbes vero ejus per membranulas ſinguli cum interioribus connectuntur; qui in dexteriorem partem converſi, & e regione dexterioris coxæ finiti, ſuperiores tamen partes magis complent. Deinde id inteſtinum cum craſſiore altero tranſverſo committitur; quod a dextra parte incipiens, in ſiniſteriorem pervium & longum eſt, in dex-
V. ſupra teriorem non eſt; ideoque cæcum nomina-
xiii, 28. tur. At id, quod pervium eſt, late fuſum at-

que

que ſinuatum, minuſque quam ſuperiora inteſtina nervoſum, ab utraque parte huc atque illuc volutum, magis tamen ſiniſteriores inferioreſque partes tenens, contingit jecur atque ventriculum: deinde cum quibuſdam membranulis a ſiniſtro rene venientibus jungitur; atque hinc ad dextra recurvatum in ima dirigitur, qua excernit; ideoque id ibi rectum inteſtinum nominatur. Contegit vero univerſa hæc omentum, ex inferiore parte læve & adſtrictum, ex ſuperiore mollius. Cui adeps quoque innaſcitur; quæ ſenſu, ſicut cerebrum quoque & medulla, caret. At a renibus ſingulæ venæ, colore albæ, ad veſicam feruntur; οὐρητῆρας Græci vocant, quod per eas inde deſcendentem urinam in veſicam diſtillare concipiunt. Veſica autem in ipſo ſinu nervoſa & duplex, cervice plena atque carnoſa, jungitur per venas cum inteſtino, eoque oſſe, quod pubi ſubeſt: ipſa ſoluta atque liberior eſt; aliter in viris atque in fœminis poſita. Nam in viris juxta rectum inteſtinum eſt, potius in ſiniſtram partem inclinata: in fœminis ſuper genitale earum poſita eſt, &, ſuperne lapſa, ab ipſa vulva ſuſtinetur. Tum in maſculis iter urinæ ſpatioſius & compreſſius a cervice hujus deſcendit ad colem: in fœminis brevius & plenius, ſuper vulvæ cervi- 474,
cem ſe oſtendit. Vulva autem in virginibus 20.
quidem admodum exigua eſt: in mulieribus 48, 22.
vero, niſi ubi gravidæ ſunt, non multo major, quam ut manu comprehendatur.

Ea,

Ea, recta tenuataque cervice, quam canalem vocant, contra mediam alvum orſa, inde paulum ad dexteriorem coxam convertitur; deinde ſuper rectum inteſtinum progreſſa, iliis fœminæ latera ſua innectit. Ipſa autem ilia inter coxas & pubem imo ventre poſita ſunt. A quibus ac pube abdomen ſurſum verſus ad præcordia pervenit; ab exteriore parte, evidenti cute; ab interiore levi membrana incluſum; quæ omento jungitur; περιτόναιος autem a Græcis nominatur.

CAP. II.

De curationibus morborum, qui naſcuntur a capite.

HIS veluti in conſpectum quendam, quatenus ſcire curanti neceſſarium eſt, adductis, remedia ſingularum laborantium partium exequar, orſus a capite: ſub quo nomine nunc ſignifico eam partem, quæ capillitio tegitur: nam oculorum, aurium, dentium dolor, & ſi quis ſimilis eſt, alias erit explicandus.

2. *De Capitis dolore.*

In capite autem interdum acutus & peſtifer morbus eſt, quam κεφαλαίαν Græci vocant. Cujus notæ ſunt, † horror validus, nervorum reſolutio, oculorum caligo, mentis alienatio, vomitus, ſic ut vox ſupprimatur; vel ſanguinis ex naribus curſus, ſic ut corpus frigeſcat, anima deficiat. Præter hæc, dolor intolerabilis, maxime circa tempora, vel occipitium. Interdum autem

in

† *Soran. Epheſ.* 1. *Iſag. c.* 6.

in capite longa imbecillitas, ſed neque gravis, neque periculoſa, per hominis ætatem eſt. Interdum gravior dolor, ſed brevis, neque tamen mortiferus; qui vel vino, vel cruditate, vel frigore, vel igne, aut ſole contrahitur. Hique omnes dolores modo in febre, modo ſine hac ſunt; modo in toto capite, modo in parte; interdum ſic, ut oris quoque proximam partem excrucient. Præter hæc etiam invenitur genus, quod poteſt longum eſſe: ubi humor cutem inflat, eaque intumeſcit, & prementi digito cedit: ὑδροκέφαλον Græci appellant.

Ex his id, quod ſecundo loco poſitum eſt, dum leve eſt, qua ſit ratione curandum, dixi *a*, cum perſequerer ea, quæ ſani homines in imbecillitate partis alicujus facere deberent. Quæ vero auxilia ſint capitis, ubi cum febre dolor eſt, eo loco explicitum eſt, quo febrium curatio expoſita 17, 8.
eſt. nunc de cæteris dicendum eſt. 138,

Ex quibus id, quod acutum eſt, & id, 23.
quod ſupra conſuetudinem intenditur, idque, quod ex ſubita cauſa, etſi non peſtiferum, tamen vehemens eſt, primam curationem habet, qua ſanguis mittatur. Sed id, niſi intolerabilis eſt dolor, ſupervacuum eſt. Satiuſque eſt, abſtinere a cibo; ſi fieri poteſt, etiam a potione: ſi non poteſt, aquam bibere. Si poſtero die dolor remanet, alvum ducere, ſternutamenta evocare, nihil aſſumere, niſi aquam. Sæpe enim dies unus aut alter totum dolorem hac

a *Lib. I. c.* 4.

hac ratione diſcutit, utique, ſi ex vino vel cruditate origo eſt.

Si vero in his auxilii parum eſt, tondere oportet ad cutem: deinde conſiderandum eſt, quæ cauſa dolorem excitarit. Si calor, aqua frigida multa perfundere caput expedit; ſpongiam concavam imponere, ſubinde aqua frigida expreſſam; ungere roſa & aceto, vel potius his tinctam lanam ſuccidam imponere, aliave refrigerantia cataplaſmata. At ſi frigus nocuit, caput oportet perfundere aqua calida marina, vel certe ſalſa, aut in qua laurus decocta ſit; tum caput vehementer perfricare; deinde calido oleo implere & veſte velare. quidam etiam id devinciunt: alii cervicalibus veſtimentiſque onerant, & ſic levantur: alios calida cataplaſmata adjuvant. Ergo etiam, ubi cauſa incognita eſt, videre oportet, refrigerantia magis, an calefacientia leniant, & his uti, quæ experimentum approbarit.

At ſi parum cauſa diſcernitur, perfundere caput, primum aqua calida, ſicut ſupra præceptum eſt, vel ſalſa, vel ex lauro decocta, tum frigida poſca. Illa in omni vetuſto capitis dolore communia ſunt: ſternutamenta excitare, inferiores partes vehementer perfricare, gargarizare † his, quæ ſalivam movent, cucurbitulas temporibus & occipitio admovere, ſanguinem ex naribus detrahere, reſina ſubinde tempora pervellere, & impoſito ſinapi exulcerare ea, quæ male habent, ante linteolo ſubjecto,

ne

† *Soran. Epheſ. Iſag. c.* 6.

ne vehementer erodat, candentibus ferramentis, ubi dolor eſt, ulcera excitare, cibum ſemper modicum cum aqua ſumere: ubi levatus eſt dolor, in balneum ire, ibi multa aqua prius calida, deinde frigida 35, 5. caput perfundi. Si diſcuſſus ex toto dolor eſt, etiam ad vinum reverti; ſed poſtea ſemper, antequam quicquam aliud, aquam bibere.

Diſſimile eſt id genus, quod humorem in caput contrahit. In hoc tonderi ad cutem neceſſarium eſt: deinde imponere ſinapi, ſic ut exulceret. ſi id parum profuit, ſcalpello utendum eſt. Illa cum hydropicis com- 160. munia ſunt, ut exerceatur, inſudet, vehementer perfricetur, cibis potionibuſque utatur utinam præcipue moventibus.

2.

De morbo, qui circa faciem naſcitur.

CIRCA faciem vero morbus innaſcitur, quem Græci [a] κυνικὸν σπασμὸν nominant. Is cum acuta febre oritur. Os cum rictu quodam pervertitur, ideoque nihil aliud eſt, quam diſtortio oris. Accedit crebra coloris in facie totoque corpore mutatio: ſomnus in promptu eſt.

In hoc ſanguinem mittere optimum eſt. Si finitum eo malum non eſt, ducere alvum. Si ne ſic quidem diſcuſſum eſt, albo veratro vomitum movere. Præter hæc neceſſarium eſt vitare ſolem, laſſitudinem, vinum. Sed ſi diſcuſſum his non eſt, utendum eſt curſu, & fricatione in eo, quod læſum

a *Aretæus de Morb. Diuturn. I. 7. Cœlius Aurelian. Tard. Paſſ. II.* 2.

ſum eſt, leni & multa; in reliquis partibus breviore, ſed vehementi. Prodeſt etiam movere ſternutamenta, caput radere, idque perfundere aqua calida, vel marina, vel certe ſalſa, ſic ut ei quoque ſulphur adjiciatur: poſt perfuſionem iterum perfricari, ſinapi manducare; eodemque tempore affectis oris partibus ceratum, integris item ſinapi, donec erodat, imponere. Cibus aptiſſimus ex media materia eſt.

3.
De Reſolutione linguæ.

AT ſi lingua reſoluta eſt, quod interdum per ſe, interdum ex morbo aliquo fit, ſic ut ſermo hominis non explicetur; oportet gargarizare ex aqua, in qua vel thymum, vel hyſſopum, vel nepeta decocta ſit; aquam bibere; caput, & os, & ea, quæ ſub mento ſunt, & cervicem vehementer perfricare; laſere linguam ipſam linere; manducare, quæ ſunt acerrima, id eſt ſinapi, allium, cepam; magna vi luctari, ut verba exprimantur; exerceri retento ſpiritu, caput ſæpe aqua frigida perfundere; nonnunquam multam eſſe radiculam, deinde vomere.

4.
[a] *De Diſtillatione ac gravedine.*

DISTILLAT autem humor de capite interdum in nares, quod lene eſt; interdum in fauces, quod pejus eſt; interdum etiam in pulmonem, quod peſſimum

mum

a *Cæl. Aurelian. Morb. Chronic. II.* 7.

Digitized by Google

mum eſt. Si in nares diſtillaverit, tenuis per has pituita profluit, caput leniter dolet, gravitas in eo ſentitur, frequentia ſternutamenta ſunt. Si in fauces, has exaſperat, tuſſiculam movet. Si in pulmonem, præter ſternutamenta & tuſſim, eſt etiam capitis gravitas, laſſitudo, ſitis, æſtus, bilioſa urina.

Aliud autem (quamvis non multum diſtans) malum, gravedo eſt. Hæc nares claudit, vocem obtundit, tuſſim ſiccam movet. Sub eadem vero ſalſa eſt ſaliva, ſonant aures, venæ moventur in capite, turbida urina eſt. Hæc omnia *κορύζας* Hippocrates nominat. Nunc video apud Græcos in gravedine hoc nomen ſervari: diſtillationes, *κατασταγμοὺς* appellari. Hæc communia & brevia; ſed ſi neglécta ſunt, longa eſſe conſuerunt. Nihil peſtiferum eſt, niſi quod pulmonem exulcerat.

Ubi aliquid ejuſmodi ſentimus, protinus abſtinere a ſole, a balneo, a venere debemus. Inter quæ unctione, & aſſueto cibo nihilominus uti licet. Ambulatione tantum non acri, ſed recta utendum eſt, & poſt eam caput atque os ſupra quinquagies perfricandum. Raroque fit, ut ſi biduo, vel certe triduo nobis temperavimus, id vitium non levetur. Quo levato, ſi in diſtillatione craſſa facta pituita eſt, vel in gravedine, nares magis pallent, balneo utendum eſt, multaque aqua prius calida, poſt egelida, fovendum os, caputque; deinde cum cibo pleniore vinum bibendum.

dum. At, ſi æque tenuis die quarto pituita eſt, vel nares æque clauſæ videntur, aſſumendum eſt vinum aminæum, auſterum; deinde rurſus biduo aqua, poſt quæ ad balneum, & ad conſuetudinem revertendum eſt.

Neque tamen ipſis diebus, quibus aliqua omittenda ſunt, expedit tamquam ægros agere: ſed cætera omnia quaſi ſanis facienda ſunt, præterquam ſi diutius aliquem, & vehementius iſta ſolicitare conſuerunt. huic enim quædam curioſior obſervatio neceſſaria eſt. Igitur huic, ſi in nares vel in fauces diſtillavit, præter ea, quæ ſupra retuli, protinus primis diebus multum ambulandum eſt, perfricandæ vehementer inferiores partes, levior fricatio adhibenda thoraci erit, levior capiti, demenda aſſueto cibo pars dimidia, ſumenda ova, amylum, ſimiliaque, quæ pituitam faciunt craſſiorem, ſiti, quanta maxima ſuſtineri poteſt, pugnandum eſt. Ubi per hæc idoneus aliquis balneo factus, eoque uſus eſt, adjiciendus eſt cibo piſciculus, aut caro; ſic tamen, ne protinus juſtus modus cibi ſumatur: vino meraco copioſius utendum eſt.

At, ſi in pulmonem quoque deſtillat, multo magis & ambulatione & frictione opus eſt, eademque adhibita ratione in cibis. Si non ſatis illi proficiunt, acrioribus utendum eſt, magis ſomno indulgendum eſt, abſtinendumque a negotiis omnibus, aliquando, ſed ſerius, balneum tentandum.

In

In gravedine autem, primo die quieſcere, neque eſſe, neque bibere, caput velare, fauces lana circumdare: poſtero die ſurgere, diu abſtinere a potione, aut, ſi res coegerit, non ultra heminam aquæ aſſumere: tertio die panis non ita multum ex parte interiore cum piſciculo, vel levi carne ſumere, aquam bibere: ſi quis ſibi temperare non potuerit, quo minus pleniore victu utatur, vomere: ubi in balneum ventum eſt, multa aqua calida caput & os fovere uſque ad ſudorem, tum ad vinum redire. Poſt quæ vix fieri poteſt, ut idem incommodum maneat. ſed, ſi manſerit, utendum erit cibis frigidis, aridis, levibus, humore quam minimo, ſervatis frictionibus exercitationibuſque, quæ in omni tali genere valetudinis neceſſariæ ſunt.

CAP. III.

De Cervicis morbis. *a*

A CAPITE tranſitus ad cervicem eſt; quæ gravibus admodum morbis obnoxia eſt. Neque tamen alius importunior *b* acutiorque morbus eſt, quam is, qui quodam rigore nervorum, modo caput ſcapulis, modo mentum pectori adnectit, modo rectam & immobilem cervicem intendit. Primum Græci *c* *ὀπισθότονον*, ſequentem *ἐμπροσθότονον*, ultimum *τέτανον* *d* appellant: quamvis minus ſubtiliter quidam indiſcretis his nominibus utuntur. Ea ſæpe intra quartum *e* diem tollunt: ſi hunc evaſerunt, ſine periculo ſunt.

N Eadem

a *Galen. Introd. in Med. c.* 13. b *Aretæus de Morb. Acut. I.* 6. c *Cæl. Aurel. Morb. Acut. III.* 6. d *Suid. in ead. voce.* e *Aph. V.* 6.

Eadem omnia ratione curantur; idque 78,34. convenit. Aſclepiades utique *f* mittendum ſanguinem credidit. Id quidam utique vitandum eſſe dixerunt, eo quod maxime tum corpus calore egeret; iſque eſſet in ſanguine venarum. Hoc quidem falſum eſt. neque enim natura ſanguinis eſt, ut utique caleat; ſed ex his, quæ in homine ſunt, is celerrime vel caleſcit, vel refrigeſcit. Mitti vero nec ne debeat, ex his intelligi po- 78.79. teſt, quæ de ſanguinis miſſione præcepta ſunt. Utique autem recte datur † caſtoreum, & cum hoc piper, vel laſer. Deinde opus eſt fomento humido & calido. Itaque plerique aqua calida multa cervices ſubinde perfundunt. id in præſentia allevat; ſed opportuniores nervos frigori reddit. quod utique vitandum eſt.

Utilius igitur eſt, cerato liquido primum cervicem perungere; deinde admovere veſicas bubulas vel utriculos *g* oleo calido repletos, vel ex farina calidum cataplaſma, vel piper cum ficu contuſum. Utiliſſimum tamen eſt, humido ſale ‡ fovere. quod quo- 95,16. modo fieri debeat, jam oſtendi. Ubi eorum aliquid factum eſt, admovere ad ignem, vel ſi æſtas eſt, in ſole ægrum oportet; maximeque oleo vetere; ſi id non eſt, *h* Syriaco; ſi ne id quidem eſt, adipe * quam vetuſtiſſima cervicem, & ſcapulas, & ſpinam perfricare.

Fricatio cum omnibus vertebris hominum utilis ſit, tum iis præcipue, quæ in col-

f *Cœl. Aurel. Acut. Morb. III. 8.* † *Marcell. de Medic. c. XVIII. p.* 320. *g* *Cœl. Aurel. Acut. Morb. III. 8.* ‡ *Marcell. de Med. c. XVIII. pag.* 320. *h* *Plin. N. H. XV. 7.* * *Marcell. de Med. c. XVIII. p.* 320.

collo ſunt. Ergo die noctequë, interpoſitis tamen quibuſdam temporibus, hoc remedio utendum eſt: dum intermittitur, imponendum † malagma aliquod ex calefacientibus. Cavendum vero & præcipue frigus. ideoque in eo conclavi, quo curatur æger, ignis continuus eſſe debet, maximeque tempore antelucano, quo præcipue frigus intenditur. Neque inutile erit, caput attonſum habere, idque irino vel cyprino calido madefacere, & ſuperimpoſito pileo velare: nonnunquam etiam in calidum oleum totum deſcendere, vel in aquam calidam, in qua fœnum græcum decoctum ſit, & adjecta olei pars tertia. Alvus *i* quoque ducta ſæpe ſuperiores partes reſolvit.

Si vero etiam vehementius dolor crevit, admovendæ cervicibus cucurbitulæ ſunt, ſic ut cutis incidatur. Eadem aut ferramentis aut ſinapi adurenda. Ubi levatus eſt dolor, moverique cervix cœpit, ſcire licet, cedere remediis morbum. Sed diu vitandus cibus, *k* quiſquis mandendus eſt. Sorbitionibus utendum, itemque ovis ſorbilibus, aut e pullis mollibuſve jus aliquod aſſumendum. Id ſi bene proceſſerit, jamque ex toto recte ſe habere cervices videbuntur, incipiendum erit a pulticula, vel intrita bene madida. Celerius tamen etiam panis mandendus, quam vinum guſtandum: ſiquidem hujus uſus præcipue periculoſus; ideoque in longius tempus differendus eſt.

† *Marcellus de Med. c. XVIII. p.* 320.
i *Aph.* VII. 5. *k Cœlius Aurel. Morb. Acut. III.* 8.

CAP. IV.

a De Faucium morbis : & primum de Angina .

UT hoc autem morbi genus circa totam cervicem ; ſic alterum , æque peſtiferum acutumque , in faucibus eſſe conſuevit . Noſtri anginam vocant : apud Græcos nomen , prout ſpecies eſt . Interdum enim neque rubor , neque tumor ullus apparet ; ſed corpus aridum eſt , vix ſpiritus trahitur , membra ſolvuntur . id *b* *συνάγχην* vocant . Interdum lingua fauceſque cum rubore intumeſcunt , vox nihil ſignificat , oculi vertuntur , facies pallet , ſingultuſque eſt . *ὡς συνάγχη* vocatur . Illis communia ſunt ; æger non cibum devorare , non potionem poteſt ; ſpiritus ejus intercluditur . Levius eſt , ubi † tumor tantummodo & rubor eſt , cætera non ſequuntur . id *παρασυνάγχην* appellant .

Quicquid eſt , ſi vires patiuntur , ‡ ſanguis mittendus eſt , etſi non abundat : ſecun-
79, 1, 22. dum eſt , ducere alvum . Cucurbitula quoque recte ſub mento , & circa fauces admovetur ; ut id , quod ſtrangulat , evocet . Opus eſt deinde fomentis humidis . nam ſicca ſpiritum elidunt . Ergo admovere ſpongias oportet : quæ melius in calidum oleum , quam in calidam aquam ſubinde dimittuntur . Efficaciſſimumque eſt hic quoque ,
95, 25. ſalem calidis cum ſaccellis ſuperponere . Tum commodum eſt , hyſſopum , vel nepetam , vel thymum , vel apſinthium , vel etiam furfures , aut ficus aridas , cum mul-

ſa

a *Aretæus de Morb. Acut. I. 7.* b *Cæl. Aurel. Morb. Acut. III. c. 1. 2. 3. 4. Æginet. III. 27.* D. *Hieronym. in Job cap.* VII. † *Aphor. VI.* 37. ‡ *Marcell. de Med. c. XV. p.* 303.

ſa decoquere, eaque gargarizare: poſt hæc palatum ungere vel ſelle taurino, vel eo medicamento, quod ex moris eſt. Polline etiam piperis recte reſpergitur.

Si per hæc parum proficitur, ultimum eſt, incidere ſatis altis plagis ſub ipſis maxillis ſupra collum, & in palato circa uvam, vel eas venas, quæ ſub † lingua ſunt; ut per ea vulnera morbus erumpat. Quibus ſi non fuerit æger adjutus, ſcire licet, a malo victum eſſe. Si vero his morbus levatus eſt, jamque fauces cibum & potum capiunt, facilis ad bonam valetudinem recurſus eſt. Atque interdum natura *c* quoque adjuvat, ſi ex anguſtiore ſede vitium tranſit in latiorem. Itaque rubore & tumore in præcordiis orto, ſcire licet fauces liberari.

Quicquid autem eas levarit, incipiendum eſt ab humidis, maximeque aqua mulſa: deinde aſſumendi molles & non acres cibi ſunt, donec fauces ad priſtinum habitum revertantur. Vulgo audio ‡, ſi quis *d* pullum hirundinum ederit, angina toto anno non periclitari. Servatumque eum ex *e* ſale, cum is morbus urget, comburi, carbonemque ejus contritum in aquam mulſam, quæ potui detur, infriari, & prodeſſe. Id cum idoneos authores ex populo habeat, neque habere quicquam periculi poſſit, quamvis in monumentis medicorum non legerim, tamen inſerendum huic operi meo credidi.

† *Marcell. de Med. c. XV. p.* 305. c *Aph.* VI. 37.
‡ *Plin. Hiſtor. N. X. c.* 33. d *Plin. H. N. XXX.* 4. e *Idem ibidem*.

2. *De Difficultate ſpirandi.*

EST etiam circa fauces malum, quod apud Græcos aliud aliudque nomen habet, prout ſe intendit. Omne in difficultate ſpirandi conſiſtit: ſed hæc dum modica eſt, neque ex toto ſtrangulat, *f* δύσπνοια appellatur: cum vehementior eſt, ut ſpirare æger ſine ſono & anhelatione non poſſit, † ἆσθμα: cum acceſſit id quoque, ne niſi recta cervice ‡ ſpiritus trahatur, ὀρθόπνοια. Ex quibus id, quod primum eſt, poteſt diu aliquem trahere: duo inſequentia acuta eſſe conſuerunt. His communia ſunt; quod propter anguſtias, per quas ſpiritus
V. ſupra xxxi, 22. evadit, *g* ſibilum elidit; dolor in pectore præcordiiſque eſt, interdum etiam in ſcapulis, iſque modo decedit, modo revertitur, adhæc tuſſicula accedit.

Auxilium vero eſt, niſi aliquid prohibet, in ſanguinis detractione. Neque id ſa-
79, 1. tis eſt, ſed lac caprinum calidum jejuno dandum; &, ſi non febrit, venter ſolvendus eſt. Liquanda alvus, interdum etiam ducenda, quibus extenuatum corpus incipit ſpiritum trahere commodius. Caput autem etiam in lecto ſublime habendum eſt: thorax fomentis, cataplaſmatiſque calidis, aut ſiccis, aut etiam humidis adjuvandus eſt; & poſtea malagma ſuperimponendum, vel ceratum ex cyprino, vel irino unguento. Sumenda deinde jejuno in potum mulſa, vel aqua, cum qua vel hyſſopus cocta, vel con-

f *Cœl. Aurel. Tard. Paſſion. III.* 1. *Æginet. III.* 29. † *Hieronym. in Job cap.* IX. ‡ Sublimis ſpiritus *dicitur Horatio. Vide Not. Dan. Heinſii ad Horat. I.* 15. *verſ.* 31. g *Trallian. I.* 2.

contrita capparis radix ſit. Deligitur etiam utiliter, aut nitrum, aut [h] naſturtium, alliumve frictum, deinde contritum & cum melle mixtum: ſimulque coquuntur mel, galbanum, reſina terebinthina: ubi autem co- 275, ierunt, ex his, quod fabæ magnitudinem ha- 33. bet, quotidie ſub lingua liquatur: aut ſulphuris ignem non experti P*. & quadrans, abrotani P*. in vini cyatho teruntur, idque tepefactum ſorbetur. Eſt etiam non vana opinio, vulpinum jecur [i], ubi ſiccum & aridum factum eſt, contundi oportere, pollinemque ex eo potioni aſpergi; vel ejuſdem pulmonem quam recentiſſimum aſſum, ſed ſine ferro coctum, edendum eſſe. Præter hæc, ſorbitionibus & lenibus cibis utendum eſt: interdum vino tenui auſtero: nonnunquam vomitu. Proſunt etiam, quæcumque urinam movent: ſed nihil magis, quam ambulatio lenta pene uſque ad laſſitudinem; fricatio multa, præcipue inferiorum partium, vel in ſole, vel ad ignem, & per ſeipſum, & per alios, uſque ad ſudorem.

3. *De Faucium exulceratione.*

In interiore vero faucium parte interdum exulceratio eſſe conſuevit. In hac plerique extrinſecus cataplaſmatis calidis, fomentiſque humidis utuntur. Volunt etiam vaporem calidum ore recipi. per quem molliores alii partes eas fieri dicunt, opportunioreſque vitio jam hærenti. Sed, ſi bene ſic vitari morbus poteſt, tuta illa præſidia: ſi metus ejus eſt, ſupervacua ſunt.

N 4 Uti-

h *Cæl. Aurelian. Tard.Paſſ.III.*1. i *Scribon. Larg.c.*19. *Comp.*76. *Plin.H.N. XXVIII.*13.

Utique autem perfricare fauces periculoſum eſt. exulcerat enim. Neque utilia ſunt, quæ urinæ movendæ ſunt apta: quia poſſunt, dum tranſeunt, ibi quoque pituitam extenuare; quam ſupprimi melius eſt.

Aſclepiades multarum rerum, quas ipſi quoque ſecuti ſumus, author bonus, acetum ait quam acerrimum eſſe ſorbendum. hoc enim ſine ulla noxa comprimi ulcera. Sed id ſupprimere ſanguinem poteſt; ulcera ipſa ſanare non poteſt. Melius huic rei licium eſt; quod idem quoque æque probat: vel porri, vel marrubii ſuccus, vel nuces græcæ *k* cum tragacantho contritæ & cum paſſo mixtæ, vel lini ſemen contritum & cum dulci vino mixtum. Exercitatio quoque ambulandi currendique neceſſaria eſt. Fricatio a pectore vehemens toti inferiori parti adhibenda.

Cibi vero eſſe debent, neque nimium acres, neque aſperi; mel, lenticula, tragum, lac, ptiſana, pinguis caro, præcipueque porrum, & quicquid cum hoc mixtum eſt. Potionis quam minimum eſſe convenit. Aqua dari poteſt, vel pura, vel in qua malum cotoneum, palmulæve decoctæ ſunt. Gargarizationes quoque lenes: ſin hæ parum proficiunt, reprimentes utiles ſunt.

Hoc genus neque acutum eſt, & poteſt eſſe non longum: curationem tamen maturam, ne vehementer & diu lædat, deſiderat.

4. *De Tuſſi.*

Tuſſis vero fere propter faucium exulcera-

cera-

k Amygdalæ. *Vide Rhodii Lexicon Scribonianum. Macrobium Saturn. II.* 14.

cetationem moleſta eſt: quæ multis [l] modis contrahitur. Itaque, illis reſtitutis, ipſa finitur. Solet tamen interdum per ſe quoque male habere: & vix, cum vetus facta eſt, eliditur. ac modo arida eſt, modo pituitam facit vel citat.

Oportet autem hyſſopum altero quoque die bibere: ſpiritu retento currere, ſed minime in pulvere: ac lectione uti vehementi; quæ primo impeditur a tuſſi, poſt eam vincit: tum ambulare: deinde per manus quoque exerceri, & pectus diu perfricare. Poſt hæc quam pinguiſſimæ ficus uncias tres, ſuper prunam incoctas, eſſe.

Præter hæc, ſi humida eſt, proſunt frictiones validæ, cum quibuſdam calefacientibus, ſic, ut caput quoque ſimul vehementer perfricetur: item cucurbitulæ pectori admotæ; ſinapi ex parte exteriore faucibus impoſitum, donec leviter exulceret; potio ex menta, nucibuſque græcis & amylo; primoque aſſumptus panis aridus, deinde aliquis cibus lenis.

At, ſi ſicca tuſſis eſt, cum ea vehementiſſime urget, adjuvat vini auſteri cyathus aſſumptus; dum ne amplius id, interpoſito tempore aliquo, quam ter aut quater fiat: item laſeris quam optimi paululum devorare opus eſt; porri vel marrubii ſuccum aſſumere; ſcillam delingere; acetum ex ea, vel certe acre ſorbere, aut cum ſpica allii contriti duos vini cyathos.

Utilis etiam in omni tuſſi eſt peregrinatio, navigatio longa, loca maritima, natationes.

[l] *Trallian. V.* 1.

tiones. Cibus interdum mollis, ut malva, ut urtica: interdum acer, ut lac cum allio coctum. Sorbitiones, quibus laſer ſit adjectum, aut in quibus porrum incoctum tabuerit. Ovum quoque ſorbile, ſulphure adjecto, ſorbeatur. In potum vero primum aqua calida, deinde invicem aliis diebus hæc, aliis vero vinum.

m 5. *De Sanguinis ſputo.*

Magis terreri poteſt aliquis, cum ſanguinem expuit. ſed id modo minus, modo plus periculi habet. Exit enim modo ex gingivis, modo ex ore. & quidem ex hoc interdum etiam copioſe, ſed ſine tuſſi, ſine ulcere; ſine gingivarum ullo vitio; ita ut nihil excreetur. Verum ut ex naribus, ſic ex ore aliquando prorumpit. Atque interdum ſanguis profluit, interdum ſimile aquæ quiddam, in qua caro recens lota eſt. Nonnunquam autem is a ſummis faucibus fertur, modo exulcerata ea parte, modo non exulcerata; ſed aut ore venæ alicujus adaperto, aut tuberculis quibuſdam natis, ex hiſque ſanguine erumpente. Quod ubi incidit, neque lædit potio aut cibus, neque quicquam, ut ex ulcere, excreatur. Aliquando vero, gutture & arteriis exulceratis, frequens tuſſis ſanguinem quoque extundit. Interdum etiam fieri ſolet, ut aut ex pulmone, aut ex pectore, aut ex latere, aut jocinore feratur. Sæpe fœminæ, quibus ſanguis per menſtrua non reſpon-
69,29. det, hunc expuunt. Authoreſque medici ferunt, vel exeſa parte aliqua ſanguinem

exire,

m *Aretæus de Morb. Acutis II. 2. Cœl. Aurelian. Morb. Chronic. Lib. II. c. 9.*

exire, *n* vel rupta, vel ore alicujus venæ patefacto. Primam διάβρωσιν, ſecundam ῥηγμοχασμόν, tertiam ἀναςόμωσιν appellant. Ultima minime nocet; prima graviſſime. Ac ſæpe quidem evenit, uti ſanguinem *o* pus ſequatur.

Interdum autem, qui ſanguinem ipſum ſuppreſſit, ſatis ad valetudinem profuit. Sed ſi ſecuta ulcera ſunt, ſi pus, ſi tuſſis eſt, prout ſedes ipſa eſt, ita varia & periculoſa genera morborum fiunt. Si vero ſanguis tantum fluit, expeditius & remedium & finis eſt. Neque ignorari oportet, eis, quibus fluere *p* ſanguis ſolet, aut quibus ſpina dolet, coxæve, aut poſt curſum vehementem vel ambulationem, dum febris abſit, non eſſe inutile ſanguinis mediocre profluvium: idque per urinam redditum ipſam quoque laſſitudinem ſolvere. Ac ne in eo quidem terribile eſſe, qui ex ſuperiore lo- 79, 30.
co decidit: ſi tamen in ejus urina nihil aliud † novabit. Neque vomitum hujus afferre periculum, etiam cum repetit, ſi ante confirmare & implere corpus licuit: & ex toto nullum nocere, qui in corpore robuſto, neque nimius eſt, neque tuſſim aut calorem movet. Hæc pertinent ad univerſum. nunc ad ea loca, quæ propoſui, veniam.

Si ex gingivis exit, portulacam manducaſſe ſatis eſt. Si ex ore, continuiſſe eo merum vinum: ſi id parum proficit, acetum. Si inter hæc quoque graviter erumpit, quia conſumere hominem poteſt, commodiſſi-

n *Cæl. Aurelian. Tard. Paſſ. II.* 9. 10. *Aretæus Morb. Acutor. Cur. II.* 2. *Trallian. VII.* 1. o *Aph.* VII. 78. p *Aph.* VII. 37. † Notabit.

diſſimum eſt, impetum ejus, admota † occipitio cucurbitula, ſic ut cutis quoque incidatur, avertere. Si id mulieri, cui menſtrua non feruntur, evenit, eandem cucurbitulam, inciſis inguinibus ejus, admovere.

At, ſi ex faucibus, interioribuſve partibus proceſſit, & metus major eſt, & cura
79, 32. major adhibenda. Sanguis mittendus eſt;
&, ſi nihilominus ex ore proceſſit, iterum
tertioque, & quotidie paulum aliquid: pro-
tinus autem debet ſorbere vel acetum, vel
etiam cum thure plantaginis aut porri ſuc-
290, cum; imponendaque extrinſecus ſupra id,
21. quod dolet, lana ſuccida ex aceto eſt, & id
293, ſpongia ſubinde refrigerandum. Eraſiſtratus
21. horum crura quoque & femora brachiaque
pluribus locis deligabat. Id Aſclepiades adeo non prodeſſe, ut etiam inimicum eſſet, propoſuit. Sed id ſæpe commode reſpondere experimenta teſtantur.

Neque tamen pluribus locis deligari neceſſe eſt: ſed ſat eſt infra inguina, & ſuper talos, ſummoſque humeros, etiam brachia. Tum, ſi febris urget, danda eſt ſorbitio; & potui aqua, in qua aliquid ex his, quæ alvum adſtringunt, decoctum ſit. At, ſi abeſt febris, vel elota alica, vel panis ex aqua frigida, & molle quoque ovum dari poteſt potui, vel idem, quod ſupra ſcriptum eſt, vel vinum dulce, vel aqua frigida. ſed ſic bibendum erit, ut ſciamus, huic morbo ſitim prodeſſe.

Præter hæc neceſſaria ſunt quies, ſecu-

ritas,

† *Marcell. de Med. c.X. pag.* 288.

ritas, ſilentium. Caput hujus quoque cubantis ſublime eſſe debet; recteque tondetur. Facies ſæpe aqua frigida fovenda eſt. At inimica ſunt vinum, balneum, venus, 172, 2. in cibo oleum, acriora [q] omnia, item calida fomenta, conclave calidum & incluſum, multa veſtimenta corpori injecta, etiam frictiones, niſi ubi bene ſanguis conquievit. Tum vero incipiendum eſt a brachiis, cruribuſque; a thorace abſtinendum. In hoc caſu per hiemem, locis maritimis; per æſtatem, mediterraneis opus eſt.

CAP. V.

De Stomachi morbis.

FAUCIBUS ſubeſt ſtomachus; in quo plura [a] longa vitia incidere conſuerunt. Nam modo ingens calor, modo inflatio hunc, modo inflammatio, modo exulceratio afficit. Interdum pituita, interdum bilis adoritur. Frequentiſſimumque eſt ejus malum, quo reſolvitur: neque ulla re magis aut afficitur, aut corpus afficit.

Ut diverſa autem vitia ejus, ſic etiam remedia ſunt. Ubi exæſtuat, aceto cum roſa extrinſecus ſubinde fovendus eſt; imponenduſque pulvis cum oleo; & ea cataplaſmata, quæ ſimul & reprimunt, & molliunt. Potui, niſi quid obſtat, gelida aqua præſtanda.

Si inflatio eſt, proſunt admotæ [†] cucurbitulæ; neque incidere cutem neceſſe eſt: proſunt ſicca & calida fomenta, ſed non vehementiſſima. Interponenda abſtinentia eſt.

[q] *Cæl. Aurel. Acut. Morb. II.* 24. [a] *Cæl. Aurelian. Tard. Paſſ. III.* 2. *Trallian. VII.* 3. [†] *Sub ſcapulis, uti duobus exemplis confirmat Aloiſius Mundella Epiſt.* 7. *pag.* 125. *&* *ſeqq.*

eſt. Utilis in jejuno potio eſt apſinthii, aut hyſſopi, aut rutæ. Exercitatio † primo levis, deinde major adhibenda eſt; maximeque, quæ ſuperiores partes moveat. quod genus in omnibus ſtomachi vitiis aptiſſimum eſt. Poſt exercitationem opus eſt unctione, fricatione; balneo quoque nonnunquam, ſed rarius; interdum alvi ductione. Cibis deinde calidis, neque inflantibus: eodemque modo calidis potionibus, primo aquæ; poſt, ubi reſedit inflatio, vini auſteri. Illud quoque in omnibus ſtomachi vitiis præcipiendum eſt, ut, quo modo ſe quiſque æger refecerit, eodem ſanus utatur. nam redit huic imbecillitas ſua, niſi iiſdem defenditur bona valetudo, quibus reddita eſt.

At ſi inflammatio aliqua eſt, quam fere tumor & dolor ſequitur, prima ſunt quies & abſtinentia; lana ſulphurata circundata; in jejuno apſinthium. Si ardor ſtomachum urget, aceto cum roſa ſubinde fovendus eſt: deinde cibis quidem utendum eſt modicis; imponenda vero extrinſecus quæ ſimul & reprimunt & molliunt: deinde, his detractis, utendum calidis ex farina cataplaſmatis, quæ reliquias digerant: interdum alvus ducenda: adhibenda exercitatio, & cibus plenior.

At, ſi exulceratio ſtomachum infeſtat, eadem fere facienda ſunt, quæ in faucibus
199. exulceratis præcepta ſunt. Exercitatio, fricatio inferiorum partium adhibenda. Adhibendi lenes & glutinoſi cibi, ſed citra ſatietatem. Omnia acria atque acida removenda.

† *Equitatio. Plin. XXVIII. 4. in fine.*

venda. Vino, ſi febris non eſt, dulci, aut, ſi id inflat, certe leni utendum: ſed neque perfrigido, neque nimis calido.

Si vero pituita ſtomachus impletur, neceſſarius modo in jejuno, modo poſt cibum vomitus eſt. Utilis exercitatio, geſtatio, navigatio, fricatio. Nihil edendum, bibendumque, niſi calidum; vitatis tantum his, quæ pituitam contrahere conſuerunt.

Moleſtius eſt, ſi ſtomachus bile vitioſus eſt. Solent autem hi, qui ſic tentantur, interpoſitis quibuſdam diebus, hanc, & quidem, quod peſſimum eſt, atram vomere. His recte alvus ducitur: potiones ex apſinthio dantur: neceſſaria geſtatio, navigatio, &, ſi fieri poteſt, ex nauſea vomitus: vitanda cruditas: ſumendi cibi faciles & ſtomacho non alieni, vinum auſterum.

Vulgatiſſimum vero peſſimumque ſtomachi vitium eſt reſolutio, id eſt, cum cibi non *b* tenax eſt, ſoletque deſinere ali corpus, ac ſic tabe conſumi. Huic generi inutiliſſimum balneum eſt. Lectiones, exercitationeſque ſuperioris partis neceſſariæ, item unctiones, fricationeſque: hinc perfundi frigida, atque in eadem natare, canalibus ejuſdem ſubjicere etiam ſtomachum ipſum, & magis etiam a ſcapulis id quod contra ſtomachum eſt: conſiſtere in frigidis, medicatiſque fontibus, quales *c* Cutiliarum Sumbruinarumque ſunt, ſalutare eſt. Cibi quoque aſſumendi ſunt frigidi, qui potius difficulter coquuntur, quam facile vitiantur. Ergo plerique, qui nihil

aliud

b *Aretæus de Morb. Diuturn. II. 7.* c *Plin. II. 95. & XXXI. 2. Vitruvius VIII. 3. Cœlius Aurel. Tard. Paſſ. V. 2. pag.* 518.

Digitized by Google

aliud concoquere poſſunt, bubulam coquunt. Ex quo colligi poteſt, neque avem, neque venationem, neque piſcem dari debere, niſi generis durioris. Potui quidem aptiſſimum eſt vinum frigidum, vel certe bene calidum meracum, potiſſimum *d* Rheticum, vel Allobrogicum, aliudve, quod & auſterum & reſina conditum eſt: ſi id non eſt, quam aſperrimum, maximeque *e* Signinum.

Si cibus non continetur, danda aqua, & eliciendus plenior vomitus eſt; iterumque dandus cibus, & tum admovendæ duobus infra ſtomachum digitis cucurbitulæ, ibique duabus aut tribus horis continendæ ſunt. Si ſimul & vomitus, & dolor eſt, imponenda ſupra ſtomachum eſt lana ſuccida, vel ſpongia *f* ex aceto, vel cataplaſma, quod refrigeret. Perfricanda vero non diu, ſed vehementer brachia, & crura, & calefacienda.

Si plus doloris eſt, infra præcordia quatuor digitis cucurbitula utendum eſt: protinus dandus panis ex poſca frigida. Si non continuit, poſt vomitum leve aliquid ex his, quæ non aliena ſtomacho ſint. Si ne id quidem tenuit, ſinguli cyathi vini, ſingulis interpoſitis horis, donec ſtomachus conſiſtat. Valens etiam medicamentum eſt, radiculæ ſuccus: valentius, acidi punici mali, cum pari modo ſucci, qui ex dulci punico malo eſt, adjecto etiam intubi ſucco, & mentæ, ſed hujus minima parte; quibus tantundem, quantum ex his omnibus

d *Serv. ad Virg. II. Georg.* 96. *Sueton. in Auguſt. c.* 77. *Plin. XIV.* 6. e *Plin. ibidem*. f *Trallian. VII.* 7.

bus eſt, aquæ frigidæ quam optime miſcetur. Id enim plus quam vinum ad comprimendum ſtomachum poteſt. Supprimendus autem vomitus eſt, qui per ſe venit, etſi nauſea eſt.

Sed ſi coacuit intus cibus, aut computruit, quorum utrumlibet ructus oſtendit, ejiciendus eſt; protinuſque, cibis aſſumptis iiſdem, quos proxime poſui, ſtomachus reſtituendus. Ubi ſublatus eſt præſens metus, ad ea redeundum eſt, quæ ſupra præcepta ſunt.

CAP. VI.

De Laterum doloribus.

STOMACHUS lateribus cingitur; atque in his quoque vehementes dolores eſſe conſuerunt. Eorum initium vel ex frigore, vel ex ictu, vel ex nimio [a] curſu, vel ex morbo eſt. Sed interdum id malum intra dolorem eſt: iſque modo tarde, modo celeriter ſolvitur. interdum ad perniciem quoque procedit; oriturque acutus morbus, qui πλευριτικός a Græcis nominatur. Huic dolori lateris, febris [b] & tuſſis accedit: & per hanc excreatur, ſi tolerabilis morbus eſt, pituita; ſi gravis, ſanguis. Interdum etiam ſicca tuſſis eſt, quæ nihil emolitur. idque vitio primo gravius, ſecundo tolerabilius eſt.

Remedium vero eſt magni & recentis doloris, ſanguis [c] miſſus. At, ſive levior, ſive vetuſtior caſus eſt, vel ſupervacuum, vel ſerum id auxilium eſt; confugiendumque

a *Aretæus de Morb. Acut. I.* 10. *Trall. VI.* 1.
b *Cæl. Aur. Acut. Morb. II.* 13. c *Idem ibidem cap.* 18.

Digitized by Google

ad cucurbitulas eſt, ante ſumma cute inciſa.
Recte etiam ſinapi ex aceto ſuper pectus
imponitur, donec ulcera puſtulaſque exci-
tet; & tum medicamentum, quod humo-
rem illuc citet. Præter hæc, circundare pri-
483, 3. mum oportet latus hapſo lanæ ſulphuratæ:
deinde, cum paululum inflammatio ſe remi-
ſit, ſiccis & calidis fomentis uti. Ab his
250. tranſitus ad malagmata eſt.

252. Si vetuſtior dolor remanet, noviſſime re-
ſina impoſita diſcutitur. Utendum cibis po-
tionibuſque calidis: vitandum frigus. Inter
hæc tamen non alienum eſt extremas partes
oleo & ſulphure perfricare. Si levata tuſſis
eſt, leni lectione uti: jamque & acres ci-
bos, & vinum meracius aſſumere. Quæ ita
a medicis præcipiuntur. Attamen ſine his
324, ruſticos noſtros epota ex aqua trixago ſatis
18. adjuvare dicitur.

Hæc in omni lateris dolore communia
ſunt: plus negotii eſt, ſi acutus quoque mor-
bus is factus eſt. In hoc, præter ea, quæ
ſupra poſita ſunt, hæc animadvertenda ſunt:
ut cibus ſit quam maxime tenuis & lenis,
præcipueque ſorbitio, eaque ex ptiſana po-
tiſſimum, aut jus in quo porrus cum pul-
lo gallinaceo coctus ſit: idque non niſi ter-
tio die detur: ſi tamen per vires licebit:
potui vero aqua mulſa, in qua hyſſopum,
aut ruta decocta ſit. Quæ quibus tempori-
bus danda ſint, ex ratione vel adauctæ, vel
levatæ febris apparebit, ſic, ut in remiſſio-
ne quam maxima dentur: cum eo tamen, ut
ſciamus, non eſſe ejus generis tuſſi aridas
fau-

fauces committendas. ſæpe enim, ubi nihil eſt, quod excreetur, continuatur, & ſtrangulat. Ob quam cauſam dixi etiam pejus id genus eſſe tuſſis, quod nihil, quam quod 209, 3.
pituitam moveret. Sed hic vinum ſorbere, ut ſupra præcepimus, morbus ipſe non patitur: in vicem ejus, cremor ptiſanæ ſumendus eſt.

Ut his autem in ipſo morbi fervore ſuſtinendus æger eſt, ſic, ubi paulum is ſe remiſit, alimenta pleniora, & vini quoque aliquid dari poteſt; dum nihil detur, quod aut refrigeret corpus, aut fauces aſperet. Si in refectione vero manſerit tuſſis, intermittere oportebit uno die; poſteroque, cum cibo vini paulo plus aſſumere. At, invaleſcente quoque tuſſi, tum non erit alienum, ut ſupra quoque poſitum eſt, vini cyathos ſorbere. ſed in hoc genere valetudinis, dulce, vel certe lene commodius eſt. Si malum inveteravit, athletico victu corpus firmandum eſt.

CAP. VII.

De Viſcerum morbis: & primo, de Pulmone.

A COMPAGINE corporis ad viſcera tranſeundum eſt; & inprimis ad pulmonem veniendum. Ex quo vehemens & acutus morbus oritur, quem περιπνευμονίαν Græci vocant. Ejus hæc conditio eſt. *a* Pulmo totus afficitur. hunc caſum ejus ſubſequitur tuſſis, bilem vel pus trahens; præcordiorum totiuſque pectoris gravitas, ſpiritus difficultas, magnæ febres,

a *Cœlius Aurelian. Acut. Morb. II.* 26. 27. *Aretæus de Morb. Diut. I.* 12.

continua vigilia, cibi faſtidium, tabes. *b* Id genus morbi plus periculi quam doloris habet.

Oportet, ſi ſatis validæ vires ſunt, ſanguinem *c* mittere: ſin minores, cucurbitulas ſine ferro præcordiis admovere. Quod ſi ſatis valet, geſtando ægrum, digerere: ſi parum, intra domum tantum dimovere. In potionem autem hyſſopum dare, cum quo ficus arida ſit incocta; aut aquam mulſam, in qua vel hyſſopum, vel ruta decocta ſit. Fricatione uti diutiſſime in ſcapulis, proxime ab his in brachiis, & pedibus, & cruribus, leniter contra pulmonem; idque bis quotidie facere.

Quod ad cibum vero pertinet, huic nec ſalſis opus eſt, neque acribus, neque amaris, neque alvum adſtringentibus, ſed paulo lenioribus. Ergo primis diebus danda eſt ſorbitio ptiſanæ, vel alicæ, vel oryzæ, cum qua recens adeps cocta ſit. Cum hac, ſorbile ovum, nuclei pinei ex melle, panis, vel elota alica ex aqua mulſa. Potui danda deinde non ſolum pura aqua, ſed etiam mulſa egelida; aut, ſi æſtas eſt, etiam frigida; niſi quid obſtat. Hæc autem altero quoque die, increſcente morbo dare ſatis eſt.

Ubi incrementum conſtitit, quantum res patitur, ab omnibus abſtinendum eſt, præterquam aqua egelida. Si vires deſunt, adjuvandæ ſunt aqua mulſa. Proſuntque adverſus dolores impoſita calida fomenta, vel ea, quæ ſimul & reprimunt & emolliunt. Prodeſt etiam impoſitus ſuper pectus ſal

bene

b *Aph.VII.*11. c *Cæl. Aurelian. Acut. Morb. II.* 29.

bene contritus, cum cerato miſtus; quia leviter cutem erodit, eoque impetum materiæ, qua pulmo vexatur, evocat. Utile etiam aliquod malagma eſt ex his, quæ 250. materiam trahunt. Neque alienum eſt, dum 252. premit morbus, clauſis feneſtris ægrum continere: ubi paulum levatus eſt, ter aut quater die, feneſtris aliquantum apertis, † purum aerem recipere. Deinde in refectione pluribus diebus a vino abſtinere; geſtatione, fricatione uti; ſorbitionibus, & prioribus cibis adjicere, ex oleribus porrum; ex carne, ungulas, & ſumma trunculorum, atque piſciculos, ſic, ut diu nihil niſi molle & lene ſumatur.

CAP. VIII.

De Hepaticis.

ALTERIUS quoque viſceris morbus, id eſt jocinoris, æque modo longus, modo acutus eſſe conſuevit. ἡπατικὸν Græci vocant. Dextra parte ſub præcordiis vehemens dolor eſt: idemque ad latus dextrum, & ad jugulum, *a* humerumque partis ejuſdem pervenit: nonnunquam manus quoque dextra torpet: horror validus eſt. Ubi male eſt, bilis evomitur: interdum ſingultus prope ſtrangulat. Et hæc quidem acuti morbi ſigna ſunt. Longioris vero, ubi ſuppuratio in jocinore eſt; dolorque modo finitur, modo intenditur; dextra parte præcordia dura ſunt, & tument; poſt cibum major ſpiritus difficultas eſt: accedit maxillarum quædam reſolutio. Ubi invete-

O 3 ravit

† Parvum *vult Rhodius in Lexico Scribon. V.* exiguum vinum. a *Aretæus de Diuturn. Morb. I.* 13. *Cœlius Aurelian. Tard. Paſſ. III.* 4.

ravit malum, venter & crura pedeſque intumeſcunt; pectus atque humeri, circaque jugulum utrunque extenuatur.

In initio ſanguinem mittere optimum eſt: tum venter ſolvendus eſt; ſi non poteſt aliter, per nigrum veratrum. Imponenda extrinſecus cataplaſmata; primum quæ reprimant; deinde calida, quæ diducant; quibus recte iris vel apſinthium adjicitur: poſt 251, 5. hæc, malagma. Dandæ vero ſorbitiones ſunt, omneſque cibi & calidi, & qui non multum alunt, & fere qui pulmonis quoque dolori conveniunt; præterque eos, qui urinam movent, potioneſque ad id efficaces. Utilia in hoc morbo ſunt thymum, ſatureia, hyſſopum, nepeta, amaracum, ſeſamum, lauri baccæ, pini flos, herba ſanguinalis, mentha, ex malo cotoneo medium, columbæ jecur recens & crudum. Ex quibus quædam per ſe eſſe, quædam adjicere vel ſorbitioni vel potioni licet; ſic tamen, ut parce aſſumantur. Neque alienum eſt, apſinthium contritum ex melle & pipere, ejuſque catapotium quotidie devorare. Abſtinendum utique eſt ab omnibus frigidis: neque enim res ulla magis jecur lædit. Frictionibus utendum in extremis partibus. Vitandus omnis labor, omnis vehementior motus: ne ſpiritus quidem diutius continendus eſt. Ira, trepidatio, pondus, jactus, curſus, in hoc inimica ſunt. Perfuſio corporis multa prodeſt ex aqua, ſi hiems eſt, calida; ſi æſtas, tepida: itemque liberalis unctio, & in balneo ſudor.

Si

Si vero jecur vomica *b* laborat, eadem facienda ſunt, quæ in cæteris interioribus ſuppurationibus. Quidam etiam ultra id ſcalpello *c* aperiunt, & ipſam vomicam adurunt.

C A P. IX.

De Lienoſis. a

AT lienis ubi affectus eſt, intumeſcit, ſimulque cum eo pars ſiniſtra; quæ & dura eſt, & prementi renititur; venterque intentus eſt: aliquis etiam cruribus tumor eſt. Ulcera aut omnino non ſaneſcunt, 62, 26. aut certe cicatricem vix recipiunt. In intenta ambulatione, vel curſu, dolor, & quædam difficultas eſt.

Hoc vitium quies auget. itaque exercitatione & labore opus eſt: habita tamen ratione, ne febrem iſta, ſi nimium proceſſerit, excitent. Unctiones *b*, frictioneſque, & ſudores neceſſarii ſunt. Dulcia omnia inimica ſunt: item lac & caſeus. Acida autem maxime conveniunt. Ergo acetum acre per ſe ſorbere, & magis etiam, quod ſcilla conditum eſt, expedit. Edenda ſunt ſalſamenta, vel oleæ ex muria duræ; lactucæ intinctæ in aceto; intubi † quoque & betæ ex eodem; & ſinapi, armoraciæ, & paſtinacæ: de carnibus vero ungulæ, roſtra; aves macræ, ejuſdemque generis venatio. Potui vero jejuno dari debet apſinthium aquæ incoctum: at poſt cibum aqua *c* a ferrario fabro, in qua candens ferrum ſubinde extinctum ſit. hæc enim vel præcipue

O 4. lie-

b *Aret. de Morb.Diut. Curat. I.*13. c *Aphor.* VII.45. a *Cæl.Aurel.Tard. Paſſ.III.*4. *Aret. de Morb.Diut. I.*14. *Marcell.de Medic. cap.XXIII. p.*345. b *Nicol. Myrepſ. de Ung. Sect. III. c.*64. 65.66. 86. 87. † *Nonn. de Re Cib. I.*12. c *Scribon. Larg. c.* 32. *c.* 132.

lienem coercet. quod animadverſum eſt in his animalibus, quæ apud hos fabros educata exiguos lienes habent. Poteſt etiam dari vinum tenue, auſterum; omniaque in cibis & potionibus, quæ urinæ movendæ ſunt: præcipueque ad id valet vel trifolii ſemen, vel cuminum, vel apium, vel ſerpyllum, vel cytiſus, vel thymum, vel hyſſopum, vel ſatureia. hæc enim inde commodiſſime videntur humorem educere. Lienis quoque bubulus utiliter eſui datur: præcipueque eruca & naſturtium lienem extenuant. Imponenda quoque extrinſecus ſunt, quæ levent. fit ex unguentariis glandulis,
251, quas *μυροβαλάνους* d Græci vocant: fit ex
18. lini & naſturtii ſemine, quo vinum & oleum adjicitur: fit ex cupreſſo viridi, & arida ficu: fit ex ſinapi, cui ſevi hircini a renibus quarta pars ponderis adjicitur, teriturque in ſole, & protinus imponitur. Multiſque modis huic rei cappari aptum eſt. Nam & ipſum cum cibo aſſumere, & muriam ejus cum aceto ſorbere commodum eſt. Quin etiam extrinſecus radicem contritam, vel corticem ejus cum furfuribus, aut ipſum cappari cum melle contritum
250. & imponere expedit. Malagmata quoque huic
ſeqq. rei aptantur.

CAP. X.

De Renum morbis. a

AT renes ubi affecti ſunt, diu male habent. Pejus vero eſt, ſi frequens bilioſus vomitus accedit. Oportet conquieſce-

ſce-

d *Scribon. Larg.* XXXII. *c.* 131. a *Aretæus de Diut. Morb.* II. 3. *Curat. Morb. Diut.* II. 3. *Cœlius Aurelian. Tard. Paſſ.* V. 3.

ſcere: cubare molliter: ſolvere alvum; ſi aliter non reſpondet, etiam ducere: ſæpe deſidere in aqua calida: neque cibum, neque † potionem frigidam aſſumere: abſtinere ab omnibus ſalſis, acribus, acidis, pomis: bibere liberaliter: adjicere modo cibo, modo potioni piper, porrum, ferulam, album papaver. quæ maxime inde urinam movere conſuerunt.

Auxilio quoque his exulceratis ſunt, ſi adhuc ulcera purganda ſunt, cucumeris ſemina detractis corticibus ſexaginta, nuclei ex pinu ſilveſtri quindecim, aniſi quod tribus digitis ſumi poſſit, croci paulum, contrita & in duas mulſi potiones diviſa.

Si vero dolor tantum levandus eſt, ejuſdem cucumeris ſemina triginta, iidem nuclei viginti, nuces græcæ quinque, croci paululum, contrita & cum lacte potui data. Ac inſuper quoque recte quædam malagmata injiciuntur; maximeque ea, quæ humo- 250.
ri extrahendo ſunt.

CAP. XI.

De Inteſtinorum morbis: & primo de Cholera.

A VISCERIBUS ad inteſtina veniendum eſt; quæ ſunt & acutis & longis morbis obnoxia. Primoque facienda mentio eſt choleræ; quia commune id ſtomachi atque inteſtinorum vitium videri poteſt. Nam ſimul & dejectio *a* & vomitus eſt: præterque hæc inflatio eſt, inteſtina torquentur, bilis ſupra infraque erumpit, pri-

† *Plin. de R. M. lib. V. cap.* 32. a *Aretæus de Morb. Acut. II.* 5. *Cælius Aurelian. Acut. Morb. III.* 19.

primum aquæ ſimilis, deinde ut in ea recens caro lota eſſe videatur, interdum alba, nonnunquam nigra, vel varia. Ergo eo nomine morbum hunc χολέραν Græci nominarunt. Præter ea vero, quæ ſupra comprehenſa ſunt, ſæpe etiam crura manuſque contrahuntur, urget ſitis, anima deficit. quibus concurrentibus, non mirum eſt, ſi ſubito quis moritur. Neque tamen ulli morbo minori momento ſuccurritur.

Protinus ergo, ubi iſta cœperunt, aquæ tepidæ [b] quam plurimum bibere oportet, & vomere. Vix unquam ea ſine vomitu ſumitur: ſed etiamſi non incidit, tamen corru-
128, ptæ miſcuiſſe novam materiam prodeſt;
24. parſque ſanitatis eſt, vomitum eſſe ſuppreſſum. Si id incidit, protinus ab omni potione abſtinendum eſt. Si vero tormina ſunt, oportet frigidis & humidis fomentis ſtomachum fovere: vel, ſi venter dolet, iiſdem egelidis, ſic ut venter ipſe mediocriter calentibus juvetur. Quod ſi vehementer & vomitus, & dejectio, & ſitis vexant, & adhuc ſubcruda ſunt, quæ vomuntur, nondum vino maturum tempus eſt: aqua, neque ea ipſa frigida, ſed potius egelida danda eſt. Admovendumque naribus eſt pulegium ex aceto, vel polenta vino aſperſa, vel mentha, vel quod ſecundum naturam eſt.

At cum diſcuſſa cruditas eſt, tum magis verendum eſt, ne anima deficiat. Ergo tum confugiendum eſt ad [c] vinum. Id eſſe oportet tenue, odoratum, & cum aqua frigida mixtum, vel polenta adjecta, vel infracto

pane;

b *Trallian. VII.* 14. c *Aretæus Acut. Morb. Curat. II.* 4.

pane; quem ipſum quoque aſſumere expedit: quotieſque aliquid aut ſtomachus, aut venter effudit, toties per hæc vires reſtituere. Eraſiſtratus primo tribus vini guttis, aut quinis aſpergendam potionem eſſe dixit; deinde paulatim merum adjiciendum. Is, ſi ab initio vinum dedit, & metus cruditatis ſecutus eſt, non ſine cauſa fecit: ſi vehementem infirmitatem adjuvari poſſe tribus guttis putavit, erravit.

At ſi inanis eſt homo, & crura ejus contrahuntur, interponenda potio apſinthii eſt. Si extremæ partes corporis frigent, ungendæ ſunt calido oleo, cui ceræ paulum ſit adjectum; calidiſque fomentis nutriendæ. Si ne ſub his quidem quies facta eſt, extrinſecus contra ventriculum ipſum cucurbitula admovenda eſt, aut ſinapi ſuperimponendum. Ubi is conſtitit, dormire oportet: poſtero die utique a potione abſtinere: die tertio in balneum ire: paulatim ſe cibo reficere; ſomnoque, quiſquis facile adquieſcit; vitetque laſſitudinem, & frigora. Si poſt ſuppreſſam choleram febricula manet, alvum duci neceſſarium eſt: tum cibis vinoque utendum eſt. Sed hic quidem morbus & *d* acutus eſt, & inter inteſtina ſtomachumque verſatur ſic, ut, cujus potiſſimum partis ſit, non facile dici poſſit.

CAP.

d *Hippocrat. VII. Epidem. XL.* 20. *Trallian. VII.* 14.

CAP. XII.

De Cœliaco ventriculi morbo.

IN ipſius vero ventriculi porta conſiſtit is, qui & longus eſſe conſuevit, & κοιλιακός a Græcis nominatur. Sub hoc venter indureſcit, dolorque ejus eſt: alvus nihil reddit, ac ne ſpiritum quidem † tranſmittit: extremæ partes frigeſcunt: difficulter ſpiritus redditur.

Commodiſſimum eſt inter initia calida cataplaſmata toti ventri imponere, ut dolorem leniant. Poſt cibum vomere, atque ita ventrem exinanire. Proximis deinde diebus cucurbitulas ſine ferro ventri & coxis admovere. Ventrem ipſum liquare dato lacte, & vino ſalſo, frigido. Si tempus anni patitur, etiam viridibus ficis; ſic tamen, ne quis aut cibus, aut humor univerſus detur, ſed paulatim. Ergo per intervalla temporis ſat eſt cyathos binos ternoſve aſſumere, & cibum pro portione hujus: commodeque facit cyatho lactis cyathus aquæ miſtus, & ſic datus. Cibique calentes & acres utiliores ſunt: adeo ut lacti quoque recte contritum allium adjiciatur.

Procedente vero tempore, opus eſt geſtari; maximeque navigare; perfricari ter aut quater die ſic, ut nitrum oleo adjiciatur; perfundi aqua calida poſt cibum; deinde ſinapi imponere per omnia membra, excepto capite, donec arrodantur & rubeant; maximeque ſi corpus durum & virile eſt. paulatim deinde faciendus eſt tranſitus ad ea,

† *Plane contrarium dicit Marcellus c. XXVII. pag.* 363.

ea, quæ ventrem comprimunt. Aſſa caro danda, valens, & quæ non facile corrumpatur: in potum vero, pluviatilis aqua decocta; ſed quæ per binos ternoſve cyathos bibatur.

Si vetus vitium eſt, oportet laſer quam optimum ad piperis magnitudinem devorare: altero quoque die vinum vel aquam bibere; interdum interpoſito cibo, ſingulos vini cyathos ſorbere: ex inferiori parte infundere aquam pluviatilem egelidam; maximeque, ſi dolor in imis partibus remanet.

CAP. XIII.

De Tenuioris inteſtini morbo.

INTRA ipſa vero inteſtina conſiſtunt duo morbi: quorum unus in tenuiore, alter in pleniore eſt. Prior acutus eſt: inſequens eſſe longus poteſt. Diocles Caryſtius tenuioris inteſtini morbum [a] χόρδαψον, plenioris εἰλεὸν nominavit. A pleriſque video nunc illum priorem εἰλεὸν, hunc κολικὸν nominari. Sed prior modo ſupra umbilicum, modo ſub umbilico dolorem movet. Fit in alterutro loco inflammatio: nec alvus, nec ſpiritus [b] infra tranſmittitur. Si ſuperior pars affecta eſt, cibus: ſi inferior, ſtercus per os redditur: ſi utralibet, metus eſt. Adjicitur periculo, ſi vomitus [c] bilioſus, mali 74, 20.
odoris, aut varius, aut niger eſt.

Remedium eſt, ſanguinem mittere; vel cucurbitulas pluribus locis admovere, non ubique cute inciſa: id enim duobus aut tribus locis ſatis eſt: ex cæteris ſpiritum evoca-

[a] *Cæl. Aurel. Acutor. Morb. III.* 17. [b] *Aretaus de Morb. Acut. II.* 6. [c] *Aph.* VII. 10.

evocare abunde eſt. Tum animadvertere oportet, quo loco malum ſit. ſolet enim contra id tumere. Et ſi ſupra umbilicum eſt; alvi ductio utilis non eſt. Si infra eſt, alvum ducere interdum, ut Eraſiſtrato *d* placuit, optimum eſt; & ſæpe id auxilii in his partibus magnum remedium eſt. Ducitur autem percolato ptiſanæ cremore, cum oleo & melle ſic, ut præterea nihil adjiciatur. Si nihil tumet, duas manus imponere oportet ſupra ſummum ventrem, paulatimque deducere. invenietur enim mali locus; qui neceſſe eſt renitatur: & ex eo demum deliberari poterit, ducenda, nec ne alvus ſit.

Illa communia ſunt: calida cataplaſmata admovere, eaque imponere a mammis uſque ad inguina, & ſpinam; ac ſæpe mutare: brachia, cruraque perfricare: demittere totum hominem in calidum oleum. Si dolor non quieſcit, etiam in alvum ex parte inferiore tres aut quatuor cyathos calidi olei dare. Ubi per hæc conſecuti ſumus, ut ex inferiore parte ſpiritus tranſmittatur, offerre potui mulſum tepidum non multum. (nam ante magna cura vitandum eſt, ne quid bibat.) ſi id commode ceſſit, adjicere ſorbitionem.

Ubi dolor & febricula quierunt, tum demum uti cibo pleniore; ſed neque inflante, neque valido, ne inteſtina adhuc imbecilla lædantur. potui vero nihil præterquam puram aquam. Nam ſive quid vinolentum ſive acidum eſt, id huic morbo alienum eſt.

d *Cæl. Aurel. Acut. Morb. III.* 17. *pag.* 219. 220.

Ac poſtea quoque vitare oportet balneum, ambulationem, geſtationem, cæteroſque corporis motus. Nam facile id malum redire conſuevit; & cum frigus ſubit, ſive aliqua jactatio, niſi bene jam confirmatis inteſtinis, revertitur.

CAP. XIV.

De Morbo inteſtini plenioris. a

Is autem morbus, qui in inteſtino pleniore eſt, in ea maxime parte eſt, qua cæcum eſſe propoſui. Vehemens fit inflatio, vehementes dolores, dextra magis parte: inteſtinum verti videtur; quod prope ſpiritum elidit. In pleriſque poſt frigora cruditateſque oritur, deinde quieſcit; & per ætatem ſæpe repetens ſic cruciat, ut vitæ ſpatio nihil demat.

Ubi is dolor cepit, admovere ſicca & calida fomenta oportet; ſed primo lenia, deinde validiora; ſimulque fricatione ad extremas partes, id eſt, crura brachiaque materiam evocare. Si diſcuſſus non eſt, qua dolet, cucurbitulas ſine ferro defigere. Eſt etiam medicamentum ejus rei cauſa comparatum, quod κολικὸν nominatur. Id ſe repperiſſe Caſſius gloriabatur. magis prodeſt potui datum. ſed impoſitum quoque extrinſecus, digerendo ſpiritum, dolorem levat.

Niſi finito vero tormento, recte neque cibus neque potio aſſumitur. Quo victu ſit utendum iis, qui hoc genere tentantur, jam mihi dictum eſt. Confectio medicamenti, quod

a *Trallian.* X. 1. *Aretæus de Morb. Diuturn.* II. 8. *Cœl. Aurelian. Tard. Paſſ.* IV. 7.

281,7. quod κολικὸν nominatur, ex his *b* conſtat. Coſti, aniſi, caſtorei, ſingulorum P.*III. petroſelini P.*IV. piperis longi, & rotundi, ſingulorum P.*V. papaveris lacrymæ, junci rotundi, myrrhæ, nardi, ſingulorum P.*VI. quæ melle excipiuntur. Id autem & devorari poteſt, & ex aqua calida ſumi.

CAP. XV.

De Torminibus.

69,3. PROXIMA his inter inteſtinorum mala tormina eſſe conſueverunt. *Δυσεντερία* Græce vocatur. Intus inteſtina *a* exulcerantur: ex his cruor manat; iſque modo cum ſtercore aliquo ſemper liquido, modo cum quibuſdam quaſi mucoſis excernitur; interdum ſimul quædam † carnoſa deſcendunt. Frequens dejiciendi cupiditas, dolorque in ano eſt. Cum eodem dolore exiguum aliquid emittitur: atque eo quoque tormentum intenditur; idque poſt tempus aliquod levatur, exiguaque requies eſt, ſomnus interpellatur, febricula oritur, longoque tempore id malum, cum inveteraverit, aut tollit hominem, aut, etiamſi finitur, excruciat.

Oportet inprimis conquieſcere; ſiquidem omnis agitatio exulcerat: deinde jejunum ſorbere vini cyathum, cui contrita radix quinquefolii ſit adjecta: imponere cataplaſmata ſuper ventrem, quæ reprimunt; quod in ſuperioribus ventris morbis non expedit: quotieſque deſedit, ſubluere aqua calida, in qua decoctæ verbenæ

ſint:

b *Scrib. Larg. cap. XXIX. Com.* 120. *Nicol. Myrepſ. ſect.* XXXI. *de Catapl. c.* 5. a *Trall.* VIII. 9. *Aretæus de Morb. Diuturn. II.* 9. *Hippocr. de Affection. XXIV.* † *Aph.* IV. 26.

ſint: portulacam vel coctam, vel ex dura muria ediſſe; cibos potioneſque eas, quæ adſtringunt alvum.

Si vetuſtior morbus eſt, ex inferioribus partibus tepidum infundere vel ptiſanæ cremorem, vel lac, vel adipem liquatam, vel medullam cervinam, vel oleum, vel cum roſa butyrum, vel cum eadem album crudum ex ovis, vel aquam, in qua lini ſemen decoctum ſit; vel, ſi ſomnus non accedit, vitellos cum aqua, in qua roſæ floris folia cocta ſint. Levant enim dolorem hæc, & mitiora ulcera efficiunt; maximeque utilia ſunt, ſi cibi quoque ſecutum faſtidium eſt. Themiſon *b* muria dura quam aſperrima ſic utendum memoriæ prodidit.

Cibi vero eſſe debent, qui leniter ventrem adſtringant. At ea, quæ urinam moveant, ſi id conſecuta ſunt, in aliam partem humorem avertendo, proſunt: ſi non ſunt conſecuta, noxam augent. itaque niſi in quibus prompte id facere conſuerunt, non ſunt adhibenda. Potui, ſi febricula eſt, aqua pura calida, vel ea, quæ ipſa quoque adſtringat, dari debet: ſi non eſt, vinum leve, auſterum. Si pluribus diebus nihil remedia illa juverunt, vetuſque jam vitium
eſt, aquæ bene frigidæ potio aſſumpta ul- 293,
cera adſtringit, & initium ſecundæ valetu- 20.
dinis facit. Sed ubi venter ſuppreſſus eſt, protinus ad calidam potionem revertendum eſt.

Solet autem interdum etiam putris ſanies, peſſimique odoris deſcendere: ſolet & inter-

b *Cæl. Aurelian. Tard. Paſſ. IV. 6. Galen. Meth. Med. XII. c. 1. Joan. Bapt. Sylvat. Med. Hiſt. 62.*

interdum purus ſanguis profluere. Si ſuperius vitium eſt, alvus aqua mulſa delui debet; tum deinde etiam infundi, quæ ſupra comprehenſa ſunt. Valenſque eſt etiam adverſus cancerem inteſtinorum, minii gleba cum ſalis hemina contrita: ſin minus, miſta his aqua in alvum datur. At, ſi ſanguis profluit, cibi potioneſque eſſe debent, quæ adſtringant.

CAP: XVI.

De Lævitate inteſtinorum. a

64, 10. EX torminibus *b* interdum inteſtinorum lævitas oritur; qua continere nihil poſſunt, & quicquid aſſumptum eſt, inconfectum protinus reddunt. Id interdum ægros trahit, interdum præcipitat.

In hoc utique adhibere oportet comprimentia; quo facilius tenendi aliquid inteſtinis vis ſit. Ergo & ſuper pectus ponatur ſinapi; exulcerataque cute, malagma, *c* quod humorem evocet: & ex verbenis decocta in aqua deſideat; & cibos potioneſque aſſumat, quæ alvum adſtringunt; & frigidis utatur perfuſionibus.

Oportet tamen proſpicere, ne, ſimul his omnibus admotis, vitium contrarium per immodicas inflationes oriatur. Paulatim ergo firmari inteſtina debebunt, aliquibus quotidie adjectis. Et cum in omni fluore ventris, tum in hoc præcipue neceſſarium eſt, non quoties libet deſidere, ſed quoties neceſſe eſt, ut hæc ipſa mora in conſuetudinem ferendi oneris inteſtina deducat.

Alte-

a *Hippocr. de Affection. T.XXV. Aretæus de Morb.Diuturn.II.*10. b *Aphor.*VII.76. c *Nicol. Myrepſ. Sect. XXXIV. cap.* 9.

Alterum quoque, quod æque ad omnes ſimiles affectus pertinet, in hoc maxime ſervandum eſt; ut, cum pleraque utilia inſuavia ſint, qualis eſt plantago, & rubi, & quicquid malicorio mixtum eſt, ea potiſſimum ex his dentur, quæ maxime æger volet. Deinde, ſi omnia iſta faſtidiet, ad excitandam cibi cupiditatem, interponatur aliquid minus utile, ſed magis gratum. Exercitationes & fricationes huic quoque morbo neceſſariæ ſunt: & cum his ſol, ignis, balneum, vomitus *d*, ut Hippocrati viſum eſt; etiam albo veratro *e*, ſi cætera parum proficient, evocatus.

CAP. XVII.

De Lumbricis alvum occupantibus.

NONNUNQUAM autem lumbrici quoque occupant alvum; hique modo ex inferioribus partibus; modo, quod fœdius, ore *a* redduntur. Atque interdum latos eos, qui pejores ſunt; interdum teretes videmus.

Si lati ſunt, aqua potui dari debet, in qua lupinum, aut cortex mori decoctus ſit; aut cui adjectum ſit contritum vel hyſſopum, vel piperis acetabulum, ſcammoneæ paulum. Vel etiam pridie, cum multum allium ederit, vomat. Poſteroque die mali punici tenues radiculas colligat, quantum manu comprehendet; eaſque contuſas in aquæ tribus ſextariis decoquat, donec tertia pars ſuperſit; huic adjiciat nitri paulum, & jejunus bibat. Interpoſitis deinde tribus

P 2 horis,

d *Aph.* IV. 12. e *De Victu Acutor.* LVI. 6. *Quatenus ſc. fluxio ex capite, de Affect.* XXV. 6.
a *Seren. Sam.* XXX. 5. *Cœlius Aurel. Tard. Paſſ.* IV. 8.

Digitized by Google

horis, duas potiones ſumat talis aquæ, vel
103, muriæ duræ huic adjectæ; tum deſideat, ſub-
31. jecta calida aqua in pelve.

Si vero teretes ſunt, qui pueros maxime exercent, & eadem dari poſſunt, & quædam leviora; ut contritum ſemen urticæ, aut braſſicæ, aut cumini cum aqua, vel mentha *b* cum eadem, vel apſinthium decoctum, vel hyſſopum ex aqua mulſa, vel naſturtii ſemen cum aceto contritum. Ediſſe etiam & lupinum, & allium prodeſt; vel in alvum oleum ſubter dediſſe.

CAP. XVIII.

De Teneſmo.

EST autem aliud levius omnibus proximis, de quibus ſupra dictum eſt, quod τεινεσμὸν Græci vocant. Id neque acutis neque longis morbis annumerari debet, cum facile *a* tollatur, neque unquam per ſe jugulet. In hoc æque atque in torminibus frequens deſidendi † cupiditas eſt; æque dolor, ubi aliquid excernitur. Deſcendunt autem pituitæ *b* muciſque ſimilia; interdum etiam leviter ſubcruenta; ſed his interponuntur nonnunquam ex cibo quoque recte cocta.

Deſidere oportet in ‡ aqua calida; ſæpiuſque ipſum anum nutrire. cui rei plura medicamenta idonea ſunt: butyrum *c* cum roſa; acacia ex aceto liquata; emplaſtrum id, quod τετραφάρμακον Græci vocant, roſa liquatum; alumen lanæ circundatum, & ita
262, appoſitum. eademque ex inferiore parte
11. in-

b *Seren. Sammon.* XXX. 11. a *Plin. H. N.* XXVIII. 14. † *Marcell. de Med. c.* XXVIII. *pag.* 372. b *Hippocrat. de Affection.* T. XXVII. ‡ *Hippocrat. de Fiſtul.* c *Al. Trallian.* VIII. 6.

indita, quæ torminum auxilia ſunt: eædem verbenæ decoctæ, ut inferiores partes foveantur. Alternis vero diebus aqua, alternis leve & auſterum *d* vinum bibendum eſt. Potio eſſe debet egelida & frigidæ propior: ratio victus talis, qualem ad tormina ſupra præcepimus.

CAP. XIX.

De Ventris fluxu.

LEVIOR etiam, dum recens, dejectio, ubi & liquida alvus, & ſæpius quam ex conſuetudine fertur. In qua interdum tolerabilis dolor eſt, interdum graviſſimus; idque pejus eſt. Sed uno die fluere alvum ſæpe pro valetudine eſt: atque etiam pluribus, dum febris abſit, & intra ſeptimum diem id conquieſcat. Purgatur enim corpus, &, quod intus læſurum erat, utiliter effunditur. Verum ſpatium periculoſum eſt. interdum enim tormina ac febriculas excitat, vireſque conſumit.

Primo die quieſcere ſatis eſt; neque impetum ventris prohibere. Si per ſe deſiit, balneo uti, paulum cibi capere: ſi manſit, abſtinere non ſolum a cibo, ſed etiam a potione. Poſtero die, ſi nihilominus liquida alvus eſt, æque conquieſcere; paululum adſtringentis cibi ſumere. Tertio die in balneum ire; vehementer omnia præter ventrem perfricare; ad ignem lumbos, ſcapulaſque admovere; cibis uti, ſed ventrem contrahentibus; vino non multo, meraco. Si poſtero quoque die fluet, plus ediſſe, ſed vome-

d *Cal. Aurelian. Tard. Paſſ. IV. 6.*

vomere etiam. Ex toto, donec conquieſcat, contra ſiti, fame, vomitu niti. Vix enim fieri poteſt, ut, poſt hanc animadverſionem, alvus non contrahatur.

Alia via eſt, ubi velis ſupprimere, cœnare, deinde vomere: poſtero die lecto conquieſcere, veſperi ungi, ſed leviter: dein-
232, 5. de panis circa ſelibram, ex vino *a* aminæo mero ſumere; tum aſſum aliquid, maximeque avem; & poſtea vinum idem bibere aqua pluviatili mixtum, idque uſque quintum diem facere, iterumque vomere. Frigidam autem aſſidue potionem eſſe debere, contra priores authores Aſclepiades affirmavit, & quidem quam frigidiſſimam. Ego experimentis quemque in ſe credere debere exiſtimo, calida potius, an frigida utatur.

Interdum autem evenit, ut id malum, pluribus diebus neglectum, curari difficilius poſſit. A vomitu oportet incipere: deinde poſtero die veſperi tepido loco ungi; cibum modicum aſſumere, vinum meracum quam aſperrimum; impoſitam ſuper ventrem habere cum cerato rutam. In hoc autem affectu corporis neque ambulatione, neque fricatione opus eſt: vehiculo ſediſſe, vel magis etiam equo, prodeſt. neque enim ulla res magis inteſtina confirmat.

Si vero etiam medicamentis utendum eſt, aptiſſimum eſt, quod ex pomis fit. Vindemiæ tempore in grande vas conjicienda ſunt pira atque mala ſilveſtria. ſi ea non ſunt,

a *Virgil. Georg. II. 97. Auſon. Epiſt. V. verſ. 13.*

ſunt, pira *b* Tarentina viridia, vel Signina, mala *c* Scandiana, vel † Amerina, *d* myrrhapia : hiſque adjicienda ſunt cotonea, & cum ipſis corticibus ſuis punica, ſorba, &, quibus magis utimur, etiam torminalia, ſic ut hæc tertiam ollæ partem teneant : tum deinde ea muſto implenda eſt ; coquendumque id, donec omnia, quæ indita ſunt, liquata, in unitatem quandam coeant. Id guſtui non inſuave eſt : &, quandocunque opus eſt, aſſumptum leniter, ſine ulla ſtomachi noxa, ventrem tenet. duo aut tria cochlearia uno die ſumpſiſſe, ſatis eſt. Alterum valentius genus : myrti baccas legere, ex his vinum exprimere, id decoquere, ut decima pars remaneat, ejuſque cyathum ſorbere. Tertium, quod quandocumque fieri poteſt, malum punicum excavare, exemptiſque omnibus ſeminibus, membranas, quæ inter ea fuerunt, iterum conjicere : tum infundere cruda ova, ruciculaque miſcere : deinde malum ipſum ſuper prunam imponere ; quod, dum humor intus eſt, non aduritur : ubi ſiccum eſſe cœpit, removere oportet, extractumque cochleari, quod intus eſt, ediſſe. Hoc, aliquibus adjectis, majus momentum habet. Itaque etiam in piperatum conjicitur, miſceturque cum ſale & pipere, eſturque ex his. Edenda eſt pulticula etiam, cum qua paulum ex favo vetere coctum ſit. Et lenticula cum malicorio cocta, rubique cacumina in aqua decocta, & ex oleo atque aceto aſſumpta, efficacia ſunt : ut & ea aqua, in

P 4 qua

b *Plin.H.N. XV.*15. c *Scribon. Larg.Comp.* 104. *Plin.H.N. XV.*15. † *Gataker. Adverſar. Miſcellan. cap.*5. *pag.* 35. *J. Rhodius ad Scribon. Larg. Comp.*64. d Myrapia *Plin.H.N. XV.* 15.

qua vel palmulæ, vel malum cotoneum, vel arida ſorba, vel rubi decocti ſunt, potata. quod genus ſignifico, quoties potionem dandam eſſe dico, quæ adſtringat.
230, 8. Tritici quoque hemina in vino aminæo auſtero decoquitur; idque triticum jejuno ac ſitienti datur; ſuperque id vinum id ſorbetur. quod jure valentiſſimis medicamentis annumerari poteſt. Atque etiam potui datur vinum Signinum, vel reſinatum auſterum, vel quodlibet auſterum. Contunditurque cum corticibus, ſeminibuſque ſuis punicum malum, vinoque tali miſcetur: idque vel merum ſorbet aliquis, vel bibit mixtum. Sed medicamentis uti, niſi in
84, 9. vehementibus malis, ſupervacuum eſt.

CAP. XX.

De Vulvæ morbo.

EX vulva quoque fœminis vehemens malum naſcitur: proximeque ab ſtomacho, vel afficitur hæc, vel corpus afficit. Interdum etiam ſic exanimat, ut tanquam comitiali *a* morbo proſternat. Diſtat tamen hic caſus, eo quod neque oculi vertuntur, nec ſpumæ profluunt, nec nervi diſtenduntur: ſopor tantum eſt. Id vitium quibuſdam fœminis crebro revertens perpetuum evadit.

Ubi incidit, ſi ſatis virium eſt, *b* ſanguis miſſus adjuvat: ſi parum eſt, cucurbitulæ tamen defigendæ ſunt in inguinibus. Si diutius aut jacet aut alioqui jacere conſuevit,

a *Aretæus de Morb. Acut. II.* 11. b *Idem de Curat. Acut. II.* 10.

ſuevit, admovere oportet naribus extinctum ex lucerna linamentum, vel aliud ex his, quæ fœdioris eſſe c odoris retuli, quod mulierem excitet. Idemque aquæ frigidæ perfuſio efficit. Adjuvatque ruta contrita cum melle, vel ex cyprino ceratum, vel quodlibet calidum & humidum cataplaſma, naturalibus pube tenus impoſitum. Inter hæc etiam perfricare coxas, & poplites oportet.

Deinde, ubi ad ſe rediit, circumcidendum vinum eſt in totum annum †, etiamſi caſus idem non revertitur. Fricatione quotidie utendum totius quidem corporis, præcipue vero ventris, & poplitum. Cibus ex media materia dandus. Sinapi ſuper imum ventrem tertio quoque aut quarto die imponendum, donec corpus rubeat.

Si durities manet, mollire commode videtur ſolanum in lac demiſſum, deinde contritum, & cera alba atque medulla cervina cum irino; aut ſevum taurinum vel caprinum cum roſa miſtum. Dandum potui etiam vel caſtoreum eſt, vel git, vel anethum. Si parum pura eſt, purgetur junco quadrato. Si vero vulva exulcerata eſt, ceratum ex roſa fiat: etiam recens ſuilla adeps, & ex ovis album miſceatur, idque apponatur; vel album ex ovo cum roſa miſtum, adjecto, quo facilius conſiſtat, contritæ roſæ pulvere. Dolens vero vulva ſulphure ſuffumigari debet.

At, ſi purgatio nimia mulieri nocet, remedio ſunt cucurbitulæ, cute inciſa, inguini-

bus

c *Hippocr. II. de Morb. Mulier. LX.* 10. 11. *Aretæus de Curat. Acut. II.* 10. † *delet Ritterſhuſius ad Phædrum Lib. IV. fab.* 20.

83, 23. *V.ſupra* xxviii, 19. bus *d* vel etiam ſub mammis admotæ. Si maligna purgatio eſt, ſubjicienda ſunt * coercentia. Id faciunt etiam albæ † violæ, nigrum papaver cum melle aſſumptum, & gummi cum trito ſemine apii liquatum, & cum cyatho paſſi datum.

Præter hæc, in omnibus vulvæ doloribus idoneæ potiones ſunt, quæ ex odoribus fiunt, id eſt ſpicæ nardi, croco, cinnamomo, caſia, ſimilibuſque. Idemque etiam decocta lentiſcus præſtat. Si tamen intolerabilis dolor eſt, & ſanguis profluit, etiam ſanguinis detractio apta eſt; aut certe coxis admotæ cucurbitulæ cute inciſa.

V.ſupra xxx, 28.

2. *De Urinæ nimia profuſione.* e

At cum urina ſuper potionum modum mingitur, & jam ſine dolore profluens maciem & periculum facit, ſi tenuis eſt, opus eſt exercitatione & fricatione, maximeque in ſole, vel ad ignem. Balneum rarum eſſe debet, neque longa in eo mora: cibus comprimens: vinum *f* auſterum meracum; per æſtatem, frigidum; per hiemem, egelidum; ſed tantum, quantum minimum ſit. Infima alvus quoque vel ducenda vel lacte purganda eſt. Si craſſa urina eſt, vehementior eſſe debet & exercitatio, & fricatio: longior in balneo mora: cibis opus eſt teneris: vinum idem. In utroque morbo vitanda omnia ſunt, quæ urinam movere conſuerunt.

CAP.

d *Aph. V.*50. † *Mercurialis Var. Lect. Lib. I. c.*3. *videtur* olivas *legiſſe*, *quo loco multa de olivis albis*. e *Aretæus de Morbis Diutur. II.* 2. *Æginet. II.*14. *& III.* 45. *Trall. IX.* 8. f *Aretæus de Curat. Diut. II.* 2.

CAP. XXI.

De Seminis nimia ex naturalibus profuſione. a

EST etiam circa naturalia vitium, nimia profuſio ſeminis. quod ſine venere, ſine nocturnis *b* imaginibus ſic fertur, ut, interpoſito ſpatio, tabe hominem conſumat.

In hoc affectu ſalutares ſunt vehementes fricationes, perfuſiones, natationeſque quam frigidiſſimæ: neque cibi, nec potio, niſi frigida aſſumpta. Oportet autem vitare cruditates, & omnia inflantia: nihilque ex his aſſumere, quæ contrahere ſemen videntur; qualia ſunt, ſiligo, ſimila, ova, alica, amylum, omnis caro glutinoſa, piper, eruca, bulbi, nuclei pinei. Neque alienum eſt, fovere inferiores partes aqua, decocta ex verbenis comprimentibus, ex iiſdem aliqua cataplaſmata imo ventri inguinibuſque circundare; præcipueque ex aceto. Vita- *V.ſupra* re autem oportet rutam, & ne ſupinus dor- xxv,ii. miat.

CAP. XXII.

De Coxarum morbis. a

SUPEREST, ut ad extremas partes corporis veniam, quæ articulis inter ſe conſeruntur. Initium a coxis faciam. Harum ingens dolor eſſe conſuevit: iſque hominem ſæpe debilitat, & quoſdam non di- 75,22. mittit. Eoque id genus difficillime curatur, quod fere poſt longos *b* morbos vi peſtifera

a *Aret.de Morb.Diut.II* 5.*& de Cur.Diut.II.* 5. *Trall.XI.* 9. b *Cæl. Aurel. Tard. Paſſ.V.* 5.

a *Equitatio. Plin.* XXVIII. *cap.* 4. *in fine. II. Præd. XLV. Aret. de Diut. II.* 12. b *Aret. de Curat. Diut. II.* 12.

Digitized by Google

ſera huc ſe inclinat : quod ut alias partes liberat, ſic hanc ipſam quoque affectam prehendit.

Fovendum primum aqua calida eſt: deinde utendum calidis cataplaſmatis. Maxime prodeſſe videtur, aut cum hordeacea farina, aut cum ficu ex aqua decocta mixtus capparis cortex conciſus; vel lolii farina ex vino diluto cocta, & miſta cum arida fece. quæ quia refrigeſcunt, imponere noctu malagmata c commodius eſt. Inulæ quoque radix contuſa, & poſtea ex vino auſtero cocta, & late ſuper coxam impoſita, inter valentiſſima auxilia eſt. Si iſta non ſolverunt, ſale calido & humido utendum eſt.

Si ne ſic quidem finitus dolor eſt, aut tumor ei accedit, inciſa cute admovendæ ſunt cucurbitulæ: movenda urina: alvus, ſi compreſſa eſt, ducenda. Ultimum eſt, & in uteri quoque morbis efficaciſſimum, tribus aut quatuor locis ſuper coxam, † cutem candentibus ferramentis exulcerare. Fricatione quoque utendum eſt, maxime in ſole, & eodem die ſæpius: quo facilius ea, quæ coeundo nocuerunt, digerantur. Eaque, ſi nulla exulceratio eſt, etiam ipſis coxis: ſi eſt, cæteris partibus adhibenda eſt. Cum vero ſæpe aliquid exulcerandum candenti ferramento ſit, ut materia inutilis evocetur, illud perpetuum eſt, non, ut primum fieri poteſt, hujus generis ulcera ſanare; ſed ea trahere, donec id vitium, cui per hæc opitulamur, conquieſcat.

CAP.

c *Nicolaus Myrepſ. Sect.* XXXIV. *c.* 12.
† *Aphor.* VI. 60.

CAP. XXIII.

De Genuum dolore. a

COXIS proxima genua ſunt. in quibus ipſis nonnunquam dolor eſſe conſuevit. In iiſdem autem cataplaſmatis cucurbituliſque præſidium eſt: ſicut etiam, cum in humeris, aliiſve commiſſuris dolor aliquis exortus eſt. Equitare ei, cui genua do- 240, 7.
lent, inimiciſſimum omnium eſt. Omnes autem ejuſmodi dolores, ubi inveteraverunt, vix citra uſtionem finiuntur.

CAP. XXIV.

De Manuum & pedum articulorumque vitiis. a

IN manibus pedibuſque articulorum vitia frequentiora longioraque ſunt. Quæ in podagricis chiragriciſve eſſe conſuerunt, ea raro vel *b* caſtratos, vel *c* pueros ante fœminæ coitum, vel *d* mulieres, niſi quibus menſtrua ſuppreſſa ſunt, tentant.

Ubi ſentire cœperunt, † ſanguis mittendus eſt. id enim inter initia ſtatim factum, ſæpe annuam, nonnunquam perpetuam valetudinem bonam præſtat. Quidam etiam, cum aſinino lacte poto ex toto ſe eluiſſent, in perpetuum hoc malum evaſerunt. Quidam, cum toto anno a vino, mulſo, venere ſibi temperaſſent, ſecuritatem totius vitæ conſecuti ſunt. idque utique poſt primum dolorem ſervandum eſt, etiamſi quievit. Quod ſi jam conſuetudo ejus facta eſt, poteſt quidem aliquis eſſe ſe-

curior

a *Marcell de Med. c.XXXIV.* a *Cœl. Aurel. Tard.Paſſ.V.*2. *Trall.XI.*1. *Arct.de Morb. Diut. II.*12. b *Aph.*VI.28. c *Aph.*VI.30. d *Aph.*VI. 29. † *Cheſneau IV.* 1. *de Arthrit. pag.*419.420. *Willis cap.*14. *de Arthrit.*

Digitized by Google

curior his temporibus, quibus dolor ſe remiſit: majorem vero curam adhibere debent
43, 28. hi, quibus id revertitur. quod fere *e* vere
V. ſupra autumnove fieri ſolet.

xxxii, Cum vero dolor non urget, mane geſtari
2. debet; deinde ferri, aut inambulatione leni ſe dimovere, &, ſi podagra eſt, interpoſitis temporibus exiguis, invicem modo ſedere, modo ingredi; tum, antequam cibum capiat, ſine balneo, loco calido leniter perfricari, ſudare, perfundi aqua egelida: deinde cibum ſumere ex media materia, † interpoſitis rebus urinam moventibus, quotieſque plenior eſt, evomere.

Ubi dolor vehemens urget, intereſt, ſine tumore is ſit, an tumor cum calore, an tumor jam etiam obcaluerit. Nam, ſi tumor nullus eſt, calidis fomentis opus eſt. Aquam marinam, vel muriam duram fervefacere oportet, deinde in pelvem conjicere, &, cum jam homo pati poteſt, pedes demittere ſuperque pallam dare, & veſtimento tegere; paulatim deinde juxta labrum ipſum ex eadem aqua leniter infundere, ne calor intus deſtituat; ac deinde noctu cataplaſmata *f* calefacientia imponere, maximeque hibiſci ‡ radicem ex vino coctam. Si vero tumor calorque eſt, utilioraque ſunt refrigerantia, recteque in aqua quam *g* frigidiſſima articuli continentur; ſed neque quotidie, neque diu fiat, ne nervi indureſcant. Imponendum vero eſt cataplaſma, quod refrigeret: neque tamen in hoc ipſo diu permanendum; ſed ad ea tranſ-

eun-

e *Aph.* VI. 55. † *Optime, quia materia ſeroſa eſt.* f *Aretæus de Curat. Diut. II.* 12. ‡ *Plin. H. N. Lib. XX. c.* 4. g *Aph. V.* 25.

eundum, quæ ſic reprimunt, ut emolliant.

Si major eſt dolor, papaveris cortices in vino coquendi, miſcendique cum cerato ſunt, quod ex roſa factum ſit: vel ceræ & adipis ſuillæ tantundem una liquandum, deinde his vinum miſcendum, atque ubi, quod ex eo impoſitum eſt, incaluit, detrahendum, & ſubinde aliud imponendum eſt.

Si vero tumores etiam obcaluerunt, & dolent, levat ſpongia impoſita, quæ ſubinde ex oleo, vel aceto, vel aqua frigida exprimitur; aut pari portione inter ſe miſta, pix, cera, alumen. Sunt etiam plura idonea manibus pedibuſque *b* malagmata. Quod ſi 259,
nihil ſuperimponi dolor patitur, id, quod 15.
ſine tumore eſt, fovere oportet ſpongia, quæ in aquam calidam demittatur, in qua vel papaveris cortex, vel cucumeris ſilveſtris radix decocta ſit; tum inducere articulis crocum cum ſucco papaveris & ovillo lacte.

At ſi tumor eſt, foveri quidem debet aqua egelida, in qua lentiſcus, aliave ex reprimentibus verbena decocta ſit: induci vero medicamentum ex nucibus amaris cum aceto tritis; aut ex ceruſſa, cui contritæ herbæ muralis ſuccus ſit adjectus. Lapis etiam, qui carnem edit, quem *σαρκοφάγον* Græci vocant, exciſus ſic, ut pedes capiat, demiſſos eos, cum dolent, retentoſque ibi levare conſuevit. Ex quo in Aſſo *i* ſepulchra faciunt. Et lapidi Aſio *k* gratia eſt ad juvandum.

Ubi

h *Nicol. Myrepſ. Sect. XXXIV. cap.* 10. 11. *Scrib. Larg. c. XLI. Comp.* 158. 159. i *Plin. H. N. XXXVI.* 17. k *Plin. loco cit. Oribaſ. Synopſ. II.* 56.

Ubi dolor & inflammatio ſe remiſerunt, (quod intra dies [l] triginta fit, niſi vitium hominis acceſſit) modicis exercitationibus, abſtinentia, unctionibus lenibus utendum eſt ſic, ut etiam cum acopo, vel liquido cerato cyprino articuli perfricentur. Equitare po-
237,9. dagricis quoque alienum eſt.

Quibus vero articulorum dolor certis temporibus revertitur, hos ante & curioſo victu cavere oportet, ne inutilis materia corpori ſuperſit: & crebriore vomitu, &, ſi quis ex corpore metus eſt, vel alvi ductione uti, vel lacte purgari. Quod Eraſiſtratus in podagricis [m] expulit; ne in inferiores partes factus curſus pedes repleret: cum evidens ſit omni purgatione non ſuperiora tantummodo, ſed etiam inferiora exinaniri.

CAP. XXV.

De Refectione convaleſcentium a morbo.

Ex quocunque autem morbo quis convaleſcit, ſi tarde confirmatur, vigilare prima luce debet; nihilominus in lecto conquieſcere: circa tertiam horam leniter unctis manibus corpus permulcere. Deinde delectationis cauſa, quantum juvat, ambulare, circumciſa omni negotioſa actione. Tum geſtari diu: multa fricatione uti: loca, cœlum, cibos ſæpe mutare. Ubi triduo quatriduove vinum bibit, uno aut etiam altero die interponere aquam. Per hæc enim fiet, ne in vitia tabem inferentia incidat, & ut mature vires ſuas recipiat. Cum vero

l *Alii* quadraginta, *Aph.* VI. 49. m Libro quo de Podagra ſcripſit. *Cœlius Aurel. Tard. Paſſ. II.* 2. *in fine*.

vero ex toto convaluerit, periculoſe vitæ genus ſubito mutabit, & inordinate aget. Paulatim ergo debebit, omiſſis his legibus, eo tranſire, ut arbitrio ſuo vivat.

LIBER QUINTUS.

Præfatio.

DIXI de his malis corporis, qui-
bus victus ratio maxime ſub- 3, 29.
venit. nunc tranſeundum eſt ad
eam medicinæ partem, quæ ma-
gis medicamentis pugnat. His
multum antiqui authores tribuerunt, & Era-
ſiſtratus, & hi qui ſe ἐμπειρικοὺς nominave-
runt; præcipue tamen Herophilus, dedu-
ctique ab illo viri; adeo ut nullum morbi
genus ſine his curarent. Multaque etiam
de facultatibus medicamentorum memoriæ
prodiderunt, qualia ſunt vel Zenonis, vel
Andreæ, vel Apollonii, qui Mus cognomi-
natus eſt. Horum autem uſum ex magna
parte Aſclepiades non ſine cauſa ſuſtulit; &, 29, 7.
cum omnia fere medicamenta ſtomachum 85, 7.
lædant, malique ſucci ſint, ad ipſius victus 84, 25.
rationem potius omnem curam ſuam tran-
ſtulit. Verum, ut illud in pleriſque mor-
bis utilius eſt, ſic multa admodum corpori-
bus noſtris incidere conſuerunt, quæ ſine
medicamentis ad ſanitatem pervenire non
poſſunt. Illud ante omnia ſcire convenit,
quod omnes medicinæ partes ita connexæ
ſunt, *a* ut ex toto ſeparari non poſſint; ſed ab

Q eo

a *Scribon. Larg. c.* 68.

eo nomen trahant, a quo plurimum petunt. Ergo ut illa, quæ victu curat, aliquando medicamentum adhibet; ſic illa, quæ præcipue medicamentis pugnat, adhibere etiam rationem victus debet; quæ multum admodum in omnibus malis corporis proficit. Sed cum omnia medicamenta proprias facultates habeant, ac ſæpe ſimplicia opitulentur, ſæpe miſta; non alienum videtur ante proponere & nomina, & vires, & miſturas eorum: quo minor ipſam curationem exſequentibus mora ſit.

CAP. I.

De ſimplicibus facultatibus quarumcunque rerum, ex quibus medicamenta ſunt: & primo de his, quæ Sanguinem ſupprimunt.

SANGUINEM ſupprimunt, atramentum ſutorium, quod Græci χάλκανθον appellant, chalcitis, acacia, & ex aqua lycium, thus, aloe, gummi, plumbum combuſtum, porrum, herba ſanguinalis, creta
293, vel cimolia vel figularis, miſy, frigida aqua,
21. vinum, acetum, alumen, melinum, ſquama † & ferri & æris; atque hujus quoque duæ ſpecies ſunt, alia tantum æris, alia rubri æris.

CAP. II.

Quæ vulnus glutinent.

GLUTINANT vulnus, myrrha, thus, gummi, præcipueque acanthinum, pſyllium, tragacantha, cardamomum,

† Et utriuſque ferri *legendum dicit Rubeus*, *pag.* 193.

mum, bulbi, lini ſemen, naſturtium, ovi album, gluten, ichthyocolla, vitis alba, contuſæ cum teſtis ſuis cochleæ, mel coctum, ſpongia vel ex aqua frigida, vel ex 293,
vino, vel ex aceto expreſſa: ex iiſdem lana 20.
ſuccida, ſi levis plaga eſt: etiam *a* aranea.

Reprimunt, alumen & ſciſſile, quod σχιστὸν vocatur, & liquidum, melinum, auripigmentum, ærugo, chalcitis, atramentum ſutorium.

CAP. III.

Quæ concoquant, & moveant pus.

CONCOQUUNT & movent pus, nardum, myrrha, coſtus, balſamum, galbanum, propolis, ſtyrax, thuris & fuligo & cortex, bitumen, pix, ſulphur, reſina, ſevum, adeps, oleum.

CAP. IV.

Quæ aperiant vulnera. a

VULNERA aperiunt tanquam ora in corporibus, quod ἀναστομοῦν Græce dicitur, cinnamomum, balſamum, panaces, juncus quadratus, pulegium, flos albæ violæ, bdellium, galbanum, reſina terebinthina & pinea, propolis, oleum vetus, piper, pyrethrum, chamæpitys, uva taminia, ſulphur, alumen, rutæ ſemen.

CAP. V.

Quæ purgent.

PURGANT, ærugo, auripigmentum, quod ἀρσενικὸν a Græcis nominatur (huic

Q 2 autem

a *Petron. Sat. c.* 58.

a *Oribaſ. Synopſ. II.* 42. 47.

autem & ſandarachæ in omnia eadem vis; ſed validius eſt) ſquama æris, pumex, iris, balſamum, ſtyrax, thus, thuris cortex, reſina, & pinea, & terebinthina liquida, œnanthe, lacerti ſtercus, ſanguis columbæ, & palumbi, & hirundinis, ammoniacum, bdellium (quod in omnia idem, quod ammoniacum, poteſt; ſed hoc valentius eſt) abrotonum, ficus arida, coccum Gnidium, [a] ſcobis eboris, omphacium, radicula, coagulum, ſed maxime leporinum (cui eadem, quæ cæteris coagulis, facultas, ſed utique validior eſt) fel taurinum, vitellus crudus, cornu cervinum, gluten, mel crudum, miſy, chalcitis, crocum, uva taminia, ſpuma argenti, galla, ſquama æris, lapis hæmatites, minium, coſtum, ſulphur, pix cruda, ſevum, adeps, oleum, ruta, porrum, lenticula, ervum.

CAP. VI.

Quæ rodant.

RODUNT, alumen liquidum, ſed magis rotundum, ærugo, chalcitis, miſy, ſquama æris, ſed magis rubri, æs combuſtum, ſandaracha, minium ſinopicum, caſia, balſamum, myrrha, thuris cortex, galbanum, reſina terebinthina liquida, piper utrunque, ſed rotundum magis, cardamomum, auripigmentum, calx, nitrum, & ſpuma ejus, apii ſemen, narciſſi radix, omphacium, alcyonium, oleum ex amaris nucibus, allium, mel crudum, vinum, lentiſcus, ſquama ferri, fel taurinum, ſcammonea,

a *Caſaubonus ad Capitolin. in Verum, pag.* 436.

monea, uva taminia, cinnamomum, ſtyrax, rutæ ſemen, reſina, narciſſi ſemen, ſal, nuces amaræ, ut oleum earum, atramentum ſutorium, chryſocolla, concharum cinis.

CAP. VII.

Quæ exedant corpus.

EXEDUNT corpus, acaciæ ſuccus, hebenus, ærugo, ſquama æris, chryſocolla, cinis Cyprius, nitrum, cadmia, ſpuma argenti, hypociſtis, diphryges, ſal, auripigmentum, ſulphur, eruca, ſandaracha, ſalamandra, alcyonium, æris flos, chalcitis, atramentum ſutorium, ochra, calx, acetum, galla, alumen, lac caprifici, vel lactucæ marinæ, quæ τιθύμαλλος a Græcis nominatur, fel, thuris fuligo, ſpodium, lenticula, mel, oleæ folia, marrubium, lapis hæmatites, & [a] Phrygius, & Aſius, & ſciſſilis, miſy, vinum, acetum.

CAP. VIII.

Quæ adurant. [a]

ADURUNT, auripigmentum, atramentum ſutorium, chalcitis, miſy, ærugo, calx, charta combuſta, ſal, ſquama æris, fex combuſta, myrrha, ſtercus & lacerti, & columbæ, & palumbi, & hirundinis, piper, coccum Gnidium, allium, diphryges, lac utrunque (quod proximo capite ſupra comprehenſum eſt) veratrum & album & nigrum, cantharides, corallium, pyrethrum, thus, ſalamandra, eruca, ſandaracha, uva taminia, chryſocolla, ochra,

a *Plin. H. N. XXXVI.* 19.

a *Oribaſ. Synopſ. II.* 48.

Digitized by Google

alumen ſciſſile, ovillum ſtercus, œnanthe.

CAP. IX.

Quæ cruſtas ulceribus inducant.

EADEM fere cruſtas ulceribus tanquam igne aduſtis inducunt, ſed præcipue chalcitis, utique ſi cocta eſt, flos æris, ærugo, auripigmentum, miſy, & id quoque magis coctum.

CAP. X.

Quæ cruſtas ulceribus reſolvant.

CRUSTAS vero has reſolvit, farina triticea cum ruta, vel porro, aut lenticula, cui mellis aliquid adjectum eſt.

CAP. XI.

Quæ diſcutiant ea, quæ in aliqua parte corporis coierunt.

AD diſcutienda vero ea, quæ in corporis parte aliqua coierunt, maxime poſſunt, abrotonum, helenium, amaracus, alba viola, mel, lilium, ſanſucus, cyperus, lac, ſertula campana, ſerpyllum, cupreſſus, cedrus, iris, viola purpurea, narciſſus, roſa, crocum, praſium, juncus quadratus, nardum, cinnamomum, caſia, ammoniacum, cera, reſina, uva taminia, ſpuma argenti, ſtyrax, ficus arida, tragoriganus, lini & narciſſi ſemen, bitumen, ſordes ex gymnaſio, pyrites lapis, aut molaris, crudus vitellus, amaræ nuces, ſulphur.

CAP. XII.

Quæ evocent, & educant.

EVOCAT & educit, ladanum, alumen rotundum, hebenus, lini ſemen, omphacium, fel, chalcitis, bdellium, reſina terebinthina & pinea, propolis, ficus arida decocta, ſtercus columbæ; pumex, farina lolii, groſſi in aqua cocti, elaterium, lauri baccæ, nitrum, ſal.

CAP. XIII.

Quæ exaſperata levent.

LÆVANT id, quod exaſperatum eſt, ſpodium, hebenus, gummi, ovi album, lac, tragacanthum.

CAP. XIV.

Quæ carnem nutriant, & ulcus impleant.

CARNEM alunt, & ulcus implent, reſina pinea, ochra [a] Attice, mel, aſte- 255,
riace, cera, butyrum. 27.

CAP. XV.

Quæ molliant.

MOLLIUNT; æs combuſtum, terra Eretria, nitrum, papaveris lachryma, ammoniacum, bdellium, cera, ſevum, adeps, oleum, ficus arida, ſeſamum; ſertula campana, narciſſi & radix & ſemen; roſæ folia, coagulum, vitellus crudus, amaræ nuces, medulla omnis, ſtimmi, pix, cochlea cocta, cicutæ ſemen, plumbi re-
trimentum, *σκωρίαν μολύβδȣ* Græci vo- 267,

a *Gorræus Defin. Medic. V.* ἄχρα.

cant, panaces, cardamomum, galbanum, reſina, uva taminia, ſtyrax, iris, balſamum, ſordes ex gymnaſio, ſulphur, butyrum, ruta.

CAP. XVI.

Quæ cutem purgent.

CUTEM purgat mel, ſed magis, ſi eſt cum galla, vel ervo, vel lenticula, vel marrubio, vel iride, vel ruta, vel nitro, vel ærugine.

CAP. XVII.

De miſturis ſimplicium rerum; & de ratione ponderum.

EXPOSITIS ſimplicibus facultatibus, dicendum eſt, quemadmodum miſceantur, quæque ex his fiant. Miſcentur autem varie, neque hujus ullus modus eſt, cum ex ſimilibus alia demantur, alia adjiciantur; iiſdemque ſervatis, ponderum ratio mutetur. Itaque, cum facultatum materia non ita multiplex ſit, innumerabilia miſturarum genera ſunt; quæ comprehendi ſi poſſent, tamen eſſet ſupervacuum. Nam & iidem effectus intra paucas compoſitiones ſunt, & mutare eas cuilibet, cognitis facultatibus, facile eſt. Itaque contentus his ero, quas accepi velut nobiliſſimas. In hoc autem volumine eas explicabo, quæ vel deſiderari in prioribus potuerunt; vel ad eas curationes pertinent, quas protinus hic comprehendam ſic, ut tamen, quæ magis communia ſunt, ſimul jungam. Si qua ſingulis, vel etiam paucis commo-

mo-

modata ſunt, in ipſorum locum differam.

Sed & ante ſciri volo, in uncia pondus denariorum ſeptem eſſe. Unius deinde denarii pondus dividi a me in ſex partes, id eſt ſextantes *a*, ut idem in ſextante denarii habeam, quod Græci habent in eo, quem ὀβολὸν *b* appellant. Is ad noſtra pondera *c* relatus paulo plus dimidio ſcrupulo facit.

2. *Quid* d. *Malagma, & Emplaſtrum, & Paſtillus inter ſe differant.*

Malagmata vero, atque emplaſtra, paſtillique, quos τροχίσκυς Græci vocant, cum plurima eadem habeant; differunt eo, quod malagmata maxime ex floribus eorumque etiam ſurculis, emplaſtra paſtillique magis ex quibuſdam metallicis fiunt. Deinde malagmata contuſa abunde molleſcunt: nam ſuper integram cutem injiciuntur: laborioſe vero conteruntur ea, ex quibus emplaſtra paſtillique fiunt; ne lædant vulnera, cum impoſita ſunt. Inter emplaſtrum autem & paſtillum hoc intereſt, quod emplaſtrum utique liquati aliquid accipit: in paſtillo tantum arida medicamenta aliquo humore junguntur. Tum emplaſtrum hoc modo fit. Arida medicamenta per ſe teruntur: deinde miſtis his inſtillatur aut acetum, aut ſi quis alius non pinguis humor acceſſurus eſt; & ea rurſus ex eo teruntur. Ea vero, quæ liquari poſſunt, ad ignem ſimul liquantur; & ſi quid olei miſceri debet, tum infunditur. Interdum etiam aridum aliquod ex oleo prius coquitur. Ubi facta ſunt, quæ ſeparatim fieri debuerunt, in

a *Rhod. de Ponderib. pag.* 24. b *Idem ibidem p.* 27. c *Idem ibidem pag.* 24. d *Reineſ. Variar. Lect. II.* 8. *pag.* 189.

in unum omnia miſcentur. At paſtilli hæc ratio eſt. Arida medicamenta contrita humore non pingui, ut vino vel aceto, coguntur, & rurſus coacta, inareſcunt: atque, ubi utendum eſt, ejuſdem generis humore diluuntur. Tum emplaſtrum imponitur, paſtillus illinitur, aut alicui molliori, aut cerato miſcetur.

CAP. XVIII.

De Malagmatis. a

1. *Malagma adverſus calidas podagras.*

HIS cognitis, primum malagmata ſubjiciam; quæ fere non ſunt refrigerandi, ſed calefaciendi cauſa reperta. Eſt tamen, quod refrigerare poteſt; ad calidas podagras aptum. Habet gallæ & immaturæ & alterius, coriandri ſeminis, cicutæ, lachrymæ aridæ, gummi, ſingulorum plenum acetabulum, cerati eloti, quod πεπλυμένον Græci vocant, ſelibram. Reliqua fere calefaciunt. Sed quædam digerunt materiam,
263, quædam extrahunt, quæ ἐπισπαστικά vocan-
20. tur: pleraque certis partibus membrorum accommodata ſunt.

2. *Malagma ad materiam extrahendam.*

SI materia extrahenda eſt, ut in hydropico, in lateris dolore, in incipiente abſceſſu, in ſuppuratione quoque mediocri, aptum eſt id, quod habet reſinæ aridæ, nitri, ammoniaci, galbani, ſingulorum P.*. ceræ P.*. Aut in quo hæc ſunt: æruginis raſæ, thuris, ſingulorum P.11.*. am-

moniaci

a *Ægineta VII. 18. Oribaſ. Synopſ. III.*

moniaci ſalis P. VI. *. ſquamæ æris, ceræ, ſingulorum P. VIII. *. reſinæ aridæ. P. XII. *. aceti cyathus. Idem præſtat cumini farina cum ſtruthio, & melle P. II. *.

3. *Malagma ad jecur dolens.*

Si jecur dolet, id in quo eſt balſami lachrymæ P. XII. *, coſti, cinnamomi, caſſiæ corticis, myrrhæ, croci, junci rotundi, balſami ſeminis, iridis illyricæ, cardamomi, amomi, nardi, ſingulorum P. XVI. *. Quibus adjicitur nardinum unguentum, donec cerati craſſitudo ſit. Et hujus quidem recentis uſus eſt: ſi vero ſervandum eſt, reſinæ terebinthinæ P. XVI. *. ceræ P. X. *. ex vino leni contunduntur, & cum eo miſcentur.

4. *Malagma ad lienem.*

At, ſi lienis torquet, glandis, quam μυ- 216, ροβάλανον Græci vocant, cortex & nitrum 15. paribus portionibus contunduntur, reſperguntur que aceto quam acerrimo: ubi cerati craſſitudinem habet, linteo, ante in aqua frigida madefacto, inlinitur, & ſic imponitur, ſupraque farina hordeacea injicitur: ſed manere ibi non amplius ſex horis debet, ne lienem conſumat: ſatiuſque eſt id bis, aut ter fieri.

5. *Malagma commune pluribus.*

Commune autem & jocinori, & lieni, & abſceſſibus, & ſtrumæ, parotidibus, articulis, calcibus quoque ſuppurantibus, aut aliter dolentibus, etiam concoctioni ventris, Lyſias compoſuit ex his: opopanacis, galbani, reſinæ, ſingulorum P. II. *. ammonia-

moniaci, bdellii, ceræ, ſevi taurini, iridis aridæ P. IIII. *. cachryos acetabulo, piperis granis † quadraginta. quæ contrita irino unguento temperantur.

6. *Malagma ad laterum dolorem.*

Ad laterum autem dolores compoſitio eſt *a* Apollophanis: in qua ſunt reſinæ terebinthinæ, thuris fuliginis, ſingulorum P. IV. *. bdellii, ammoniaci, iridis: ſevi aut vitulini, aut caprini a renibus, viſci, ſingulorum P. IV. *. Hæc autem omnem dolorem levat, dura emollit, mediocriter calefacit.

7. *Ad idem Andreæ.*

Ad idem valet Andreæ quoque malagma, quod etiam reſolvit, humorem educit, pus maturat, ubi id maturum eſt, cutem rumpit, & ad cicatricem perducit. Prodeſt impoſitum minutis majoribuſque abſceſſibus: item articulis, & coxis, & pedibus dolentibus: item, ſi quid in corpore colliſum eſt, reficit: præcordia quoque dura & inflata emollit: oſſa extrahit: ad omnia denique valet, quæ adjuvare calor poteſt. Id habet ceræ P. XI. *. viſci, ſycamini, quam alias ſycomorum vocant, lachrymæ, ſingulorum P. I. *. piperis & rotundi, & longi, ammoniaci thymiamatis, bdellii, iridis Illyricæ, cardamomi, xylobalſami, thuris maſculi, myrrhæ, reſinæ aridæ, ſingulorum P. X. *. pyrethri, cocci Gnidii, ſpumæ nitri, ſalis ammoniaci, radicis ariſtolochiæ Creticæ, cucumeris agreſtis radicis, reſinæ terebinthinæ liquidæ, ſingulorum

† *Rhodius de Ponderib. p.* 26. a *Oribaſ. Synopſ. III. Cæl. Aurel. Acut. M. II.* 24. *dicitur* Polyarchion *Marcell. de Medic. c.* XX. *Ægin.* VII. 18.

lorum P. xx. *. quibus adjicitur unguenti irini, quantum ſatis eſt ad ea mollienda, atque cogenda.

8. *Malagmata ad reſolvenda, quæ adſtricta ſunt; & mollienda, quæ dura ſunt; & digerenda, quæ coeunt.*

Præcipuum vero eſt ad reſolvenda, quæ adſtricta ſunt, mollienda, quæ dura ſunt, digerenda, quæ coeunt, id, quod ad Polyarchum authorem refertur. Habet junci quadrati, cardamomi, thuris fuliginis, amomi, ceræ, reſinæ liquidæ, pares portiones.

9. *Aliud malagma ad eadem.*

Aliud ad eadem Nilei: crocomagmatis, quod quaſi recrementum ejus eſt, P. *IV*. *. ammoniaci thymiamatis, ceræ, ſingulorum P. xxx. *. ex quibus duo priora ex aceto teruntur, cera cum roſa liquatur, & tum omnia junguntur.

10. *Malagma Moſchi ad molliendum.*

Proprie etiam dura mollit id, quod Moſchi eſſe dicitur. Habet galbani unciam, thuris fuliginis P. III. *. ceræ, ammoniaci thymiamatis trientes †, picis aridæ P. II. *. aceti heminas tres.

11. *Malagma Medi ad digerenda, quæ coeunt.*

Fertur etiam ad digerenda, quæ coeunt, ſub authore Medo: quod habet ceræ P. III. *. panacis P. *. ſemis, ſquamæ æris, aluminis rotundi, item ſciſſilis, ſingulorum P. I. *. plumbi combuſti P. I *. & ſemis.

12. *Malagma Panthemi ad eadem.*

Ad eadem Panthemus utebatur, calcis

P. *.

† *Rhodius de Ponderib. pag.* 12.

P.*. ſemis, ſinapis contriti, item fœni græci, aluminis, ſingulorum P.I. *. ſevi bubuli P. II. *. & ſemis.

13. *Malagma ad ſtrumas.*

Ad ſtrumam multa malagmata invenio. Credo autem, quo pejus id malum eſt, minuſque facile diſcutitur, eo plura eſſe tentata; quæ in perſonis varie reſponderunt. Andreas author eſt, ut hæc miſceantur: urticæ ſeminis P. I. *. piperis rotundi, bdellii, galbani, ammoniaci thymiamatis, reſinæ aridæ, ſingulorum P. IV. *. reſinæ liquidæ, ceræ, pyrethri, piperis longi: lactucæ marinæ ſeminis, ſulphuris ignem non experti, quod ἄπυρον vocatur, pares portiones.

14. *Aliud Miconis ad idem.*

Hoc autem Miconis *c* eſt: fecis aridæ, aceti, ſpumæ nitri, ſalis ammoniaci, ſinapis, cardamomi, radicis cucumeris ſilveſtris, reſinæ, ſingulorum P.IV.*. Quæ ex leni vino contunduntur.

15. *Aliud Malagma ad idem valens.*

Expeditius ad idem fit, quod habet viſci, felini ſtercoris, reſinæ, ſulphuris ignem non experti pares portiones. Et in quo eſt ſulphuris P.I. *. lapidis, quem pyriten vocant, P. IV. *. cumini † acetabulum. Item in quo eſt lapidis ejuſdem pars una, ſulphuris duæ partes, reſinæ terebinthinæ partes tres.

16. *Malagma ad ſtrumam, & phymata.*

Arabis autem cujuſdam eſt ad ſtrumam, & orientia tubercula, quæ φύματα vocantur, quod hæc digerit. Habet myrrhæ, ſalis ammonia-

monia-

c *Plin. H. N. XX.* 23. Mictionis, *ubi alii* Mycconis, *meminit.* † *Jo. Rhodius de Ponderib. p.* 34.

moniaci, thuris, reſinæ & liquidæ & aridæ, crocomagmatis, ceræ, ſingulorum P. I. *. lapidis ejus, quem πυρίτην vocant, P. IV. *. quibus quidam adjiciunt ſulphuris P. II. *.

17. *Malagma ad ſtrumam, & tubera, & καρκινώδη.*

Eſt etiam proficiens in ſtruma; & in his tuberibus, quæ difficulter concoquuntur; & in his, quæ καρκινώδη vocantur, quod ex his conſtat: ſulphuris P. II. *. nitri P. IV. *. myrrhæ P. VI. *. fuliginis thuris P. *. ſemis, ſalis ammoniaci P. III. *. ceræ P. I. *.

18. *Malagma Protarchi ad parotidas, & favum, & mala ulcera.*

Protarchus autem ad παρωτίδας atque tubercula, quæ μελικηρίδες, id eſt favi, vel φύματα nominantur, item mala ulcera, pumicis, reſinæ pineæ liquidæ, thuris fuliginis, ſpumæ nitri, iridis, ſingulorum P. VIII. *. cum ceræ P. IX. *. miſcebat, hiſque olei cyathum & dimidium adjiciebat.

19. *Malagma adverſus panum, & phymata.*

At adverſus panum, tum primum orientem, quod φύγεθλον Græci vocant, & omne tuberculum, quod φῦμα nominatur, miſcetur ochra, quæ Attice nominatur, cum dua- 247,
bus partibus ſimilæ, hiſque, dum contun- 21.
duntur, ſubinde mel inſtillatur, donec malagmatis craſſitudo ſit.

20. *Malagma adverſus phymata.*

Diſcutit etiam omne tuberculum, quod φῦμα vocatur, id, quod habet calcis, ſpumæ nitri, piperis rotundi, ſingulorum P. I. *.

I. *. galbani P. II. *. ſalis P. IV. *. quæ excipiuntur cerato ex roſa facto.

21. *Malagma ad ſupprimendū omne, quod abſcedit.*

Supprimit quoque omne, quod abſcedit, id, in quo eſt galbani, fabæ freſſæ, ſingulorum P. I. *. myrrhæ, thuris, corticis ex radice capparis, ſingulorum P. IV. *. Satiſque omniā abſcedentia digerit murex combuſtus, & bene contritus, aceto ſubinde adjecto.

22. *Malagma ad ſanguinem ſupprimendum.*

At, ſi plus ſatis ſanguis ſubit, recte imponitur, quod adverſus phymata quoque poteſt. Conſtat ex his: bdellii, ſtyracis, ammoniaci, galbani, reſinæ & aridæ & liquidæ pineæ; item ex lentiſci, thuris, iridis, ſingulorum P. II. *.

23. *Malagma ad carcinomata & phymata lenienda.*

Carcinomata vero & phymata commode his leniuntur: galbani, viſci, ammoniaci, reſinæ terebinthinæ ſingulorum P. I. *. ſevi taurini P. *. ſemis, fecis combuſtæ quam maxima portione, dum id ſiccius non faciat, quam eſſe malagma oportet.

24. *Malagma ad faciem contuſam ejuſque livorem.*

Quod ſi facie contuſa livor ſubcruentus eſt, hæc compoſitio nocte & die impoſita tollit. Ariſtolochiæ, thapſiæ, ſingulorum P. II. *. bdellii, ſtyracis, ammoniaci thymiamatis, galbani, reſinæ aridæ, & ex lentiſco liquidæ, thuris maſculi, iridis Illyricæ, ceræ, ſingulorum P. IV. *. Eidem faba quoque impoſita proficit.

25.

25. Malagmata ἀναστομωτικὰ ad aperiendum.

Sunt etiam quædam malagmata, quæ ἀναστομωτικὰ Græci vocant, quoniam aperiendi vim habent. Quale eſt, quod ex his conſtat: piperis longi, ſpumæ nitri, ſingulorum P. II. *. eryſimi P. IV. *. quæ cum melle miſcentur. Idoneaque etiam ſtrumæ aperiendæ ſunt. Ejus generis, vehementiuſque ex his eſt, quod habet calcis P. IV. *. piperis grana ſex, nitri, ceræ, ſingulorum P. X. *. 282.
mellis P. III. *. olei heminam.

26. Miconis Malagma, ad reſolvendum aperiendumque ac purgandum.

Miconis quoque eſt, quod reſolvit, aperit, purgat. Habet alcyonium, ſulphur, nitrum, pumicem, pari pondere; quibus tantum picis, & ceræ adjicitur, ut fiat cerati craſſitudo.

27. Malagma ad oſſa & nervos.

Ad oſſa autem Ariſtogenis, fit ex his: ſulphuris P. I. *. reſinæ terebinthinæ, nitri ſpumæ, & ex ſcilla partis interioris, plumbi eloti, ſingulorum P. II. *. thuris fuliginis P. VIII. *. ficus aridæ quam pinguiſſimæ, ſevi taurini, ſingulorum P. VIII. *. ceræ P. XII. *. iridis Macedonicæ P. VI. *. ſeſami fricti acetabulum. maximeque nervis & articulis malagma hoc convenit.

28. Malagma Euthyclei ad articulos, & ad omnem dolorem.

Euthyclei quod eſt, & ad articulos, & ad omnem dolorem, & ad veſicæ, & ad recenti cicatrice contractos articulos, quas ἀγκύλας Græci nominant, conveniens, habet fuligi-

Digitized by Google

liginis thuris acetabulum, reſinæ tantundem, galbani ſine ſurculis ſeſcunciam, ammoniaci, bdellii, ſingulorum P. *. ceræ P. *. ſemis. Aliud item fit, quod habet iridis, ammoniaci, galbani, nitri, ſingulorum P. xiv. *. reſinæ liquidæ P. vi. *. ceræ P. xvi. *.

29. *Malagma Soſagoræ ad dolores articulorum.*

Ad dolores articulorum Soſagoræ: plumbi combuſti, papaveris lachrymæ, corticis hyoſcyami, ſtyracis, peucedani, ſevi, reſinæ, ceræ par pondus.

30. *Chryſippi Malagma, ad idem valens.*

Eſt & Chryſippi: reſinæ liquidæ, ſandarachæ, piperis, ſingulorum P. xii. *. quibus ceræ paululum adjicitur.

31. *Cteſiphontis Malagma ad idem valens, & ad parotidas, & phymata, & ſtrumam.*

Cteſiphontis: ceræ Creticæ, reſinæ terebinthinæ, nitri quam ruberrimi, ſingulorum P. *. ſemis, olei cyathi tres. Sed id nitrum ante per triduum, inſtillata aqua, teritur, & cum ſextario ejus incoquitur, donec omnis humor conſumatur. Prodeſt vero ea compoſitio etiam ad parotidas, phymata, ſtrumam, omnemque coitum humoris emolliendum.

32. *Malagma ad articulos.*

Ad articulos, fici quoque aridæ partem nepetæ miſtam; vel uvam taminiam ſine ſeminibus cum pulegio recte aliquis imponit.

33. *Malagma Ariſtonis, adverſus podagras, & recentia phymata, & omnes dolores.*

Eadem podagræ præſidio ſunt. Sed ad

eam

eam fit Ariſtonis quoque, quod habet nardi, cinnamomi, caſſiæ, chamæleontis, junci rotundi, ſingulorum P. viii. *. ſevi caprini ex irino liquati P. xx. *. iridis P. i. *. quæ in aceto quam acerrimo jacere per xx. dies debet. Idem autem etiam recentia phymata doloreſque omnes diſcutit.

34. *Theoxeni Malagma ad pedum dolores.*

At Theoxenus ad pedum dolores, ſevi a renibus partem tertiam, ſalis partes duas miſcebat, hiſque membranulam illitam imponebat; tum ſuperinjiciebat ammoniacum thymiama in aceto liquatum.

35. *Numenii Malagma ad podagram, cæteroſque articulos induratos.*

At Numenius podagram, cæteroſque articulos induratos hoc molliebat: abrotoni, roſæ aridæ, papaveris lachrymæ, ſingulorum P. iii. *. reſinæ terebinthinæ P. iv. *. thuris, ſpumæ nitri, ſingulorum P. viii. *. iridis, ariſtolochiæ, ſingulorum P. xii. *. ceræ P. iii. *. quibus adjicitur cedriæ cyathus unus, olei laurini cyathi tres, olei acerbi ſextarius.

36. *Dexii Malagma, ſi quando callus in articulis increvit.*

Si quando autem in articulis callus increvit, Dexius docuit imponere, calcis P. iv. *. ceruſſæ P. viii. *. reſinæ pineæ P. xx. *. piperis grana xxx. ceræ P. ii. *. Quibus, dum contunduntur, hemina vini lenis inſtillatur.

CAP. XIX.

De Emplaſtris, [a]

Ex emplaſtris autem nulla majorem uſum præſtant, quam quæ cruentis protinus vulneribus injiciuntur. ἔναιμα Græci vocant. Hæc enim reprimunt inflammationem, niſi magna vis eam cogit; atque tum illius quoque impetum minuunt, & glutinant vulnera, quæ id non patiuntur, & cicatricem iiſdem inducunt. Conſtant autem ex medicamentis non pinguibus, ideoque ἀλίπαντα a Græcis nominantur.

1. *Barbarum Emplaſtrum nigrum, quod cruentis protinus vulneribus injicitur.*

Optimum ex his eſt, quod Barbarum [b] nominatur. Habet enim æruginis raſæ P. XII. *. ſpumæ argenti P. XX. *. aluminis, picis aridæ, reſinæ pineæ aridæ, ſingulorum P. I. *. quibus adjiciuntur olei & aceti ſingulæ heminæ.

2. *Choacon Emplaſtrum nigrum, ad idem valens.*

Alterum ad idem, quod Choacon vocant, habet ſpumæ argenti P. X. *. reſinæ aridæ tantundem. ſed ſpuma prius ex tribus olei heminis coquitur. His duobus emplaſtris color niger eſt. qui fere talis fit, ex pice atque reſina: ut ex bitumine nigerrimus; ex ærugine, aut æris ſquama, viridis; ex minio ruber; ex ceruſſa, albus.

3. *Baſilicon Emplaſtrum nigrum ad idem.* [c]

Paucæ admodum compoſitiones ſunt, in quibus aliquid miſturæ varietas novat. Ergo id quoque nigrum eſt, quod βασιλικὸν nomi-

a *P. Ægineta VII.* 17. b *Scribon. Larg. c. LXXVII. c.* 207. c *Oribaſ. Synopſ. III.*

nominatur. Habet opopanacis P. I. *. galbani P. II. *. picis, & reſinæ, ſingulorum P. x. *. olei dimidium cyathum.

4. *Smaragdinum Emplaſtrum ad idem.*

At, quod perviride eſt, Smaragdinum appellatur. in quo ſunt reſinæ pineæ P. III. *. ceræ P. I. *. æruginis P. *. ſemis, thuris pollinis P. II. *. olei tantundem, & aceti, quo pollen & ærugo in unum cogantur.

5. *Emplaſtrum rufum ad idem.* d

Eſt etiam coloris fere rufi, quod celeriter ad cicatricem vulnera perducere videtur. Habet thuris P. I. *. reſinæ P. II. *. ſquamæ æris P. III. *. ſpumæ argenti P. XX. *. ceræ P. C. *. olei heminam.

6. *Παρακολλητικὸν Emplaſtrum ad idem.*

Præterea eſt, quod παρακολλητικὸν a glutinando vocant. Conſtat ex his: bituminis, aluminis ſciſſilis P. IV. *. ſpumæ argenti P. IV. *. & olei veteris hemina.

7. *Cephalicum Emplaſtrum Philotæ, capiti conveniens.*

Præterea ſunt quædam generis ejuſdem, quæ, quia capitibus fractis maxime conveniunt, κεφαλικὰ a Græcis nominantur. Philotæ compoſitio habet terræ Eretriæ, chalcitidis, ſingulorum P. IV. *. myrrhæ, æris combuſti, ſingulorum P. X. *. ichthyocollæ P. VI. *. æruginis raſæ, aluminis rotundi, miſyos crudi, ariſtolochiæ, ſingulorum P. VIII. *. ſquamæ æris P. XX. *. thuris maſculi P. II. *. ceræ P. I. *. roſæ, & olei acerbi, ternos cyathos, aceti quantum ſatis eſt, dum arida ex eo conteruntur.

a *Scribon. Larg. c.* LXXXIII.

8. *Emplaſtrum viride ad idem valens.*

Aliud ad idem viride. Habet æris combuſti, ſquamæ æris, myrrhæ, ichthyocollæ, ſingulorum P. VI.*. miſyos crudi, æruginis raſæ, ariſtolochiæ, aluminis rotundi, ſingulorum P. VIII.*. ceræ P. VI.*. olei heminam, aceti quod ſatis ſit.

9. *Tetrapharmacum Emplaſtrum, ad pus movendum.* e

Puri autem movendo non aliud melius, quam quod expeditiſſimum eſt, & † τετραφάρμακον a Græcis nominatur. Habet pares portiones ceræ, picis, reſinæ, ſevi taurini; ſi id non eſt, vitulini.

10. *Enneapharmacum Emplaſtrum, ad pus movendum, & ad purgandum valens.*

Alterum ad idem, ‡ ἐννεαφάρμακον nominatur; quod magis purgat. Conſtat ex novem rebus, cera, melle, ſevo, reſina, myrrha, roſa, medulla vel cervina vel vitulina vel bubula, œſypo, butyro. Quorum quoque pondera paria miſcentur.

11. *Emplaſtra, quibus utriuſque rei facultas eſt.*

Sunt autem quædam emplaſtra, quibus utriuſque rei facultas eſt. quæ, niſi ſingula habenda ſit, meliora ſunt; alias deteriora, nec, niſi cum utraque opus eſt, aut in ſingulis ſingulorum inopia, utenda veniunt: ſed in copia rejicienda ſunt; his potius adhibitis, quæ id proprie, quod eo tempore opus eſt, conſequuntur. Exempli cauſa duo proponam.

Attalum Emplaſtrum ad vulnera.

Eſt igitur ad vulnera Attalum: quod habet

e *Scribon. Larg. cap.* LXXXI. *c.* 211. † *Caſaub. ad Spartiani Adrianum c.* 21. *pag.* 192. ‡ *Idem ibidem & pag.* 232.

bet ſquamæ æris P. VI. *. thuris fuliginis P. XV. *. ammoniaci tantundem, reſinæ terebinthinæ liquidæ P. XXV. *. ſevi taurini tantundem, aceti heminas tres, olei ſextarium.

Judæi Emplaſtrum, fracto capiti accommodatum.

At inter ea, quæ fracto capiti accommodantur, habent quidam id, quod ad authorem Judæum [f] refertur. Conſtat ex his: ſalis P. IV. *. ſquamæ æris rubri, æris combuſti, ſingulorum P. XII. *. ammoniaci thymiamatis, thuris fuliginis, reſinæ aridæ, ſingulorum P. VI. *. reſinæ Colophoniæ, ceræ, ſevi vitulini curati, ſingulorum P. XX. *. additur aceti ſeſquicyathus, olei minus 271, 8.
cyatho †. Quæ τεθεραπευμένα Græci appellant, nos curata vocamus; cum ex ſevo puta omnes membranulæ diligenter exemptæ ſunt, aut ex alio medicamento.

12. *Emplaſtra ἐπισπαστικά.* g

Sunt etiam quædam emplaſtra nobilia ad extrahendum. quæ ipſa quoque ἐπισπαστικά nominantur. Quale eſt, quod, quia lauri baccas habet, διὰ δαφνίδων appellatur. In eo eſt, reſinæ terebinthinæ P. X. *. nitri, ceræ, picis aridæ, baccarum lauri, ſingulorum P. XX. *. olei paululum. Quoties autem baccam, aut nucem, aut ſimile aliquid poſuero, ſcire oportebit, antequam expendatur, ei ſummam pelliculam eſſe demendam.

13. *Aliud, διὰ δαφνίδων, ad extrahendum, & pus movendum.*

Aliud eodem nomine, quod puri quoque movendo eſt. Sevi vitulini, ammo-

f *Aëtius Tetrab. IV. Serm. III. 14.* † *Rhodius de Ponderib. & Menſur. p. 35.* g *Scribon. Larg. cap. LXXXVI.*

niaci thymiamatis, picis, ceræ, nitri, baccarum lauri, reſinæ aridæ, ariſtolochiæ, pyrethri, pares portiones.

14. *Philocratis Emplaſtrum, ad extrahendum, & pus movendum.*

Præter hæc, eſt Philocratis: quod habet ſalis ammoniaci P. VII. *. ariſtolochiæ P. VIII. *. ceræ, reſinæ terebinthinæ, fuliginis thuris, ſingulorum P. XV. *. ſpumæ argenti P. XXXII. *. Quibus, ut pus quoque moveant, iridis P. III. *. galbani P. VI. *. adjiciuntur.

15. *Ῥυπῶδες Emplaſtrum, ad extrahendum.*

Optimum tamen ad extrahendum eſt id quod a ſimilitudine ſordium *ῥυπῶδες* Græci appellant. Habet myrrhæ, croci, iridis, propolis, bdellii, capitulorum punici mali, aluminis ſciſſilis & rotundi, miſyos, chalcitidis, atramenti ſutorii cocti, opopanacis, ſalis ammoniaci, viſci, ſingulorum P. IV. *. ariſtolochiæ P. VIII. *. ſquamæ æris P. XVI. *. reſinæ terebinthinæ P. LXXV. *. ceræ, & ſevi vel taurini vel hircini, ſingulorum P. C. *.

16. *Emplaſtrum Hecatæi, ad extrahendum.*

Hecatæo quoque authore emplaſtrum generis ejuſdem fit ex his: galbani P. II. *. fuliginis thuris P. IV. *. picis P. VI. *. ceræ, & reſinæ terebinthinæ, ſingulorum P. VIII. *. quibus paulum irini unguenti miſcetur.

17. *Alexandrinum Emplaſtrum viride, ad extrahendum.*

Valenſque ad idem emplaſtrum viride Ale-

Alexandrinum eſt. Habet aluminis ſciſſilis P. VIII. *. ſalis ammoniaci P. VII. *. ſquamæ æris P. XVI. *. myrrhæ, thuris, ſingulorum P. XVIII. *. ceræ P. cl. *. reſinæ Colophoniæ aut pineæ P. cxc. *. olei heminam, aceti ſextarium.

18. *De Emplaſtris exedentibus.*

Quædam autem ſunt emplaſtra exedentia, quæ σηπτικὰ Græci vocant. quale eſt id, quod habet reſinæ terebinthinæ, fuliginis thuris, ſingulorum P. II. *. ſquamæ æris P. I. *. ladani P. II. *. aluminis tantundem, ſpumæ argenti P. IV. *.

19. *Emplaſtrum, quod exeſt corpus, oſſa reſolvit, & supercreſcentem carnem coercet.*

Exeſt etiam vehementer corpus, atque oſſa quoque reſolvit, & ſupercreſcentem carnem coercet id, quod habet ſpumæ argenti, ſquamæ æris, uncias ſingulas; nitri ignem non experti, lapidis Aſii, ariſtolochiæ P. ſextantes †, ceræ, reſinæ terebinthinæ, thuris, olei veteris, atramenti ſutorii, ſalis ammoniaci P. ſemis, æruginis raſæ P. ‡ beſſem, aceti ſcillitici heminam, vini aminæi tantundem.

20. *Emplaſtra adverſus morſus, & alia recentiora vulnera.*

Emplaſtrum Diogenis nigrum.

Sunt etiam adverſus morſus quædam accommodata; quale eſt Diogenis nigrum: quod habet bituminis, ceræ, reſinæ pineæ aridæ, ſingulorum P. XX. *. ſpumæ argenti P. C. *. olei § ſextarium. Aut in quo ſunt ſquamæ æris P. IV. *. ceruſſæ, & æruginis raſæ ſin-

† *Jo. Rhodius de Ponderib. pag.* 13. ‡ *Idem ibidem p.* 11. 12. § *Idem ibidem pag.* 27.

ſingulorum P. viii. *. ammoniaci P. xii. *. ceræ, reſinæ pineæ, ſingulorum P. xxv. *. ſpumæ argenti P. c. *. olei ſextarium. Aut in quo ſunt ſquamæ æris P. xiv. *. galbani P. vi. *. ceruſſæ, & æruginis raſæ, ſingulorum P. viii. *. ammoniaci P. xii. ceræ, reſinæ pineæ, ſingulorum P. lv. *. ex quibus ſpuma argenti concoquitur.

21. *Epheſium Emplaſtrum rubrum, ad idem valens.*

Rubrum quoque emplaſtrum, quod Epheſium vocatur, huc aptum eſt. Habet reſinæ terebinthinæ P. ii. *. galbani P. iv. *. minii ſinopici P. vi. *. thuris fuliginis P. vi. *. ceræ P. viii. *. ſpumæ argenti P. lvi. *. olei veteris heminam.

22. *Aliud Emplaſtrum, ad idem valens.*

Item id, quod ex his conſtat; ſquamæ æris, thuris fuliginis, ſingulorum P. iv. *. galbani P. vi. *. ſalis ammoniaci P. xii. z. *. ceræ P. xxv. *. olei tribus heminis. Hæc autem aliis quoque recentioribus vulneribus recte imponuntur.

23. *Λευκὰ Emplaſtra, non gravibus vulneribus accommodata, & maxime ſenilibus.*

Sunt etiam alba lenia, λευκὰ Græci vocant, fere non gravibus vulneribus accommodata, præcipueque ſenilibus. Quale eſt quod habet ceruſſæ P. iii. *. ſevi vitulini curati, & ceræ, ſingulorum P. lviii. *. olei heminas tres, ex quibus ea ceruſſa coquitur.

24. *Elephantinum Emplaſtrum.* a

Aliud, quod habet ceruſſæ P. xx. *. ceræ

P. lv. *.

a *Oribaſ. Synopſ. l.* iii.

P. IV. *. olei heminam, aquæ ſextarium. Quæ quoties adjiciuntur ceruſſæ vel ſpumæ argenti, ſcire licet, illa ex his coquenda eſſe. Eſt autem ea percandida compoſitio, quæ ſupra poſita eſt, ideoque elephantina nominatur.

25. *Lenia Emplaſtra.*

Lenia quoque quædam emplaſtra ſunt, quæ *b* λιπαρὰ fere Græci nominant; ut id quod habet minii P. IV. *. ſpumæ argenti P. XXV. *. ceræ, & adipis ſuillæ, ſingulorum P. XXXV. *. vitellos ovorum quatuor.

26. *Emplaſtrum lene.*

Alia compoſitio generis ejuſdem: ceræ, reſinæ terebinthinæ, ſingulorum P. V. *. ceruſſæ P. VIII. *. ſpumæ argenti, plumbi retrimenti, (σκωρίαν μολύβδου Græci vocant) 247, ſingulorum P. X. *. cicini olei, & myrtei, 34. ſingulorum heminæ tertia.

27. *Archagathi Emplaſtrum lene.*

Alia, quæ ad authorem Archagathum refertur: miſyos cocti, æris combuſti, ſingulorum P. IV. *. ceruſſæ coctæ P. VIII. *. reſinæ terebinthinæ P. X. *. ſpumæ argenti P. VI. *.

28. *Emplaſtra ejuſdem generis, ad leniendum apta.*

Etiamnum generis ejuſdem: ſpumæ argenti, ceræ, adipis ſuillæ, ſingulorum P. XXVII. *. vitelli cocti, roſæ hemina. Aut compoſitio hæc: cerati ex oleo myrteo facti partes tres, adipis ſuillæ pars quarta, paululum ex plumbi retrimento. Aut hæc compoſitio: ſpumæ argenti *c* ſelibra, ex olei hemina, & aquæ marinæ altera, cocta do-

nec

b *Plin.* XXIII. 9. *&* XXXIII. 6. c *Rhodius de Ponderib. pag.* 12.

nec bullire deſierit, cui paulum ceræ ſit adjectum. Aut hæc: pares portiones ceræ, ſevi, ſtibii, ſpumæ argenti, ceruſſæ.

CAP. XX.
De Paſtillis.

Et primo de his, qui ad recentia vulnera glutinanda, ſanandaque apti ſunt.

PASTILLI quoque facultates diverſas habent. Sunt enim ad recentia vulnera glutinanda ſanandaque apti. Qualis eſt, qui habet chalcitidis, miſyos, ſpumæ nitri, floris æris, gallæ, aluminis ſciſſilis modice cocti, ſingulorum P. I. *. æris combuſti, capitulorum mali punici, ſingulorum P. III. *. Hunc oportet diluere aceto, ac ſic, ubi vulnus glutinandum eſt, illinere. At, ſi nervoſus aut muſculoſus is locus eſt, commodius eſt cerato miſcere, ſic ut illius octo partes, nona hujus ſit.

1. *Alius Paſtillus ad glutinanda vulnera.*

Alius ad idem. Conſtat ex his: bituminis, aluminis ſciſſilis, ſingulorum P. I. *. æris combuſti P. IV. *. ſpumæ argenti P. XI. *. olei ſextario.

2. *De Sphragide Paſtillo, quem Polyidas confecit ad glutinandum vulnus.*

Sed longe Polyidæ *d* celeberrimus eſt: σφραγίς autem nominatur. Qui habet aluminis ſciſſilis P. IV. *. atramenti ſutorii P. II. *. myrrhæ P. V. *. aloes tantundem, capitulorum punici mali, fellis taurini, ſingulorum P. VI. *. quæ contrita vino auſtero excipiuntur.

3. *Paſtil-*

d *Cælius Aurelian. de Acut. Morb. III. 3.*

3. Paſtillus ad ulcera ſordida, & nigritiem in auribus, naribus, & in obſcœnis partibus, inflammationeſque eorum.

Ad ulcera ſordida, & nigritiem in auribus, naribus, obſcœnis partibus, inflammationeſque eorum: chryſocollæ P. I. *. atramenti ſutorii, aluminis ſciſſilis, ſingulorum P. II. *. halicacabi corticis P. IV. *. minii P. VI. *. ſpumæ argenti P. XII. *. ceruſſæ P. XVI. *. quæ ex aceto coguntur, &, ubi utendum eſt, diluuntur.

4. Paſtillus Andronis ad uvam inflammatam, ad naturalia ſordida, etiam cancro laborantia.

Andronis *e* vero eſt ad uvam inflammatam, ad naturalia ſordida, etiam cancro laborantia: gallæ, atramenti ſutorii, myrrhæ, ſingulorum P. I. *. ariſtolochiæ, aluminis ſciſſilis, ſingulorum P. II. *. capitulorum punici mali P. XXV. *. ex paſſo coactorum &, cum uſus exigit, aceto vel vino dilutorum, prout valentius aut levius vitium eſt, cui medendum eſt.

5. Paſtillus ad fiſſa ani, vel ora venarum fundentia ſanguinem, vel cancrum.

Proprie autem ad ani fiſſa, vel ora venarum fundentia ſanguinem, vel cancrum valet: æruginis P. II. *. myrrhæ P. IV. *. gummi P. VIII. *. thuris P. XII. *. ſtibii, lacrhymæ papaveris, acaciæ, ſingulorum P. XVI. *. quæ ex vino & teruntur, & in ipſo uſu deliquantur.

6. Paſtillus ad expellendum calculum ex veſica.

Expellere autem ex veſica cum urina calculum videtur hæc compoſitio: caſſiæ,

croci,

e *Oribaſ. Synopſ. III. Galen. de Comp. Med. ſecund. loc. III.* 3.

croci, myrrhæ, coſti, nardi, cinnamomi, dulcis radicis, balſami, hyperici pares portiones conteruntur; deinde vinum lene inſtillatur, & paſtilli fiunt, qui ſinguli habeant P. I. *. hique ſinguli quotidie mane jejuno dantur.

CAP. XXI.

De Peſſis.

HÆC tria compoſitionum genera, id eſt, quæ in malagmatis, emplaſtris, paſtilliſque ſunt, maximum præcipueque varium uſum præſtant. Sed alia quoque utilia ſunt: ut ea quæ fœminis ſubjiciunt. πεσσοὺς Græci vocant. Eorum hæc proprietas eſt: medicamenta compoſita molli lana excipiuntur, eaque lana naturalibus conditur.

1. *Ad ſanguinem evocandum.*

Ad ſanguinem autem evocandum, cauneis duabus adjicitur nitri P. I. *. aut allii ſemen conteritur, adjicitur myrrhæ paululum, & unguento ſuſino miſcetur. Aut cucumeris ſylveſtris pars interior ex lacte muliebri diluitur.

2. *Ad vulvam molliendam.*

Ad vulvam molliendam, ovi vitellus, & fœnum Græcum, & roſa, & crocum temperantur. Aut elaterii P. III. *. ſalis tantundem, uvæ taminiæ P. VI. *. melle excipiuntur.

3. *Alia Peſſi compoſitio, ad idem valens.*

Aliud Boetho *a* authore: quod habet croci, reſinæ terebinthinæ, ſingulorum P. IV. *. myr-

a *Ejus meminit Cicero de Divin. II. 21.*

myrrhæ P. III. *. roſæ P. I. *. ſevi vitulini P. III.*. ceræ P. II. *. miſcentur.

4. *Ad inflammationes vulvæ Numenii Peſſus.*

Optima autem adverſus inflammationes vulvæ Numenii compoſitio eſt, quæ habet croci P. III. *. ceræ P. I. *. butyri P. VIII.*. adipis anſerinæ P. XII.*. vitellos coctos duos, roſæ minus cyatho. 263,

5. *Ad ejiciendum e vulva infantem mortuum.* 15.

Si vero infans intus deceſſit, quo facilius ejiciatur, malicorium ex aqua terendum, eoque utendum eſt.

6. *Si mulier vitio locorum concidit, qua curatione utendum ſit.*

Si concidere vitio locorum mulier ſolet, cochleæ cum teſtis ſuis comburendæ, conterendæque, deinde his mel adjiciendum.

7. *Si mulier non comprehendit.*

Si non comprehendit, adeps leonina ex roſa mollienda eſt. *V. ſupra* xvii, 28.

CAP. XXII.

De medicamentis, quibus aridis utimur.

1. *Ad carnem ſupercreſcentem exedendam.*

QUÆDAM miſturæ medicamentorum ſunt, quibus aridis neque coactis utimur ſic, ut inſpergamus; aut cum aliquo liquido mixta illinamus: quale eſt, ad carnem ſupercreſcentem exedendam, quod habet ſquamæ æris, fuliginis thuris, ſingulorum P. I. *. æruginis P. II. *. Hæc autem eadem cum melle purgant ulcera; & cum cera, implent. Miſy quoque & galla, ſi paribus portionibus miſceantur, corpus conſumunt: eaque vel arida inſper-

ſpergere licet, vel excepta cadmia illinire.

2. *Ad putrem carnem continendam, ne ultra ſerpat, eamque leniter exedendam, plures compoſitiones.*

Putrem vero carnem continet, neque ultra ſerpere patitur, & leniter exeſt, mel vel cum lenticula, vel cum marrubio, vel cum oleæ foliis, ante ex vino decoctis. Item ſertula campana in mulſo cocta, deinde contrita. Aut calx cum cerato. Aut amaræ nuces cum allio, ſic ut hujus pars tertia ſit, paululumque his croci adjiciatur. Aut quod habet ſpumæ argenti P. VI. *. cornu bubuli combuſti P. XII. *. olei myrtei, & vini cyathos ternos. Aut quod ex his conſtat: floris punici mali, atramenti ſutorii, aloes, ſingulorum P. II. *. aluminis ſciſſilis, thuris, ſingulorum P. IV. *. gallæ P. VIII. *. ariſtolochiæ P. X. *. Vehementius idem facit, etiam adurendo, auripigmentum cum chalcitide, & aut nitro, aut calce, aut charta combuſta. Item ſal cum aceto. Vel ea compoſitio, quæ habet chalcitidis, capitulorum mali punici, aloes, ſingulorum P. II. *. aluminis ſciſſilis, thuris, ſingulorum P. IV. *. gallæ P. VIII. *. ariſtolochiæ. P. X. *. mellis quantum ſatis ſit ad ea cogenda. Vel cantharidum, ſulphuris, ſingulorum P. I. *. lolii P. III. *. quibus adjicitur picis liquidæ quantum ſatis eſt ad jungendum. Vel chalcitis quoque cum reſina & ruta mixta: aut cum eadem reſina diphryges; aut uva taminia cum pice liquida. Idem vero poſſunt & feces vini combuſtæ, & calcis & nitri

pares

pares portiones. Vel aluminis ſciſſilis P. I. thuris, ſandarachæ, nitri, ſingulorum P. I. *. gallæ P. VIII. *. ariſtolochiæ P. X. *. mellis quantum ſatis eſt.

3. *Heræ compoſitio.* a

Eſt etiam Heræ compoſitio, quæ habet myrrhæ, chalcitidis, ſingulorum P. II. *. aloes, thuris, aluminis ſciſſilis, ſingulorum P. IV. *. ariſtolochiæ, gallæ immaturæ, ſingulorum P. VIII. *. malicorii contriti P. XX. *.

4. *Judæi compoſitio.*

Eſt & Judæi: in qua ſunt calcis partes duæ, nitri quam ruberrimi pars tertia: quæ urina impuberis pueri coguntur, donec ſtrigmenti craſſitudo ſit. Sed ſubinde is locus, cui id illinitur, madefaciendus eſt.

5. *Jollæ compoſitio.*

At Jollas, chartæ combuſtæ, ſandarachæ, ſingulorum P. I. *. calcis P. II. P. auripigmenti tantundem miſcebat.

6. *Ad ſanguinis profluvia vel ex membrana cerebri, vel aliis locis; & ad cancrum, & ad inducendam cicatricem, & ad coercendam carnem increſcentem.*

Si vero ex membrana, quæ ſuper cerebrum eſt, profluit ſanguis, vitellus combuſtus & contritus inſpergi debet. Si ex alio loco ſanguinis profluvium eſt, auripigmenti, ſquamæ æris, ſingulorum P. I. *. ſandarachæ P. II. *. marmoris cocti P. IV. *. inſpergi debent. Eadem cancro quoque obſiſtunt. Ad inducendam cicatricem, ſquamæ æris, thuris fuliginis, ſingulorum

S P. II. *.

a *Oribaſ. Synopſ. Lib. III. de* Paſtillis.

P. II. *. calcis P. IV. P. Eadem increſcentem quoque carnem coercent.

7. Timæi compoſitio ad ignem ſacrum, vel cancrum.

Timæus autem ad ignem ſacrum, & ad cancrum his utebatur: myrrhæ P. II. *. thuris, atramenti ſutorii, ſingulorum P. III. *, ſandarachæ, auripigmenti, ſquamæ æris, ſingulorum P. IV. *. gallæ P. VI. *. ceruſſæ combuſtæ P. VIII. *. Eadem vel arida inſperſa, vel melle excepta idem præſtant.

8. Ad ſternutamenta excitanda.

Sternutamenta vero & albo veratro, vel ſtruthio conjecto in nares excitantur. vel his miſtis. piperis, veratri albi, ſingulorum P. *. III. caſtorei P. I. *. ſpumæ nitri P. II. *. ſtruthii P. III. *.

9. Gargarizationes quibus fieri debeant.

Gargarizationes autem aut lævandi cauſa fiunt, aut reprimendi, aut evocandi. Lævant, lac, cremor vel ptiſanæ, vel furfurum. Reprimit autem aqua, in qua vel lenticula, vel roſa, vel rubus, vel cotoneum malum, vel palmulæ decoctæ ſunt. Evocant, ſinapi, piper.

CAP. XXIII.

De Antidotis, & quibus malis opitulentur.

ANTIDOTA raro, ſed præcipue interdum neceſſaria ſunt, quia graviſſimis caſibus opitulantur. Ea recte quidem dantur colliſis corporibus vel per ictus, vel ubi ex alto deciderunt, vel in viſcerum, late-

laterum, faucium, interiorumque partium doloribus. Maxime autem deſideranda ſunt adverſus venena, vel per morſus, vel per cibos, aut potiones noſtris corporibus inſerta.

1. Compoſitio antidoti.

Unum eſt, quod habet lachrymæ papaveris P. *. z. acori, malabathri P. v. *. iridis Illyricæ, gummi, ſingulorum P. II. *. aniſi P. III. *. nardi Gallici, foliorum roſæ aridorum, cardamomi, ſingulorum P. IV. *. petroſelini P. *. III. z. trifolii P. v. *. caſſiæ nigræ, ſilis, bdellii, carpobalſami, ſeminis papaveris albi, ſingulorum P. *. z. ſtyracis P. *. v. z. myrrhæ, opopanacis, nardi Syri, thuris maſculi, hypociſtidis ſucci, ſingulorum P. VI. *. caſtorei P. VI. *. coſti, piperis albi, galbani, reſinæ terebinthinæ, croci, floris junci rotundi, ſingulorum P. VI. *. z. dulcis radicis P. VIII. *. z. quæ melle vel paſſo excipiuntur.

2. *Aliud antidotum,* [a] *Ambroſia nominatum; quod Zopyrus Ptolemæo regi compoſuit.*

Alterum, quod Zopyrus regi Ptolemæo dicitur compoſuiſſe, atque Ambroſiam nominaſſe, ex his conſtat: coſti, thuris maſculi, ſingulorum P. v. *. piperis albi P. *. z. floris junci rotundi P. II. *. cinnamomi P. III. *. caſſiæ nigræ P. IV. *. croci Cilicii P. *. IV. z. myrrhæ, quam ſtacten nominant, P. v. *. nardi Indici P. *. v. z. quæ ſingula contrita melle cocto excipiuntur: deinde, ubi utendum eſt, id, quod [b] Ægyptiæ fabæ magnitudinem impleat, in potione vini diluitur.

S 2 3. *An-*

a *Ambroſiæ Junii Criſpi meminit Marcellus de Medic. cap.* XXIII. *pag.* 345. b *Rhodius de Ponderib. p.* 25.

3. *Antidotum Mithridatis*. c

Nobiliſſimum autem eſt Mithridatis. quod quotidie ſumendo rex ille dicitur adverſus venenorum pericula tutum corpus ſuum reddidiſſe. In quo hæc ſunt: coſti P. *. z. acori P. v. *. hyperici, cumini, ſagapeni, acaciæ ſucci, iridis Illyricæ, cardamomi, ſingulorum P. II. *. aniſi P. III. *. nardi Gallici, gentianæ radicis, aridorum roſæ foliorum, ſingulorum P. IV. *. papaveris lachrymæ, petroſelini, ſingulorum P. *. IV. z. caſſiæ, ſileris, lolii, piperis longi, ſingulorum P. VI. *. ſtyracis P. *. V. z. caſtorei, thuris, hypociſtidis ſucci, myrrhæ, opopanacis, ſingulorum P. VI. *. malabathri folii P. VI. *. floris junci rotundi, reſinæ terebinthinæ, galbani, dauci Cretici ſeminis, ſingulorum P. *. V. z. nardi, opobalſami, ſingulorum P. *. VI. z. thlaſpis P. *. VI. radicis Ponticæ P. VII. *. croci, zinziberis, cinnamomi, ſingulorum P. *. VIII. Hæc contrita melle excipiuntur, & adverſus venenum, quod magnitudinem nucis Græcæ impleat, ex vino datur. In cæteris autem affectibus corporis pro modo eorum, vel quod d Ægyptiæ fabæ, vel ervi magnitudinem impleat, ſatis eſt.

CAP. XXIV.

De Acopis. a

1. *Acopum nervis utile*.

ACOPA quoque utilia nervis ſunt. Quale eſt, quod habet floris junci rotundi P. *. II. zz. coſti, junci quadrati,

c *Plin. H. N. XXIII. 8.* d *J. Rhodius de Ponderib. p.* 26. a *Scribon. Larg. cap. CLIV. c.* 26.

dratì, lauri baccarum, ammoniaci, cardamomi, ſingulorum P. *. IV. z. myrrhæ, æris combuſti, ſingulorum P. VII. *. iridis Illyricæ, ceræ, ſingulorum P. IV. *. Alexandrini calami, junci rotundi, aſpalathi, xylobalſami, ſingulorum P. XVIII. *. ſevi P. I. *. unguenti irini cyathum.

2. *Acopum Elæodes, nervis utile.*

Alterum, quod ἐλαιῶδες vocant, hoc modo fit: ceræ P. *. z. olei tantundem, reſinæ terebinthinæ ad nucis juglandis magnitudinem; ſimul incoquuntur: deinde infuſa in mortario teruntur, inſtillaturque ſubinde quam optimi mellis acetabulum, tum irini unguenti, & roſæ terni cyathi.

3. Ἔγχριστα *ad ulcera purganda & implenda.*

Ἔγχριστα autem Græci vocant liquida, quæ illinuntur. Quale eſt, quod fit ad ulcera purganda & implenda, maxime inter nervos, paribus portionibus inter ſe mixtis, butyri, medullæ vitulinæ, ſevi vitulini, adipis anſerinæ, ceræ, mellis, reſinæ terebinthinæ, roſæ, olei cicini. Quæ ſeparatim omnia liquantur, deinde liquida miſcentur, & tum ſimul teruntur. Et hoc quidem magis purgat: magis vero emollit, ſi pro roſa cyprus infunditur.

4. *Ad ſacrum ignem.*

Ad ſacrum ignem: ſpumæ argenti P. VI. *. cornu bubuli combuſti P. II. *. conteruntur, adjiciturque invicem vinum, & id, quod ſpecialiter b ſic vocatur, & myrteum, donec utriuſque terni cyathi conficiantur.

b *Omnes edit.* Sil. *cujus meminit Plin. H. N.* XXXIII. 13. *Plura loca congeſſit Rhodius ad Scribon. Larg. cap.* XXX. *c.*126. *& in Lexico.*

CAP. XXV.
De Catapotiis.

1. Catapotium ad ſomnum accerſendum, & levationem doloris, & ſimul ad coquendum.

CATAPOTIA quoque multa ſunt, variiſque de cauſis fiunt. Ἀνώδυνα vocant, quæ ſomno dolorem levant. Quibus uti, niſi nimia neceſſitas urget, alienum eſt. Sunt enim ex vehementibus medicamentis, & ſtomacho alienis. Prodeſt tamen etiam ad concoquendum, quod habet papaveris lachrymæ, galbani, ſingulorum P. I. *. myrrhæ, caſtorei, piperis, ſingulorum P. II. *. Ex quibus, quod ervi magnitudinem habet, ſatis eſt devoraſſe.

2. Catapotium valentius ad ſomnum.

Alterum, ſtomacho pejus, ad ſomnum valentius, ex his fit: mandragoræ P. *. 2. apii ſeminis, item hyoſcyami ſeminis, ſingulorum P. IV. *. quæ ex vino teruntur. Unum autem ejuſdem magnitudinis, quæ ſupra poſita eſt, abunde eſt ſumpſiſſe.

3. Catapotium ad plurimos dolores per ſomnum leniendos.

Sive autem capitis dolores, ſive ulcera, ſive lippitudo, ſive dentes, ſive ſpiritus difficultas, ſive inteſtinorum tormenta, ſive inflammatio vulvæ, ſive coxæ eſt, ſive jecur, aut lienis, aut latus torquet, ſive vitio locorum aliqua prolabitur & obmuteſcit, occurrit dolori per quietem ejuſmodi catapotium. Silis, acori, rutæ ſilveſtris ſeminis, ſingulorum P. II. *. caſtorei, cinnamomi, ſin-

Digitized by Google

ſingulorum P. ii. *. papaveris lachrymæ, panacis radicis, mandragoræ malorum aridorum, junci rotundi floris, ſingulorum P. ii. *. piperis grana lvi. Hæc per ſe contrita, rurſus inſtillato ſubinde paſſo, ſimul omnia teruntur, donec craſſitudo ſordium fiat. Ex eo paulum aut devoratur, aut aquæ diluitur, & potui datur.

4. *Catapotium aliud ad multa valens.*

Quinetiam ſilveſtris papaveris, cum jam ad excipiendam lachrymam maturum eſt, manipulus, qui manu comprehendi poteſt, *V. ſupra* 6. in vas demittitur, & ſuperinfunditur aqua, xxxiii, quæ id contegat, atque ita coquitur. Ubi jam bene manipulus is coctus eſt, ibidem expreſſus projiciatur; & cum eo humore paſſum pari menſura miſceatur, inferveatque, donec craſſitudinem ſordium habeat. Cum inſrixit, catapotia ex eo fiunt, ad noſtræ † fabæ magnitudinem, habentque uſum multiplicem. Nam & ſomnum faciunt, vel per ſe aſſumpta, vel ex aqua data: & aurium dolores levant, adjectis exiguo modo rutæ ſucco, ac paſſo: & tormina ſupprimunt ex vino liquata: & inflammationem vulvæ coercent, miſta cerato ex roſa facto, cum paululum his croci quoque acceſſit: & ex aqua fronti inducta, pituitam in oculos decurrentem tenent.

5. *Catapotium ad inducendum ſomnum, quem vulva dolens prohibuit.*

Item, ſi vulva dolens ſomnum prohibet, croci P. ii. *. aniſi, myrrhæ, ſingulorum P. i. *. papaveris lachrymæ P. iv. *. cicutæ ſemi-

S 4

† *Rhodius de Ponder. pag.* 25.

ſeminis P. VIII. *. miſcentur, excipiunturque vino veteri, &, quod lupini magnitudinem habet, in tribus cyathis aquæ diluitur. Id tamen in febre periculoſe datur.

6. Ad jecur ſanandum.

Ad ſanandum jecur, nitri P. *. z. croci, myrrhæ, nardi Gallici, ſingulorum P. I. *. melle excipiuntur, daturque, quod Ægyptiæ fabæ magnitudinem habeat.

7. Ad finiendos dolores lateris.

Ad lateris dolores finiendos, piperis, ariſtolochiæ, nardi, myrrhæ pares portiones.

8. Ad thoracis dolores finiendos.

Ad thoracis, nardi P. I. *. thuris, caſſiæ, ſingulorum P. III. *. myrrhæ, cinnamomi, ſingulorum P. VI. *. croci P. VIII. *. reſinæ terebinthinæ quadrans, mellis heminæ tres.

9. Catapotium Athenionis ad tuſſim.

Ad tuſſim, Athenionis: myrrhæ, piperis, ſingulorum P. I. *. caſtorei, papaveris lachrymæ, ſingulorum P. I. *. Quæ ſeparatim contuſa poſtea junguntur, & ad magnitudinem fabæ noſtræ, bina catapotia mane, bina noctu dormituro dantur.

10. Catapotium Heraclidis Tarentini ad tuſſim & ſomnum.

At, ſi tuſſis ſomnum prohibet, ad utrunque Heraclidis Tarentini: croci P. I. *. cinnamomi, caſtorei, papaveris lachrymæ, ſingulorum P. I. *. myrrhæ, piperis longi, coſti, galbani, ſingulorum P. *. z.

11. Catapotium ad purganda ulcera in faucibus tuſſientibus.

Quod ſi purganda ſunt ulcera in faucibus

bus tuſſientibus: panacis, myrrhæ, reſinæ terebinthinæ, ſingulorum P. v. *. galbani P. *. z. hyſſopi P. *. z. conterenda ſunt, hiſque hemina mellis adjicienda, & quod digito excipi poteſt, devorandum eſt.

12. *Colice Caſſii medici.*

Colice vero Caſſii ex his conſtat: [a] croci, 224, 1. aniſi, caſtorei, ſingulorum P. III. *. petroſelini P. IV. *. piperis & longi, & rotundi, ſingulorum P. V. *. papaveris lachrymæ, junci rotundi, myrrhæ, nardi, ſingulorum P. VI. *. quæ melle excipiuntur. Id autem & devorari poteſt, & ex aqua calida ſumi.

13. *Ad infantem mortuum aut ſecundas expellendas.*

Infantem vero mortuum, aut ſecundas expellit aquæ potio, cui ſalis ammoniaci P. I. *. aut cui dictami Cretici P. I. *. adjectum eſt.

14. *Laborantibus ex partu quid dari debeat.*

Ex partu laborantibus, eryſimum ex vino tepido jejunis dari debet.

15. *Ad adjuvandum vocem.*

Vocem adjuvat, thuris P. I. *. in duobus cyathis vini datum.

16. *Adverſus difficultatem urinæ.*

Adverſus urinæ difficultatem: piperis longi, caſtorei, myrrhæ, galbani, papaveris lachrymæ, croci, coſti, unciæ ſingulæ, ſtyracis, reſinæ terebinthinæ pondo ſextantes, mellis apſinthii cyathus. Ex quibus ad magnitudinem fabæ Ægyptiæ mane & cœnato dari debet.

17. *Arteriaces compoſitio quomodo fiat.*

Arteriace vero hoc modo fit: caſſiæ, iridis,

a *Forte* coſti *uti libro IV. c.* 14. *ſed malim ibi legere* croci, *ita Scribon. Larg. cap. XXIX. cujus deſcriptio in aliis variat.*

dis, cinnamomi, nardi, myrrhæ, thuris, ſingulorum P. I. *. croci P. I. *. piperis † grana XXX. ex paſſi tribus ſextariis decoquuntur, donec mellis craſſitudo his fiat. Aut croci, myrrhæ, thuris, ſingulorum P. I. *. conjiciuntur in paſſi eundem modum, eodemque modo decoquuntur. Aut ejuſdem paſſi heminæ tres uſque eo coquuntur, donec extracta inde gutta indureſcat, & adjicitur tritæ caſſiæ P. I. *.

CAP. XXVI.

De quinque generibus noxarum corporis.

CUM facultates medicamentorum propoſuerim; genera, in quibus noxa corpori eſt, proponam. Ea quinque ſunt. Cum quid extrinſecus læſit, ut in vulneribus. Cum quid intra ſeipſum corruptum eſt, ut in cancro. Cum quid innatum eſt, ut in veſica calculus. Cum quid increvit, ut vena, quæ intumeſcens in varicem convertitur. Cum quid deeſt, aut cum curta pars aliqua eſt. Ex his alia ſunt, in quibus medicamenta, alia in quibus plus manus proficit. Ergo, dilatis his, quæ præcipue ſcalpellum *a* & manum poſtulant, nunc de his dicam, quæ maxime medicamentis egent. Dividam autem hanc quoque curandi partem, ſicut priorem; & ante dicam de his, quæ in quamlibet partem corporis incidunt: tum de his, quæ certas partes infeſtant. Incipiam a vulneribus.

1. *De vulneribus, quæ per tela inferuntur.*

In his autem ante omnia ſcire medicus

debet,

† *pag.* 252. 257. a aut *vel* ac.

debet, quæ inſanabilia ſint, & quæ difficilem curationem habeant, quæ promptiorem. Eſt enim prudentis hominis, primum eum, qui ſervari *b* non poteſt, non attingere, nec ſubire ſpeciem ejus, ut occiſi, quem ſors 14, 1.
ipſius interemit. Deinde, ubi gravis metus ſine certa tamen deſperatione eſt, indicare neceſſariis periclitantis, in difficili *c* rem eſſe: ne, ſi victa ars malo fuerit, vel ignoraſſe, vel feſelliſſe videatur. Sed ut hæc prudenti viro conveniunt: ſic rurſus hiſtrionis eſt, parvam rem attollere, quo plus præſtitiſſe videatur. Obligari æquum eſt confeſſione promptæ rei, quo curioſius etiam circunſpiciat, ne, quod per ſe exiguum eſt, majus curantis negligentia fiat.

2. *Quæ vulnera inſanabilia ſint.*

d Servari non poteſt, cui baſis cerebri, cui cor, cui ſtomachus, cui jocinoris portæ, cui in ſpina † medulla percuſſa eſt; cuique aut pulmo medius, aut jejunum, aut *e* tenuius inteſtinum, aut ventriculus, aut renes vulnerati ſunt; cuive circa fauces grandes ve- 81, 23.
næ, vel arteriæ præciſæ ſunt.

3. *Quæ vulnera difficilem curationem habeant.*

Vix autem ad ſanitatem perveniunt, quibus ulla parte aut pulmo, aut jocinoris craſſum, aut membrana, quæ continet cere- 512,
brum, aut lienis, aut vulva, aut veſica, 13.
aut ullum inteſtinum, aut ſeptum tranſverſum vulneratum eſt. Hi quoque in præcipiti ſunt, in quibus uſque ad grandes intuſque con-

b *Hipp. de Arte T.IV.6. XXIII.5.6. Apulejus de Doctr.Platon.Lib.II. Cicero ad Att.Lib.XVI. Ep.*15. *Rittersbuſ.ad Iſid. Peluſiot.Lib.II. Ep.*16. c *Æginet.VI.* 88. d *Aph.VI.*18. *Coac. Not. III.* 387. *II. Prædict. XIX.XXII.* † *Exemplum vide apud Tulpium Obſ.Lib.III.c.*27. e *Aph.VI.*24. *Coac. Not. III.* 379 389.

conditas venas in alis vel poplitibus mucro deſedit. Periculoſa etiam vulnera ſunt, ubicunque venæ majores ſunt, quoniam exhaurire hominem profuſione ſanguinis poſſunt. Idque evenit non in alis tantum, atque poplitibus; ſed etiam in his venis, quæ ad anum teſticuloſque perveniunt. Præter hæc malum vulnus eſt, quodcunque in alis vel feminibus, vel inanibus locis, vel inter digitos eſt. Item quodcunque muſculum, aut
81,23. nervum, aut arteriam, aut membranam, aut os, aut cartilaginem læſit.

4. *Quæ vulnera tutiorem curationem habeant.*

Tutiſſimum omnium, quod in [f] carne eſt. Et hæc quidem loco vel pejora, vel meliora ſunt. Modo vero periculum facit, quodcunque magnum eſt.

5. *Obſervationes in vulneris genere & figura.*

Aliquid etiam in vulneris genere figuraque eſt. Nam pejus eſt, quod etiam colliſum, quam quod tantum diſciſſum eſt, adeo ut acuto quoque, quam retuſo telo, vulnerari commodius ſit. Pejus etiam vulnus eſt, ex quo aliquid exciſum eſt; ex quove caro alia parte abſciſſa, alia dependet. Peſſima quæque plaga [g] curva eſt: tutiſſima, quæ lineæ modo recta eſt. Quo deinde propius huic illive figuræ vulnus eſt, eo vel deterius vel tolerabilius eſt.

6. *Ætatis obſervatio, & corporis,*
18,33. *& vitæ, & temporis.*

119, Quinctiam confert aliquid & ætas, & [h]
31. corpus, & vitæ propoſitum, & anni tempus. quia facilius ſaneſcit puer vel adoleſcens, quam ſenior: valens, quam infirmus: neque

f *Hippocr. Coac. Not. III.* 390. & *I. de Morb. III.* 5. g *II. Præd. XXIV.* 2. *Coac. Præn. III.* 389. h *II. Prædict. XIX.* 7.

neque nimis tenuis, neque nimis plenus, quam ſi alterum ex his eſt: integri habitus, quam corrupti: exercitatus, quam iners: ſobrius & temperans, quam vino venerique deditus. Opportuniſſimumque curationi tempus [i] vernum eſt; aut certe neque fervens, 42, 17. neque frigidum. ſiquidem vulnera & nimius calor & nimium frigus infeſtant; maxime tamen horum varietas: ideoque perniciosiſſimus autumnus eſt. 33, 33.

7. *Signa eorum, quæ intus læſa ſunt.*

Sed pleraque ex vulneribus oculis ſubjecta ſunt: quorundam ipſæ ſedes indices ſunt, quas alio loco demonſtravimus, cum poſitus interiorum partium oſtendimus. Veruntamen, quia quædam vicina ſunt, intereſtque, vulnus in ſumma parte ſit, an penitius penetraverit, neceſſarium eſt notas ſubjicere, per quas quid intus ictum ſit, ſcire poſſimus; & ex quibus vel ſpes, vel deſperatio oriatur.

8. *Signa percuſſi cordis.* [k]

Igitur, corde percuſſo, ſanguis multus fertur, venæ langueſcunt, color pallidiſſimus, ſudores frigidi, malique odoris, tanquam in ægroto corpore oriuntur: extremiſque partibus frigidis [l] matura mors ſequitur.

9. *Signa pulmonis icti.* [m]

Pulmone icto, ſpirandi difficultas eſt: ſanguis ex ore ſpumans, ex plaga rubens, ſimulque etiam ſpiritus cum ſono fertur: in vulnus inclinari juvat: quidam ſine ratione conſurgunt. Multi ſi in ipſum vulnus incli-

i *Aph.VI.*47. k *Æginet.VI.* 88. l *Aph.VIII.* 12. m *Æginet. VI.* 88.

inclinati ſunt, loquuntur: ſi in aliam partem, obmuteſcunt.

10. *Signa jocinoris vulnerati.*

Jocinoris autem vulnerati notæ ſunt: multus ſub dextra parte præcordiorum profuſus ſanguis: ad ſpinam reducta præcordia; in ventrem cubandi dulcedo; punctiones, doloreſque uſque ad jugulum, junctumque ei latum ſcapularum os, intenti. quibus nonnunquam etiamblioſus vomitus accedit.

11. *Signa percuſſorum renum.*

Renibus vero percuſſis, dolor ad inguina teſticuloſque deſcendit: difficulter urina redditur; eaque aut eſt cruenta, aut cruor fertur.

12. *Signa vulnerati lienis.*

At, liene icto, ſanguis niger a ſiniſtra parte prorumpit: præcordia cum ventriculo ab eadem parte indureſcunt: ſitis ingens oritur: dolor ad jugulum, ſicut jocinore vulnerato, venit.

13. *Signa percuſſæ vulvæ.*

At, cum vulva percuſſa eſt, dolor in inguinibus, & coxis, & feminibus eſt: ſanguinis pars per vulnus, pars per naturam deſcendit: vomitus bilis inſequitur. Quædam obmuteſcunt; quædam mente labuntur; quædam, ſui compotes, nervorum oculorumque dolore urgeri ſe confitentur; morienteſque eadem, quæ corde vulnerato, patiuntur.

14. *Signa percuſſi cerebri, vel membranæ ejus.*

Si cerebrum membranave ejus vulnus

accepit,

accepit, ſanguis per nares, quibuſdam etiam per aures exit; fereque bilis n vomitus inſequitur: quorundam ſenſus obtunduntur, appellatique ignorant: quorundam trux vultus eſt: quorundam oculi, quaſi reſoluti, huc illucque moventur: fereque tertio, vel quinto die delirium accedit. Multorum etiam nervi o diſtenduntur. Ante mortem autem plerique faſcias, quibus caput deligatum eſt, lacerant, ac nudum vulnus frigori objiciunt.

15. *Signa ſtomachi percuſſi.*

Ubi ſtomachus autem percuſſus eſt, ſingultus, & bilis vomitus inſequitur: ſi quid cibi vel potionis aſſumptum eſt, id redditur cito: venarum motus elangueſcunt: ſudores tenues oriuntur; per quos extremæ partes frigeſcunt.

16. *Signa jejuni inteſtini, & ventriculi vulnerati, & aliorum inteſtinorum.* p

Communes vero jejuni inteſtini & ventriculi vulnerati notæ ſunt. Nam cibus & potio per vulnus exeunt: præcordia indureſcunt: nonnunquam bilis per os redditur. Inteſtino tantum ſedes inferior eſt. Cætera inteſtina icta vel ſtercus †, vel odorem ejus exhibent.

17. *Signa percuſſæ medullæ, quæ in ſpina eſt.*

Medulla vero, quæ in ſpina eſt, diſciſſa, nervi reſolvuntur, aut diſtenduntur: ſenſus intercidit: interpoſito tempore aliquo ſine voluntate inferiores partes vel ſemen, vel urinam, vel etiam ſtercus excernunt.

18. *Si-*

n *Aph. VI.* 50. *Æginet. VI.* 88. *Hippoc. Coac. Not. III.* 383. 384. o *Ægin. VI.* 90. p *Idem ibid.* 88. † *Valleriola Obſ. Lib. II. obſ.* 9.

18. *Signa ſepti tranſverſi percuſſi.*

At, ſi ſeptum tranſverſum percuſſum eſt, præcordia ſurſum contrahuntur, ſpina dolet, ſpiritus rarus eſt, ſanguis ſpumans fertur.

19. *Signa veſicæ vulneratæ.*

Veſica vero vulnerata, dolent inguina: quod ſuper pubem eſt, intenditur: pro urina, ſanguis; at ex ipſo vulnere urina deſcendit: ſtomachus afficitur. itaque aut bilem vomunt, aut ſingultiunt: frigus, & ex eo mors ſequitur.

20. *De ſanguine, & ſanie, & pure, & eorum ſpeciebus: quandoque meliora, deteriorave ſint.*

His cognitis, etiamnum quædam alia noſcenda ſunt, ad omnia vulnera ulceraque, de quibus dicturi ſumus, pertinentia. Ex his autem exit ſanguis, ſanies, pus. Sanguis omnibus notus eſt. Sanies eſt tenuior hoc, varie craſſa, & glutinoſa, & colorata. Pus craſſiſſimum albidiſſimumque, glutinoſius & ſanguine & ſanie. Exit autem ſanguis ex vulnere recenti, aut jam ſaneſcente. Sanies eſt inter utrumque tempus. Pus ex ulcere jam ad ſanitatem ſpectante. Rurſus & ſanies & pus quaſdam ſpecies Græcis nominibus diſtinctas habent. Eſt enim quædam ſanies, quæ vel ἰχὼρ, vel μελίκηρα nominatur. Eſt pus, quod ἐλαιῶδες appellatur. Ἰχὼρ [q] tenuis, ſubalbidus, ex malo ulcere exit, maximeque ubi, nervo læſo, inflammatio ſecuta eſt. Μελίκηρα craſſior eſt, glutinoſior, & ſubalbida, mellique albo ſubſimilis. Fertur hæc quoque ex malis ulce-

[q] *Mercurial. Variar. Lect. IV.* 12.

ulceribus, ubi nervi circa articulos læſi ſunt; & inter hæc loca, maxime ex genibus. Ἐλαιῶδες tenue, ſubalbidum, quaſi unguinoſum colore, atque pinguitudine oleo albo non diſſimile adparet in magnis ulceribus ſaneſcentibus. Malus eſt autem ſanguis, nimium aut tenuis, aut craſſus; 82, 1.
colore vel lividus, vel niger; aut pituita miſtus, aut varius. Optimus calidus, rubens, modice craſſus, non glutinoſus. Itaque protinus ejus vulneris expedita magis curatio eſt, ex quo ſanguis bonus fluxit. Itemque poſtea ſpes in his major eſt, ex quibus melioris generis quæque proveniunt. Sanies igitur mala eſt, multa, nimis tenuis, livida, aut pallida, aut nigra, aut glutinoſa, aut mali odoris, aut quæ ipſum ulcus, & junctam ei cutem erodit. Melior eſt non multa, modice craſſa, ſubrubicunda, aut ſubalbida. Ἰχὼρ autem pejor eſt multus, craſſus, ſublividus aut ſubpallidus, glutinoſus, ater, calidus, mali odoris. Tolerabilior eſt ſubalbidus, quique cætera omnia contraria prioribus habet. Melicera autem mala eſt, multa, & percraſſa: melior, quæ & tenuior, & minus copioſa eſt. Pus inter hæc optimum eſt. Sed id quoque pejus eſt, multum, tenue, dilutum; magiſque, ſi ab initio tale eſt: itemque, ſi colore ſero ſimile, ſi pallidum, ſi lividum, ſi fæculentum. Præter hæc, ſi male olet; niſi tamen locus hunc odorem excitat. Melius eſt, quo minus eſt, quo craſſius, quo albi- 321,
dius: itemque, ſi læve eſt, ſi nihil olet, ſi 20.

æquale eſt. Modo tamen, convenire & magnitudini vulneris, & tempori debet. Nam plus ex majore, plus nondum ſolutis inflammationibus naturaliter ſertur. Ἐλαιῶδες quoque pejus eſt multum, & parum pingue: quo minus autem, quoque idipſum pinguius, eo melius eſt.

21. *Curatio adverſus profuſionem ſanguinis in vulneribus*. r

Quibus exploratis, ubi aliquis ictus eſt, qui ſervari poteſt, protinus proſpicienda duo ſunt: ne ſanguinis profuſio, neve inflammatio interimat. Si profuſionem timemus (quod ex ſede vulneris, & ex magnitudine ejus, & ex impetu ruentis ſanguinis intelligi poteſt) ſiccis linamentis vulnus implendum eſt, ſupraque imponenda ſpongia ex aqua ſ frigida expreſſa, ac manu ſuper comprimenda. Si parum ſic ſanguis conquieſcit, ſæpius linamenta mutanda ſunt. Et, ſi ſicca parum valent, aceto 204, 15. madefacienda ſunt. Id vehemens ad ſanguinem ſupprimendum eſt: ideoque qui- 293, 18. dam id vulneri infundunt. Sed alius rurſus metus ſubeſt; ne, nimis valenter ibi retenta materia, magnam inflammationem poſtea moveat. Quæ res efficit, ut neque rodentibus medicamentis, neque adurentibus, & ob idipſum inducentibus cruſtam, (quamvis pleraque ex his ſanguinem ſupprimunt) ſit utendum: ſed, ſi ſemel ad ea decurritur, his potius, quæ mitius idem efficiunt. Quod ſi illa quoque profluvio vincuntur, venæ, quæ ſanguinem fundunt, appre-

r *Æginet.* IV. 53. *Aëtius Tetrab. IV. Serm. II.* 51. ſ *Frigidam potui exhibet Aëtius Tetr. I. Serm. III. c.*145. *Celſ. p.* 204, 31.

apprehendendæ, circaque id, quod ictum eſt, duobus locis deligandæ intercidendæque ſunt, ut & in ſe ipſæ coeant, & nihilominus ora præcluſa habeant. Ubi ne id quidem res patitur, poſſunt ferro candenti aduri. Sic etiam ſatis multo ſanguine effuſo ex eo loco, quo neque nervus, neque muſculus eſt, utputa in fronte, vel ſuperiore capitis parte, commodiſſimum eſt, cucurbitulam admovere adverſa parte, ut illuc ſanguinis curſus revocetur.

22. *Curationes adverſus vulnerum inflammationem.*

Et adverſus profuſionem quidem in his auxilium eſt: adverſus inflammationem autem, in ipſo ſanguinis curſu. Ea timeri poteſt, ubi læſum eſt vel os, vel nervus, vel cartilago, vel muſculus, aut ubi parum ſanguinis pro modo vulneris fluxit. Ergo quoties quid tale erit, ſanguinem mature ſupprimere non oportebit; ſed pati fluere, dum tutum erit, adeo ut, ſi parum fluxiſſe videbitur, mitti quoque ex brachio debeat; utique, ſi corpus juvenile, & robuſtum, & exercitatum eſt: multoque magis, ſi id vulnus ebrietas præceſſit. Quod ſi muſculus læſus videbitur, præcidendus erit. nam percuſſus, mortiferus eſt: præciſus, ſanitatem recipit.

23. *De glutinatione vulnerum.*

Sanguine autem vel ſuppreſſo, ſi nimius erumpit; vel exhauſto, ſi per ſe parum fluxit; longe optimum eſt, vulnus glutinari. Poteſt autem id, quod vel in cute,

T 2 vel

vel etiam in carne eſt; ſi nihil ei præterea mali accedit. Poteſt caro, alia parte dependens, alia inhærens; ſi tamen etiamnum integra eſt, & conjunctione corporis fovetur.

In his vero, quæ glutinantur, duplex curatio eſt. Nam ſi plaga in molli parte eſt, ſui debet: maximeque, ſi diſciſſa auris ima eſt, vel imus naſus, vel frons, vel bucca, vel palpebra, vel labrum, vel circa guttur cutis, vel venter. Si vero in carne vulnus eſt, hiatque, neque in unum oræ facile attrahuntur, ſutura quidem aliena eſt: imponendæ vero fibulæ ſunt (ἀγκτῆρας Græci nominarunt) quæ oras, paulatim tamen, contrahant; quo minus lata poſtea cicatrix ſit.

Ex his autem colligi poteſt, utrum id quoque, quod alia parte dependens, alia inhærebit, ſi alienatum adhuc non eſt, ſuturam, an fibulam poſtulet. Ex quibus neutra ante debet imponi, quam intus vulnus purgatum eſt: ne quid ibi concreti ſanguinis relinquatur. Id enim & in pus vertitur, & inflammationem movet, & glutinari vulnus prohibet. Ne linamentum quidem, quod ſupprimendi ſanguinis cauſa inditum eſt, inibi relinquendum eſt. nam id quoque inflammat.

Comprehendi vero ſutura, vel fibula, non cutem tantum, ſed etiam aliquid ex carne, ubi ſuberit hæc, oportebit; quo valentius hæreat, neque cutem abrumpat. Utraque optima eſt ex † * acia molli, non nimis torta, quo mitius corpori inſideat. Utra-

† *De ea librum ſcripſit Joan. Rhodius. Turneb. Adverſ. XVII.* 21. * *H. F. ab Aquapendente, Oper. Chirurg. p.* 1. *c.* 17. *pag.* 70. *Salmaſius Epiſt.* 45. & 49.

Utraque neque nimis rara, neque nimis crebra injicienda eſt. Si nimis rara eſt, non continet: ſi nimis crebra eſt, vehementer afficit; quia, quo ſæpius acus corpus tranſivit, quoque plura loca injectum vinculum mordet, eo majores inflammationes oriuntur; magiſque æſtate. Neutra etiam vim ullam deſiderat: ſed ea hactenus utilis eſt, qua cutis ducentem quaſi ſua ſponte ſubſequitur. Fere etiam fibulæ latius vulnus eſſe patiuntur: ſutura oras jungit, quæ ne ipſæ quidem inter ſe contingere ex toto debent; ut ſi quod intus humoris concreverit, ſit qua emanet. Si quod vulnus neutrum horum recipit, id tamen purgari debet.

Deinde omni vulneri primo imponenda
eſt ſpongia ex * aceto expreſſa. Si ſuſtinere 290,
aliquis aceti vim non poteſt, vino utendum 21.
eſt. Levis plaga juvatur etiam, ſi ex aqua
frigida expreſſa ſpongia imponitur. Sed ea, 204,
quocunque modo impoſita eſt, dum ma- 16.
det, prodeſt: itaque, ut inareſcat, non eſt
committendum. Licetque ſine peregrinis,
& conquiſitis, & compoſitis medicamentis
vulnus curare. Sed ſi quis huic parum
confidit, imponere medicamentum debet,
quod ſine ſevo compoſitum ſit ex his, quæ
cruentis vulneribus apta eſſe propoſui: ma- 268.
ximeque ſi caro eſt, Barbarum: ſi nervi, 269.
vel cartilago, vel aliquid ex eminentibus, 260,
quales aures, vel labra ſunt, Polybi ſphra- 16.
gidem. Alexandrinum quoque viride ner- 268.
vis idoneum eſt: eminentibuſque parti- 264,
bus 32.

* *Maledictam methodum dicit Ettmuller. in Comment. ad Schrod. & Morell. pag.* 408.

bus ea, quam Græci ῥύπτουσαν vocant.

Solet etiam, colliſo corpore, exigua parte findi cutis. Quod ubi incidit, non alienum eſt, ſcalpello latius aperire; niſi muſculi, nervique juxta ſunt, quos incidi non expedit. ubi ſatis diductum eſt, medicamentum imponendum eſt. At, ſi id, quod colliſum eſt, quamvis parum diductum eſt, latius tamen aperiri propter nervos aut muſculos non licet; adhibenda ſunt ea, quæ humorem leniter extrahant; præcipueque
297, ex his, id, quod ῥυπῶδες vocari propoſui.
15. Non alienum eſt etiam, ubicunque vulnus eſt grave, impoſitum, quo id juvetur, inſuper circumdare lanam ſuccidam ex aceto & oleo: vel cataplaſma, ſi mollis is locus eſt, quod leniter reprimat; ſi nervoſus, aut muſculoſus, quod emolliat.

24. *Quomodo vulnus ligari conveniat.*

Faſcia vero ad vulnus deligandum linea aptiſſima eſt: eaque lata eſſe debet, ut ſemel injecta non vulnus tantum, ſed paululum utrinque ejus comprehendat. Si ab altera parte caro magis receſſit, ab ea melius attrahitur: ſi æque ab utraque, tranſverſe comprehendere oras debet; aut ſi id vulneris ratio non patitur, media primum injicienda eſt, ut tum in utranque partem ducatur. Sic autem deliganda eſt, ut & contineat, nec adſtringat. quod non contine-
300, tur, elabitur; quod nimis adſtrictum eſt,
17. cancro periclitatur. Hieme ſæpius faſcia circuire debet: æſtate, quoties neceſſe eſt. Tum extrema pars ejus inferioribus acu aſſuen-

aſſuenda eſt. nam nodus vulnus lædit. niſi tamen longe eſt.

Porro neminem decipi decet, ut propriam viſcera curationem requirant, de quibus ſupra poſui. Nam plaga ipſa curanda extrinſecus, vel ſutura, vel alio medicinæ genere eſt. In viſceribus nihil movendum eſt; niſi, ſi quid aut ex jocinore, aut liene, aut pulmone duntaxat extremo dependeat, id præcidatur. Alioquin vulnus interius ea victus ratio eaque medicamenta ſanabunt, quæ cuique viſceri convenire ſuperiore libro propoſui.

25. *Quomodo vulnerato agendum ſit.*

His ita primo die ordinatis, homo in lecto collocandus eſt: iſque ſi grave vulnus eſt, abſtinere, quantum vires patiuntur, ante inflammationem, cibo debet: bibere, donec ſitim finiat, aquam calidam; vel, ſi æſtas eſt, ac neque febris, neque dolor eſt, etiam frigidam. Adeo tamen nihil perpetuum eſt, ſed ſemper pro vi corporis æſti- 120, 7.
mandum, ut imbecillitas etiam cibum protinus facere neceſſarium poſſit; tenuem ſcilicet, & exiguum, qui tantum ſuſtineat. Multique etiam ex profluvio ſanguinis intermorientes ante ullam curationem vino 299,
* reficiendi ſunt; quod alioqui inimiciſſi- 21.
mum vulneri eſt.

26. *De notis vulnerum.*

Nimis vero *u* intumeſcere vulnus, periculoſum: nihil *x* intumeſcere, periculoſiſſimum eſt. illud indicium magnæ inflammationis: hoc, emortui corporis eſt. Pro-

T 4 tinuſ-

* *Athen. Deipnos. L.*1.*c.*8. *p.*10.

u *Aph.* v. 66.

x *II. Epidem. III.* 128.

tinuſque, ſi mens homini conſiſtit, ſi nulla
febris acceſſit, ſcire licet, mature vulnus
ſanum fore. At ne febris quidem terrere
debet, ſi in magno vulnere, dum inflam-
matio eſt, permanet. Illa pernicioſa eſt,
quæ vel levi vulneri ſupervenit, vel ultra
tempus inflammationis durat, vel delirium
movet: vel ſi nervorum *y* rigorem aut di-
ſtentionem, quæ ex vulnere orta eſt, ea
52, 18. non finit. Vomitus quoque bilioſus non vo-
287, 2. luntarius, vel protinus, ut percuſſus eſt ali-
quis, vel dum inflammatio manet, malum
ſignum eſt in his duntaxat, quorum vel
nervi, vel etiam nervoſi loci vulnerati ſunt.
Sponte tamen vomere, non alienum eſt;
præcipue his, quibus in conſuetudine fuit:
ſed neque protinus poſt cibum, neque jam
inflammatione orta, neque cum in ſuperio-
ribus partibus plaga eſt.

27. *De curationibus vulnerum.*

z Biduo ſic vulnere habito, tertio die id aperiendum, detergendaque ſanies ex aqua frigida eſt, eademque rurſus injicienda ſunt. Quinto jam die, quanta inflammatio futura eſt, ſe oſtendit. Quo die, rurſus detecto vulnere, conſiderandus color eſt. Quod ſi lividus, aut pallidus, aut varius, aut niger eſt; ſcire licet, malum vulnus eſſe. idque, quandocunque animadverſum eſt, terrere nos poteſt. Album, aut rubicundum eſſe vulnus, commodiſſimum eſt. Item cutis dura, craſſa, dolens, periculum oſtendit. Bona ſigna ſunt, ubi hæc ſine dolore, tenuis, & mollis eſt. Sed ſi glutinatur

vulnus,

y *Aph. IV.* 57. *II.* 26.
z *De Fractur. XXXIII.* 5.

vulnus, aut leviter intumuit, eadem ſunt imponenda, quæ primo fuerunt.

Si gravis inflammatio eſt, neque glutinandi ſpes eſt, neque movetur, aquæ quoque *a* calidæ neceſſarius uſus eſt, ut materiam digerat; & duritiam emolliat, & pus citet. Ea ſic temperanda eſt, ut manu contingenti jocunda ſit; & uſque eo adhibenda, donec aliquid minuiſſe ex tumore caloremque ulceri magis naturalem reddidiſſe videatur. Poſt id fomentum, ſi late plaga non patet, imponi protinus emplaſtrum debet, maximeque, ſi grande vulnus eſt, tetrapharmacum: ſi in articulis, digitis, locis cartilaginoſis, ῥυπῶδες. At ſi la- 294,
tius hiat, idem illud emplaſtrum liquari ex 12.
irino unguento oportet, eoque inlita linamenta diſponi per plagam: deinde emplaſtrum ſupra dari, & ſuper id lanam ſuccidam; minuſque etiam, quam primo, faſciæ adſtringendæ ſunt.

28. *Curationes propriæ articulorum.*

Sed propria quædam in articulis viſenda ſunt. In quibus ſi præciſi nervi ſunt, qui continebant, debilitas *b* ejus partis ſequitur. Si id dubium eſt, & ex acuto telo plaga eſt, & ea tranſverſa, commodior eſt: ſi ex retuſo, & gravi eſt, nullum in figura diſcrimen eſt: at videndum eſt, pus ſupra articulum, an infra naſcatur. Si ſub eo naſcitur, albumque & craſſum diu fertur, nervum præciſum eſſe credibile eſt: magiſque, quo majores dolores inflammationeſque, & quo maturius excitatæ ſunt. Quamvis autem

non

a *Aph. V.* 22. b *Coac. Præn. III.* 385. *I. de Morb. III.* 2.

non abſciſſus nervus eſt; tamen, ſi circa
durus tumor diu permanet, neceſſe eſt, &
diuturnum ulcus eſſe, & ſanato quoque eo,
tumorem permanere: futurumque eſt, ut
tarde membrum id vel extendatur, vel contrahatur.
Major tamen in extendendo mora
257, eſt, ubi recurvato articulo curatio ad-
33. hibita eſt; quam in recurvando eo, quod
rectum continuerimus. Collocari quoque
membrum, quod ictum eſt, ratione certa
debet. Si glutinandum eſt, ut ſuperius ſit:
ſi in inflammatione eſt, ut in neutram partem
inclinatum ſit: ſi jam pus profluit, ut
devexum ſit.

348, Optimum etiam medicamentum, *b* quies
21. eſt. Moveri, & ambulare, niſi ſanis, alienum
eſt. Minus tamen periculoſum his eſt,
qui in capite vel brachiis, quam qui in
inferioribus partibus vulnerati ſunt. Minimeque
ambulatio convenit, femine, aut
crure, aut pede laborante. Locus, in quo
cubat, tepidus eſſe debet. Balneum quoque,
dum parum vulnus purum eſt, inter
res infeſtiſſimas eſt. Nam id & tumidum
& ſordidum reddit. Ex quibus ad cancrum
tranſitus eſſe conſuevit. Lenis fricatio recte
adhibetur; ſed his partibus, quæ longe abſunt
a vulnere.

29. *Vulnus quomodo purgandum eſt.*

Inflammatione finita, vulnus purgandum
eſt. Id optime faciunt tincta in melle
linamenta: ſupraque id emplaſtrum vel
262. τετραφάρμακον vel ἐννεαφάρμακον dandum
eſt. Tum demum vero purum ulcus eſt,
cum

b *Hippocr. de Ulcer. T. II.* 3.

cum rubet, ac nimium neque ſiccum, neque humidum eſt. At, quodcumque ſenſu caret; quod non naturaliter ſentit; quod nimium aut aridum aut humidum eſt; quod aut albidum, aut lividum, aut nigrum eſt; id purum non eſt.

30. *Quomodo vulnus implendum eſt.*

Purgato vulnere, ſequitur ut impleatur, jamque calida aqua eatenus neceſſaria eſt, ut ſanies removeatur. Lanæ ſuccidæ ſupervacuus uſus eſt: lota melius circundatur. Ad implendum autem vulnus proficiunt quidem etiam medicamenta aliqua: itaque ea adhiberi non alienum eſt; ut butyrum cum roſa, & exigua mellis parte; aut cum eadem parte mellis aut cum eadem roſa, τετραφάρμακον; aut ex roſa linamenta. Plus tamen proficit balneum rarum. Cibi boni ſucci; vitatis omnibus acribus. Sed jam plenioribus, avis, & venatio, & ſuilla elixa dari poteſt. Vinum omnibus, 295, 28. dum febris, dum inflammatio eſt, alienum eſt: itemque uſque ad cicatricem, ſi nervi, muſculive vulnerati ſunt; etiam, ſi alte caro. At, ſi plaga in ſumma cute generis tutioris eſt, poteſt non pervetus, modice tamen datum, ad implendum quoque proficere. Si quid molliendum eſt, quod in nervoſis locis, muſculoſiſque neceſſarium eſt, cerato quoque ſuper vulnus utendum eſt. At, ſi caro ſupercrevit, modice reprimit ſiccum linamentum; vehementius, ſquama æris. Si plus eſt, quod tolli opus eſt, adhibenda ſunt etiamnum vehementiora, quæ corpus

exedant.

exedant. Cicatricem, poſt omnia hæc, commode inducit lycium ex paſſo aut lacte dilutum; vel etiam per ſe impoſitum ſiccum linamentum vehementius.

31. *De ulceribus, quæ extrinſecus per vulnera incidunt, curationibuſque eorum.*

Hic ordo felicis curationis eſt. Sed quædam tamen periculoſa incidere conſuerunt. Interdum enim vetuſtas ulcus occu-
331. pat, induciturque ei callus, & circum oræ
411. craſſæ livent. Poſt quæ, quicquid medicamentorum ingeritur, parum proficit; quod fere negligenter curato ulceri ſupervenit.

Interdum vel ex nimia inflammatione, vel ob æſtus immodicos, vel ob nimia fri-
294, gora, vel quia nimis vulnus adſtrictum eſt,
31. vel quia corpus ſenile, aut mali habitus
533, eſt, cancer occupat. Id genus a Græcis di-
23. ductum in ſpecies eſt; noſtris vocabulis non eſt. Omnis autem cancer non ſolum id corrumpit, quod occupavit; ſed etiam ſerpit: deinde aliis aliiſque ſignis * diſcernitur. Nam modo ſuper inflammationem rubor ulcus ambit, iſque cum dolore procedit; ἐρυσίπελας Græci nominant: modo ulcus nigrum eſt, quia caro ejus corrupta eſt, idque vehementius; etiam in putreſcendo intenditur, ubi vulnus humidum eſt, & ex nigro ulcere humor pallidus fertur, malique odoris eſt, & caro intus corrupta: interdum etiam nervi ac membranæ reſolvuntur, ſpecillumque demiſſum deſcendit aut in latus, aut deorſum, eoque vitio non-

* *In principio difficillime cognoſcitur teſte Galeno M. M. XIV. Vide Hildan. Obſerv. Chirurg. Cent. 1. Obſ. 1.*

nonnunquam os afficitur: modo oritur ea, quam Græci γάγγραιναν appellant. 303.

Priora in qualibet parte corporis fiunt; hæc in prominentibus membris, id eſt inter ungues, & alas, vel inguina; fereque in ſenibus, vel in his, quorum corpus mali habitus eſt. Caro illi ulceri vel nigra, vel livida eſt, ſed ſicca & arida; proximaque cutis, plerunque ſubnigris puſtulis impletur; deinde ei proxima, vel pallida, vel livida, fereque æruginoſa & ſine ſenſu eſt. Deterior in inflammatione eſt, omniaque ea ſimul ſerpunt: ulcus, in locum puſtuloſum: Puſtulæ, in eum, qui pallet aut livet: pallor aut livor, in id, quod inflammatum eſt: inflammatio, in id, quod integrum eſt, tranſit. Inter hæc deinde febris acuta oritur, ingenſque ſitis: quibuſdam etiam delirium accedit: alii, quamvis mentis ſuæ compotes ſunt, balbutiendo vix ſenſus ſuos explicant: incipit affici ſtomachus: fit fœdi ſpiritus ipſe odoris. Atque initium ejus quidem mali recipit curationem: ubi vero penitus inſedit, inſanabile eſt. plurimique ſub frigido 51, 30. ſudore moriuntur.

32. *Curatio veteris ulceris.*

Ac pericula quidem vulnerum hæc ſunt. Vetus autem ulcus ſcalpello circumcidendum eſt, excidendæque ejus oræ, &, quicquid ſuper eas livet, æque incidendum. Si varicula intus eſt, quæ id ſanari prohibet, ea quoque excidenda. Deinde, ubi ſanguis emiſſus, novatumque vulnus eſt, eadem curatio adhibenda, quæ in recentibus vulneri-

neri-

neribus expoſita eſt. Si ſcalpello aliquis uti non vult, poteſt ſanare id emplaſtrum, quod ex ladano fit: &, cum ulcus ſub eo exceſum eſt, id, quo cicatrix inducitur.

33. *Curatio Eryſipelatum.*

Id autem, quod ἐρυσίπελας vocari dixi, non ſolum vulneri ſupervenire, ſed ſine hoc quoque oriri conſuevit: atque interdum periculum magnum adfert; utique, ſi circa cervicem aut [c] caput conſtitit.

Oportet, ſi vires patiuntur, ſanguinem mittere: deinde imponere ſimul reprimentia & [d] refrigerantia; maximeque ceruſſam ſolani ſucco, aut cimoliam cretam aqua pluviatili exceptam; aut ex eadem aqua ſubactam farinam cupreſſo adjecta, aut, ſi tenerius corpus eſt, lenticula. Quicquid impoſitum eſt, betæ folio contegendum eſt, & ſuper linteolum frigida aqua madens imponendum. Si per ſe refrigerantia parum proderunt, miſcenda erunt hoc modo: ſulphuris P. I. *. ceruſſæ, croci, ſingulorum P. x. *. eaque cum vino conterenda ſunt, & id his illinendum: aut, ſi durior locus eſt, ſolani folia contrita ſuillæ adipi miſcenda ſunt, & illinita linteolo ſuperinjicienda.

At, ſi nigrities eſt, quæ nequedum ſerpit, imponenda ſunt, quæ carnem putrem lenius exedunt; repurgatumque ulcus ſic, ut cætera, nutriendum eſt. Si magis [e] putre eſt, jamque procedit ac ſerpit, opus eſt vehementius erodentibus. Si ne hæc quidem evincunt, aduri locus debet, donec nul-

c *Aëtius Tetr. IV. Serm. II. c.* 59. *Æginet. IV.* 21. d *Oribaſ. de Morb. Curat. III.* 47. e *Aph. VII.* 20.

nullus ex eo humor feratur. nam quod ſanum eſt, ſiccum eſt, cum aduritur. Poſt uſtionem putris ulceris, ſuperponenda ſunt, quæ cruſtas a vivo reſolvant; ἀπεσχαρωτικὰ Græci nominant. Ubi exciderunt, purgandum ulcus, maxime melle & reſina eſt. Sed iis quoque purgari poteſt, quibus purulenta curantur, eodemque modo ad ſanitatem perducendum eſt.

34. *Curatio Gangrænæ*. f

Gangrænam vero, ſi nondum plane tenet, ſed adhuc incipit, curare non difficillimum eſt; utique in corpore juvenili: & magis etiam, ſi muſculi integri ſunt; ſi nervi vel læſi non ſunt, vel leviter affecti ſunt; neque ullus magnus articulus nudatus eſt; aut carnis in eo loco paululum eſt, ideoque non multum, quod putreſceret, fuit; conſiſtitque uno loco vitium; quod maxime fieri in digito poteſt. In ejuſmodi caſu primum eſt, ſi vires patiuntur, ſanguinem mittere. Deinde, quicquid aridum eſt, & intentione quadam proximum quoque locum male habet, uſque ad ſanum corpus concidere.

Medicamenta vero, dum malum ſerpit, adhibenda nulla ſunt, quæ pus movere conſuerunt; ideoque ne aqua quidem calida. Gravia quoque, quamvis reprimentia, aliena ſunt: ſed his quam leviſſimis opus eſt. ſuperque ea, quæ, inflammata ſunt, utendum eſt refrigerantibus. Si nihilo magis malum conſtitit, uri id, quod eſt inter integrum ac vitiatum locum, debet.

Præ-

f *Æginet. IV.* 19.

Præcipueque in hoc caſu petendum, non a medicamentis ſolum, ſed etiam a victus ratione præſidium eſt. Neque enim id malum, niſi corrupti vitioſique corporis eſt. Ergo primo, niſi imbecillitas prohibet, abſtinentia utendum. Deinde danda, quæ per cibum potionemque alvum, ideoque etiam corpus adſtringant; ſed ea levia. Poſtea, ſi vitium conſtitit, imponi ſuper vulnus eadem debent, quæ in putri ulcere præſcripta ſunt. Ac tum quoque plenioribus cibis uti licebit ex media materia; ſed tamen non niſi alvum, corpuſque ſiccantibus: aqua vero pluviatili frigida. Balneum, niſi jam certa fiducia redditæ ſanitatis eſt, alienum eſt; ſiquidem emollitum in eo ulcus cito rurſus eodem malo afficitur. Solent vero nonnunquam nihil omnia auxilia proficere, ac nihilominus ſerpere ſub his cancer. Inter quæ miſerum, ſed unicum, auxilium eſt, ut cætera pars corporis tuta ſit, membrum, quod paulatim emoritur, abſcindere.

35. *Curatio vulnerum, ubi quid colliſum eſt, aut detritum, aut infixum.*

Hæ graviſſimorum vulnerum curationes ſunt. Sed ne illa quidem negligenda, ubi interior pars colliſa; aut ubi deraſum, detritumve aliquid eſt; aut ubi ſurculus corpori infixus eſt; aut ubi tenue, ſed altum vulnus inſedit.

In primo caſu commodiſſimum eſt malicorium ex vino coquere, interioremque ejus partem conterere, & cerato miſcere

ex roſa facto, idque ſuperponere: deinde, ubi cutis ipſa exaſperata eſt, inducere lene medicamentum, qualis λιπαρὰ eſt. 267, 9.

Deraſo vero, detritoque, imponendum eſt emplaſtrum τετραφάρμακον, minuendusque cibus & vinum ſubtrahendum. Neque id, quia non habebit altiores ictus, contemnendum erit: ſiquidem ex ejuſmodi caſibus ſæpe cancri fiunt. Quod ſi levius id erit, & in parte exigua, contenti eſſe poterimus eodem leni medicamento.

Surculum vero, ſi fieri poteſt, oportet vel manu, vel etiam ferramento educere. Si vel præfractus eſt, vel altius deſcendit, quam ut ita fieri poſſit, medicamento evocandus eſt. Optime autem educit ſuperimpoſita arundinis radix; ſi tenera eſt, protinus contrita; ſi jam durior, ante in mulſo decocta. cui ſemper mel adjiciendum eſt aut ariſtolochia cum eodem melle. Peſſima ex ſurculis, arundo eſt; quia aſpera eſt. Eademque offenſa etiam in filice eſt. Sed uſu cognitum eſt, utranque adverſus alteram medicamentum eſſe, ſi contrita ac ſuperimpoſita eſt. Facit autem idem in omnibus ſurculis, quodcunque medicamentum extrahendi vim habet. Idem altis tenuibuſque vulneribus aptiſſimum eſt. Priori rei Philocratis; huic Hecatæi emplaſtrum maxime convenit. 264.

36. Quomodo cicatrix vulneri inducenda, purgandaque ſit. g

Ubi vero in quolibet vulnere ventum ad inducendum cicatricem eſt (quod per-

V pur-

g *Æginet. IV.* 45.

purgatis jam, repletiſque ulceribus neceſſarium eſt) primum ex aqua frigida linamentum, dum caro alitur: deinde, cum jam continenda eſt, ſiccum imponendum eſt, donec cicatrix inducatur: tum deligari ſuper album plumbum oportet, quo & reprimitur cicatrix, & colorem maxime ſano corpori ſimilem accipit. Idem radix ſilveſtris cucumeris præſtat. Idem compoſitio, quæ habet elaterii P. I. *. ſpumæ argenti P. II. *. glandis nnguentariæ pondo IV. *. quæ excipiuntur reſina terebinthina, donec emplaſtri craſſitudo ex omnibus fiat. At nigras quoque cicatrices leniter purgant, paribus portionibus mixta, ærugo & plumbum elotum, eademque reſina cocta; ſive eo ungitur cicatrix, quod in facie fieri poteſt; ſive id ut emplaſtrum imponitur, quod in aliis partibus commodius eſt.

At, ſi vel excrevit cicatrix, vel concava eſt, ſtultum eſt, decoris cauſa, rurſum & dolorem & medicinam ſuſtinere: alioquin res utrique ſuccurri patitur. Siquidem utraque cicatrix exulcerari ſcalpello poteſt. Si medicamentum aliquis mavult, idem efficiunt compoſitiones hæ, quæ corpus exedunt. Cute exulcerata, ſuper eminentem carnem exedentia medicamenta conjicienda ſunt: ſuper concavam, implentia; donec utrumque ulcus ſanæ cuti æquetur, & tum cicatrix inducatur.

CAP. XXVII.

De vulneribus, quæ per morſus inferuntur, eorumque curationibus.

DIXI de his vulneribus, quæ maxime per tela inferuntur. Sequitur, ut de his dicam, quæ morſu fiunt, interdum * hominis, *h* interdum ſimiæ, ſæpe canis, nonnunquam ferarum, aut aliorum animalium, aut ſerpentium. Omnis autem fera *V. ſupra* morſus habent quoddam virus. xxvi, 1.

Itaque, ſi vehemens vulnus eſt, *i* cucurbitula admovenda eſt: ſi levius, protinus emplaſtrum injiciendum, præcipueque Diogenis. ſi id non eſt, quodlibet ex his, 265. quæ adverſus morſus propoſui. ſi ea non ſunt, viride Alexandrinum: ſi ne id qui- 264. dem eſt, quodlibet non pingue ex his, quæ recentibus vulneribus accommodantur. Sal quoque his, præcipueque ei, quod canis fecit, medicamentum eſt, ſi aridus vulneri imponitur, ſuperque id duobus digitis verberatur. exſaniat enim. Ac ſalſamentum quoque recte ſuper id vulnus deligatur.

2. *Curatio adverſus rabioſi canis morſum.* k

Utique autem, ſi rabioſus canis fuit, cucurbitula virus ejus extrahendum eſt. Deinde, ſi locus neque nervoſus, neque muſculoſus eſt, vulnus id adurendum eſt. Si uri non poteſt, ſanguinem homini mitti non alienum eſt. Tum uſto quidem vulneri ſuperimponenda, quæ cæteris uſtis ſunt. Ei vero, quod expertum ignem non eſt,

* *Dom. Panarolus Pentec.* 11. *Obſ.* 32. h *Seren. Samm.* XLV. i *Æginet. V.* 2. k *Idem ibid.* 3. *Actuar. M. M. VI.* 11.

eſt, ea medicamenta, quæ vehementer exedunt. Poſt quæ nullo novo magiſterio, ſed jam ſuprapoſito vulnus erit implendum, & ad ſanitatem perducendum. Quidam poſt rabioſi canis morſum protinus in balneum mittunt; eumque ibi patiuntur deſudare, dum vires corporis ſinunt, vulnere aperto; quo magis ex eo quoque virus diſtillet: deinde multo meracoque vino excipiunt. quod omnibus venenis contrarium eſt. Idque cum ita per triduum factum eſt, tutus eſſe homo a periculo putatur.

Solet autem ex eo vulnere, ubi parum occurſum eſt, aquæ timor naſci. ὑδροφοβίαν Græci adpellant. Miſerrimum genus morbi: in quo ſimul æger & [l] ſiti & aquæ metu cruciatur. quo oppreſſis in anguſto ſpes eſt. Sed unicum tamen remedium eſt, nec opinantem in piſcinam non ante ei proviſam projicere, &, ſi natandi ſcientiam non habet, modo merſum bibere pati, modo attollere; ſi habet, interdum deprimere, ut invitus quoque aqua ſatietur. ſic enim ſimul & ſitis, & aquæ metus tollitur. Sed aliud periculum excipit, ne infirmum corpus in aqua frigida vexatum, nervorum diſtentio abſumat. Id ne incidat, a piſcina protinus in oleum calidum demittendus eſt. Antido-
275. tum [m] autem (præcipue id, quod primo loco poſui; ubi id non eſt, aliud) ſi nondum æger aquam horret, potui ex aqua dandum eſt: &, ſi amaritudine offenditur, mel adjiciendum eſt: at, ſi jam is morbus occupavit, per catapotia ſumi poteſt.

3. *Cura-*

l *Caſſii Problem.* 73. m *Scrib. Larg. c. XLIII. ſ.* 171.

3. *Curationes communes adverſus omnes morſus ſerpentium.* n

Serpentium quoque morſus non nimium diſtantem curationem deſiderant: quamvis in ea multum antiqui variarunt; adeo ut in ſingula anguium genera ſingula medendi præciperent; aliique alia. ſed in omnibus eadem maxime proficiunt. Igitur in primis ſupra vulnus id membrum deligandum eſt: non tamen nimium vehementer; ne torpeat. Dein venenum extrahendum eſt. Id cucurbitula optime facit. Neque alienum eſt, ante ſcalpello circa vulnus incidere, quo plus vitiati jam ſanguinis extrahatur. Si cucurbitula non eſt, (quod tamen vix incidere poteſt) tum quodlibet ſimile vas, quod idem poſſit. Si ne id quidem eſt, homo *o* adhibendus eſt, qui vulnus exſugat.

Neque hercule ſcientiam præcipuam habent hi, qui * Pſylli nominantur; ſed audaciam uſu ipſo confirmatam. Nam venenum ſerpentis, ut quædam etiam venatoria venena, quibus Galli præcipue utuntur, non guſtu, ſed in vulnere nocent. Ideoque colubra ipſa tuto eſtur: ictus ejus occidit. &, ſi ſtupente ea (quod per quædam medicamenta circulatores faciunt) in os digitum quis indidit, neque percuſſus eſt, nulla in ejus ſaliva noxa eſt. Ergo quiſquis, exemplum Pſylli ſecutus, id vulnus exuxerit, & ipſe tutus erit, & tutum hominem præſtabit. Illud interea ante debebit attendere, ne quod in gingivis, palatove, aliave par-

V. ſupra xiii, 13.

n *Aëtii Tetrab. IV. Serm.* 1. *c.* 1. 2. *& ſeqq.* o *Æginet.V.*2. *Actuar.M.M.VI.*11. * *Vocantur alio nomine* Marſi. *Vide Reineſ. Variar. Lect.* 1. *c.* 8. *p.* 26.

te oris ulcus habeat. Poſt hæc is homo loco calido collocandus eſt ſic, ut id, quod percuſſum erit, in inferiorem partem inclinetur.

Si neque qui exſugat, neque cucurbitula eſt, ſorbere oportet jus anſerinum, vel vitulinum, & vomere. Vivum autem gallinaceum pullum per medium dividere, & protinus calidum ſuper vulnus imponere ſic, ut pars interior corpori jungatur. Facit id etiam hœdus agnuſve diſciſſus, & calida ejus caro ſtatim ſuper vulnus impoſita.
265. Emplaſtra quoque, quæ ſupra comprehenſa ſunt. Aptiſſimumque eſt, vel Epheſium,
266. vel id, quod ei ſubjectum eſt. Præſenſque in aliquo antidoto præſidium eſt. Sin id non eſt, neceſſarium eſt exſorbere portionem meri vini cum pipere; vel quidlibet aliud, quod calori movendo eſt, nec humorem intus coire patitur. nam maxima pars venenorum frigore interimit. Omnia etiam urinam moventia, quia materiam extenuant, utilia ſunt.

4. *ſpeciales curationes adverſus ictus ſerpentium: & primo adverſus ictum Aſpidis.* [p]

Hæc adverſus omnes ictus utilia ſunt, communiaque: uſus tamen ipſe docuit, eum, quem * aſpis percuſſit, acetum potius bibere debere. Quod demonſtraſſe dicitur caſus cujuſdam pueri, qui cum ab hac ictus eſſet, & partim ob ipſum vulnus, partim ob immodicos æſtus ſiti premeretur, ac locis ſiccis alium humorem non reperiret, acetum, quod forte ſecum habebat, ebibit, & libera-

p *Æginet.V.*18. *Aëtius Tetrab.IV.Serm.I.*20.
* *De Aſpide videatur Ammian. Marcellin. Lib. XXII. Cap.* 15. *pag.* 338. *Ejus morſum ſanari poſſe negat Ælian. de Animal.* 1. *Cap.* 54.

liberatus eſt. Credo quoniam id, quamvis refrigerandi vim habet, habet tamen & diſſipandi. Quo fit, ut terra reſperſa eo ſpumet. Eadem ergo vi veriſimile eſt ſpiſſeſcentem quoque intus humorem hominis ab eo diſcuti, & ſic dari ſanitatem.

5. *Adverſus ictum Scorpionis.* [q]

In quibuſdam etiam aliis ſerpentibus certa quædam auxilia ſatis nota ſunt. Nam ſcorpio ipſe ſibi pulcherrimum medicamentum eſt. Quidam contritum cum vino bibunt. Quidam eodem modo contritum ſuper vulnus imponunt. Quidam ſuper prunas eo impoſito, vulnus ſuffumigant, undique veſte circundata, ne is fumus dilabatur; tum carbonem ejus ſuper vulnus deligant. Bibere autem oportet herbæ ſolaris (quam ἡλιοτρόπιον Græci vocant) ſemen, vel certe folia ex vino. Super vulnus vero etiam furfures ex aceto, vel ruta ſilvatica recte imponitur, vel cum melle ſal toſtus. Cognovi tamen medicos, qui ab ſcorpione ictis nihil aliud, quam ex brachio ſanguinem miſerunt.

6. *Adverſus Aranei & Scorpionis ictum.*

Ad ſcorpionis etiam, & ad [r] aranei ictum, allium cum ruta recte miſcetur, ex oleoque contritum ſuperimponitur.

7. *Adverſus * Ceraſtis, & Dipſadis, & Hæmorrhoidis ictum.* [ſ]

At, ſi ceraſtes, aut dipſas, aut hæmorrhois percuſſit, aſphodeli, quod Ægyptiæ fabæ magnitudinem æquet, arefactum, in

V 4 duas

q *Aëtius Tetrab.IV.Serm.I.*19. r *Aëtius Tetrab.IV. Serm.I.*16. *Ex eo mors, Dom.Panarolus Pentec.* 1. *Obſ.* 45. * *Deſcribitur ab Ælian. de Animal.*1.*c.*57. ſ *Aëtius Tetrab.IV. Serm.I.*22. 23.

Digitized by Google

duas potiones dividendum eſt ſic, ut ei rutæ paululum adjiciatur. Trifolium quoque & mentaſtrum, & cum aceto panaces æque proficiunt. Coſtumque, & caſſia, & cinnamomum recte per potionem aſſumuntur.

8. *Adverſus Cherſydri* t *ictum, & Ceraſtis.*

Adverſus Cherſydri vero ictum, panaces, aut laſer, quod ſit ſcrupulorum P. II.*. vel porri ſuccus cum hemina vini ſumendus eſt, & edenda multa ſatureia. Imponendum autem ſuper vulnus ſtercus caprinum ex aceto coctum; aut ex eodem hordeacea ſarina; aut ruta, vel nepeta, cum ſale contrita, melle adjecto. Quod in eo quoque vulnere, quod ceraſtes fecit, æque valet.

9. *Adverſus Phalangii ictum.* u

Ubi vero phalangium * nocuit, præter eam curationem, quæ manu editur, ſæpe homo demittendus in ſolium eſt, danduſque ei myrrhæ & uvæ taminiæ par modus ex paſſi hemina; vel radiculæ ſemen, aut lolii radix ex vino; & ſuper vulnus furfures ex aceto cocti, imperandumque, ut is conquieſcat.

10. *Adverſus ictus Italorum anguium, qui minus terribiles peregrinis ſunt.*

Verum hæc genera ſerpentium & peregrina, & aliquanto magis peſtifera ſunt; maxime, quæ æſtuoſis gignuntur locis. Italia frigidioreſque regiones hac quoque parte ſalubritatem habent, quod minus terribiles angues edunt. Adverſus quos ſatis proficit herba betonica, vel cantabrica, vel centaurion, vel agrimonia, vel trixago,

vel

t *Aëtius Tetrab. IV. Serm. I.* 35. u *Idem ibid.* 18. * *Salmaſius in Notis ad Spartiani Hadrian. C.* 20. *pag.* 190. *Edit. Hackianæ.*

vel perſonata, vel marinæ paſtinacæ; ſi vel ſingulæ binæve tritæ, & ſic' potui datæ ſunt cum vino, & ſuper vulnus impoſitæ. Illud ignorare non oportet, omnis ſerpentis ictum & jejuni & jejuno magis nocere. ideoque pernicioſiſſimi ſunt, cum incubant: utiliſſimumque eſt, ubi ex anguibus metus eſt, non ante progredi, quam quis aliquid aſſumpſit.

11. *Remedium generale adverſus omnia venena, vel in cibo, vel in potione aſſumpta.*

Non tam facile his opitulari eſt, qui venenum, vel in cibo, vel in potione ſumpſerunt. Primum, quia non protinus ſentiunt, ut ab angue icti: ideo ne ſuccurrere quidem ſtatim ſibi poſſunt. Deinde, quia noxa non a cute, ſed ab interioribus partibus incipit. Commodiſſimum eſt tamen, ubi primum ſenſit aliquis, protinus oleo multo epoto vomere. Deinde, ubi præcordia exhauſit, bibere antidotum: ſi id non eſt, vel merum vinum.

12. *Specialia remedia adverſus quædam venena: & primo adverſus Cantharidas.* x

Sunt tamen quædam remedia propria adverſus quædam venena, maximeque leviora. Nam ſi cantharidas aliquis ebibit, panaces cum lacte contuſa, vel galbanum vino adjecto dari, vel lac per ſe debet.

13. *Adverſus Cicutam.* y

Si cicutam, vinum merum calidum cum ruta quamplurimum ingerendum eſt; deinde is vomere cogendus: poſteaque laſer ex vino dandum. Iſque, ſi febre vacat, in cali-

x *Æginet.* V. 30. *Scribon. Larg.* LVII. *Actuar. M. M.* V. 12. y *Æginet.* V. 41. *Scribon. Larg.* XLVII. *Actuar. M. M.* V. 12.

calidum balneum mittendus: ſi non vacat, ungendus ex calefacientibus eſt. Poſt quæ quies ei neceſſaria eſt.

14. *Adverſus Hyoſcyamum*. z

Si hyoſcyamum, fervens mulſum bibendum eſt, aut quodlibet lac, maxime tamen aſininum.

15. *Adverſus Ceruſſam*. a

Si ceruſſam, jus malvæ, vel juglandis ex vino contritæ, maxime proſunt.

16. *Adverſus Sanguiſugam; ſi epota eſt, & lac, quod intus coiit*. b

Si ſanguiſuga epota eſt, acetum cum ſale bibendum eſt. Si lac intus coiit, aut paſſum, aut cum aceto laſer.

17. *Adverſus Fungos inutiles*. c

Si fungos inutiles quis aſſumpſit, radicula aut e poſca, aut cum ſale & aceto edenda eſt. Ipſi vero hi & ſpecie quidem diſcerni poſſunt ab utilibus, & coctura genere idonei * fieri. Nam ſive ex oleo inferbuerunt, ſive piri ſurculus cum his inferbuit, omni noxa vacant.

18. *De aduſtis corporis locis, & quomodo curari debeant*. d

Aduſtis quoque locis extrinſecus vis infertur; itaque ſequi videtur, ut de his dicam. Hæc autem optime curantur foliis aut lilii, aut linguæ caninæ, aut betæ in vino oleoque decoctis. Quorum quodlibet protinus impoſitum ad ſanitatem perducit.

Sed dividi quoque curatio poteſt in ea, quæ mediocriter exedentia reprimentiaque, pri-

z *Æginet. V.* 38. a *Scribon. Larg. XLVII.* b *Æginet. V.* 36. *Plin. H. N. XXII.* 23. c *Æginet. V.* 54. *Scrib. Larg. LXVI.* * *Alii* ſunt. d *Ægin. IV.* 11. *Seren. Samm. LX. Aëtius Tetrab. IV. Serm. II.* 64.

primo & puſtulas prohibeant, & ſummam pelliculam exaſperent: deinde ea, quæ lenia ad ſanitatem perducant. Ex prioribus eſt lenticulæ cum melle farina; vel myrrha cum vino; vel creta cimolia cum thuris cortice contrita, & aqua coacta, atque, ubi uſus neceſſitas incidit, aceto diluta. Ex inſequentibus, quælibet λιπαρά. 267. Sed idonea maxime eſt, quæ vel plumbi recrementum, vel vitellos habet.

Eſt etiam illa aduſtorum curatio, dum inflammatio eſt, impoſitam habere cum melle lenticulam: ubi ea declinavit, farinam cum ruta, vel porro, vel marrubio, donec cruſtæ cadant: tum ervum cum melle, aut irim, aut reſinam terebinthinam, donec ulcus purum ſit: noviſſime ſiccum linamentum.

CAP. XXVIII.

De interioribus ulceribus, quæ, aliqua corporum parte corrupta, naſcuntur.

I. *De carbunculo.* [e]

AB his, quæ extrinſecus incidunt, ad ea veniendum eſt, quæ interius, corrupta aliqua corporum parte, naſcuntur. Ex quibus non aliud carbunculo pejus. Ejus hæ notæ ſunt. Rubor eſt, ſuperque eum non nimium puſtulæ eminent, maxime nigræ, interdum ſublividæ, aut pallidæ. In iis ſanies eſſe videtur; infra color niger eſt. Ipſum corpus aridum, & durius, quam naturaliter oportet. Circaque quaſi cruſta eſt; eaque inflammatione cingitur.

e *Æginet. IV. 25. Actuar. M. M. II. 12. Oribaſ. Synopſ. VII. 12.*

gitur. Neque in eo loco levari cutis poteſt, ſed inferiori carni quaſi affixa eſt. Somnus urget. Nonnunquam horror, aut febris oritur, aut utrunque. Idque vitium ſubteractis quaſi quibuſdam radicibus ſerpit; interdum celerius, interdum tardius. Supra quoque, procedens inalbeſcit; dein lividum fit; circumque exiguæ puſtulæ oriuntur. Et ſi circa ſtomachum fauceſve incidit, ſubito ſpiritum ſæpe elidit.

Nihil melius eſt, quam protinus adurere. Neque id grave eſt. nam non ſentit; quoniam ea caro mortua eſt. Finiſque adurendi eſt, dum ex omni parte ſenſus doloris eſt. Tum deinde ulcus, ſicut cætera aduſta, curandum eſt. Sequitur enim ſub medicamentis erodentibus cruſta: quæ undique a viva carne diducta, trahit ſecum, quicquid corruptum erat; puruſque jam ſinus curari poteſt implentibus. At, ſi in ſumma cute vitium eſt, poſſunt ſuccurrere quædam vel exedentia tantum, vel etiam adurentia. Vis pro magnitudine adhibenda eſt. Quodcunque vero medicamentum impoſitum eſt, ſi ſatis proficiet, protinus a viva corruptam partem reſolvet.

Certaque eſſe fiducia poteſt fere, ſi undique vitioſa caro excidat, qua hujuſcemodi medicamen exeſt: ſi id non fit, medicamentumque malo vincitur, utique ad uſtionem properandum eſt. Sed in ejuſmodi caſu abſtinendum a cibo, a vino eſt. Aquam liberaliter bibere expedit. Magiſque ea ſervanda ſunt, ſi febricula quoque acceſſit.

2. *De*

2. *De Carcinomate.*

Non idem periculum καρκίνωμα affert, niſi imprudentia curantis agitatum eſt. Id vitium fit maxime in ſuperioribus partibus, circa *f* faciem, nares, aures, labra, *g* mammas fœminarum. Et ex jecore, aut ſplene hoc naſcitur. Circa locum aliqua quaſi puncta ſentiuntur: iſque immobilis, inæqualiter tumet: interdum etiam torpet. Circa eum inflatæ venæ quaſi recurvantur: hæque pallent, aut livent: nonnunquam etiam in quibuſdam deliteſcunt. Tactuſque is locus, aliis dolorem affert, in aliis eum non habet. Et nonnunquam ſine ulcere durior aut mollior eſt, quam eſſe naturaliter debet: nonnunquam iiſdem omnibus ulcus accedit. Interdumque nullam habet proprietatem: interdum ſimile his eſt, quæ vocant Græci κονδυλώματα, aſpredine quadam & magnitudine ſua. Colorque ejus ruber eſt, aut lenticulæ ſimilis. Neque tuto ſecatur. nam protinus aut reſolutio nervorum, aut diſtentio inſequitur. Sæpe homo ictus obmuteſcit, atque ejus anima deficit. Quibuſdam etiam, ſi idipſum preſſum eſt, quæ circa ſunt, intenduntur & intumeſcunt. Namque peſſimum id genus eſt, fereque primum id fit; quod κακόηθες a Græcis nominatur. Deinde ex eo id καρκίνωμα, quod ſine ulcere eſt. Deinde ulcus; & ex eo, thymium.

Tolli nihil, niſi κακόηθες, poteſt: reliqua curationibus irritantur. Et quo major *V. ſupra*
vis adhibita eſt, eo magis quidam uſi ſunt xxxiv,
medicamentis adurentibus. Quidam ferro 4.
ad-

f *Æginet. III.* 22. *g* *Scribon. Larg. XXIII.*

Digitized by Google

aduſſerunt: quidam ſcalpello exciderunt. neque ulli unquam medicina * profuit: ſed aduſta, protinus concitata ſunt, & increverunt, donec occiderent. Exciſa etiam, poſt inductam cicatricem, tamen reverterunt, & cauſam mortis attulerunt. Cum interim plerique nullam vim adhibendo, qua tollere id malum tentent; ſed imponendo tantum lenia medicamenta, quæ quaſi blandiantur, quo minus ad ultimam ſenectutem perveniant, non prohibeantur. Diſcernere autem cacoethes, quod curationem recipit, a carcinomate, quod non recipit, nemo ſcire poteſt, niſi tempore & experimento.

Ergo, ubi primum id vitium notatum eſt, imponi debent medicamenta adurentia. Si levatur malum, minuunturque ejus indicia, procedere curatio poteſt & ad ſcalpellum, & ad uſtionem. Si protinus irritatum eſt, ſcire licet, jam carcinoma eſſe; removendaque ſunt omnia acria, omnia vehementia. Sed, ſi ſine ulcere is locus durus eſt, imponi ficum quam pinguiſſimam, aut 264, 14. ῥυπῶδες emplaſtrum ſatis eſt. Si ulcus æquale eſt, ceratum ex roſa injiciendum eſt, adjiciendusque ei pulvis ex contrita teſta, ex aqua, qua faber ferrarius tingere candens ferrum ſolitus eſt. Si id nimium ſupercrevit, tentanda ſquama æris eſt (quæ leniſſima ex adurentibus eſt) eatenus, ne quid eminere patiatur: ſed ita, ſi nihil exacerbavit: ſin minus, eodem cerato contenti eſſe debebimus.

3. *De*

* *Aphor. VI.* 38.

3. *De Theriomate*.

Eſt etiam ulcus, quod θηρίωμα Græci vocant. Id & per ſe naſcitur, & interdum ulceri ex alia cauſa facto ſupervenit. Color eſt vel lividus, vel niger: odor fœdus: multus, & muco ſimilis humor. Idipſum ulcus neque tactum, neque medicamentum ſentit: prurigine tantum movetur. circa dolor eſt, & inflammatio. Interdum etiam febris oritur. Nonnunquam ex ulcere ſanguis erumpit. Atque id quoque malum ſerpit. quo omnia ſæpe intenduntur. Fitque ex his ulcus, quod *h* ἕρπητα ἐσθιόμενον Græci vocant; quia celeriter ſerpendo, penetrandoque uſque ad oſſa, corpus vorat. Id ulcus inæquale eſt, cœno ſimile; ineſtque multus humor glutinoſus; odor intolerabilis; majorque, quam pro modo ulceris, inflammatio. Utrunque, ſicut omnis cancer, fit maxime in ſenibus; vel his, quorum corpora mali habitus ſunt. 167,

Curatio utriuſque eadem eſt: ſed in ma- 18.
jore malo major vis neceſſaria. Ac pri- 84,9.
mum, a victus ratione ordinandum eſt: ut quieſcat in lectulo: ut primis diebus a cibo abſtineat: aquam quamplurimam aſſumat. Alvus quoque ei ducatur. Dein, poſt inflammationem, cibum boni ſucci capiat; vitatis omnibus acribus: potionis quantum volet, ſic, ut interdiu quidem aqua contentus ſit: in cœna vero etiam vini auſteri aliquid bibat. Non æque tamen fame in his, quos ἕρπης urgebit, atque in his, qui θηρίωμα adhuc habebunt, utendum erit. Et

h *Actuar. M.M. II.*12. *Æginet. IV.*20.

Et victus quidem talis neceſſarius eſt.

Super ulcus vero inſpergenda eſt arida aloe contrita, &, ſi parum proficiet, chalcitis. At, ſi quis nervus, exeſa carne, nudatus eſt, contegendus ante linteolo eſt, ne ſub eo medicamento aduratur. Si validioribus etiam remediis opus eſt, ad eas compoſitiones veniendum eſt, quæ vehementius adurunt. Quicquid autem inſpergitur, averſo ſpecillo infundi debet. Superdanda cum melle ſunt vel linamenta, vel oleæ folia ex vino decocta, vel marrubium: eaque linteolo contegenda in aqua frigida madefacto, dein bene expreſſo. Circaque, qua tumor ex inflammatione eſt, imponenda, quæ reprimant, cataplaſmata. Si ſub his nihil proficitur, ferro locus aduri debet; diligenter nervis, qui apparent, ante contectis. Aduſtum vel medicamentis vel ferro corpus, primum purgandum, deinde implendum eſſe, apparere cuilibet ex prioribus poteſt.

4. *De Sacro igne*. i

Sacer quoque ignis malis ulceribus annumerari debet. Ejus duæ ſpecies ſunt. Alterum eſt ſubrubicundum, aut miſtum rubore atque pallore; exaſperatumque per puſtulas continuas, quarum nulla altera major eſt, ſed plurimæ perexiguæ. In his ſemper fere pus, & ſæpe rubor cum calore eſt: ſerpitque id nonnunquam ſaneſcente eo, quod primum vitiatum eſt: nonnunquam etiam exulcerato, ubi, ruptis puſtulis, ulcus continuatur, humorque exit, qui eſſe inter

i *Æginet. IV. 12. Seren. Sammon. XLI. Aëtius Tetrab. IV. Serm. II. 59.*

ter ſaniem & pus videri poteſt. Fit maxime in pectore, aut lateribus, aut eminentibus partibus, præcipueque in plantis. Alterum autem eſt in ſummæ cutis exulceratione, ſed ſine altitudine, latum, ſublividum, inæqualiter tamen; mediumque ſaneſcit, extremis procedentibus: ac ſæpe id, quod jam ſanum videbatur, iterum exulceratur. At circa, proxima cutis, quæ vitium receptura eſt, tumidior & durior eſt, coloremque habet ex rubro ſubnigrum. Atque hoc quoque malo fere corpora ſeniora tentantur, aut quæ mali habitus ſunt; ſed in cruribus maxime.

Omnis autem ſacer ignis, ut minimum
periculum habet ex his, quæ ſerpunt; ſic
prope difficillime tollitur. Medicamentum
ejus * fortiſſimum eſt, uno die febris, quæ
humorem noxium abſumat. Pus, quo craſ- 289,
ſius & albidius eſt, eo periculi minus eſt. 33.
Prodeſt etiam infra ulcera locum cædi, quo plus puris exeat; & id, quo ibi corruptum corpus eſt, extrahatur. Sed tamen, ſi febricula acceſſit, abſtinentia, lectulo, alvi ductione opus eſt. In omni vero ſacro igni, neque lenibus & glutinoſis cibis, neque ſalſis & acribus utendum eſt; ſed his, quæ inter utrumque ſunt: qualis eſt panis ſine fermento, piſcis, hœdus, aves, exceptoque apro, omnis fere venatio. Si non eſt febricula, & geſtatio utilis eſt, & ambulatio, & vinum auſterum, & balneum. Atque in hoc quoque genere potio magis liberalis eſſe, quam cibus, debet.

* *Edit. Aldi*, *Steph. aliæque* fortuitum.

Ipſa autem ulcera, ſi mediocriter ſerpunt, aqua calida: ſi vehementius, vino calido fovenda ſunt. Deinde acu puſtulæ, quæcunque ſunt, aperiendæ. Tum imponenda ea, quæ putrem carnem exedant. Ubi inflammatio ſublata, ulcuſque purgatum eſt, imponi lene medicamentum debet. In altero autem genere, poſſunt proficere mala cotonea in vino cocta, atque
273. contrita: poteſt emplaſtrum vel Heræ, vel
262. τετραφάρμακον; cui quinta pars thuris adjecta ſit; poteſt nigra hedera ex vino auſtero cocta, ac, ſi celeriter malum ſerpit, non aliud magis proficit. Purgato ulcere, quod in ſumma cute eſſe propoſui, ſatis ad ſanitatem eadem lenia medicamenta proficient.

5. *De Chironio ulcere*. k

Chironium autem ulcus appellatur, quod & magnum eſt, & habet * oras duras, calloſas, tumentes. Exit ſanies non multa, ſed tenuis: odor malus: neque in ulcere, neque in ejus tumore ulla eſt inflammatio: dolor modicus eſt. Nihil ſerpit, ideoque nullum periculum adfert; ſed non facile ſaneſcit. Interdum tenuis cicatrix inducitur, deinde iterum rumpitur, ulcuſque renovatur. Fit maxime in pedibus & cruribus.

Super id imponi debet, quod & lene aliquid, & vehemens, & reprimens habeat. Quale ejus rei cauſa ſit ex his: ſquamæ æris, plumbi eloti combuſti, ſingulorum P. VI.*. cadmiæ, ceræ, ſingulorum P. VIII.*.

roſæ

k *Ægin. IV.* 46. * *Pollux IV. c.* 25.

roſæ quantum ſatis eſt ad ceram ſimul cum eis molliendam.

6. *De Ulceribus, quæ ex frigore in pedibus & manibus oriuntur.*

Fiunt etiam ex frigore hiberno *l* ulcera, maxime in pueris, & præcipue pedibus, digitiſque eorum, nonnunquam etiam in manibus. Rubor cum inflammatione mediocri eſt. Interdum puſtulæ oriuntur, deinde exulceratio. Dolor autem modicus: prurigo major eſt. Nonnunquam humor exit, ſed non multus; qui referre vel pus, vel ſaniem videtur.

In primis multa calida aqua fovendum eſt, in qua rapa decocta; aut ſi ea non ſunt, aliquæ verbenæ ex reprimentibus. Si nondum adapertum ulcus eſt, æs, quam maxime calidum quis pati poteſt, admovendum eſt. Si jam exulceratio eſt, imponi debet alumen, æqua portione cum thure contritum, tum vino adjecto; aut malicorium in aqua coctum, deinde contritum. Si ſumma detracta pellicula eſt, hic quoque melius lenia medicamenta proficiunt.

7. *De Struma.* m

Struma quoque eſt tumor, in quo ſubter concreta quædam ex pure & ſanguine quaſi glandulæ oriuntur. Quæ vel præcipue fatigare medicos ſolent, quoniam & febres movent, nec unquam facile matureſcunt; &, ſive ferro, ſive medicamentis curantur, plerunque iterum juxta cicatrices ipſas reſurgunt; multoque poſt medicamenta ſæpius. quibus id quoque accedit, quod

l *Æginet.III.*79. m *Aëtius Tetrab.IV.Serm. III.c.*5. *Actuar.Meth. Med.II.*12. *Ægin.IV.*33. *Oribaſ. Synopſ. VII.* 29.

longo ſpatio detinent. Naſcuntur maxime in cervice; ſed etiam in alis, & inguinibus, & in lateribus. In mammis quoque fœminarum ſe reperiſſe, chirurgus Meges author eſt.

Propter hæc & album veratrum recte datur, atque etiam ſæpius, donec ea digerantur. Et medicamenta imponuntur, quæ humorem vel educant, vel diſſipent; quorum ſupra mentio facta eſt. Adurentibus quoque quidam utuntur, quæ exedunt, cruſtaque eum locum adſtringunt: tum vero ut ulcus curant. Quæcunque autem ratio curandi eſt, corpus, puro ulcere, exercendum atque alendum eſt, donec ad cicatricem perveniat. Quæ cum medici doceant, ab iis requirenda. Quorundam ru-
383, ſticorum experimento cognitum, quem ſtru-
11. ma male habet, eum, ſi anguem edit, liberari.

8. *De Furunculo.* n

Furunculus vero, eſt tuberculum acutum cum * inflammatione, & dolore; maximeque ubi jam in pus vergit. Qui ubi adapertus eſt, & exiit pus, ſubter apparet pars carnis in pus verſa, pars corrupta ſubalbida, ſubrubra; quem ventriculum quidam furunculi nominant. In eo nullum periculum eſt, etiamſi nulla curatio adhibeatur: matureſcit enim per ſe, atque erumpit. Sed dolor efficit, ut potior medicina ſit, quæ maturius liberet.

Proprium ejus medicamentum galbanum eſt. ſed alia quoque ſupra comprehenſa ſunt. Si cætera deſunt, imponi debet,

pri-

n *Æginet. IV.* 23. *Seren. Sammon.* XXXVIII.
* *Edit. Aldi & alia* inflatione.

Digitized by Google

primum, non pingue emplaſtrum, ut id reprimat: deinde, ſi non repreſſit, quodlibet puri movendo accommodatum. ſi ne id quidem eſt, vel reſina, vel fermentum. Expreſſo pure, nulla ultra curatio neceſſaria eſt.

9. *De Phymate.* 396,

Phyma vero nominatur tuberculum fu- 20.
runculo ſimile, ſed rotundius & planius, ſæpe etiam majus. Nam furunculus ovi dimidii magnitudinem raro explet, nunquam excedit. Phyma etiam latius patere conſuevit: ſed inflammatio dolorque ſub eo minores ſunt. Ubi divulſum eſt, pus eodem modo apparet: ventriculus qui in furunculo, non invenitur: verum omnis corrupta caro in pus vertitur. Id autem in pueris & ſæpius naſcitur, & facilius tollitur: in juvenibus rarius oritur, & difficilius curatur. Ubi ætas induravit, ne naſcitur quidem. Quibus vero medicamentis diſcuteretur, ſupra propoſitum eſt. 258,

10. *De Phygethlo.* * 19.

φύγεθλον autem eſt tumor, non altus, ſed latus, in quo quiddam puſtulæ ſimile eſt. Dolor diſtentioque vehemens eſt, & major quam pro magnitudine tumoris: interdum etiam febricula. idque tarde maturеſcit, neque magnopere in pus convertitur. Fit maxime aut in cervice, aut in alis, aut in inguinibus. Panum, ad ſimilitudinem figuræ, noſtri vocant. Atque id-ipſum quo medicamento tolleretur, ſupra 255.
demonſtravi.

* *Seren. Samm.* XL. *Æginet.* IV. 22.

11. *De Abſceſſibus.* [p]

Sed cum omnes hi nihil niſi minuti abſceſſus ſint, generale nomen trahit latius vitium, totum ad ſuppurationem ſpectans. Idque fere fit aut poſt febres, aut poſt dolores partis alicujus, maximeque eos, qui ventrem infeſtarunt. Sæpiuſque oculis expoſitum eſt, ſiquidem latius aliquando intumeſcit ad ſimilitudinem ejus, quod φῦμα vocari propoſui, rubetque cum calore, & paulo poſt etiam cum duritia, magiſque nocenter adoleſcit, & ſitim vigiliamque exprimit. Interdum tamen nihil horum in cute deprehendi poteſt; maximeque, ubi altius pus movetur: ſed cum ſiti vigiliaque ſentiuntur intus aliquæ punctiones. Et, quod de ſubito durius non eſt, melius eſt: & quod, quamvis rubet, coloris tamen in album mutati eſt. quæ ſigna jam pure oriente naſcuntur: tumor enim ruborque multo ante incipiunt.

Sed, ſi locus nobilis eſt, avertendus materiæ aditus eſt per cataplaſmata, quæ ſimul & reprimunt, & refrigerant: qualia & alias & paulo ante in eryſipelate propoſui. Si jam durior eſt, ad ea veniendum eſt, quæ digerant, & reſolvant: qualis eſt ficus arida contuſa: aut fex miſta cum cerato, quod ex adipe ſuilla coactum ſit; aut cucumeris ſilveſtris radix, cui ex farina duæ partes adjectæ ſint, ante ex mulſo decoctæ. Licet etiam miſcere æquis portionibus ammoniacum, galbanum, propolim, viſcum, ponduſque adjicere myrrhæ dimidio mi-

nus,

p *Æginet.* IV. 18. *Aëtius Tetrab.* IV. *Serm.* II. 32. *Oribaſ. Synopſ.* VII. 28.

nus, quam in prioribus ſingulis erit. Atque emplaſtra quoque & malagmata idem efficiunt, quæ ſupra explicui.

Quod per hæc diſcuſſum non eſt, neceſſe eſt, matureſcat. Idque quo celerius fiat, imponenda eſt farina hordeacea, ex aqua cocta, cui & oleum aliquid recte miſcetur. Eadem aut hæc in minoribus quoque abſceſſibus, quorum nomina proprietateſque ſupra edidi, recte fiunt. Eademque omnium curatio: tantummodo diſtat. Crudum eſt autem, in quo major quaſi venarum motus eſt, & gravitas, & ardor, & diſtentio, & dolor, & rubor, & durities; &, ſi major abſceſſus eſt, horror, atque etiam febricula permanet: penitiuſque condita ſuppuratione pro his, quæ alioqui cutis oſtendit, punctiones ſunt. Ubi iſta ſe remiſerunt, jamque is locus prurit, & aut ſublividus, aut ſubalbidus eſt, matura ſuppuratio eſt. Ex qua, ubi vel per ſe, vel per medicamenta, vel etiam ferro aperta eſt, pus debet emitti. Tum, ſi qua in alis, vel inguinibus ſunt, ſine linamento nutrienda ſunt. In cæteris quoque partibus, ſi ima plaga exigua eſt, ſi mediocris ſuppuratio fuit, ſi non alte penetravit, ſi febris non eſt, ſi valet corpus, æque linamenta ſupervacua ſunt. In reliquis, parce tamen, nec, niſi magna plaga eſt, imponi debent. Commode vero mel ſuper linamenta, vel ſine his imponitur lenticula ex melle, aut malicorium ex vino coctum. quæ & per ſe & miſta idonea ſunt.

Si qua circa duriora ſunt, ad ea mollienda, vel malva contrita, vel fœni Græci linive ſemen ex paſſo coctum ſuperdandum eſt. Quicquid deinde impoſitum eſt, non adſtringi, ſed modice deligari debet. Illo neminem decipi decet, ut in hoc genere cerato utatur. Cætera, quæ pertinent ad purgandum ulcus, ad implendum, ad cicatricem inducendam, conveniuntque vulneribus, expoſita ſunt.

412. 12. *De Fiſtulis*. q

413. Nonnunquam autem ex ejuſmodi abſceſſibus, & ex aliis ulcerum generibus, fiſtulæ oriuntur. Id nomen eſt ulceri alto, anguſto, calloſo. Fit in omni fere parte corporis: habetque quædam in ſingulis locis propria. Prius de communibus dicam. Genera igitur fiſtularum plura ſunt. ſiquidem aliæ breves ſunt, aliæ altius penetrant: aliæ recta intus feruntur, aliæ multoque plures tranſverſæ: aliæ ſimplices ſunt, aliæ duplices tripliceſve; quæ ab uno ore orſæ intus tres fiunt, aut etiam in plures ſinus dividuntur: aliæ rectæ, aliæ flexæ, & tortuoſæ ſunt: aliæ intra carnem deſinunt, aliæ ad oſſa aut cartilaginem penetrant; aut, ubi neutrum horum ſubeſt, ad interiora perveniunt: aliæ deinde facile, aliæ cum difficultate curantur, atque etiam quædam inſanabiles reperiuntur.

Expedita curatio eſt in fiſtula ſimplici, recenti, intra * carnem. Adjuvatque ipſam corpus, ſi juvenile, ſi firmum eſt. Inimica contraria his ſunt: itemque, ſi fiſtula os,

vel

q *Aëtius Tetrab.IV. Serm. II.*55. * *Hippocr. Coac. Præn. III.* 394.

vel cartilaginem, vel nervum, vel muſculos læſit; ſi articulum occupavit; ſi vel ad veſicam, vel ad pulmonem, vel ad vulvam, vel ad grandes venas arteriaſve, vel ad maxillas, guttur, ſtomachum, thoracem penetravit. Ad inteſtina quoque eam tendere, ſemper periculoſum, ſæpe peſtiferum eſt. Quibus multum mali accedit, ſi corpus vel ægrum, vel ſenile, vel mali habitus eſt.

Ante omnia autem demitti ſpecillum in fiſtulam convenit; ut, quo tendat, & quam alte perveniat, ſcire poſſimus. Simul etiam, prorſus humida, an ſiccior ſit: quod extracto ſpecillo patet. Id quoque dici poteſt, in oſſe vitium ſit, necne: &, ſi jam eo fiſtula penetravit, quatenus nocuerit. Nam, ſi molle eſt, quod ultimo ſpecillo contingitur, intra carnem adhuc vitium eſt: ſi magis id renititur, ad os ventum eſt. Ibi deinde ſi dilabitur ſpecillum, nondum caries eſt: ſi non dilabitur ſede, qua innititur, caries quidem, verum adhuc levis eſt: ſi inæquale quoque & aſperum ſubeſt, vehementius os exeſum eſt. At cartilago ubi ſubſit, ipſa ſedes docet: perventumque eſſe ad eam, ex reniſu patet.

Ex his quidem colliguntur fiſtularum ſedes, ſpatia, noxæ. Simplices vero hæ ſint, an in plures partes diducantur, cognoſci poteſt ex modo puris. Cujus ſi plus fertur, quam quod ſimplici ſpacio convenit, plures ſinus eſſe manifeſtum eſt. Cumque fere juxta ſint caro, & nervus, & aliqua

qua

qua nervoſa, quales fere tunicæ membranæque ſunt, genus quoque puris docebit, num plures ſinus intus diverſa corporis genera perroſerint. Siquidem ex carne pus læve, album, copioſius fertur: at ex nervoſo loco, coloris quidem ejuſdem, ſed tenuius & minus: ex nervo, pingue & oleo non diſſimile. Denique etiam corporis inclinatio docet, num in plures partes fiſtulæ penetrarint, quia ſæpe, cum quis aliter decubuit, aliterque membrum collocavit, pus ferri, quod jam deſierat, iterum incipit; teſtaturque, non ſolum alium ſinum eſſe, ex quo deſcendat, ſed etiam in aliam corporis partem eum tendere.

Si in carne & recens & ſimplex eſt; ac neque ſinuoſa neque cava ſede; neque in articulo, ſed in eo membro, quod per ſe immobile, non niſi cum toto corpore movetur, ſatis proficiet emplaſtrum, quod recentibus vulneribus imponitur, dum habeat vel ſalem, vel alumen, vel ſquamam æris, vel æruginem, vel ex metallicis aliquid. Exque eo collyrium fieri debet altera parte tenuius, altera paulo plenius. Idque ea parte, qua tenuius eſt, antecedente demitti oportet in fiſtulam, donec purus ſanguis ſe oſtendat. quæ in omnibus fiſtularum collyriis perpetua ſunt. Idem deinde emplaſtrum in linteolo ſuperimponendum; ſupraque injicienda ſpongia eſt, in acetum ante demiſſa: ſolvique quinto die ſatis eſt. Genus victus adhibendum eſt, quo carnem ali docui.

At,

At, ſi longius a præcordiis fiſtula eſt, ex intervallo jejunum radiculas eſſe, deinde vomere, neceſſarium eſt.

Quum vetuſtate calloſa fit fiſtula (callus 300,9. autem neminem fallit, quia durus eſt, & aut albus, aut pallidus) tum validioribus medicamentis opus eſt. Quale eſt, quod habet papaveris lachrymæ P. I. *. gummi P. III. *. cadmiæ P. IIII. *. atramenti ſutorii P. VIII. *. ex quibus aqua coactis collyrium fit. Aut in quo ſunt gallæ P. I. *. æruginis, ſandarachæ, aluminis Ægyptii, ſingulorum P. I. *. atramenti ſutorii combuſti P. II. *. Aut quod conſtat ex chalcitide, & e ſaxo calce; quibus adjicitur auripigmenti dimidio minus, quam in ſingulis prioribus eſt; eaque melle cocto excipiuntur. Expeditiſſimum autem eſt ex præcepto Megetis, *r* æruginis raſæ P. II. *. conterere, deinde ammoniaci thymiamatis P. II. *. aceto liquare, eoque infuſo æruginem cogere. Idque ex primis medicamentis eſt. Sed, ut hæc maximi effectus ſunt, ſi cui iſta non adſunt, facile tamen eſt callum quibuslibet adurentibus medicamentis erodere: ſatiſque eſt vel papyrum intortum, vel aliquid ex penicillo in modum collyrii adſtrictum eo illinere. Scilla quoque cocta & mixta cum calce, callum exeſt.

Si quando vero longior & tranſverſa fiſtula eſt, demiſſo ſpecillo, contra principium hujus incidi commodiſſimum eſt, & collyrium, * quod volueris demitti.

At ſi duplicem eſſe fiſtulam vel multiplicem

r *Oribaſ. Synopſ.VII.*30. * *Edit.Aldi*, *Steph.* utrumque, *alii legunt* utrimque.

cem exiſtimamus, ſic tamen ut brevis, intraque carnem ſit, collyrio uti non debemus; quod unam partem curet, reliquas omittat: ſed eadem medicamenta arida in calamum ſcriptorium conjicienda ſunt; iſque ori fiſtulæ aptandus, inſpirandumque, ut ea medicamenta intus compellantur. Aut eadem ex vino liquanda ſunt; vel, ſi ſordidior fiſtula eſt, ex mulſo; ſi calloſior, ex aceto; atque intus infundendum, quicquid inditum eſt. Superponenda ſunt, quæ refrigerent & reprimant. nam fere, quæ circa fiſtulam ſunt, habent aliquid inflammationis. Neque alienum eſt, ubi quis reſolverit, antequam rurſus alia medicamenta injiciat, per oricularium clyſterem fiſtulam eluere; ſi plus puris fertur, vino; ſi callus durior eſt, aceto; ſi jam purgatur, mulſo, vel aqua, in qua ervum coctum ſit; ſic ut huic quoque mellis paululum adjiciatur.

Fere vero fit, ut ea tunica, quæ inter foramen & integram carnem eſt, victa tot medicamentis exeat, infraque ulcus purum ſit. Quod ubi contigit, imponenda glutinantia ſunt; præcipueque ſpongia melle cocto illita. Neque ignoro, multis placuiſſe linamentum in modum collyrii compoſitum & tinctum melle, implendi cauſa demitti. ſed celerius ſic glutinatur, quam impletur. Neque verendum eſt, ne purum corpus puro corpori junctum non coeat; adjectis quoque medicamentis ad id efficacibus; cum ſæpe exulceratio digitorum, niſi magna cura proſpeximus, ſaneſcendo in unum eos jungat.

13. De

13. *De Ulceris genere, quod κηρίον nominatur.*

Eſt etiam ulceris genus, quod a favi ſimilitudine κηρίον [f] Græcis nominatur. Idque duas ſpecies habet. Alterum eſt ſubalbidum, & furunculo ſimile; ſed majus, & cum magno dolore. Quod, ubi matureſcit, habet foramina; per quæ fertur humor glutinoſus, & purulentus; nec tamen ad juſtam maturitatem pervenit. Si diviſum eſt, multo plus intus corrupti, quam in furunculo, apparet, altiuſque deſcendit. Raro fit niſi in capillis.

Alterum eſt minus, & ſuper caput eminens, durum, latum, ſubviride, ſubpallidum, magis exulceratum: ſiquidem ad ſingulorum pilorum radices foramina ſunt, per quæ fertur humor glutinoſus, ſubpallidus, craſſitudinem mellis, aut viſci referens, interdum olei: &, ſi inciditur, viridis intra caro apparet. Dolor autem, & inflammatio ingens eſt, adeo ut acutam quoque febrem movere conſuerint.

Super id, quod minus crebris foraminibus exaſperatum eſt, recte imponitur & ficus arida, & lini ſemen * in mulſo coctum, & emplaſtra ac malagmata materiam educentia, aut quæ proprie huc pertinentia ſupra poſui.

Super alterum, & eadem medicamenta, & farina ex mulſo cocta, ſic ut ei dimidium reſinæ terebinthinæ miſceatur; & ficus in mulſo decocta, cui paulum hyſſopi contriti ſit adjectum; & uvæ taminiæ pars quarta fico adjecta. Quod ſi parum in utrolibet

genere

[f] *Actuar. M.M. II.* 12. *& IV.* 16. *Æginet. III.* 3. *Trallian. I.* 9. * *Al.* quod in vino.

genere medicamenta proficiunt, totum ulcus uſque ad ſanam carnem excidi oportet. Ulcere ablato, ſuper plagam medicamenta danda ſunt; primum, quæ pus citent; deinde, quæ purgent, tum, quæ impleant.

14. *De Acrochordone, & Thymio, & Myrmeciis, & Clavo.*

Sunt vero quædam verrucis [t] ſimilia; quorum diverſa nomina, ut vitia ſunt. Α'κροχορδόνα Græci vocant, ubi ſub cute coit aliquid durius, & interdum paulo aſperius, coloris ejuſdem; infra ad cutem tenue, ſupra latius. Idque modicum eſt, quia raro fabæ magnitudinem excedit. Vix unum tantum eodem tempore naſcitur; ſed fere plura, maximeque pueris: eaque nonnunquam ſubito deſinunt, nonnunquam mediocrem inflammationem excitant. ſunt, quæ etiam in pus convertuntur.

Α'κροθύμιον [u] nominatur, quod ſuper corpus quaſi verrucula eminet, ad cutem latius, ſupra tenue, ſubdurum, & in ſummo peraſperum. Id, qua ſummum, colorem floris thymi repræſentat; unde ei nomen eſt; ibique facile finditur, & cruentatur; nonnunquam aliquantum ſanguinis fundit: fereque circa magnitudinem fabæ Ægyptiæ eſt, raro majus, interdum perexiguum. Modo autem unum, modo plura naſcuntur, vel in palmis, vel in inferioribus pedum partibus: peſſima tamen in obſcœnis ſunt; maximeque ibi ſanguinem fundunt.

Μυρμήκια [x] autem vocantur humiliora thymio

t *Æginet. IV.* 15. *VI.* 87. u *Aëtius Tetrab. IV. Serm. II.* 3. *Oribaſ. Synopſ. VII.* 39. x *Actuar. M.M. II.* 11. *Oribaſ. Synopſ. VII.* 43.

Digitized by Google

thymio durioraque. quæ radices altius exigunt, majoremque dolorem movent, infra lata, ſupra autem tenuia, minus ſanguinis mittunt: magnitudine vix unquam lupini modum excedunt. Naſcuntur ea quoque aut in palmis aut in inferioribus partibus pedum.

Clavus *y* autem nonnunquam quidem etiam alibi, ſed in pedibus tamen maxime naſcitur, præcipue autem ex contuſo, quamvis interdum aliter: doloremque, etiamſi non alias, tamen ingredienti movet.

Ex his Acrochordon & acrothymium ſæpe etiam per ſe finiuntur; &, quo minora ſunt, eo magis. Myrmecia & clavi ſine curatione vix unquam deſinunt. Acrochordon, ſi exciſa eſt, nullam radiculam relinquit, ideoque ne renaſcitur quidem. Acrothymio clavoque exciſis, ſubrotunda radicula naſcitur, quæ penitus deſcendit ad carnem: eaque relicta, idem rurſus exit. Myrmecia latiſſimis radicibus inhærent: ideoque ne excidi quidem ſine magna exulceratione poſſunt. Clavum ſubinde radere, commodiſſimum eſt. nam ſine ulla vi ſic molleſcit. at, ſi ſanguinis quoque aliquid emiſſum eſt, ſæpe emoritur. Tollitur etiam, ſi quis eum circumpurgat, deinde imponit reſinam, cui miſcuit pulveris paululum, quem ex lapide molari contrito fecit. Cætera vero genera medicamentis adurenda ſunt. Aliiſque id, quod ex fece vini: myrmeciis id, quod ex alumine & ſandaracha fit, aptiſſimum

y *Æginet. III.*80. *VI.* 87.

ſimum eſt. Sed ea, quæ circa ſunt, foliis contegi debent, ne ipſa quoque exulcerentur: deinde poſtea lenticula imponi. Tollit acrothymium etiam ficus in aqua decocta.

15. *De Puſtularum generibus.*

z At puſtulæ maxime vernis temporibus oriuntur. Earum plura genera ſunt. Nam *V. ſupra xxi, 29.* modo circa totum corpus partemve aſpredo quædam fit, ſimilis his puſtulis, quæ ex urtica, vel ex ſudore naſcuntur: *a* *ἐξανθήματα* Græci vocant. eæque modo rubent, modo colorem cutis non excedunt. Nonnunquam plures, ſimiles varis oriuntur, nonnunquam majores Puſtulæ, lividæ ſunt, aut pallidæ, aut nigræ, aut aliter naturali colore mutato: ſubeſtque illis humor. Ubi hæ ruptæ ſunt, infra quaſi exulcerata caro apparet. *φλύκταιναι b ἐλκύδεις* Græce nominantur. Fiunt vel ex frigore, vel ex igni, vel ex medicamentis.

φλυζάκιον autem paulo durior puſtula eſt, ſubalbida, acuta. ex qua ipſa quod exprimitur, humidum eſt. Ex puſtulis vero nonnunquam etiam ulcuſcula fiunt, aut aridiora, aut humidiora: & modo tantum cum prurigine, modo etiam cum inflammatione ac dolore, exitque aut pus, aut ſanies, aut utrunque. Maximeque id evenit in ætate puerili: raro, in medio corpore: ſæpe, in eminentibus partibus.

Peſſima puſtula eſt, quæ *c* *ἐπινυκτὶς* vocatur. Ea colore vel ſublivida, vel ſubnigra, vel alba eſſe conſuevit. Circa hanc autem vehe-

z *Aph.III.*20. a *Actuar.M.M. II,*11. *Trall. I.* 5. b *Actuar. M.M. VI.*8. c *Idem ibid. II.* 11. *Oribaſ. Synopſ. VII.* 37. 42.

vehemens inflammatio eſt; &, cum aperta eſt, reperitur intus exulceratio mucoſa, colore humori ſuo ſimilis. Dolor ex ea ſupra magnitudinem ejus eſt: neque enim ea faba major eſt. Atque hæc quoque oritur in eminentibus partibus, & fere noctu. unde nomen quoque a Græcis ei ἐπινυκτὶς eſt impoſitum.

In omni vero puſtularum curatione primum eſt, multum ambulare, atque exerceri: ſi quid iſta prohibet, geſtari. Secundum eſt, cibum minuere: abſtinere ab omnibus acribus *d* & extenuantibus. eademque nutrices facere oportet, ſi lactens puer ita affectus eſt. Præter hæc, is, qui tam robuſtus eſt, ſi puſtulæ minutæ ſunt, deſudare in balneo debet; ſimulque ſuper eas nitrum inſpergere; oleoque vinum miſcere, & ſic ungi; tum deſcendere in ſolium. Si nihil ſic proficitur, aut ſi majus puſtularum genus occupavit, imponenda lenticula eſt; detractaque ſumma pellicula, ad medicamenta lenia tranſeundum. Ε'πινυκτὶς poſt lenticulam, recte herba quoque ſanguinali, vel viridi coriandro curatur.

Ulcera vero ex puſtulis facta tollit ſpuma argenti cum ſemine fœni Græci mixta ſic, ut his invicem roſa atque intubi ſuccus adjiciatur, donec mellis craſſitudo ei fiat. Proprie ad eas puſtulas, quæ infantes male habent, lapidis, quem πυρίτην Græci vocant, P. VIII. *. cum quinquaginta amaris nucibus miſcetur, adjiciunturque olei cyathi tres. Sed prius ungi ex ceruſſa puſtulæ debent, & tum hoc illini.

d *Oribaſ. de Morb. Curat.* III. 54.

16. *De Scabie*. e

V. ſupra xxi, 4. Scabies vero eſt durities cutis rubicundior. ex qua puſtulæ oriuntur, quædam humidiores, quædam ſicciores. Exit ex quibuſdam ſanies; fitque ex his continuata exulceratio pruriens; ſerpitque in quibuſdam cito. Atque in aliis quidem ex toto deſinit, in aliis vero certo tempore anni revertitur. Quo aſperior eſt, quoque prurit magis, eo difficilius tollitur. Itaque eam, 340, 14. quæ talis eſt, ἀγρίαν Græci appellant, id eſt feram.

In hac quoque victus ratio eadem, quæ ſupra, neceſſaria eſt. Medicamentum autem ad incipientem hanc idoneum eſt; quod fit ex ſpodii, croci, æruginis, ſingulorum P. I. *. piperis albi, omphacii, ſingulorum P. I. *. cadmiæ P. VIII. *. At, ubi jam exulceratio eſt, id, quod fit ex ſulphuris P. I. *. ceræ P. IV. *. picis liquidæ hemina, olei ſextariis duobus. quæ ſimul uſque ad craſſitudinem mellis incoquuntur. Eſt etiam, 255, 16. quod ad Protarchum authorem refertur. Habet hoc farinæ lupinorum ſextarium, nitri cyathos quatuor, picis liquidæ heminam, reſinæ humidæ ſelibram, aceti cyathos tres. Crocum quoque, lycium, ærugo, myrrha, cinis, æquis portionibus recte miſcentur, & ex paſſo coquuntur. Idque omnem utique ſcabiem ſanat. Ac, ſi nihil aliud eſt, amurca ad tertiam partem decocta, vel ſulphur pici liquidæ miſtum, ſicut de pecoribus propoſui, hominibus quoque ſcabie laborantibus opitulantur.

17. De

e *Oribaſ. de Morb. Curat. III. 58.*

17. *De Impetiginis ſpeciebus*. f

Impetiginis vero ſpecies ſunt quatuor. Minime mala eſt, quæ ſimilitudine ſcabiem repræſentat. nam & rubet, & durior eſt, & exulcerata, & rodit. Diſtat autem ab ea, quæ magis exulcerata eſt, & varis ſimiles puſtulas habet; videnturque eſſe in ea quaſi bullulæ quædam, ex quibus interpoſito tempore quaſi ſquamulæ ſolvuntur, certioribuſque hæc temporibus revertitur.

Alterum genus eſt pejus & ſimile papulæ fere, ſed aſperius rubicundiuſque, figuras varias habens: ſquamulæ ex ſumma cute decidunt, roſio major eſt, celerius & latius procedit, certioribuſque etiam, quam prior, temporibus & fit, & deſinit. Rubra cognominatur.

Tertia etiamnum deterior eſt, nam & craſſior eſt, & durior, & magis tumet; in ſumma cute finditur, & vehementius rodit. Ipſa quoque ſquamoſa, ſed nigra eſt: proceditque & latet, nec tardat: minus vero errat in temporibus, quibus aut oritur, aut deſinit; neque ex toto tollitur. Nigræ cognomen eſt.

Quartum genus eſt, quod curationem omnino non recipit, diſtans colore. nam ſubalbidum eſt, & recenti cicatrici ſimile; ſquamulaſque habet pallidas, quaſdam ſubalbidas, quaſdam lenticulæ ſimiles: quibus demptis, profluit ſanguis nonnunquam. Alioqui vero humor ejus albidus eſt, cutis dura atque fiſſa eſt, proceditque latius.

Hæc vero omnia genera maxime oriuntur in pedibus, & manibus; atque un-

f *Oribaſ. de Morb. Curat. III.* 59. *Synopſ. VII.* 49.

gues quoque infeſtant. Medicamentum non aliud valentius eſt, quam quod ad ſcabiem
338, quoque pertinere ſub authore Protarcho re-
23. tuli. Serapion autem, nitri P. II. *. ſulphuris P. IV. *. excipiebat reſina copioſa, eoque utebatur.

18. *De papulis*.

Papularum vero duo genera ſunt. Alterum eſt, in quo per minimas puſtulas cutis exaſperatur, & rubet, leviterque roditur, medium habet pauxillo levius: tarde ſerpit. idque vitium maxime rotundum incipit, eademque ratione in orbem proce-
338, dit. Alterum eſt, quam ἀγρίαν Græci ap-
11. pellant. In qua ſimiliter quidem, ſed magis cutis exaſperatur, exulceraturque, ac vehementius & roditur, & rubet, & interdum etiam pilos remittit.

Quæ minus rotunda eſt, difficilius ſaneſcit: niſi ſublata eſt, in impetiginem vertitur. Sed levis papula etiam, ſi jejuna ſaliva quotidie defricetur, ſaneſcit. Major, commodiſſime murali herba tollitur, ſi ſuper eadem trita eſt. Ut vero ad compoſita medicamenta veniamus, idem illud Protarchi tanto valentius in his eſt, quanto minus in his vitii eſt. Alterum ad idem, Miconis: nitri rubri, thuris, ſingulorum P. I. *. cantharidum purgatarum P. II. *. ſulphuris ignem non experti tantundem, reſinæ terebinthinæ liquidæ P. XX. *. farinæ lolii ſext. III. git cyathi tres, picis crudæ ſext. unum.

19. De

19. *De Vitiliginis ſpeciebus*, *id eſt*, *de Alpho*, *& Melane*, *& Leuce*. g

Vitiligo quoque, quamvis per ſe nullum periculum adfert; tamen & fœda eſt, & ex malo corporis habitu fit. Ejus tres ſpecies ſunt. Ἄλφος vocatur, ubi color albus eſt, fere ſubaſper & non continuus, ut quædam quaſi guttæ diſperſæ eſſe videantur. Interdum etiam latius, & cum quibuſdam intermiſſionibus ſerpit. Μέλας colore ab hoc differt, quia niger eſt, & umbræ ſimilis. cætera eadem ſunt. Λεύκη habet quiddam ſimile alpho, ſed magis albida eſt, & altius deſcendit; in eaque albi pili ſunt, & lanugini ſimiles. Omnia hæc ſerpunt: ſed in aliis celerius, in aliis tardius. Alphos & Melas in quibuſdam variis temporibus oriuntur & deſinunt. Leuce, quem occupavit, non facile dimittit.

Priora curationem non difficillimam recipiunt: ultimum vix unquam ſaneſcit; ac, ſi quid ei vitio demptum eſt, tamen non ex toto ſanus color redditur. Utrum autem aliquod horum ſanabile ſit, an non; experimento facile colligitur. Incidi enim cutis debet, aut acu pungi. ſi ſanguis exit, quod fere fit in duobus prioribus, remedio locus eſt: ſi humor albidus, ſanari non poteſt. Itaque ab hoc quidem abſtinendum eſt.

Super id vero, quod curationem recipit, imponenda lenticula mixta cum ſulphure & thure, ſic, ut ea contrita ex aceto ſit. Aliud ad idem, quod ad Irenæum authorem refertur. Alcyonium, nitrum, cumi-

g *Actuar. M.M.II.11. VI.8. Oribaſ. de Morb. Cur. III.58. Aëtius Tetrab. IV. Serm. I.132.*

num, fici ſolia arida paribus portionibus contunduntur, adjecto aceto. His in ſole vitiligo perungitur: deinde non ita multo poſt, ne nimis erodatur, eluitur. Proprie quidem, Micone authore, eos, quos Alphos vocari dixi, hoc medicamento perungunt: ſulphuris P. II. *. nitri P. IV. *. myrrhæ aridæ contritæ acetabulum miſcent, deinde in balneo ſuper vitiliginem inſpergunt farinam ex faba, tum hæc inducunt. Hi vero, quos Melanas vocari dixi, curantur, cum ſimul contrita ſunt alcyonium, thus, hordeum, faba, eaque ſine oleo in balneo ante ſudorem inſperguntur, ac tum genus id vitiliginis defricatur.

LIBER SEXTUS.

CAP. I.

De Vitiis ſingularum corporis partium.

DIXI de his vitiis, quæ per totum corpus orientia, medicamentorum auxilia deſiderant. nunc ad ea veniam, quæ non niſi in ſingulis partibus incidere conſueverunt, orſus a capite.

1. *De Capillis fluentibus.* a

In hoc igitur capillis fluentibus maxime quidem ſæpe radendo ſuccurritur. Adjicit etiam vim quandam ad continendum, ladanum cum oleo * miſtum. Nunc de his ca-
343, pillis loquor, qui poſt morbum fere fluunt.
27. Nam,

a *Trallian. I. 2. Actuar. M. M. II. 5. IV. 9. Oribaſ. de Loc. Affect. Cur. IV. 5.* * *Scil. myrteo. Th. Priſcian. I. 2.*

Nam, quo minus caput quibuſdam ætate * nudetur, ſuccurri nullo modo poteſt.

CAP. II.

De Porrigine. a

PORRIGO autem eſt, ubi inter pilos quædam quaſi ſquamulæ ſurgunt, eæque a cute reſolvuntur; & interdum madent, multo ſæpius ſiccæ ſunt. Idque evenit, modo ſine ulcere, modo exulcerato loco. Huic quoque modo malo odore, modo nullo accedente. Fereque id in capillo fit, rarius in barba, aliquando etiam in ſupercilio. Ac neque ſine aliquo corporis vitio naſcitur, neque ex toto inutile eſt. Nam bene integro capite, non exit: ubi aliquod in eo vitium eſt, non incommodum eſt, ſummam cutem potius ſubinde corrumpi; quam id, quod nocet, in aliam partem magis neceſſariam verti.

Commodius eſt ergo ſubinde pectendo repurgare, quam id ex toto prohibere. Si tamen ea res magis offendit (quod nimium humore ſequente fieri poteſt; magiſque, ſi is etiam mali odoris eſt) caput ſæpe radendum eſt; dein id ſuper adjuvandum aliquibus ex leviter reprimentibus; quale eſt nitrum cum aceto, vel ladanum cum myrteo & vino, vel myrobalanum cum vino. Si parum per hæc proficitur, vehementioribus uti licet; cum eo, ut ſciamus, utique in recenti vitio id inutile eſſe.

Y 4 CAP.

* *Priſcian. I.2.* a *Æginet. III.* 3. *Trallian. I.* 4. *Oribaſ. de Loc. Affect. Cur. IV.* 9.10.

CAP. III.
De Sycoſi. a

EST etiam ulcus, quod a fici ſimilitudine σύκωσις a Græcis nominatur, quia caro in eo excreſcit: & id quidem generale eſt. Sub eo vero duæ ſpecies ſunt. Altera, ulcus durum & rotundum eſt: altera, humidum & inæquale. Ex duro exiguum quiddam & glutinoſum exit: ex humido plus, & mali odoris. Fit utrunque in iis partibus, quæ pilis conteguntur: ſed, id quod calloſum & rotundum eſt, maxime in *b* barba; id vero, quod humidum, præcipue in capillo.

Super utrunque oportet imponere elaterium, aut lini ſemen contritum & aqua coactum, aut ficum in aqua decoctam, aut emplaſtrum tetrapharmacum ex aceto ſubactum. Terra quoque Eretria ex aceto liquata recte illinitur.

CAP. IV.
De Areis.

AREARUM quoque duo genera ſunt. Commune utrique eſt, quod, emortua ſumma pellicula, pili primum extenuantur; deinde excidunt: ac, ſi ictus is locus eſt, ſanguis exit liquidus, & mali odoris: increſcitque utrumque in aliis celeriter, in aliis tarde. Pejus eſt, quod denſam cutem, & ſubpinguem, & ex toto glabram fecit. Sed ea, quæ ἀλωπεκία *b* nominatur, ſub qualibet figura dilatatur. Fit & in capillo, & in barba.

a *Æginet. III.*3. *Actuar. M.M. II.*5. *Oribaſ. de Loc.Affect.Cur.IV.*52. *Trall.I.*5. b *Trallian. I.*1. *Priſcian. Lib.*1. *c.*6.

barba. Id vero, quod a ſerpentis ſimilitudine ὀφίασις [c] appellatur, incipit ab occipitio: duorum digitorum latitudinem non excedit: ad aures duobus capitibus ſerpit; quibuſdam etiam ad frontem, donec ſe duo capita in priorem partem committant. Illud vitium in qualibet ætate eſt: hoc fere in infantibus. Illud vix unquam ſine curatione: hoc per ſe ſæpe finitur.

Quidam hæc genera arearum ſcalpello exaſperant. quidam illinunt adurentia ex oleo; maximeque chartam combuſtam. quidam reſinam terebinthinam cum thapſia inducunt. Sed nihil melius eſt, quam novacula quotidie radere: quia, cum paulatim ſumma pellicula exciſa eſt, adaperiuntur pilorum radiculæ. Neque ante oportet deſiſtere, quam frequentem pilum naſci apparuerit. Id autem, quod ſubinde raditur, illini atramento ſutorio ſatis eſt.

CAP. V.

De Varis, & Lenticulis, & Ephelide. [a]

PENE ineptiæ ſunt, curare varos, & lenticulas, & ephelidas: ſed eripi tamen fœminis cura cultus ſui non poteſt. Ex iis autem, quæ ſupra propoſui, vari lenticulæque vulgo notæ ſunt; quamvis rarior ea ſpecies eſt, quam φακίαν Græci vocant, cum ſit ea lenticula rubicundior, & inæqualior. Ἐφηλὶς vero a pleriſque ignoratur: quæ nihil eſt, niſi aſperitas quædam & durities mali coloris. Cætera non niſi in fa-

cie:

[c] *Oribaſ. de Loc. Affect. Cur. IV.* 42. *Actuar. M. M.* V. 23. [a] *Æginet. III.* 1.

cie: lenticulæ etiam in alia parte nonnunquam naſci ſolent. de qua per ſe ſcribere alio loco, viſum operæ pretium non eſt.

Sed vari commodiſſime tolluntur impoſita reſina, cui non minus quam ipſa eſt, aluminis ſciſſilis, & paulum mellis adjectum eſt. Lenticulam tollunt galbanum & nitrum, cum pares portiones habent, contritaque ex aceto ſunt, donec ad mellis craſſitudinem venerint. His corpus illinendum eſt, &, interpoſitis pluribus horis, mane eluendum, oleoque leviter ungendum.

Ephelidem tollit reſina, cui tertia pars ſalis foſſilis & paulum mellis adjectum eſt. Ad omnia vero iſta, atque etiam ad colorandas cicatrices, prodeſt ea compoſitio, quæ ad Tryphonem patrem authorem refertur. In ea pares portiones ſunt myrobalani, crocomagmatis, cretæ cimoliæ ſubceruleæ, nucum amararum, farinæ hordei atque ervi, ſtruthii albi, ſertulæ campanæ ſeminis. quæ omnia contrita, melle quam amariſſimo coguntur, illitumque a veſpere uſque mane eluitur.

CAP. VI.

De oculorum morbis: & primo de his, qui lenibus medicamentis curantur. a

SED hæc quidem mediocria ſunt. *b* Ingentibus vero & variis caſibus oculi noſtri patent. Qui cum magnam partem ad vitæ ſimul & uſum & dulcedinem conferant, ſumma cura tuendi ſunt.

Pro-

a *Actuar. M. M. IV.* 11. *VI.* 5. *III.* 22.
b *Trallian. II.* 1.

Digitized by Google

Protinus autem orta lippitudine, quædam notæ ſunt, ex quibus, quid eventurum ſit, colligere poſſimus. Nam, ſi ſimul & lachryma & tumor & craſſa pituita cœperint; ſi ea pituita lachrymæ miſta eſt; neque lachryma calida eſt, pituita vero alba & mollis, tumor non durus, longæ valetudinis metus non eſt. At ſi lachryma multa & calida, pituitæ paulum, tumor modicus, idque in uno oculo eſt; longum id, ſed 331.
ſine periculo, futurum eſt. Idque lippitudi- 411.
nis genus minime cum dolore eſt; ſed vix ante vigeſimum diem tollitur: nonnunquam per duos menſes durat; quandoque brevius finitur.

Si pituita alba & mollis eſſe incipit; lachrymæque miſcetur, aut, ſi ſimul hæ utrunque oculum invaſerunt, poteſt eſſe brevior, ſed periculum ulcerum eſt. Pituita autem ſicca & arida dolorem quidem movet, ſed maturius deſinit; niſi quid exulceravit.

Tumor magnus, ſi ſine dolore eſt, & ſiccus, ſine ullo periculo eſt: ſi ſiccus quidem, ſed cum dolore eſt, fere exulcerat; & nonnunquam ex eo caſu fit, ut palpebra cum oculo glutinetur. Ejuſdem exulcerationis timor in palpebris pupilliſve eſt; ubi, ſuper magnum dolorem, lachrymæ ſalſæ calidæque eunt; aut etiam ſi, tumore jam finito, diu lachryma cum pituita profluit.

Pejus etiamnum eſt, ubi pituita pallida aut livida eſt, lachryma calida aut multa profluit, caput calet, a temporibus ad ocu-

los

los dolor pervenit, nocturna vigilia urget.
ſiquidem ſub his oculus plerumque rumpitur,
votumque eſt, ut tantum exulceretur.
Intus ruptum oculum febricula juvat. Si
foras jam ruptus procedit, ſine auxilio eſt.
Si de nigro aliquid albidum factum eſt,
diu manet. At, ſi aſperum, & craſſum eſt,
etiam poſt curationem veſtigium aliquod relinquit.

Curari vero oculos ſanguinis detractione,
medicamento, balneo, ſotu, vino, vetuſtiſſimus
author Hippocrates c memoriæ prodidit.
Sed eorum tempora & cauſas parum
explicuit: in quibus Medicinæ ſumma eſt.
Neque minus in * abſtinentia & alvi du-
69, 21. ctione ſæpe auxilii eſt. Hos igitur interdum
inflammatio occupat: ubi cum tumore
in his dolor eſt; ſequiturque pituitæ curſus,
nonnunquam copioſior vel acrior, nonnunquam
utraque parte moderatior. In ejuſmodi
caſu prima omnium ſunt quies & ab-
114, ſtinentia. Ergo primo die, loco obſcuro
20. cubare debet ſic, ut a ſermone quoque ab-
298, ſtineat: nullum cibum aſſumere; ſi fieri po-
15. teſt, ne aquam quidem; ſin minus, certe
quam minimum ejus.

Quod ſi graves dolores ſunt, commodius
ſecundo die; ſi tamen res urget, etiam
primo † ſanguis mittendus eſt; utique ſi in
fronte venæ tument, ſi firmo corpore materia
ſupereſt. Si vero minor impetus, minus
acrem curationem requirit. Alvum
non niſi ſecundo tertiove die duci oportet.
At modica inflammatio neutrum ex his

auxi-

c *Aphor. VI.* 31. * *Marcell. de Medic. c.* 8.
† *Idem ibidem.*

auxilium deſiderat : ſatiſque eſt, uti quiete & abſtinentia.

Neque tamen in lippientibus longum jejunium neceſſarium eſt, ne pituita tenuior atque acrior fiat : ſed ſecundo die dari debet id, quod leviſſimum videri poteſt ex iis, quæ pituitam faciunt craſſiorem ; qua- 360,
lia ſunt ova ſorbilia : ſi minor vis urget ; 15.
pulticula quoque, aut panis ex lacte. In ſequentibus diebus, quantum inflammationi detrahetur, tantum adjici cibis poterit ; ſed generis ejuſdem : utique ut nihil ſalſum, nihil acre, nihil ex his, quæ extenuant, ſumatur ; nihil potui præter aquam. Et victus quidem ratio talis maxime neceſſaria eſt.

Protinus autem primo die, † croci P. I. *. & farinæ candidæ quam tenuiſſimæ P. II. *. excipere oportet ovi albo, donec mellis craſſitudinem habeat : idque in linteolum illinere, & fronti agglutinare, ut, compreſſis venis, pituitæ impetum cohibeat. Si crocum non eſt, thus idem facit. Linteolo an lana excipiatur, nihil intereſt. Superinungi vero oculi debent ſic, ut croci quantum tribus digitis comprehendi poteſt, ſumatur, myrrhæ ad fabæ, papaveris lachrymæ ad lentis magnitudinem, eaque cum paſſo conterantur, & ſpecillo ſuper oculos inducantur. Aliud ad idem : myrrhæ P. I. *. § mandragoræ ſucci P. II. *. papaveris lachrymæ P. II. *. foliorum roſæ, cicutæ ſeminis, ſingulorum P. III. *. acaciæ P. IV. *. gummi P. VIII. *. Et hæc quidem interdiu

† *Marcell. de Medic. c.* 8. § *Idem ibid.*

diu: noctu vero, quo commodior quies veniat, non alienum eſt, ſuperimponere candidi panis interiorem partem ex vino ſubactam. nam & pituitam reprimit, &, ſi quid lachrymæ proceſſit, abſorbet, & oculum glutinari non patitur.

Si grave id & durum, propter magnum oculorum dolorem, videtur, ovi & album & vitellus in vas defundendum eſt; adjiciendumque eo mulſi paulum, idque digito permiſcendum; ubi facta unitas eſt, demitti debet lana mollis bene carpta, quæ id excipiat, ſuperque oculos imponi. Ea res & levis eſt, & refrigerando pituitam coercet, & non exareſcit, & glutinari oculum non patitur. Farina quoque hordeacea cocta, & cum malo cotoneo cocto mixta, commode imponitur. Neque ab ratione abhorret, etiam penicillo potiſſimum uti expreſſo, ſi levior impetus eſt, ex aqua; ſi major, ex poſca. Priora faſcia deliganda ſunt, ne per ſomnum cadant: at hoc ſuperimponi ſatis eſt, quia & reponi ab ipſo ægro commode poteſt: & quia, cum inaruit, iterum madefaciendum eſt. Si tantum mali eſt, ut ſomnum diu prohibeat, eorum aliquid dandum eſt, quæ ἀνώδυνα Græci appellant: ſatiſque eſt puero, quod ervi; viro, quod fabæ magnitudinem impleat.

V. ſupra xxii, 15. In ipſum vero oculum primo die, niſi immodica inflammatio eſt, nihil recte conjicitur: ſæpe enim potius concitatur eo pituita, quam minuitur. At ſecundo die, gravi quoque lippitudini per indita medicamen-

men-

menta recte ſuccurritur, ubi vel jam ſanguis miſſus, vel alvus ducta eſt; aut, neutrum neceſſarium eſſe, manifeſtum eſt.

2. *De diverſis oculorum collyriis.*

Multa autem multorumque collyria ad id apta ſunt; noviſque etiamnum miſturis temperari poſſunt; cum lenia medicamenta, & modice reprimentia, facile & varie miſceantur. Ego autem nobiliſſima exequar.

3. *Philonis collyrium.*

Eſt igitur Philonis, quod habet ceruſſæ elotæ, ſpodii, gummi, ſingulorum P. I. *. papaveris lachrymæ combuſtæ P. I. *. Illud ſcire oportet, hæc quoque omnia medicamenta, ſingula primum per ſe teri, deinde miſta iterum, adjecta paulatim vel aqua, vel alio humore. Gummi cum quaſdam alias facultates habeat, hoc maxime præſtat, ut, ubi collyria diu facta inaruerunt, glutinata ſint, neque frientur.

4. *Dionyſii collyrium.*

Dionyſii collyrium eſt: papaveris lachrymæ combuſtæ, donec tenereſcat P. I. *. thuris combuſti, gummi, ſingulorum P. II. *. ſpodii P. IIII. *.

5. *Cleonis collyrium.* d

Cleonis nobile admodum: papaveris lachrymæ frictæ P. I. *. croci P. I. *. gummi P. *. V. quibus, cum teruntur, adjicitur roſæ ſuccus. Aliud ejuſdem valentius: ſquamæ ferri, quod ςόμωμα † adpellant, P. I. *. croci P. II. *. ſpodii P. IV. *. plumbi & eloti, & combuſti P. I. *. gummi tantun-

d *Oribaſ. Synopſ. LIII.* de Collyriis. *Æginet. VII.* 16. † *Vide Saracenum in Dioſcorid. Lib. V. c.* 90.

tundem. Ejus aliud quoque ad idem eſt, maxime ubi multa pituita profluit: caſtorei P. *. I. aloes P. *. I. myrrhæ P. *. II. cadmiæ curatæ P. VIII. *. ſtibii tantundem, acaciæ ſucci P. XII. *. quod, cum miſcueris, in pixidicula ſervetur. Theodotus vero huic compoſitioni adjecit papaveris lachrymæ combuſtæ P. *. I. æris combuſti & eloti P. II. *. nucleorum palmarum combuſtorum P. X. *. gummi P. XII. *.

6. *Theodoti e collyrium, Achariſtum appellatum.*

At ipſius Theodoti, quod a quibuſdam ἀχάριστον nominatur, ejuſmodi eſt: caſtorei, nardi Indici, ſingulorum P. I. *. lycii P. *. papaveris lachrymæ tantundem; myrrhæ P. II. *. croci, ceruſſæ elotæ, aloes, ſingulorum P. III. *. cadmiæ botryitidis elotæ, æris combuſti, ſingulorum P. VIII. *. gummi P. XVIII. *. acaciæ ſucci P. XX. *. ſtibii tantundem; quibus aqua pluviatilis adjicitur.

7. *Cythion vel Thephrion collyrium.*

Præter hæc, ex frequentiſſimis collyriis eſt id, quod quidam Cythion, quidam a cinereo colore Tephrion appellant. Habet amyli, tragacanthæ, acaciæ ſucci, gummi, ſingulorum P. I. *. papaveris lachrymæ P. II. *. ceruſſæ elotæ P. IV. *. ſpumæ argenti elotæ P. VIII. quæ æque ex aqua pluviatili conteruntur.

8. *Euelpidis collyrium, Trygodes nominatum.*

Euelpides autem, qui ætate noſtra maximus fuit * ocularius medicus, utebatur eo, quod ipſe compoſuerat, & τρυγώδες nominabat,

e *Æginet. VII.* 16. *Paulo aliter exſtat apud Marcellum de Medic. c. VIII. pag.* 267. *Ed. Steph. Eſt & aliud Theodotion Dionyſianum pag.* 274. *eodem capite deſcriptum, niſi malis hoc referre ad mox antecedens Dionyſii. Aliud exſtat etiam pag.* 281. * *Marcell. de Medic. c.* 8. *p.* 267. 274.

nabat. Habet autem hoc, caſtorei P. II.*. lycii, nardi, papaveris lachrymæ, ſingulorum P. I. *. croci, myrrhæ, aloes, ſingulorum P. IV. *. æris combuſti P. VIII. *. cadmiæ, & ſtibii, ſingulorum P. XII. *. acaciæ ſucci P. XXVI. *. gummi tantundem.

Quo gravior vero quæque inflammatio eſt, eo magis leniri medicamento debet, adjecto vel albo ovi, vel muliebri lacte. At, ſi neque medicus, neque medicamentum præſto eſt, ſæpius utrumlibet horum in oculos penicillo ad idipſum facto infuſum, id malum lenit. Ubi vero aliquis relevatus eſt, jamque curſus pituitæ conſtitit, reliquias fortaſſe leviores futuras diſcutiunt balneum & vinum. Igitur lavari debet leviter, ante ex oleo perfricatus, diutiuſque in cruribus & feminibus; multaque calida aqua fovere oculos; deinde per caput prius calida, tum egelida perfundi: a balneo cavere ne quo frigore afflatuve lædatur: poſthæc cibo paulo pleniore, quam ex operum conſuetudine, uti; vitatis tamen omnibus pituitam extenuantibus: vinum bibere lene, ſubauſterum, modice vetus; neque effuſe, neque timide; ut neque cruditas ex eo, & tamen ſomnus fiat, lenianturque intus latentia acria. Sed, ſi quis in balneo ſenſit majorem oculorum perturbationem, quam attulerat (quod incidere his ſolet, qui, manente adhuc pituitæ curſu, feſtinarunt.) quamprimum diſcedere debet: nihil eo die vini aſſumere; cibi minus etiam, quam pridie. deinde cumprimum

mum ſatis pituita ſubſtitit, iterum ad uſum balnei redire.

Solet tamen evenire nonnunquam, ſive tempeſtatum vitio, ſive corporis, ut pluribus diebus neque dolor, neque inflammatio, & minime pituitæ curſus finiatur. Quod ubi incidit, jamque ipſa vetuſtate res matura eſt, ab his eiſdem auxilium petendum eſt, id eſt balneo ac vino. Hæc enim ut in recentibus malis aliena ſunt; quia concitare ea poſſunt, & accendere: ſic in veteribus, quæ nullis aliis auxiliis ceſſerunt, admodum efficacia eſſe conſuerunt. videlicet hic quoque, ut alibi *, cum ſecun-
19, 18. da vana fuerint, contrariis adjuvantibus. Sed ante tonderi ad cutem convenit: deinde in balneo aqua calida quamplurima caput atque oculos fovere: tum utrunque penicillo detergere, & ungere caput irino unguento; continereque in lectulo ſe; donec omnis calor, qui conceptus eſt, finiatur; deſinatque ſudor, qui neceſſario in capite collectus eſt. Tum ad idem cibi vinique genus veniendum eſt ſic, uti potiones meracæ ſint; obtegendumque caput, & quieſcendum. Sæpe enim poſthæc gravis ſo-
348, mnus, ſæpe ſudor, ſæpe alvi dejectio pi-
15. tuitæ curſum finit. Si levatum eſt malum
368, (quod aliquando ſerius fit) per plures dies
28. idem fieri oportet, donec ex toto ſanitas reſtituatur. Si diebus eiſdem alvus nihil reddit, ducenda eſt; quo magis ſuperiores partes leventur.

Nonnunquam autem ingens inflammatio

* *Lib.* 11. *c.* 9.

Digitized by Google

tio tanto impetu erumpit, ut oculos e ſua ſede propellat. πρόπτωσιν id, quoniam oculi procidunt, Græci appellant. His utique, ſi vires patiuntur, ſanguinem mitti: ſi id fieri non poteſt, alvum duci, longioremque inediam induci, neceſſarium eſt. Opus autem leniſſimis medicamentis eſt. Ideoque
Cleonis collyrio quidam, quod ex duobus 351,
ante poſitum eſt, utuntur. Sed optimum eſt 27.
Nilei: neque de ullo magis inter omnes authores convenit.

9. *Nilei collyrium, omnium optimum.*

Id habet nardi Indici, papaveris lachrymæ, ſingulorum P. *. gummi P. I. *. croci P. II. *. foliorum roſæ recentium P. IV. *. quæ vel aqua pluviatili, vel vino levi ſubauſtero coguntur. Neque alienum eſt, malicorium, vel ſertulam campanam ex vino coquere, deinde conterere: aut myrrham nigram cum roſæ foliis miſcere: aut hyoſcyami folia cum ovi vitello cocta: aut farinam cum acaciæ ſucco, vel paſſo, aut mulſo. Quibus ſi folia quoque papaveris adjiciuntur, aliquanto valentiora ſunt. Horum aliquo præparato, penicillo fovere oculos oportet, ex aqua calida expreſſo, in qua ante vel myrti vel roſæ folia decocta ſint; deinde, ex illis aliquid imponi. Præter hæc, ab occipitio inciſa cute, cucurbitula adhibenda eſt.

Quod ſi per hæc reſtitutus oculus in ſedem ſuam non eſt, eodemque modo prolapſus permanet, ſcire oportet, lumen eſſe amiſſum; deinde futurum, ut indureſcat

is, aut in pus vertatur. Si ſuppuratio ſe oſtendit, ab eo angulo, qui tempori propior eſt, incidi oculus debet; ut, effuſo pure, inflammatio ac dolor finiatur, & intus tunicæ reſidant, quo minus fœda poſtea facies ſit. Utendum deinde vel iiſdem collyriis ex lacte aut ovo; vel croco, cui album ovi miſceatur. At, ſi induruit, & ſic emortuus eſt, ut ne in pus verteretur; quatenus fœde prominebit, excidendum erit ſic, ut hamo ſumma tunica apprehendatur, atque infra id ſcalpellus incidat: tum eadem medicamenta erunt injicienda, donec omnis dolor finiatur. Iiſdem medicamentis in eo quoque oculo utendum eſt, qui primum procidit, deinde per plura loca fiſſus eſt.

10. *De Carbunculis oculorum.* f

Solent etiam carbunculi ex inflammatione naſci, nonnunquam in ipſis oculis, nonnunquam in palpebris: & in his ipſis, modo ab interiore, modo ab exteriore parte. In hoc caſu alvus ducenda eſt: cibus minuendus: lac potui dandum; ut acria, quæ læſerunt, leniantur. Quod ad cataplaſmata & medicamenta pertinet, his utendum, quæ adverſus inflammationes propoſita ſunt: Atque hic quoque Nilei collyrium optimum eſt. Si tamen carbunculus in exteriore palpebræ parte eſt, ad cataplaſmata aptiſſimum eſt lini ſemen ex mulſo coctum; aut, ſi id non eſt, tritici farina eodem modo cocta.

11. De

f *Scribon. Larg. III. c. 25. Marcell. de Medic. C.VIII. Trallian. II. 7.*

11. *De Puſtulis oculorum.*

Puſtulæ quoque ex inflammationibus interdum oriuntur. Quod ſi inter initia protinus incidit, magis etiam ſervanda ſunt, quæ de ſanguine & quiete ſupra propoſui: ſin ſerius, quam ut ſanguis mitti poſſit, alvus tamen ducenda eſt. Si id quoque aliqua res inhibet, utique victus ratio ſervanda eſt. Medicamentis autem hic quoque lenibus opus eſt; quale Nilei, quale Cleonis eſt.

12. *Philetis collyrium, ad puſtulas oculorum.*

Id quoque, quod Philetis vocatur, huic aptum eſt. Habet enim myrrhæ, papaveris lachrymæ, ſingulorum P. I. *. plumbi eloti, terræ ſamiæ, quæ ἀστὴρ vocatur, tragacanthæ, ſingulorum P. IV. *. ſtibii cocti †, amyli, ſingulorum P. VI. *. ſpodii eloti, ceruſſæ elotæ, ſingulorum P. VIII. *. quæ aqua pluviatili excipiuntur. Uſus collyrii, vel ex ovo, vel ex lacte eſt.

13. *De Ulceribus oculorum, & de διὰ λιβάνυ collyrio.* *

Ex puſtulis ulcera interdum fiunt; eaque recentia æque lenibus medicamentis nutrienda ſunt, & iiſdem fere, quæ ſupra in puſtulis propoſui. Fit quoque proprie ad hæc, quod διὰ λιβάνυ vocatur. Habet æris combuſti, & eloti, papaveris lachrymæ frictæ, ſingulorum P. I. *. ſpodii eloti, thuris, ſtibii combuſti & eloti, myrrhæ, gummi, ſingulorum P. II. *.

14. *De Imminutione oculorum.*

Evenit etiam, ut oculi, vel ambo, vel

Z 3 ſin-

† *Scribon. Largus Comp. XXIII. Rhodius in notis pag. 63.* * *Trallian. II. 5. Longe aliter deſcribitur a Marcello de Medic. Cap. VIII. pag. 280. Eadem pagina paulo inferius aliud ejuſdem nominis depromitur.*

ſinguli, minores fiant, quam eſſe naturaliter debeant. Idque & acer pituitæ curſus in lippitudine efficit, & continuati fletus, & ictus parum bene curati. In his quoque iiſdem lenibus medicamentis ex muliebri lacte utendum eſt: cibis vero his, qui maxime corpus alere, & implere conſuerunt: vitandaque omni modo cauſa, quæ lachrymas excitet, & cura domeſticorum. quo-
127, 25. rum etiam, ſi quid forte incidit, ejus * notitiæ ſubtrahendum: atque acria quoque medicamenta, & acres cibi non alio magis nomine his nocent, quam quod lachrymas movent.

15. *De Pediculis palpebrarum.* g

Genus quoque vitii eſt, qui inter pilos palpebrarum pediculi naſcuntur. id *φθειρίασιν* Græci nominant. Quod cum ex malo corporis habitu fit, raro non ultra procedit: ſed fere, tempore interpoſito, pituitæ curſus acerrimus ſequitur; exulceratiſque vehementer oculis, aciem quoque ipſam corrumpit.

His alvus ducenda eſt: caput ad cutem tondendum, diuque quotidie jejunis perfricandum. His, ambulationibus aliiſque exercitationibus diligenter utendum: gargarizandum ex mulſo, in quo nepeta & pinguis ficus decocta ſit: ſæpe in balneo multa calida aqua fovendum caput: vitandi acres cibi; lacte pingui vinoque utendum: bibendumque liberalius, quam edendum eſt. Medicamenta vero intus quidem lenia danda ſunt; ne quid acrioris pitu-

* *Hippocr. de Dec. Orn. XI.* 15. g *Actuar. M.M.II.7. & IV.*11. *Aëtius Tetr.II. Serm. III.* 65. *Oribaſ. de Loc. Aff.IV.* 32.

pituitæ concitent: ſuper ipſos vero pediculos alia, quæ necare eos, & prohibere, ne ſimiles naſcantur, poſſint. Ad ipſum ſpumæ nitri P. I. *. ſandarachæ P. I. *. uvæ taminiæ P. *. I. ſimul teruntur, adjiciturque vetus oleum pari portione, atque acetum; donec eis mellis craſſitudo ſit.

16. *De Oculorum gravioribus morbis, qui ex inflammationibus oriuntur, & validioribus medicamentis curantur, & de Andreæ collyrio, & de* διὰ κέρατος.

Hactenus oculorum morbi, qui lenibus medicamentis nutriuntur. Genera deinde alia ſunt, quæ diverſam curationem deſiderant; fere ex inflammationibus nata, ſed finitis quoque his manentia. atque inprimis in quibuſdam perſeverat tenuis pituitæ curſus. Quibus alvus ab inferiore parte evocanda eſt, demendumque aliquid ex cibo: Neque alienum eſt, illini frontem ex compoſitione Andreæ. Quæ habet gummi P. I. *. ceruſſæ, ſtibii, ſingulorum P. II. *. ſpumæ argenti coctæ & elotæ P. IV. *. ſed ea ſpuma ex aqua pluviatili coquitur; & arida hæc medicamenta ex ſucco myrti conteruntur. His illita fronte, cataplaſma quoque ſuperinjiciendum ex farina, quæ frigida aqua coacta ſit, cuique aut acaciæ ſuccus, aut cupreſſus adjecta ſit. Cucurbitula quoque, inciſo vertice, recte accommodatur; aut ex temporibus ſanguis emittitur. Inungi vero eo debet, quod habet ſquamæ æris, papaveris lachrymæ, ſingulorum P. *. cervini cornu combuſti & elo-

ti, plumbi eloti, gummi, ſingulorum P. IV. *. thuris P. XII. Hoc vero collyrium quia cornu habet, διὰ κέρατος nominant. Quotieſcunque non adjicio, quod genus humoris adjiciendum ſit, aquam intelligi volo.

17. *Μεμιγμένον, Euelpidis collyrium.*

Ad idem Euelpidis, quod μεμιγμένον nominabat. in eo papaveris lachrymæ, & albi piperis, ſingulæ unciæ ſunt, gummi libra, æris combuſti P. I. *. Inter has autem curationes, poſt intermiſſionem aliquam, proſunt balneum & vinum. Cumque omnibus lippientibus vitandi cibi ſint,
349, 7. qui extenuant; tum præcipue, quibus tenuis humor diu fertur. Quod ſi jam faſtidium eſt eorum, quæ pituitam craſſiorem reddunt, ſicut in hoc genere materiæ maxime promptum eſt; confugiendum eſt ad ea, quæ, quia ventrem, corpus quoque adſtringunt.

18. *De Oculorum ulceribus ſupercreſcentibus, ſordidis, cavis, veteribus.*

At ulcera, ſi cum inflammatione finita non ſunt, aut ſupercreſcentia, aut ſordida, aut certe veteraſſe conſuerunt. Ex his ſupercreſcentia collyrio, quod μεμιγμένον vocatur, optime reprimuntur. Sordida purgantur & eodem, & eo, quod Smilion nominatur.

19. *Smilion collyrium.*

Habet æruginis P. VI. *. gummi tantundem, ammoniaci, minii ſinopici, ſingu- lo-

lorum P. xvi. *. quæ quidam ex aqua; quidam, quo vehementiora ſint, ex aceto terunt.

20. Phynon collyrium Euelpidis.

Id quoque Euelpidis, quod Phynona appellabat, hic utile eſt: croci P. i. *. papaveris lachrymæ, gummi, ſingulorum P. ii. *. æris combuſti & eloti, myrrhæ, ſingulorum P. iv. piperis albi P. vi. *. Sed ante litum, hoc ungendum eſt.

21. Sphærion collyrium Euelpidis.

Id quoque ejuſdem, quod Sphærion nominabat, eodem valet. Lapidis hæmatitis eloti P. ii. *. piperis grana ſex, cadmiæ elotæ, myrrhæ, papaveris lachrymæ, ſingulorum P. iii. *. croci P. iv. *. gummi P. viii. *. quæ cum vino aminæo conteruntur.

22. Liquidum Euelpidis collyrium.

Liquidum quoque medicamentum ad idem componebat. in quo erant hæc: æruginis P. *. minii combuſti, atramenti ſutorii, cinnamomi, ſingulorum P. iii. *. croci, nardi, papaveris lachrymæ, ſingulorum P. i. *. myrrhæ P. ii. *. æris combuſti P. iii. *. cineris ex odoribus P. iv. *. piperis grana xv. Hæc ex vino auſtero teruntur: deinde cum paſſi tribus heminis decoquuntur, donec corpus unum ſit. Idque medicamentum vetuſtate efficacius fit.

23. De cavis oculorum ulceribus.

Cava vero ulcera commodiſſime implent ex his, quæ ſupra poſita ſunt, Sphærion, & id quod Philetis vocatur. Idem Sphæ-

Sphærion vetuſtis ulceribus & vix ad cicatricem venientibus optime ſuccurrit.

24. *Hermonis collyrium.*

Eſt etiam collyrium, quod cum ad plura valeat, plurimum tamen proficere in his ulceribus videtur. Refertur ad Hermonem authorem. Habet piperis longi P. i. z. *. albi P. *. cinnamomi, coſti, ſingulorum P. i. *. atramenti ſutorii, nardi, caſiæ, caſtorei, ſingulorum P. ii. *. gallæ P. v. *. myrrhæ, croci, thuris, lycii, ceruſſæ, ſingulorum P. viii. *. papaveris lachrymæ P. xii. *. aloes, æris combuſti, cadmiæ, ſingulorum P. xvi. *. acaciæ, ſtibii, gummi, ſingulorum P. xxv. *.

25. *De cicatricibus oculorum, quæ ex ulceribus factæ ſunt, & de Aſclepia, & Canopite, & Pyxino, collyriis.*

Factæ vero ex ulceribus cicatrices duobus vitiis periclitantur; ne aut cavæ, aut craſſæ ſint. Si cavæ ſunt, poteſt eas implere id, quod Sphærion vocari dixi; vel id, quod † Aſclepias nominatur. Habet hoc papaveris lachrymæ P. ii. *. ſagapeni, opopanacis, ſingulorum P. iii. *. æruginis P. iv. *. gummi P. viii. *. piperis P. xii. *. cadmiæ elotæ, ceruſſæ, ſingulorum P. xvi. *. At, ſi craſſæ cicatrices ſunt, extenuat vel Smilion, vel Canopite collyrium, quod habet cinnamomi, acaciæ, ſingulorum P. i. *. cadmiæ elotæ, croci, myrrhæ, papaveris lachrymæ, gummi, ſingulorum P. ii. *. piperis albi, thuris, ſingulorum P. iii. *. æris combuſti P. ix. *. cum aqua pluvia-

tili

† *Marcell. de Medic. Lib. cap.* 8. *p.* 266.

tili. Vel Euelpidis Pyxinum, quod ex his conſtat: ſalis foſſilis P. iv. *. ammoniaci thymiamatis P. viii. *. papaveris lachrymæ P. xii. *. ceruſſæ P. xv. *. piperis albi, croci cilicii, ſingulorum P. iii. *. gummi P. xiii. *. cadmiæ elotæ P. ix. *. Maxime tamen tollere cicatricem videtur id, quod habet gummi P. iii. *. æruginis P. i. *. crocomagmatis P. iv. *.

26. *De alio genere Inflammationis oculorum.*

Eſt etiam genus inflammationis, in qua, ſi cui tument ac diſtenduntur cum dolore oculi, ſanguinem ex fronte mitti neceſſarium eſt: multaque aqua calida caput atque oculos fovere: gargarizare ex lenticula, vel ex fici cremore: inungi acribus medicamentis, quæ ſupra comprehenſa ſunt; maximeque eo, quod Sphærion nominatur, 361. quodque lapidem hæmatiten habet. Atque alia quoque utilia ſunt, quæ ad extenuandam aſpritudinem fiunt; de qua protinus dicam.

Hæc autem inflammationem oculorum fere ſequitur; interdum major, interdum levior. Nonnunquam etiam ex aſpritudine lippitudo fit, atque ipſam deinde aſpritudinem auget; fitque ea in aliis brevis, in aliis longa, & quæ vix unquam finiatur.

In hoc genere valetudinis quidam craſſas, duraſque palpebras, & ficulneo folio, & aſperato ſpecillo, & interdum ſcalpello eradunt; verſaſque quotidie medicamentis ſuffricant. Quæ neque niſi in magna vetu-

vetu-

vetuſtaque aſpritudine, neque ſæpe facienda ſunt. Nam melius eodem ratione victus & idoneis medicamentis pervenitur. Ergo exercitationibus utemur, & balneo frequentiore; multaque oculorum palpebras aqua calida fovebimus: cibi autem ſumendi ſunt acres & extenuantes.

27. *Cæſarianum † collyrium.*

At medicamentum id, quod Cæſarianum vocatur, habet atramenti ſutorii P. ɪ. *. miſyos P. *. piperis albi P. v. *. papaveris lachrymæ, gummi, ſingulorum P. ɪɪ. *. cadmiæ lotæ P. ɪɪɪ. *. ſtibii P. vɪ. *. Satiſque conſtat, hoc collyrium adverſus omne genus oculorum valetudinis idoneum eſſe; exceptis his, quæ lenibus nutriuntur.

28. *Hieracis collyrium.*

Id quoque, quod Hieracis nominatur, ad aſpritudinem poteſt. Habet myrrhæ P. ɪ. *. ammoniaci thymiamatis P. ɪɪ. *. æruginis raſæ P. ɪv. *. cum aqua pluviatili. Ad idem idoneum eſt etiam id, quod Canopite, & id quod Smilion vocatur, & id quod Pyxinum, & id quod Sphærion. Si autem compoſita medicamenta non adſunt, felle caprino, vel quam optimo melle ſatis commode aſpritudo curatur.

29. *De arida lippitudine.*

Eſt etiam genus aridæ lippitudinis, quod ξηροφθαλμίαν h Græci appellant. Sub hoc neque tument, neque fluunt oculi, ſed rubent tantum, & cum dolore quodam fere levi ac prurigine graves ſunt, & palpebræ

citra

† *Forte a Cæſare Auguſto ita dictum, ſi illud inde dictum, quod refert Marcell. de Med. c. 8. p.*266. h *Actuar. M. M. II.*7. *Æginet. III.* 22. *Aëtius Tetr. II. Serm. III. c.*75. 77.

citra duritiem ullam noctu prægravi pituita inhæreſcunt: quantoque minor generi huic impetus, tanto finis minus expeditior eſt.

In hoc vitio multum ambulare, multum exerceri, lavari ſæpe, ibique deſudare, multaque fricatione uti neceſſarium eſt. Cibi neque qui implent, neque nimium acres, apti ſunt, ſed inter hos medii. Mane, ubi concoxiſſe manifeſtum eſt, non eſt alienum ex ſinapi gargarizare, tum deinde caput atque os diutiùs perfricare.

30. *Rhinion collyrium.*

Collyrium vero hoc aptiſſimum eſt, quod Rhinion vocatur. Habet myrrhæ P. I. *. papaveris lachrymæ, acaciæ ſucci, piperis, gummi, ſingulorum P. I. *. lapidis hæmatitis, lapidis phrygii, lycii, lapidis ſciſſilis, ſingulorum P. II. *. æris combuſti P. IV. *. Ac Pyxinum quoque eidem accommodatum eſt.

31. *De Scabris oculis.* i

Si vero ſcabri oculi ſunt, quod maxime in angulis eſſe conſuevit, poteſt prodeſſe Rhinion, id quod ſupra poſitum eſt. Poteſt ſimiliter prodeſſe id, quod habet æruginis raſæ, piperis longi, papaveris lachrymæ, ſingulorum P. II. *. piperis albi, gummi, ſingulorum P. IV. *. cadmiæ lotæ, ceruſſæ, ſingulorum P. VI. *. Nullum tamen melius eſt, quam Euelpidis, quod βασιλικὸν nominabat. Habet papaveris lachrymæ, ceruſſæ, lapidis Aſii, ſingulorum P. II. *. gummi P. XIII. *. piperis albi P. IV. *.

croci

i *Aëtius Tetrab.II. Serm. III. c.*76.

croci P. vi. *. pſorici P. xiii. *. Nulla autem per ſe materia eſt, quæ Pſoricum nominetur; ſed chalcitidis aliquid, & cadmiæ dimidio plus ex aceto ſimul conteruntur; idque in vas fictile inditum, & contectum ficulneis foliis ſub terra reponitur diebus viginti, & rurſus ſublatum teritur, & ſic appellatur pſoricum. Verum de baſilico quoque collyrio convenit; ad omnes affectus oculorum id eſſe idoneum, qui non lenibus medicamentis curantur.

At, ubi non ſunt medicamenta compoſita, ſcabros angulos lævant & mel & vinum. Succurritque & his & aridæ lippitudini, ſi quis panem ex vino ſubactum ſuper oculum imponit. Nam, cum fere ſit humor aliquis, qui modo ipſum oculum, modo angulos, aut palpebras exaſperat, ſic &, ſi quid prodit humoris, extrahitur; & ſi quid juxta eſt, repellitur.

32. *De Caligine oculorum.*

Caligare vero oculi nonnunquam ex lippitudine, nonnunquam etiam ſine hac, propter ſenectutem, imbecillitatemve aliam, conſueverunt. Si ex reliquiis lippitudinis id vitium eſt, adjuvat collyrium, quod Aſclepias nominatur. Adjuvat & id, quod ex
362, crocomagmate fit.

23. 33. *Διὰ χρόκȣ collyrium.* k

Proprie etiam ad id componitur, quod *διὰ χρόκȣ* vocant. Habet piperis P. i. *. croci cilicii, papaveris lachrymæ, ceruſſæ, ſingulorum P. ii. *. pſorici, gummi, ſingulorum P. iv. *.

34. *De*

k *Trallian. II.* 1.

34. De Caligine propter ſenectutem, aut aliam imbecillitatem. l

At, ſi ex ſenectute aliave imbecillitate id eſt, recte inungi poteſt, & melle quam optimo, & cyprino, & oleo vetere. Commodiſſimum tamen eſt, balſami partem unam, & olei veteris, aut cyprini partes duas, mellis quam acerrimi partes tres miſcere. Utilia quoque huic medicamenta ſunt, quæ ad caliginem proxime, quæque ad extenuandas cicatrices ſupra comprehenſa ſunt. 362.

Cuicunque vero oculi caligabunt, huic opus erit multa ambulatione, atque exercitatione, frequenti balneo, ubi totum quidem corpus perfricandum eſt, præcipue tamen caput ex irino, donec inſudet; velandumque poſtea, nec detegendum, antequam ſudor & calor domi conquierint. Tum cibis utendum acribus, & extenuantibus: interpoſitiſque aliquibus diebus, ex ſinapi gargarizandum.

35. De Suffuſione oculorum. m

Suffuſio quoque, quam Græci ὑπόχυσιν nominant, interdum oculi pupillæ, qua cernit, ſe opponit. Quod ſi inveteraverit, manu curandum eſt. Inter initia nonnunquam certis obſervationibus diſcutitur. Sanguinem ex fronte vel naribus mittere, in 348, temporibus venas adurere; gargarizando pi- 29. tuitam evocare; ſuffumigare; oculos acribus medicamentis inungere; expedit. Victus optimus eſt, qui pituitam extenuat.

36. De reſolutione oculorum.

At ne reſolutio quidem oculorum (quam παρά-

l *Oribaſ. de Loc. Affect. IV. 16.* m *Actuar. M. M. II. 7. IV. 11. Aëtius Tetrab. II. Serm. III. 49. Æginet. III. 22.*

παράλυσιν Græci nominant), alio victus modo, vel aliis medicamentis curanda eſt. Expoſuiſſe tantum genus vitii ſatis eſt. Igitur interdum evenit, modo in uno oculo, modo in utroque, aut ex ictu aliquo, aut ex morbo comitiali, aut ex diſtentione nervorum, qua vehementer ipſe oculus convulſus eſt, ut is neque quoquam intendi poſſit, neque omnino conſiſtat; ſed huc illucve ſine ratione moveatur, ideoque ne conſpectum quidem rerum præſtet.

37. *De Mydriaſi oculorum.* n

Non multum ab hoc malo diſtat id, quod μυδρίασιν Græci vocant. Pupilla diffunditur & dilatatur, acieſque ejus hebeſcit, ac pene caligat. Difficillime genus id imbecillitatis eliditur. In utraque vero, id eſt paralyſi & mydriaſi, pugnandum eſt per
366, eadem omnia, quæ in caligine oculorum
21. præcepta ſunt, paucis tantum mutatis: ſiquidem ad caput irino interdum acetum, interdum nitrum adjiciendum eſt; oculos vero melle inungi ſatis eſt. Quidam in poſteriore vitio calidis aquis uſi, relevatique: quidam ſine ulla manifeſta cauſa ſubito obcæcati ſunt. Ex quibus nonnulli, cum aliquandiu nihil vidiſſent, repentina * profu-
69, 21. ſione alvi, lumen receperunt. Quo minus
354, alienum videtur, & recenti re & interpoſi-
27. to tempore, medicamentis quoque moliri dejectiones, quæ omnem noxiam materiam in inferiora depellant.

38. *De imbecillitate oculorum.*

Præter hæc imbecillitas oculorum eſt, ex

n *Cæl. Aurel. II. 1. p. 344. Actuar. M. M. II. 7. & IV. 11. Æginet. III. 22.* * *Aph. VI. 17.*

ex qua quidem interdiu ſatis, *o* noctu nihil cernunt. quod in fœminam bene reſpondentibus menſtruis non cadit. Sed ſic laborantes inungi oportet ſanguine jocinoris (maxime hircini; ſin minus, caprini) ubi id aſſum coquitur, excepto: atque edi quoque ipſum jecur debet. Licet tamen etiam iiſdem medicamentis non inutiliter uti; quæ vel cicatrices, vel aſpritudinem extenuant. Quidam contrito ſemine portulacæ mel adjiciunt eatenus, ne id ex ſpecillo diſtillet, eoque inungunt. Utendum vero eſt exercitationibus, balneo, & fricationibus.

39. *Ad Oculos, qui extrinſecus offenduntur, & ſanguine ſuffuſi ſunt.*

Et hæc quidem in ipſis corporibus oriuntur. Extrinſecus vero interdum ſic ictus oculum lædit, ut ſanguis in eo ſuffundatur. Huic nihil commodius eſt, quam ſanguine vel columbæ, *p* vel palumbæ, vel hirundinis inungere. Neque id ſine cauſa fit; cum harum acies extrinſecus læſa, interpoſito tempore in antiquum ſtatum redeat, celerrimeque hirundinis. Unde etiam locus fabulæ factus eſt, per parentes id herba reſtitui, quod per ſe ſaneſcit. Eorum ergo ſanguis noſtros quoque oculos ab externo caſu commodiſſime tuetur, hoc ordine, ut ſit hirundinis optimus, deinde palumbæ, minimum efficax columbæ, & ſibi ipſi, & nobis. *V. ſupra* xiii, 13.

Supra percuſſum vero oculum, ad inflammationem leniendam, non eſt alienum

o *νυκτάλωπας vocant Æginet.* III. 21. *Actuar.* M.M. II. 7. IV. 11. *Trallian.* II. 6. *Aëtius Tetr.* II. *Serm.* III. 46. *p Æginet.* III. 22.

imponere etiam cataplaſmata. Sed ſal armeniacus, vel quilibet alius quam optime teri debet, ſic, ut ei paulatim oleum adjiciatur, donec craſſitudo ſtrigmenti fiat. Id deinde miſcendum eſt cum hordeacea farina, quæ ex mulſo decocta ſit. Facile autem, recognitis omnibus, quæ medici quoque prodiderunt, apparere cuilibet poteſt, vix ullum ex iis, quæ ſupra comprehenſa ſunt, oculi vitium eſſe, quod non ſimplicibus quoque, & promptis remediis ſubinde removeri poſſit.

CAP. VII.

De Aurium morbis. q

HACTENUS in oculis ea reperiuntur, in quibus medicamenta plurimum poſſunt: ideoque ad aures tranſeundum eſt; quarum uſum proximum a luminibus natura nobis dedit. Sed in his aliquanto majus periculum eſt. nam vitia oculorum intra ipſos nocent: aurium inflammationes doloreſque, interdum etiam ad dementiam mortemque præcipitant. Quo magis inter initia protinus ſuccurrendum eſt, ne majori periculo locus ſit.

Ergo, ubi primum dolorem aliquis ſenſit, abſtinere & continere ſe debet. Poſtero die, ſi vehementius malum eſt, caput tondere, idque irino unguento calido perungere, & operire. Ac magnus cum febre vigiliaque dolor exigit, ut ſanguis quoque mittatur. Si id aliquæ cauſæ prohibent, alvus ſolvenda eſt. Cataplaſmata quoque calida,

q *Seren. Sammon. XII. Æginet. III. 23. Trallian. III. 1. Actuar. M. M. II. 6. IV. 10. Cæl. Aurelian. Tardar. Paſſ. Lib. II. c. 3.*

calida, ſubinde mutata; proficiunt; ſive fœni græci, ſive lini, ſive alia farina ex mulſo decocta. Recte etiam ſubinde admoventur ſpongiæ, ex aqua calida expreſſæ. Tum, levato dolore, ceratum circumdari debet ex irino, aut cyprino factum. In quibuſdam tamen melius, quod ex roſa eſt, proficit. Si vehemens inflammatio ſomnum ex toto prohibet, adjici cataplaſmati debent papaveris cortices fricti atque contriti ſic, ut ex his pars dimidia ſit; eaque tum ſimul ex paſſo vel mulſo decoquuntur. In aurem vero infundere aliquod medicamentum oportet; quod ſemper ante * tepefieri convenit, commodiſſimeque per † ſtrigilem inſtillatur. ubi auris repleta eſt, ſuper lana mollis addenda eſt, quæ humorem intus contineat. Et hæc quidem communia ſunt.

Medicamentum vero eſt & roſæ, & radicum arundinum ſuccus, & oleum, in quo lumbrici cocti ſunt, & humor ex amaris nucibus, aut ex nucleo mali perſici expreſſus. Compoſita vero ad inflammationem doloremque leniendum hæc fere ſunt: caſtorei, papaveris lachrymæ, pares portiones conteruntur, deinde adjicitur his paſſum. Vel papaveris lachrymæ, croci, myrrhæ par modus ſic teritur, ut invicem modo roſa, modo paſſum inſtilletur. Vel id, quod amarum in ‡ Ægyptia ſaba eſt, conteritur, roſa adjecta. Quibus myrrhæ quoque paululum a quibuſdam miſcetur, vel papaveris lachrymæ, aut thus cum muliebri lacte, vel amararum nucum cum roſa ſuccus. Vel caſtorei,

* *Plin. de Re Med. Lib.* 1. *c.* 9. † *Formam exhibet Mercurial. in Art. Gymnaſt.* ‡ *Marcell. p.* 284.

ſtorei, myrrhæ, papaveris lachrymæ pares portiones cum paſſo. Vel croci P. I. *. myrrhæ, aluminis ſciſſilis, ſingulorum P. III. *. quibus, cum teruntur, paulatim miſcentur paſſi cyathi tres, mellis minus cyatho. Idque ex primis medicamentis eſt. Vel papaveris lachryma ex aceto. Licet etiam compoſitione uti Themiſonis; quæ habet caſtorei, opopanacis, papaveris lachrymæ ex aceto, ſingulorum P. II. *. ſpumæ nitri P. IV. *. quæ contrita paſſo excipiuntur, donec cerati craſſitudinem habeant; atque ita reponuntur. Ubi uſus requirit, rurſus id medicamentum, adjecto paſſo, piſtillo teritur. Illud perpetuum eſt, quotieſcunque craſſius medicamentum eſt, quam ut in aurem inſtillari poſſit, adjiciendum eum eſſe humorem, ex quo id componi debet, donec ſatis liquidum ſit.

2. *De Pure & malo odore aurium.* r

Si vero pus quoque aures habent, recte lycium per ſe infunditur; aut irinum unguentum; aut porri ſuccus cum melle; aut centaureæ ſuccus cum paſſo; aut ſuccus mali punici in ipſius cortice tepefactus, adjecta myrrhæ exigua parte. Recte etiam miſcentur myrrhæ, quam *στακτὴν* cognominant, P. I. *. croci tantundem, nuces amaræ XXV. mellis ſeſquicyathus. quæ contrita, cum utendum eſt, in cortice mali punici tepefiant. Ea quoque medicamenta, quæ oris exulcerati cauſa componuntur, æque ulcera aurium ſanant. Quæ ſi vetuſtiora ſunt, & multa ſanies fluit, apta

r *Æginet. III.* 23. *Oribaſ. de Loc. Affect. IV.* 37. *Aëtius Tetr. II. Serm. II. c.* 83. *Plin. de Re Med. Lib.* I. *c.* II.

apta compoſitio eſt, quæ ad authorem Eraſiſtratum refertur. habet piperis, croci, ſingulorum P. I. *. myrrhæ, miſy cocti, ſingulorum P. II. *. æris combuſti P. II. *. hæc ex vino teruntur: deinde ubi inaruerunt, adjiciuntur paſſi heminæ tres, & ſimul incoquuntur. Cum vero utendum eſt, adjicitur his mel & vinum. Eſt etiam Ptolemæi chirurgi medicamentum, quod habet lentiſci, gallæ, ſingulorum P. I. *. omphacii P. I. *. ſuccum punici mali. Eſt & Menophili validum admodum, quod ex his conſtat: piperis longi P. I. *. caſtorei P. II. *. myrrhæ, croci, papaveris lachrymæ, nardi Syriaci, thuris, malicorii, ex Ægyptia faba partis interioris, nucum amararum, mellis quam optimi, ſingulorum P. IV. *. Quibus, dum conteruntur, adjicitur acetum quam acerrimum, donec craſſitudo in his paſſi fiat. Eſt & Cratonis: cinnamomi, caſſiæ, ſingulorum P. I. *. nardi, lycii, myrrhæ, ſingulorum P. I. *. aloes P. II. *. mellis cyathi tres, vini ſextarius. Ex quibus lycium cum vino decoquitur; deinde his alia miſcentur. At, ſi multum puris, maluſque odor eſt, æruginis raſæ, thuris, ſingulorum P. II. *. mellis cyathi duo, aceti quatuor ſimul incoquuntur: ubi utendum eſt, dulce vinum miſcetur. Aut aluminis ſciſſilis, papaveris lachrymæ, acaciæ, ſucci par pondus miſcetur, hiſque adjicitur hyoſcyami ſucci dimidio minor, quam unius ex ſuperioribus, portio; eaque trita ex vino diluuntur. Per ſe quo-

que hyoſcyami ſuccus ſatis proficit.

3. *Compoſitiones ad omnia aurium vitia.*

Commune vero auxilium adverſus omnes aurium caſus, jamque uſu comprobatum Aſclepiades compoſuit. In eo ſunt cinnamomi, caſiæ, ſingulorum P. I. *. floris junci rotundi, caſtorei, piperis albi & longi, amomi, myrobalani, ſingulorum ſcrupuli duo, thuris maſculi, nardi Syriaci, myrrhæ pinguis, croci, ſpumæ nitri, ſingulorum P. II. *. Quæ ſeparatim contrita, rurſus mixta, ex aceto conteruntur; atque ita condita, ubi utendum eſt, aceto diluuntur. Eodem modo commune auxilium auribus laborantibus eſt Polybi ſphragis ex dulci vino liquata. Quæ compoſitio priori libro continetur.

268, 28.

Quod ſi & ſanies profluit, & tumor eſt, non alienum eſt, mixto vino per oricularium clyſterem eluere; & tum infundere vinum auſterum cum roſa mixtum, cui ſpodii paulum ſit adjectum, aut lycium cum lacte, aut herbæ ſanguinalis ſuccum cum roſa, aut mali punici ſuccum cum exigua parte myrrhæ.

4. *De Ulcere ſordido aurium.*

Si ſordida quoque ulcera ſunt, melius mulſo eluuntur; & tum aliquod ex his, quæ ſupra ſcripta ſunt, quod mel habeat, infunditur. Si magis pus profluit, & caput utique tondendum, & multa calida aqua perfundendum, & gargarizandum, & uſque ad laſſitudinem ambulandum, & cibo modico utendum eſt. Si cruor quoque ex ulceribus

ceribus

ſ *Scribon. Larg. c.V. Marcell. Empir. Cap.9.*

ceribus apparet, lycium cum lacte debet infundi; vel aqua, in qua roſa decocta ſit, ſucco aut herbæ ſanguinalis, aut acaciæ adjecto.

Quod ſi ſuper ulcera caro [t] increvit, eaque mali odoris, & ſanguinem fundit, aqua tepida elui debet; tum infundi id, quod ex thure & ærugine, & aceto, & melle fit, aut mel cum ærugine incoctum. Squama quoque æris cum ſandaracha contrita per fiſtulam recte inſtillatur.

5. *De Vermibus aurium*. [u]

Ubi vero vermes orti ſunt, ſi juxta ſunt, protrahendi oriculario ſpecillo ſunt: ſi longius, medicamentis enecandi; cavendumque, ne poſtea naſcantur. Ad utrunque proficit album veratrum cum aceto contritum. Elui quoque aurem oportet vino, in quo marrubium decoctum ſit. Sic emortui vermes in primam auris partem prolabuntur, unde facillime educi poſſunt.

6. *Ad Compreſſa aurium foramina*.

Si foramen auris compreſſum eſt, & intus craſſa ſanies ſubeſt, mel quam optimum indendum eſt. Si id parum proficit, mellis cyatho & dimidio, æruginis raſæ P. II. *. adjiciendum eſt, incoquendumque, & eo utendum. Iris quoque cum melle ad idem proficit. Item mellis & roſæ ſcrupuli duo. Item galbani P. II. *. myrrhæ cum melle, & fellis taurini, ſingulorum P. II. *. vini quantum ſatis eſt ad myrrham diluendam.

7. *Ad Gravem auditum*. [x]

Ubi vero gravius aliquis audire cœpit

t *Aëtius Tetrab. II. Serm. II. c. 84.* u *Aëtius Tetr. II. Serm. II. c. 85. de Locis Affect. IV. 40.* x *Aëtius Tetrab. II. Serm. II. c. 79. Plin. de Re Medic. Lib. I. c. 12.*

(quod maxime poſt longos capitis dolores *V. ſupra xii,25.* evenire conſuevit) in primis aurem ipſam conſiderare oportet. Apparebit enim aut cruſta, qualis ſuper ulcera innaſcitur, aut ſordium coitus. Si cruſta eſt, infundendum eſt aut oleum calidum, aut cum melle ærugo, vel porri ſuccus, aut cum mulſo nitri paulum. Atque, ubi cruſta ex auricula procidit, eluenda eſt aqua tepida; quo facilius ea per ſe diducta oriculario ſpecillo protrahat. Si ſordes eæque molles ſunt, eodem ſpecillo eximendæ ſunt. At, ſi duræ ſunt, acetum & cum eo nitri paululum injiciendum eſt; cumque emollitæ ſunt, eodem modo elui aurem, purgarique oportet. Quod ſi capitis gravitas manet, attondendum idem; & leniter, ſed diu perfricandum eſt, adjecto vel irino vel laureo oleo, ſic ut utrilibet paululum aceti miſceatur: tum diu ambulandum, leniterque poſt unctionem aqua calida caput fovendum: cibiſque utendum ex imbecilliſſima & media materia; magiſque aſſumendæ dilutæ potiones: nonnunquam gargarizandum eſt *. Infundendum autem in aurem caſtoreum cum aceto & laureo oleo, & ſucco radiculæ corticis: aut cucumeris agreſtis ſuccus, adjectis roſæ foliis contritis. Immaturæ quoque uvæ ſuccus cum roſa inſtillatus, adverſus ſurditatem ſatis proficit.

8. *De Sonitu aurium*, y

Aliud vitii genus eſt, ubi aures intra ſe ipſæ ſonant. Atque hoc quoque fit, ne exter-

* *Aceto ſcil. Marcellus de Medic. pag.* 287.
y *Actuar. M.M.II.6.IV.* 10. *Aëtius Tetrab. II. Serm.II. c.*77. *Trall.III.*3.

ternum ſonum accipiant. Leviſſimum eſt, ubi id ex gravedine eſt: pejus, ubi ex morbo, capitiſve longis doloribus incidit: peſſimum, ubi, magnis morbis venientibus, maximeque comitiali, provenit. Si ex gravedine eſt, purgare aurem oportet, & ſpiritum continere, donec inde humor aliquis exſpumet. Si ex morbo vel capitis dolore, quod ad exercitationem, fricationem, perfuſionem, gargarizationemque pertinet, eadem facienda ſunt: cibis non utendum, niſi extenuantibus: in aurem dandus radiculæ ſuccus cum roſa, vel cum ſucco radicis ex cucumere agreſti, vel caſtoreum ex aceto, & laureo oleo. Veratrum quoque cum aceto conteritur, deinde melle cocto excipitur, & inde collyrium factum in aurem demittitur. Si ſine his cœpit, ideoque novo metu terret, in aurem dari debet caſtoreum cum aceto, vel irino, vel laureo oleo; aut huic miſtum caſtoreum cum ſucco nucum amararum; aut myrrha & nitrum cum roſa & aceto. Plus tamen in hoc quoque proficit victus ratio: eademque facienda ſunt, quæ ſupra comprehendi, cum majore quoque diligentia: & præterea, donec is ſonus finiatur, a vino abſtinendum.

V. ſupra xii, 29.

Quod ſi ſimul & ſonus eſt, & inflammatio, laureum oleum conjeciſſe abunde eſt, aut id, quod ex amaris nucibus exprimitur; quibus quidam vel caſtoreum, vel myrrham miſcent.

9. *Ad*

longum eodem medicamento illinendum, demittendumque in narem, & ab inferiore parte leniter deligandum. Idque per hiemem & ver bis die; per æſtatem & autumnum, ter fieri debet.

2. *De Carnoſis carunculis narium.*

Interdum vero in naribus carunculæ quædam, ſimiles muliebribus mammis naſcuntur, hæque imis partibus, quæ cartilaginoſæ ſunt, inhærent. Has curare oportet medicamentis adurentibus; ſub quibus ex
441. toto conſumuntur. Πολύπυς c vero eſt ca-
30. runcula, modo alba, modo ſubrubra, quæ narium oſſibus inhæret; & modo ad labra tendens narem implet, modo retro per id foramen, quo ſpiritus a naribus ad fauces deſcendit, adeo increſcit, ut poſt uvam conſpici poſſit; ſtrangulatque hominem, maxime auſtro aut euro flante; fereque mollis eſt, raro dura; eaque magis ſpiritum impedit, & nares dilatat; fereque καρκινώδης eſt, itaque attingi non debet. Illud aliud genus fere quidem ferro curatur; interdum tamen inareſcit, ſi addita in narem per linamentum aut penicillum ea compoſitio eſt, quæ habet minii ſinopici, chalcitidis, calcis, ſandarachæ, ſingulorum P. I. *. atramenti ſutorii P. II. *.

CAP. IX.

De Dentium d *dolore.*

IN dentium autem dolore, qui ipſe quoque maximis tormentis annumerari poteſt, vinum ex toto circumcidendum eſt; cibo

c *Æginet. III. 24. VI. 25. Actuar. M. M. II. 8. Aëtius Tetrab. II. Serm. II. c. 92.* d *Trallian. III. 10. Cœl. Aurelian. Morb. Chron. II. 4.*

cibo quoque primo abſtinendum, deinde eo modico mollique utendum, ne mandentis dentes irritet; tum extrinſecus admovendus per ſpongiam vapor aquæ calidæ; imponendumque ceratum ex cyprino aut irino factum, lanaque id comprehendendum, caputque velandum eſt. Quod ſi gravior dolor eſt, utiliter & alvus ducitur, & calida cataplaſmata ſuper maxillam injiciuntur, & ore humor calidus cum medicamentis aliquibus continetur, ſæpiuſque mutatur. Cujus rei cauſa & * quinquefolii radix in vino mixto coquitur; & hyoſcyami radix vel in poſca, vel in vino mixto coquitur ſic, ut paululum his ſalis adjiciatur; & papaveris non nimium aridi cortices, & mandragoræ radix, eodem modo. Sed in his tribus utique vitandum eſt, ne, quod hauſtum erit, devoretur. Ex populo quoque alba cortex radicis in hunc uſum in vino mixto recte coquitur; aut in aceto cornu cervini ramentum & nepeta cum teda ac ficu pingui: item ficus pinguis vel in mulſo, vel in aceto & melle; ex quibus cum ficus diſcocta eſt, is humor percolatur. † Specillum quoque lana involutum in calidum oleum demittitur, eoque ipſe dens fovetur. Quinetiam quædam quaſi cataplaſmata in dentem ipſum induntur. in quem uſum ex malo punico acido atque arido malicorii pars interior cum pari portione & gallæ & pinei corticis conteritur, miſceturque his minium; eaque contrita aqua pluviatili coguntur: aut panacis, pa-

paveris

* *Marcell. de Medic. C. XII. p.* 293. 297.

† *Auriſcalpium dicit Marcell. de Medic. Cap. XII. p.* 293.

paveris lachrymæ, peucedani, uvæ taminiæ ſine ſeminibus pares portiones conteruntur: aut galbani partes tres, papaveris lachrymæ pars quarta. Quicquid dentibus admotum eſt, nihilo minus ſupra maxillam ceratum (quale ſupra poſui) eſſe debet lana obtectum. Quidam etiam myrrhæ, cardamomi, ſingulorum P. I. *. croci, pyrethri, ficorum, piperis, ſingulorum P. IV. *. ſinapis P. VIII. *. contrita linteolo illinunt, imponuntque in humero partis ejus, qua dens dolet; ſi is ſuperior eſt, a ſcapulis; ſi inferior, a pectore: idque dolorem levat; &, cum levavit, protinus ſubmovendum eſt.

Si vero exeſus e eſt dens, feſtinare ad eximendum eum, niſi res coegit, † non eſt neceſſe: ſed tum omnibus fomentis, quæ ſupra poſita ſunt, adjiciendæ quædam valentiores compoſitiones ſunt, quæ dolorem levant. quales hæ ſunt, quæ habent papaveris lachrymæ P. I. *. piperis P. II. *. ſoreos P. X. *. quæ contrita galbano excipiuntur, idque circundatur: aut Menemachi, maxime ad maxillares dentes; in qua ſunt, croci P. I. *. cardamomi, thuris fuliginis, ficorum, piperis, pyrethri, ſingulorum P. IV. *. ſinapis P. VIII. *. Quidam autem miſcent pyrethri, piperis, elaterii, ſingulorum P. I. *. aluminis ſciſſilis, papaveris lachrymæ, uvæ taminiæ, ſulphuris ignem non experti, bituminis, lauri baccarum, ſinapis, ſingulorum P. II. *. Quod ſi dolor eximi eum cogit, piperis ſemen cortice liberatum, & eo-

dem

e *Oribaſ. de Loc. Affect. IV. 58. Aëtius Tetrab. II. Serm. IV. c. 33. 34.* † *Ita ſentit Marcellus de Medic. Cap. XII. p. 293.*

dem modo bacca * hederæ conjecta in ejus foramen, dentem findit, iſque per teſtas excidet. Plani quoque piſcis (quam nos paſtinacam, Græci τρυγόνα vocant) aculeus torretur, deinde conteritur, reſinaque excipitur, quæ denti circundata hunc ſolvit. Alumen quoque ſciſſile in foramen conjectum dentem citat. Sed id tamen involutum in lanula demitti commodius eſt; quia ſic & dentem ſervat, & dolorem levat. Hæc a Medicis accepta ſunt: ſed agreſtium 324,
experimento cognitum eſt, cum dens do- 18.
luerit, herbam † mentaſtrum cum ſuis radicibus evelli debere, & in pelvem mitti, ſupraque aquam infundi, collocarique juxta ſedentem hominem undique veſte contectum; tum in pelvem candentes ſilices demitti, ſic, ut aqua tegantur, hominemque eum hiante ore vaporem excipere, ut ſupra dictum eſt, undique incluſum. Nam & ſudor plurimus ſequitur, & per os continens pituita defluit; idque longiorem, ſæpe annuam valetudinem bonam præſtat.

CAP. X.

De Tonſillis. a 445.

SI vero tonſillæ ſine exulceratione per inflammationem intumeſcunt, caput quoque velandum eſt, & extrinſecus is locus vapore calido fovendus; multa ambulatione utendum; caput in lecto ſublime habendum; gargarizandumque reprimentibus medicamentis. Radix quoque ea, quam dulcem appellant, contuſa & in paſſo mul-

* *Marcell. de Medic. Cap. XII. p. 296.* † *Idem eodem cap. p. 293.* a *Oribaſ. de Loc. Affect. IV. 70.*

mulſove decocta, idem præſtat. Leniterque quibuſdam medicamentis eas illini non alienum eſt; quæ hoc modo fiunt. Ex malo *b* punico dulci ſuccus exprimitur, & ejus ſextarius ad lenem ignem decoquitur, donec ei mellis craſſitudo ſit; tum croci, myrrhæ, aluminis ſciſſilis, ſingulorum P. xI. *. per ſe conteruntur, paulatimque his adjiciuntur vini lenis cyathi duo, mellis unus; deinde priori ſucco iſta miſcentur, & rurſus leniter incoquuntur: aut ejuſdem ſucci ſextarius eodem modo coquitur, atque eadem ratione trita hæc adjiciuntur; nardi P. *. omphacii P. I. *. cinnamomi, myrrhæ, caſiæ, ſingulorum P. I. *. Eadem autem hæc & auribus & naribus purulentis accommodata ſunt. Cibus in hac quoque valetudine lenis eſſe debet, ne exaſperet.

Quod ſi tanta inflammatio eſt, ut ſpiritum impediat, in lecto conquieſcendum; cibo abſtinendum, neque aſſumendum quicquam præter aquam calidam eſt: alvus quoque ducenda eſt: gargarizandumque ex fico & mulſo: illinendumque mel cum omphacio. extrinſecus admovendus, ſed aliquanto diutius, vapor calidus, donec ea ſuppurent, & per ſe aperiantur. Si pure ſubſtante non rumpuntur hi tumores, incidendi ſunt: deinde mulſo calido gargarizandum.

At, ſi modicus quidem tumor, ſed exulceratio eſt, furfurum cremori ad gargarizandum paulum mellis adjiciendum eſt, illi-

b *Oribaſ. de Loc. Affect. IV. 73. Æginet. III. 26.*

illinendaque ulcera hoc medicamento: paſſi quam dulciſſimi tres heminæ ad unam coquuntur; tum adjicitur thuris P. I.*. croci, myrrhæ, ſingulorum P. *. iterumque omnia ferveſcunt. Ubi pura ulcera ſunt, eodem furfurum cremore, vel lacte gargarizandum eſt. Atque hic quoque cibis lenibus opus eſt; quibus adjici dulce vinum poteſt.

CAP. XI.

De Oris Ulceribus. a

ULCERA autem oris, ſi cum inflammatione ſunt, & parum pura ac rubicunda ſunt, optime his medicamentis curantur, quæ ſupra poſita ex malis punicis fiunt. Continenduſque ſæpe ore reprimens cremor eſt, cui paulum mellis ſit adjectum: utendumque ambulationibus, & non acri cibo. Cum vero pura ulcera eſſe cœperunt, lenis humor, interdum etiam quam optima aqua ore continenda eſt. Prodeſtque aſſumptum purum vinum, pleniorque cibus, dum acribus, vacet: inſpergique ulcera debent alumine ſciſſili, cui dimidio plus gallæ immaturæ ſit adjectum.

Si jam cruſtas habent, quales in aduſtis eſſe conſuerunt, adhibendæ ſunt compoſitiones, quas Græci ἀνθηρὰς nominant. † Ha- 388.
bent hæ junci quadrati, myrrhæ, ſandarachæ, aluminis, pares portiones: aut croci, myrrhæ, ſingulorum P. II.*. iridis, aluminis ſciſſilis, ſandarachæ, ſingulorum P. IV.*. junci quadrati P. VIII. *. aut gallæ, myr-

B b

a *Aëtius Tetrab. II. Serm. IV. c.* 22. † *Simile medicamentum vide apud Marcell. Cap. XI. p.* 292. *Plin. de Re Med. Lib.* I. *c.* 31.

myrrhæ, ſingulorum P. II. *. aluminis ſciſſilis P. II. *. roſæ foliorum P. IV. *. Quidam autem croci P. *. aluminis ſciſſilis, myrrhæ, ſingulorum P. I.*. ſandarachæ P. II. *. junci quadrati P. IV. *. miſcent. Priora arida inſperguntur: hoc cum melle illinitur; neque ulceribus tantum, ſed etiam tonſillis.

Verum ea longe periculoſiſſima ſunt ul-
46, 17. cera, quas ἄφθας *b* Græci appellant; ſed in
c pueris: hos enim ſæpe conſumunt. in viris & mulieribus idem periculum non eſt. Hæc ulcera a gingivis incipiunt; deinde palatum, totumque os occupant; tum ad uvam fauceſque deſcendunt. quibus obſeſſis, non facile fit, ut puer convaleſcat. ac
98, 23. miſerius etiam eſt, ſi lactens adhuc infans
eſt; quo minus imperari remedium aliquod poteſt. Sed inprimis nutrix cogenda eſt exerceri ambulationibus, & his operibus, quæ ſuperiores partes movent: mittenda in balneum, jubendaque ibi calida aqua mammas perfundere: tum alenda cibis lenibus, & his qui non facile corrumpuntur: potione, ſi febricitat puer, aquæ: ſi ſine febre eſt, vini diluti. ac, ſi alvus nutrici ſubſiſtit, ducenda eſt. Si pituita in os ejus coit, vomere debet. Tum ipſa ulcera perungenda ſunt melle, cui * rhus quem Syriacum vocant, aut amaræ nuces adjectæ ſunt: vel miſtis inter ſe roſæ foliis aridis, nucleis pini, mentha, collectis cum melle: vel eo medicamento, quod ex moris fit: quorum ſuccus eodem modo, quo punici mali, ad

mellis

b *Æginet. I. 10. Aretæus Morb. Acut. I. 9. Orib. de Loc. Affect. Cur. IV. c. 68. Actuar. M. M. II. 10. IV. 14. Aët. Tetr. II. Serm. I. 39.* c *Aph.* III. 24.
* *Salmaſ. de Homonym. Hyles. Jatric. Cap.* 58.

mellis craſſitudinem coquitur, eademque ratione ei crocum, myrrha, alumen, vinum, & mel miſcetur. Neque quicquam dandum, a quo humor evocari poſſit. Si vero jam firmior puer eſt, gargarizare debet his fere, quæ ſupra comprehenſa ſunt. Ac, ſi leniora medicamenta in eo parum proficiunt, adhibenda ſunt ea, quæ adurendo cruſtas ulceribus inducant. Valens quoque eſt ſciſſile alumen, vel chalcitis, vel atramentum ſutorium. Prodeſt etiam fames & abſtinentia, quanta maxima imperari poteſt. Cibus debet eſſe lenis. Ad purganda tamen ulcera, interdum caſeus ex melle recte datur.

CAP. XII.

De Linguæ ulceribus. a

LINGUÆ quoque ulcera non aliis medicamentis egent, quam quæ prima parte ſuperioris capitis expoſita ſunt. Sed quæ in latere ejus naſcuntur, diutiſſime durant. Videndumque eſt, num contra dens aliquis acutior ſit, qui ſaneſcere ſæpe ulcus eo loco non ſinit, ideoque limandus eſt.

CAP. XIII.

De Parulidibus a *& ulceribus gingivarum.*

SOLENT etiam interdum juxta dentes in gingivis tubercula quædam oriri dolentia; παρυλίδας Græci appellant. Hæc initio leniter ſale contrito perfricare oportet; aut inter ſe mixtis ſale foſſili com-

Bb 2 buſto,

a *Actuar.M.M.II.* 10. a *Oribaſ.de Loc.Affect. IV.*66. *Actuar. M.M.II.* 10. *IV.*14. *Aëtius Tetrab. II. Serm.IV.*24. *Æginet.VI.* 27.

ſtorei, myrrhæ, papaveris lachrymæ pares portiones cum paſſo. Vel croci P. I. *. myrrhæ, aluminis ſciſſilis, ſingulorum P. III. *. quibus, cum teruntur, paulatim miſcentur paſſi cyathi tres, mellis minus cyatho. Idque ex primis medicamentis eſt. Vel papaveris lachryma ex aceto. Licet etiam compoſitione uti Themiſonis; quæ habet caſtorei, opopanacis, papaveris lachrymæ ex aceto, ſingulorum P. II. *. ſpumæ nitri P. IV. *. quæ contrita paſſo excipiuntur, donec cerati craſſitudinem habeant; atque ita reponuntur. Ubi uſus requirit, rurſus id medicamentum, adjecto paſſo, piſtillo teritur. Illud perpetuum eſt, quotieſcunque craſſius medicamentum eſt, quam ut in aurem inſtillari poſſit, adjiciendum eum eſſe humorem, ex quo id componi debet, donec ſatis liquidum ſit.

2. *De Pure & malo odore aurium.* r

Si vero pus quoque aures habent, recte lycium per ſe infunditur; aut irinum unguentum; aut porri ſuccus cum melle; aut centaureæ ſuccus cum paſſo; aut ſuccus mali punici in ipſius cortice tepefactus, adjecta myrrhæ exigua parte. Recte etiam miſcentur myrrhæ, quam *στακτὴν* cognominant, P. I. *. croci tantundem, nuces amaræ XXV. mellis ſeſquicyathus. quæ contrita, cum utendum eſt, in cortice mali punici tepefiant. Ea quoque medicamenta, quæ oris exulcerati cauſa componuntur, æque ulcera aurium ſanant. Quæ ſi vetuſtiora ſunt, & multa ſanies fluit, apta

r *Æginet. III.* 23. *Oribaſ. de Loc. Affect. IV.* 37. *Aëtius Tetr. II. Serm. II. c.* 83. *Plin. de Re Med. Lib.* I. *c.* II.

apta compoſitio eſt, quæ ad authorem Eraſiſtratum refertur. habet piperis, croci, ſingulorum P. 1. *. myrrhæ, miſy coſti, ſingulorum P. 11. *. æris combuſti P. 11. *. hæc ex vino teruntur: deinde ubi inaruerunt, adjiciuntur paſſi heminæ tres, & ſimul incoquuntur. Cum vero utendum eſt, adjicitur his mel & vinum. Eſt etiam Ptolemæi chirurgi medicamentum, quod habet lentiſci, gallæ, ſingulorum P. 1. *. omphacii P. 1. *. ſuccum punici mali. Eſt & Menophili validum admodum, quod ex his conſtat: piperis longi P. 1. *. caſtorei P. 11. *. myrrhæ, croci, papaveris lachrymæ, nardi Syriaci, thuris, malicorii, ex Ægyptia faba partis interioris, nucum amararum, mellis quam optimi, ſingulorum P. IV. *. Quibus, dum conteruntur, adjicitur acetum quam acerrimum, donec craſſitudo in his paſſi fiat. Eſt & Cratonis: cinnamomi, caſſiæ, ſingulorum P. 1. *. nardi, lycii, myrrhæ, ſingulorum P. 1. *. aloes P. 11. *. mellis cyathi tres, vini ſextarius. Ex quibus lycium cum vino decoquitur; deinde his alia miſcentur. At, ſi multum puris, maluſque odor eſt, æruginis raſæ, thuris, ſingulorum P. 11. *. mellis cyathi duo, aceti quatuor ſimul incoquuntur: ubi utendum eſt, dulce vinum miſcetur. Aut aluminis ſciſſilis, papaveris lachrymæ, acaciæ ſucci par pondus miſcetur, hiſque adjicitur hyoſcyami ſucci dimidio minor, quam unius ex ſuperioribus, portio; eaque trita ex vino diluuntur. Per ſe quoque

que hyoſcyami ſuccus ſatis proficit.

3. *Compoſitiones f ad omnia aurium vitia.*

Commune vero auxilium adverſus omnes aurium caſus, jamque uſu comprobatum Aſclepiades compoſuit. In eo ſunt cinnamomi, caſiæ, ſingulorum P. I. *. floris junci rotundi, caſtorei, piperis albi & longi, amomi, myrobalani, ſingulorum ſcrupuli duo, thuris maſculi, nardi Syriaci, myrrhæ pinguis, croci, ſpumæ nitri, ſingulorum P. II. *. Quæ ſeparatim contrita, rurſus mixta, ex aceto conteruntur; atque ita condita, ubi utendum eſt, aceto diluuntur. Eodem modo commune auxilium auribus laborantibus eſt Polybi ſphragis ex dul-
268, ci vino liquata. Quæ compoſitio priori li-
28. bro continetur.

Quod ſi & ſanies profluit, & tumor eſt, non alienum eſt, mixto vino per oricularium clyſterem eluere; & tum infundere vinum auſterum cum roſa mixtum, cui ſpodii paulum ſit adjectum, aut lycium cum lacte, aut herbæ ſanguinalis ſuccum cum roſa, aut mali punici ſuccum cum exigua parte myrrhæ.

4. *De Ulcere ſordido aurium.*

Si ſordida quoque ulcera ſunt, melius mulſo eluuntur; & tum aliquod ex his, quæ ſupra ſcripta ſunt, quod mel habeat, infunditur. Si magis pus profluit, & caput utique tondendum, & multa calida aqua perfundendum, & gargarizandum, & uſque ad laſſitudinem ambulandum, & cibo modico utendum eſt. Si cruor quoque ex ulceribus

f *Scriben. Larg. c.V. Marcell. Empir. Cap.9.*

ceribus apparet, lycium cum lacte debet infundi; vel aqua, in qua roſa decocta ſit, ſucco aut herbæ ſanguinalis, aut acaciæ adjecto.

Quod ſi ſuper ulcera caro t increvit, eaque mali odoris, & ſanguinem fundit, aqua tepida elui debet; tum infundi id, quod ex thure & ærugine, & aceto, & melle fit, aut mel cum ærugine incoctum. Squama quoque æris cum ſandaracha contrita per fiſtulam recte inſtillatur.

5. *De Vermibus aurium*. u

Ubi vero vermes orti ſunt, ſi juxta ſunt, protrahendi oriculario ſpecillo ſunt: ſi longius, medicamentis enecandi; cavendumque, ne poſtea naſcantur. Ad utrunque proficit album veratrum cum aceto contritum. Elui quoque aurem oportet vino, in quo marrubium decoctum ſit. Sic emortui vermes in primam auris partem prolabuntur, unde facillime educi poſſunt.

6. *Ad Compreſſa aurium foramina*.

Si foramen auris compreſſum eſt, & intus craſſa ſanies ſubeſt, mel quam optimum indendum eſt. Si id parum proficit, mellis cyatho & dimidio, æruginis raſæ P. II. *. adjiciendum eſt, incoquendumque, & eo utendum. Iris quoque cum melle ad idem proficit. Item mellis & roſæ ſcrupuli duo. Item galbani P. II. *. myrrhæ cum melle, & fellis taurini, ſingulorum P. II. *. vini quantum ſatis eſt ad myrrham diluendam.

7. *Ad Gravem auditum*. x

Ubi vero gravius aliquis audire cœpit

t *Aëtius Tetrab. II. Serm. II. c. 84.* u *Aëtius Tetr. II. Serm. II. c. 85. de Locis Affect. IV. 40.* x *Aëtius Tetrab. II. Serm. II. c. 79. Plin. de Re Medic. Lib. I. c. 12.*

(quod maxime poſt longos capitis dolores
V.ſupra evenire conſuevit) in primis autem ipſam
xii,25. conſiderare oportet. Apparebit enim aut cruſta, qualis ſuper ulcera innaſcitur, aut ſordium coitus. Si cruſta eſt, infundendum eſt aut oleum calidum, aut cum melle ærugo, vel porri ſuccus, aut cum mulſo nitri paulum. Atque, ubi cruſta ex auricula procidit, eluenda eſt aqua tepida, quo facilius ea per ſe diducta oriculario ſpecillo protrahat. Si ſordes eæque molles ſunt, eodem ſpecillo eximendæ ſunt. At, ſi duræ ſunt, acetum & cum eo nitri paululum injiciendum eſt; cumque emollitæ ſunt, eodem modo elui aurem, purgarique oportet. Quod ſi capitis gravitas manet, attondendum idem; & leniter, ſed diu perfricandum eſt, adjecto vel irino vel laureo oleo, ſic ut utrilibet paululum aceti miſceatur: tum diu ambulandum, leniterque poſt unctionem aqua calida caput fovendum: cibiſque utendum ex imbecilliſſima & media materia; magiſque aſſumendæ dilutæ potiones: nonnunquam gargarizandum eſt *. Infundendum autem in aurem caſtoreum cum aceto & laureo oleo, & ſucco radiculæ corticis: aut cucumeris agreſtis ſuccus, adjectis roſæ foliis contritis. Immaturæ quoque uvæ ſuccus cum roſa inſtillatus, adverſus ſurditatem ſatis proficit.

8. *De Sonitu aurium.* y

Aliud vitii genus eſt, ubi aures intra ſe ipſæ ſonant. Atque hoc quoque fit, ne exter-

* *Aceto ſcil. Marcellus de Medic. pag.* 287.
y *Actuar. M.M.II.6.IV.* 10. *Aëtius Tetrab. II. Serm.II. c.*77. *Trall.III.*3.

ternum ſonum accipiant. Leviſſimum eſt, ubi id ex gravedine eſt; pejus, ubi ex morbo, capitiſve longis doloribus incidit: peſſimum, ubi, magnis morbis venientibus, maximeque comitiali, provenit. Si ex gravedine eſt, purgare aurem oportet, & ſpiritum continere, donec inde humor aliquis exſpumet. Si ex morbo vel capitis dolore, quod ad exercitationem, fricationem, perfuſionem, gargarizationemque pertinet, eadem facienda ſunt: cibis non utendum, niſi extenuantibus: in aurem dandus radiculæ ſuccus cum roſa, vel cum ſucco radicis ex cucumere agreſti, vel caſtoreum ex aceto, & laureo oleo. Veratrum quoque cum aceto conteritur, deinde melle cocto excipitur, & inde collyrium factum in aurem demittitur. Si ſine his cœpit, ideoque novo metu terret, in aurem dari debet caſtoreum cum aceto, vel irino, vel laureo oleo; aut huic miſtum caſtoreum cum ſucco nucum amararum; aut myrrha & nitrum cum roſa & aceto. Plus tamen in hoc quoque proficit victus ratio: eademque facienda ſunt, quæ ſupra comprehendi, cum majore quoque diligentia: & præterea, donec is ſonus finiatur, a vino abſtinendum.

V. ſupra xii, 29.

Quod ſi ſimul & ſonus eſt, & inflammatio, laureum oleum conjeciſſe abunde eſt, aut id, quod ex amaris nucibus exprimitur; quibus quidam vel caſtoreum, vel myrrham miſcent.

9. *Ad*

9. *Ad ea, quæ in aurem inciderunt, extrahenda.* z

Solet etiam interdum in aurem aliquid incidere, ut calculus, aliquodve animal. Si pulex intus eſt, compellendum eo lanæ paululum eſt; quo ipſe ſi ſubit, & ſimul extrahitur. Si non eſt ſecutus, aliudve animal eſt, ſpecillum lana involutum in reſinam quam glutinoſiſſimam, maximeque terebinthinam demittendum, idque in aurem injiciendum, ibique vertendum eſt: utique enim comprehendet & eximet. Sin aliquid exanime eſt, ſpecillo oriculario protrahendum eſt, aut hamulo retuſo paululum recurvato. Si iſta nihil proficiunt, poteſt eodem modo reſina protrahi. Sternutamenta quoque admota id commode elidunt, aut oriculario clyſtere aqua vehementer intus compulſa. Tabula quoque collocatur media, inhærens capitibus utrinque pendentibus, ſuperque eam homo deligatur in id latus verſus, cujus auris eo modo laborat, ſic ut extra tabulam non emineat: tum malleo caput tabulæ, quod a pedibus eſt, feritur; atque ita concuſſa aure, id quod ineſt, excidit.

CAP. VIII.

De Narium morbis. a

NARES vero exulceratas fovere oportet vapore aquæ calidæ. Id & * ſpongia expreſſa atque admota fit, & ſubjecto vaſe oris anguſti, calida aqua repleto. Poſt id fomentum, illinenda ulcera ſunt, aut plumbi recremento, aut ce-
ruſſa,

z *Aëtius Tetr. II. Serm. II. c. 87.* a *Trallian. III. 8. Actuar. M. M. VI. 12. Aëtius Tetrab. II. Serm. II. c. 90.* * *Marcell. de Medic. c. x. pag. 288.*

ruſſa, aut argenti ſpuma: cum quodlibet horum aliquis conterit, ei, dum teritur, invicem vinum & oleum myrteum adjiciat; donec mellis craſſitudinem fecerit. Sin autem ea ulcera circa os ſunt, pluresque cruſtas & odorem fœdum habent, quod genus Græci *b* *ὄζαιναν* appellant; ſciri quidem debet, vix 442, ei malo poſſe ſuccurri. Nihilominus tamen 16. hæc tentari poſſunt; ut caput ad cutem tondeatur, aſſidueque vehementer perfricetur, multaque calida aqua perfundatur: multa eidem ambulatio ſit; cibus modicus, neque acer, neque valentiſſimus. Tum in narem ipſam mel cum exiguo modo reſinæ terebinthinæ conjiciatur (quod ſpecillo quoque involuto lana fit) attrahaturque ſpiritu is ſuccus, donec in ore guſtus ejus ſentiatur. Sub his enim cruſtæ reſolvuntur, quæ tum per ſternutamenta elidi debent. Puris ulceribus vapor aquæ calidæ ſubjiciendus eſt. deinde adhibendum aut lycium ex vino dilutum, aut amurca, aut omphacium, aut menthæ, aut marrubii ſuccus; aut atramentum ſutorium, quod candefactum, deinde contritum ſit; aut interior ſcillæ pars contrita; ſic ut horum cuilibet mel adjiciatur. Cujus in cæteris admodum exigua pars eſſe debet; in atramento ſutorio tanta, ut ea miſtura liquida ſit; cum ſcilla utique pars major; involvendumque lana ſpecillum eſt, & in eo medicamentum tingendum, eoque ulcera implenda ſunt. Rurſuſque linamentum involutum & oblon-

b *Oribaſ. de Loc. Affect. IV.* 45. *Aëtius Tetrab. II. Serm. II.* 91. *Marcellus de Medic. Cap.* x. Odorem gravem *vertit. Vide H. F. ab Aquapendente Oper. Chir. P. I. c.* 26.

longum eodem medicamento illinendum, demittendumque in narem, & ab inferiore parte leniter deligandum. Idque per hiemem & ver bis die; per æſtatem & autumnum, ter fieri debet.

2. *De Carnoſis caruncults narium.*

Interdum vero in naribus carunculæ quædam, ſimiles muliebribus mammis naſcuntur, hæque imis partibus, quæ cartilaginoſæ ſunt, inhærent. Has curare oportet medicamentis adurentibus; ſub quibus ex
441. toto conſumuntur. Πολύπυς c vero eſt ca-
30. runcula, modo alba, modo ſubrubra, quæ narium oſſibus inhæret; & modo ad labra tendens narem implet, modo retro per id foramen, quo ſpiritus a naribus ad fauces deſcendit, adeo increſcit, ut poſt uvam conſpici poſſit; ſtrangulatque hominem, maxime auſtro aut euro flante; fereque mollis eſt, raro dura; eaque magis ſpiritum impedit, & nares dilatat; fereque καρκινώδης eſt, itaque attingi non debet. Illud aliud genus fere quidem ferro curatur; interdum tamen inareſcit, ſi addita in narem per linamentum aut penicillum ea compoſitio eſt, quæ habet minii ſinopici, chalcitidis, calcis, ſandarachæ, ſingulorum P. I. *. atramenti ſutorii P. II. *.

CAP. IX.

De Dentium d dolore.

IN dentium autem dolore, qui ipſe quoque maximis tormentis annumerari poteſt, vinum ex toto circumcidendum eſt; cibo

c *Æginet. III. 24. VI. 25. Actuar. M. M. II. 8. Aëtius Tetrab. II. Serm. II. c. 92.* d *Trallian. III. 10. Cœl. Aurelian. Morb. Chron. II. 4.*

cibo quoque primo abſtinendum, deinde eo modico mollique utendum, ne mandentis dentes irritet; tum extrinſecus admovendus per ſpongiam vapor aquæ calidæ; imponendumque ceratum ex cyprino aut irino factum, lanaque id comprehendendum, caputque velandum eſt. Quod ſi gravior dolor eſt, utiliter & alvus ducitur, & calida cataplaſmata ſuper maxillam injiciuntur, & ore humor calidus cum medicamentis aliquibus continetur, ſæpiuſque mutatur. Cujus rei cauſa & * quinquefolii radix in vino mixto coquitur; & hyoſcyami radix vel in poſca, vel in vino mixto coquitur ſic, ut paululum his ſalis adjiciatur; & papaveris non nimium aridi cortices, & mandragoræ radix, eodem modo. Sed in his tribus utique vitandum eſt, ne, quod hauſtum erit, devoretur. Ex populo quoque alba cortex radicis in hunc uſum in vino mixto recte coquitur; aut in aceto cornu cervini ramentum & nepeta cum teda ac ficu pingui: item ficus pinguis vel in mulſo, vel in aceto & melle; ex quibus cum ficus diſcocta eſt, is humor percolatur. † Specillum quoque lana involutum in calidum oleum demittitur, eoque ipſe dens fovetur. Quinetiam quædam quaſi cataplaſmata in dentem ipſum induntur. in quem uſum ex malo punico acido atque arido malicorii pars interior cum pari portione & gallæ & pinei corticis conteritur, miſceturque his minium; eaque contrita aqua pluviatili coguntur: aut panacis, pa-

paveris

* *Marcell. de Medic. C. XII. p.* 293. 297.

† *Auriſcalpium dicit Marcell. de Medic. Cap. XII. p.* 293.

paveris lachrymæ, peucedani, uvæ taminiæ ſine ſeminibus pares portiones conteruntur: aut galbani partes tres, papaveris lachrymæ pars quarta. Quicquid dentibus admotum eſt, nihilo minus ſupra maxillam ceratum (quale ſupra poſui) eſſe debet lana obtectum. Quidam etiam myrrhæ, cardamomi, ſingulorum P. I. *. croci, pyrethri, ficorum, piperis, ſingulorum P. IV. *. ſinapis P. VIII. *. contrita linteolo illinunt, imponuntque in humero partis ejus, qua dens dolet; ſi is ſuperior eſt, a ſcapulis; ſi inferior, a pectore: idque dolorem levat; &, cum levavit, protinus ſubmovendum eſt.

Si vero exeſus *e* eſt dens, feſtinare ad eximendum eum, niſi res coegit, † non eſt neceſſe: ſed tum omnibus fomentis, quæ ſupra poſita ſunt, adjiciendæ quædam valentiores compoſitiones ſunt, quæ dolorem levant. quales hæ ſunt, quæ habent papaveris lachrymæ P. I. *. piperis P. II. *. ſoreos P. X. *. quæ contrita galbano excipiuntur, idque circundatur: aut Menemachi, maxime ad maxillares dentes; in qua ſunt, croci P. I. *. cardamomi, thuris fuliginis, ficorum, piperis, pyrethri, ſingulorum P. IV. *. ſinapis P. VIII. *. Quidam autem miſcent pyrethri, piperis, elaterii, ſingulorum P. I. *. aluminis ſciſſilis, papaveris lachrymæ, uvæ taminiæ, ſulphuris ignem non experti, bituminis, lauri baccarum, ſinapis, ſingulorum P. II. *. Quod ſi dolor eximi eum cogit, piperis ſemen cortice liberatum, & eo-

dem

e *Oribaſ. de Loc. Affect. IV.* 58. *Aëtius Tetrab. II. Serm. IV. c.* 33. 34. † *Ita ſentit Marcellus de Medic. Cap. XII. p.* 293.

dem modo bacca * hederæ conjecta in ejus foramen, dentem findit, iſque per teſtas excidet. Plani quoque piſcis (quam nos paſtinacam, Græci τρυγόνα vocant) aculeus torretur, deinde conteritur, reſinaque excipitur, quæ denti circundata hunc ſolvit. Alumen quoque ſciſſile in foramen conjectum dentem citat. Sed id tamen involutum in lanula demitti commodius eſt; quia ſic & dentem ſervat, & dolorem levat. Hæc a Medicis accepta ſunt: ſed agreſtium 324, experimento cognitum eſt, cum dens do- 18. luerit, herbam † mentaſtrum cum ſuis radicibus evelli debere, & in pelvem mitti, ſupraque aquam infundi, collocarique juxta ſedentem hominem undique veſte contectum; tum in pelvem candentes ſilices demitti, ſic, ut aqua tegantur, hominemque eum hiante ore vaporem excipere, ut ſupra dictum eſt, undique incluſum. Nam & ſudor plurimus ſequitur, & per os continens pituita defluit; idque longiorem, ſæpe annuam valetudinem bonam præſtat.

CAP. X.

De Tonſillis. a 445.

SI vero tonſillæ ſine exulceratione per inflammationem intumeſcunt, caput quoque velandum eſt, & extrinſecus is locus vapore calido fovendus; multa ambulatione utendum; caput in lecto ſublime habendum; gargarizandumque reprimentibus medicamentis. Radix quoque ea, quam dulcem appellant, contuſa & in paſſo mul-

* *Marcell. de Medic. Cap. XII. p.* 296. † *Idem eodem cap. p.* 293. a *Oribaſ. de Loc. Affect. IV.* 70.

mulſove decocta, idem præſtat. Leniterque quibuſdam medicamentis eas illini non alienum eſt; quæ hoc modo fiunt. Ex malo *b* punico dulci ſuccus exprimitur, & ejus ſextarius ad lenem ignem decoquitur, donec ei mellis craſſitudo ſit; tum croci, myrrhæ, aluminis ſciſſilis, ſingulorum P. II. *. per ſe conteruntur, paulatimque his adjiciuntur vini lenis cyathi duo, mellis unus; deinde priori ſucco iſta miſcentur, & rurſus leniter incoquuntur: aut ejuſdem ſucci ſextarius eodem modo coquitur, atque eadem ratione trita hæc adjiciuntur; nardi P. *. omphacii P. I. *. cinnamomi, myrrhæ, caſiæ, ſingulorum P. I. *. Eadem autem hæc & auribus & naribus purulentis accommodata ſunt. Cibus in hac quoque valetudine lenis eſſe debet, ne exaſperet.

Quod ſi tanta inflammatio eſt, ut ſpiritum impediat, in lecto conquieſcendum; cibo abſtinendum, neque aſſumendum quicquam præter aquam calidam eſt: alvus quoque ducenda eſt: gargarizandumque ex fico & mulſo: illinendumque mel cum omphacio. extrinſecus admovendus, ſed aliquanto diutius, vapor calidus, donec ea ſuppurent, & per ſe aperiantur. Si pure ſubſtante non rumpuntur hi tumores, incidendi ſunt: deinde mulſo calido gargarizandum.

At, ſi modicus quidem tumor, ſed exulceratio eſt, furfurum cremori ad gargarizandum paulum mellis adjiciendum eſt, illi-

b *Oribaſ. de Loc. Affect. IV. 73. Æginet. III. 26.*

illinendaque ulcera hoc medicamento: paſſi quam dulciſſimi tres heminæ ad unam coquuntur; tum adjicitur thuris P. I.*. croci, myrrhæ, ſingulorum P. *. iterumque omnia ferveſcunt. Ubi pura ulcera ſunt, eodem furfurum cremore, vel lacte gargarizandum eſt. Atque hic quoque cibis lenibus opus eſt; quibus adjici dulce vinum poteſt.

CAP. XI.

De Oris Ulceribus. a

ULCERA autem oris, ſi cum inflammatione ſunt, & parum pura ac rubicunda ſunt, optime his medicamentis curantur, quæ ſupra poſita ex malis punicis fiunt. Continenduſque ſæpe ore reprimens cremor eſt, cui paulum mellis ſit adjectum; utendumque ambulationibus, & non acri cibo. Cum vero pura ulcera eſſe cœperunt, lenis humor, interdum etiam quam optima aqua ore continenda eſt. Prodeſtque aſſumptum purum vinum, pleniorque cibus, dum acribus vacet: inſpergique ulcera debent alumine ſciſſili, cui dimidio plus gallæ immaturæ ſit adjectum.

Si jam cruſtas habent, quales in aduſtis eſſe conſuerunt, adhibendæ ſunt compoſitiones, quas Græci ἀνθηρὰς nominant. † Ha- 388.
bent hæ junci quadrati, myrrhæ, ſandarachæ, aluminis, pares portiones: aut croci, myrrhæ, ſingulorum P. II.*. iridis, aluminis ſciſſilis, ſandarachæ, ſingulorum P. IV.*. junci quadrati P. VIII.*. aut gallæ,

a *Aëtius Tetrab. II. Serm. IV. c.* 22. † *Simile medicamentum vide apud Marcell. Cap. XI. p.* 292. *Plin. de Re Med. Lib.* I. *c.* 31.

myrrhæ, ſingulorum P. II. *. aluminis ſciſ-
ſilis P. II. *. roſæ foliorum P. IV. *. Quidam
autem croci P. *. aluminis ſciſſilis, myrrhæ,
ſingulorum P. I. *. ſandarachæ P. II. *. junci
quadrati P. IV. *. miſcent. Priora arida in-
ſperguntur: hoc cum melle illinitur; neque
ulceribus tantum, ſed etiam tonſillis.

Verum ea longe periculoſiſſima ſunt ul-
46, 17. cera, quas ἄφθας *b* Græci appellant; ſed in
c pueris: hos enim ſæpe conſumunt. in vi-
ris & mulieribus idem periculum non eſt.
Hæc ulcera a gingivis incipiunt; deinde
palatum, totumque os occupant; tum ad
uvam fauceſque deſcendunt. quibus obſeſ-
ſis, non facile fit, ut puer convaleſcat. ac
98, 23. miſerius etiam eſt, ſi lactens adhuc infans
eſt; quo minus imperari remedium aliquod
poteſt. Sed inprimis nutrix cogenda eſt
exerceri ambulationibus, & his operibus,
quæ ſuperiores partes movent: mittenda in
balneum, jubendaque ibi calida aqua mam-
mas perfundere: tum alenda cibis lenibus,
& his qui non facile corrumpuntur: po-
tione, ſi febricitat puer, aquæ: ſi ſine fe-
bre eſt, vini diluti. ac, ſi alvus nutrici
ſubſiſtit, ducenda eſt. Si pituita in os ejus
coit, vomere debet. Tum ipſa ulcera per-
ungenda ſunt melle, cui * rhus quem Syria-
cum vocant, aut amaræ nuces adjectæ ſunt:
vel miſtis inter ſe roſæ foliis aridis, nucleis
pini, mentha, collectis cum melle: vel eo
medicamento, quod ex moris fit: quorum
ſuccus eodem modo, quo punici mali, ad
[illegible] mellis

b *Æginet. I. 10. Aretæus Morb. Acut. I. 9. Orib. de Loc. Affect. Cur. IV. c. 68. Actuar. M. M. II. 10. IV. 14. Aët. Tetr. II. Serm. I. 39.* c *Aph.* III. 24.
* *Salmaſ. de Homonym. Hyles Jatric. Cap.* 58.

mellis craſſitudinem coquitur, eademque ratione ei crocum, myrrha, alumen, vinum, & mel miſcetur. Neque quicquam dandum, a quo humor evocari poſſit. Si vero jam firmior puer eſt, gargarizare debet his fere, quæ ſupra comprehenſa ſunt. Ac, ſi leniora medicamenta in eo parum proficiunt, adhibenda ſunt ea, quæ adurendo cruſtas ulceribus inducant. Valens quoque eſt ſciſſile alumen, vel chalcitis, vel atramentum ſutorium. Prodeſt etiam fames & abſtinentia, quanta maxima imperari poteſt. Cibus debet eſſe lenis. Ad purganda tamen ulcera, interdum caſeus ex melle recte datur.

CAP. XII.

De Linguæ ulceribus. a

LINGUÆ quoque ulcera non aliis medicamentis egent, quam quæ prima parte ſuperioris capitis expoſita ſunt. Sed quæ in latere ejus naſcuntur, diutiſſime durant. Videndumque eſt, num contra dens aliquis acutior ſit, qui ſaneſcere ſæpe ulcus eo loco non ſinit, ideoque limandus eſt.

CAP. XIII.

De Parulidibus a *& ulceribus gingivarum.*

SOLENT etiam interdum juxta dentes in gingivis tubercula quædam oriri dolentia; παρυλίδας Græci appellant. Hæc initio leniter ſale contrito perfricare oportet; aut inter ſe mixtis ſale foſſili com-

a *Actuar. M.M. II.* 10. a *Oribaſ. de Loc. Affect. IV.* 66. *Actuar. M.M. II.* 10. *IV.* 14. *Aëtius Tetrab. II. Serm. IV.* 24. *Æginet. VI.* 27.

buſto; cupreſſo, nepeta; deinde eluere os cremore lenticulæ, & inter hæc hiare, donec pituitæ ſatis profluat. In majore vero inflammatione iiſdem medicamentis utendum eſt, quæ ad ulcera oris ſupraposita ſunt: & mollis linamenti paululum involvendum aliqua compoſitione ex his, quas
385. ἀνθηρὶς [b] vocari dixi; demittendumque id inter dentem & gingivam. Quod ſi durior erit, & id prohibebit, extrinſecus admovendus erit ſpongiæ vapor calidus, imponendumque ceratum. Si ſuppuratio ſe oſtendet, diutius eo vapore utendum erit: & continendum ore calidum mulſum, in quo ficus decocta ſit. Idemque ſubcrudum incidendum, ne, ſi ibi diutius pus permanſerit, os lædat. Quod ſi major is tumor eſt, commodius totus exciditur, ſic ut ex utraque parte dens liberetur. Pure exempto, ſi levis plaga eſt, ſatis eſt ore calidam aquam continere, & extrinſecus fovere eodem vapore: ſi major eſt, lenticulæ cremore uti, iiſdemque medicamentis, quibus cætera ulcera oris curantur.

Alia quoque ulcera in gingivis plerunque oriuntur, quibus eadem, quæ in reliquo ore, ſuccurrunt. Maxime tamen mandere liguſtrum oportet, ſuccumque eum ore continere. Fit etiam interdum, ut ex gingivæ ulcere, ſive παρυλὶς fuit, ſive non fuit, diutius pus feratur, dente aut corrupto, aut fracto, vel aliter vitiato oſſe: maximeque id per fiſtulam evenire conſuevit. Quod ubi incidit, locus aperiendus,

dus,

b *Scribon. Larg.* C. XII. c. 61.

dus, dens eximendus; teſta oſſis, ſi qua deceſſit, recipienda eſt; ſi quid vitioſi eſt, radendum. Poſt quæ, quid fieri debeat, ſupra in aliorum ulcerum curatione comprehenſum eſt. Si vero a dentibus gingivæ recedunt, eædem antheræ ſuccurrunt. Utile 385.
eſt etiam pira aut mala non permatura mandere, & ore eum humorem continere. Idemque præſtare non acre acetum in ore retentum poteſt.

CAP. XIV.

De Uvæ morbo. [a]

UVÆ vehemens inflammatio terrere quoque debet. Itaque in hac abſtinentia neceſſaria eſt, & ſanguis recte mittitur; & ſi id aliqua res prohibet, alvus utiliter ducitur: caputque ſuper hæc velandum, & ſublimius habendum eſt: tum aqua * gargarizandum, in qua ſimul rubus & lenticula decocta ſit. Illinenda autem ipſa uva vel omphacio, vel galla *b*, vel alumine ſciſſili, ſic ut cuilibet eorum mel adjiciatur. Eſt etiam medicamentum huic aptum, quod Andronium *c* appellatur. conſtat ex his; alumine ſciſſili, ſquama æris rubri, atramento ſutorio, galla, myrrha, miſy. quæ per ſe contrita, mixtaque rurſus paulatim adjecto vino auſtero, teruntur, donec his mellis craſſitudo ſit. Chelidoniæ quoque ſucco per cochlear illita uva maxime prodeſt. Ubi horum aliquo *V. ſupra* xxii,6.
illita uva eſt, fere multa pituita decurrit: cumque ea quievit, ex vino calido gargarizandum.

a *Oribaſ. de Loc. Affect. Cur. IV. 73.* * *Marcell. de Medic. Cap. XIV. pag. 299.* b *Scribon. Larg.* C. *XVII. c. 71.* c *Idem* C. *XIII.* 63 *Longe aliter exſtat apud Marcell. de Medic. Cap. XI. pag. 292.*

Quod ſi minor in ea inflammatio, laſer terere, eique adjicere frigidam aquam ſatis eſt, eamque aquam cochleari exceptam ipſi uvæ ſubjicere. Ac mediocriter eam tumentem aqua quoque frigida, eodem modo ſubjecta, reprimit. Ex eadem autem aqua gargarizandum quoque eſt, vel cum laſere, vel ſine eo. At curationis uvæ productæ per manum, ratio ſubjecta eſt.

CAP. XV.

De Cancro oris. a

SI quando autem ulcera oris cancer invaſit, primo conſiderandum eſt, num malus corporis habitus ſit; eique occurrendum: deinde ipſa ulcera curanda. Quod ſi in ſumma parte id vitium eſt, ſatis proficit anthera, humido ulceri arida inſperſa; ſicciori, cum exigua parte mellis illita. Si paulo altius, chartæ combuſtæ partes duæ, auripigmenti pars una. Si penitius malum deſcendit, chartæ combuſtæ partes tres, auripigmenti pars quarta: aut pares portiones ſalis fricti, & iridis frictæ: aut etiam pares portiones chalcitidis, calcis, auripigmenti. Neceſſarium autem eſt linamentum in roſa tingere, & ſuper adurentia medicamenta imponere; ne vicinum & ſanum locum lædant. Quidam etiam in acris aceti heminam frictum ſalem conjiciunt, donec tabeſcere deſinat; deinde id acetum coquunt, donec exiccetur; eumque ſalem contritum inſpergunt. Quoties autem medicamentum injicitur, & ante & poſt

a *Scribon. Larg. c. XIII.*

poſt os diluendum eſt vel cremore lenticulæ, vel aqua, in qua aut ervum, aut [*] oleæ, aut verbenæ decoctæ ſint, ſic, ut cuilibet eorum paululum mellis miſceatur. Acetum quoque ex ſcilla retentum ore, ſatis adverſus hæc ulcera proficit: & ex aceto cocto ſali, ſicut ſupra demonſtratum eſt, rurſus miſtum acetum. ſed & diu continere utrumlibet; & id bis aut ter die facere, prout vehemens malum eſt, neceſſarium eſt. Quod ſi puer eſt, cui id incidit, ſpecillum lana involutum in medicamentum demittendum eſt, & ſuper ulcus tenendum; ne per imprudentiam adurentia devoret. At, ſi dolor in gingivis eſt, moventurque aliqui dentes, refigi eos oportet. nam curationem vehementer impediunt. Si nihil medicamenta proficient, ulcera erunt adurenda. Quod tamen in labris ideo non eſt neceſſarium, quoniam excidere commodius eſt. Et id quidem, æque aduſtum, atque exciſum, ſine ea curatione, quæ corpori manu adhibetur, impleri non poteſt. Gingivarum vero oſſa, quæ hebetia ſunt, in perpetuum uſtione nudantur. neque enim poſtea caro increſcit. Imponenda tamen aduſtis lenticula eſt, donec ſanitatem, qualis eſſe poteſt, recipiant.

CAP. XVI.

De Parotidibus. [a]

HÆC in capite fere medicamentis egent. Sub ipſis vero auribus oriri παρωτίδες ſolent; modo in ſecunda vale-

[*] *Marcell. de Medic. Cap. XI. pag.* 292.

[a] *Oribaſ. de Loc. Affect. Cur. c.*44. *Trallian. III.*7.

tudine, ibi inflammatione orta; modo poſt longas febres, illuc impetu morbi converſo. Id abſceſſus genus eſt. Itaque nullam novam curationem deſiderat: animadverſionem tantummodo hanc habet neceſſariam, ut, ſi ſine morbo id intumuit, primum reprimentibus experimentum fiat: ſi ex adverſa valetudine, illud inimicum eſt, maturarique & quam primum aperiri commodius eſt.

CAP. XVII.

De Umbilico prominente. a

AD umbilicos vero prominentes, ne manu ferroque utendum ſit, ante tentandum eſt, ut abſtineant. alvus his ducetur: imponatur ſuper umbilicum id, quod ex his conſtat; cicutæ & fuliginis, ſingulorum P. I.*. ceruſſæ elotæ P. IV.*. plumbi eloti P. VIII.*. ovis duobus; quibus etiam ſolani ſuccus adjicitur. Hoc diutius impoſitum eſſe oportet; & interim conquieſcere hominem; cibo modico uti, ſic ut vitentur omnia inflantia.

CAP. XVIII.

De Obſcœnarum partium vitiis.

PROXIMA ſunt ea, quæ ad partes obſcœnas pertinent. quarum apud Græcos vocabula & tolerabilius ſe habent, & accepta jam uſu ſunt; cum in omni fere medicorum volumine atque ſermone jactentur: apud nos fœdiora verba, ne conſuetudine quidem aliqua verecundius loquen-

a *Æginet. VI.* 51. *Aëtius Tetr. I. Serm. IV. c.*26. *& Tetr. IV. Serm. IV.* 111. *Oribaſ. de Loc. Affect. IV. c.*117.

quentium *a* commendata ſunt: ut difficilis hæc explanatio ſit, ſimul & pudorem, & artis præcepta ſervantibus. Neque tamen ea res a ſcribendo deterrere me debuit. Primum, ut omnia, quæ ſalutaria accepi, comprehenderem: dein, quia in vulgus eorum curatio etiam præcipue cognoſcenda eſt, quæ invitiſſimus quiſque alteri oſtendit.

2. *De Colis morbis.*

Igitur ſi ex inflammatione *b* coles intumuit, reducique ſumma cutis, aut rurſus induci non poteſt, multa calida aqua fovendus locus eſt. Ubi vero glans contecta 472, eſt, oriculario quoque clyſtere inter eam 22. cutemque aqua calida inſerenda eſt. ſi mollita ſic & extenuata cutis reducenti paruit, expeditior reliqua curatio eſt: ſi tumor vicit, imponenda eſt vel lenticula vel marrubium, vel oleæ folia ex vino cocta, ſic ut cuilibet eorum, dum teritur, mellis paululum adjiciatur: ſurſumque coles ad ventrem deligandus eſt; quod in omni curatione ejus neceſſarium eſt: iſque homo continere ſe, & abſtinere a cibo debet, & potione aquæ tantum a ſiti vindicari. Poſtero die rurſus adhibendum iiſdem rationibus aquæ fomentum eſt, & tum vi quoque experiundum, an cutis ſequatur. Eaque, ſi non parebit, leviter ſumma ſcalpello concidenda erit. nam, cum ſanies profluxerit, extenuabitur is locus, & facilius cutis ducetur.

Sive autem hoc modo victa erit, ſive nunquam repugnaverit; ulcera vel in cutis ulte-

a *Alii* accommodata. b *Aëtius Tetrab. IV. Serm. II.* 16.

ulteriore parte, vel in glande; ultrave eam in cole reperientur: quæ neceſſe eſt, aut pura ſiccaque ſint, aut humida & purulenta. Si ſicca ſunt, primum aqua calida ſovenda ſunt: deinde imponendum lycium ex vino eſt, aut amurca coćta cum eodem, aut cum roſa butyrum. Si tenuis iis humor ineſt, vino eluenda ſunt; tum butyro roſæ & mellis paululum, & reſinæ terebinthinæ pars quarta adjicienda eſt, eoque utendum. At, ſi pus ex iis profluit, ante omnia elui mulſo calido debent: tum imponi piperis P. I. *. myrrhæ P. II. *. croci, miſyos coćti, ſingulorum P. II. *. quæ ex vino auſtero coquuntur, donec mellis craſſitudinem habeant. Eadem autem compoſitio tonſillis, uvæ madenti, oris nariumque ulceribus accommodata eſt. Aliud ad idem; piperis P. I. *. myrrhæ P. I. *. croci P. II. *. miſyos P. I. *. æris combuſti P. II. *. quæ primum ex vino auſtero conteruntur; deinde, ubi inaruerunt, iterum teruntur ex paſſi tribus cyathis, & incoquuntur, donec viſci craſſitudinem habeant. Ærugo quoque cum coćto melle, & ea, quæ ad oris ulcera ſupra comprehenſa ſunt, curant. At Eraſiſtrati compoſitio, aut Cratonis, rećte ſuper purulenta naturalia imponitur. Folia quoque oleæ ex novem cyathis coquuntur; his adjicitur aluminis ſciſſilis P. IV. *. lycii P. VIII. *. mellis ſeſquicyathus: ac, ſi plus puris eſt, id medicamentum ex melle: ſi minus, ex vino diluitur. Illud perpetuum eſt; poſt curationem, dum inflam-

matio

matio manet, quale ſuprapoſitum eſt, cataplaſma ſuper dare, & quotidie ulcera eadem ratione curare. Quod ſi pus & multum, & cum malo odore cœpit profluere, elui cremore lenticulæ debet, ſic, ut ei mellis paululum adjiciatur: aut oleæ, aut lentiſci folia, vel marrubium decoquendum eſt, eoque humore eodem modo cum melle utendum: imponendaque eadem; aut etiam omphacium cum melle; aut id, quod ex ærugine & melle ad aures fit; aut compoſitio Andronis; aut anthera, ſic, ut ei paululum mellis adjiciatur. Quidam ulcera omnia, de quibus adhuc dictum eſt, lycio ex vino curant.

Si vero ulcus latius atque altius ſerpit, eodem modo elui debet: imponi vero, aut ærugo, aut omphacium cum melle; aut Andronis compoſitio; aut marrubii, myrrhæ, croci, aluminis ſciſſilis cocti, roſæ foliorum aridorum, gallæ, ſingulorum P. I. *. minii ſinopici P. II. *. quæ per ſe ſingula primum teruntur; deinde juncta iterum, melle adjecto, donec liquidi cerati craſſitudinem habeant; tum in æneo vaſe leniter coquuntur, ne ſuperfluant; cum jam guttæ indureſcunt, vas ab igne removetur: idque medicamentum tum, prout opus eſt, aut ex melle aut ex vino liquatur. Idem autem per ſe etiam ad fiſtulas utile eſt.

Solet etiam interdum ad nervos *c* ulcus deſcendere; profluitque pituita multa, ſanies tenuis malique odoris, non coacta, at aquæ ſimilis, in qua caro recens lota eſt: dolo-

c *i. e. cremaſteras pag.* 455. *l.* 30.

doloreſque is locus, & punctiones habet. Id genus quamvis inter purulenta eſt, tamen lenibus medicamentis curandum eſt; quale eſt emplaſtrum τετραφάρμακον ex roſa liquatum, ſic, ut thuris quoque paululum ei miſceatur: aut id, quod ex butyro, roſa, reſina, melle fit; ſupra vero a me poſitum eſt. Præcipueque id ulcus multa calida aqua fovendum eſt, velandumque, neque frigori committendum.

Interdum autem per ipſa ulcera coles ſub cute exeſus eſt ſic, ut glans excidat. Sub quo caſu cutis ipſa circumcidenda eſt. Perpetuumque eſt, quoties glans, aut ex cole aliquid, vel excidit, vel abſcinditur, illam eſſe ſervandam, ne conſidat, ulcerique agglutinetur, ac neque reduci poſſit poſtea, & fortaſſe fiſtulam quoque urinæ intercludat.

Tubercula etiam, *d* quæ φύματα Græci vocant, circa glandem oriuntur; quæ vel medicamentis, vel ferro aduruntur; & cum cruſtæ exciderunt, ſquama æris inſpergitur, ne quid ibi rurſus increſcat.

3. *De Cancro, qui in Cole naſcitur.*

Hæc citra cancrum ſunt; qui cum in reliquis partibus, tum in his quoque vel præcipue ulcera infeſtat. Incipit a nigritie. quæ ſi cutem occupavit, protinus ſpecillum ſubjiciendum, eaque incidenda eſt; deinde oræ vulſella prehendendæ, tum, quicquid corruptum eſt, excidendum, ſic, ut ex integro quoque paulum dematur, idque adurendum. Quoties quid uſtum eſt, id

d *Æginet. VI.* 57.

id quoque ſequitur, ut imponenda lenticula ſit: deinde, ubi cruſtæ exciderunt, ulcera ſicut alia curentur.

At, ſi cancer ipſum colem occupavit, inſpergenda aliqua ſunt ex adurentibus, maximeque id, quod ex calce, chalcitide, auripigmento componitur. Si medicamenta vincuntur, hic quoque ſcalpello, quicquid corruptum eſt, ſic, ut aliquid ſecum integri trahat, præcidi debet. Illud quoque æque perpetuum eſt; exciſo cancro, vulnus eſſe adurendum. Sed ſive ex medicamentis, ſive ex ferro cruſtæ occalluerint, magnum periculum eſt, ne his decidentibus, ex cole profuſio ſanguinis inſequatur. Ergo longa quiete & immobili pene corpore opus eſt, donec ex ipſo cruſtæ maturæ leniter reſolvantur. At ſi vel volens aliquis, vel imprudens, dum ingreditur immature, cruſtas diduxit, & fluit ſanguis, frigida a- 293,
qua adhibenda eſt. Si hæc parum valet, de- 20.
currendum eſt ad medicamenta, quæ ſanguinem ſupprimunt. Si ne hæc quidem ſuccurrunt, aduri diligenter & timide debet: neque ullo poſtea motu dandus eidem periculo locus eſt.

4. *De Phagedæna in Cole naſcente.*

Nonnunquam etiam id genus ibi cancri, quod φαγέδαινα a Græcis nominatur, oriri ſolet. In quo minime differendum, ſed protinus iiſdem medicamentis occurrendum eſt; &, ſi parum valent, ferro adurendum. Quædam etiam nigrities eſt, quæ non ſentitur, ſed ſerpit, ac, ſi ſuſtinuimus, uſque

ad

ad veſicam tendit: neque ſuccurri poſtea poteſt. Sed, ſi in ſumma glande circa fiſtulam urinæ eſt, prius in eam tenue ſpecillum demittendum eſt, ne claudatur; deinde id ferro adurendum: ſi vero alte penetravit, quicquid occupatum eſt, præcidendum eſt. Cætera eadem, quæ in aliis cancris, facienda ſunt.

5. *De Carbunculo, qui in Cole naſcitur.*

Occalleſcit etiam in cole interdum aliquid; idque omni pene ſenſu caret. quod ipſum quoque excidi debet. Carbunculus autem ibi natus, ut primum apparet, oriculario clyſtere eluendus eſt: deinde ipſe quoque medicamentis [e] urendus, maximeque chalcitide cum melle, aut ærugine cum cocto melle, aut ovillo ſtercore fricto & contrito cum eodem melle. Ubi is excidit, liquidis medicamentis utendum eſt, quæ ad oras ulceris componuntur.

6. *De Teſticulorum morbis.*

In teſticulis vero, ſi qua inflammatio [f] ſine ictu orta eſt, ſanguis ex talo mittendus eſt: a cibo abſtinendum: imponendum, quod eſt ex fabæ farina ex mulſo cocta, & cum cumino contrito ex melle coacta; aut contritum cuminum cum cerato ex roſa facto; aut lini ſemen frictum, contritum, & in mulſo coctum; aut tritici farina ex mulſo cocta cum cupreſſo; aut lilii radix contrita. At, ſi iidem induruerunt, imponi debet lini vel fœni Græci ſemen ex mulſo coctum; aut ex cyprino ceratum; aut ſimila ex vino contrita, cui paululum croci ſit adje-

e *Aëtius Tetrab. IV. Serm. II. 18.* f *Æginet. III. 54. Aëtius Tetr. IV. Serm. II. c. 21.*

adjectum. Si vetuſtior jam durities eſt, maxime proficit cucumeris agreſtis radix ex mulſo cocta, deinde contrita.

Si ex ictu tument, ſanguinem mitti neceſſarium eſt; magiſque, ſi etiam livent. Imponendum vero utrumlibet ex his, quæ cum cumino componuntur, ſupraque poſita ſunt; aut ea compoſitio, quæ habet nitri cocti P. I. *. reſinæ pineæ, cumini, ſingulorum P. II. *. uvæ taminiæ ſine ſeminibus P. IV. *. mellis quantum ſatis ſit ad ea cogenda. Quod ſi ex ictu teſticulus aliquidem deſiit, fere quoque pus increſcit; neque aliter ſuccurri poteſt, quam ſi, inciſo ſcroto, & pus emiſſum, & ipſe teſticulus exciſus eſt.

7. *De Ani morbis.*

De Rhagadiis.

Anus quoque multa tædiique plena mala recipit, nec a ſe multum abhorrentes curationes habet. Ac primum in eo ſæpe, & quidem pluribus locis, cutis ſcinditur; *g* 493,
ῥαγάδια Græci vocant. Id ſi recens eſt, 15.
quieſcere homo debet, & in aqua calida deſidere. Columbina quoque ova coquenda ſunt, &, ubi induruerunt, purganda: deinde alterum jacere in aqua bene calida debet, altero calido foveri locus, ſic, ut invicem utroque aliquandiu utatur. Tum tetrapharmacum, aut rhypodes roſa diluendum eſt; aut œſypum recens miſcendum cum cerato liquido ex roſa facto; aut eidem cerato liquido plumbum elotum adjiciendum; aut reſinæ terebinthinæ myrrha; aut

g *Scribon. Larg. c.* LXXXIX, 223.

aut ſpumæ argenti vetus oleum; & quolibet ex his id perungendum. Si, quicquid læſum eſt, extra eſt, neque intus reconditum, eodem medicamento tinctum linamentum ſuperdandum eſt, &, quicquid ante adhibuimus, cerato contegendum. In hoc autem caſu, neque acribus cibis utendum, neque aſperis, nec alvum comprimentibus: ne aridum quidem quicquam ſatis utile eſt, niſi admodum paulum. Liquida, lenia, pinguia, glutinoſa, meliora ſunt. Vino leni uti nihil prohibet.

8. *De Condylomate*. h

494, 5. Condyloma autem eſt tuberculum, quod ex quadam inflammatione naſci ſolet. Id ubi ortum eſt, quod ad quietem, cibos, potioneſque pertinet, eadem ſervari debent, quæ proxime ſcripta ſunt. Iiſdem etiam ovis recte tuberculum id fovetur. ſed deſidere ante homo in aqua debet, in qua verbenæ decoctæ ſunt ex reprimentibus: tum recte imponitur & lenticula cum exigua mellis parte, ſertula campana ex vino cocta, & rubi folia contrita cum cerato ex roſa facto; & cum eodem cerato contritum vel cotoneum malum, vel malicorii ex vino cocti pars interior: & chalcitis cocta atque contrita, deinde œſypo ac roſa excepta; & ex ea compoſitione, quæ habet thuris P. I. *. aluminis ſciſſilis P. II. *. ceruſſæ P. III. *. ſpumæ argenti P. V. *.: quibus, dum teruntur, invicem roſa & vinum inſtillatur. Vinculum autem ei loco linteolum aut panniculus quadratus eſt, qui

h *Aëtius Tetr. IV. Serm. II. c. 3. Scribon. Larg. C. XC. Æginet. VI. 80.*

qui ad duo capita duas anſas, ab altera vero parte totidem faſcias habet; cumque ſubjectus eſt, anſis ad ventrem datis, a poſteriore parte in eas adductæ faſciæ conjiciuntur, atque, ubi artatæ ſunt, dexterior ſiniſtra, ſiniſterior dextra procedit, circumdatæque circa alvum inter ſe noviſſime nodo deligantur. Sed, ſi vetus condyloma jam induruit, neque ſub his curationibus deſiit, aduri medicamento poteſt, quod ex his conſtat; æruginis P. II. *. myrrhæ P. IV. *. gummi P. VIII. *. thuris P. XII. *. ſtibii, papaveris lachrymæ, acaciæ, ſingulorum P. XVI. *. Quo medicamento quidam etiam ulcera, de quibus proxime dixi, renovant. Si id nondum in condylomate proficit, adhiberi poſſunt etiam vehementius adurentia. Ubi conſumptus eſt tumor, ad medicamenta lenia tranſeundum eſt.

9. *De Hæmorrhoidibus*. i 494,

Tertium autem ani vitium eſt, ora ve- 15.
narum tanquam capitulis quibuſdam turgentia, quæ ſæpe ſanguinem fundunt; *αἱμοῤῥοΐδας* Græci vocant. Idque etiam in ore vulvæ fœminarum incidere conſuevit. Atque in quibuſdam parum tuto ſuppri- 62, 13.
mitur; qui ſanguinis profluvio imbecilliores non fiunt. habent enim purgationem hanc, non morbum. Ideoque curati quidam, cum ſanguis exitum non haberet, inclinata in præcordia ac viſcera materia, ſubitis & graviſſimis morbis correpti ſunt. Si cui vero id nocet, is deſidere in aqua ex

i *Æginet III. 59. VI. 79. Aëtius Tetrab. VI. Serm. II. c. 5.*

verbenis debet: imponere maxime malicorium cum aridis roſæ foliis contritum; aut ex his aliqua, quæ ſanguinem ſupprimunt. Solet autem oriri inflammatio, maxime ubi dura alvus eum locum læſit. Tum in aqua dulci deſidendum eſt, & id fovendum ovis, imponendi vitelli cum roſæ foliis ex paſſo *k* ſubactis: idque, ſi intus eſt, digito illinendum; ſi extra, ſuperillitum panniculo imponendum eſt. Ea quoque medicamenta, quæ recentibus ſciſſuris poſita ſunt, hic idonea ſunt. Cibis vero in hoc caſu iiſdem, quibus in prioribus, utendum eſt. Si iſta parum juvant, ſolent impoſita medicamenta adurentia ea capitula abſumere. At, ſi jam vetuſtiora ſunt, ſub authore Dionyſio inſpergenda ſandaracha eſt: deinde imponendum, quod ex his conſtat; ſquamæ æris, auripigmenti, ſingulorum P. v. *. ſaxi calcis P. VIII. *. poſtero die acu compungendum. Aduſtis capitulis fit cicatrix, quæ ſanguinem fundi prohibet. Sed, quoties is ſuppreſſus eſt, ne quid periculi afferat, multa exercitatione digerenda materia eſt: prætereaque & viris, & fœminis, quibus menſtrua non proveniunt, interdum ex brachio ſanguis mittendus eſt.

10. *Si Anus, vel Os vulvæ procidit, qua* l *curatione utendum ſit.*

At, ſi anus ipſe, vel os vulvæ procidit (nam id quoque interdum fit) conſiderari debet, purum ne id ſit, quod provolutum eſt, an humore mucoſo circumdatum. Si purum

k *Alii* ſubacto. l *Æginet. III.* 89. *Aëtius Tetrab. IV. Serm. II. c.* 7.

purum eſt, in aqua deſidere homo debet, aut ſalſa, aut cum verbenis vel malicorio incocta. Si autem humidum, vino auſtero ſublavandum eſt, illinendumque fece vini combuſta. Ubi utrolibet modo curatum eſt, intus reponendum eſt; imponendaque plantago contrita, vel folia ſalicis in aceto cocta; tum linteolum & lana, eaque ſuper deliganda ſunt, cruribus inter ſe devinctis.

11. *De Fungo ani aut vulvæ.*

Fungo quoque ſimile ulcus in eadem ſede naſci ſolet. Id, ſi hiems eſt, egelida; ſi aliud tempus, frigida aqua fovendum eſt; dein ſquama æris inſpergenda, ſupraque ceratum ex myrteo factum, cui paululum ſquamæ, fuliginis, calcis ſit adjectum. Si hac ratione non tollitur, vel aliis medicamentis ſimilibus, vel vehementioribus, ferro adurendum eſt.

CAP. XIX.

De Digitorum ulceribus.

DIGITORUM autem vetera ulcera commodiſſime curantur, aut lycio, aut amurca cocta, cum utrilibet vinum adjectum eſt. In iiſdem recedere caruncula ab unguibus cum magno dolore conſuevit; πτερύγιον [a] Græci appellant. Oportet alumen Melium rotundum in aqua liquare, donec mellis craſſitudinem habeat: tum, quantum ejus aridi fuit, tantundem mellis infundere, & rudicula miſcere, donec ſimilis croco color fiat, eoque illinere. Quidam ad eundem uſum decoquere

a *Æginet. IV.* 81. *VI.* 85. *Aëtius Tetrab. IV. Serm. II. c.* 74.

quere ſimul malunt, cum paria pondera aluminis aridi & mellis miſcuerunt. Si hac ratione ea non exciderunt, excidenda ſunt: deinde digiti fovendi aqua ex verbenis, imponendumque ſuper medicamentum ita factum: chalcitis, malicorium, ſquama æris excipiuntur fico pingui leviter cocta & melle; aut chartæ combuſtæ, auripigmenti, ſulphuris ignem non experti par modus cerato miſcetur ex myrteo facto; aut æruginis raſæ P. I. *. ſquamæ æris P. II. *. mellis cyatho coguntur; aut pares portiones miſcentur, ſaxi calcis, chalcitidis, auripigmenti. Quicquid horum impoſitum eſt, tegendum linteolo aqua madefacto eſt. Tertio die digitus reſolvendus, &, ſi quid aridi eſt, iterum excidendum, ſimiliſque adhibenda curatio eſt. Si non vincitur, purgandum eſt ſcalpello, tenuibuſque ferramentis adurendum, &, ſicut reliqua uſta, curandum.

At, ubi ſcabri *b* ungues ſunt, circum aperiri debent, qua corpus contingunt: tum ſuper eos ex hac compoſitione aliquid imponi; ſandarachæ, ſulphuris, ſingulorum P. II. *. nitri, auripigmenti, ſingulorum P. IV. *. reſinæ liquidæ P. VIII. *. tertioque id die reſolvendum eſt. Sub quo medicamento vitioſi ungues cadunt, & in eorum locum meliores renaſcuntur.

LIBER

b *Aëtius Tetrab. IV. Serm. II. c. 79.*

LIBER SEPTIMUS.

PRÆFATIO.

De Chirurgica, & qui in ea claruerint, & qualis eſſe Chirurgus debeat, & quid hoc in libro deſcribatur.

TERTIAM eſſe medicinæ partem, quæ manu curet, & vulgo notum, & a me propoſitum eſt. Ea non quidem medicamenta atque victus rationem omittit; ſed manu tamen plurimum præſtat. eſtque ejus effectus inter omnes medicinæ partes evidentiſſimus. Si quidem in morbis cum
multum *a* fortuna conferat †, eademque ſæ- 18, 13.
pe ſalutaria, ſæpe vana ſint; poteſt dubitari, 19, 18.
ſecunda valetudo medicinæ, an corporis be- 111,
neficio contigerit. In his quoque, in qui- 34.
bus medicamentis maxime utimur, quamvis 112,
profectus evidentior eſt, tamen ſanitatem & 17.
per hæc fruſtra quæri, & ſine his reddi ſæpe, manifeſtum eſt. Sicut in oculis quoque deprehendi poteſt; qui a medicis diu vexati, ſine his interdum ſaneſcunt. At in ea parte, quæ manu curat, evidens eſt, omnem profectum, ut aliquid ab aliis adjuvetur, hinc tamen plurimum trahere. Hæc autem pars, cum ſit vetuſtiſſima, magis tamen ab illo parente omnis medicinæ Hippocrate, quam a prioribus exculta eſt. Deinde, poſteaquam diducta ab aliis habere profeſſores ſuos cœpit, in Ægypto quoque increvit, Philoxeno maxime authore, qui

a *Hippocrat. de Arte V.* † remedia *quidam adſcripſit margini edit. Cæſar.*

pluribus voluminibus hanc partem diligentiſſime comprehendit. Gorgias quoque & Soſtratus, & Herones & Apollonii duo, & Ammonius Alexandrinus, multique alii celebres viri, ſinguli quædam repererunt. Ac Romæ quoque non mediocres profeſſores, maximeque nuper * Tryphon pater, & Euelpiſtus Phlegetis filius, &, ut ex ſcriptis ejus intelligi poteſt, horum eruditiſſimus Meges, quibuſdam in melius mutatis, aliquantum ei diſciplinæ adjecerunt.

Eſſe autem Chirurgus debet adoleſcens, aut certe adoleſcentiæ propior; manu ſtrenua, ſtabili, nec unquam intremiſcente, eaque non minus ſiniſtra, quam dextra promptus; acie oculorum acri, claraque; animo intrepidus, *b* immiſericors, ſic, ut ſanari velit eum, quem accepit, non ut clamore ejus motus, vel magis, quam res deſiderat, properet, vel minus, quam neceſſe eſt, ſecet: ſed perinde faciet omnia, ac ſi nullus ex vagitibus alterius affectus oriretur.

Poteſt autem requiri, quod huic parti proprie vindicandum ſit: quia vulnerum quoque ulcerumque multorum curationes, quas alibi executus ſum, Chirurgi ſibi vendicant. Ego eundem quidem hominem poſſe omnia iſta præſtare concipio: atque, ubi ſe diviſerunt, eum laudo, qui quamplurimum percipit. Ipſe autem huic parti ea reliqui, in quibus vulnus facit medicus, non accipit; & in quibus vulneribus ulceribuſve plus profici manu, quam medicamento, credo: tum, quicquid ad oſſa pertinet.

* *Rhod. ad Scrib. Larg. pag.* 291. b *Theodoret. Græc. Affect. I. pag. m.* 4.

tinet. Quæ deinceps exequi aggrediar, dilatiſque in aliud volumen oſſibus, in hoc cætera explicabo: præpoſitiſque his, quæ in qualibet parte corporis fiunt, ad ea, quæ proprias ſedes habent, tranſibo.

CAP. I.

De Vexatis. a

VEXATA igitur in quacunque parte corporis ſint, quamprimum ſic curari debent, ut, qua dolor eſt, ea ſcalpello cutis crebro incidatur, detergeaturque eodem adverſo profluens ſanguis. quod ſi paulo tardius ſubvenitur, jamque etiam rubor eſt; qua rubet corpus: ſi tumor quoque acceſſit, quacunque is eſt, id idem optimum auxilium eſt. Tum ſuperdanda reprimentia ſunt; maximeque lana ſuccida ex *b* aceto & oleo. Quod ſi levior is caſus eſt, poſſunt etiam, ſine ſcalpello, impoſita eadem mederi. Et, ſi nihil aliud eſt, cinis quoque; maxime ex ſarmentis: ſi is non eſt, quilibet alius ex aceto, vel etiam ex aqua coactus.

CAP. II.

De his, quæ per ſe intumeſcunt, quomodo incidenda, & curanda ſint.

VERUM hoc quidem promptum eſt. In his autem negotium majus eſt, quæ per ſe, vitio intus orto, intumeſcunt, & ad ſuppurationem ſpectant.

 Ea

a *Aëtius Tetrab. IV. Serm. II.* 68. b *Actuar. M. M. IV.* 16.

Ea omnia genera abſceſſuum eſſe alias propoſui, medicamentaque his idonea executus ſum: nunc ſupereſt, ut dicam, quæ in iis manu fieri debeant. Ergo, priuſquam indureſcant, cutem incidere, & cucurbitulam accommodare oportet; quod, quicquid illud malæ corruptæque materiæ coiit, extrahat: idque iterum, tertioque recte fit, donec omne indicium inflammationis excedat. Neque tamen fas eſt, nihil a cucurbitula agere.

Interdum etiam fit, ſed raro, ut quicquid abſcedit, velamento ſuo includatur. id antiqui tunicam nominabant. Meges, quia tunica omnis nervoſa eſt, dixit, non naſci ſub eo vitio nervum, quo caro conſumeretur, ſed, ſubjecto jam vetuſtiore pure, callum circumdari. Quod ad curationis rationem nullo modo pertinet; quia quicquid, ſi tunica eſt, idem, ſi callus eſt, fieri debet: neque ulla res prohibet, etiamſi callus eſt, tamen, quia cingit, tunicam nominari: tum, pure quoque maturiore, hæc interdum eſſe conſuevit. ideoque, quod ſub ea eſt, extrahi per cucurbitulam non poteſt. ſed facile id intelligitur, ubi nihil admota illa mutavit. Ergo, ſive id incidit, ſive jam durities eſt, in hac auxilii nihil eſt: ſed, ut alias ſcripſi, vel avertenda concurrens eo materia, vel digerenda, vel ad maturitatem perducenda eſt. Si priora contigerunt, nihil præterea neceſſarium eſt. Si pus maturuit, in alis quidem & inguinibus raro ſecandum eſt; item ubicunque

que mediocris abſceſſus eſt: item quoties in ſumma cute, vel etiam carne vitium eſt; niſi feſtinare curandi imbecillitas cogit. Satiſque eſt, cataplaſmatibus efficere, ut per ſe pus aperiatur. nam fere ſine cicatrice poteſt eſſe is locus, qui expertus ferrum non eſt. Si autem altius malum eſt, conſiderari debet, nervoſuſne is locus ſit, an non ſit. Nam, ſi ſine nervis eſt, candenti ferramento aperiri debet. cujus hæc ratio eſt, quod exigua plaga diutius ad pus evocandum pateat, parvaque poſtea cicatrix ſit. At, ſi nervi juxta ſunt, ignis alienus eſt; ne diſtendantur & membrum debilitent: neceſſaria vero opera * ſcalpelli eſt. Sed cætera etiam ſubcruda aperiri poſſunt; inter nervos ultima expectanda maturitas eſt, quæ cutem extenuet, eique pus jungat, quo propius reperiatur. Jamque alia rectam plagam deſiderant, ut in carne: alia vero vehementer cutem extenuant, in quibus tota ea ſuper pus excidenda eſt. Semper autem, ubi ſcalpellus admovetur, id agendum eſt, ut & quam minimæ & quam pauciſſimæ plagæ ſint: cum eo tamen, ut neceſſitati ſuccurramus, & in modo, & in numero. Nam majores ſinus, latius; interdum etiam duabus, aut tribus lineis incidendi ſunt. Dandaque opera, ut imus ſinus exitum habeat; ne quis humor intus ſubſidat, qui proxima & adhuc ſana rodendo ſinuet. Eſt etiam in rerum natura, ut cutis latius excidenda ſit. Nam, ubi poſt longos morbos totius corporis habitus vitiatus eſt, lateque ſe ſinus ſuffudit

* *H. F. ab Aquapend. Chirurg. p. 442.*

fudit, & in eo jam cutis pallet; ſcire licet, eam jam emortuam eſſe, & inutilem futuram. Ideoque excidere commodius eſt: maxime, ſi circa articulos majores id evenit, cubantemque ægrum fluens alvus exercuit, neque per alimenta quicquam corpori accedit. Sed excidi ita debet, ut plaga ad ſimilitudinem myrtei folii fiat, quo facilius ſaneſcat. Idque perpetuum eſt; ubicunque medicus & quacunque de cauſa cutem excidit. Pure effuſo, in alis vel inguinibus linamento opus non eſt; ſed ſpongia ex vino imponenda eſt. In cæteris partibus, ſi æque ea linamenta ſupervacua ſunt, purgationis cauſa paulum mellis infundendum; dein glutinantia ſuperdanda: ſi illa neceſſaria ſunt, ſuper ea quoque ſimiliter dari ſpongia eodem modo ex vino expreſſa debet. Quando autem linamentis opus ſit, quando non ſit, alias dictum eſt. Cætera eadem, inciſa ſuppuratione, facienda ſunt, quæ, ubi per medicamenta rupta eſt, facienda eſſe propoſui.

V. ſupra xxii, 25.

CAP. III.

De bonis, maliſve ſignis Suppurationum.

PROTINUS autem, quantum curatio efficiat, quantumque aut ſperari aut timeri debeat, ex quibuſdam ſignis intelligi poteſt; fereque iiſdem, quæ in vulneribus expoſita ſunt. Nam bona ſigna ſunt, ſomnum capere, facile ſpirare, ſiti non confici, cibum non faſtidire, ſi febricula fuit, ea vacare: itemque habere pus album, læve,

295, 30.

non

non fœdi odoris. Mala ſunt, vigilia, ſpiritus gravitas, ſitis, cibi faſtidium, febris; pus nigrum, aut feculentum, *a* & fœdi odoris: item procedente curatione eruptio ſanguinis; aut ſi, antequam ſinus carne impleatur, oræ calloſæ *b* fiunt, illa quoque 300, ipſa carne hebete, nec firma. Deficere ta- 10. men animam, vel in ipſa curatione, vel poſtea, peſſimum omnium eſt. Quinetiam morbus ipſe, ſive ſubito ſolutus eſt, dein ſuppuratio exorta eſt; ſive effuſo pure permanet, non injuſte terret. Eſtque inter cauſas timoris, ſi ſenſus in vulnere rodentium non eſt. Sed ut hæc ipſa fortuna huc illucve diſcernit; ſic medici partium eſt, eniti ad reperiendam ſanitatem. Ergo, quoties ulcus reſolverit, eluere id, ſi reprimendus humor videbitur, vino & aqua pluviatili mixto, vel aqua, in qua lenticula cocta ſit, debebit: ſi purgandum erit, mulſo; rurſuſque imponere eadem. Ubi jam repreſſus videbitur humor, ulcuſque purum erit, produci carnem conveniet, & foveri ulcus pari portione vini ac mellis, ſuperque imponi ſpongiam ex vino & roſa tinctam. per quæ caro producitur. Plus tamen, ut alias quoque dixi, victus ratio eo confert. Ea eſt, ſolutis jam febribus & cibi cupiditate reddita, balneum rarum; quotidiana, ſed lenis geſtatio; cibi potioneſque corpori faciendo aptæ. Quæ omnia, per medicamenta quoque ſuppuratione rupta, ſequuntur. Sed, quia magno malo vix ſine ferro mederi licet, in hunc locum reſervata ſunt.

CAP.

a *Aphor. VII.* 44. b *Aphor. VI.* 4.

CAP. IV.

328. *De Fiſtulis.*

ADVERSUS fiſtulas quoque, ſi altius penetrant, ut ad ultimas demitti *a* collyrium non poſſit, ſi tortuoſæ ſunt, ſi multiplices, majus in manu, quam in medicamentis præſidium eſt; minuſque operæ eſt, ſi ſub cute tranſverſæ feruntur, quam ſi recta intus tendunt. Igitur, ſi ſub cute tranſverſa fiſtula eſt, demitti *b* ſpecillum debet, ſupraque id ea incidi. Si flexus reperiuntur, hi quoque ſimul ſpecillo & ferro perſequendi ſunt. Idemque faciendum, ſi plures ſe quaſi rivuli oſtendunt. Ubi ad fines fiſtulæ ventum eſt, excidendus ex ea totus callus eſt, ſuperque fibulæ dandæ, & medicamentum, quo glutinetur. At, ſi recta ſubter tendit, ubi, quo maxime ferat, ſpecillo exploratum eſt, excidi is ſinus debet: dein fibula oris cutis injicienda eſt, eique glutinantia medicamenta ſuperdanda ſunt; aut, ſi corruptius ulcus eſt (quod interdum oſſe vitiato fit) ubi id quoque curatum eſt, pus moventia.

2. *De Coſtarum fiſtulis.*

Solent autem inter coſtas fiſtulæ ſubter ire. Quod ubi incidit, eo loco coſta ab utraque parte præcidenda † & eximenda eſt, ne quid intus corruptum relinquatur. Solent quoque, ubi coſtas tranſierunt, ſeptum id, quod tranſverſum a ſuperioribus viſceribus inteſtina diſcernit, violare. Quod intelligi poteſt & ex loco, & ex magnitudine doloris,

a *Æginet. IV.* 49. b *Aëtius Tetrab. IV. Serm. II. c.* 55. † *H. F. ab Aquapend. Oper. Chirurg. P. I. c.* 4.

ris, & quia nonnunquam ſpiritus eo cum humore quaſi bullante prorumpit, maximeque, ſi hunc ore ille continuit. In eo medicinæ locus nullus eſt. In cæteris vero, quæ circa coſtas ſanabilia ſunt, pinguia medicamenta inimica ſunt; cæteris, quæ ad vulnera accommodantur, uti licet: optime tamen ſicca linamenta, vel, ſi purgandum aliquid videtur, in melle tincta imponuntur.

3. *De Ventris fiſtulis.*

Ventri nullum os ſubeſt; ſed ibi pernicioſæ admodum fiſtulæ fiunt: adeo ut Soſtratus inſanabiles eſſe crediderit. Id non ex toto ita ſe habere uſus oſtendit. Et quidem, quod maxime mirum videri poteſt, tutior fiſtula eſt contra jecur, & lienem, & ventriculum, quam contra inteſtina: non quo pernicioſior ibi res ſit, ſed quo alteri periculo locum faciat. Cujus experimento moti quidam authores parum modum rei cognoverunt. Nam venter ſæpe etiam telo perforatur, prolapſaque inteſtina conduntur, & oras vulneris ſuturæ comprehendunt. quod quemadmodum fiat, mox indicabo. Itaque, etiam ubi tenuis fiſtula abdomen perrupit, excidere eam licet, ſuturaque oras conjungere. Si vero ea fiſtula intus patuit, exciſa neceſſe eſt latius foramen relinquat. quod niſi permagna vi ſui non poteſt; utique ab interiore parte, qua quaſi membrana quædam finit abdomen, quam περιτόναιον Græci vocant. Ergo, ubi aliquis ingredi ac moveri cœpit,

rumpitur illa futura, atque inteſtina ſolvuntur. quo fit, ut pereundum homini ſit. Sed non omnimodo res ea deſperationem habet: ideoque tenujoribus fiſtulis adhibenda curatio eſt.

493. 4. *De Ani fiſtulis.* c

Propriam etiamnum animadverſionem deſiderant eæ, quæ in ano ſunt. In has demiſſo ſpecillo, ad ultimum ejus caput incidi cutis debet: dein novo foramine ſpecillum educi lino ſequente, quod in aliam ejus partem, ob id ipſum perforatam, conjectum ſit. Ibi linum apprehendendum ligandumque cum altero capite eſt, ut laxe cutem, quæ ſuper fiſtulam eſt, teneat. Idque * linum debet eſſe crudum, & duplex triplexve, ſic tortum, ut unitas in eo facta ſit. Interim autem licet negocia agere, ambulare, lavare, cibum capere, perinde atque ſaniſſimo. Tantummodo id linum bis in die, ſoluto nodo, ducendum eſt ſic, ut ſubeat fiſtulam pars, quæ ſuperior fuit. Neque committendum eſt, ut id linum putreſcat: ſed tertio quoque die nodus reſolvendus eſt, & ad caput alterum recens linum alligandum, eductoque vetere, id in fiſtula cum ſimili nodo relinquendum. Sic enim id paulatim cutem, quæ ſupra fiſtulam eſt; incidit: ſimulque & id ſaneſcit, quod a lino relictum eſt; & id, quod ab eo mordetur, inciditur. Hæc ratio curationis longa, ſed ſine dolore eſt.

Qui feſtinant, adſtringere cutem lino debent, quo celerius ſecetur; noctuque ex

peni-

c *Æginet. VI. 78. H. F. ab Aquapendente Operat. Chirurg. P. I. c. 93. Petr. de Marchettis Obſerv. Medic. Chirurgic. in fine multa.* * *Quid ſit docet H. F. ab Aquapend. Oper. Chirurg. Part. I. c.* 93.

penicillo tenuia quædam intus demittere, ut cutis hoc ipſo extenuetur, quo extenditur. ſed hæc dolorem movent. Adjicitur celeritati, ſicut tormento quoque, ſi & linum, & id, quod ex penicillo eſt, aliquo medicamento illinitur ex iis, quibus callum exedi propoſui. Poteſt tamen fieri, ut ad ſcalpelli curationem etiam illo loco veniendum ſit, ſi intus fiſtula fert, ſi multiplex eſt. Igitur in hæc genera demiſſo ſpecillo, duabus lineis incidenda cutis eſt; ut media inter eas habenula tenuis admodum injiciatur, ne protinus oræ coeant; ſitque locus aliquis linamentis, quæ quam pauciſſima ſuperinjicienda ſunt; omniaque eodem modo facienda, quæ in abſceſſibus poſita ſunt. Si vero ab uno ore plures ſinus erunt, recta fiſtula ſcalpello erit incidenda; ab eo cæteræ, quæ jam patebunt, lino excipiendæ. Si intus aliqua procedet, quo ferrum tuto pervenire non poterit, collyrium demittendum erit.

Cibus autem in omnibus ejuſmodi caſibus, ſive manu, ſive medicamentis agetur, dari debet humidus; potio liberalis, diuque aqua. ubi jam caro increſcit, tum demum & balneis raris utendum erit, & cibis corpus implentibus.

CAP. V.

De Telis e corpore extrahendis. a

TELA quoque, quæ illata corporibus intus hæſerunt, magno negocio ſæpe ejiciuntur. Sunt enim quædam difficul-

tates

a *Æginet. VI.* 88.

tates ex generibus eorum; quædam ex his ſedibus, in quas illa penetrarunt. Omne autem telum extrahitur, aut ab ea parte, qua venit, aut ab ea, in quam tetendit. illic viam, qua redeat, ipſum ſibi fecit: hic, a ſcalpello accipit. nam contra mucronem caro inciditur. Sed ſi non alte telum inſedit, & in ſumma carne eſt, aut certe magnas venas & loca nervoſa non tranſiit; nihil melius eſt, quam, qua venit, id revellere. Si vero plus eſt, per quod telo revertendum, quam quod perrumpendum eſt; jamque venas nervoſque id tranſiit, commodius eſt aperire quod ſupereſt, *b* eaque extrahere. nam & propius petitur, & tutius evellitur. Et in majore membro, ſi medium mucro tranſiit, facilius ſaneſcit, quod pervium eſt; quia utrinque medicamento fovetur. Sed, ſi retro telum recipiendum, amplianda plaga eſt; quo facilius id ſequatur, quoque minor oriatur inflammatio: quæ major fit, ſi ab illo ipſo telo, dum redit, corpus laniatur. Item, ſi ex alia parte vulnus aperitur, laxius eſſe debet, quam ut telo poſtea tranſeunte amplietur. In ſumma autem utraque parte iſta habenda cura eſt, ne nervus, ne vena major, ne arteria incidatur. Quorum ubi aliquid detectum eſt, excipiendum hamo retuſo eſt, abducendumque a ſcalpello. Ubi autem inciſum eſt ſatis, telum eximendum eſt: tunc quoque eodem modo, & eadem cura habita, ne ſub eo, quod eximitur, aliquid eorum lædatur, quæ tuenda eſſe propoſui.

2. *De*

b *Alii* itaque

2. *De Sagittis recipiendis.*

Hæc communia ſunt : præter quæ propria quædam in ſingulis telorum generibus ſunt, quæ protinus ſubjiciam. Nihil tam facile in corpus, quam ſagitta, conditur, eademque altiſſime inſidit. Hæc autem eveniunt, & quia magna vi fertur illa, & quia ipſa anguſta eſt. Sæpius itaque ab altera parte, quam ex qua venit, recipienda eſt; præcipueque, quia fere ſpiculis cingitur; quæ magis laniant, ſi retro, quam ſi contra trahuntur. Sed inde, aperta via, caro diduci debet ferramento facto ad ſimilitudinem Græcæ literæ *ν*: deinde, ubi apparuit mucro, ſi ei arundo inhæret, propellenda eſt, donec ab altera parte apprehendi, & extrahi poſſit. Si jam illa decidit, ſolumque intus ferrum eſt; mucro vel digitis apprehendi, vel forcipe, atque ita educi debet. Neque alia ratio extrahendi eſt, ubi ab ea parte, qua venit, evelli magis placuit. nam, ampliato magis vulnere, aut arundo, ſi ineſt, evellenda eſt; aut, ſi ea non eſt, ferrum ipſum. Quod ſi ſpicula apparuerunt, eaque brevia & tenuia ſunt, forcipe ibi comminui debent, vacuumque ab his telum educi: ſi ea majora valentioraque ſunt, fiſſis ſcriptoriis calamis contegenda, ac, ne quid dilacerent, ſic evellenda ſunt. & in ſagittis quidem hæc obſervatio eſt.

3. *De Latis telis educendis.*

Latum vero telum, ſi aliquis intus in carne habuerit, ab altera parte educi non expedit; ne ingenti vulneri ipſi quoque in-

ingens vulnus adjiciamus. Evellendum eſt ergo quodam genere ferramenti, quod *Διοκλέους γραφίσκον* Græci vocant; quoniam authorem Dioclem habet: quem inter priſcos maximoſque medicos fuiſſe, jam poſui. Lamina eſt ferrea, vel ænea etiam, ab altero capite duos utrinque deorſum converſos uncos habens; ab altero duplicata lateribus, leviterque extrema eam in partem inclinata, quæ ſinuata eſt; inſuper etiam ea parte inclinata, quæ perforata eſt. Hæc juxta telum tranſverſa demittitur: deinde, ubi ad imum mucronem ventum eſt, paululum torquetur, ut telum foramine ſuo excipiat: cum in cavo mucro eſt, illico duo digiti, ſubjecti partis alterius uncis, ſimul ferramentum id extrahunt, & telum.

4. *De alio telorum genere.*

Tertium genus telorum, quod interdum evelli debet, eſt plumbea glans, aut lapis, aut ſimile aliquid, quod, perrupta cute, integrum intus inſedit. In omnibus his latius vulnus aperiendum, idque, quod ineſt, ea, qua venit, forcipe extrahendum eſt. Accedit vero aliquid difficultatis ſub omni ictu, ſi telum vel oſſi inhæſit, vel in articulo ſe inter duo oſſa demerſit. In oſſe uſque eo movendum eſt, donec laxetur is locus, qui mucronem momordit; & tunc vel manu vel forcipe telum extrahendum eſt. quæ ratio quoque in dentibus ejiciendis eſt. Et vix unquam ita telum non ſequitur. ſed, ſi morabitur, excuti quoque cum aliquo ferramento poterit. Ultimum eſt, ubi

non

non evellitur, terebra juxta forare, & ab eo foramine, ad ſpeciem literæ *v* contra telum os excidere ſic, ut lineæ, quæ diducuntur, ad telum ſpectent: eo facto, id neceſſe eſt labet, & facile auferatur.

Inter duo vero oſſa ſi per ipſum articulum perruperit, circa vulnus duo membra faſciis habeniſve deliganda, & per has in diverſas partes diducenda ſunt, ut nervos diſtendant: quibus extentis, laxius inter oſſa ſpatium eſt, ut ſine difficultate telum recipiatur. Illud videndum eſt, ſicut in aliis locis poſui, ne quis nervus, aut vena, aut arteria a telo lædatur, dum id extrahitur: eadem ſcilicet ratione, quæ ſupra poſita eſt.

5. *De venenato telo evellendo.*

At, ſi venenato quoque telo quis ictus eſt, iiſdem omnibus, ſi fieri poteſt, etiam feſtinantius actis, adjicienda curatio eſt, quæ vel epoto veneno [c], vel a ſerpente ictis adhibetur. Vulneris autem ipſius, extracto telo, medicina non alia eſt, quam quæ eſſet, ſi corpore icto nihil inhæſiſſet. de qua ſatis alio loco dictum eſt. 305.

CAP. VI.

De Gangliis, & Meliceride, & Atheromate, [a] & Steatomate, capitis tuberculis.

HÆC evenire in qualibet parte corporis poſſunt: reliqua certas ſedes habent. de quibus dicam, orſus a capite. In hoc multa variaque tubercula

c *Scribon. Larg.* C. *XLV. c.* 175. a *Æginet. IV.* 34. *VI.* 36. *Actuar. M.M. IV.* 16.

oriuntur, b γάγγλια, μελικηρίδας, & ἀθερώματα nominant; aliiſque etiamnum vocabulis quædam alii diſcernunt; quibus ego στεατώματα quoque adjiciam. quæ quamvis & in cervice, & in alis; & in lateribus oriri ſolent; per ſe tamen non poſui; cum iſta omnia mediocres differentias habeant, ac neque periculo terreant, neque diverſo genere curentur. Omnia autem iſta & ex parvulo incipiunt, & diu paulatimque increſcunt, & tunica ſua includuntur. Quædam ex his dura ac renitentia, quædam mollia cedentiaque ſunt: quædam ſpatio nudantur, quædam tecta capillo ſuo permanent, fereque ſine dolore ſunt. Quid intus habeant, ut conjectura præſagiri poteſt; ſic ex toto cognoſci, niſi cum ejecta ſunt, non poteſt. Maxime tamen in his, quæ renituntur, aut lapillis quædam ſimilia, aut concreti conſertique pili reperiuntur. In his vero, quæ cedunt, aut melli ſimile aliquid, aut tenui pulticulæ, aut quaſi raſæ cartilagini, aut carni hebeti & cruentæ, quibus alii aliique colores eſſe con- 288, 32. ſueverunt: Fereque ganglia renituntur: atheromati ſubeſt quaſi tenuis pulticula: meliceridi liquidior humor; ideoque preſſu circumfluit; ſteatomati pingue quiddam, idque latiſſime patere conſuevit, reſolvitque totam cutem ſuperpoſitam ſic, ut ea labet; cum in cæteris ſit adſtrictior. Omnia, deraſa ante, ſi capillis conteguntur, per medium oportet incidere, ut effundatur, quicquid intus coiit. Sed ſteatomatis tunica

b *Æginet.* IV. 16. & VI. 39. *Actuar.* M. M. II. 11.

ea quoque ſecanda eſt: quia non c facile a cute & ſubjecta carne ea ſeparatur. At in cæteris ipſa tunica inviolata ſervanda eſt. Protinus autem, cum iſta alba & intenta ſe oſtendit, tum ſcalpelli manubriolo diducenda a cute & carne eſt, ejiciendaque cum eo, quod intus tenet. Si quando tamen ubi inferiore parte tunicæ muſculus inhæſit, ne is lædatur, ſuperior pars illius decidenda, alia ibidem relinquenda eſt. Ubi tota exempta eſt, committendæ oræ, fibulaque his injiciendæ, & ſuper medicamentum glutinans dandum eſt. Ubi vel tota tunica, vel aliquid ex ea relictum eſt, pus moventia adhibenda ſunt.

CAP. VII.

De Oculorum vitiis, quæ ſcalpello & manu curantur.

SED ut hæc neque genere vitii, neque ratione curationis inter ſe multum diſtant: ſic in oculis, quæ manum poſtulant, & ipſa diverſa ſunt, & aliter atque aliter curantur. Igitur in ſuperioribus palpebris veſicæ * naſci ſolent, pingues, graveſque; quæ vix attollere oculos ſinunt, leveſque pituitæ curſus, ſed aſſiduos, in oculis movent. Fere vero in pueris naſcuntur. Oportet, compreſſo digitis duobus oculo, atque ita cute intenta, ſcalpello tranſverſa linea incidere, ſuſpenſa leviter manu, ne veſica ipſa vulneretur, & ut, loco ei patefacto, ipſa prorumpat; tum digitis eam apprehendere, & evellere. facile enim ſequitur.

c *Actuar. M. M. IV. 16.* * *De hiſce agit H. F. ab Aquapend. Oper. Chirurg. Part. I. c. 9.*

tur. Dein ſuperinungi collyrio debet ex iis aliquo, quo lippientes oculi ſuperinunguntur: quo pauciſſimis diebus cicatricula inducitur. Moleſtius eſt, ubi inciſa veſica eſt. effundit enim humorem; neque poſtea, quia tenuis admodum eſt, poteſt colligi. Si forte id incidit, eorum aliquid imponendum eſt, quæ puri movendo ſunt.

2. *De Crithe*. a

In eadem palpebra ſuper pilorum locum tuberculum parvulum naſcitur, quod a ſimilitudine * hordei, a Græcis κριθὴ nominatur. Tunica quiddam, quod difficulter matureſcit, comprehenſum eſt. Id vel calido pane, vel cera ſubinde calefacta foveri oportet ſic, ne nimius is calor ſit, ſed facile a parte ſuſtineatur. hac enim ratione ſæpe diſcutitur, interdum concoquitur. Si pus ſe oſtendit, ſcalpello dividi debet, &, quicquid intus humoris eſt, exprimi: eodem deinde vapore poſtea quoque foveri, & ſuperinungi, donec ad ſanitatem perveniat.

3. *De Chalazio*. b

Alia quoque quædam in palpebris huic non diſſimilia naſcuntur; ſed neque utique figuræ ejuſdem, & mobilia, ſimulatque digito huc vel illuc impelluntur. Quæ, quia grandini ſimilia ſunt, χαλάζια Græci vocant. Hæc incidi debent, ſi ſub cute ſunt, ab exteriore parte; ſi ſub cartilagine, ab interiore: dein ſcalpelli manubriolo deducenda ab integris partibus ſunt. Ac, ſi intus plaga eſt, inungendum primo lenibus, dein-

a *Æginet. III.22. Actuar. M.M.II.7.* * Varulus *dicitur Marcell. de Med. C.VIII. pag.* 279.
b *Actuar. M. M. II.* 7.

deinde acrioribus: ſi extra, ſuperdandum emplaſtrum, quo id glutinetur.

4. *De Ungue oculorum.* c

Unguis vero, quod πτερύγιον Græci vocant, eſt membranula nervoſa, quæ oriens ab angulo, nonnunquam ad pupillam quoque pervenit, eique officit. Sæpius a narium, interdum etiam a temporum parte naſcitur. Hunc recentem non difficile eſt diſcutere medicamentis, quibus cicatrices in oculis extenuantur. Si inveteravit, jamque ei craſſitudo quoque acceſſit, excidi debet. Poſt abſtinentiam vero unius diei, vel adverſus in ſedili contra medicum is homo collocandus eſt, vel ſic averſus, ut in gremium ejus caput reſupinus effundat. Quidam, ſi in ſiniſtro oculo vitium eſt, adverſum: ſi in dextro, reſupinum collocari volunt. Alteram autem palpebram a miniſtro diduci oportet, alteram a medico: ſed ab hoc, ſi ille adverſus eſt, inferiorem; ſi ſupinus, ſuperiorem. Tum idem medicus hamulum acutum, paulum mucrone intus recurvato, ſubjicere extremo ungui debet, eumque infigere; atque eam quoque palpebram tradere alteri: ipſe, hamulo apprehenſo, levare unguem, eumque acu trajicere linum trahente: deinde acum ponere, lini duo capita apprehendere, & per ea erecto ungue, ſi qua parte oculo inhæret, manubriolo ſcalpelli diducere, donec ad angulum veniat: deinde invicem modo remittere, modo attrahere, ut ſic & initium ejus, & finis anguli reperiatur. Duplex enim pericu-

c *Æginet. III. 22. VI. 18. H. F. ab Aquapend. Oper. Chirurg. Part. 1. Cap. 18.*

lum eſt; ne vel ex ungue aliquid relinquatur, quod exulceratum vix ullam recipiat curationem; vel ex angulo quoque caruncula abſcindatur, quæ, ſi vehementius unguis ducitur, ſequitur quoque ac decidit. Si abſciſſa eſt, patefit foramen, per quod poſtea ſemper humor deſcendit: *d* ῥυάδα Græci vocant. Verus ergo anguli finis utique noſcendus eſt; qui ubi ſatis conſtitit, non nimium adducto ungue ſcalpellus adhibendus eſt; deinde ſic excidenda membranula, ne quid ex angulo lædatur. Ei deinde ex melle linamentum ſuperdandum eſt, ſupraque linteolum, & aut ſpongia aut lana ſuccida: proximiſque diebus diducendus quotidie oculus eſt, ne cicatrice inter ſe palpebræ glutinentnr (ſiquidem id quoque tertium periculum accedit) eodemque modo linamentum imponendum, ac noviſſime inungendum collyrio, quo ulcera ad cicatricem perducuntur.

Sed ea curatio vere eſſe debet, aut certe ante hiemen. De qua re, ad plura loca pertinente, ſemel dixiſſe ſatis erit. Nam duo genera curationum ſunt: alia, in quibus eligere tempus non licet, ſed utendum eſt eo, quod incidit; ſicut in vulneribus, & fiſtulis: alia, in quibus nullus dies urget, & expectare tutiſſimum & facile eſt; ſicut evenit in iis, quæ & tarde increſcunt, & dolore non cruciant. In his ver expectandum eſt: aut, ſi quid magis
285, 5. preſſit, melior tamen autumnus quam hiems vel æſtas eſt; atque is ipſe medius, jam fra-

ctis

d ῥυάδα *alii. Trallian. II. 8.*

ctis æſtibus, & nondum ortis frigoribus. Quo magis autem neceſſaria pars erit, quæ tractabitur, hoc quoque majori periculo ſubjecta eſt. & ſæpe, quo major plaga facienda, eo magis hæc temporis ratio ſervabitur.

5. *De Encanthide.* *

Ex curatione vero unguis, ut dixi, vitia naſcuntur, quæ ipſa aliis quoque de cauſis oriri ſolent. Interdum enim fit in angulo, parum ungue exciſo, vel aliter, tuberculum, quod palpebras parum diduci patitur; ἐγκανθὶς e Græce nominatur. Excipi hamulo, & circumcidi debet: hic quoque diligenter temperata manu, ne quid ex ipſo angulo abſcindatur. Tum exiguum linamentum reſpergendum eſt vel cadmia, vel atramento ſutorio; inque eum angulum, diductis palpebris, inſerendum, ſupraque eodem modo deligandum: proximiſque diebus ſimiliter nutriendum, ut primo; tantum aqua egelida, vel etiam frigida foveatur.

6. *De Ancyloblepharo.* f

Interdum inter ſe palpebræ coaleſcunt, aperique non poteſt oculus. Cui malo ſolet etiam illud accedere, ut palpebræ cum albo oculi cohæreſcant; ſcilicet, cum in utrovis fuit ulcus negligenter curatum. ſaneſcendo enim, quod diduci potuit & debuit, glutinabitur; ἀγκυλοβλέφαρον ſub utroque vitium Græci vocant. Palpebræ tantum inter ſe cohærentes, non difficulter diducuntur; ſed interdum fruſtra. nam rurſus glutinantur. Experiri tamen opor-

tet;

* *Tulpius Obſerv. lib.* 1. *cap.* 29. *H. F. ab Aquapend. Oper. Chirurg. Part. I. c.* 19. e *Æginet. III.* 22. *Actuar. M. Mr IV.* 11. f *Æginet. III.* 22. *VI.* 15.

tet; quia bene res ſæpius cedit. Igitur † adverſum * ſpecillum inſerendum, diducendæque eo palpebræ ſunt: deinde exigua penicilla interponenda, donec exulceratio ejus loci finiatur. At, ubi albo ipſius oculi palpebra inhæſit, Heraclides Tarentinus author eſt, adverſo ſcalpello ſubſecare, magna cum moderatione, ut neque ex oculo, neque ex palpebra quicquam abſcindatur; ac, ſi neceſſe eſt, ex palpebra potius. Poſt hæc, inungatur oculus medicamentis, quibus aſpritudo curatur: quotidieque palpebra vertatur, non ſolum ut ulceri medicamentum inducatur, ſed etiam ne inhæreat: ipſique etiam ægro præcipiatur, ut ſæpe eam duobus digitis attollat. Ego ſic reſtitutum eſſe neminem memini. Meges ſe quoque multa tentaſſe, neque umquam profuiſſe, quia ſemper iterum oculo palpebra inhæſerit, memoriæ prodidit.

7. *De Ægilope.* g

Etiamnum in angulo, qui naribus propior eſt, ex aliquo vitio quaſi parva fiſtula aperitur, per quam pituita aſſidue deſtillat: *αἰγίλωπα* Græci vocant. Idque aſſidue male habet oculum: nonnunquam etiam, exeſo oſſe, uſque ad nares penetrat. Idque interdum naturam carcinomatis habet: ubi intentæ venæ & recurvatæ ſunt, color pallet, cutis dura eſt, & levi tactu irritatur, inflammationemque in eas partes, quæ conjunctæ ſunt, evocat. Ex his eos, qui quaſi carcinoma habent, curare periculoſum eſt. nam mortem quoque ea res

ma-

† Averſum *legendum eſſe conſtat ex H. F. ab Aquap. Chirurg. Oper. Part. I. c. 7. qui meretur inſpici.* * *Quid ſit docet H. F. ab Aquapend. Oper. Chirurg. Part. I. c. 7. p. 46.* g *Actuar. M. M. IV.* 11. *Aëtius Tetrab. II. Serm. III.* 86. *H. F. ab Aquapend. Oper. Chirurg. Part. I. c.* 21.

maturat. Eos vero, quibus ad nares tendit, ſupervacuum. neque enim ſaneſcunt. At, quibus id in angulo eſt, poteſt adhiberi curatio; cum eo, ne ignotum ſit, eſſe difficilem. quanto autem angulo propius id foramen eſt, tanto difficilior eſt; quoniam peranguſtum eſt, in quo verſari manus poſſit: recenti tamen re mederi facilius eſt. Hamulo autem ſummum ejus foraminis excipiendum; deinde totum id cavum, ſicut in fiſtulis dixi, uſque ad os excidendum; 412, oculoque & cæteris junctis partibus bene 20. obtectis, os ferramento adurendum eſt vehementius. quod ſi jam carie vexatum eſt, quo craſſior huic ſquama abſcedat, quidam adurentia imponunt, ut atramentum ſutorium, vel chalcitidem, vel æruginem raſam. quod & tardius & non idem facit. Oſſe aduſto, curatio ſequitur eadem, quæ in cæteris uſtis.

8. *De Pilis palpebrarum oculum irritantibus.*

Pili vero, qui in palpebris ſunt, duabus de cauſis oculum irritare conſueverunt. Nam modo palpebræ ſumma cutis relaxatur, & procidit; quo fit, ut ejus pili ad ipſum oculum convertantur, quia non ſimul cartilago quoque ſe remiſit: modo ſub ordine naturali pilorum alius ordo ſubereſcit, qui protinus intus ad oculum tendit. Curationes vero hæ ſunt. Si pili nati ſunt, qui non debuerunt, tenuis acus *h* ferrea ad ſimilitudinem ſpathæ lata, in ignem conjicienda eſt: deinde candens, ſublata palpebra ſic, ut ejus pernicioſi pili in conſpectum curantis

h *Æginet.VI.*13. *H.F. ab Aquapend. Operat, Chirurg. Part.I. c.* 12.

ramis veniant, ſub ipſis pilorum radicibus angulo immittenda eſt, ut ea tertiam partem palpebræ tranſvehat: deinde iterum, tertioque ad alterum angulum. quo fit, ut omnes pilorum radices aduſtæ emoriantur. Tum ſuperimponendum medicamentum eſt, quod inflammationem prohibeat: atque ubi cruſtæ exciderunt, ad cicatricem perducendum. Facillime autem id genus ſaneſcit. Quidam ajunt, acu i tranſſui juxta pilos exteriorem partem palpebræ oportere, eamque tranſmitti duplicem capillum muliebrem ducentem; atque ubi acus tranſiit, in ipſius capilli ſinum, qua duplicatur, pilum eſſe injiciendum, & per eum in ſuperiorem palpebræ partem attrahendum, ibique corpori adglutinandum, & imponendum medicamentum, quo foramen glutinetur. ſic enim fore, ut is pilus in exteriorem partem palpebræ ſpectet. Id primum fieri non poteſt, niſi in pilo longiore; cum fere breves eo loci naſcantur. Deinde, ſi plures pili ſunt, neceſſe eſt longum tormentum ſit, & toties acus tranſiens magnam inflammationem moveat. Noviſſime, cum humor aliquis ibi ſubſit, oculo & ante per pilos & tum per palpebræ foramina affecto, vix fieri poteſt, ut gluten, quo vinctus eſt pilus, non reſolvatur: eoque fit, ut is eo, unde vi abductus eſt, redeat. Ea vero curatio, quæ palpebræ laxioris ab omnibus frequentatur, nihil habet dubii. Siquidem oportet contecto oculo mediam palpebræ cutem, ſive ea ſuperior, ſive inferior eſt, apprehen-

dere

i *Æginet. VI.* 13.

dere digitis, ac levare: tum conſiderare, quantulo detracto futurum ſit, ut naturaliter ſe habeat. Siquidem hic quoque duo pericula circumſtant: ſi nimium fuerit exciſum, ne contegi oculus non poſſit; ſi parum, ne nihil actum ſit, & fruſtra ſectus aliquis ſit. Quod deinde incidendum videbitur, per duas lineas atramento notandum eſt ſic, ut inter oram, quæ pilos continet, & propiorem ei lineam, aliquid relinquatur, quod apprehendere acus poſtea poſſit. His conſtitutis, ſcalpellus adhibendus eſt; &, ſi ſuperior palpebra eſt, ante; ſi inferior, poſtea proxime ipſis pilis incidendum: initiumque faciendum in ſiniſtro oculo, ab eo angulo, qui tempori; in dextro, ab eo, qui naribus propior eſt: idque, quod inter duas lineas eſt, excidendum: deinde oræ vulneris inter ſe ſimplici ſutura committendæ, operiendusque oculus eſt: &, ſi parum palpebra deſcendet, laxanda utique; ſi nimium, aut adſtringenda, aut etiam rurſus tenuis habenula ab ulteriore ora excidenda. Ubi ſecta eſt, aliæ ſuturæ adjiciendæ, quæ ſupra tres eſſe non debent. Præter hæc, in ſuperiore palpebra ſub pilis ipſis incidenda linea eſt, ut ab inferiore parte diducti pili ſurſum ſpectent. Idque, ſi levis inclinatio eſt, etiam ſolum ſatis tuetur. Inferior palpebra eo non eget. His factis, ſpongia, ex aqua frigida expreſſa, ſuper deliganda eſt. Poſtero die glutinans emplaſtrum injiciendum. Quarto ſutura tollenda eſt, & collyrio, quod inflammatio-

mationes reprimit, ſuperinungendum.

9. *De Lagophthalmo.* k

Nonnunquam autem, nimium ſub hac curatione exciſa cute, evenit, ut oculus non contegatur. Idque interdum etiam alia de cauſa fit. λαγώφθαλμον Græci appellant. In quo ſi nimium palpebræ deeſt, nulla id reſtituere curatio poteſt: ſi exiguum, mederi licet. Paulum infra ſupercilium cutis incidenda eſt lunata figura, cornibus ejus deorſum ſpectantibus. Altitudo eſſe plagæ uſque ad cartilaginem * debet, ipſa illa nihil læſa. nam, ſi ea inciſa eſt, palpebra concidit, neque attolli poſtea poteſt. Cute igitur tantum diducta fit, ut paululum in ima oculi ora deſcendat; hiante ſcilicet ſuper plaga. in quam linamentum injiciendum eſt, quod & conjungi diductam cutem prohibeat, & in medio carunculam creet: quæ ubi eum locum implevit, poſtea recte oculus operitur.

10. *De Ectropio.* l

Ut ſuperioris autem palpebræ vitium eſt, quo parum deſcendit, ideoque oculum non contegit: ſic inferioris, quo parum ſurſum attollitur, ſed pendet & hiat, neque poteſt cum ſuperiore committi. Atque id quoque evenit interdum ex ſimili vitio curationis, interdum etiam ſenectute. ἐκτρόπιον Græci vocant. ſi ex mala curatione eſt, eadem ratio medicinæ eſt, quæ ſupra poſita eſt: plagæ tantum cornua ad maxillas, non ad oculum convertenda ſunt. Si ex ſenectute eſt, tenui feramento

id

k *Æginet. VI. 10. Aëtius Tetrab. II. Serm. III. c. 73.* * *Vide H. F. ab Aquapend. Oper. Chirurg. Part. I. c. 14.* l *Actuar. M. M. II. 7.*

id totum extrinſecus adurendum eſt; deinde melle inungendum a quarto die, vapore aquæ calidæ fovendum, inungendumque medicamentis ad cicatricem perducentibus.

11. *De Staphylomate.*

Hæc fere circa oculum in angulis palpebriſque incidere conſueverunt. In ipſo autem oculo nonnunquam ſumma attollitur tunica, ſive ruptis intus membranis aliquibus, ſive laxatis †; & ſimilis figura [m] acino fit: unde id σταφύλωμα Græci vocant. Curatio duplex eſt. Altera, ad ipſas radices per medium tranſſuere acu, duo lina ducente; deinde alterius lini duo capita ex ſuperiore parte, alterius ex inferiore adſtringere inter ſe; quæ paulatim ſecando id excidant. Altera, in ſumma parte ejus ad lenticulæ magnitudinem excidere; deinde ſpodium aut cadmiam infricare. Utrolibet autem facto, album ovi lana excipiendum & imponendum; poſteaque vapore aquæ calidæ fovendus oculus, & lenibus medicamentis ungendus eſt.

12. *De Clavis oculorum.*

Clavi autem vocantur calloſa [n] in albo oculi tubercula; quibus nomen a figuræ ſimilitudine eſt. Hos ad imam radicem perforare acu commodiſſimum eſt, infraque eam excidere, deinde lenibus medicamentis inungere.

13. *De Oculorum natura.*

Suffuſionis jam alias feci mentionem; 367,
quia cum recens incidit, medicamentis 23.
quo-

† *H. F. ab Aquapend. Oper. Chirurg. Part. I. c. 17.* m *Æginet. III. 22. VI. 19. Actuar. M. M. II. 7. Aëtius Tetrab. II. Serm. III. 34. 35. Aliud procidentiæ genus obſervavit Tulpius Obſerv. L. 1. cap. 28.* n *Actuar. M. M. II. 7.*

quoque ſæpe diſcutitur: ſed, ubi vetuſtior facta eſt, manus curationem deſiderat. quæ inter ſubtiliſſimas haberi poteſt. De qua antequam dico, paucis ipſius oculi natura indicanda eſt. Cujus cognitio, cum ad plura loca pertineat, tum vel præcipue ad hunc pertinet. Is igitur ſummas habet duas tunicas: ex quibus ſuperior a Græcis κερατοειδὴς vocatur; eaque, qua parte alba eſt, ſatis craſſa, pupillæ loco extenuatur. Huic interior adjuncta eſt media parte, qua pupilla eſt, modico foramine concava, circa tenuis, ulterioribus partibus ipſa quoque plenior. quæ χοροειδὴς a Græcis nominatur. Hæ duæ tunicæ, cum interiora oculi cingant, rurſus ſub his coeunt; extenuatæque & in unum coactæ per foramen, quod inter oſſa eſt, ad membranam cerebri perveniunt, eique inhæreſcunt. Sub his autem, qua parte pupilla eſt, locus vacuus eſt: deinde infra rurſus tenuiſſima tunica, quam Herophilus ἀραχνοειδῆ nominavit. Ea media ſubſidit; eoque cavo continet quiddam, quod, a vitri ſimilitudine, ὑαλοειδὲς Græci vocant. Id neque liquidum, neque aridum eſt; ſed quaſi concretus humor. Ex cujus colore pupillæ color vel niger eſt, vel cæſius, cum ſumma tota tunica alba ſit. Id autem ſuperveniens ab interiore parte membranula includit. Sub his gutta humoris eſt, ovi albo ſimilis: a qua videndi facultas proficiſcitur. κρυσταλλοειδὴς a Græcis nominatur.

Digitized by Google

14. *De Suffuſione*. 369,

Igitur vel ex morbo, vel ex ictu concreſcit humor ſub duabus tunicis *, qua locum vacuum eſſe propoſui; iſque paulatim indureſcens, interiori potentiæ ſe opponit. Vitii ejus plures ſpecies ſunt; quædam ſanabiles, quædam quæ curationem non admittunt. Nam ſi exigua ſuffuſio eſt, ſi immobilis, colorem vero habet marinæ aquæ, vel ferri nitentis, & a latere ſenſum aliquem fulgoris relinquit, ſpes ſupereſt. Si magna eſt, ſi nigra pars oculi, amiſſa naturali figura, in aliam ſe vertit, ſi ſuffuſioni color cœruleus eſt, aut auro ſimilis, ſi labat, & hac atque illac movetur, vix unquam ſuccurritur. Fere vero pejor eſt, quo ex graviore morbo, majoribuſve capitis doloribus, vel ictu vehementiore orta eſt. Neque idonea curationi ſenilis ætas eſt; quæ ſine novo vitio, tamen aciem hebetem habet: ac ne puerilis quidem; ſed inter has media ætas. Oculus quoque curationi neque exiguus, neque concavus, ſatis opportunus eſt. Atque ipſius quoque ſuffuſionis quædam maturitas eſt. Expectandum igitur eſt, donec jam non fluere, ſed duritie quadam concreviſſe videatur. 18.

Ante curationem autem modico cibo uti, bibere aquam triduo debet; pridie, ab omnibus abſtinere. Poſt hæc in adverſo ſedili collocandus eſt loco lucido, lumine adverſo, ſic ut contra medicus paulo altius ſedeat; a poſteriore autem parte caput ejus, qui curabitur, miniſter contineat, & im-

* *Hoc non uſque adeo veritati conſentire putat H. F. ab Aquapend. Oper. Chirurg. Part. I. c. 16.*

mobile id præſtet: nam levi motu eripi acies in perpetuum poteſt. Quin etiam ipſe oculus, qui curabitur, immobilior faciendus eſt, ſuper alterum lana impoſita & deligata. Curari vero ſiniſter oculus dextra manu, dexter ſiniſtra debet. Tum acus admovenda eſt, aut acuta, aut certe non nimium tenuis, eaque demittenda, ſed recta, eſt per ſummas duas tunicas medio loco inter nigrum oculi & angulum tempori propiorem, e regione mediæ ſuffuſionis ſic, ne qua vena lædatur. Neque tamen timide demittenda eſt, quia inani loco excipitur. Ad quem cum ventum eſt, ne mediocriter quidem peritus falli poteſt; quia prementi nihil renititur. Ubi eo ventum eſt, inclinanda acus ad ipſam ſuffuſionem eſt, leniterque ibi verti & paulatim eam deducere infra regionem pupillæ debet; ubi deinde eam tranſiit, vehementius imprimi, ut inferiori parti inſidat. Si hæſit, curatio expleta eſt. Si ſubinde redit, eadem acu magis concidenda, & in plures partes diſſipanda eſt: quæ ſingulæ & facilius conduntur, & minus late officiunt. Poſt hæc educenda acus recta eſt, imponendumque eſt lana molli exceptum ovi album, & ſupra, quod inflammationem coerceat, atque ita deviciendum.

348, 21. Poſt hæc opus eſt quiete, abſtinentia, lenium medicamentorum inunctionibus, cibo (qui poſtero die ſatis mature datur) primum liquido, ne maxillæ laborent; deinde, inflammatione finita, tali, qualis in vul-

vulneribus propoſitus. Quibus, ut aqua quoque diutius bibatur, neceſſario accedit.

15. *De Pituita oculorum.* 347.

De pituitæ quoque tenuis curſu, qui oculos infeſtat, quatenus medicamentis agendum eſt; jam explicui. Nunc ad ea veniam, quæ curationem ex manu poſtulant. Animadvertimus autem quibuſdam nunquam ſiccefcere oculos, ſed ſemper humore tenui madere: quæ res aſpritudinem continuat, & ex levibus momentis inflammationes & lippitudines excitat, totam denique vitam hominis infeſtat. Idque in quibuſdam nulla ope adjuvari poteſt, in quibuſdam ſanabile eſt. Quod primum diſcrimen noſſe oportet, ut alteris ſuccurratur, alteris manus non injiciatur.

Ac primum ſupervacua curatio eſt in his, qui ab infantibus id vitium habent; quia neceſſario manſurum eſt uſque mortis diem. Deinde non neceſſaria etiam in his, quibus non multa, ſed acris pituita eſt: ſiquidem manu nihil adjuvantur; medicamentis, & victus ratione, quæ craſſiorem pituitam reddit, ad ſanitatem perveniunt. Lata etiam capita vix medicinæ patent. Tum intereſt, pituitam emittant venæ, quæ inter calvariam & cutem ſunt, an quæ inter membranam cerebri & calvariam; ſuperiores enim per tempora oculos rigant; inferiores, per eas membranas, quæ ab oculis ad cerebrum tendunt. Poteſt autem adhiberi remedium his, quæ ſupra os fluunt; non poteſt his, quæ ab oſſe. Ac ne his qui-

dem ſuccurritur, quibus pituita utrinque deſcendit: quia levata altera parte, nihilominus altera infeſtat.

Quid ſit autem, hac ratione cognoſcitur. Raſo capite ea medicamenta, quibus in lippitudine pituita ſuſpenditur, a ſuperciliis uſque ad verticem illini debent: ſi ſicci oculi eſſe cœperunt, apparet per eas venas, quæ ſub cute ſunt, irrigari: ſi nihilominus madent, manifeſtum eſt ſub oſſe deſcendere: ſi eſt tumor, ſed levior, duplex vitium eſt. Plurimi tamen ex laborantibus reperiuntur, quos ſuperiores venæ exerceant; ideoque pluribus etiam opitulari licet. Idque non in Græcia tantummodo, ſed in aliis quoque gentibus celebre eſt: adeo ut nulla medicinæ pars magis per nationes quaſque expoſita ſit.

Reperti in † Græcia ſunt, qui novem lineis cutem capitis inciderent: duabus in occipitio rectis, una ſuper eas tranſverſa: dein duabus ſuper aures, una inter eas item tranſverſa: tribus denique inter verticem & frontem rectis. Reperti ſunt, qui a vertice recta eas lineas ad tempora deducerent; cognitiſque, ex motu maxillarum, muſculorum initiis, leviter ſuper eos cutem inciderent, diductiſque per retuſos hamos oris, infererent linamenta ſic, ut neque inter ſe cutis antiqui fines committerentur, & in medio caro increſceret, quæ venas, ex quibus ad oculos tranſiret, adſtringeret. Quidam etiam atramento duas lineas duxerunt a media aure ad mediam al-

teram

† *H. F. ab Aquapendente Operat. Chirurgic. Part. I. c. 4.*

teram aurem; deinde a naribus ad verticem: tum ubi lineæ committebantur, ſcalpello inciderunt; & poſt ſanguinem effuſum, os ibidem aduſſerunt. Nihilominus autem & in temporibus, & inter frontem atque verticem eminentibus venis idem candens ferrum admoverunt.

Frequens curatio eſt, venas in temporibus adurere, quæ fere quidem in ejuſmodi malo tument: ſed tamen, ut inflentur magiſque ſe oſtendant, cervix ante modice deliganda eſt. Tenuibus autem ferramentis, & retuſis venæ adurendæ; donec in oculos pituitæ curſus conquieſcat. Id enim ſignum eſt quaſi excæcatorum itinerum, per quæ humor ferebatur.

Valentior tamen medicina eſt, ubi tenues conditæque venæ ſunt, ideoque legi non poſſunt, eodem modo cervice deligata †, retentoque ab ipſo ſpiritu, quo magis venæ prodeant, atramento notare eas contra tempora, & inter verticem ac frontem: deinde cervice reſoluta; qua notæ ſunt, venas incidere, & ſanguinem mittere: ubi ſatis fluxit, tenuibus ferramentis adurere. contra tempora quidem, timide: ne ſubjecti muſculi, qui maxillas tenent, ſentiant: inter frontem vero & verticem, vehementer ſic, ut ſquama ab oſſe recedat.

Efficacior tamen etiamnum eſt Afrorum curatio; qui verticem uſque ad os adurunt ſic, ut ſquamam remittat. Sed nihil melius eſt, quam quod in Gallia quoque Comata fit, ubi venas in temporibus & in ſuperio-

† *H.F. ab Aquapendente Oper. Chirurg. Part. I. c. 3.*

periore capitis parte legunt. Aduſta quo modo curanda ſint, jam explicui. Nunc illud adjicio; neque ut cruſtæ decidant, neque ut ulcus impleatur, aduſtis venis, eſſe properandum; ne vel ſanguis erumpat, vel cito pus ſupprimatur: cum per hoc ſicceſcere eas partes opus ſit; per illud exhauriri opus non ſit. Si quando tamen ſanguis eruperit, infrianda medicamenta eſſe, quæ ſic ſanguinem ſupprimant, ut ne adurant. Quemadmodum autem venæ deligendæ ſint, quidque lectis his faciendum ſit, cum venero ad crurum varices, dicam.

CAP. VIII.

De Aurium morbis, qui manu & ſcalpello curantur.

VERUM ut oculi multiplicem curationem, etiam manus exigunt: ſic in auribus admodum pauca ſunt, quæ in hac medicinæ parte tractentur. Solet tamen evenire vel a prima natali die protinus, vel poſtea facta exulceratione, deinde per cicatricem aure repleta, ut foramen *a* in ea nullum ſit, ideoque audiendi uſu careat. Quod ubi incidit, ſpecillo tentandum eſt, alte ne id repletum, an in ſummo tantum glutinatum ſit. Nam ſi alte eſt, prementi non cedit: ſi in ſummo, ſpecillum protinus recipit. Illud attingi non oportet; ne ſine effectus ſpe oriatur diſtentio nervorum, & ex ea mortis periculum ſit: hoc facile curatur. Nam qua cavum eſſe debet, vel medicamentum aliquod impo-

a *Æginet. VI.* 23.

imponendum eſt ex adurentibus, vel candente ferro aperiendum, vel etiam ſcalpello incidendum. Cumque id patefactum, & jam ulcus purum eſt, injicienda eo pinna eſt, illita medicamento cicatricem inducente: circaque id, medicamentum dandum, ut cutis circa pinnam ſaneſcat: quo fit, ut ea remota, poſtea facultas audiendi ſit.

At ubi aures perforatæ ſunt, & offendunt, trajicere id cavum celeriter candente acu ſatis eſt, ut leniter ejus oræ exulcerentur; aut etiam adurente medicamento idem exulcerare: poſtea deinde imponere id quod purget; tum quod eum locum repleat, & cicatricem inducat. Quod ſi magnum id foramen eſt, ſicut ſolet eſſe in his, qui majora pondera auribus geſſerunt, incidere, quod ſuper eſt, ad extremum oportet: ſupra deinde oras ſcalpello exulcerare, & poſtea ſuere, ac medicamentum, quo id glutinetur, imponere. Tertium eſt, ſi quid ibi curti eſt, ſarcire. quæ res cum in labris quoque & naribus fieri poſſit, eandem autem curationem habeat, ſimul explicanda eſt.

CAP. IX.

Curta in auribus, labriſque ac naribus, quomodo ſarciri & curari poſſint. a

CURTA igitur in his tribus, ac ſi qua parte parva ſunt, curari poſſunt: ſi qua majora ſunt, aut non accipiunt curationem, aut ita per hanc ipſam defor-

a *Æginet. III.* 24. *VI.* 25.

mantur, ut minus indecora ante fuerint. Atque in aure quidem & naribus deformitas ſola timeri poteſt: in labris vero, ſi nimium contracta ſunt, uſus quoque neceſſario jactura fit; quia minus facile & cibus aſſumitur, & ſermo explicatur. Neque enim creatur ibi corpus; ſed ex vicino adducitur. quod etſi in levi mutilatione, & nihil eripere, & fallere oculum poteſt; in magna, non poteſt. Neque ſenile autem corpus, neque quod mali habitus eſt, neque in quo difficulter ulcera ſaneſcunt, huic medicinæ idoneum eſt; quia nuſquam aut celerius cancer occupat, aut difficilius tollitur.

Ratio curationis ejuſmodi eſt: id quod curtatum eſt, in quadratum redigere; ab interioribus ejus angulis lineas tranſverſas incidere, quæ citeriorem partem ab ulteriore ex toto diducant; deinde ea, quæ ſic *b* reſolvimus, in unum adducere. Si non ſatis junguntur, ultra lineas, quas ante fecimus, alias duas lunatas, & ad plagam converſas immittere, quibus ſumma tantum cutis diducatur: ſic enim fit, ut facilius quod adducitur, ſequi poſſit. quod non vi cogendum eſt; ſed ita adducendum, ut ex facili ſubſequatur, & dimiſſum non multum recedat.

Interdum tamen ab altera parte cutis haud omnino adducta deformem, quem reliquit locum, reddit. Hujuſmodi loci altera pars incidenda, altera intacta habenda eſt. Ergo neque ex imis auribus, neque ex me-

b *Al.* repoſuimus,

medio naſo imiſve narium partibus, neque ex angulis labrorum quicquam attrahere tentabimus. Utrinque autem petemus, ſi quid ſummis auribus, ſi quid imis aut mediis naribus, aut mediis labris deerit. Quæ tamen interdum etiam duobus locis curtata eſſe conſuerunt: ſed eadem ratio curandi eſt. Si cartilago in eo, quod inciſum eſt, eminet, excidenda eſt: neque enim aut glutinatur, aut acu tuto trajicitur. Neque longe tamen excidi debet, ne inter duas oras liberæ cutis utrinque coitus puris fieri poſſit. Tum junctæ oræ inter ſe ſuendæ ſunt, utrinque cute apprehenſa; & qua priores lineæ ſunt, ea quoque ſuturæ injiciendæ ſunt. Siccis locis, uti naribus illita ſpuma argenti, ſatis proficit. In interiores vero, lunataſque plagas, linamentum dandum eſt; ut caro increſcens vulnus impleat. Summaque cura, quod ita ſutum eſt, tuendum eſſe, apparere ex eo poteſt, quod de cancro ſupra poſui. Ergo etiam tertio quoque die fovendum erit vapore aquæ calidæ: rurſuſque idem medicamentum injiciendum. quo fere ſeptimo die glutinatum eſt. Tum ſuturæ eximi, & ulcus ad ſanitatem perduci debet.

CAP. X.

De Polypo. a

380.

POLYPUM vero, qui in naribus naſcitur, præcipue ferro curari jam alias poſui. Ergo etiam hunc feramento acuto, in modum * ſpathæ facto, reſolvere ab

a *Æginet. VI.* 25. *H. F. ab Aquapend. Oper. Chirurg. Part.I. c.*24.25. * *De hac conſule Rhodium ad Scribon. Largum*, *pag.* 46.

ab oſſe oportet: adhibita diligentia, ne infra cartilago lædatur; in qua difficilis curatio eſt. Ubi abſciſſus eſt, unco ferramento extrahendus eſt. Tum implicitum linamentum, vel aliquid ex penicillo reſpergendum eſt medicamento, quo ſanguis ſupprimitur, eoque nares leniter implendæ. Sanguine ſuppreſſo, linamento ulcus purgandum eſt. Ubi purum eſt, eo pinna, eodem modo, quo in aure ſupra poſitum eſt,
439, 5. medicamento illita, quo cicatrix inducitur, intus demittenda, donec ex toto id ſaneſcat.

CAP. XI.

De Ozæna.

379. ID autem vitium, quod ὄζαινα a Græcis vocatur, ſi medicamentis non cederet, quemadmodum manu curandum eſſet, apud magnos Chirurgos non reperi. Credo, quia res raro ad ſanitatem ſatis proficit; cum aliquod in ipſa curatione tormentum habeat. Apud quoſdam tamen poſitum eſt, vel ſubtilem † fiſtulam, vel enodem ſcriptorium calamum * in narem eſſe conjiciendum, donec ſurſum ad os perveniat: tum per id tenue feramentum candens dandum eſſe ad ipſum os: deinde aduſtum locum purgandum eſſe ærugine & melle: ubi purus eſt, lycio ad ſanitatem perducendum. Vel narem incidendam eſſe ab ima parte ad os, ut & conſpici locus poſſit, & facilius candens ferramentum admoveri. Tum ſui narem debere; & aduſtum quidem

dem

† Fictilem *legit H.F.ab Aquapend.Oper.Chirurg. P.I. cap.*26. *pag.* 104. & 106. * *Hodierni Chirurgi argenteum habent. H. F. ab Aquapend. Oper. Chirurg. P.I. c.*26.

Digitized by Google

dem ulcus eadem ratione curari: ſuturam vero illini vel ſpuma argenti, vel alio glutinante.

CAP. XII.

De Oris vitiis, quæ manu & ferro curantur.

1. *De Dentibus.* a 381.

IN ore quoque quædam manu curantur. Ubi in primis dentes nonnunquam moventur, modo propter radicum imbecillitatem, modo propter gingivarum marceſcentium vitium. Oportet in utrolibet candens ferramentum gingivis admovere, ut leviter attingat, non ut inſidat. Aduſtæ gingivæ melle illinendæ, & mulſo eluendæ ſunt. Ut pura ulcera eſſe cœperunt, arida medicamenta infrianda ſunt, ex his, quæ reprimunt.

Si vero dens dolores movet; eximique eum, quia medicamenta nihil adjuvant, placuit, circumradi debet, ut gingiva ab eo * reſolvatur; tum is concutiendus eſt. Eademque facienda, donec bene moveatur. nam dens hærens cum ſummo periculo evellitur, ac nonnunquam maxilla loco movetur †. Idque etiam majore periculo in ſuperioribus dentibus fit; quia poteſt tempora oculoſve concutere. Tum, ſi fieri poteſt, manu; ſi minus, forcipe § dens excipiendus eſt.

At ſi exeſus eſt ante, id foramen vel *b* linamento, vel bene accommodato plumbo replendum eſt, ne ſub forcipe confringatur.

Recta

a *Æginet. III. 26.* * *Id ſæpenumero ſufficit teſte Simone Paulo Quadr. Botan. pag.* 151. † *Imo pars avellitur, quod aliquando ipſe vidi.* § *Vide figuram apud Rhodium ad Scrib. Largum, pag.* 94. b *Æginet. VI.* 28.

Recta vero forceps ducendus eſt, ne infle-xis radicibus os rarum, cui dens inhæret, parte aliqua frangatur. Neque ideo nullum ejus rei periculum eſt; utique in dentibus brevibus, qui fere longiores radices habent: ſæpe enim forceps, cum dentem comprehendere non poſſit, aut fruſtra comprehendat, os gingivæ prehendit & frangit.

Protinus autem, ubi plus ſanguinis profluit, ſcire licet, aliquid ex oſſe fractum eſſe. Ergo ſpecillo conquirenda eſt teſta, quæ receſſit, & vulſella protrahenda eſt: ſi non ſequitur, incidi gingiva debet, donec *V. ſupra* xxii, 34. labans oſſi teſta recipiatur. Quod ſi fractum ſtatim non eſt, ſed intumeſcit extrinſecus maxilla, ut os hiare non poſſit, foris imponendum calidum ex farina & fico cataplaſma eſt, donec ibi pus moveatur: tum incidi gingiva debet. Pus quoque multum profluens, oſſis fracti nota eſt. Itaque etiam tum id extrahi convenit. Nonnunquam etiam, eo læſo, fiſſura fit. quæ eradi debet.

Dens autem ſcaber, qua parte niger eſt, radendus eſt, illinenduſque roſæ flore contrito, cui gallæ quarta pars & altera myrrhæ ſit adjecta: continendumque ore crebro vinum meracum. Atque in eo caſu velandum caput, ambulatione multa, fricatione capitis, cibo non acri utendum eſt.

At, ſi ex ictu vel alio caſu aliqui labant dentes, auro cum his, qui bene hærent, vinciendi ſunt; continendaque ore repri-

mentia,

mentia, ut vinum, in quo malicorium decoctum, aut in quod galla candens conjecta ſit. Si quando etiam in pueris ante dens naſcitur, quam prior excidat, is, qui cadere debuit, circumradendus & evellendus eſt; is, qui natus eſt in locum prioris, quotidie digito adurgendus, donec ad juſtam magnitudinem perveniat. Quotieſcunque dente exempto radix relicta eſt, protinus ea quoque ad id facto forcipe, quam ῥιζάγραν * Græci vocant, eximenda eſt.

2. De Tonſillis induratis. 383.

Tonſillas autem, quæ poſt inflammationes induruerunt, ἀντιάδες autem a Græcis appellantur, cum ſub levi tunica ſint, oportet digito circumradere & evellere: ſi ne ſic quidem reſolvuntur, hamulo excipere, & ſcalpello excidere: tum ulcus aceto eluere, & illinire vulnus medicamento, quo ſanguis ſupprimitur.

3. De Uva. 389.

Uva, ſi cum inflammatione deſcendit, dolorique eſt, & ſubrubicundi coloris, præcidi ſine periculo non poteſt: ſolet enim multum ſanguinem effundere, itaque melius eſt iis uti, quæ alias propoſita ſunt. Si vero inflammatio quidem nulla eſt, nihilominus autem ea ultra juſtum modum a pituita diducta eſt, & tenuis, acuta, alba eſt, præcidi debet. Itemque, ſi ima, livida & craſſa; ſumma, tenuis eſt. Neque quicquam commodius eſt, quam vulſella apprehendere, ſub eaque, quod volumus, excidere. Neque enim ullum periculum eſt, ne

* *Vide Rhodium ad Scrib. Largum, pag. 94.*

ne plus minuſve præcidatur: cum liceat tantum infra vulſellam relinquere, quantum inutile eſſe manifeſtum eſt; idque præcidere, quo longior uva eſt, quam eſſe naturaliter debet. Poſt curationem eadem facienda ſunt, quæ in tonſillis proxime poſui.

387. 4. *De Lingua.*

Lingua vero quibuſdam cum ſubjecta parte a primo natali die juncta eſt; qui ob id ne [c] loqui quidem poſſunt. Horum extrema lingua vulſella apprehendenda eſt, ſub eaque membrana incidenda: magna cura habita, ne venæ, quæ juxta ſunt, violentur, & profuſione ſanguinis noceant. Reliqua curatio vulneris in prioribus poſita eſt. Et plerique quidem, ubi conſanuerunt, loquuntur. Ego autem cognovi, qui, ſucciſa lingua, cum abunde ſuper dentes eam promeret, non tamen loquendi facultatem conſecutus eſt. Adeo in medicina, etiam, ubi perpetuum eſt, quo fieri debet, non tamen perpetuum eſt id, quod conſequi convenit.

5. *De Abſceſſu ſub lingua.* *

Sub lingua quoque interdum aliquid abſcedit; quod fere conſiſtit in tunica, doloreſque magnos movet. Quod, ſi exiguum eſt, incidi ſemel ſatis eſt: ſi majus, ſumma cutis uſque ad tunicam excidenda eſt; deinde utrinque oræ hamulis excipiendæ, & tunica, undique circundata, liberanda eſt: magna diligentia per hanc curationem habita, ne qua major vena incidatur.

6. *De*

c *Æginet.VI.*29. * *H.F. ab Aquapend.Oper. Chirurg. Part. I. c.* 36.

Digitized by Google

6. *De Labris*. d

Labra autem ſæpe finduntur, eaque res habet cum dolore etiam hanc moleſtiam, quod ſermo prohibetur; qui ſubinde eas rimas cum dolore diducendo ſanguinem citat. Sed has ſi in ſummo ſunt, medicamentis curare commodius eſt, quæ ad ulcera oris fiunt: ſi vero altius deſcenderunt, neceſſarium eſt tenui ferramento adurere. quod ſpathæ ſimile, quaſi tranſcurrere, non imprimi debet. poſtea facienda eadem ſunt, quæ in naribus aduſtis expoſita ſunt.

CAP. XIII.

De Cervicis vitio.

AT in cervice, inter cutem & aſperam arteriam, tumor increſcit, (*βρογχοκήλην* a Græci vocant) quo, modo caro hebes, modo humor aliquis, melli aquæve ſimilis, includitur; interdum etiam minutis oſſibus pili immiſti. Ex quibus quicquid eſt, quod tunica continetur, poteſt adurentibus medicamentis curari. Quibus ſumma cutis cum ſubjecta tunica *b* exuritur. quo facto, ſive humor eſt, profluit; ſive quid denſius, digitis educitur: tum ulcus ſub linamentis ſaneſcit. Sed ſcalpelli curatio brevior eſt. Medio tumor una linea inciditur uſque ad tunicam: deinde vitioſus ſinus ab integro corpore digito ſeparatur, totuſque cum velamento ſuo eximitur: tum aceto, cui vel ſalem vel nitrum aliquis adjecit, eluitur; oræque una ſutura junguntur; cæteraque eadem, quæ in aliis ſu-

d *Oribaſ. de Loc. Affect. IV.* 56. a *Æginet. VI.* 38. b *Edit. Aldi*, *Steph.* exeditur. *Al.* exeritur.

ſuturis, ſuperinjiciuntur: leniter deinde, ne fauces urgeat, deligatur. Si quando autem tunica eximi non potuerit, intus inſpergenda adurentia, linamentiſque id curandum, & cæteris pus moventibus.

CAP. XIV.

De Umbilici vitiis. a

392. SUNT etiam circa umbilicum plura vitia; de quibus, propter raritatem, inter authores parum conſtat. Veriſimile eſt autem, id a quoque prætermiſſum, quod ipſe non cognoverat: a nullo id, quod non viderat, fictum. Commune omnibus eſt, umbilicum indecore prominere. Cauſæ requiruntur? Meges tres has poſuit: modo inteſtinum eo irrumpere, modo omentum, modo humorem. Soſtratus nihil de omento dixit. Duobus iiſdem adjecit, carnem ibi interdum increſcere, eamque modo integram eſſe, modo carcinomati ſimilem. Gorgias ipſe quoque omenti mentionem omiſit: ſed eadem tria cauſatus, ſpiritum quoque interdum eo dixit irrumpere. Heron omnibus his quatuor poſitis, & omenti mentionem habuit, & ejus, quod ſimul & omentum & inteſtinum habuerit.

b Quod autem horum ſit, his indiciis cognoſcitur. Ubi inteſtinum prolapſum eſt, tumor neque durus, neque mollis eſt: omni frigore minuitur; non ſolum ſub omni calore, ſed etiam retento ſpiritu creſcit: ſonat interdum; atque, ubi reſupinatus eſt aliquis, relapſo inteſtino, ipſe deſidit. Ubi vero

a *Æginet.VI.*51.*H.F. ab Aquapendente Oper. Chirurg. Part.I. c.*52. b *Ald. Steph.* quid

Digitized by Google

vero omentum eſt, cætera ſimilia ſunt, tumor mollior, & ab *c* ima parte extenuatus in verticem eſt; ſi quis apprehendit, elabitur. Ubi utrumque eſt, indicia quoque mixta ſunt, & inter utrumque mollities. At caro durior eſt, ſemperque etiam reſupinato corpore tumet, prementique non cedit, prioribus facile cedentibus. Si vitioſa eſt, eaſdem notas habet, quas in carcinomate expoſui. Humor autem, ſi premitur, circumfluit. At ſpiritus preſſus cedit, ſed protinus redit: reſupinato quoque corpore tumorem in eadem figura tenet.

Ex his id, quod ex ſpiritu vitium eſt, medicinam non admittit. Caro quoque, carcinomati ſimilis, cum periculo tractatur. itaque omittenda eſt. Sana excidi debet; idque vulnus linamentis curari. Humorem quidam vel inciſo ſummo tumore effundunt, & vulnus iiſdem linamentis curant. In reliquis variæ ſententiæ ſunt. Ac reſupinandum quidem corpus eſſe, res ipſa teſtatur; ut in uterum, ſive inteſtinum, ſive omentum eſt, relabatur. Sinus vero umbilici, tum vacuus, a quibuſdam duabus regulis excipitur; vehementerque earum capitibus deligatis, ibi emoritur: a quibuſdam *d* ad imum acu trajectatur, duo lina ducente; deinde utriuſque li- 431,
ni duobus capitibus diverſæ partes adſtrin- 15.
guntur, (quod in uva quoque oculi fit;) 454,
nam ſic id, quod ſupra vinculum eſt, mo- 26.
ritur. Adjecerunt, quidam, ut, antequam vincirent, ſummam una linea inciderent;

F f quo

c *Ald.* una d *Ald.* id vitium

quo facilius digito demiſſo, quod illuc irrupiſſet, depellerent: tum deinde vincirent. Sed abunde eſt, jubere ſpiritum continere, ut tumor, quantus maximus eſſe poteſt, ſe oſtendat: tum imam baſim ejus atramento notare; reſupinatoque homine, digitis tumorem eum premere, ut, ſi quid relapſum non eſt, manu cogatur: poſt hæc, umbilicum adtrahere, &, qua nota atramenti eſt, lino vehementer adſtringere: deinde partem ſuperiorem aut medicamentis, aut ferro adurere, donec emoriatur: atque, ut cætera uſta, ulcus nutrire. Idque non ſolum ubi inteſtinum, vel omentum, vel utrumque eſt; ſed etiam, ubi humor eſt, optime proficit.

Sed ante quædam viſenda ſunt, ne quod ex vinculo periculum ſit. Nam curationi neque infans, neque aut robuſtus annis, aut ſenex aptus eſt; ſed a ſeptimo fere anno ad quartum decimum. Deinde ei corpus idoneum eſt id, quod integrum eſt: at quod mali habitus eſt, quodque papulas, impetigines, ſimiliaque habet, idoneum non eſt. Levibus quoque tumoribus facile ſubvenitur: at in eorum, qui nimis magni ſunt, curatione periculum eſt. Tempus autem anni & autumnale, & hibernum vitandum eſt. Ver idoneum maxime eſt. Ac prima æſtas non aliena eſt. Præter hæc, abſtinere pridie debet. Neque id ſatis eſt: ſed alvus quoque ei ducenda eſt; quo facilius omnia quæ exceſſerunt, intra uterum conſidant.

CAP.

CAP. XV.

Quomodo Aqua hydropicis emittatur. †

AQUAM his, qui hydropici ſunt, emitti oportere, alias *a* dixi. nunc, quemadmodum id fiat, dicendum. Quidam autem ſub umbilico, fere quatuor interpoſitis *b* digitis a ſiniſtra parte; quidam, ipſo umbilico perforato, id facere conſueverunt: quidam, cute primum aduſta, deinde interiore abdomine inciſo; quia, quod per ignem diviſum eſt, minus celeriter coit. Ferramentum autem demittitur magna cura habita, ne qua vena incidatur. Id tale eſſe debet, ut fere tertiam digiti partem latitudo mucronis impleat: demittendumque ita eſt, ut membranam quoque tranſeat, qua caro ab interiore parte finitur: eo tum plumbea aut ænea fiſtula injicienda eſt, vel recurvatis in exteriorem partem labris, vel eadem circumcingente quadam remora; ne tota intus delabi poſſit. Hujus ea pars, quæ intra, paulo longior eſſe debet, quam quæ extra; ut ultra interiorem membranam procedat. Per hanc effundendus humor eſt: atque ubi major pars ejus evocata eſt, claudenda demiſſo linteolo fiſtula eſt; & in vulnere, ſi id uſtum non eſt, relinquenda. Deinde per inſequentes dies circa ſingulas heminas emittendum, donec nullum aquæ veſtigium appareat. Quidam tamen etiam non uſta cute, protinus fiſtulam recipiunt, & ſuper vulnus ſpongiam expreſſam ex aqua frigida, vel ex aceto deligant: deinde po-

† *H.F. ab Aquapendente Oper. Chirurg. P. I. c.*54. a *Libro III. c.*21. b *Æginet.V.*50.

ſtero die rurſus fiſtulam demittunt (quod recens vulnus paululum diductum patitur) ut, ſi quid humoris ſupereſt, emittatur: idque bis ita feciſſe contenti ſunt.

CAP. XVI.

De Ventre ictu perforato, & Inteſtinis vulneratis. a

NONNUNQUAM autem venter ictu aliquo perforatur; ſequiturque, ut inteſtina evolvantur. Quod ubi incidit, protinus conſiderandum eſt, an integra ea ſint; deinde, an his color ſuus maneat. Si tenuius inteſtinum perforatum eſt, nihil profici poſſe, jam retuli. Latius inteſtinum ſui poteſt: non quod certa fiducia ſit; ſed quod dubia ſpes, certa deſperatione ſit potior. interdum enim glutinatur. Tum, ſi utrumlibet inteſtinum lividum, aut pallidum, aut nigrum eſt, quibus illud quoque neceſſario accedit, ut ſenſu careat, medicina omnis inanis eſt. Si vero adhuc ea ſui coloris ſunt, cum magna feſtinatione ſuccurrendum eſt: momento enim alienantur externo & inſueto ſpiritu circundata. Reſupinandus autem homo eſt, coxis erectioribus; &, ſi anguſtius vulnus eſt, quam ut inteſtina commode refundantur, incidendum eſt, donec ſatis pateat. Ac, ſi jam ſicciora inteſtina ſunt, perluenda aqua ſunt, cui paululum admodum olei ſit adjectum. Tum miniſter oras vulneris leniter diducere manibus ſuis, vel etiam duobus hamis, membranæ interiori injectis,

V. ſupra xiii, 5.

V. ibid.

a *H. F. ab Aquapendente Oper. Chirurg. P. I. c.* 55.

ctis, debet: medicus priora ſemper inteſtina, quæ poſteriora prolapſa ſunt, condere ſic, ut orbium ſingulorum locum ſervet. Repoſitis omnibus, leniter homo concutiendus eſt. quo fit, ut per ſe ſingula inteſtina in ſuas ſedes reducantur, & in his conſidant. His conditis, omentum quoque conſiderandum eſt: ex quo, ſi quid jam nigri & emortui eſt, forfice excidi debet: ſi quid integrum eſt, leniter ſuper inteſtina reduci: ſutura autem, neque ſummæ cutis, neque interioris membranæ per ſe, ſatis proficit; ſed utriuſque. Et quidem e duobus linis facienda eſt, & ſpiſſior quam alibi; quia & rumpi facilius motu ventris poteſt, & non æque magnis inflammationibus pars ea expoſita eſt. Igitur in duas acus fila conjicienda, eæque duabus manibus tenendæ; & prius interiori membranæ ſutura injicienda eſt ſic, ut ſiniſtra manus in dexteriore ora, dextra in ſiniſteriore a principio vulneris orſa, ab interiori parte in exteriorem acum immittat. quo fit, ut ab inteſtinis ea pars ſemper acuum longe ſit, quæ acuta; propinqua, quæ retuſa eſt. Semel utraque parte trajecta, permutandæ acus inter manus ſunt, ut ea ſit in dextra, quæ fuit in ſiniſtra, ea veniat in ſiniſtram, quam dextra continuit: iterumque eodem modo per oras immittendæ ſunt: atque ita tertio & quarto, deincepſque permutatis inter manus acubus includenda plaga. Poſt hæc, eadem fila, eædemque acus ad cutem transferendæ, ſimilique ratione ei quoque parti

utraque ſutura injicienda; ſemper ab interiore parte acubus venientibus, ſemper inter manus trajectis. Dein glutinantia injicienda. Quibus aut ſpongiam, aut ſuccidam lanam ex aceto expreſſam accedere debere, manifeſtius eſt, quam ut ſemper dicendum ſit. Impoſitis his leniter deligari venter debet.

CAP. XVII.

De Interiore membrana abdominis rupta. a

INTERDUM tamen vel ex ictu aliquo, vel retento diutius ſpiritu, vel ſub gravi faſce, interior abdominis membrana, ſuperiore cute integra, rumpitur. Quod fœminis quoque ex utero ſæpe evenire conſuevit: fitque præcipue circa ilia. Sequitur autem, cum ſuperior caro mollis ſit, ut non ſatis inteſtina contineat, hiſque intenta cutis indecora intumeſcat. Atque id quoque aliter atque aliter curatur. Quidam enim per acum duobus linis ad imam baſim immiſſis ſic utrinque devinciunt, quemadmodum & in umbilico, & in
449, uva poſitum eſt, ut, quicquid ſuper vincu-
32. lum eſt, emoriatur. Quidam medium tumorem excidunt, ad ſimilitudinem myrtacei folii (quod ſemper eodem modo ſervandum eſſe jam poſui) & tum oras ſutura jungunt. Commodiſſimum eſt autem, reſupinato corpore, experiri manu, qua parte is tumor maxime cedat, quia neceſſe eſt, ea parte rupta membrana ſit; quaque integra

gra

a *H.F. ab Aquapendente Oper. Chirurg. P. I. cap.* 53.

gra eſt, ea magis obnitatur: tum, qua rupta videbitur, *b* incidendæ ſcalpello duæ tunicæ ſunt, ut, exciſo medio, interior membrana utrinque recentem plagam habeat; quia, quod vetus eſt, ſutura non coit. Loco patefacto, ſi qua parte membrana non novam plagam, ſed veterem habet, tenuis excidenda habena eſt, quæ tantum oras ejus 467, 2.
exulceret. Cætera, quæ ad ſuturam, reliquamque curationem pertinent, ſupra comprehenſa ſunt.

2. *De Varicibus ventris.*

Præter hæc evenit, ut in quorundam ventribus varices ſint, quarum quia nulla alia curatio eſt, quam quæ in cruribus eſſe conſuevit, tum eam partem explanaturus, hanc quoque eo differo. 495, 26.

CAP. XVIII.

De Teſticulorum natura, & morbis. *

VENIO autem ad ea, quæ in naturalibus partibus circa teſticulos oriri ſolent. quæ quo facilius explicem, prius ipſius loci natura paucis proponenda eſt. Igitur teſticuli ſimile quiddam glandulis habent. nam ſanguinem non emittunt, & omni ſenſu carent: dolent autem in ictibus & inflammationibus tunicarum, quibus hi continentur. Dependent vero ab inguinibus per ſingulos nervos, quos κρεμαστῆρας Græci nominant. cum quorum utroque binæ deſcendunt & venæ & arteriæ. Hæc autem tunica conteguntur tenui, nervoſa, ſine ſanguine, alba, quæ ἐλυτροειδὴς

b *Edit. Ald. Steph. aliæque*, immittendæ ſcalpello duæ lineæ. *Cæſarius legit* 1. *ſ. d.* tunicæ.
* *H. F. ab Aquapend. Oper. Chirurg. Part. I. c.* 71.

a Græcis nominatur. Super eam valentior tunica eſt, quæ interiori vehementer ima parte inhæret. δαρτὸν Græci vocant. Multæ deinde membranulæ venas & arterias, eoſque nervos comprehendunt; atque inter duas quoque tunicas ſuperioribus partibus tenues patulæque ſunt. Hactenus propria utrique teſticulo & velamenta & auxilia ſunt. Communis deinde utrique, omnibuſque interioribus ſinus eſt, qui etiam conſpicitur a nobis. ὄσχεον Græci, ſcrotum noſtri vocant. Iſque ab ima parte mediis tunicis leviter innexus, a ſuperiore tantum circundatus eſt.

Sub hoc igitur plura vitia eſſe conſueverunt, quæ modo ruptis tunicis, quas ab inguinibus incipere propoſui, modo his integris fiunt. ſiquidem interdum vel ex mor-
398, bo primum inflammatur, deinde poſtea pon-
22. dere abrumpitur, vel ex ictu aliquo protinus rumpitur tunica, quæ diducere ab inferioribus partibus inteſtina debuit. Tum pondere eo devolvitur, aut omentum, aut etiam inteſtinum: atque ibi reperta via, paulatim ab inguinibus in inferiores quoque partes niſum, ſubinde nervoſas tunicas, & ob id, quod dixi, patentes diducit. ἐντεροκήλην & ἐπιπλοκήλην Græci vocant: apud nos indecorum, ſed commune his, herniæ nomen eſt.

Deinde, ſi deſcendit omentum, nunquam in ſcroto tumor tollitur, ſive inedia fuit, ſive corpus huc illucve converſum, aut alio quovis modo collocatum: itemque, ſi re-

ſi retentus eſt ſpiritus, non magnopere increſcit, tactu vero inæqualis eſt, & mollis, & lubricus.

At ſi inteſtinum quoque deſcendit, tumor is ſine inflammatione modo minuitur, modo increſcit; eſtque fere ſine dolore, &, cum conquieſcit aliquis aut jacet, interdum ex toto deſidit, interdum ſic minuitur, ut in ſcroto exiguæ reliquiæ maneant: at ſub clamore, & ſatietate, & ſi ſub aliquo pondere is homo nixus eſt, creſcit: frigore omni contrahitur, calore diffunditur; eſtque tum ſcrotum & rotundum, & tactu leve: idque, quod ſubeſt, lubricum eſt; ſi preſſum eſt, ad inguen revertitur; dimiſſumque, iterum cum quodam quaſi murmure devolvitur. & id quidem in levioribus malis evenit. Nonnunquam autem ſtercore accepto vaſtius tumet, retroque compelli non poteſt: adfertque tum dolorem & ſcroto, & inguinibus, & abdomini. Nonnunquam ſtomachus quoque affectus primum rufam bilem per os reddit, deinde viridem, quibuſdam etiam nigram.

V. ſupra xxxiv, 32.

Integris vero membranis interdum eam partem humor diſtendit. Atque ejus quoque ſpecies duæ ſunt. Nam vel inter tunicas is increſcit, vel in membranis, quæ ibi circa venas & arterias ſunt, ubi hæ gravate occalluerunt. Ac ne ei quidem humori, qui inter tunicas eſt, una ſedes eſt. Nam modo inter ſummam & mediam, modo inter mediam & imam conſiſtit.

Græci

Græci communi nomine, quicquid eſt, ὑδροκήλην
468, 5. appellant: noſtri vero, ſcilicet nullis diſcriminibus ſatis cognitis, hoc quoque ſub eodem nomine, quo priora, habent.

Signa autem quædam communia ſunt, quædam propria. Communia, quibus humor deprehenditur: propria, quibus locus. Humorem ſubeſſe diſcimus, ſi tumor eſt, nunquam ex toto ſe remittens, ſed interdum levior, aut propter famem, aut propter febriculam, maximeque in pueris: iſque mollis eſt, ſi non nimius humor ſubeſt; at, ſi is vehementer increvir, renititur ſicut uter repletus & arcte adſtrictus: venæ quoque in ſcroto inflantur; &, ſi digito premimus, cedit humor, circumfluenſque id, quod non premitur, attollit; & tanquam in vitro cornuve per ſcrotum apparet; iſque, quantum in ipſo eſt, ſine dolore eſt. Sedes autem ejus ſic deprehenditur. Si inter ſummam mediamque tunicam eſt, cum digitis duobus premimus, paulatim humor inter eos revertens ſubit: ſcrotum remiſſius & albidius eſt; ſi ducitur, aut nihil, aut paululum intenditur: teſticulus ea parte neque viſu, neque tactu ſentitur. At, ſi ſub media tunica eſt, intentum ſcrotum magis ſe attollit, adeo ut ſuperior coles ſub tumore eo deliteſcat.

Præter hæc æque integris tunicis ramex innaſcitur. κιρσοκήλην Græci adpellant, cum venæ intumeſcunt. Hæ quandoque in-
468, tortæ *, conglomerratæque ad ſuperiorem
23. partem, vel ipſum ſcrotum implent, vel
mediam

* *De hac voce vide Jo. Rhodium de Acia*, C. 15. *p.* 212.

mediam tunicam, vel imam: interdum etiam ſub ima tunica, circa ipſum teſticulum nervumque ejus, increſcunt. Ex is eæ, quæ in ipſo ſcroto ſunt, oculis patent: hæ vero, quæ mediæ imæve tunicæ inſident, ut magis conditæ non æque quidem cernuntur, ſed tamen etiam viſui ſubjectæ ſunt: præterquam quod & tumoris aliquid eſt, pro venarum magnitudine & modo; & id prementi magis renititur, ac per ipſos venarum toros inæquale eſt; &, qua parte id eſt, teſticulus magis juſto dependet. Cum vero etiam ſuper ipſum teſticulum nervumque ejus id malum increvit, aliquanto longius teſticulus ipſe deſcendit, minorque altero fit, utpote alimento amiſſo.

Raro, ſed aliquando caro quoque inter tunicas increſcit. σαρκοκήλην Græci vo- 470,
cant. 17.

Interdum etiam ex inflammatione tumet ipſe teſticulus, ac febres quoque adfert; &, niſi celeriter ea inflammatio conquievit, dolor ad inguina atque ilia pervenit; parteſque hæ intumeſcunt, & nervus, ex quo teſticulus dependet, plenior fit, ſimulque indureſcit.

Super hæc, inguen quoque nonnunquam ramices implent. βουβωνοκήλην adpel- 471, 4.
lant. †

CAP.

† *H.F. ab Aquapend. Oper. Chirurg. P.I.c.*72.

CAP. XIX.

De Teſticulorum curationibus communibus: & primo de inciſione & curatione Inguinis, vel Scroti.

HIS cognitis, de curatione dicendum eſt. In qua quædam communia omnium ſunt, quædam propria ſingulorum. Prius de communibus dicam. Loquar autem nunc de his, quæ ſcalpellum deſiderant. nam quæ vel ſanari non poſſint, vel aliter nutriri debeant, dicendum erit, ſimul ac ad ſpecies ſingulas venero. Inciditur autem interdum inguen, interdum ſcrotum. In utraque curatione homo ante per triduum bibere aquam; pridie abſtinere etiam a cibo debet: ipſo autem die collocari ſupinus: deinde, ſi inguen incidendum eſt, idque jam pube contegitur, ante radendum eſt: tum, extento ſcroto, ut cutis inguinis intenta ſit, id incidendum ſub imo ventre, qua cum abdomine tunicæ inferiores committuntur. Aperiendum autem audacter eſt, donec ſumma tunica, quæ ipſius ſcroti eſt, incidatur; perveniaturque ad eam, quæ media eſt. Plaga facta, foramen deorſum verſus ſubeſt. In id demittendus eſt ſiniſtræ manus digitus index, ut diductis intervenientibus membranulis, ſinum laxet. Miniſter autem, ſiniſtra manu comprehenſo ſcroto, ſurſum verſus eum debet extendere, & quam maxime ab inguinibus abducere; primum cum ipſo teſticulo, dum medicus omnes membranulas,

V. ſupra xxxv, 21.

nulas, quæ ſuper mediam tunicam ſunt, ſi digito diducere non poteſt, ſcalpello abſcindat: deinde ſine eo, ut is delapſus ipſi plagæ jungatur, digitoque inde promatur, & ſuper ventrem cum duabus ſuis tunicis collocetur. Inde, ſi qua vitioſa ſunt, circuncidenda ſunt. In quibus cum multæ venæ diſcurrant, tenuiores quidem præcidi protinus poſſunt: majores vero ante longiore lino deligandæ ſunt; ne periculoſe ſanguinem fundant.

Sin media tunica vexata erit, aut ſub ea malum increverit, excidenda erit ſic, ut alte ad ipſum inguen præcidatur. Infra tamen non tota demenda eſt: nam quod ad baſin teſticuli vehementer cum ima tunica connexum eſt, excidi ſine ſummo periculo non poteſt. itaque ibi relinquendum eſt.

Idem in ima quoque tunica, ſi læſa eſt, faciendum eſt. Sed non a ſumma inguinis plaga, verum infra paululum ea abſcindenda; ne, læſa abdominis membrana, inflammationes moveat. Neque tamen nimium ex ea rurſum relinquendum eſt; ne poſtea ſinuetur, & ſedem eidem malo præſtet.

Purgatus ita teſticulus per ipſam plagam cum venis, & arteriis, & nervo ſuo leniter demittendus eſt; videndumque, ne ſanguis in ſcrotum deſcendat, neve concretus aliquo loco maneat. Quæ ita fient, ſi venis vinciendo medicus proſpexerit. Lina, quibus capita earum continebuntur, extra plagam dependere debebunt.

Digitized by Google

bunt. quæ, pure orto, ſine ullo dolore excident. Ipſi autem plagæ injiciendæ duæ fibulæ ſunt; & inſuper medicamentum, quo glutinetur.

Solet interdum ab altera ora neceſſarium eſſe aliquid excidi, ut cicatrix major & latior fiat. Quod ubi incidit, linamenta ſuper non fulcienda, ſed leviter tantum ponenda ſunt; ſupraque ea, quæ inflammationem repellant, id eſt, ex aceto vel lana ſuccida, vel ſpongia: cætera eadem, quæ, ubi pus moveri debet, adhibenda ſunt. At, cum infra incidi oportet, reſupinato homine, ſubjicienda ſub ſcroto ſiniſtra manus eſt; deinde id vehementer apprehendendum, & incidendum; ſi parvulum eſt, quod nocet, modice, ut tertia pars integra, ad ſuſtinendum teſticulum, infra relinquatur: ſi majus eſt, etiam amplius, ut paululum tantummodo ad imum, cui teſticulus inſidere poſſit, integrum maneat. Sed primo rectus ſcalpellus quam leviſſima manu teneri debet, donec ſcrotum ipſum diducat: tum inclinandus mucro eſt, ut tranſverſas membranas ſecet, quæ inter ſummam mediamque tunicam ſunt. At, ſi vitium in proximo eſt, mediam tunicam attingi non oportet: ſi ſub illa quoque conditur, etiam illa incidenda eſt; ſicut tertia quoque, ſi illa vitium tegit. Ubicumque autem repertum malum eſt, miniſtrum ab inferiore parte exprimere moderate ſcrotum oportet: medicum, digito manubriolove ſcalpelli diducta inferiore parte, tuni-

cam

cam extra collocare; deinde eam ſerramento, quod a ſimilitudine corvum vocant, incidere ſic, ut intrare duo digiti, index & medius poſſint: his deinde confectis, incidenda reliqua pars tunicæ, & inter digitos ſcalpellus immittendus eſt, eximendumque aut effundendum quicquid eſt noxium.

Quamcumque autem tunicam quis violavit, illam quoque debet excidere; ac mediam quidem, ut ſupra dixi, quàm altiſſime ad inguen; imam autem, paulo infra. Cæterum antequam excidantur, hæ quoque vinciri lino ſumma cura debent; & ejus lini capita extra plagam relinquenda ſunt, ſicut in aliis quoque venis, quæ id requiſierint.

Eo facto, teſticulus intus reponendus eſt: oræque ſcroti ſuturis inter ſe committendæ; neque paucis, ne parum glutinentur, & longior fiat curatio; neque multis, ne inflammationem augeant. Atque hic quoque videndum eſt, ne quid in ſcroto ſanguinis maneat: tum imponenda glutinantia ſunt.

Si quando autem in ſcrotum ſanguis defluxit, aliquidve concretum ex eo decidit, incidi ſubter id debet; purgatoque eo ſpongia, acri aceto madens, circumdari. Deligatum autem vulnus omne, quod ex his cauſis factum eſt, ſi dolor nullus eſt, quinque primis diebus non eſt reſolvendum, ſed bis die tantum aceto irroranda, lana vel ſpongia impoſita: ſi dolor eſt, tertia

tia die reſolvendum ; & , ubi fibulæ ſunt , hæ incidendæ ; ubi linamentum , id mutandum eſt ; roſaque & vino madefaciendum id , quod imponitur . Si inflammatio increſcit , adjiciendum prioribus cataplaſma ex lenticula & melle ; vel ex malicorio , quod in auſtero vino coctum ſit ; vel ex his mixtis . Si ſub his inflammatio non conquierit , poſt diem quintum multa calida aqua vulnus fovendum , donec ſcrotum ipſum & extenuetur , & rugoſius fiat : tum imponendum cataplaſma ex triticea farina , cui reſina pinea adjecta ſit : quæ ipſa , ſi robuſtus curatur , ex aceto ; ſi tener , ex melle coquenda ſunt . Neque dubium eſt , quodcunque vitium fuit , ſi magna inflammatio eſt , quin ea , quæ pus movent , imponenda ſint .

Quod ſi pus in ipſo ſcroto ortum eſt , paululum id incidi debet , ut exitus detur ; linamentumque catenus imponendum eſt , ut foramen tegat . Inflammatione finita , propter nervos propiore cataplaſmate , dein cerato utendum eſt . Hæc proprie ad ejuſmodi vulnera pertinent . Cætera , & in curatione , & in victu , ſimilia his eſſe debent , quæ in alio quoque vulnerum genere præcepimus .

CAP. XX.

De Inteſtini in ſcrotum devoluti curatione . a

HIS propoſitis ad ſingulas ſpecies veniendum eſt . Ac , ſi cui parvulo puero inteſtinum deſcendit , ante ſcal-

pellum

a *Æginet. VI.* 52. 65.

pellum experienda vinctura eſt. Faſcia ejus rei cauſa fit, cui uno loco pila aſſuta eſt ex panniculis facta, quæ ad repellendum inteſtinum ipſi illi ſubjicitur: deinde reliqua faſciæ pars arcte circundatur. ſub quo ſæpe & intus compellitur inteſtinum, & inter ſe tunicæ glutinantur. Rurſus, ſi ætas proceſſit, multumque inteſtini deſcendiſſe ex tumore magno patet, adjiciunturque dolores & vomitus (quæ ex ſtercore, per cruditatem eo delapſo, fere accidunt) ſcalpellum adhiberi ſine pernicie non poſſe, manifeſtum eſt: levandum tantummodo malum, & per alias curationes extrahendum eſt.

Sanguis mitti ex brachio debet: deinde, ſi vires patiuntur, imperanda tridui abſtinentia eſt; ſi minus, certe pro vi corporis quam longiſſima. Eodem vero tempore ſuperhabendum cataplaſma ex lini ſemine, quod ante aliquis ex mulſo decoxerit. Poſt hæc, & farina hordeacea cum reſina injicienda; & ipſe demittendus in ſolium aquæ calidæ; cui oleum quoque adjectum ſit; dandumque aliquid cibi levis & calidi. Quidam etiam alvum ducunt. Id ducere aliquid in ſcrotum poteſt, educere ex eo non poteſt. Per ea vero, quæ ſupra ſcripta ſunt, levato malo, ſi quando alias dolor reverterit, eadem erunt facienda.

Sine dolore quoque ſi multa inteſtina prolapſa ſunt, ſecari ſupervacuum eſt: non quo excludi a ſcroto non poſſint (niſi tamen id inflammatio prohibuit) ſed quo

repulſa inguinibus immorentur, ibique tumorem excitent, atque ita fiat mali non finis, ſed mutatio.

At in eo, quem ſcalpello curari oportebit, ſimulatque ad mediam tunicam vulnus in inguine factum pervenerit, duobus hamulis ea juxta ipſas oras apprehendi debebit, dum eductis omnibus membranulis medicus eam liberet. Neque enim niſi cum periculo læditur, quæ incidenda eſt; cum inteſtinum eſſe, niſi ſub ea, non poſſit. Ubi diducta autem erit, ab inguine uſque ad teſticulum incidi debebit ſic, ne ipſe lædatur; tum excidi. Fere tamen hanc curationem puerilis ætas, & modicum malum recipit.

Sin vir robuſtus eſt, majuſque id vitium eſt, extrahi teſticulus non debet, ſed in ſua ſede permanere. Id hoc modo fit. Inguen eadem ratione uſque ad mediam tunicam ſcalpello aperitur; eaque tunica eodem modo duobus hamis excipitur ſic, ut a ſiniſtro teſticulus eatenus contineatur, ne per vulnus exeat: tum ea tunica deorſum verſus ſcalpello inciditur; ſub eaque index digitus ſiniſtræ manus ad imum teſticulum demittitur, eumque ad plagam compellit: deinde dextræ manus duo digiti, pollex atque index, venam & arteriam & nervum tunicamque eorum a ſuperiore tunica diducunt. quod ſi aliquæ membranulæ prohibent, ſcalpello reſolvuntur, donec ante oculos tota jam tunica ſit. Exciſis, quæ excidenda ſunt, repoſitoque teſti-

culo,

culo, ab ora quoque ejus vulneris, quod in inguine eſt, demenda habenula paulo latior eſt; quo major plaga ſit, & plus creare carnis poſſit.

CAP. XXI.

De Omenti in ſcrotum prolapſi curatione.

AT ſi omentum deſcendit, eodem quidem modo, quo ſupra ſcriptum eſt, aperiendum inguen, diducendæque tunicæ ſunt. Conſiderandum autem eſt, majorne ejus modus, an exiguus ſit. Nam quod parvulum eſt, ſuper inguen in uterum vel digito vel adverſo ſpecillo repellendum eſt: ſi plus eſt, ſinere oportet dependere, quantum ex utero prolapſum eſt; idque adurentibus medicamentis illinere, donec [a] emoriatur & excidat. Quidam hic quoque duo lina acu trajiciunt, biniſque ſingulorum capitibus diverſas partes adſtringunt. Sub quo æque, ſed tardius emoritur. Adjicitur tamen hic quoque celeritati, ſi omentum ſuper vinculum illinitur medicamentis, quæ exedunt, nec erodunt. σηπτικὰ Græci vocant. Fuerunt etiam, qui omentum forfice præciderent. Quod in parvulo non eſt neceſſarium: ſi majus eſt, poteſt profuſionem ſanguinis facere; ſiquidem omentum quoque venis quibuſdam, etiam majoribus illigatum eſt. Neque vero, ſi diſciſſo ventre id, quod prolapſum eſt, forfice præciditur, cum & emortuum ſit, & aliter tutius avelli non poſſit, inde huc exemplum transferendum eſt.

a *Aph. VI.* 58.

Vulnus autem curari, ſi reductum omentum eſt, ſutura debet: ſi id amplius fuit, & extra emortuum eſt, exciſis oris, ſicut ſupra propoſitum eſt.

458, 2. 2. *De Herniæ aquoſæ curatione.* b

Si vero humor intus eſt, incidendum eſt; in pueris quidem, inguen; niſi in his quoque liquoris ejus major modus prohibet: in viris vero, & ubicunque multus humor ſubeſt, ſcrotum. Deinde, ſi inguen inciſum eſt, eo protractis tunicis humor effundi debet: ſi ſcrotum, & ſub hoc protinus vitium eſt, nihil aliud quam humor eſt effundendus, abſcindendæque membranæ ſunt, ſi quæ eum continuerunt; deinde eluendum id ex aqua, quæ vel ſalem adjectum, vel nitrum habeat: ſi ſub media, imave tunica, totæ hæ extra ſcrotum collocandæ, excidendæque ſunt.

CAP. XXII.

De Ramicis curatione.

458, 31. RAMEX * autem, ſi ſuper ipſum ſcrotum eſt, adurendus eſt tenuibus & acutis ferramentis, quæ ipſis venis inſigantur; cum eo, ne amplius quam has urant; maximeque, ubi inter ſe implicatæ glomerantur, eo ferrum id admovendum eſt; tum ſuper farina ex aqua frigida ſubacta injicienda eſt; utendumque eo vinculo, quod
400, 34. idoneum eſſe ani curationibus poſui: tertio die lenticula cum melle imponenda eſt; poſt, ejectis cruſtis, ulcera melle purganda, roſa implenda, & ad cicatricem aridis lina-

mentis

b *Æginet. VI. 62.* * *Hanc vocem exponit Salmaſius Epiſt. 56.*

mentis perducenda ſunt. Quibus vero ſuper mediam tunicam venæ tument, incidendum inguen eſt, atque tunica promenda, ab eaque venæ digito vel manubriolo ſcalpelli ſeparandæ: qua parte vero inhærebunt, & ab ſuperiore & ab inferiore parte lino vinciendæ; tum ſub ipſis vinculis præcidendæ, reponendusque teſticulus eſt. At, ubi ſupra tertiam tunicam ramex inſedit, mediam excidi neceſſe eſt. Deinde, ſi duæ treſve venæ tument, & ita pars aliqua obſidetur, ut major eo vitio vacet, idem faciendum, quod ſupra ſcriptum eſt; ut ab inguine, & a teſticulo deligatæ venæ præcidantur, iſque condatur. Sin totum id ramex obſederit, per plagam demittendus digitus index erit, ſubjiciendusque venis ſic, ut paulatim eas protrahat æque adducendo, donec is teſticulus par alteri fiat: tum fibulæ oris ſic injiciendæ, ut ſimul eas quoque venas comprehendant. Id hoc modo fit. Acus ab exteriore parte oram vulneris perforat: tum non per ipſam venam, ſed per membranam ejus immittitur, per eamque in alteram oram compellitur. Venæ vulnerari non debent, ne ſanguinem fundant. Membrana ſemper inter has venas eſt, ac neque periculum affert, & filo comprehenſas illas abunde tenet: itaque etiam ſatis eſt, duas fibulas eſſe. Tum venæ, quæcunque protractæ ſunt in ipſum inguen, averſo ſpecillo compelli debent. Solvendi fibulas tempus, inflammatione finita, & purgato vulnere, eſt; ut una ſimul & oras & venas cicatrix devinciat.

 Ubi

Ubi vero inter imam tunicam & ipſum teſticulum nervumque ejus ramex ortus eſt, una curatio eſt, quæ totum teſticulum abſcindit. Nam neque ad generationem quicquam is confert, & omnibus indecore, quibuſdam etiam cum dolore dependet. Sed tum quoque inguen incidendum, media tunica promenda, atque excidenda eſt: idem in ima faciendum; nervuſque, ex quo teſticulus dependet, præcidendus. Poſt id venæ & arteriæ ad inguen lino deligandæ, & infra vinculum abſcindendæ ſunt.

CAP. XXIII.

De Carne, quæ inter tunicas teſticulorum concrevit, & de Nervo indurato. a

CARO quoque, ſi quando inter tunicas increvit, nihil dubii eſt, quin eximenda
459, 19. ſit; ſed id, ipſo ſcroto inciſo, fieri commodius eſt.

At, ſi nervus induruit, curari res neque manu, neque medicamento poteſt. Urgent enim, febres ardentes; & aut virides, aut nigri vomitus; præter hæc, ingens ſitis, & linguæ aſpritudo; fereque a die tertio ſpumans bilis alvo cum roſione redditur. Atque neque aſſumi facile cibus, neque contineri poteſt: neque multo poſt extremæ partes frigeſcunt, tremor oritur, manus ſine ratione extenduntur; deinde in fronte frigidus ſudor, eumque mors ſequitur.

CAP.

a *Æginet. VI.* 63.

CAP. XXIV.

De Ramice inguinis. a

UBI vero in ipſo inguine ramex eſt, ſi 459,
tumor modicus eſt, ſemel incidi; ſi 29.
major, duabus lineis debet, ut medium excidatur: deinde, non extracto teſticulo, ſicut inteſtinis quoque prolapſis interdum fieri docui; colligendæ venæ, vinciendæque, ubi tunicis inhærebunt, & ſub his nodis præcidendæ ſunt. Neque quicquam novi curatio vulneris ejus requirit.

CAP. XXV.

Ad tegendam Glandem colis, ſi nuda eſt. *

AB his ad ea tranſeundum eſt, quæ in cole ipſo fiunt. In quo, ſi glans nuda eſt, vultque aliquis eam decoris *a* cau- 393,
ſa tegere, fieri poteſt: ſed expeditius in pue- 12.
ro, quam in viro; in eo, cui id naturale eſt, quam in eo, qui quarundam gentium more circumciſus eſt; in eo, cui glans parva juxtaque eam cutis ſpatioſior, brevis ipſe coles eſt, quam in quo contraria his ſunt. Curatio autem eorum, quibus id naturale eſt, ejuſmodi eſt. Cutis circa glandem prehenditur *b* & extenditur, donec illam ipſam condat; ibique deligatur: deinde, juxta pubem, in orbem tergus inciditur, donec coles nudetur; magnaque cura cavetur, ne vel urinæ iter, vel venæ, quæ ibi ſunt, incidantur. Eo facto, cutis ad vinculum inclinatur, nudaturque circa pubem velut circulus; tum ſuper eo linamenta dantur, ut ca-

a *Æginet.VI.66. Aëtius Tetrab.IV. Serm.II. 24.* * *H.F. ab Aquapend. Oper. Chirurg. Part.I. c.61.* a *Æginet. VI.53.* b *Idem ibidem.*

ro increſcat & id impleat, ſatiſque velamenti ſupra latitudo plagæ præſtet. Sed, donec cicatrix ſit, vinctum eſſe id debet; in medio tantum relicto exiguo urinæ itinere. At in eo, qui circumciſus eſt, ſub circulo glandis ſcalpello diducenda cutis ab interiore cole eſt. Non ita dolet, quia, ſummo ſoluto, diduci deorſum uſque ad pubem manu poteſt; neque ideo ſanguis profluit. Reſoluta autem cutis rurſus extenditur ultra glandem: tum multa frigida aqua fovetur; emplaſtroque circumdatur, quod valenter inflammationem reprimat; proximiſque diebus abſtinere, donec prope a fame victus ſit, ne forte eam partem ſatietas excitet. Ubi jam ſine inflammatione eſt, deligari debet a pube uſque circulum: ſuper glandem autem adverſo emplaſtro impoſito induci. ſic enim fit, ut inferior pars glutinetur; ſuperior ita ſaneſcat, ne inhæreat.

2. Quomodo Glans penis contecta aperiri poſſit. *

393, 13. CONTRA, ſi glans ita contecta eſt, ut nudari non poſſit (quod vitium Græci φιμωσιν a appellant) aperienda eſt. Quod hoc modo fit. Subter a ſumma ora, cutis inciditur recta linea uſque ad frenum; atque ita ſuperius tergus relaxatum, cedere retro poteſt. Quod ſi parum ſic profectum eſt, aut propter anguſtias, aut propter duritiem tergoris, protinus triangula forma cutis ab inferiore parte excidenda eſt ſic, ut vertex ejus ad frenum; baſis in tergo extremo ſit. Tum ſuperdanda linamenta ſunt, aliaque medicamenta

quæ

* *H. F. ab Aquapendente Oper. Chirurg. P. I. c. 62.* a *Æginet. VI. 54.*

quæ ad ſanitatem perducant. Neceſſarium autem eſt, donec cicatrix ſit, conquieſcere: nam ambulatio, atterendo ulcus ſordidum reddit.

3. *Inſibulandi ratio.* *

Inſibulare quoque adoleſcentulos interdum valetudinis cauſa quidam conſuerunt: ejuſque hæc ratio eſt. Cutis, quæ ſuper glandem eſt, extenditur, notaturque utrinque a lateribus atramento, qua perforetur; deinde remittitur. Si ſuper glandem notæ revertuntur, nimis apprehenſum eſt, & ultra notari debet: ſi glans ab his libera eſt, is locus idoneus fibulæ eſt. Tum, qua notæ ſunt, cutis acu filum ducente tranſuitur, ejuſque fili capita inter ſe deligantur, quotidieque id movetur, donec circa foramina cicatriculæ fiant. Ubi hæ confirmatæ ſunt, excepto filo fibula inditur, quæ, † quo levior, eo melior eſt. Sed hoc quidem ſæpius inter ſupervacua, quam inter neceſſaria eſt.

CAP. XXVI.

De Urinæ reddendæ difficultate, & curatione. a

RES vero interdum cogit emoliri manu urinam, cum illa non redditur; aut quia ſenectute iter ejus collapſum eſt; aut quia calculus, vel concretum aliquid ex ſanguine intus ſe oppoſuit: ac mediocris quoque inflammatio ſæpe eam reddi naturaliter prohibet. Idque non in viris tantummodo, ſed in fœminis quoque interdum neceſſarium eſt. Ergo æneæ fiſtulæ fiunt:

* *H. F. ab Aquapendente Oper. Chirurg. Part. I. c.* 63. † *Rhodius de Acia, cap.* 6. *pag.* 83. a *Æginet. VI.* 59.

ſunt: eæque, ut omni corpori, ampliori minorique ſufficiant, ad mares, tres; ad fœminas, duæ medico habendæ ſunt. Ex virilibus maxima decem & quinque eſt digitorum; media, duodecim; minima, novem: ex mulieribus major, novem; minor, ſex. Incurvas vero eſſe eas paululum, ſed magis viriles oportet, læveſque admodum; ac neque nimis plenas, neque nimis tenues.

Homo tum reſupinus eo modo, quo in curatione calculi figuratur, ſuper ſubſellium aut lectum collocandus eſt. Medicus autem a dextro latere, ſiniſtra quidem manu colem maſculi continere, dextra vero fiſtulam demittere in iter urinæ debet: atque ubi ad cervicem veſicæ ventum eſt, ſimul cum cole fiſtulam inclinatam in ipſam veſicam compellere, eamque, uri- 185, 30. 481, 22. na reddita, recipere. Fœmina brevius urinæ iter, ſimul & rectius habet, quod caruncula ſimile, inter imas oras ſuper naturale poſitum, non minus ſæpe auxilio eget, ſed aliquanto minus difficultatis exhibet.

Nonnunquam etiam prolapſus in ipſam *V. ſupra* xxxv, 31. fiſtulam calculus, qui ſubinde ea extenuatur, non longe ab exitu inhæreſcit. Eum, ſi fieri poteſt, oportet evellere, vel oriculario ſpecillo, vel eo ferramento, quo in ſectione calculus protrahitur. Si id fieri *V. ſupra* xii, 32. non potuit, cutis extrema quamplurimum attrahenda &, condita glande, lino vincienda eſt: deinde a latere recta plaga co-

les

ſes incidendus, & calculus eximendus eſt: tum cutis remittenda. ſic enim fit, ut inciſum colem integra pars cutis contegat, & urina naturaliter profluat.

2. *Calculoſis quæ curatio adhibeatur.* b

Cum veſicæ vero, calculique facta mentio ſit, locus ipſe exigere videtur, ut ſubjiciam, quæ curatio calculoſis, cum aliter ſuccurri non poteſt, adhibeatur. Ad quam feſtinare, cum præceps ſit, nullo modo convenit. Ac neque omni tempore, neque in omni ætate, neque in omni vitio id experiendum eſt: ſed ſolo vere, in eo corpore, quod jam novem annos, nondum quatuordecim exceſſit; &, ſi tantum mali ſubeſt, ut neque medicamentis vinci poſſit, neque etiam trahi poſſe videatur, quo minus interpoſito aliquo ſpatio interimat. Non quo non interdum etiam temeraria medicina pro- 138, 3.
ficiat; ſed quo ſæpius utique in hoc fallat, in quo plura & genera & tempora periculi ſunt. quæ ſimul cum ipſa curatione proponam.

Igitur, ubi ultima experiri ſtatutum eſt, ante aliquot diebus victu corpus præparandum eſt, ut modicos, ut ſalubres cibos, ut minime glutinoſos aſſumat, ut aquam bibat. Ambulandi vero inter hæc exercitatione utatur, quo magis calculus ad veſicæ cervicem deſcendat. Quod an inciderit, digitis quoque, ſicut in curatione docebo, demiſſis cognoſcitur. Ubi ejus rei fides eſt, pridie is puer in jejunio continendus eſt; & tum loco calido curatio adhi-

b *Æginet. VI.* 60. *H. F. ab Aquapend. Oper. Chirurg. P. I. c.*59.

adhibenda: quæ hoc modo ordinatur.

Homo prævalens & peritus in ſedili alto conſidit, ſupinumque eum & averſum, ſuper genua ſua coxis ejus collocatis, comprehendit; reductiſque ejus cruribus, ipſum quoque jubet, manibus ad ſuos poplites datis, eos, quam maxime poſſit, attrahere; ſimulque ipſe ſic eos continet. Quod ſi robuſtius corpus ejus eſt, qui curatur, duobus ſedilibus junctis, duo valentes inſidunt: quorum & ſedilia & interiora crura inter ſe deligantur, ne diduci poſſint. Tum is ſuper duorum genua eodem modo collocatur, atque alter, prout conſedit, ſiniſtrum crus ejus, alter dextrum, ſimulque ipſe poplites ſuos attrahit. Sive autem unus, ſive duo continent, ſuper humeros ejus ſuis pectoribus incumbunt. Ex quibus evenit, ut inter ilia ſinus ſuper pubem ſine ullis rugis ſit extentus, & in anguſtum compulſa veſica, facilius calculus capi poſſit. Præter hæc, etiamnum a lateribus duo valentes objiciuntur, qui circumſtantes, labare vel unum vel duos, qui puerum continent, non ſinunt.

Medicus deinde, diligenter unguibus circumciſis, ſiniſtræ manus duos digitos, indicem & medium, leniter prius unctos oleo, ſimul in anum ejus demittit; dextræque digitos ſuper imum abdomen leniter imponit; ne, ſi utrinque digiti circa calculum vehementer concurrerint, veſicam lædat. Neque vero feſtinanter in hac re, ut in pleriſque, agendum eſt; ſed ita, ut

quam

quam maxime id tuto fiat. Nam læſa veſica nervorum diſtentiones cum periculo mortis excitat. Ac primum circa cervicem quæritur calculus: ubi repertus, minore negocio expellitur. Et ideo dixi, ne curandum quidem, niſi cum hoc indiciis ſuis cognitum eſt. Si vero aut ibi non fuit, aut receſſit retro, digiti ad ultimam veſicam dantur; paulatimque dextra quoque manus ejus ultra translata ſubſequitur.

Atque, ubi repertus eſt calculus (qui neceſſe eſt in manus incidat) eo curioſius deducitur, quo minor læviorque eſt; ne effugiat, id eſt, ne ſæpius agitanda veſica ſit. Ergo ultra calculum dextra ſemper manus ei ſe opponit; ſiniſtra eum compellit deorſum digitis, donec ad cervicem pervenitur. In quam, ſi oblongus eſt, ſic compellendus eſt, ut ne pronus exeat: ſi planus, ſic, ut tranſverſus ſit: ſi quadratus, ut duobus angulis ſedeat: ſi altera parte plenior, ſic, ut prius ea, qua tenuior ſit, evadat. In rotundo nihil intereſſe, ex ipſa figura patet; niſi, ſi lævior altera parte eſt, ut ea antecedat.

Cum jam eo venit, ut ſuper veſicæ cervicem ſit, juxta anum incidi cutis plaga lunata uſque ad cervicem veſicæ debet, cornibus ad coxas ſpectantibus paululum: deinde ea parte, qua ſtrictior ima plaga eſt, etiamnum ſub cute, altera tranſverſa plaga facienda eſt, qua cervix aperiatur; donec urinæ iter pateat ſic, ut plaga paulo major, quam calculus ſit. Nam, qui *c* metu fiſtu-

c Alii meatum

fiſtulæ (quam illo loco *d* ἀφορυάδα Græci vocant) parum patefaciunt, cum majore periculo eodem revolvuntur; quia calculus iter, cum vi promitur, facit, niſi accipit, idque etiam pernicioſius eſt, ſi figura quoque calculi, vel aſpritudo aliquid eo contulit. Ex quo & ſanguinis profuſio, & diſtentio nervorum fieri poteſt; quæ ſi quis evaſit, multo tamen patentiorem fiſtulam habiturus eſt rupta cervice, quam habuiſſet, inciſa.

V. ſupra xxxvii, 16.

Cum via patefacta eſt, in conſpectum calculus venit: in cujus corpore multum diſcrimen eſt. Ideo, ſi exiguus eſt, digitis ab altera parte propelli, ab altera protrahi poteſt. Si major, injiciendus a ſuperiore ei parte uncus eſt, ejus rei cauſa factus. Is eſt ad extremum tenuis, in ſemicirculi ſpeciem retuſæ latitudinis; ab * interiori parte lævis, qua corpori jungitur; ab interiori aſper, qua calculum attingit. Iſque longior potius eſſe debet: nam brevior extrahendi vim non habet. Ubi injectus eſt, in utrumque latus inclinandus eſt, ut appareat calculus, & teneatur; quia, ſi apprehenſus eſt, ille ſimul inclinatur. Idque eo nomine opus eſt, ne, cum adduci uncus cœperit, calculus intus effugiat, hic in oram vulneris incidat, eamque convulneret. In qua re, quod periculum eſſet, jam ſupra propoſui.

Ubi ſatis teneri calculum patet, eodem pene momento triplex motus adhibendus eſt: in utrumque latus; deinde extra, ſic

tamen

d *Alii* χορίαδα vel ὑρίαδα edit. optimæ ὑρήθραν *anni* 1497. corhyada. * anteriori *vel* exteriori

tamen, ut leniter id fiat, paululumque primo calculus attrahatur: quo facto, attollendus uncus extremus eſt, uti intus magis maneat, faciliuſque illum producat. Quod ſi aliquando a ſuperiore parte calculus parum commode comprehenditur, a latere erit apprehendendus. Hæc eſt ſimpliciſſima curatio.

Sed varietas rerum quaſdam etiamnum animadverſiones deſiderat. Sunt enim quidam non aſperi tantummodo, ſed ſpinoſi quoque calculi, qui per ſe quidem delapſi in cervicem, ſine ullo periculo eximuntur. In veſica vero, non tuto vel hi conquiruntur, vel attrahuntur: quoniam, ubi illam convulnerarunt, ex diſtentione nervorum mortem maturant; multoque magis, ſi ſpina aliqua veſicæ inhæret, eamque, cum deduceretur, duplicavit. Colligitur autem eo, quod difficilius urina redditur, in cervice calculum eſſe; eo, quod cruenta diſtillat, illum eſſe ſpinoſum: maximeque id ſub digitis quoque experiendum eſt, neque adhibenda manus, niſi id conſiſtit. Ac tum quoque leniter intus digiti objiciendi, ne violenter promovendo convulnerent: tum incidendum. Multi hic quoque ſcalpello uſi ſunt. Meges (quoniam is infirmior eſt, poteſtque in aliqua prominentia incidere, inciſoque ſuper illam corpore, qua cavum ſubeſt, non ſecare, ſed relinquere, quod iterum incidi neceſſe ſit) ferramentum fecit rectum, in ſumma parte labroſum, in ima ſemicirculatum acu-

tumque. Id receptum inter duos digitos, indicem ac medium, ſuper pollice impoſito ſic deprimebat, ut ſimul cum carne, ſi quid ex calculo prominebat, incideret. Quo conſequebatur, ut ſemel, quantum ſatis eſſet, *V. ſupra* xxxvi, 32. aperiret. Quocunque autem modo cervix ea parte ſecta eſt, leniter extrahi, quod aſperum eſt, debet; nulla, propter feſtinationem, vi admota.

3. *Signa calculorum, vel arenoſorum, vel mollium.*

At calculus arenoſus, & ante manifeſtus 61, 16. eſt; quoniam urina, quæ redditur, arenoſa eſt: & in ipſa curatione; quoniam inter ſubjectos digitos neque æque, ſed leniter renititur, & inſuper dilabitur. Item molles calculos, & ex pluribus minutiſque, ſed inter ſe parum adſtrictis, compoſitos indicat urina, ſecum trahens quaſdam quaſi ſquamulas. Hos omneis, leniter permutatis ſubinde digitorum vicibus, ſic oportet abducere, ne veſicam lædant, neve intus aliquæ diſſipatæ reliquiæ maneant, quæ poſtmodum curationi difficultatem faciant. Quicquid autem ex his in conſpectum venit, vel digitis, vel unco eximendum eſt.

At, ſi plures calculi ſunt, ſinguli protrahi debent; ſic tamen, ut, ſi quis exiguus ſupererit, potius relinquatur. Siquidem in veſica difficulter invenitur; inventuſque celeriter effugit. Ita longa inquiſitione veſica læditur, excitatque inflammationes mortiferas; adeo ut quidam non ſecti, cum diu fruſtraque per digitos veſica eſſet agitata,

tata,

Digitized by Google

tatæ, deceſſerint. Quibus accedit etiam, quod exiguus calculus, ad plagam urina poſtea promovente, excidit.

Si quando autem is major non videtur, niſi rupta cervice, extrahi poſſe, findendus eſt: cujus repertor Ammonius, qui ob id λιθοτόμος cognominatus eſt. Id hoc modo fit: Uncus injicitur calculo ſic, ut facile eum conclusum quoque teneat, ne is retro revolvatur: tum ferramentum adhibetur craſſitudinis modicæ, prima parte tenui, ſed retuſa; quod admotum calculo, & ex altera parte ictum, findat; magna cura habita, ne aut ad ipſam veſicam ferramentum perveniat, aut calculi fractura ne quid incidat.

4. *De Calculis fœminarum.*

Hæ vero curationes in fœminis quoque ſimiles ſunt; de quibus parum, proprie tamen quædam dicenda ſunt. Siquidem in his, ubi parvulus calculus eſt, ſcalpellus ſupervacuus eſt; quia is urina in cervicem compellitur, quæ & brevior, e quam in maribus, & laxior eſt. Ergo & per ſe ſæpe excidit, &, ſi in urinæ itinere, quod eſt anguſtius, inhæret, eodem tamen unco ſine ulla noxa educitur. At in majoribus calculis neceſſaria eadem curatio eſt. Sed virgini ſubjici digiti tanquam maſculo, mulieri per naturalia ejus debent. Tum, virgini quidem ſub ima ſiniſteriore ora; mulieri vero, inter urinæ iter & os pubis, incidendum eſt ſic, ut utroque loco plaga tranſverſa ſit. neque terreri convenit, ſi plus ex muliebri corpore ſanguinis profluit.

185, 30. 474, 20. *V. ſupra* xxxvi, 19.

Hh 5. *Quæ*

e *Aëtius Tetrab. IV. Serm. IV. c.* 99.

5. *Quæ curatio calculo evulſo habenda ſit.*

Calculo evulſo, ſi valens corpus eſt, neque magnopere vexatum, ſinere oportet ſanguinem fluere, quo minor inflammatio oriatur. Atque, ingredi quoque eum paululum, non alienum eſt, ut excidat, ſi quid intus concreti ſanguinis manſit. Quod ſi per ſe non deſtitit, rurſus, ne vis omnis intereat, ſupprimi debet. Idque protinus, in imbecillioribus, ab ipſa curatione faciendum eſt. Siquidem, ut diſtentione nervorum periclitatur aliquis, dum veſica ejus agitatur; ſic alter metus excipit, remotis medicaminibus, ne tantum ſanguinis profluat, ut occidat. Quod ne incidat, deſidere is debet in acre acetum, cui aliquantum ſalis ſit adjectum. ſub quo & ſanguis fere conquieſcit, & adſtringitur veſica, ideoque minus inflammatur. Quod ſi parum proficit, agglutinanda cucurbitula eſt, & in genibus, & coxis, & ſuper pubem.

Ubi jam ſatis vel evocatus eſt ſanguis, vel prohibitus, reſupinus collocandus eſt ſic, ut caput humile ſit, coxæ paululum excitentur: ac ſuper vulnus imponendum eſt duplex aut triplex linteolum, aceto madens. Deinde, interpoſitis duabus horis, in ſolium is aquæ calidæ reſupinus demittendus eſt ſic, ut a genibus ad umbilicum aqua teneat, cætera veſtimentis circumdata ſint; manibus tautummodo pedibuſque nudatis, ut & minus digeratur, & ibi diutius maneat. Ex quo ſudor multus oriri ſolet: qui ſpongia ſubinde in facie detergendus eſt.

eſt. Finiſque ejus fomenti eſt, donec infirmando offendat. Tum multo is oleo perungendus, inducenduſque hapſus lanæ mol- 210, 6. lis, tepido oleo repletus, qui pubem, & coxas, & inguina, & plagam ipſam, contectam eodem ante ſe linteolo, protegat: iſque ſubinde oleo tepido madefaciendus eſt; ut neque frigus ad veſicam admittat, & nervos leniter molliat. Quidam cataplaſmatis calefacientibus utuntur. Ea plus pondere nocent, atque veſicam urgendo vulnus irritant, quam calore proficiunt. Ergo ne vinculum quidem ullum neceſſarium eſt.

Proximo die, ſi ſpiritus difficilius redditur, ſi urina non exit; ſi locus circa pubem mature intumuit, ſcire licet, in veſica ſanguinem concretum remanſiſſe. Igitur, demiſſis eodem modo digitis, leniter pertractanda veſica eſt, & diſcutienda, ſi qua coierunt: quo fit, ut per vulnus poſtea procedant. Non alienum etiam eſt, oriculario clyſtere acetum nitro mixtum per plagam in veſicam compellere. nam ſic quoque diſcutiuntur, ſi qua cruenta coierunt. Eaque facere etiam primo die convenit, ſi timemus, ne quid intus ſit: maximeque, ubi ambulando id elicere imbecillitas prohibuit. Cætera eadem facienda ſunt: ut demittatur in ſolium, ut eodem modo panniculus, eodem lana ſuperinjiciatur.

Sed neque ſæpe, neque tamdiu in aqua calida puer habendus, quam adoleſcens eſt; infirmus, quam valens; levi, quam

graviore inflammatione adfectus; is, cujus corpus digeritur, quam is, cujus adſtrictum eſt. Inter hæc vero, ſi ſomnus eſt, & æqualis ſpiritus, & madens lingua, & ſitis modica, & venter imus ſedet, & mediocris eſt cum febre modica dolor, ſcire licet, recte procedere curationem.

At in his inflammatio fere quinto vel ſeptimo die finitur: qua levata, ſolium ſupervacuum eſt. ſupini tantummodo vulnus aqua calida fovendum eſt, ut, ſi quid urinæ rodit, abluatur. Imponenda autem medicamenta ſunt pus moventia; &, ſi purgandum ulcus videbitur, melle liniendum. Id, ſi rodet, roſa temperabitur. Huic cu-
262, rationi aptiſſimum videtur ἐννεαφάρμακον em-
17. plaſtrum. nam & ſevum habet ad pus movendum, & mel ad ulcus repurgandum: medullam etiam, maximeque vitulinam; quæ in id, ne fiſtula relinquatur, præcipue proficit. Linamenta vero tum ſuper ulcus non ſunt neceſſaria; ſuper medicamentum, ad id continendum, recte imponuntur. At, ubi ulcus purgatum eſt, puro linamento ad cicatricem perducendum eſt.

Quibus temporibus tamen, ſi felix curatio non fuit, varia circa pericula oriuntur. Quæ præſagire protinus licet, ſi continua vigilia eſt, ſi ſpiritus difficultas, ſi lingua arida eſt, ſi ſitis vehemens, ſi venter imus tumet, ſi vulnus hiat, ſi tranſiliens urina id non rodit, ſi ſimiliter ante tertium diem quædam livida excidunt, ſi is aut nihil aut tarde reſpondet, ſi vehementes do-

lores

lores ſunt, ſi poſt diem quintum magnæ febres urgent, & faſtidium cibi permanet, ſi cubare in ventrem jucundius eſt. Nihil tamen pejus eſt diſtentione nervorum, &, ante nonum diem, vomitu bilis. Sed cum inflammationis ſit metus, ſuccurri abſtinentia, modicis & tempeſtivis cibis; inter hæc, fomentis, & quibus ſupra ſcripſimus, oportet.

CAP. XXVII.

De Cancro, qui exciſa veſica naſcitur.

PROXIMUS cancri metus eſt. Is cognoſcitur, ſi, & per vulnus, & per ipſum colem, fluit ſanies mali odoris, cumque ea quædam a concreto ſanguine non abhorrentia, tenueſque carunculæ lanulis ſimiles. præter hæc, ſi oræ vulneris aridæ ſunt, ſi dolent inguina, ſi febris non deſinit, eaque in noctem augetur, ſi inordinati horrores accedunt. Conſiderandum autem eſt, in quam partem cancer is tendat. Si ad colem, indureſcit is locus, & rubet, & tactu dolorem excitat, teſticulique intumeſcunt: ſi in ipſam veſicam, * ani dolor ſequitur, coxæ tumeſcunt, non facile crura extendi poſſunt: at, ſi in alterutrum latus, oculis id expoſitum eſt, pareſque utrinque eaſdem notas, ſed minores, habet.

Primum autem ad rem pertinet corpus recte jacere, ut ſuperior pars ſemper ea ſit, in quam vitium fertur. Ita, ſi ad colem it,

* *Tulpius Obſervat. Lib. IV. Cap.* 38.

ſupinus is collocari debet: ſi ad veſicam; in ventrem: ſi in latus, in id, quod integrius eſt. Deinde, ubi ventum fuerit ad curationem, homo in aquam demittetur, in qua marrubium decoctum ſit, aut cupreſſus, aut myrtus; idemque humor clyſtere intus adigetur: tum ſuperponetur lenticula cum malicorio mixta; quæ utraque ex vino decocta ſint; vel rubus, aut oleæ folia, eodem modo decocta; aliave medicamenta, quæ ad cohibendos purgandoſque cancros propoſuimus. ex quibus, ſi qua erunt arida, per ſcriptorium calamum inſpirabuntur.

Ubi ſtare cœperit cancer, mulſo ulcus eluetur. vitabiturque eo tempore ceratum; quod, ad recipiendum id malum, corpus emollit. potius plumbum elotum cum vino inungetur: ſuper quæ idem linteolo illitum imponetur. Sub quibus perveniri ad ſanitatem poteſt: cum eo tamen, quod non ignoremus, orto cancro ſæpe affici ſtomachum, cui cum veſica quoddam conſortium eſt: exque eo fieri, ut neque retineatur cibus, neque, ſi quis retentus eſt, concoquatur, neque corpus alatur: ideoque ne vulnus quidem aut purgari, aut ali poſſit. quæ neceſſario mortem maturant.

Sed ut his ſuccurri nullo modo poteſt; ſic a primo tamen die tenenda ratio curationis eſt. In qua quædam obſervatio, ad cibum quoque potionemque pertinens, neceſſaria eſt. Nam cibus inter principia, non niſi humidus dari debet: ubi ulcus

purgatum eſt, ex media materia. olera & ſalſamenra ſemper aliena ſunt. Potione opus eſt, non immodica. Nam, ſi parum bibitur, accenditur vulnus, & vigilia urget, & vis corporis minuitur: ſi plus æquo aſſumitur, ſubinde veſica impletur, eoque irritatur. Non niſi aquam autem bibendam eſſe, manifeſtius eſt, quam ut ſubinde dicendum ſit.

Solet vero ſub ejuſmodi victu evenire, ut alvus non reddatur. Hæc aqua ducenda eſt, in qua vel fœnum Græcum, vel malva decocta ſit. Idem humor roſa mixtus in ipſum vulnus oriculario clyſtere agendus, ubi id rodit urina, neque purgari patitur. Fere vero primo per vulnus exit hæc: deinde, eo ſaneſcente, dividitur, & pars per colem deſcendere incipit, donec ex toto plaga claudatur. Quod interdum tertio menſe, interdum non ante ſextum, nonnunquam exacto quoque anno fit.

Neque deſperari debet ſolida glutinatio vulneris, niſi ubi aut vehementer rupta cervix eſt, aut ex cancro multæ magnæque carunculæ, ſimulque nervoſa aliqua exciderunt. Sed, ut vel nulla ibi fiſtula, vel exigua admodum relinquatur, ſumma cura providendum eſt. Ergo, cum jam ad cicatricem vulnus tendit, extentis jacere feminibus & cruribus oportet; niſi tamen molles arenoſive calculi fuerunt: ſub his enim tardius veſica purgatur. Ideoque diutius plagam patere neceſſarium eſt: & tum

demum, ubi jam nihil tale extra fertur, ad cicatricem perduci.

Quod ſi, antequam veſica purgata eſt, oræ ſe glutinarunt, dolorque & inflammatio redierunt, vulnus digitis vel averſo ſpecillo diducendum eſt; ut torquentibus exitus detur. Hiſque effuſis, cum diutius pura urina deſcendit, tum demum, quæ cicatricem inducant, imponenda ſunt, extendendique, ut ſupra docui, pedes, quam maxime juncti.

Quod ſi fiſtulæ metus ex his cauſis, quas propoſui, ſubeſſe videbitur, quo facilius claudatur ea, vel certe coanguſtetur, in anum quoque danda plumbea fiſtula eſt; extentiſque cruribus femina talique inter ſe deliganda ſunt, donec, qualis futura eſt, cicatrix ſit.

CAP. XXVIII.

Si Naturalia fœminarum non admittunt concubitum, quomodo curari conveniat. a

Et hoc quidem commune eſſe maribus & fœminis poteſt. Proprie vero quædam ad fœminas pertinent: ut in primis, quod earum naturalia nonnunquam, inter ſe glutinatis oris, concubitum non admittunt. Idque interdum evenit protinus in utero matris: interdum *b* exulceratione in his partibus facta, & per malam curationem his oris ſaneſcendo junctis. Si ex utero eſt, membrana ori vulvæ oppoſita eſt: ſi ex ulcere, caro id replevit.

Opor-

a *Æginet VI.72. Aëtius Tetrab.IV.Serm.IV. c.96. Hippoc. de Steril. XIII. 1. Idem de Natur. Mulieb.VI. Joan. Wierus Obſerv. L.1. p.935.*

b *Hipp.I. de Morb.Mul. T.LXVIII.*

Oportet autem membranam duabus lineis, inter ſe tranſverſis, incidere ad ſimilitudinem literæ c X, magna cura habita, ne urinæ iter violetur: deinde undique eam membranam excidere. At, ſi caro increvit, neceſſarium eſt recta linea patefacere: tum ab ora vel vulſella vel hamo apprehenſam, tanquam habenulam, excidere: & intus implicitum in longitudinem linamentum (λημνίσκον Græci vocant) in aceto tinctum demittere, ſupraque ſuccidam lanam aceto madentem deligare: tertio die ſolvere, & vulnus, ſicut alia vulnera, curare. Cumque jam ad ſanitatem tendet, plumbeam fiſtulam medicamento cicatricem inducente illinere, eamque intus dare: ſupraque idem medicamentum injicere, donec ad cicatricem plaga perveniat.

CAP. XXIX.

Qua ratione partus emortuus ex utero excutiatur. a

UBI concepit autem aliqua, ſi jam prope maturus partus intus emortuus eſt, neque excidere per ſe poteſt, adhibenda curatio eſt. Quæ numerari inter difficillimas poteſt. nam & ſummam prudentiam moderationemque deſiderat, & maximum periculum affert. Sed ante omnia vulvæ natura mirabilis, cum in multis aliis, tum in hac re quoque facile cognoſcitur.

Oportet autem ante omnia b reſupinam mulierem tranſverſo lecto ſic collocare, ut femi-

c *Chiaſmus vocatur ab Æginet. VI. 51. 65. & ab aliis. H. F. ab Aquapend. Oper. Chirurg. P. I. c.* 83. a *Æginet. VI.* 74. *Aëtius Tetrab. IV. Serm. IV. c.* 23. b *Hippocr. I. de Morb. Mul. T. XCIV.* 4.

ſeminibus ejus ipſius ilia comprimantur: quo fit, ut & imus venter in conſpectu medici ſit, & infans ad os vulvæ compellatur; quæ, emortuo partu, id comprimit: ex intervallo vero paululum dehiſcit. Hac occaſione uſus medicus, unctæ manus indicem digitum primum debet inſerere, atque ibi continere, donec iterum os adaperiatur, rurſuſque alterum digitum demittere debebit, & per eaſdem occaſiones alios, donec tota eſſe intus manus poſſit. Ad cujus rei facilitatem multum confert & magnitudo vulvæ, & vis nervorum ejus, & corporis totius habitus, & mentis etiam robur: cum præſertim intus nonnunquam etiam duæ manus dari debeant.

Pertinet etiam ad rem, quam calidiſſimum eſſe imum ventrem, & extrema corporis; nequedum inflammationem *c* accepiſſe, ſed recenti re protinus adhiberi medicinam. Nam, ſi corpus jam intumuit, neque demitti manus, neque educi infans, niſi ægerrime poteſt; ſequiturque ſæpe cum vomitu, & cum tremore, mortifera nervorum diſtentio. Verum intus emortuo corpori manus injecta protinus habitum ejus ſentit: nam aut in caput, aut in pedes converſum eſt, aut in tranſverſum jacet: fere tamen ſic, ut vel manus ejus, vel pes in propinquo ſit.

Medici vero propoſitum eſt, ut infantem manu dirigat vel in *d* caput *e*, vel etiam in pedes, ſi forte aliter compoſitus eſt. Ac, ſi nihil aliud eſt, manus vel pes apprehenſus, corpus

c *Alii* cepiſſe, d *Alii* manus, e *Hippocr. I. de Morb. Mul. XCV.* 2.

corpus rectius reddit. nam manus in caput, pes in pedes eum convertet. Tum, ſi caput proximum eſt, demitti debet uncus, undique lævis, acuminis brevis, qui vel oculo, vel auri, vel ori, interdum etiam fronti recte injicitur: deinde attractus infantem educit. Neque tamen quolibet is tempore extrahi debet. nam, ſi compreſſo vulvæ ore id tentatum eſt, non emittente eo, infans abrumpitur, & unci acumen in ipſum os vulvæ delabitur; ſequiturque nervorum diſtentio, & ingens periculum mortis. Igitur, compreſſa vulva, conquieſcere; hiante, leniter trahere oportet; & per has occaſiones paulatim eum educere. Trahere autem dextra manus uncum; ſiniſtra, intus poſita, infantem ipſum, ſimulque dirigere eum debet.

Solet etiam evenire, ut is infans [f] humore diſtendatur; exque eo profluat fœdi odoris ſanies. Quod ſi tale eſt, indice digito corpus illud forandum eſt, ut, effuſo humore, extenuetur: tum id leniter per ipſas manus recipiendum eſt. nam uncus injectus putri corpuſculo facile elabitur. in quo quid periculi ſit, ſupra poſitum.

Sed in pedes quoque converſus infans non difficulter extrahitur. namque his apprehenſis per ipſas manus commode educitur.

Si vero tranſverſus eſt, neque dirigi potuit, uncus alæ injiciendus, paulatimque attrahendus eſt. Sub quo fere cervix replicatur, retroque caput ad reliquum corpus ſpectat.

f *Aëtius Tetrab. IV. Serm. IV. c.* 23.

ſpectat. Remedio eſt, cervix præciſa; ut ſeparatim utraque pars auferatur. Id unco fit, qui, priori ſimilis, in interiore tantum parte per totam aciem exacuitur. Tum id agendum eſt, ut ante caput, deinde reliqua pars auferatur: quia fere, majore parte extracta, caput in vacuam vulvam prolabitur, extrahique ſine ſummo periculo non poteſt.

Si tamen id incidit, ſuper ventrem mulieres duplici panniculo injecto, valens homo, non imperitus, a ſiniſtro latere ejus debet aſſiſtere, & ſuper imum ventrem ejus duas manus imponere, alteraque alteram premere. quo fit, ut illud caput ad os vulvæ compellatur; idque tum eadem ratione, quæ ſupra poſita eſt, unco extrahi poſſit.

At, ſi pes alter juxta repertus eſt, alter retro cum corpore eſt, quicquid prolapſum eſt, g paulatim abſcindendum eſt. Et, ſi clunes os vulvæ urgere cœperunt, iterum retro repellendæ ſunt, conquiſituſque pes ejus adducendus. Aliæque etiamnum difficultates faciunt, ut, qui ſolidus non exit, conciſus eximi debeat.

Quoties autem infans protractus eſt, tradendus miniſtro eſt. Is eum ſupinis manibus ſuſtinere, medicus deinde ſiniſtra manu leniter trahere umbilicum debet ita, ne abrumpat, dextraque eum ſequi uſque ad eas, quas Secundas vocant, quod velamentum infantis intus fuit: hiſque ultimis apprehenſis, venulas membranulaſque omnes eadem ratione manu diducere a vulva, totumque illud extrahere, &, ſi quid intus

g *Hippocrat. I. de Morb. Mul. XCVI.*

intus præterea concreti ſanguinis remanet. Tum compreſſis in unum feminibus, illa in conclavi collocanda eſt, modicum calorem, ſine ullo perflatu, habente. Super imum ventrem ejus imponenda lana ſuccida, in aceto & roſa tincta. Reliqua curatio talis eſſe debet, qualis in inflammationibus, & in his vulneribus, quæ in nervoſis locis ſunt, adhibetur.

CAP. XXX.

De Ani vitiis.

414.

ANI quoque vitia, ubi medicamentis non vincuntur, manus auxilium deſiderant. Ergo, ſi qua fiſſa in eo vetuſta- 399,
te induruerunt, jamque callum habent, 23.
commodiſſimum eſt, ducere alvum; tum ſpongiam calidam admovere, ut relaxentur illa, & foras prodeant: ubi in conſpectu ſunt, ſcalpello ſingula excidere, & ulcera *a* renovare; deinde imponere linamentum molle, & ſuper linteolum illitum melle; locumque eum molli lana implere, & ita vincire: altero die, deincepſque cæteris, lenibus medicamentis uti; quæ ad recentia eadem vitia neceſſaria eſſe, alias propoſui: utique per primos dies ſorbitionibus eum ſuſtinere; paulatim deinde cibis adjicere aliquid, generis tamen ejus, quod eodem loco præceptum eſt. Si quando autem ex inflammatione pus in his oritur, ubi primum id apparuit, incidendum eſt; ne anus ipſe ſuppuret. Neque tamen ante properandum eſt. nam, ſi crudum inciſum eſt, in-

a *Alii* removere;

inflammationi multum accedit, & puris aliquanto amplius concitatur. His quoque vulneribus, lenibus cibis, iisdemque medicamentis opus eſt.

2. *De Condylomatis*. b

400, At tubercula, quæ κονδυλώματα appel-
14. lantur, ubi induruerunt, hac ratione cu-
403, rantur. Alvus ante omnia ducitur. Tum
11. vulſella tuberculum apprehenſum, juxta radices exciditur. Quod ubi factum eſt, eadem ſequuntur, quæ ſupra poſt curationem adhibenda eſſe propoſui: tantummodo, ſi quid increſcit, ſquama æris coercendum eſt.

3. *De Hæmorrhoidibus*. c

401, Ora etiam venarum, fundentia ſanguinem,
22. ſic tolluntur. Ubi ſanguini, qui effluit, ſanies adjicitur, alvus acribus ducitur; quo magis ora promoveantur. eoque fit, ut *d* omnia vaſa, quaſi capitula conſpicua ſint. Tum, ſi capitulum exiguum eſt, baſimque tenuem habet, adſtringendum lino paulum ſupra eſt, quam ubi cum ano committitur, imponendaque ſpongia ex aqua calida eſt, donec id liveat: deinde aut ungue, aut ſcalpello, ſupra nodum id exulcerandum eſt. Quod niſi factum eſt, magni dolores ſubſequuntur: interdum etiam urinæ difficultas. Si id majus eſt, & baſis latior, hamulo uno aut altero excipiendum eſt, paululumque ſupra baſim incidendum: neque relinquendum quicquam ex eo capitulo, neque quicquam ex ano demendum eſt. quod conſequitur is, qui neque nimium, neque parum hamos ducit.

b *Æginet.VI.*80. c *Æginet.VI.*79. d *Alii, Rouſſeus* omnes vena,

ducit. Qua inciſum eſt, acus debet immitti, infraque eam lino id capitulum alligari. Si duo triave ſunt, intimum quodque primum curandum eſt: ſi plura, non omnia ſimul; ne tempore eodem undique teneræ cicatrices ſint. Si ſanguis profluit, excipiendus eſt ſpongia: deinde linamentum imponendum, ungenda femina, & inguina, & quicquid juxta ulcus eſt, ceratumque ſuperdandum, & farina hordeacea calida implendus is locus, & ſic deligandus eſt. Poſtero die is deſidere in aqua calida debet, eodemque cataplaſmate foveri. Ac bis die, & ante curationem, & poſt eam, coxendices ac femina liquido cerato perungenda ſunt; tepidoque is loco continendus. Interpoſitis quinque aut ſex diebus, oriculario ſpecillo linamenta educenda, &, ſi capitula ſimul non exciderunt, digito promovenda: tum lenibus medicamentis, iiſdemque, quæ alibi poſui, ulcera ad ſanitatem perducenda. Finito vitio, quemadmodum agendum eſſet, jam alias ſuperius expoſui.

CAP. XXXI.

De Varicibus, a

AB his ad crura proximus tranſitus eſt. In quibus orti varices non difficili ratione tolluntur. Huc autem & earum venularum, quæ in capite nocent; & eorum varicum, qui in ventre ſunt, curationem diſtuli: quoniam ubique eadem eſt. Igitur vena omnis, quæ noxia eſt, aut aduſta tabeſcit, aut manu exciditur. Si

a *Æginet. VI.82.*

Si recta; ſi, quamvis tranſverſa, tamen ſimplex; ſi modica eſt, melius aduritur. Si curva eſt, & velut in orbes quoſdam implicatur, pluresve inter ſe involvuntur, utilius excidere eſt.

Adurendi ratio hæc eſt. Cutis ſuperinciditur: tum, patefacta vena, tenui & retuſo ferramento candente modice premitur; vitaturque, ne plagæ ipſius oræ adurantur: quas reducere hamulis facile eſt. Id interpoſitis fere quaternis digitis per totum varicem fit: & tum ſuperponitur medicamentum, quo aduſta ſanantur.

At exciditur hoc modo. Cute eadem ratione ſuper venam inciſa, hamulo oræ excipiuntur; ſcalpelloque undique a corpore vena diducitur; caveturque, ne inter hæc ipſa lædatur; eique retuſus hamulus ſubjicitur; interpoſitoque eodem fere ſpacio, quod ſupra poſitum eſt, in eadem vena idem fit: quæ, quo tendat, facile hamulo extento cognoſcitur.

Ubi jam idem, quacunque varices ſunt, factum eſt, uno loco adducta per hamulum vena præciditur: deinde, qua proximus hamus eſt, attrahitur & evellitur; ibique rurſus abſcinditur. Ac ſic undique varicibus crure liberato, tum plagarum oræ committuntur, & ſuper emplaſtrum glutinans injicitur.

CAP.

CAP. XXXII.

De Digitis cohærentibus, & curvatis.

AT, ſi digiti vel in utero protinus, vel propter communem exulcerationem poſtea cohæſerunt, ſcalpello diducuntur: dein ſeparatim uterque non pingui emplaſtro circumdatur: atque ita per ſe uterque ſaneſcit.

Si vero fuit ulcus in digito, poſteaque male inducta cicatrix curvum eum reddidit; primum malagma tentandum eſt: dein, ſi id nihil prodeſt (quod & in veteri cicatrice, &, ubi nervi læſi ſunt, evenire conſuevit) videre oportet, nervine id vitium, an cutis ſit. Si nervi eſt, attingi non debet; neque enim ſanabile eſt. Si cutis, tota cicatrix excidenda eſt, quæ fere calloſa efficit, ut extendi digitus non poſſit. Tum rectus ſic ad novam cicatricem perducendus eſt.

CAP. XXXIII.

De Gangræna.

GANGRÆNAM inter ungues alaſque, aut inguina naſci; &, ſiquando medicamenta vincuntur, membrum præcidi oportere, alio loco mihi dictum eſt. 304, 23.
Sed id quoque cum periculo ſummo fit: nam ſæpe in ipſo opere, vel profuſione ſanguinis vel animæ defectione moriuntur. Verum hic quoque nihil intereſt, an ſatis tutum præſidium ſit, quod unicum eſt.

Digitized by Google

Igitur inter ſanam vitiatamque partem incidenda ſcalpello caro uſque ad os eſt ſic, ut neque contra ipſum articulum id fiat, & potius ex ſana parte aliquid excidatur, quam ex ægra relinquatur. Ubi ad os ventum eſt, reducenda ab eo ſana caro, & circa os ſubſecanda eſt, ut ea quoque parte aliquid oſſis nudetur: dein id ſerrula præcidendum eſt, quam proxime ſanæ carni etiam inhærenti: ac tum frons oſſis, quam ſerrulla exaſperavit, lævanda eſt, ſupraque inducenda cutis. quæ ſub ejuſmodi curatione laxa eſſe debet, ut quam maxime undique os contegat. Quo cutis inducta non fuerit, id linamentis erit contegendum, & ſuper id ſpongia ex aceto deliganda. Cætera poſtea ſic facienda, ut in vulneribus, in quibus pus non moveri debet, præceptum eſt.

LIBER OCTAVUS.

CAP. I.

De poſitu & figura Oſſium totius humani corporis.

SUPEREST ea pars, quæ ad oſſa pertinet. Quæ quo facilius accipi poſſit, prius poſitus figuraſque eorum indicabo. Igitur calvaria incipit ex interiore parte concava, extrinſecus gibba, utrinque lævis, &, qua cerebri * membranam contegit, &, qua cute, capillum gignente, contegi-

tegi-

* *Græci* μήνιγγας, *Macrob. Saturn. Lib.* 7. Omentum *vocant*.

tegitur. Eaque ſimplex, ab occipitio & temporibus; duplex, uſque in verticem a fronte, eſt. Oſſaque ejus, ab exterioribus, dura; ab interioribus, quibus inter ſe connectuntur, molliora ſunt. Interque ea venæ diſcurrunt, quas his alimẽtum ſubminiſtrare, credibile eſt.

Raro autem calvaria ſolida, ſine * ſuturis eſt: locis tamen æſtuoſis facilius invenitur. & id caput firmiſſimum, atque a dolore tutiſſimum eſt: ex cæteris, quo ſuturæ pauciores ſunt, eo capitis valetudo commodior eſt. neque † enim certus earum numerus eſt, ſicut nec locus quidem. Fere tamen duæ, ſuper aures, tempora a ſuperiore capitis parte diſcernunt: tertia, ad latera per verticem tendens, occipitium a ſummo capite diducit: quarta, ab eodem vertice per medium caput ad frontem procedit; eaque modo ſub imo capillo deſinit, modo frontem ipſam ſecans inter ſupercilia finitur. Ex his cæteræ quidem ſuturæ in unguem committuntur: hæ vero, quæ ſuper aures tranſverſæ ſunt, totis oris paulatim extenuantur; atque ita inferiora oſſa ſuperioribus leniter ‡ inſidunt. Craſſiſſimum vero in capite os poſt aurem eſt; qua capillus, ut veriſimile eſt, ob idipſum non gignitur. Super hos quoque muſculos, qui tempora § contegunt, os medium, in exteriorem partem inclinatum, poſitum eſt. At facies ſuturam habet maximam. quæ a tempore incipiens, per medios oculos, nareſque tranſverſa pervenit ad alterum tem-

* *Nonnumquam tamen obſervatur, uti variis exemplis probat Vertunianus ad Hippocr. de Vulneribus Capitis, pag.* 45. † etiam *leg. PauW, pag.* 6. ‡ aſſiduent *leg. PauW, pag.* 12. § connectunt, *PauW, pag.* 12.

pus. A qua breves duæ ſub interioribus angulis deorſum ſpectant. Et malæ quoque in ſumma parte ſingulas tranſverſas ſuturas habent. A mediiſque naribus, aut ſuperiorum dentium gingivis, per medium palatum una procedit; aliaque tranſverſa idem palatum ſecat. Et ſuturæ quidem in plurimis hæ ſunt.

Foramina autem, intra caput, maxima oculorum ſunt; deinde narium; tum quæ in auribus habemus. Ex his, quæ oculorum ſunt, recta ſimpliciaque ad cerebrum tendunt. Narium duo foramina oſſe medio diſcernuntur. ſiquidem hæc primum a ſuperciliis, anguliſque oculorum, oſſe inchoantur ad tertiam fere partem: deinde in cartilaginem verſa, quo propius ori deſcendunt, eo magis caruncula quoque molliuntur. Sed ea foramina, quæ a ſummis ad intimas nares ſimplicia ſunt, ibi rurſus in bina itinera dividuntur: aliaque ex his, ad fauces pervia, ſpiritum & reddunt & accipiunt; alia ad cerebrum tendunt. In ultima parte in multa & tenuia foramina diſſipantur, per quæ ſenſus odoris nobis datur. In aure quoque primo rectum & ſimplex iter procedendo flexuoſum fit. Quod juxta cerebrum in multa & tenuia foramina diducitur, per quæ facultas audiendi eſt. Juxta ea duo parvuli quaſi ſinus ſunt; ſuperque eos finitur os, quod tranſverſum a genis tendens, ab inferioribus oſſibus ſuſtinetur. Jugale appellari poteſt ab eadem ſimilitudine, a qua id

Græci

Græci ζιγῶδες appellant. Maxilla vero eſt molle os, eaque una eſt. Cujus eadem & media, & etiam ima pars, mentum eſt: a quo utrinque procedit ad tempora; ſolaque ea movetur. Nam malæ cum toto oſſe, quod ſuperiores dentes excipit, immobiles ſunt. Verum ipſius maxillæ partes extremæ quaſi bicornes ſunt. Alter proceſſus, intra latior, vertice ipſo tenuatur, longiuſque procedens ſub oſſe jugali ſubit, & ſuper id temporum muſculis illigatur. Alter brevior & rotundior, & in eo ſinu, qui juxta foramina auris eſt, cardinis modo fit; ibique huc & illuc ſe inclinans maxillæ * facultatem motus præſtat. *V. ſupra* xxxvii, 35.

Duriores oſſe dentes ſunt: quorum pars maxillæ, pars ſuperiori oſſi malarum hæret. Ex his quaterni primi, quia ſecant, τομικοὶ a Græcis nominantur. Hi deinde quatuor caninis dentibus ex omni parte cinguntur. Ultra quos utrinque fere 1 maxillares 2 quini ſunt, præterquam in iis, in quibus 3 genuini, qui ſero gigni ſolent, 4 non increverunt. Ex his primores ſingulis radicibus; maxillares utique binis; quidam etiam ternis, quaterniſve nituntur. Fereque longior radix breviorem dentem edit; rectique dentis recta etiam radix, curvi flexa eſt. Ex ea radice in pueris novus dens ſubit, qui multo ſæpius priorem expellit: interdum tamen ſupra infrave eum ſe oſtendit.

Caput autem ſpina excipit. Ea conſtat ex vertebris quatuor & viginti. Septem in

 cer-

* Facilitatem *alii*, *ſed male*, *PauW*, *pag.* 23.
1 *militares i. e. molares vocat Soranus Epheſius*, *Iſag.* C. 17. 2 quaterni 3 ultimi, 4 jam, *PauW*, *pag.* 26.

cervice ſunt, duodecim ad coſtas, reliquæ quinque ſunt proximæ coſtis. Hæ teretes breveſque, ab utroque latere, proceſſus duos [1] exigunt: mediæ perforatæ, qua ſpinæ medulla cerebro commiſſa deſcendit: [2] latera quoque inter duos proceſſus tenuibus cavis pervia, per quæ a membrana cerebri ſimiles membranulæ deducuntur. Omneſque vertebræ (exceptis tribus ſummis) a ſuperiore parte in ipſis proceſſibus parum deſidentes ſinus habent: ab inferiore alios deorſum verſus proceſſus exigunt. Summa igitur protinus caput ſuſtinet, per duos ſinus receptis exiguis ejus proceſſibus. Quo fit, ut caput deorſum [3] parvis tuberibus exaſperetur. Secunda [4] ſuperioris parti [5] inferiori inſeritur. Quod ad circuitum pertinet, pars ſumma anguſtiore orbe finitur. itaque ſuperior ſecundæ circumdata in latera quoque caput moveri ſinit. Tertia eodem modo ſecundam excipit. Ex quo facilis cervici mobilitas eſt. Ac, ne ſuſtinere quidem caput poſſet, niſi utrinque recti valenteſque nervi collum continerent, quos καρότας Græci appellant. ſiquidem horum inter omnes flexus alter ſemper intentus ultra prolabi ſuperiora non patitur. Jamque vertebra tertia tubercula, quæ inferiori inſerantur, excipit. Cæteræ proceſſibus deorſum ſpectantibus in inferiores inſinuantur, ac per ſinus, quos utrinque habent, ſuperiores accipiunt, multiſque nervis & multa cartilagine continentur. Ac ſic, uno flexu modico in pronum dato, cæteris

1 exſerunt: *legit PauW*, *p.* 32. 2 ea *leg. PauW*, *p.* 32. *i. e. ſpinæ medulla*. 3 verſus, *PauW*, *p.* 64. 4 ſuperiori 5 inferioris, *PauW*, *p.* 64.

teris negociis homo & rectus inſiſtit, & alioqui ad neceſſaria opera curvatur.

Infra cervicem vero ſumma coſta contra humeros ſita eſt. Inde ſeptem inferiores uſque ad imum pectus perveniunt: hæque, primis partibus rotundæ & leniter quaſi capitulatæ, vertebrarum tranſverſis proceſſibus, ibi quoque paululum ſinuatis, inhærent: inde lateſcunt, & in exteriorem partem recurvatæ paulatim in cartilaginem degenerant; eaque parte rurſus in interiora leniter flexæ committuntur cum oſſe pectoris. Quod valens ac durum a faucibus incipit, ab utroque latere lunatum, & a præcordiis, jam ipſum quoque cartilagine mollitum, terminatur. Sub coſtis vero ſuperioribus quinque (quas νόθας Græci nominant) breves tenuioreſque, atque ipſæ quoque paulatim in cartilaginem verſæ, extremis abdominis partibus inhæreſcunt; imaque ex his, majore jam parte nihil, niſi cartilago eſt.

Rurſus, a cervice duo lata oſſa utrinque ad ſcapulas tendunt: noſtri ſcutula operta; ὠμοπλάτας Græci nominant. Ea in ſummis verticibus ſinuata, ab his triangula, paulatimque lateſcentia ad ſpinam tendunt; &, quo latiora quaque parte ſunt, hoc hebetiora. Atque ipſa quoque, in imo cartilaginoſa, poſteriore parte velut innatant; quoniam, niſi in ſummo, nulli oſſi inhæreſcunt. Ibi vero validis muſculis nerviſque conſtricta ſunt.

At a ſumma coſta paulo interius, quam

ubi ea media eſt, os excreſcit, ibi quidem tenue, procedens vero, quo propius lato ſcapularum oſſi fit, eo plenius latiuſque eſt, paululum in interiora curvatum. quod protinus altera verticis parte modice intumeſcens, ſuſtinet jugulum. Id ipſum recurvum ac inter duriſſima oſſa numerandum, altero capite in eo, quod poſui, altero in exiguo ſinu pectoralis oſſis inſidit, paululumque motu brachii movetur, & cum lato oſſe ſcapularum, infra caput ejus, nervis & cartilagine connectitur.

Hinc humerus incipit, extremis utrinque capitibus tumidus, mollis, ſine medulla, cartilaginoſus: medius teres, durus, medulloſus: leniter cavus, in priorem & interiorem; gibbus, in poſteriorem & exteriorem partem. Prior autem pars eſt, quæ a pectore eſt: poſterior, quæ ab ſcapulis: interior, quæ ad latus tendit: exterior, quæ ab eo recedit. quod ad omnes articulos pertinere, in ulterioribus patebit. Superius autem humeri caput rotundius, quam cætera oſſa, de quibus adhuc dixi, verticillati ſcapularum oſſi inſeritur, ac majore parte extra id ſitum nervis deligatur. At inferius duos proceſſus habet: inter quos, quod medium eſt, magis etiam extremis partibus ſinuatur.

V. ſupra Epiſt. ad Lect. in fine.

Quæ res ſedem brachio præſtat. quod conſtat ex oſſibus duobus. Radius, quem κερκίδα Græci appellant, ſuperior breviorque, & primo tenuior, rotundo & leniter cavo capite exiguum humeri tuberculum recipit. quod ibi nervis & cartilagine continе-

tine-

tinetur. Cubitus inferior longiorque, & primo plenior, in ſummo capite duobus quaſi verticibus extantibus in ſinum humeri, quem inter duos proceſſus ejus eſſe propoſui, ſe inſerit. Primo vero duo, radii V. ſupra xxvii, 4. & brachii, oſſa juncta paulatim dirimuntur, rurſuſque ad manum coeunt, modo craſſitudinis mutato. Siquidem ibi radius plenior, cubitus admodum tenuis eſt. Dein radius, in caput cartilaginoſum conſurgens, in cervicem ejus inſinuatur. Cubitus rotundus in extremo, parte altera paululum procedit. Ac, ne ſæpius dicendum ſit, illud ignorari non oportet, plurima oſſa in cartilaginem deſinere, nullum articulum non ſic finiri. Neque enim aut moveri poſſet, niſi lævi inniteretur; aut cum carne nervisque conjungi, niſi ea media quædam materia committeret.

In manu vero prima palmæ pars ex multis minutiſque oſſibus conſtat, quorum numerus incertus eſt. Sed oblonga omnia, & triangula, ſtructura quadam inter ſe conneєtuntur, cum invicem ſuperior alterius planities ſit: eoque fit ex his unius oſſis paululum in interiora concavi ſpecies. Verum ex manu duo exigui proceſſus in ſinum radii conjiciuntur. Tum ex altera parte quinque oſſa recta, ad digitos tendentia, palmam explent. A quibus ipſi digiti oriuntur: qui ex oſſibus ternis conſtant. omniumque eadem ratio eſt. Interius os in vertice ſinuatur, recipitque exterioris exiguum tuberculum; nervique ea continent. A quibus

bus orti ungues indureſcunt. Ideoque non oſſi, ſed carni magis radicibus ſuis inhærent. At ſuperiores quidem partes ſic ordinatæ ſunt.

Ima vero ſpina in coxarum oſſe deſinit; quod tranſverſum longeque valentiſſimum, vulvam, veſicam, rectum inteſtinum tuetur. Idque ab exteriore parte gibbum; ad ſpinam, reſupinatum; a lateribus, id eſt, in ipſis coxis, ſinus rotundos habet. A quibus oritur os, quod pectinem vocant; idque, ſuper inteſtina ſub pube tranſverſum, ventrem firmat: rectius in viris, recurvatum magis in exteriora in fœminis, ne partum prohibeat.

Inde femina oriuntur. Quorum capita rotundiora etiam, quam humerorum ſunt; cum illa ex cæteris rotundiſſima ſint. Infra vero duos proceſſus a priore & a poſteriore parte habent. Dein dura, & medulloſa, & ab exteriore parte gibba, rurſus ab inferioribus quoque capitibus intumeſcunt: ſuperiora in ſinus coxæ, ſicut humeri in ea oſſa, quæ ſcapularum ſunt, conjiciuntur; tum infra introrſus leviter tendunt, quo æqualius ſuperiora membra ſuſtineant. Atque in eo inferiora quoque capita media ſinuantur, quo facilius excipi a cruribus poſſint. Quæ commiſſura oſſe parvo, molli, cartilaginoſo tegitur. patellam vocant. Hæc ſuper innatans, nec ulli oſſi inhærens, ſed carne & nervis deligata, pauloque magis ad femoris os tendens, inter omnes crurum flexus juncturam tuetur.

Ipſum autem crus eſt ex oſſibus duobus:

Etenim

Etenim per omnia femur humero, crus vero brachio ſimile eſt: adeo ut habitus quoque & decor alterius ex altero cognoſcatur. quod ab oſſibus incipiens, etiam in carne reſpondet. Verum alterum os ab exteriore parte ſuræ poſitum eſt: quod ipſum quoque ſura recte nominatur. Id brevius, ſupraque tenuius, ad ipſos talos intumeſcit. Alterum a priore parte poſitum, cui tibiæ nomen eſt, longius & in ſuperiore parte plenius, ſolum cum femoris inferiore capite committitur; ſicut cum humero cubitus. Atque ea quoque oſſa, infra ſupraque conjuncta, media, ut in brachio, dehiſcunt.

Excipitur autem crus infra oſſe ex tranſverſo talorum; idque ipſum ſuper os calcis ſitum eſt. quod quadam parte ſinuatur, quadam exceſſus habet, & procedentia ex talo recipit, ut in ſinum ejus inſeritur. Idque ſine medulla durum, magiſque in poſteriorem partem projectum, teretem ibi figuram repræſentat. Cætera oſſa pedis ad eorum, quæ in manu ſunt, ſimilitudinem inſtructa ſunt. Plantæ palmis, digiti digitis, ungues unguibus reſpondent.

CAP. II.

Oſſa vitiata & corrupta quibus ſignis cognoſcantur, & qua ratione curentur.

OMNE autem os, ubi injuria acceſſit, aut vitiatur, aut finditur, aut frangitur, aut foratur, aut colliditur, aut de loco movetur. Id, quod vitiatum eſt, pri-

Digitized by Google

primo fere pingue fit; deinde vel [a] nigrum, vel carioſum. quæ, ſupernatis gravibus ulceribus aut fiſtulis, hiſque vel longa vetuſtate, vel etiam cancro occupatis, eveniunt. Oportet autem ante omnia os nudare, ulcere exciſo; &, ſi latius eſt ejus vitium, quam ulcus fuit, carnem ſubſecare, donec undique os integrum pateſiat: tum id, quod pingue eſt, ſemel iterumve ſatis eſt admoto ferramento adurere, ut ex eo ſquama ſecedat; aut radere, donec jam aliquid cruoris oſtendatur, quæ integri oſſis nota eſt. nam neceſſe eſt aridum ſit id, quod vitiatum eſt. Idem in cartilagine quoque læſa faciendum eſt. ſiquidem ea quoque ſcalpello radenda eſt, donec integrum id ſit, quod relinquitur. Deinde, ſive os ſive cartilago raſa eſt, nitro bene trito reſpergendum eſt. Neque alia facienda ſunt, ubi caries, nigritieſve in ſummo oſſe eſt. ſiquidem id vel paulo diutius eodem ferramento adurendum, vel radendum eſt. qui radit hæc, audacter imprimere ferramentum debet, ut & agat aliquid, & maturius deſinat. Finis eſt, cum vel ad album os, vel ad ſolidum ventum eſt. Albo finiri ex nigritie vitium, ſoliditate quadam ex carie, manifeſtum eſt. Accedere etiam cruoris aliquid integro, ſupra dictum eſt. Si quando autem altius deſcenderit utrumlibet, dubium eſt.

In carie quidem expedita cognitio eſt, ſi ſpecillum tenue in foramina demittitur; quod magis minuſve intrando, vel in ſummo cariem eſſe, vel altius deſcendiſſe, teſtatur.

Colligi

a *Aph. VII.* 2.

Colligi idem poteſt etiam ex dolore, & ex febre, quæ ubi mediocria ſunt, illa alte deſcendiſſe non poteſt. Manifeſtior tamen adacta terebra fit. nam finis vitii eſt, ubi ſcobis nigra eſſe deſiit. Igitur, ſi caries alte deſcendit, per terebram urgenda crebris foraminibus eſt, quæ altitudine vitium æquent: tum in ea foramina demittenda candentia ferramenta ſunt, donec ſiccum os ex toto fiat. ſimul enim & poſt hæc ſolvetur ab inferiore oſſe, quodcumque vitiatum eſt; & is ſinus carne replebitur; & humor aut nullus poſtea feretur, aut mediocris.

Sin autem nigrities eſt, aut ſi caries ad alteram quoque partem oſſis tranſit, oportet excidi. Idem quoque in carie, ad alteram partem oſſis penetrante, fieri poteſt. Sed, quod totum vitiatum, totum eximendum eſt. Si inferior pars integra eſt, eatenus, quod corruptum eſt, excidi debet. Item ſive capitis, ſive pectoris os, ſive coſta carioſa eſt, inutilis uſtio, ſed excidendi neceſſitas eſt. Neque audiendi ſunt, qui, oſſe nudato, diem tertium expectant, ut tunc excidant. ante inflammationem enim tutius omnia tractantur. Itaque, quantum fieri poteſt, eodem momento & cutis incidenda eſt, & os detegendum, & omni vitio liberandum eſt. Longeque pernicioſiſſimum eſt, quod in oſſe pectoris eſt: quia vix, etiamſi recte ceſſit curatio, veram ſanitatem reddit.

CAP.

Digitized by Google

CAP. III.

Quomodo os excidatur; & de Modiolo, & Terebra, ferramentis ad id paratis.

EXCIDITUR vero os duobus modis. Si parvulum eſt, quod læſum eſt, * modiolo, quem χοινίκιον Græci vocant: ſi ſpatioſius, terebris. Utriuſque rationem proponam. Modiolus ferramentum concavum, teres, eſt, imis oris ſerratum: per quod medium clavus, ipſe quoque interiore orbe cinctus demittitur. Terebrarum autem duo genera ſunt: alterum ſimile ei, quo fabri utuntur: alterum capituli longioris, quod ab acuto mucrone incipit, deinde ſubito latius fit; atque iterum ab alio principio paulo minus quam æqualiter ſurſum procedit.

Si vitium in anguſto eſt, quod comprehendere modiolus poſſit, ille potius aptatur. At, ſi caries ſubeſt, medius clavus in foramen demittitur. Si nigrities, angulo ſcalpri ſinus exiguus fit, qui clavum recipiat, ut, eo inſiſtente, circumactus modiolus delabi non poſſit: deinde his habena, quaſi terebra, convertitur. Eſtque † quidam premendi modus, ut & foretur, & circumagatur: quia, ſi leviter imprimitur, parum proficit; ſi graviter, non movetur. Neque alienum eſt, inſtillare paululum roſæ, vel lactis, quo magis lubrico circumagatur. quod ipſum tamen, ſi copioſius eſt, aciem ferramenti hebetat. At, ubi jam iter modiolo impreſſum eſt, medius clavus educitur, & ille

per

* *Vide Franciſc. Vertunian. Comment. in Hippocr. Lib. de cap. vulner. p. 89. 90. H. F. ab Aquapend. Oper. Chirurg. P. I. c. 2.* † *Quid in premendi modo, PauW, p. 85.*

per ſe agitur. deinde, cum ſanitas inferioris partis ſcobe cognita eſt, modiolus removetur.

* At, ſi latius vitium eſt, quam ut illo comprehendatur, terebra res agenda eſt. Ea foramen fit in ipſo fine vitioſi oſſis atque integri: deinde alterum non ita longe, tertiumque, donec tactus is locus, qui excidendus eſt, his cavis cinctus ſit. atque ibi quoque, quatenus terebra agenda ſit, ſcobis ſignificat. Tum exciſorius ſcalper ab altero foramine ad alterum malleolo adactus id, quod inter utrumque medium eſt, excidit; ac ſi ambitus ſimilis ei fit, qui in anguſtiorem orbem modiolo imprimitur. Utro modo vero id circumductum eſt, idem exciſorius ſcalper, & in oſſe corrupto planus, ſummam quamque teſtam [a] lævet, donec integrum os relinquatur.

Vix unquam nigrities integrum, caries per totum os perrumpit, maximeque ubi vitiata calvaria eſt. Id quoque vitii ſpecillo ſignificatur. quod depreſſum in id foramen, quod infra ſolidam ſedem habet, & renitens aliquid invenit, & madens exit. Si pervium invenit, altius deſcendens inter os & membranam, nihil oppoſitum invenit, educiturque ſiccum: non quo non ſubſit aliqua vitioſa ſanies; ſed quoniam ibi, ut in latiore ſede, diffuſa ſit.

Sive autem nigrities, quam terebra detexit, ſive caries, quam ſpecillum oſtendit, os tranſit, modioli quidem uſus fere ſupervacuus eſt; quia latius pateat neceſſe eſt, quod

tam

* *Leg.* Ac ſic, *PauW*, *p.*87. [a] *Al.* lævigat, leviget, *PauW*, *p.* 87.

tam alte proceſſit. Terebra vero ea, quam ſecundo loco poſui, utendum; eaque, ne nimis incaleſcat, ſubinde in aquam frigidam demittenda eſt. Sed tum majore cura agendum eſt; cum jam aut ſimplex os dimidium perforatum eſt; aut in duplici ſuperius. illud ſpatium ipſum; hoc ſanguis ſignificat. Ergo tum lentius ducenda habena, ſuſpendendaque magis ſiniſtra manus eſt, & ſæpius attollenda, & foraminis altitudo conſideranda; ut, quandocunque os perrum-
283, pitur, * ſentiamus, neque periclitemur, ne
28. mucrone cerebri membrana lædatur: ex quo graves inflammationes, cum periculo mortis *b* oriuntur.

Factis foraminibus, eodem modo media ſepta, ſed multo circumſpectius, excidenda ſunt; ne forte angulus ſcalpri eandem membranam violet; donec fiat aditus, per quem
519, membranæ cuſtos immittatur. μηνιγγοφύλα-
16. κα Græci vocant. lamina autem ænea eſt, firma, paululum reſima, ab exteriore parte lævis. Quæ demiſſa ſic, ut exterior pars ejus cerebro propior ſit, ſubinde ei ſubjicitur, quod ſcalpro diſcutiendum eſt: ac, ſi excipit ejus angulum, ultra tranſire non patitur: eoque & audacius, & tutius, ſcalprum malleolo ſubinde medicus ferit, donec exciſum undique os, eadem lamina levetur, tollique ſine ulla noxa cerebri poſſit. Ubi totum os ejectum eſt, circumradendæ lævandæque ſunt oræ, &, ſi quid ſcobis membranæ inſedit, colligendum. Ubi, ſuperiori parte ſublata, inferior relicta eſt, non

* Periclitemur, *hoc eſt probemus*, *Vertunian.* *p.* 92. b *Aph. VI.* 18.

non oræ tantum, ſed os quoque totum lævandum eſt; ut ſine noxa poſtea cutis increſcat, quæ aſpero oſſi innaſcens protinus non ſanitatem, ſed novos dolores movet.

Patefacto cerebro, qua ratione agendum ſit, dicam, cum ad fracta oſſa pervenero. Si baſis aliqua ſervata eſt, ſuperimponenda ſunt medicamenta non pinguia, quæ recentibus vulneribus accommodantur; ſupraque imponenda lana ſuccida, oleo atque aceto madens. Ubi tempus proceſſit, ab ipſo oſſe caro increſcit, eaque factum manu ſinum complet. Si quod etiam os aduſtum eſt, a parte ſana recedit; ſubitque inter integram atque emortuam partem caruncula, quæ, quod abſceſſit, expellat. eaque fere, quia teſta tenuis & anguſta eſt, λεπὶς, id eſt ſquama, a Græcis nominatur.

Poteſt etiam evenire, ut ex ictu neque findatur os, neque perfringatur; ſed ſummum tantum collidatur, exaſpereturque. Quod ubi incidit, radi & lævari ſatis eſt. Hæc quamvis maxime fiunt in capite, tamen cæteris quoque oſſibus communia ſunt: ut, ubicunque idem incidet, eodem remedio ſit utendum. At, cum ea fracta, fiſſa, forata, colliſa ſunt, quaſdam proprias in ſingulis generibus, quaſdam communes in pluribus curationes requirunt. De quibus protinus dicam, initio ab eadem calvaria accepto.

CAP. IV.
De Calvaria fracta. a

IGITUR, ubi calvaria *b* percuſſa, protinus requirendum eſt, * num bilem is homo vomuerit; num † oculi ejus obcæcati ſint; num obmutuerit; num per nares aureſve ſanguis ei effluxerit; num conciderit; num ſine ſenſu quaſi dormiens jacuerit. Hæc enim non niſi oſſe fracto eveniunt. Atque, ubi inciderunt, ſcire licet, neceſſariam, ſed difficilem curationem eſſe. Si vero etiam torpor ‡ acceſſit; ſi mens non conſtat, ſi nervorum vel reſolutio vel diſtentio ſecuta eſt; veriſimile eſt, etiam cerebri membranam eſſe violatam: eoque in anguſto magis ſpes eſt. At, ſi nihil horum ſecutum eſt, & jam poteſt dubitari, an os fractum ſit; & protinus conſiderandum eſt, lapide, an ligno, an ferro, an alio telo percuſſum ſit, & hoc ipſo lævi an aſpero, mediocri an vaſtiore, vehementer an leviter, quia quo mitior ictus fuit, eo facilius os ei reſtitiſſe credibile eſt. Sed nihil tamen melius eſt, quam certiore id nota explorare. Ergo, qua plaga eſt, demitti ſpecillum oportet, neque nimis tenue, neque acutum; ne, cum in quoſdam naturales ſinus inciderit, opinionem fracti oſſis fruſtra faciat: neque nimis plenum; ne parvulæ rimulæ fallant. Ubi ſpecillum ad os venit, ſi nihil niſi læve & lubricum occurrit, integrum id videri poteſt: ſi quid aſperi eſt, utique qua ſuturæ non ſint, fractum os eſſe teſtatur. A ſu-

a *Æginet. VI.* 90. b *Omnes edit.* pertuſa
* *Plura quæ Recentiores adjiciunt, ſigna enumerat Vertunianus in Comment. ad Hippocr. Lib. de Cap. vulnerib.* p. 68. 69. † *Male*, *potius*, ſi oculi obtenebrarint, *ex Hippocr. Vertunian. ibid.* p. 68. ‡ *Græcis* κάρος. *Idem pag.* 71.

Digitized by Google

A futuris ſe deceptum eſſe, [c] Hippocrates memoriæ tradidit, more ſcilicet magnorum virorum, & fiduciam magnarum rerum habentium. Nam levia ingenia, quia nihil habent, nihil ſibi detrahunt. Magno ingenio, multaque nihilominus habituro, convenit etiam ſimplex veri erroris confeſſio; præcipueque in eo miniſterio, quod utilitatis cauſa poſteris traditur; ne qui decipiantur eadem ratione, qua quis ante deceptus eſt. Sed hæc quidem alioquin memoria magni profeſſoris, uti interponeremus, effecit.

Poteſt autem ſutura eo nomine fallere, quia æque aſpera eſt; ut aliquis hanc eſſe, etiamſi rima eſt, exiſtimet eo loco, quo ſubeſſe hanc veriſimile eſt. Ergo eo nomine decipi non oportet: ſed os deoperire tutiſſimum eſt. Nam neque utique certa ſedes, ut ſupra poſui, ſuturarum eſt: & poteſt idem & naturaliter commiſſum & ictu fiſſum eſſe, juxtave aliquid fiſſum habere. Quin aliquando etiam, ubi ictus fuit vehementior, quamvis ſpecillo nihil invenitur, tamen aperire commodius eſt. At, ſi ne tum quidem rima manifeſta eſt, inducendum ſuper os atramentum ſcriptorium eſt, deinde ſcalpro id deradendum. nigritiem enim continet, ſi quid fiſſum eſt.

* Solet etiam evenire, ut altera parte fuerit ictus, & os altera fiderit. Itaque, ſi graviter aliquis percuſſus eſt, ſi mala indicia ſubſecuta ſunt, neque ea parte, qua cutis diſciſſa eſt, rima reperitur; non incommo-

c *Quintil. Inſtitut. Orator. III. 6. ad quem locum plura dabimus exempla.* * *Hic quintus fracturarum cranii modus* ἀπήχημα *dictus deſcribitur, de quo vide Vertunian. in Comment. in Hippocr. de Cap. vulner. pag.* 63. *& ſeq.*

dum eſt, parte altera conſiderare, num quis locus mollior ſit, & tumeat; eumque aperire: ſiquidem ibi fiſſum os reperietur. Nec tamen magno negocio cutis ſaneſcit, etiamſi * fruſtra ſecta eſt. Os *d* fractum, niſi ſuccurſum eſt, gravibus *e* inflammationibus afficit, difficiliuſque poſtea tractatur.

Raro, ſed aliquando tamen, evenit, ut os quidem totum integrum maneat, intus vero ex ictu vena aliqua in cerebri membrana rupta aliquid ſanguinis mittat; iſque ibi concretus magnos dolores moveat, † & oculos quibuſdam obcæcet. Sed fere contra id dolor eſt, &, eo loco cute inciſa, pallidum os reperitur. ideoque id quoque os excidendum eſt. Quacumque autem de cauſa curatio hæc neceſſaria eſt, ſi nondum ſatis cutis patefacta eſt, latius aperienda eſt, donec, quicquid læſum eſt, in conſpectu ſit. In quo ipſo videndum eſt, ne quid ex ipſa membranula, quæ ſub cute calvariam cingit, ſuper os relinquatur: ſiquidem hæc ſcalpro terebriſve lacerata vehementes ſebres cum inflammationibus excitat. Itaque eam commodius eſt ex toto ab oſſe deduci. Plagam, ſi ex vulnere eſt, talem neceſſe eſt habeamus, qualem acceperimus. Si manu facienda eſt, ea fere commodiſſima eſt, quæ duabus tranſverſis lineis
489. literæ X figuram accipit; ut deinde a ſingulis procedentibus *f* angulis cutis ⟂ ſubſecetur.

Inter quæ, ſi ſanguis fertur, ſpongia ſub-

inde

* In fruſta deſecta. *Ita legendum cenſet Scaliger apud Vertunian. in Comment. in Hippocr. de Cap. Vulner. pag.* 63. d *Aph. VII.* 14. 24. e *Æginet. VI.* 90. † & oculos *&c. lege* oculoſque pus obcæcet. *Scalig. apud Vertunian. p.*64. f *Edit.* lingulis, *aliæ*, ligulis. ⟂ Subſequatur. *Scalig. apud Vertunian. p.* 90.

inde in aceto tincta cohibendus eſt, occupandusque objectis linamentis, & caput altius g excitandum. Neque id vitium ullum metum, niſi inter muſculos, qui tempora continent, adfert: ſed ibi quoque nihil tutius fit.

In omni vero fiſſo fractove oſſe, protinus antiquiores medici ad ferramenta veniebant, quibus id exciderent. Sed multo melius eſt, ante emplaſtra experiri, quæ calvariæ cauſâ componuntur. eorumque aliquod oportet ex aceto mollitum per ſe ſuper fiſſum fractumve os imponere: deinde ſuper id, aliquanto latius quam vulnus eſt, eodem medicamento illitum linteolum, & præterea ſuccidam lanam aceto tinctam: tunc vulnus deligare, & quotidie reſolvere; ſimiliterque curare uſque ad diem quintum. A ſexto die etiam vapore aquæ calidæ per ſpongiam fovere: cæteraque eadem facere. Quod ſi caruncula increſcere cœperit, & febricula aut ſoluta fuerit, aut levior, & cupiditas cibi reverterit, ſatiſque ſomni accedat, in eodem medicamento erit perſeverandum. Procedente deinde tempore emolliendum id emplaſtrum, adjecto cerato ex roſa facto; quo facilius carnem producat. nam per ſe reprimendi vim habet. Hac ratione ſæpe rimæ callo quodam implentur; eſtque ea oſſis velut cicatrix. & latius fracta oſſa, ſi qua inter ſe non cohærebunt, eodem callo glutinantur: eſtque id aliquanto melius velamentum cerebro, quam caro, quæ exciſo oſſe increſcit. Si vero ſub prima curatione febris intenditur, breveſque ſomni, & iidem per ſom-

g *Ita Seneca*, excitare ædificium. *Flor. Lib.* 1. excitare urbem.

ſomnia tumultuoſi ſunt, ulcus madet, neque * alitur, & in cervicibus glandulæ oriuntur, magni dolores ſunt, cibique ſuper hæc faſtidium increſcit; tum demum ad manum ſcalprumque veniendum eſt.

Duo vero ſub ictu calvariæ † pericula ſunt; ne vel findatur vel medium deſidat. Si fiſſum eſt, poſſunt oræ eſſe compreſſæ: vel quia altera ſuper alteram exceſſit; vel etiam, quia vehementer rurſus ſe commiſerunt. Ex quo evenit, ut humor ad membranam quidem deſcendat, exitum vero non habeat; ac ſic eam irritet, & graves inflammationes moveat.

At ubi medium os deſedit, eandem cerebri membranam urget: interdum etiam ex fractura quibuſdam velut aculeis pungentibus. His ita ſuccurrendum eſt, ut tamen quam minimum ex oſſe dematur. Ergo, ſi ora alteri inſedit, ſatis eſt id, quod eminet, plano ſcalpro excidere. Quo ſublato, ſi rima hiat aliquantum, curationi ſatis eſt. At, ſi oræ inter ſe comprimuntur, a latere ejus, interpoſito digiti ſpatio, terebra foramen faciendum eſt: ab eoque ſcalper duabus lineis ad rimam agendus, ad ſimilitudinem literæ Λ; ſic, ut vertex ejus a foramine, baſis ad rimam ſit.

Quod ſi rima longius patet, ab altero foramine rurſus ſimilis ſinus fieri debebit: & ita nihil latere ſub eo oſſe confractum poteſt, abundeque exitus datur intus *h* lædentibus. Ne ſi fractum quidem os deſedit, totum excidi neceſſe eſt: ſed, ſive totum

totum

* *i. e.* coaleſcit. *Scaligerana prima*, *pag.* 7.

† *H F. ab Aquapend. Oper. Chirurg. Part.I.C.2.*

h *Alii* latentibus.

tum perfractum eſt, & ab alio ex toto receſſit, ſive circumpoſitæ calvariæ inhæret exigua parte, ab eo, quod naturaliter ſe habet, ſcalpro dividendum eſt. Deinde in eo, quod deſedit, juxta rimam, quam fecimus, foramina facienda ſunt, ſi in anguſto noxa eſt, duo; ſi latius patet, tria; ſeptaque eorum excidenda: & tum ſcalper utrinque ad rimam agendus ſic, ut lunatum ſinum faciat, imaque pars ejus intus ad fracturam, cornua ad os integrum ſpectent. Deinde, ſi qua [i] labant, & ex facili removeri poſſunt, forcipe ad id facto colligenda ſunt, maximeque ea, quæ acuta membranam infeſtant. Si id ex facili fieri non poteſt, ſubjicienda lamina eſt, quam cuſtodem ejus 512, membranæ eſſe, propoſui: & ſuper eam, 21. quicquid ſpinoſum eſt, & intus eminet, excidendum eſt. eadem lamina, quicquid deorſum inſedit, attollendum. Hoc genus curationis efficit, ut, qua parte fracta oſſa tamen inhærent, ſolidentur: qua parte abrupta ſunt, ſine ullo tormento ſub medicamentis tempore excidant, ſpaciumque inter hæc ſatis illis magnum ad extrahendam ſaniem relinquatur, pluſque in oſſe propugnaculi cerebrum habeat, quam habiturum fuit, eo exciſo.

His factis, ea membrana acri aceto reſpergenda eſt; ut, ſive aliquid ſanguinis ex ea profluit, cohibeatur, ſive intus concretus cruor remanet, diſcutiatur: tum idem medicamentum eodem modo, qui ſupra poſitus eſt, mollitum, ipſi membranæ imponen-

i *Al.* lædunt.

ponendum eſt: cæteraque eodem modo facienda ſunt, quæ ad linteolum illitum, & lanam ſuccidam pertinent: collocanduſque is loco intepido: & curandum quotidie vulnus; bis etiam, æſtate.

Quod ſi membrana per inflammationem intumuerit, infundenda erit roſa tepida. Si uſque eo tumebit, ut ſuper oſſa quoque emineat, coercebit eam bene trita lenticula, vel folia vitis contrita, & cum recenti vel butyro, vel adipe anſerino mixta: cervixque *k* molliri debebit liquido cerato, ex irino facto. At, ſi parum pura membrana videbitur, par modus ejus emplaſtri & mellis miſcendus erit; idque ſuperinfundendum; ejuſque continendi cauſa unum aut alterum linamentum injiciendum; & ſuper linteolo, cui emplaſtrum illitum ſit, contegendum. Ubi ſatis pura membrana eſt, eadem ratione adjiciendum emplaſtro ceratum ut carnem producat.

Quod ad abſtinentiam vero, & primos ulterioreſque cibos potioneſque pertinet, eadem,
295, quæ in vulneribus præcepi, ſervanda
15. ſunt: eo magis, quo periculoſius hæc pars afficitur. Quinetiam, cum jam non ſolum ſuſtineri, ſed ali cibis quoque * oportebit, tamen erunt vitanda, quæcunque mandenda ſunt: item fumus, & quicquid excitat ſternutamentum. Spem vero certam faciunt, membrana *l* mobilis ac ſui coloris, caro increſcens rubicunda, facilis motus maxillæ atque cervicis. Mala ſigna ſunt, membrana immobilis, nigra, vel livi-

da,

k *Alii* illiniri * *Pantin. Edit.* adparebunt
l *Alii* mollis

da, vel aliter coloris corrupti, dementia, acris vomitus, nervorum vel reſolutio vel diſtentio, caro livida, maxillarum rigor, atque cervicis. Cætera, quæ ad ſomnum, cibi deſiderium, febrem, puris colorem attinent, eadem, quæ in cæteris vulneribus, vel ſalutaria, vel mortifera ſunt.

Ubi bene res cedit, incipit ab ipſa membrana; vel, ſi os eo loco duplex eſt, inde quoque caro increſcens id, quod inter oſſa vacuum eſt, replet: nonnunquam etiam ſuper calvariam excreſcit. Quod ſi incidit, inſpergenda ſquama æris eſt, ut id reprimat & cohibeat, eaque carni ſuperdanda, quæ ad cicatricem perducant. Omnibuſque ea locis commode inducitur, excepta frontis ea parte, quæ paululum ſuper id eſt, quod inter ſupercilia eſt. Ibi enim vix fieri poteſt, ut * non per omnem ætatem ſit exulceratio: quæ linteolo, medicamentum habente, contegenda erit. Illa utique, capite fracto, ſervanda ſunt, ut, donec jam valida cicatrix erit, vitentur ſol, ventus, frequens balneum, major vini modus.

CAP. V.

De Naſo fracto. a

IN naribus vero, & os, & cartilago frangi ſolet, & quidem modo adverſa, modo a latere. Si adverſa fracta ſunt, alterumve ex his, nares deſidunt, difficulter ſpiritus trahitur. Si a latere os fractum eſt, is locus cavus eſt: ſi cartilago, in alteram partem nares declinantur. Quic-

* *Deeſt Edit.Pantin.* a *Æginet. VI.91. Hippocr. de Articul. T.XXX. XXXI. Vectar. T.V. Petr.de Marchettis Obſervat.Medico-Chirurg. Obſerv.* 26.27. *exempla refert*.

V. ſupra xxvii, 35. Quicquid e cartilagine concidit, excitandum leniter eſt, aut ſubjecto ſpecillo, aut duobus digitis utrinque compreſſis: deinde in longitudinem implicata linamenta, & molli pellicula cincta circumſutaque, intus injicienda ſunt; aut eodem modo compoſitum aliquid ex arido penicillo; aut grandis pinna, gummi, vel fabrili glutine illita, & molli pellicula circumdata, quæ deſidere cartilaginem non ſinunt. Sed, ſi adverſa ea fracta eſt, æqualiter utraque naris implenda eſt. Si a latere, id, quod inſeritur, craſſius eſſe debet ab ea parte, in quam naſus jacet, ab altera tenuius. Extrinſecus autem circumdanda habena eſt mol- 525, 18. lis, medio illita mixtis inter ſe ſimila & thuris fuligine: eaque ultra aures ducenda, & fronti duobus capitibus agglutinanda eſt. id enim corpori quaſi gluten inhæreſcit, &, cum induruit, nares commode continet. Sin, quod intus inditum eſt, lædit, ſicut *V. ſupra xxvii, 24.* maxime fit, ubi interior cartilago perfracta eſt, exercitatæ nares eadem tantummodo habena continendæ ſunt; deinde, poſt quatuordecim dies idipſum demendum eſt. Reſolvitur autem aqua calida; eaque tumens locus quotidie fovendus eſt.

Sin os fractum eſt, id quoque digitis in ſuam ſedem reponendum eſt: atque ubi adverſum id ictum eſt, utraque naris implenda eſt; ubi a latere, ea, in quam os impulſum eſt: imponendumque ceratum, & paulo vehementius deligandum eſt; quia callus eo loco non ad ſanitatem tantummodo

modo, ſed etiam ad tumorem increſcit. a tertio die fovendum id aqua calida eſt; tantoque magis, quanto propius eſſe ſanitati debet. Quod ſi plura erunt fragmenta, nihilominus intrinſecus ſingula in ſuas ſedes digitis erunt compellenda; imponendaque extrinſecus eadem habena, & ſuper eam ceratum; neque ultra faſcia adhibenda eſt.

At, ſi quod fragmentum undique reſolutum cum cæteris non glutinabitur, intelligetur quidem ex humore, qui multus ex vulnere feretur; vulſella vero extrahetur; finitiſque inflammationibus, imponetur aliquod medicamentum ex iis, quæ leniter reprimunt. Pejus eſt, ubi aut oſſi aut cartilagini fractæ cutis quoque vulnus acceſſit. id admodum raro fit. Si incidit, illa quidem nihilominus eadem ratione in ſuas ſedes excitanda ſunt: cuti vero ſuperimponendum emplaſtrum aliquod ex his, quæ recentibus vulneribus accommodata ſunt: ſed inſuper nullo vinculo deligandum eſt.

CAP. VI.

De Auribus fractis. a

IN aure quoque interdum rumpitur cartilago. Quod ſi incidit, antequam pus oriatur, imponendum glutinans medicamentum eſt. ſæpe enim ſuppurationem prohibet, & aurem confirmat. Illud & in hac & in naribus ignorari non oportet; non quidem cartilaginem ipſam glutinari, circa tamen carnem increſcere, ſolidarique eum

a *Æginet. III.* 23. *Hippocr. de Articul. T. XXXV. Vectar. VI.*

Digitized by Google

eum locum. Itaque, ſi cum cute cartilago rupta eſt, cutis utrinque ſuitur. Nunc autem de ea dico, quæ, cute integra, frangitur. In ea vero ſi jam pus natum eſt, aperienda altera parte cutis, & ipſa cartilago contra lunata plaga excidenda eſt: deinde utendum eſt medicamento leniter ſanguinem ſupprimente, quale lycium eſt aqua dilutum, donec ſanguis fluere deſinat: tum imponendum linteolum cum emplaſtro, ſic, ut pingue omne vitetur: & a parte poſteriore lana mollis auri ſubjicienda eſt, quæ, quod eſt inter hanc & caput, compleat: tum leniter ea deliganda eſt; & a tertio die, vapore, ut in naribus poſui, fovenda. Atque in his quoque generibus abſtinentia primis temporibus neceſſaria eſt, donec inflammatio finiatur.

CAP. VII.

De Maxilla fracta, & quibuſdam ad omnia oſſa pertinentibus. a

AB his ad maxillam venturus indicanda quædam puto communiter ad omnia oſſa pertinentia, ne ſæpius eadem dicenda ſint. Omne igitur os, modo rectum, ut lignum in longitudinem finditur; modo frangitur tranſverſum; interdum obliquum: atque id ipſum nonnunquam retuſa habet capita, nonnunquam acuta. quod genus peſſimum eſt: quia neque facile committuntur, quæ nulli retuſo innituntur; & carnem vulnerant, interdum quoque nervum aut muſculum. Quinetiam aliquan-

a *Æginet. VI.* 92.

quando plura fragmenta a fragmento fiunt. Sed in aliis quidem oſſibus ex toto ſæpe fragmentum a fragmento recedit. Maxillæ vero ſemper aliqua, parte etiam vexata, oſſa inter ſe cohærent.

Igitur inprimis digitis duobus utrinque prementibus, & ab ore, & a mento, omnia oſſa in ſuam ſedem compellenda ſunt: deinde, ſi maxilla tranſverſa fracta eſt (ſub quo caſu fere dens ſuper proximum dentem eccidit) ubi ea in ſuam ſedem collocata eſt, duo proximi dentes, aut, ſi hi labant, ulteriores inter ſe * ſeta deligandi ſunt. id in alio genere fracturæ ſupervacuum eſt. cætera eadem facienda. Nam linteolum duplex, madens vino & oleo, ſuperinjiciendum eſt, cumque eo ſimila & thuris fuligo: deinde aut faſcia, aut mollis habena, medio in 522, longitudinem inciſa, ut utrinque mentum 16. complectatur; & inde capita ejus ſupra caput adducta ibi ligentur.

Illud quoque ad omnia oſſa pertinens dictum erit; famem primum eſſe neceſſariam: deinde, a die tertio, humidum cibum; ſublata inflammatione, paulo pleniorem, eumque, qui carnem alat: vinum per omne tempus eſſe alienum. Deinde tertio die reſolvi debere; foverique per ſpongiam vapore calidæ; eademque, quæ primo foverant, ſuperdari: idem quinto die fieri, & donec inflammatio finiatur; quæ vel nono die, vel ſeptimo fere ſolvitur: ea ſublata, rurſus oſſa eſſe tractanda, ut, ſi quod fragmentum loco ſuo non eſt, reponatur. neque id eſſe ſol-

* *Rhodius de Acia*, C. 15. *p.* 213.

ſolvendum, niſi duæ partes ejus temporis, intra quod quæque oſſa conſervent, tranſierint.

Fere vero inter quartumdecimum & unum & vigeſimum diem ſaneſcunt, maxilla, malæ, jugulum, pectus, latum os ſcapularum, coſtæ, ſpina coxarum, os tali, calx, manus, planta: inter vigeſimum & trigeſimum diem, crura brachiaque: inter ſeptimum & vigeſimum & quadrageſimum, humeri & femora.

Sed de maxilla illud quoque adjiciendum eſt, quod humidus cibus diu aſſumendus ſit. Atque etiam, cum tempus proceſſit, in lagano ſimilibuſque aliis perſeverandum eſt, neque quicquam edendum, donec ex toto maxillam callus firmaverit. Itemque, primis utique diebus, habendum ſilentium.

CAP. VIII.

De Jugulo fracto.

JUGULUM vero, ſi tranſverſum fractum eſt, nonnunquam per ſe recte coit, &, niſi movetur, ſanari ſine vinctura poteſt: nonnunquam vero, maximeque ubi motum eſt, elabitur; fereque id, quod a pectore eſt, ſuper id, quod ab humero eſt, in poſteriorem partem inclinatur. Cujus ea ratio eſt, quod per ſe non movetur; ſed cum humeri motu conſentit. Itaque, eo conſiſtente, ſuper id humerus agitatur. Raro vero admodum in priorem partem jugulum inclinatur; adeo ut magni profeſſores nun-

Digitized by Google

quam ſe vidiſſe memoriæ mandaverint. Sed locuples tamen ejus rei author Hippocrates eſt.

Verum, ut diſſimilis uterque caſus eſt, ſic quædam diſſimilia requirit. Ubi ad ſcapulas jugulum tendit, ſimul dextra manu plana propellendus in poſteriorem partem humerus eſt, & illud in priorem attrahendum. Ubi ad pectus converſum eſt, ipſum quidem retro dandum, humerus autem in priorem partem adducendus eſt: ac, ſi is inferior eſt, non id, quod a pectore eſt, deprimendum eſt, quia immobile eſt; ſed humerus ipſe attollendus: ſin autem ſuperior eſt, id, quod a pectore eſt, implendum lana, & humerus ad pectus deligandus eſt. Si acuta fragmenta ſunt, incidi contra cutis debet; & ex oſſibus ea, quæ carnem vulnerant, præcidenda; tum retuſa oſſa committenda ſunt; &, ſi quod ab aliqua parte eminet, opponendum eſt triplex linteolum in vino & oleo tinctum. Si plura fragmenta ſunt, excipienda ſunt ex ferula facto canaliculo, eodemque intus incerato, ne faſcia diducatur. quæ jugulo compoſito circumdanda eſt ſæpius potius, quam valentius. quod ipſum quoque in omnibus fractis perpetuum eſt. A dextro vero jugulo, ſi id fractum eſt, ad alam ſiniſtram; a ſiniſtro, ad dexteram, rurſuſque ſub ala ſua faſcia dari debet: poſt hæc, ſi jugulum ad ſcapulas inclinatum eſt, brachium ad latus; ſi in partem priorem, ad cervicem deligandum eſt: ſupinuſque homo collocandus. cætera ea-

dem

dem facienda, quæ ſupra comprehenſa ſunt.

2. *De diverſis oſſium curis*.

Sunt vero plura oſſa fere immobilia, vel dura, vel cartilaginoſa, quæ vel franguntur, vel forantur, vel colliduntur, vel finduntur, ut malæ, pectus, latum os ſcapularum, coſtæ, ſpina coxarum, os tali, calx, manus, planta. Horum omnium eadem curatio eſt. Si ſupra vulnus eſt, id ſuis medicamentis nutriendum eſt. quo ſaneſcente, rimas quoque oſſis, aut, ſi quod foramen eſt, callus implet. Si cutis integra eſt, &, os læſum eſſe, ex dolore colligimus, nihil aliud, quam quieſcendum; imponendumque ceratum eſt, & leniter deligandum, donec ſanitate oſſis dolor finiatur.

CAP. IX.

De Coſtis fractis. a

PROPRIE tamen quædam de coſtis dicenda ſunt; quia juxta viſcera ſunt, & gravioribus periculis is locus expoſitus eſt. Coſta igitur interdum ſic finditur, ut ne ſummum quidem os, ſed interior pars ejus, quæ rara eſt, lædatur: interdum ſic, ut eam totam is caſus perruperit. Si tota fracta non eſt, nec ſanguis expuitur, nec febricula ſequitur, nec quicquam ſuppurat, niſi admodum raro, nec dolor magnus eſt; tactu tamen is locus leviter indoleſcit: ſed abunde eſt eadem, quæ ſupra ſcripta ſunt, facere; & a media faſcia incipere deligare, ne in alterutram partem hæc eutem inclinet. Ab uno vero & vigeſimo die,

a *Æginet. VI.* 96.

die, quo utique os eſſe debet glutinatum, id agendum cibis uberioribus eſt, ut corpus quam pleniſſimum fiat, quo melius os veſtiat: quod illo loco tenerum adhuc injuriæ ſub tenui cute expoſitum eſt. Per omne autem tempus curationis, vitandus clamor, ſermo quoque, tumultus, ira, motus vehementior corporis, fumus, pulvis, & quicquid vel tuſſim vel ſternutamentum movet: ne ſpiritum quidem magnopere continere expedit.

At, ſi tota coſta perfracta eſt; caſus aſperior eſt. Nam & graves inflammationes, & febris, & ſuppuratio, & ſæpe vitæ periculum ſequitur, & ſanguis ſpuitur. Ergo, ſi vires patiuntur, ab eo brachio, quod ſuper eam coſtam eſt, ſanguis mittendus eſt: ſi non patiuntur, alvus, tamen ſine ullo acri, ducenda eſt; diutiuſque inedia pugnandum. Panis vero ante ſeptimum diem non aſſumendus; ſed una ſorbitione vivendum: imponendumque ei loco ceratum ex lycio factum, cui cocta quoque reſina adjecta ſit, aut Polyarchi malagma; aut panni ex vino 253.
& roſa & oleo; ſuperque imponenda lana ſuccida mollis, & duæ faſciæ a mediis orſæ, minimeque adſtrictæ. Multo vero magis omnia vitanda, quæ ſupra poſui; adeo, ut ne ſpiritus quidem ſæpius movendus ſit. Quod ſi tuſſis infeſtabit, ad id potio ſumenda erit, vel ex trixagine, vel ex ruta, vel ex herba ſtœchade, vel ex cumino & pipere. Gravioribus vero doloribus urgentibus, cataplaſma imponi quoque con-

veniet, vel ex lolio, vel ex hordeo, cui pinguis fici tertia pars ſit adjecta. Et id quidem interdiu ſuperjacebit: noctu vero idem aut ceratum, aut malagma, aut panni; quia poteſt cataplaſma decidere. Ergo quotidie quoque reſolvetur, donec jam cerato aut malagmate poſſimus eſſe contenti. Et decem quidem diebus extenuabitur fame corpus; ab undecimo vero ali incipiet. ideoque etiam laxior, quam primo, faſcia ſit, qua ligabitur. Fereque ea curatione ad quadrageſimum diem perveniet.

Sub qua ſi metus erit ſuppurationis, plus malagma, quam ceratum ad digerendum proficiet. Si ſuppuratio vicerit, neque per quæ ſupra ſcripta ſunt, diſcuti potuerit; omnis mora vitanda erit, ne os infra vitietur: ſed, qua parte maxime tumebit, demittendum erit candens ferramentum, donec ad pus perveniat; idque effundendum. Si nuſquam tumor ſe oſtendit, ubi maxime pus ſubſit, ſic intelligemus. creta cimolia totum locum illinemus, & ſiccari patiemur: quo loco maxime humor intus perſeverabit, ibi pus proximum erit; eoque uri debebit. Si latius aliquid abſcedet, duobus aut tribus locis erit perforandum; demittendumque linamentum, aut aliquid ex penicillo. quod ſummum lino ſit devinctum, ut facile educatur. Reliqua eadem, quæ in cæteris aduſtis, facienda ſunt. Ubi purum erit ulcus, ali corpus debebit, ne tabes, perniciosa futura, id malum ſubſequatur. Nonnunquam etiam, levius ipſo oſſe affecto,

affecto, & inter initia neglecto, non pus, ſed humor quidam mucco ſimilis, intus coit; molleſcitque contra cutis. In qua ſimili uſtione utendum eſt.

2. *De Spina fracta*. a

In ſpina quoque eſt, quod proprie notemus. Nam ſi quid ex vertebra excidit, aut aliquo modo fractum eſt, locus quidem concavus fit; punctiones autem in eo ſentiuntur: quia neceſſe eſt ea fragmenta ſpinoſa eſſe. quo fit, ut homo in anteriorem partem ſubinde nitatur. Hæc noſcendæ rei cauſa ſunt. Medicamentis vero iiſdem opus eſt, quæ prima parte hujus capitis expoſita ſunt.

CAP. X.

De Humerorum, brachiorum, femorum, crurum, digitorum fractorum, vel evulſorum, communibus curationibus.

SIMILES rurſus ex magna parte caſus curationeſque ſunt humeris & femoribus. Communia etiam quædam humeris, brachiis, femoribus, cruribus, digitis: ſiquidem ea minime periculoſe media franguntur; at, quo propior fractura capiti vel ſuperiori vel inferiori eſt, eo pejor eſt. nam & majores dolores adfert, & difficilius curatur. Earum maxime tolerabilis eſt ſimplex, eaque tranſverſa: pejor, ubi obliqua, atque ubi fragmenta: peſſima, ubi eadem acuta ſunt. Nonnunquam autem fracta in his oſſa in ſuis ſedibus remanent: multo ſæpius excidunt, aliudque ſuper aliud effer-

a *Æginet. VI.* 98.

tur. idque ante omnia conſiderari debet: & ſunt notæ certæ. Si ſuis ſedibus ſunt mota, reſima, punctioniſque ſenſum repræſentant, & tactu inæqualia ſunt. Si vero non adverſa, ſed obliqua junguntur (quod fit, ubi loco ſuo non ſunt) membrum id altero latere brevius eſt, & muſculi ejus tument.

Ergo, ſi hoc deprenſum eſt, protinus id membrum oportet extendere. Nam nervi muſculique, intenti per oſſa, contrahuntur: neque in ſuum locum veniunt, niſi illos per vim aliquis intendit. Rurſus, ſi primis diebus id omiſſum eſt, inflammatio oritur. Sub qua & difficile, & periculoſe, *V. ſupra* xxiii, 13. vis nervis adhibetur. nam diſtentionem nervorum vel * cancer ſequitur; vel certe, cum mitiſſime agitur, pus. itaque, ſi ante repoſita oſſa non ſunt, poſt eam reponenda ſunt. Itendere autem digitum vel aliud quodque membrum, ſi adhuc tenerum eſt, etiam unus homo poteſt; cum alteram partem dextra, alteram ſiniſtra prendit. Valentius membrum duobus eget, qui in diverſa contendant. Si firmiores nervi ſunt, ut in viris robuſtis, maximeque eorum feminibus & cruribus evenit; habenis quoque, vel lineis faſciis utrinque capita articulorum deliganda, & per plures & in diverſa ducenda ſunt. Ubi vero paulo longius, quam naturaliter eſſe debet, membrum vis fecit; tum demum oſſa manibus in ſuam ſedem compellenda ſunt: indiciumque oſſis repoſiti eſt dolor ſublatus. At membrum alteri

æqua-

* *Tulpius Obſerv. Lib.* 4. *Cap.* 13.

æquatum, involvendum duplicibus triplicibuſve pannis in vino & oleo tinctis: quos lineos eſſe, commodius eſt.

Fere vero faſciis ſex opus eſt. Prima breviſſima adhibenda: quæ circa fracturam ter voluta ſurſum verſum feratur, & quaſi in cochleam ſerpat; ſatiſque eſt, eam ter hoc quoque modo circuire. Altera dimidio longior ea: quæ, ſi qua parte os eminet, ab ea, ſi totum æquale eſt, undelibet ſuper fracturam incipere debet; priori adverſa, deorſumque tendere; atque iterum ad fracturam reverſa, in ſuperiore parte ultra priorem faſciam deſinere. Super has injiciendum latiore linteo ceratum eſt, quod eas contineat. Ac, ſi qua parte os eminet, triplex ei pannus objiciendus, eodem vino & oleo madens. Hæc tertia faſcia comprehendenda ſunt, quartaque, ſic, ut ſemper inſequens priori adverſa ſit, & tertia tantum in inferiore parte, tres in ſuperiore *a* finiant: quia ſatius eſt ſæpius circuire, quam adſtringi: ſiquidem id, quod adſtrictum eſt, alienatur, & cancro opportunum 294,
eſt. Articulum autem quamminime vinci- 31.
re opus eſt: ſed, ſi juxta hunc os fractum 300,
eſt, neceſſe eſt. 17.

Deligatum vero membrum in diem tertium continendum eſt. Eaque vinctura talis eſſe debet, ut primo die nihil offenderit, non tamen laxa viſa ſit; ſecundo laxior; tertio jam pene reſoluta. Ergo tum rurſum id membrum deligandum, adjiciendaque prioribus quinta faſcia eſt, iterum-

a *Al.* feriant:

que quinto reſolvendum eſt, & tum ſex faſciis involvendum; ſic, ut tertia & quinta infra, cæteræ ſupra finiantur. Quotieſcunque autem ſolvitur membrum, calida aqua fovendum eſt. Sed, ſi juxta articulum fractura eſt, diu inſtillandum vinum eſt, exigua parte olei adjecta, eademque omnia facienda, donec ab eo inflammatio ſolvatur, vel tenuius quoque, quam ex conſuetudine, id membrum fiat: quod ſi ſeptimus dies non dedit, certe nonus exhibet. tum facillime oſſa tractantur.

Rurſus ergo, ſi parum commiſſa ſunt, committi debent: ſi qua fragmenta eminent, in ſuas ſedes reponenda ſunt: deinde eodem modo membrum deligandum, ferulæque ſuperaccommodandæ ſunt, quæ fiſtæ circumpoſitæque oſſa in ſua ſede contineant: &, in quam partem fractura inclinat, ab ea latior valentiorque ferula imponenda eſt. Easque omnes circa articulum eſſe oportet reſimas, ne hunc lædant, nec ultra adſtringi, quam ut oſſa contineant: & cum ſpatio laxentur, tertio quoque die paulum habenis ſuis coartari; ac, ſi nulla prurigo, nullus dolor eſt, ſic manere, donec duæ partes ejus temporis, quo os quodque conſervet, compleantur: poſtea levius aqua calida fovere, quia primo digeri materiam opus eſt, tum evocari. Ergo cerato quoque liquido id *b* leniter eſt ungendum, perfricandaque ſumma cutis eſt; laxiuſque id deligandum eſt. Tertio quoque die ſolvendum, ſic, ut remota calida aqua,

b *Al.* pleniter

aqua, cætera eadem fiant; tantummodo ſingulæ faſciæ, quoties reſolutæ fuerint, ſubtrahantur.

2. *De Humero fracto.* c

Hæc communia ſunt: illa propria. Siquidem humerus fractus eſt, non ſic, ut membrum aliud, intenditur: ſed homo collocatur alto ſedili, medicus autem humiliore adverſus. Una autem faſcia, brachium amplexa, ex cervice ipſius, qui læſus eſt, id ſuſtinet: altera, ab altera parte ſuper caput data, ibi accipit nodum: tertia, vincto imo humero deorſum demittitur, ibi quoque capitibus ejus inter ſe vinctis. Deinde ab occipitio ipſius, miniſter ſub ea faſcia, quam ſecundo loco poſui, porrecto, ſi dexter humerus ducendus eſt, dextro, ſi ſiniſter, ſiniſtro brachio, demiſſum inter femina ejus, qui curatur, baculum tenet: medicus ſuper eam faſciam, de qua tertio loco dixi, plantam injicit dextram, ſi ſiniſter, ſiniſtram, ſi dexter humerus curatur; ſimulque alteram faſciam miniſter attollit, alteram premit medicus: quo fit, ut leniter humerus extendatur. Faſciis vero, ſi medium aut imum os fractum eſt, brevioribus opus eſt; ſi ſummum, longioribus: ut ab eo ſub altera quoque ala per pectus ad ſcapulas porrigantur. Protinus vero brachium, cum deligatur, ſic inclinandum eſt, ut id, quod afficitur, ante faſciis quoque ſic figuratum ſit, ne poſtea ſuſpenſum aliter, atque cum deligabatur, humerum inclinet: brachioque ſuſpenſo, ipſe quoque hume-

c *Hippocr. de Fract. T. VIII.*

humerus ad latus leniter deligandus eſt. per quæ fit, ut minime moveatur: ideoque oſſa ſic ſe habent, ut aliquis compoſuit. Cum ad ferulas ventum eſt, extrinſecus eſſe earum longiſſimæ debent: a lacerto breviores; ſed ſub ala breviſſimæ. Sæpiuſque reſolvendæ ſunt, ubi in vicinia cubiti humerus fractus eſt, ne ibi nervi rigeſcant, & inutile brachium efficiatur. Quoties ſolutæ ſunt, fractura manu continenda; cubitus aqua calida fovendus, & molli cerato perfricandus; ferulæque vel omnino non imponendæ contra eminentia cubiti, vel aliquanto breviores fiunt.

De Brachio fracto. d

At, ſi brachium fractum eſt, in primis conſiderandum eſt, alterum os, an utrunque comminutum ſit: non quo alia in ejuſmodi caſu curatio ſit admovenda; ſed primum, ut valentius e extendatur, ſi utrunque os fractum eſt; quia neceſſe eſt minus nervos contrahi altero oſſe integro, eoſque intendente: deinde, ut curioſius omnia in continendis oſſibus fiant, ſi neutrum alteri auxilio eſt. nam, ubi alterum integrum eſt, plus opis in eo, quam in faſciis feruliſque eſt. Deligari autem brachium debet, paululum pollice ad pectus inclinato; ſiquidem is maxime brachii naturalis habitus ſit: idque involutum mitella commodiſſime excipitur. quæ latitudine ipſa brachio, peranguſtis capitibus collo injicitur: atque ita commode brachium ex cervice ſuſpenſum eſt. Idque pau-

d *Æginet. VI. 99.* e *Hippocrat. de Fractur. T. IV. 9.*

paulum ſupra cubiti alterius regionem pendere oportet.

4. *De Cubito fracto*.

Quod ſi ex ſummo cubito quid fractum ſit, glutinare id vinciendo alienum eſt. fit enim brachium immobile. Ac, ſi nihil aliud quam dolori occurrendum eſt, idem, qui fuit, ejus uſus eſt.

5. *De Cruribus Femoribuſque fractis*. f

In crure æque ad rem pertinet, alterum ſaltem os integrum manere. commune vero ei femorique eſt, quod, ubi deligatum eſt, in canalem conjiciendum eſt. Is canalis ab inferiori parte foramina habere debet, per quæ, ſi quis humor exceſſerit, deſcendat: & a planta moram, quæ ſimul & ſuſtineat eam, & delabi non patiatur: & a lateribus cava, per quæ loris datis, moræ quædam crus femurque, ut collocatum eſt, detineant. Eſſe etiam is debet, a planta, ſi crus fractum eſt, circa poplitem; ſi femur, uſque ad coxam; ſi juxta ſuperius caput femoris, ſic, ut ipſa quoque ei coxa inſit. Neque tamen ignorari oportet, ſi femur fractum eſt, fieri brevius; quia nunquam in antiquum ſtatum revertitur: ſummiſque digitis poſtea cruris ejus inſiſti. ex quo multa debilitas eſt; fœdior tamen, ubi fortunæ negligentia quoque acceſſit.

6. *De Digito fracto*.

Digitum ſatis eſt ad unum g ſurculum deligari poſt inflammationem.

7. *Com-*

f *Æginet. VI.* 102. *Hippocr. de Fract. XXIII.*
g *Al.* furunculum

Digitized by Google

7. Communes curationes ad humeros, brachia, crura, femina, digitoſque confractos pertinentes.

His proprie ad ſingula membra pertinentibus, rurſus iſta communia ſunt: primis diebus fames; deinde tum, cum jam increſcere callum oportet, liberalius alimentum; longa a vino abſtinentia: fomentum aquæ calidæ, dum inflammatio eſt, liberale; cum ea deſiit, modicum: tum etiam longior ulterioribus, e liquido cerato, membris, & mollis tamen unctio. Nec protinus exercendum id membrum, ſed paulatim ad antiquos uſus reducendum eſt.

Gravius aliquanto eſt, cum oſſis fracturæ carnis quoque vulnus acceſſit; maximeque, ſi id muſculi femoris, aut humeri ſenſerint: nam & inflammationes multo graviores, & promptiores cancros habent. Ac femur quidem, ſi oſſa inter ſe ceſſerunt, fere præcidi neceſſe eſt. Humerus vero quoque in periculum venit; ſed facilius conſervatur. Quibus periculis etiam magis id expoſitum, quod juxta ipſos articulos ictum eſt. Igitur curioſius id agendum eſt, & per mediam plagam muſculus tranſverſus præcidendus: ſanguis vero, ſi parum fluxit, mittendus: corpus inedia in decimum diem extenuandum. Ac reliqua quidem membra lentius intendenda, & lenius in his oſſa in ſuam ſedem reponenda ſunt: his vero neque intendi nervos, neque oſſa tractari, ſatis expedit. ipſique homini permittendum eſt, ut ſic ea collocata habeat,

quem-

quemadmodum minimum læduntur. Omnibus autem his vulneribus imponendum primo linamentum ex vino madens, cui roſæ paulum admodum adjectum ſit: cætera eadem. Deliganda faſciis ſunt, aliquanto, quam vulnus, laxioribus; ſcilicet laxius, quam ſi ea plaga non eſſet, quantoque facilius & alienari & occupari cancro vulnus poteſt. *h* numero potius faſciarum id agendum eſt, ut laxæ quoque æque contineant.

Quod in femore humerove ſic fiet, ſi oſſa forte recte concurrerint: ſin aliter ſe habebunt, eatenus circumdari faſcia debebit, ut impoſitum medicamentum contineat. Cætera eadem, quæ ſupra ſcripſi, facienda ſunt: præterquam quod neque ferulis, neque canalibus, inter quæ vulnus ſaneſcere non poteſt; ſed pluribus tantummodo & latioribus faſciis opus eſt: ingerendumque ſubinde in eas eſt calidum oleum, & vinum; *i* magiſque hoc. In principio fame utendum; vulnus calida aqua fovendum; friguſque omni ratione vitandum eſt, & tranſeundum ad medicamenta, quæ puri movendo ſunt. Majorque vulneri, quam oſſi cura adhibenda. ergo quotidie ſolvendum nutriendumque eſt.

Inter quæ ſi quod parvulum fragmentum oſſis eminet, id, ſi retuſum eſt, in ſuam ſedem dandum: ſi acutum, ante acumen ejus, ſi longius eſt, præcidendum; ſi brevius, limandum, & utrumque ſcalpro lævandum: tum ipſum recondendum eſt. ac, ſi id manus facere non poteſt, vulſella,

quali

h *Al.* numeris i *Al.* magiſque in primo fame *&c.*

quali fabri utuntur, injicienda eſt acutæ oſſis prominentis cuſpidi, ab ea parte, qua ſima eſt; ut ea parte, qua gibba eſt, eminens os in ſuam ſedem compellat. Si id majus eſt, membranuliſque cingitur, ſinere oportet has ſub medicamentis reſolvi, idque os, ubi jam nudatum eſt, abſcindere; quod maturius ſcilicet faciendum eſt, poteſtque ea ratione & os coire, & vulnus ſaneſcere: illud ſuo tempore; hoc, prout ſe habet.

Nonnunquam etiam in magno vulnere evenit, ut fragmenta quædam velut emoriantur, neque cum cæteris coeant. quod hic quoque ex modo fluentis humoris colligitur. Quo magis neceſſarium eſt, ſæpius ulcus reſolvere, quam nutrire: ſequiturque fere, ut id os per ſe poſt aliquot dies excidat; aut, cum jam ante miſera conditio vulneris ſit, tamen id interdum majus diuturniuſque faciat. Sæpe etiam integra cute os abrumpitur, protinuſque prurigo & dolor oritur. Quare ſolvere, ſi accidit, maturius oportet, & fovere aqua, per æſtatem, frigida; per hiemem, egelida: deinde ceratum myrteum imponere.

Interdum fractura quibuſdam velut aculeis carnem vexat. Quo a prurigine & punctionibus cognito, aperire id medicus, eoſque aculeos præcidere neceſſe habet. Reliqua vero curatio in utroque hoc caſu eadem eſt, quæ, ubi plagam ictus protinus intulit. Puro jam ulcere, cibis hic quoque utendum eſt carnem producentibus.

bus. Si brevius adhuc membrum eſt, & oſſa loco ſuo non ſunt, paxillus tenuis & læviſſimi generis inter ea demitti debet, ſic, ut capite paululum emineat; iſque quotidie plenior adigendus eſt, donec par id membrum alteri fiat. Tum paxillus removendus, vulnuſque ſanandum eſt. Cicatrix vero inducta fovenda aqua frigida eſt, in qua myrtus, hedera, aliæve ſimiles verbenæ decoctæ ſint: illinendumque medicamentum, quod ſiccet. & magis etiam hic quieſcendum, donec id membrum confirmetur.

Si quando vero oſſa non conſerbuerunt, quia ſæpe ſoluta, ſæpe mota ſunt, in aperto deinde curatio eſt. poſſunt enim coire. Si vetuſtas occupavit, membrum extendendum eſt, ut aliquid lædatur: oſſa inter ſe manu dividenda, ut concurrendo exaſperentur, &, ſi quid pingue eſt, eradatur, totumque id quaſi recens fiat. magna tamen cura habita, ne nervi muſculive lædantur. Tum vino fovendum eſt, in quo malicorium decoctum ſit; imponendumque idipſum ovi albo mixtum: tertio die reſolvendum, fovendumque aqua, in qua verbenæ, de quibus ſupra dixi, decoctæ ſint: quinto die idem faciendum, ferulæque circumdandæ: cætera, & ante, & poſt, eadem facienda, quæ ſupra ſcripſi. Solent tamen interdum adverſa inter ſe oſſa *k* conſervere: eoque & brevius membrum, & indecorum fit; &, ſi capita acutiora ſunt, aſſidue punctūræ ſentiuntur. Ob quam cauſam frangi

rurſus

k *Al.* Cohærere *vel* coaleſcere

rurſus oſſa & dirigi debent. Id hoc modo fit. Calida aqua multa id membrum fovetur, & ex cerato liquido perfricatur, intenditurque: inter hæc, medicus pertractans oſſa, ut adhuc tenero callo, manibus ea diducit, compellitque id, quod eminet, in ſuam ſedem: &, ſi parum valuit, ab ea parte, in quam os ſe inclinat, involutam lana regulam objicit; atque ita deligando, aſſueſcere iterum vetuſtæ ſedi cogit.

Nonnunquam autem recte quidem oſſa conferbuerunt, ſuperincrevit vero nimius callus; ideoque locus intumuit. Quod ubi incidit, diu leniterque id membrum perfricandum eſt ex oleo, & ſale, & nitro; multumque aqua calida ſalſa fovendum; & imponendum malagma, quod digerat; adſtrictiuſque alligandum: oleribuſque, & præterea vomitu utendum. per quæ cum carne callus quoque extenuatur: confertque aliquid de ſinapi cum ficu in alterum pariter membrum impoſitum, donec id paulum erodat, eoque evocet materiam. Ubi his tumor extenuatus eſt, rurſus ad ordinem vitæ revertendum eſt.

CAP. XI.

De Oſſibus luxatis.

AC de fractis quidem oſſibus hactenus dictum ſit. Moventur autem ea ſedibus ſuis duobus modis. Nam modo, quæ juncta ſunt, inter ſe dehiſcunt: ut cum latum os ſcapularum ab humero recedit; & in brachio, radius a cubito; & in crure, tibia a ſura;

a ſura ; & , interdum ſaltu , calcis os a talo ; quod raro tamen fit : modo articuli ſuis ſedibus excidunt . Ante de prioribus dicam.

Quorum ubi aliquid incidit , protinus is locus cavus eſt , depreſſuſque digitus ſinum invenit , deinde gravis inflammatio oritur , atque in talo præcipue : ſiquidem febres quoque , & cancros , & nervorum vel diſtentiones , vel rigores , qui caput ſcapulis annectunt , movere conſuevit . Quorum vitandorum cauſa , facienda eadem ſunt , quæ in oſſibus mobilibus læſis . Atque id ubi incidit , protinus his locis imponenda , quæ ſupra propoſita ſunt , ut dolor tumorque per ea tollantur . Nam diducta oſſa nunquam rurſus inter ſe junguntur : & , ut aliquid decoris eo loco , ſic nihil uſus admittitur.

Maxilla vero & vertebræ , omneſque articuli , cum validis nervis comprehenduntur , excidunt aut vi expulſi , aut aliquo caſu nervis vel ruptis , vel infirmatis ; faciliuſque in pueris & adoleſcentulis , quam in robuſtioribus . Hique elabuntur in priorem & in poſteriorem , in interiorem & in exteriorem partem : quidam omnibus modis , quidam certis . Suntque quædam communia omnium ſigna , quædam propria cujuſque . Siquidem ſemper ea parte tumor eſt , in quam os prorumpit ; ea ſinus , a qua receſſit . Et hæc quidem in omnibus deprehenduntur , alia vero in ſingulis . quæ , ſimulatque de quoque dicam , proponenda erunt.

Sed

Sed ut excidere omnes articuli poſſunt, ſic non omnes reponuntur. Caput enim nunquam compellitur; neque in ſpina vertebra; neque ea maxilla, quæ, utraque parte prolapſa, antequam reponeretur, inflammationem movit. Rurſum, qui nervorum vitio prolapſi ſunt, compulſi quoque in ſuas ſedes iterum excidunt. Ac, quibus in pueritia exciderunt, neque repoſiti ſunt, minus quam cæteri creſcunt: omniumque, quæ loco ſuo non ſunt, caro emacreſcit; magiſque in proximo membro, quam ulteriore: utputa, ſi humerus loco ſuo non eſt, major in eo ipſo fit macies, quam in brachio; major in hoc, quam in manu. Tum pro ſedibus, & pro caſibus, qui inciderunt, aut major aut minor uſus ejus membri relinquitur: quoque in eo plus uſus ſupereſt, eo minus id extenuatur.

Quicquid autem loco ſuo motum eſt, ante inflammationem reponendum eſt. Si illa occupavit, dum conquieſcat, laceſſendum non eſt: ubi finita eſt, tentandum eſt in his membris, quæ id patiuntur. Multum autem eo confert & corporis & nervorum habitus. Nam, ſi corpus tenue, ſi humidum eſt, ſi nervi infirmi, expeditius os reponitur; ſed & multo facilius excidit, & poſtea minus fideliter continetur. Quæ contraria his ſunt, melius continent: ſed id, quod expulſum eſt, difficulter admittunt. Oportet autem ipſam inflammationem levare, ſuccida lana ex aceto ſuperimpoſita: a cibo, ſi valentioris articuli caſus eſt, triduo; inter-

dum etiam quinque diebus abſtinere: bibere aquam calidam, dum ſitis finiatur: curioſiuſque hæc facere, his oſſibus motis, quæ validis pleriſque muſculis continentur: ſi vero etiam febris acceſſit, multo magis: deinde die quinto fovere ex aqua calida; remotaque lana, ceratum imponere ex cyprino factum; nitro quoque adjecto, donec omnis inflammatio finiatur. Tunc infrictionem ei membro adhibere: cibis uti bonis; uti vino modice: jamque ad uſus quoque ſuos id membrum promovere; quia motus, ut in dolore peſtifer, ſic alias ſaluberrimus corpori eſt. Hæc communia ſunt: nunc de ſingulis dicam.

CAP. XII.

De Maxilla luxata. a

MAXILLA in priorem partem propellitur, ſed modo altera parte, modo utraque. Si altera, in contrariam partem ipſa mentumque inclinatur: dentes paribus non reſpondent; ſed ſub his, qui ſecant, canini ſunt. At, ſi utraque, totum mentum inclinatur, & in exteriorem partem promovetur; inferioreſque dentes longius, quam ſuperiores excedunt; intentique temporum muſculi apparent. Primo quoque tempore homo in ſedili collocandus eſt, ſic, ut miniſter a poſteriore parte caput ejus contineat, vel ſic, ut juxta parietem is ſedeat, ſubjecto inter parietem & caput ejus ſcorteo pulvino duro, eoque caput per miniſtrum urgeatur, quo ſit immobilius.

a *Æginet. VI.* 112.

tum medici digiti pollices, linteolis vel faſciis, ne dilabantur, involuti in os ejus conjiciendi, cæteri extrinſecus admovendi ſunt. ubi vehementer maxilla apprehenſa eſt, ſi una parte procidit, concutiendum mentum, & ad guttur adducendum eſt: tunc ſimul & caput adprehendendum, &, excitato mento, maxilla in ſuam ſedem compellenda, & os ejus comprimendum eſt, ſic, ut omnia pene uno momento fiant. Sin utraque parte prolapſa eſt, omnia eadem facienda; ſed æqualiter retro eſt maxilla agenda. Repoſito oſſe, ſi cum dolore oculorum & cervicis iſte caſus incidit, ex brachio ſanguis mittendus eſt. Cum omnibus vero, quorum oſſa mota ſunt, primo liquidior cibus conveniat, tum his præcipue: adeo ut ſermo quoque frequens, motu oris temporum nervos lædat.

CAP. XIII.

De Capite luxato.

CAPUT duobus proceſſibus in duos ſinus ſummæ vertebræ demiſſis ſuper cervicem contineri, in prima parte propoſui. Hi proceſſus interdum in poſteriorem partem excidunt: quo fit, ut nervi ſub occipitio extendantur, & mentum pectori adglutinetur, neque bibere is, neque loqui poſſit, interdum ſine voluntate ſemen emittat. quibus celerrime mors ſupervenit. Ponendum autem hoc eſſe credidi, non quo curatio ejus rei ulla ſit; ſed ut res indiciis cognoſceretur, & non putarent ſibi

me-

medicum defuiſſe, ſi qui ſic aliquem perdidiſſent.

CAP. XIV.

De Spina luxata. a

IDEM casus manet eos, quorum in ſpina vertebræ exciderunt. Id enim non poteſt fieri, niſi & medulla, quæ per medium; & duabus membranulis, quæ per duos a lateribus proceſſus feruntur; & nervis, qui continent, ruptis. Excidunt autem & in poſteriorem partem, & in priorem; & ſupra ſeptum tranſverſum, & infra. Si in utramvis partem exciderint, a poſteriore parte vel tumor, vel ſinus erit. Si ſuper ſeptum id incidit, manus reſolvuntur, vomitus, aut diſtentio nervorum ſequitur, ſpiritus difficulter movetur; dolor urget, & aures obtuſæ ſunt. Si ſub ſepto, femina reſolvuntur, urina ſupprimitur, interdum etiam ſine voluntate prorumpit. Ex ejuſmodi caſibus, ut tardius, quam ex capitis, ſic tamen intra triduum homo moritur. Nam, quod Hippocrates dixit, vertebra in exteriorem partem prolapſa, pronum hominem collocandum eſſe, & extendendum, tum calce aliquem ſuper ipſum debere conſiſtere, & intus impellere: in his accipiendum eſt, quæ paululum exceſſerunt; non in his, quæ toto loco motæ ſunt. Nonnunquam enim nervorum imbecillitas efficit, ut, quamvis non exciderit vertebra, paululum tamen in priorem partem promineat. id non jugulat. Sed ab interiore parte non contingit,

a *Æginet. VII.* 117.

quidem propelli. Ab exteriore ſi quid propulſum eſt, plerunque iterum redit: niſi, quod admodum rarum eſt, vis nervis deſtituta eſt.

CAP. XV.

De Humero luxato. a

HUMERUS autem modo in alam excidit, modo in partem priorem. Si in alam delapſus eſt, ei junctus cubitus recedit ab latere, ſurſumque ad ejuſdem partis aurem cum humero porrigi non poteſt, longiuſque altero id brachium eſt. Si in priorem partem, ſummum quidem brachium extenditur, minus tamen, quam naturaliter; difficiliuſque in priorem partem, quam in poſteriorem cubitus porrigitur.

Igitur, ſi in alam humerus excidit, & vel puerile adhuc eſt corpus, vel molle, certe imbecillibus nervis intentum eſt, ſatis eſt collocare id in ſedili; & ex duobus miniſtris alteri imperare, ut caput lati ſcapularum oſſis leniter reducat; alteri, ut brachium extendat: ipſum poſteriore parte reſidentem, humerum genu ſub ala ejus cogere, ſimulque & latum os, & altera manu brachium ejus ad latus impellere.

At, ſi vaſtius corpus, nervive robuſtiores ſunt, neceſſaria eſt ſpatha lignea, quæ & craſſitudinem duorum digitorum habet, & longitudine ab ala uſque ad digitos pervenit. in qua ſumma capitulum eſt rotundum, & leniter cavum; ut recipere particulam aliquam ex capite humeri poſſit: inque

a *Æginet. VI.* 114.

que ea bina foramina tribus locis ſunt, inter ſe ſpatio diſtantibus; in quæ lora mollia conjiciuntur. Eaque ſpatha, faſcia involuta, quo minus tactu lædat, ad alam a brachio dirigitur, ſic, ut caput ejus ſummæ alæ ſubjiciatur: deinde, loris ſuis ad brachium deligatur; uno loco, paulum infra humeri caput; altero, paulum ſupra cubitum; tertio, ſupra manum. cui rei protinus intervalla tunc quoque foraminum aptata ſunt. Sic brachium deligatum ſuper ſcalæ gallinariæ gradum trajicitur, ita altæ, ut conſiſtere homo ipſe non poſſit; ſimulque in alteram partem corpus demittitur, in alteram brachium intenditur: eoque fit, ut capite ligni caput humeri impulſum in ſuam ſedem, modo cum ſono, modo ſine hoc compellatur. Multas eſſe alias rationes, ſcire facile eſt uno Hippocrate lecto; ſed non alia magis uſu comprobata eſt.

At, ſi in partem priorem humerus incidit, ſupinus homo collocandus; faſciaque, aut habena, media ala circumdanda eſt, capitaque ejus poſt caput hominis miniſtro tradenda; brachium alteri; præcipiendumque, ut ille habenam, hic brachium extendat: deinde medicus, caput quidem hominis ſiniſtra debet repellere; dextra vero cubitum cum humero attollere, & os in ſuam ſedem compellere. faciliuſque id in hoc caſu, quam in priore revertitur. Repoſito humero, lana alæ ſubjicienda eſt; ſi in interiore parte os fuit, ut ei opponatur; ſi in priore, ut tamen commodius deliget-

tur. Tum faſcia, primum ſub ala obvoluta, caput ejus debet comprehendere, deinde per pectus ad alteram alam, ab eaque ad ſcapulas, rurſuſque ad ejuſdem humeri caput tendere, ſæpiuſque ad eandem rationem circumagi, donec bene id teneat. Vinctus hac ratione humerus commodius continetur, ſi adductus ad latus ſit, & ad id quoque faſcia deligetur.

CAP. XVI.

De Cubito luxato. a

IN cubito autem tria coire oſſa, humeri, & radii, & cubiti ipſius, ex his, quæ prima parte hujus voluminis poſita ſunt, intelligi potuit. Si cubitus, qui annexus humero eſt, ab hoc excidit, radius, qui adjunctus eſt, interdum diſtrahitur, interdum ſubſiſtit. In omnes vero quatuor partes excidere cubitus poteſt: ſed, ſi in priorem prolapſus eſt, extentum brachium eſt, neque recurvatur: ſi in poſteriorem, brachium curvum eſt, neque extenditur, breviuſque altero eſt; interdum *b* febrem, vomitumque bilis movet: ſi in exteriorem, interioremve, brachium porrectum eſt, ſed paululum in eam partem, a qua os receſſit, recurvatur.

Quicquid incidit, reponendi ratio una eſt (neque in cubito tantum, ſed in omnibus quoque membris longis, quæ per articulum longa teſta junguntur) utrunque membrum in diverſas partes extendere, donec ſpatium inter oſſa liberum ſit; tum id

a *Hippocr. de Articulis. T. XXI. & Vectar. T.IX.* b *Hippocr. de Artic. T. XXII. 1.*

id os, quod excidit, ab ea parte, in quam prolapſum eſt, in contrarium impellere. Extendendi tamen alia atque alia genera ſunt, prout nervi valent, aut oſſa huc illucve ſe dederunt. Ac modo manibus ſolis utendum eſt, modo quædam alia adhibenda.

Ergo, ſi in priorem partem cubitus prolapſus eſt, extendi per duas manus, interdum etiam habenis adjectis, ſatis eſt: deinde rotundum aliquid, a lacerti parte ponendum eſt, & ſuper id repente cubitus ad humerum impellendus eſt. At in aliis caſibus commodiſſimum eſt eadem ratione brachium extendere, quæ, fracto humero ſupra poſita eſt, & tum oſſa reponere.

Reliqua curatio eadem eſt, quæ in omnibus. Celerius tantum ſæpiuſque id reſolvendum eſt; multoque magis aqua calida fovendum, & diutius ex oleo & nitro ac ſale perfricandum. In cubito enim celerius, quam in ullo alio articulo, ſive extra remanſit, ſive intus revertit, callus circumdatur, iſque, ſi per quietem increvit, flexus illius poſtea prohibet.

CAP. XVII.

De Manu luxata. a

MANUS quoque in omnes quatuor partes prolabitur. Si in poſteriorem partem excidit, porrigi digiti non poſſunt: ſi in priorem, non inclinantur: ſi in alterutrum latus, manus in contrarium, id eſt, aut ad pollicem, aut ad mini-

 mum

a *Hippocr. de Articul. T. XXIII. Vectar. X.*

mum digitum convertitur, & reponi non difficillime poteſt. Super locum autem durum & renitentem ex altera parte intendi manus, ex altera brachium debet, ſic, ut prona ſit, ſi in poſteriorem partem os excidit; ſupina, ſi in priorem; ſi in interiorem exterioremve, in latus. Ubi ſatis nervi diducti ſunt, ſi uſque in alterutrum latus procidit, manibus in contrarium repellendum eſt. At his, quæ in priorem poſterioremve partem prolapſa ſunt, ſuperimponendum aliquid durum, idque ſupra prominens os manu urgendum eſt, per quod os vis adjecta facilius in ſuam ſedem compellit.

CAP. XVIII.

De Palma luxata.

IN palma quoque oſſa interdum ſuis ſedibus promoventur, modo in priorem partem, modo in poſteriorem. In latus enim moveri, paribus oſſibus oppoſitis, non poſſunt. Signum id ſolum eſt, quod omnium commune eſt, tumor ab ea parte, in quam os venit: ſinus ab ea, a qua receſſit. Sed ſine intentione, digito tantummodo bene preſſum os in ſuam ſedem revertitur.

CAP. XIX.

De Digitis luxatis.

557,4. AT in digitis totidem fere caſus, eademque ſigna ſunt, quæ in manibus. Sed in his extendendis non æque vi opus eſt; quod articuli breviores, & nervi minus

Digitized by Google

minus validi ſunt. Super menſam tantummodo intendi debent, qui vel in priorem vel in poſteriorem partem exciderunt; tumque palma compelli: ut ita in locum, unde lapſus eſt digitus, reſtituatur.

CAP. XX.

De Femore luxato. a

CUM de humeris dixerim; de his quoque, quæ in cruribus ſunt, videri poſſum dixiſſe: ſiquidem in hoc caſu quædam ſimilitudo eſt femori & humero, tibiæ & cubito, pedi & manui. quædam tamen ſeparatim quoque de his dicenda ſunt.

Femur in omnes quatuor partes promovetur: ſæpiſſime in *b* interiorem; deinde in exteriorem; raro admodum in priorem, aut poſteriorem. Si in interiorem partem prolapſum eſt, crus longius altero & valgius eſt: extra enim pes ultimus ſpectat. Si in exteriorem, brevius, varumque fit, & pes intus inclinatur; calx ingreſſu terram non contingit, ſed planta ima; meliuſque id crus ſuperius corpus, quam in priore caſu, fert, minuſque baculo eget. Si in priorem, crus plicari non poteſt, extenſumque alteri cruri ad calcem par eſt; ſed ima planta minus in priorem partem inclinatur: dolorque in hoc caſu præcipuus eſt; & maxime urina ſupprimitur. Ubi cum dolore inflammatio quievit, commode ingrediuntur, rectuſque eorum pes eſt. Si in poſteriorem, extendi non poteſt crus, breviuſque eſt; ubi conſiſtit, calx quoque terram non contingit.

Ma-

a *Æginet. VI.* 118. b *Hippocr. de Articul. T.LV. Vectar. T.XI.*

Magnum autem femori periculum eſt, ne vel difficulter reponatur, vel repoſitum rurſus excidat. Quidam ſemper iterum excidere contendunt: ſed Hippocrates, & Diocles, & Philotimus, & Nileus, & Heraclides Tarentinus, clari admodum authores, ex toto ſe reſtituiſſe memoriæ prodiderunt. Neque tot genera machinamentorum quoque, ad extendendum in hoc caſu femur, Hippocrates, Andreas, Nileus, Nymphodorus, Protarchus, Heraclides, faber quoque quidam reperiſſent, ſi id fruſtra eſſet. Sed ut hæc falſa opinio eſt; ſic illud verum: cum ibi valentiſſimi nervi muſculique ſint, ſi ſuum robur habent, vix admittere, ut reponatur: ſi non habent, repoſitum non continere.

Tentandum igitur eſt, &, ſi tenerius membrum eſt, ſatis eſt habenam alteram ab inguine, alteram a genu intendi: ſi validius, melius adducent, qui eaſdem habenas ad valida bacula deligarint; tumque eorum fuſtium imas partes oppoſitæ moræ objecerint, ſuperioreſque ad ſe utraque manu traxerint. Etiamnum valentius intenditur membrum ſuper ſcamnum, cui ab utraque parte axes ſunt, ad quos habenæ illæ deligantur: qui, ut in torcularibus, converſi, rumpere quoque, ſi quis perſeveraverit, non ſolum extendere nervos & muſculos poſſunt. Collocandus autem homo ſuper id ſcamnum eſt, aut pronus, aut ſupinus, aut in latus, ſic, ut ſemper ea pars ſuperior ſit, in quam os prolapſum eſt; ea etiam inferior,

ferior, a qua receſſit. Nervis extenſis, ſi in priorem partem os venit, rotundum aliquid ſuper inguen ponendum; ſubitoque ſuper id genu adducendum eſt eodem modo, eademque de cauſa, qua idem in brachio fit; protinuſque, ſi complicari femur poteſt, intus eſt.

In cæteris vero caſibus, ubi oſſa paululum inter ſe receſſerunt, medicus debet id, quod eminet, retro cogere; miniſter contra coxam propellere. Repoſito oſſe, nihil novi aliud curatio requirit, quam ut diutius is in lecto detineatur; ne, ſi motum femur fuerit adhuc laxioribus nervis, rurſus erumpat. Poteſt tamen conditus, articulus medius aut ſummus canaliculo aliquo contineri.

CAP. XXI.

De Genu luxato. a

GENU vero & in exteriorem, & in interiorem, & in poſteriorem partem excidere, notiſſimum eſt. In priorem non prolabi, plerique ſcripſerunt. poteſtque id vero proximum eſſe; cum ibidem oppoſita patella, ipſa quoque caput tibiæ contineat. Meges tamen eum, cui in priorem partem excidiſſet, a ſe curatum eſſe, memoriæ prodidit.

In his caſibus intendi nervi rationibus iiſdem, quas in femore retuli, poſſunt. Et id quidem, quod in poſteriorem partem excidit, eodem modo rotundo aliquo ſuper poplitem impoſito, adductoque eo crure, recondi-

condi-

a *Æginet. VI.* 119.

conditur. Cætera vero manibus ſimul, tum oſſa in diverſas partes compelluntur.

CAP. XXII.

De Talo luxato.

TALUS quidem in omnes partes prolabitur. Ubi in interiorem partem excidit, ima pars pedis in exteriorem partem convertitur. Ubi huic contrarius caſus, contrarium etiam ſignum eſt. At, ſi in priorem partem prorumpit, a poſteriore latus nervus durus & intentus eſt; ſimulque iis pes eſt. Si in poſteriorem, calx pene conditur, planta major fit. Reponitur autem is quoque per manus; prius in diverſa pede & crure diductis. Et in hoc quoque caſu diutius in lectulo perſeverandum eſt; ne is talus, qui totum corpus ſuſtinet, parum confirmatis nervis, ferendo oneri cedat, rurſuſque prorumpat. Calceamentis quoque humilioribus primo tempore utendum; ne vinctura talum ipſum lædat.

CAP. XXIII.

De Planta luxata.

PLANTARUM vero oſſa iiſdem modis, quibus in manibus, prodeunt; iiſdemque conduntur. Faſcia tantummodo calcem quoque debet comprehendere: ne, cum mediam plantam, imumque ejus vinciri neceſſe eſt, liber talus in medio relictus, materiam pleniorem recipiat, ideoque ſuppuret.

CAP.

CAP. XXIV.

De Digitis luxatis. a

IN digitis nihil ultra fieri debet, quam 552, quod in his, qui ſunt in manu, poſitum 30. eſt.

CAP. XXV.

De his, quæ cum vulnere loco moventur. a

HÆC facienda ſunt in his caſibus, ubi ſine vulnere oſſa exciderunt: ſæpe tamen cum vulnere loco moventur. Hic vero & ingens periculum eſt, & eo gravius, quo majus membrum eſt, quove validioribus nervis aut muſculis continetur. Ideoque ab humeris, femoribuſque, metus mortis eſt; ac, ſi repoſita oſſa ſunt, ſpes nulla eſt: non repoſitis tamen, nonnullum periculum eſt. Eoque major in utroque timor eſt, quo propius vulnus articulo eſt. Nam Hippocrates *b* nihil tuto reponi poſſe, præter digitos, & plantas, & manus, dixit: atque in his quoque diligenter eſſe agendum, ne præcipitentur ægri. Quidam brachia quoque & crura repoſuerunt: &, ne cancri, diſtentioneſque nervorum orirentur (ſub quibus in ejuſmodi caſu fieri ſolet mors matura) ſanguinem ex brachio miſerunt. Verum ne digitus quidem (in quo minimum, ut malum, ſic etiam periculum eſt) reponi debet aut in inflammatione, aut poſtea, cum jam vetus res eſt. Si quoque, repoſito oſſe, nervi diſtenduntur, rurſus id protinus expellendum eſt.

Omne

a *Æginet. VI.* 116. a *Idem V.* 121.
b *Hippocr. Vectar. XIX.* 5.

Omne autem membrum, quod cum vulnere loco motum, neque repoſitum eſt, ſic jacere convenit, ut maxime cubantem juvat: tantum ne moveatur, neve dependeat. In omni tali morbo magnum ex longa fame præſidium eſt: deinde ex curatione eadem, quæ propoſita eſt. Ubi oſſibus fractis vulnus acceſſit, ſi nudum os eminet, impedimento ſemper futurum eſt, ideo, quod excedit, abſcindendum eſt; imponendaque ſuper arida linamenta ſunt, & medicamenta non pinguia; donec, quæ ſaltem eſſe in ejuſmodi re ſanitas poteſt, veniat. nam & debilitas ſequitur, & tenuis cicatrix inducitur: quæ neceſſe eſt facile noxæ poſtea pateat.

FINIS.

Digitized by Google

BREVIORA VARIORUM AUCTORUM IN CELSI LIBROS SCHOLIA.

PAg. 10. lin. 22. *Quid optime digeratur*) Legi poteſt, *ſed quam id optime digeratur*. Jo. Cæſarius.

p. 10. l. 33. *Non eloquentia, ſed remediis curari*) Hinc *Virgilius mutas* artes vocat. XII. Æneid. *Caſaub.* Vide Reies Camp. Elyſ. jucund. Quæſt. Quæſt. VII. pag. 61. & ſeqq.

p. 11. l. 1. *Diſcreta*) *Diſcretus* legit *Caſarius*.

p. 11. l. 25. *Nam ne uterum quidem*) Auctor noſter uterum ſumit pro ventre ſeu abdomine, ita enim lib. IV. cap. 1. *At ſub corde atque pulmone, tranſverſum ex valida membrana ſeptum eſt, quod a præcordiis uterum diducit*. Martial. l. 3. Epig. 71. Iſidorus Orig. XI. cap. 1. *Uterum ſolæ mulieres habent in quo concipiunt, ad ſimilitudinem cauliculi*. (Martinius *Canaliculi*, forte *cuniculi*.) *Tamen autores uterum pro utriuſque ſexus ventre plerunque ponunt, nec poetæ tantummodo ſed & cæteri*. Doctiſſimus Caſp. Bartholinus *Exercitatione* IX. obſervat, Tacitum, *uterum* Navis ob cavitatem dixiſſe; Lactantius de Opificio Dei c. 11. *uterum* pro veſica aut ſimili cavo corpore poſuit. Columell. XII. 4. *quod in utero dolii eſt*.

p. 19. l. 22. *Facilius in denſo cælo, quam in tenui: facilius hieme, quam æſtate:*) Quibuſdam videtur hic legendum potius, *in tenui cælo, quam in denſo: & æſtate, quam hieme*, propterea quod *Hippocrates* dicat *lib. I. Aphor. Ventres hieme & vere ſunt calidiſſimi*.

mi. *Quare per ea tempora alimenta copioſiora ſunt exhibenda*. Et *Paulus Ægineta libro* itidem *primo cap.* 53. *Hieme quidem & fortiori exercitatione*, *& pleniore cibo utendum eſt*. Niſi eo referas quod in denſo cœlo & per hiemem corpora ſunt robuſtiora, atque ideo etiam facilius quamlibet moleſtiam ferant. *Cæſar*.

p. 22. l. 17. *Gravibus*) Hic gravis opponitur ſalubri. *Conſt.* Sic ipſe explicat pag. 24. *neque ex ſalubri loco in gravem*, *neque ex gravi in ſalubrem tranſitus ſatis tutus eſt*.

p. 25. l. 15. *Os amarum*) Modo bilioſus non ſit, nam πικροχόλοις adverſatur inedia, Hippocrat. de Victu Acutor. Galen. Meth. Med. VIII. ergo hic Celſus indiſtincte. *Conſtant.*

p. 28. l. 15. *Somnus plenus*) Integer nec abruptus ante juſtum dormiendi tempus. *Conſtant.*

p. 36. l. 21. *Qui his opportunus eſt*) *Opportunus* pro *obnoxius*. Sic p. 42. l. 1. *Corpora periculis opportuna*. 81, 10. *Opportuniores injuriæ partes*. 194, 17. *Opportuniores nervos frigori reddit*. 199, 32. *Partes opportuniores vitio jam ſævienti*. Caſaub.

p. 42. l. 20. *Ex tempeſtatibus*) *Tempeſtas* non eſt proprie nomen ſimplex τὸ τȣ̃ ἔτȣς τεταρτημόριον, ſed ὥρα, hoc eſt, ἡ ποιὰ κατάστασις. *Caſaub.*

p. 43. l. 3. *Regionum ſorte*) Pro ſorte ſitus & poſituræ regionum pro climatis varietate. *Conſtant.*

p. 43. l. 16. *Corpus habiliſſimum*) Mediæ ſtaturæ explicat Brodæus Miſcel. l. 4. c. 19.

p. 45. l. 27. *Quam φρενῖτιν appellant*) φρενῖτιν tum hic tum alibi apud Celſum non Phreneſis, ſed Phrenitis (ut & Hermolaus Barbarus nos admonet) legendum eſt. Quamvis apud Martialem Juvenalemque non Phrenitis, ſed Phreneſis quoque legant. Idque tamen (ut Barbarus ſuſpicatur) ex vulgari imperitorum conſuetudine. Doctiores ſecundum Deſpauterium legunt, *Cum furor haud dubius*, *cum ſit manifeſta Phrenitis*. Cæſar.

p.46.

p.46. l.26. *Glandulæ*) Nomen eſt hic partis, pro ejus morbo atque inflammatione. Hippocrat. παρίσθμια i. e. tonſillæ ἀντιάδες, pro parte autem l. 4. c. 1. *Conſtant.*

p.49. l.22. *Plana*) Prorſus legendum *plena*, hoc enim & Aphor. 11, 35. ubi πάχος ἔχειν, &c. & in Prognoſt. unde & ſequentia deſumſit. *Conſtant.*

p.50. l.19. *Sub fine*) Sub finem; ſic κρίσιν i. e. judicationem videtur appellare. *Conſtant.*

p.55. l.11. *Ad viſcera tranſierūt*) Lumbos & ilia i.e. χαγόνας vel κενεῶνας ut habet Hippocrates, & pro φρένας vel διάφραγμα, id eſt, præcordia vel ſeptum tranſverſum, ſubſtituit viſcera non mendacio ſed innovatione. *Conſtant.*

p. 56. l.30. *Diutius trahere*) Sicut dicimus Galli de male ſano & affecto, *il traine toûjours*, ſi quis in eo morbo diutius traxit. mox; *autumno qui cætera anni parte traxerint, reſolvuntur*. p.137. l.13. *ægri ſub cautioribus medicis trahebantur*, & 138. l. 2. *ægros Medici diutius tractos non expediverunt*. Caſaub.

p.57. l. 5. *Democritus*) Qui περὶ ἄπνου ſcripſerat, ut quibuſdam placet. vid. *ad Laërt.* Caſaub.

p. 57. l.6. *Certas notas eſſe, propoſuit*) Scaliger ad Manilium l. v. pag. 308. putat, Celſum Democriti librum, περὶ ἄπνου, quem Plinius Heraclidæ adſcribit, indigitaſſe: verum refutat illuſtriſſimum virum clar. Menagius in Obſervationibus ad Diogen. Laërt. Prœm. pag.5. Ed. Lond.

p. 57. l. 18. *Reſponderit*) *Reſpondere* Celſo eſt σχάζεσθαι, vel potius commode cedere, εὐοδεῖσθαι. & ſic paſſim. *Caſaub.*

p. 58. l.26. *Terram edunt*) Id eſt, malacia aut pica laborant.

p.59. l.4. *Et coxis eſt*) Coxas pro lumbis, ilia pro lumborum partibus mollioribus poſuit. *Conſtant.*

p.59. l.7. *Deſidendi*) Sic honeſte τὸ σχέζειν exprimit. 86, 24. 224, 33. *Caſaub.*

p. 62. l. 20. *Lienis tumet*) *Lienis* pro *lien* amat dicere *Celſus*. *Lienes male habent*. 74, 24. & 94, 6. 176, 22. Ita Cato de R. R. Cap. 157. *Si lienes turgent*. Caſaub.

p. 62. l. 31. *In pectus*) Pectus pro ſepto tranſverſo poſuit. *Conſtant.*

p. 76. l. 3. *Iſque morbus mediocris vix ſanatur*) Ita Hippocrates Section. II. Aph. 42. in quem latius inquirit Reies *Campi Elyſii Jucundar. Quæſtion.* Quæſtion. LXXIX. Vide doctiſſimum Librum *Juſti Cortnummi* de *Morbo Attonito*.

p. 80. l. 1. *Caſibus*) Id eſt, capitis dolore, Aph. V, 68. oculorum, Aph. VI, 31. VII, 46. dyſuria, Aph. V, 36. ſtranguria, Aph. VII, 48.

p. 82. l. 30. *Cucurbitularum vero duo genera ſunt: æneum, & corneum.*) Quam frequens cucurbitarum, ut eas vocare amat Cælius Aurelianus, apud veteres fuerit uſus norunt ii, qui in antiquis ſcriptoribus ſæpius ſeſe recreant; teſtis eſt Plutarchus in Conviviis, qui dicit *propter uſum non parum laudis id remedii genus inveniſſe*. Has vero in quovis corporis loco agglutinabant, defigebant, & accommodabant, uti loquitur Celſus, vel cum, vel ſine ferro, ſeu ſcarificatione, quas *leves* vocat Cælius Aurelianus Acut. Morb. 1. cap. 11. idque mediante aqua calida, uti refert Albucaſis, vel igne, quas idcirco *arentes* & *ſiccatas* nominavit idem Cælius Aurelianus Acut. Morb. 1. cap. 11. Materiam qua conſtabant duplicem vocat Celſus. De corneo autem cucurbitularum genere videſis Thom. Bartholinum de Unicornu c. XXXII. & pag. 322. & ſeqq. formam vero deſcribit clar. Smetius Antiquitatum Neomagens. pag. 80. hiſce verbis: *Cucurbitulæ ſunt æneæ aut figlinæ, æneæ tres, figlinæ ſeptem, forma omnes rotundæ, fundo plano, tumido ventre, & in ſuperioris orbis acclivis centro os habent rotundum & patens, quod pollicem craſſiuſculum admittit. Ligula parva anguſto foramine iiſdem pro ma-*

nubrio

nubrio eſt. Cujus e cimeliarchio, ut eo melius forma cucurbitularum appareat, effigiem hic apponi curavimus.

p. 91. l. 27. *Lecti fulcimentum*) Celſus accipit non pro fulcro lecti, ſed pro quovis fulcimento quod pedi lecti, ſive clinopodio ſubjicitur. Scaliger ad Manil. lib. 1. pag. 195.

p. 93. l. 8. *Arenæ calidæ*) De remedio calentium arenarum & arundinum Auguſtus apud Suetonium c. LXXX. & Gellius XIX, VIII. *Caſaub.*

p. 95. l. 22. *Utriculi*) Vocantur ἀσκοὶ ſive φασκοὶ πυριατοί. *Conſt.*

p. 97. l. 20. *Infirmiſſimus, cibarius panis*) Joan. Cajus Tilebomenius in conjecturis ad Petronii fragm.

Tragurian. pag. 92. tollit diſtinctionem, & legendum putat, *infirmiſſimus cibarius panis*.

p. 97. l. 28. *Surculorum valentiores*) Ἀκρόδρυα intelligit *Caſaub.*

p. 99. l. 16. *Elota quædam genera frumenti*) Eadem occurrunt infra 103, 16. 131, 9. & alibi paſſim. an hic cibus commune quid habet cum eo, quem vocamus Galli, *orge mondé?* namque non ex oryza ſolum, ſed ex quovis alio etiam frumenti genere paratur. *Caſaub.*

p. 99. l. 18. *Aqua madens panis*) Gall. *potage*, Caſaub. Hunc unum eundemque eſſe, quem Galenus (lib. 1. c. 5. *de Alimentor. Facul.*) lotum, Plinius vero (XXII. c. 25.) panem aquaticum vocat, arbitratur Mercurialis *Variar. Lection. lib. VI. cap.* 17. qui videndus eſt.

p. 100. l. 4. *Aqua leviſſima pluviatilis*) Vide ſis Brodæi Miſcell. l. 4. c. 38.

p. 101. l. 25. *Trunculique*) Suſpicor verbum *trunculi* corruptum eſſe hoc loco, & legendum eſſe *ventriculi*, idque Pſelli autoritate, apud quem legitur de ratione victus; inter ea quæ crudos humores generant; hoc modo: *Caterorum animalium partes, ventres, inteſtina, vulvæ &c.* Et apud eundem non multo poſt; inibi, inter ea quæ nutriunt multum, *& omnium* inquit *volucrum ventres*. Non tamen me fugit eſſe doctiſſimum virum, qui priorem lectionem non improbet. Unde idem trunculos opinatur eſſe edulii genus fruſtulatim conciſis carnibus conſtans. *Caſar.*

p. 102. l. 23. *Petiolis*) Id eſt, parvis pedibus, a Catone *pedicini* in L. de R. R. appellati. *Conſt.*

p. 105. l. 29. *Lactentia*) Leg. *lactaria* & in hac & in ſequenti proxime pagina. In hiſtoriis ſæpe *lactarios* invenias & dulciarios. *Caſaub.*

p. 110. l. 16. *Git.*) Μελάνθιον. ſic & 233, 24. *Caſaub.* Ita etiam explicat Marcellus de Medicam. c. XXII. pag. 341.

p. 118.

p. 118. l.22. *Ego autem*) Notandum hic, iſthæc a Celſo dici non tanquam ῥαψῳδῷ, ſed potius tanquam Medico artis ſuæ bene gnaro ac ſententiam ſuper illis, quæ in controverſiam venere, ferenti. Eandem elocutionem etiam infra videas 143, 24. 176, 1. *Caſaub.*

p.131. l.8. *Intrita ex aqua calida*) *Ex vino*, infra 153, 13. Et eſt quidem elegans uſus hujus voculæ *ex*, pro σὺν, vel ἐν, apud *Celſum* & *Plinium*. Noſter 344, 19. *emplaſtrum tetrapharmacum ex aceto ſubactum*, h. e. *cum*. mox, *terra ex aceto ſubacta*, h. e. *in*. ſic & 361, 3. *Ex aceto terunt*. Vid. *Victor. Var. Lect.* XXXII, XV. Caſaub.

p.132. l.22. *Potio eſſe debet magis liberalis*) *Liberalis* pro *copioſus* & *multus* vox Celſo peculiaris. *Caſaub.*

p. 138. l. 25. *Duo pitacia*) Hic pitacium non pro panniculo, ſed corio medicamento illito, capiti aut præcordiis applicando poſitum rectiſſime obſervat Bynæus de Calc. Hebræor. l. 1. c. 2. ubi de pitacio multa.

p.143. l. 12. *Altero quoque die*) Idem eſt ac ſi *tertio quoque die* diceret. 124, 21. *cibus tertio quoque die commodiſſime datur, ut alter febrem minuat, alter viribus ſubveniat*. Caſaub.

p. 148. l. 23. *Loqui aliena*) Expreſſio hæc eſt ab Hippocrate qui ἀλλοφάσσειν ait τοὺς παραφρονοῦντας. *Caſaub.*

p. 151. l. 7. *Caput impleatur*) Implere caput, hic pro fovere, rigare, ἐμβρέχειν. ſic lib. 4. c.2. *Conſt.*

p.181. l.21. *Ut ab egelidis tamen initium fiat.*) Ex hoc facile colligitur, falli eos, qui egelidum pro frigido uſurpant, eſt enim χλιαρὸς. *Caſaub.*

p. 182. l. 27. *Stomachus interior ad ventriculum fertur*) *Stomachus* Celſo ipſa *gula*; per quam tranſeunt alimenta priuſquam ad ventriculum veniant, qui vulgo *ſtomachus* appellatur. Medici vocant *œſophagum*. *Caſaub.* Lactant. de Opificio Dei c. XI. *fiſtulam cibalem* vocat.

p. 182. l. 27. *Al. ſtomachum*) Stomachus hic pro ipſa gula accipitur ut & infra l. 4. c. 5. quamvis aliquando & pro ventriculi parte inferiore ſtomachi utatur Celſus, ut cum ait: *Stomachus vero inteſtinorum præcipuum eſt*. Conſtant.

p. 195. l. 25. *E pullis*) Alii *a pullis*; ſed quidam libri ſcripti habent *apalis*: ut noſter etiam quidam, ſatis antiquus & fidelis, qui ſervatur in Medicea Bibliotheca. Cum autem videatur alterum horum, id eſt aut *apalis*, aut *mollibus* ſcholion eſſe, veriſimilius eſt Græcum ἁπαλοῖς declaratione̅ fuiſſe latinæ vocis *mollibus*, quæ ſequitur; quis enim unquam crederet, Romanum ſcriptorem, & eum quidem purum atque elegantem in media oratione ſua Græcam vocem uſurpaſſe, &c. *Victorius Variar. Lect.* lib. xxix. c. 3. Scribonius Larg. Compoſit. Medic. N. CIV. hac voce utitur: *Secundum quæ apala ova proderunt*. Ad quem locum multa congeſſit doct. Jo. Rhodius, qui apud Celſum *bapalis* reſtituendum putat. Cæl. Aurel. Acut. Morb. 1,10. Marcell. de Medic. Cap. 20.

p. 201. l. 5. *Pituitam citat*) Hoc eſt, *movet*, 211, 5. vel *trahit*, ut 211, 33. loquitur. admodum familiare hoc verbum Celſo. 210, 7. *humorem citare*. 297, 6. *pus citare*. 450, 16. *ſanguinem citare*. & alibi plurimis locis. *Caſaub.* *dentem citat*, 383, 8.

p. 202. l. 8. *Aliis vero vinum*.) Columella de Re Ruſtica, lib. 12. cap. 32. commendat ex marrubio; cap. 33. vinum ſcylliten.

p. 202. l. 12. *Ex gingivis*) Hoc mihi ſæpe evenit. *Caſaub.* Jacobo Uſſerio hæc hæmorragia erat periodica, teſte Arnoldo Bootio, Obſerv. cap. 7.

p. 207. l. 30. *Cutiliarum Sumbruinarumque*) Male quidam *Succutiliarum*. Ald. Manut. de Quæſit. per Epiſt. Q. I. Conſule de *lacu Cutilienſi* Merulam Coſmogr. Part. 2. lib. 4. cap. 12.

p. 207. l. 31. *Sumbruinarumque*) *Subcutiliarumque* mihi legendum videtur. Nam cujuſmodi ſint *Sumbrui-*

bruinæ aquæ, nondum apud quenquam reperi ſcriptorem idoneum & probatum: de *Subcutiliis* vero *Plinius* l. 31. c. 2. quas *in Salinis calidiſſimas* eſſe dicit, & *ſuctu quodam corpora invadere*, *aptiſſimas ſtomacho*, *nervis*, *univerſo corpori*. Idem & de *Cutiliis* l.2. c.97. & l.31. c.6. quas inibi *bituminatis*, *aut nitroſis bibendo utiles eſſe*, *atque purgationibus* tradit. De *Cutiliis* item *Vitruvius* l.8. c.3. ubi ſcilicet de aquæductibus tractat. *Cæſar*. Adde hic quæ habet Lilius Gyraldus Dialogiſmo X. pag. 424. Tom. 2. Facis Critic.

p. 213. l. 13. *Trunculorum*) *Ventriculorum* vel *tyrunculorum*. Cæſar.

p. 215. l. 10. *Venterque intentus eſt*) Ita Cappadox apud Plautum in Curcul. 2, 1.

Nam jam quaſi zona liene cinctus ambulo.
Geminos in ventre habere videor filios.
Nihil metuo, niſi ne medius diſrumpar miſer.

p.215.l.16. *Exercitatione & labore*) Hoc remedium Palinurus præſcribit Cappadoci (Curcul. 2, 1.) *ambula*, *id lieni optimum eſt*.

p. 224. l. 17. *Frequens dejiciendi cupiditas*) Galen. προθυμία τȣ̃ ἀποπατεῖν. *Caſaub.*

p. 235. l. 18. *Nuclei pini*) Omne medium nucleus erat veteribus. Celſus, quem dixi, aliquoties ſimiliter frequentaverat: at hodie *trunculi* reperies corrupte: *Internuculi* vero ſive *nuclei* germanum eſſe, meliorum aliquando codicum opera monſtraſſe ſperabo. *Pontan. ad Macrob. Saturn.* II, 14.

p.235. l.22. *Vitare autem oportet rutam*, &c.) Duo hic præcipit extrema cavenda Celſus, primum ne nimium exſtinguentibus ſemen utatur medicamentis, inter quæ refertur ruta; dein ne ſupinus dormiat, qui ſitus ſeminis fluxum augere ſolet. Etmuller. de ſeminis retentione læſa. An autem *ruta*, *mentha*, *& aliæ plantæ calidæ venerem adaugeant*, *hebetent*, *atque extinguere valeant* jucundiſſime inquirit

Gaſpar a Reies, Quæſt. 44. Camp. Elyſ. Jucund. Quæſt. pag. 309.

p. 241. l. 17. *Herophilus, deductique ab eo viri*) Convenit cum Græca loquendi ratione ϗ οἱ ἀπ' αὐτοῦ. *Caſaub.*

p. 246. l. 30. *Sordes ex gymnaſio*) Γλοιὸν intelligit. *Caſaub.*

p. 249. l. 2. *In uncia pondus* &c.) Multi ſunt qui de ponderibus & menſuris medicis ſcripſere, quorum indiculus exſtat apud Merklinum in Lindano Renovato. Omnium tamen, ſi Celſum ſpectamus, optimus eſt Joan. Rhodius, cujus diſſertationem *de ponderibus & menſuris veterum Medicorum, imprimis Corn. Celſi*, edidit Th. Bartholinus Haſniæ 1672. quam huic noſtræ editioni ſubjungere ipſa vetat craſſities. Ad pleniorem vero ponderum notarum in Celſo occurrentium notitiam Jo. Manardi epiſtolam, quæ eſt 4. lib. 18. adjicere conſultum duximus.

J. MANARDUS

J. PAULO CASTILIONO

S. D.

„ Alexandrum Capelinum, licet antea magna „ mihi familiaritate conjunctum, tua etiam cauſa „ benigniſſime excepi, quantumque pro tempore „ valui, ſaluti hominis conſului: vix enim duobus „ diebus apud nos fuit. Ex eo poteris de mea vale- „ tudine intelligere. De Celſi vero characteribus „ quid ſentiam, breviter ſubſcribam. P. pondo in- „ telligo. χ vel * denarium, ſeptimam videlicet „ (ut ipſemet ſeipſum declarat) unciæ partem. „ Per notas quæ ſequuntur, denariorum numerum „ accipio. Atque ut hæc exemplis reddantur cla- „ riora, ubi in primo malagmate lib. V. legitur,

„ *Æru-*

„ *Æruginis raſæ & thuris ſingulorũ* P. χII. intelligo „ accipiendos ſingulorum, æruginis ſcilicet & thuris, binos denarios. Ceræ vero & ſquammæ VIII. „ ſubdit enim XVIII. Sicubi vero in antiquioribus „ exemplaribus, jamdiu videlicet excuſis, ſcribuntur duo *chi*, ut in malagmate ſequente ad jecur „ dolens, per primum intelligo pondus denarii: „ per ſecundum, denariorum numerum, ut accipiamus *lacrymæ balſami denarios duos & viginti*, „ *& coſti* cum reliquis, quæ ſequuntur, *ſexdecim*. „ Simili modo in Andreæ malagmate ubi ſcribitur „ P.χχχ. intelligendum pondus viginti denariorũ. „ Idem in ſimilibus intelligendum, ita tamen ut „ ſciamus per P. non ſemper ſimpliciter pondus accipiendum, ſed interdum pondo, hoc eſt, libram: ut in Moſchi malagmate ubi ſcribitur „ P. II. ego duas libras intelligo: niſi forte in exemplari nota deſit denarii, ut ſcilicet ſit legendum P. χII. tunc enim duos denarios intelligeremus. Ubi vero P. z. octavam partem libræ: vel „ ſi χ deſit, octavam partem denarii: & pro triente, tertiam libræ partem.

„ Legitur & quandoque apud eundem Celſum, „ P.ſextantem, ubi ego intelligo ſextam libræ partem, binas videlicet uncias: ſicut & per beſſem, „ octo uncias. Hæc habui, alioqui in profitendi „ munere occupatus, quæ de ponderibus Celſi ſcriberem. Si quid vero adhuc in his deſideraveris, „ mihi per literas ſignificato. Vale. Ex Ferraria, XII. Calend. Decembr. M. D. XXXIII.

Ad cætera vero quæ in Celſo occurrunt intelligenda faciunt Sorani Epheſii verba quæ ſubjungere idcirco voluimus Cap. XXIII. & Præfatio Plinii de Re Medica.

p. 250. l. 7. *Aut cerato*) Leg. *ut cerato*, ſic enim ſæpe emplaſtra ceratis emolliuntur. ut 517, 24. nec emplaſtra, ſed & aliud, ut *cervicem liquido cerato* *mol-*

molliri dicit, p. 520, 12. *Caſaub.*

p. 253. l. 29. *Sub authore Medo*) Forte legendum *Medio;* Plinius enim N.H. cap.4. lib. 20. Medium quendam producit. Galenus adverſus Eraſiſtratæos cap.2. (pag.409. Tom.x. Ed. Chart.) Medium quoque citat, quo tamen loco legendum Μηδίας putat Menagius ad Diogen. Laërtium pag.129. B. qui, an idem ſint, an diverſi hactenus expoſitum non eſt. nos nihil certi ſtatuere poſſumus, expectantes avide Medicorum hiſtoriam a viris clariſſimis Menagio & Meibomio pollicitam, qui nodum hunc forte ſint ſoluturi.

p. 260. l. 22. *Choacon emplaſtrum*) Legendum fortaſſis *Chiacum*, ut apud *Georgium Vallam de cura oculi;* niſi malis *Coacon*, quod inter *Hippocratis* opera liber habeatur, qui inſcribitur *de Coacis prænotionibus*, unde nomen deductum videri poteſt. *Cæſar.*

p. 280. l. 19. *Athenionis*) de *Athenione* quodam, ſed non Medico (reor) habes in vita Maximini patris & filii apud *Julium Capitolinum*. Cæſar.

p.286. l. 26. *Pars per naturam*) Eleganter non minus quam honeſte genitales partes naturam vocavit. Sic etiam Cicero de Divinatione l. 2. c. 70. *Parere quædam matrona cupiens, dubitans, eſſetne prægnans, viſa eſt in quiete obſignatam habere naturam.* Sæpius Plinius aliique. Hippocrates vero ea ſignificatione uſus eſt verbo φύσις. Heſychius Ἐσχάραι, πυραὶ ἐπὶ ἐδάφους ἀνθρακιαὶ, καὶ αἱ τῶν γυναικῶν φύσεις ἐξώτεραι τετράγωνα. Hieron. epiſt. 61. *Pars corporis noſtri ſecretior* φύσις, *a nobis natura dicitur*. Uſurpaturque hæc vox tam de muliebribus quam virilibus partibus, uti in commentario ad Carm. XXXVIII. Priap. videre eſt.

p.294. l.32. *Sæpius faſcia circuire debet*) Galli dicimus: *faire pluſieurs tours*. p.533. l.8. Caſaub.

p. 296. l.22. *Ex aqua frigida*) Videtur ex hoc loco ſibi contradicere auctor, ſiquidem l.3. c.9. dixit frigida

gida inimica vulneri, uti etiam docet Hippocrates Aph. V,20. Quin mox præcipit ipſe ſaniem aqua calida removendam, quoniam calor naturæ prodeſt. Sed ſcitiſſime Celſum aquam frigidam commendat, quia ſanguinis timenda in vulneribus fluxio eſt, tranſtulitque hunc locum ex Hippocr. lib. de humid. uſu T. XI, 27. τὸ δὲ ψυχρὸν πολέμιον καὶ κτεῖνον, πλὴν ὁ κόσα αἱμοῤῥαγέειν ἐλπίς. Celſus pag. 293. *Levis plaga juvatur etiam, ſi ex aqua frigida expreſſa ſpongia imponitur*. Confirmat hoc experimentum, quod refert Doct. Caſpar Bartholinus *Exercitatione* VII. *pag.* 129. Panarol. Pentec. V. Obſ. 27.

p. 305. l. 22. *In filice*) Vera lectio: *in filicis baſtula*. De filice impacta corpori & arundine eadem habet *Marcellus de Medicam.* cap. XXXIV. & *Plin.* XXIV, XI. Caſaub.

p. 309. l. 21. *Pſylli*) Bochart. Hieroz. T. 2. l. 4. c. 19. p. 587.

p. 309. l. 21. *Pſylli*) Miramur vulgo cum legimus, eſſe, qui venenatas beſtias, & ſerpentes tuto tractent, & eorum venenum adimant. Deſinet mirari qui *Celſi* hæc legerit. Sed & *Dio* quoque *Pſyllis* aliud nihil tribuit, quam τὸ ἐκμυζᾷν. Hodie ſimilis gens vagatur per Italiam, quæ a D. Paulo originem generis ſtulte refert. *Caſaub.* De Pſyllis vide Turneb. Adverſ. XVI, 6. Ettmuller. ad Schroder. p. 184.

p. 311. l. 3. *Spumet*.) Spumare hic eſt ζυμοῦσθαι, id eſt fermentari, Galen. de Atra bile. *Conſtant.*

p. 313. l. 6. *Cum incubant*) Bochart. Hieroz. Tom. 2. l. 3. cap. XI. pag. 415.

p. 319. l. 16. *Cano ſimile*) Conſtans hæc fere lectio eſt. Ronſſeus in marg. habet *ovo* vel *cavo*. Ego hactenus, quamvis locum ſanum non putem, nihil muto. Vir quidam doctus margini editionis Cæſarianæ hanc tranſpoſitionem inſcripſit: *Id ulcus inæquale eſt, ineſtque multus humor glutinoſus, cano ſimilis, odor*, &c. p. 322.

p. 322. l. 19. *Chironium*) Χειρώνιον ἕλκος, quidam ita dictum putant, quod *Chirone* Medico indigeat. Idem & τηλέφιον dicitur a *Telepho*, qui huic vitio obnoxius fuit. *Cæſar.*

p. 323. l. 5. *Ex frigore biberno ulcera*) Hoc genus ulceris Græcis χίμετλον dicitur. *Heſychius* χίμετλον, inquit, τὸ ἐν χειμῶνι γενόμενον ἕλκος ὑπὸ ψύχουσι. Latinis autem *pernio* dicitur. *Cæſar.*

p. 335. l. 1. *Exigunt*) Editio 1497. Aldina 1528. hanc ſervant lectionem, alii tamen e codicibus malunt *adigunt*, alii *ambiunt*, minus, ut puto, recte, neque enim *radices exigere*, aut *adigere*, aut *ambire*, apud antiquos legitur, quapropter ſubſtituo vel *agunt*, vel *exſerunt*, ita enim Columella l. 2. c. 10. de napis *quia non in ventrem lateſcunt*, *ſed tenuem radicem deorſum agunt*, & 5, 6. *ac ne radices altius agunt*, alibi *exſerere radicem* dixit.

p. 336. l. 22. φλυζάκιον) Galenus Commentario IV. in Hippocrat. de Vict. Ration. in morb. acut. ait φλυζάκιον ſignificare φλυκταίνην, unum idemque eſſe puſtularum genus. Celſus tamen diſtinguere in duo genera videtur.

p. 338. l. 33. *Sicut de pecoribus propoſui*) Nullus dubito quin Auctor indigitat libros ſuos de *Re Ruſtica* quorum paſſim meminit Columella. An ad eos referri poſſit quod dicat lib. 4. c. 7. *Attamen ſine his ruſticos noſtros epota ex aqua trixago ſatis adjuvare dicitur*, judicent docti.

p. 340. l. 3. *Sub authore Protarcho*) Ita infra 402, 17. *ſub authore Dionyſio*. Caſaub.

p. 344. l. 8. *Ulcus durum*) Bochart. Hieroz. part. 2. l. 6. cap. 6. pag. 827.

p. 348. l. 3. *Votumque eſt*) Eleganter hoc poſitum pro eo, quod Græci dicebant ἀγαπητὸν ἂν εἴη. *Caſaub.*

p. 350. l. 12. *Lana mollis bene carpta*) Cum *lanam carpere* dicatur de muliere *nente* ξαινούσῃ, non videtur hæc interpretatio huic Celſi loco convenire, qui

de

de *lana* potius *carminata* eſt intelligendus. Equidem Latine dicimus, *lanam carpere*; ſed an *carptam lanam* itidem dixerint Veteres, accuratiori indagatione indiget. *Caſaub.*

p. 386. l. 28. *Rhus quem Syriacum vocant*) Vide ſis de hac herba, Plinium lib. 24. cap. 11. Manardi Epiſtolam 4. lib. 1. qua contendit, voce Græca *rhos* ſcribendum eſſe. Rhodium in Lexico Scriboniano, & Bodæum a Stapel in Theophraſti lib. 3. cap. 18. Hiſtor. Plantar.

p. 403. l. 28. Πτερύγιον *Græci appellant*) *Reduviam* vel *rediviam* vocant Latini. *Caſaub.*

p. 411. l. 14. *Fortuna huc illucve diſcernit*) Lege *decernit*. Caſaub.

p. 422. l. 29. Χαλάζια) Bochart. Hieroz. Part. 2. l. 5. c. 9. pag. 721.

p. 424. l. 7. Ῥυάδα *Græci vocant*) *Rhyada* non *Rypada*, ut hactenus, legendum eſt, idque partim ratione vocabuli ad rei ſignificationem alludentis, reſpondentiſque, partim quod huic lectioni *Symon Genuenſis* adſtipulari videtur, ex ſententia *Demoſthenis* cujuſdam, quem crebro ille citat, cujus & hæc verba citat, quibus *rhyada* ille ita deſcribit: *Rhyas*, inquiens, eſt *continuus lachrymæ fluor*. Quamquam dicat idem author, qualis qualis eſt, apud Celſum *rhypada* legi. Quin & huic ſententiæ meæ adſtipulari videtur *Hermolaus Barbarus* in ſuis *Corollariis*. Quid quod & apud ipſum *Galenum* l. 14. θεραπευτικῆς legitur, ubi de oculorum vitiis agit, ῥυάδέςque appellat, de quo hic diſſerit *Celſus*, oculorum vitium. *Cæſar.*

p. 455. l. 34. Quæ ἐλυτροειδὴς) Nicolaus Loënſis cum quibuſdam codicibus ἐρυθροειδὴς legendum eſſe putat, Miſcellan. l. 9. c. 7.

p. 473. l. 6. *Infibulare quoque adoleſcentulos*) Fibula hæc ſimile aliquid habet iis, quæ vocamus *Cadenats*. Mira ſunt, quæ ſuper his narrantur de Monachis Turcarum. *Caſaub.*

p. 477. l. 27. *Plaga lunata*) Vide ſis Th. Bartholinum de Unicornu cap. 23. pag. 194.

p. 483. l. 3. *Hapſus lanæ mollis*) *Hapſus* eſt lanæ particula molliter in globulum formata. *Floccum* dicit *Plin.* 30, 15. reperitur præterea hæc vox etiā apud *Caprum de verbis dubiis*, & in *Gloſſario Iſidori*, ubi tamen *hapſum* ἀντὶ τοῦ *hapſus* ſcribendum eſſe docetur, ipſaque vox per *vellus lanæ* explicatur. *Caſaub.*

p. 483. l. 3. *Hapſus lanæ mollis*) Hapſus non eſt πίλημα (lanas coactas Latini dicunt & coactilia) inepte enim dixiſſet hapſum lanæ mollis. quod coactum molle non eſt, ſed durum. Eſt vero hapſus (παρὰ τὸ ἅπτομαι ἅψομαι) quantum lanæ uno runcinarum contactu & factu carminatores diſcriminarunt. Vulgo vocant *paumées* a palma. Ergo lanæ δράκα & quantum vola capere poſſit per hapſum intelligo. uſus eſt etiam ea voce lib. 4. cap. 6. *Conſtant.*

p. 488. l. 26. *Quod earum naturalia* &c.) Ἀτρῆτας vocari, quos Latini *imperforatos* dicunt, unicuique notum eſt; at ampliſſimus Gisb. Cuperus in Harpocrate pag. 28, 29. noviſſimæ editionis, *Harpocratianos*, ejuſmodi homines vocatos fuiſſe eleganter ex Ptolomæo demonſtrat, quem locum etiam interpretatur Rutgerſius Variar. Lection. lib. 3. c. 18. quo quid *concreti*, *conſertum virginal*, *obſignata natura*, ſint, exponit. de Atretis & imperforatis conſule Schenkium Obſervation. l. 4. pag. 529. & ſeqq. ubi varia exempla recenſentur; Patinum Epiſtol. Gallicar. No. 60. edit. tertiæ.

p. 489. l. 7. *Vel vulſella*) *Vulſella* quæ & *volſella* dicitur, inſtrumentum fuit veteribus uſitatiſſimum, quo non modo partes tenebant aut emplaſtra, & oſſicula ex vulneribus extrahebant, ſed virgines quin & viri molliores illius ope pilos, tam e barba quam ſupercilio evellebant; unde *acum obliquam* apud Juvenal. Sat. 2. verſ. 94. volſellam interpretatur Ptolom. Flavius Conjectaneor. c. 67. vide Mercerum ad

Ter-

Digitized by Google

Tertullian. de Pallio pag. 768. Græcis vocatur in Philoxeni Gloſſario Τριχολειβίον, μαδιςήριον. harum varias figuras in tyronum gratiam adpingi curavimus.

p. 491. l. 3. *Demitti debet uncus*) Mortui fœtus extractionem, uti & inſtrumenta, quibus veteres medici uſi ſunt, deſcribit Tertullianus; cujus verba libro de Anima cap. 25. hæc ſunt: *At quin & in ipſo adhuc utero infans trucidatur, neceſſaria crudelitate, quum in exitu obliquatus denegat partum, matricida, ni moriturus. Itaque & inter arma medicorum & organum eſt, quo prius pateſcere ſecreta coguntur, tortili temperamento, cum annulo cultrato, quo intus membra cæduntur anxio arbitrio, cum hebete unco, quo totum facinus extrahitur violento puerperio. Eſt etiam æneum ſpiculum, quo jugulatio ipſa dirigatur, cæco latrocinio,* ἐμβρυοσφάκτην, *appellant, de infanticidii officio utique viventis infantis peremptorium.*

p. 503. l. 24. *Scoptula operta*) Lego: *lata ſcapularum oſſa* 526, 6. 542, 35. 548, 22. Vid. p. 506, 23. & 171, 5. ubi diſerte dicit ὠμοπλάτας Græcorum Latine dici *oſſa ſcapularum*. quare iſta lectio procul dubio mendoſa eſt, cum nunquam alibi hæc vox reperiatur. *Caſaub.*

p. 515. l. 1. *Hippocrates memoriæ tradidit*) Locus eſt *L. v. Epidem.* Sed eum librum non eſſe genuinum Hippocratis fœtum exiſtimant eruditi. *Caſaub.*

p. 515. l. 4. *Levia ingenia, quia nihil habent, nihil ſibi detrahunt*) Vid. *Plutarchum* lib. πῶς ἄν τις αἴσθοιτο ἑαυτοῦ προκόπτοντος ἐπ' ἀρετῇ. & *Quint. Inſt. Orat. L. M. C. III.* Caſaub.

p. 533. l. 24. *Alienatur*) ita infra p. 539, 7. *quanto facilius & alienari & occupari cancro vulnus poteſt.* Caſaub.

p. 545. l. 33. *Scorteo pulvino*) Pulvinum ſcorteum vocat Criticus προσκεφάλαιον σκύτινον ἢ δερμάτινον, *id eſt*, coriaceum. *Conſtant.*

JOAN-

Digitized by Google

JOANNIS BAPTISTAE MORGAGNI
In Patav. Gymnaſio Prim. Anat. Profeſs. in
AUREL. CORNELIUM CELSUM
EPISTOLA
SECUNDA, & TERTIA
AD JOANN. BAPTISTAM VULPIUM
in ejuſdem Gymnaſii Anatomico Theatro
Publicum Inciſorem.

Jo. Bapt. Morgagnus Jo. Bapt. Vulpio S. P. D.

SI vales, bene eſt; ego quidem valeo. In hac vetuſta Alexandri Paduani, Medici olim Doctiſſimi, Bibliotheca Celſi noſtri exemplar inveni, calamo in membranis deſcriptum. Quod ut paulo attentius inſpexi, cœpi ſuſpicari, haud veram fortaſſe eſſe additam illam ab Henrico Stephano inſcriptionem: Aurelii Cornelii Celſi de re medica libri octo, operis ab eo ſcripti de artibus, pars ſexta. *In fine enim IV. libri in hoc quidem codice ſcriptum eſt:* Artium Aurelii Cornelii Celſi liber. VIIII. Idem medicinæ liber. IIII. explicit feliciter; *biſque numeris proportione reſpondent qui ad plerorumque inſequentium librorum calcem adſcripti ſunt; ut ſi hanc rationem ſequamur, manifeſto appareat, octo hos de re medica libros, quos, ut alias ad te ſcripſi, quinque de re ruſtica antecedebant, non ſextam operis ab eo ſcripti de artibus, verum ſecundam omnino partem fuiſſe.*

Ex illis autem quæ iiſdem meis ad te litteris oſtendi, minus mihi in Almeloveenii editione probari, nonnulla ſunt in quibus hunc etiam codicem inveni ab ea diſcre-

pantem, *mecumque facientem*. *Neque enim ut illa habet* (pag. 148. lin. 17.) aſſignari poſſunt; *ſed* aſſignari non poſſunt: *non* (234, 3.) albæ violæ, *ſed* albæ olivæ: *non* (307, 11.) feræ morſus habent; *ſed* fere morſus habet: *non* (350, 30.) niſi immodica inflammatio; *ſed* niſi modica inflammatio: *non* (410, 5.) fluens alvus exercuit; *ſed* fluens alvus exhaurit: *non* (444, 16, 18.) Quod ſi fractum -- -- ut os; *ſed* Quod ſi factum -- -- ut is: *non* (474,27.) qui ſubinde ea extenuatur; *ſed* quia ſubinde ea extenuatur: *nec denique* (522, 23.) exercitatæ nares, *ſed* excitatæ nares.

Verum hæc omnia etſi minime contemnenda ſunt; nullo tamen pacto videntur mihi cum eo uno quod continuo exponam, comparanda. Memoria, opinor, tenes quod ad te ſcripſeram, non modo de Almeloveeniana, ſed de omnibus quas vidiſſem, Celſi editionibus verba faciens, minime videlicet a me dubitari, quin in libri 4. caput 20. quod eſt *de Vulvæ*, hoc eſt de Uteri, *Morbo*, temere a librariis contruſa eſſent quæ in illius calce leguntur de nimia urinæ profuſione; quaſi vero hoc mali viros nunquam, ſed mulieres tantum corriperet, ut propterea inter peculiares earum morbos ita præſertim, nulla ſcilicet de viris mentione facta, a Celſo referri potuiſſet. *Accipe nunc quid ex hoc codice didicerim; intelliges enim, non ſolum conjecturam illam meam (quod levius eſt) veram fuiſſe, ſed hoc inſuper quod graviſſimum, & inexpectatum omnino eſt, in his Celſi libris, quos nemo (quod ſciam) non integerrimos unquam putavit, unum aut alterum caput deeſſe. Igitur in eo quod diximus, capite, ubi Lindenii, & Almeloveenii editiones hæc habent* (pag. 234. lin. 1.) Si maligna purgatio eſt, ſubjicienda ſunt * coercentia. Id faciunt etiam albæ violæ, nigrum &c; *codex poſt illa verba*, ſubjicienda ſunt, *non modo ingentem habet lacunam quidquid reliqui eſt in ea pagina obtinentem, & in proxima demum*

demum paginæ initio, coeuntia. id faciunt etiam albæ olivæ: & nigrum &c; *ſed contra eam lacunam eadem manu in ora ſcriptum eſt:* Deſunt in vetuſtiſſimo exemplari duo folia. *Hic ex me quæres, in iis duobus foliis quid ſcriptum a Celſo fuiſſe, exiſtimem. Ego vero etſi nequaquam dubitarem, quin abſoluto primum quem inſtituerat, ſermone de morbis qui cum ad uterum ſpectent, ſunt mulierum peculiares, tum ad eos tractandos veniſſet quos ad proximas, ſed utrique ſexui communes partes, & nominatim veſicam referret, de cujus videlicet doloribus omnes, quantum memini, editiones, iis dumtaxat quas Lindenius, & Almeloveenius procurarunt, exceptis, hic ipſum exhibent ante loquentem quam de nimia urinæ profuſione verba faciat; etſi, inquam, hæc conjectura aſſequerer; tamen hujus ipſius codicis adjumento comperi quæ eſſent hic a Celſo reapſe tractata. Cum enim libris ſingulis ſingulos peculiares Indices præponi, animadvertiſſem, capitum argumenta ex ordine commonſtrantes, ſubiit eum conſulere qui libro huic quarto præfixus eſt, ſi forte in ea parte integer eſſet quæ pars in libro deſideratur. Hæc igitur, quam quidem ex minime interrupta numerorum ſerie integerrimam judicavi, ad hunc modum ſe habet.*

CX. Vulva exulcerata eſt.
CXI. De Veſica,
CXII. De calculis in veſica.
CXIII. In omni dolore veſicæ.

Quæ cum ita ſint, cumque numerus CX. in ora codicis eo in loco adſcribatur, ut reſpondeat illis verbis (apud Almeloveenium pag. 233. *lin.* 26.*)* Si vero vulva exulcerata eſt; *numerus autem CXIII. contra hæc ferme ſcriptus ſit* (p. 234. l.7.) Præter hæc in omnibus veſicæ doloribus (veſicæ *enim in codice legitur; non, ut apud Almeloveenium*, vulvæ) *hinc præclare, quot, & quæ deſiderentur, intelligis, in eo loco, in quo aut nihil, aut unum, vel pauca certe verba deeſſe, Viri Exercitatiſſimi, atque Doctiſſimi exiſtimabant. Is*

enim qui primus Celſum formis deſcripſit, *Nicolaus*, *&* *Lucas Ant. Junta ſic ediderunt* : ſubjicienda ſunt coeuntia ; *Joannes autem Cæſarius*, *Gulielmus Pantinus*, *Henricus Stephanus*, *& Balduinus Ronſſeus* : ſubjicienda ſunt coercentia. *Vix Manutii in utraque editione*, *interjecta ad hunc modum lacuna*, *propoſuerunt* : ſubjicienda ſunt * coeuntia. *Quæ lacuna ſic contracta deinde fuit a Roberto Conſtantino*, *ut non aliquot*, *ſed unum fere verbum deſiderari*, *oſtenderet*, *hoc videlicet modo* : ſubjicienda ſunt * coercentia, *præſertim cum hæc in libri margine appoſuerit* * menſes evocantia, *quaſi ita nihil deeſſe*, *crederet*, *poſtremumque verbum* coeuntia, *ab aliis in* coercentia, *ab ipſo in* evocantia *mutatum*, *ad ſermonem de uteri vitiis pertineret*, *quod reapſe ad caput pertinet vel de veſicæ doloribus*, *vel de calculis in veſica*, *enatiſque inde noxis per medicamenta videlicet*, *ac victus rationem*, *& frequentiora Chirurgiæ auxilia oppugnandis* ; *nam quæ curatio aut iis a quibus urina non redditur*, *aut calculoſis*, cum aliter, *ut Celſus ipſe ait*, ſuccurri non poteſt, *a Chirurgo adhibenda ſit*, *libro docet* 7. *capite* 26.

Nunc illud, *opinor*, *expectabis*, *ut ſcribam*, *an conjecturam aliam aliquam meam ejuſdem codicis auctoritate comprobaverim*. *Neque enim ignoras*, *præter ea quæ in mea ad te Epiſtola attigi ut inter ſcribendum ſuccurrerunt* ; *plura adhuc eſſe quæ mihi quidem in Almeloveenii editione diſpliceant*. *Igitur cæteris in aliud tempus omiſſis*, *unum in præſentia memorabo quod ſimul ad latinam linguam*, *ſimul ad rem noſtram anatomicam pertinet*. *Almeloveenius in libri octavi capite primo* (pag. 504. lin. 22.) *Lindenium*, *ut ſolet*, *ſecutus*, *hæc edidit* : Superius autem humeri caput rotundius, quam cætera oſſa, de quibus adhuc dixi, verticillati ſcapularum oſſi inſeritur, ac majore parte extra id ſitum nervis deligatur. *Manutii autem in utraque editione ad hunc modum propoſuerant* : - verticilla-

cillatis ſcapularum oſſibus parvo exceſſu inſeritur; ac majore parte ex tranſitu nervis deligatur. *Cum his Conſtantinus fecit; quanquam in margine adnotavit:* parvo exceſſu *deeſſe in antiquo Codice; alioſque legere* inceſſu. *Et Joannes quidem Cæſarius, atque ante hunc Lucas Ant. Junta duas illas voces omiſerant, cætera ut Manutii, edentes; niſi quod pro* verticillatis *poſuerant*, verticulatis. *Qua in re ſocios habuerunt Gul. Pantinum, Henr. Stephanum, Bald. Ronſſeum, qui tamen* parvo exceſſu *non omiſerunt; etſi Ronſſeus in libri ora, eſſe qui omitterent, & qui non* verticulatis, *ſed* verticillatis *ſcriberent, indicavit. Ronſſei ſcripturam ſecutus eſt PaWius, qui in commentario ad hunc locum ſuo vocare Celſum, ait*, ſcapularum oſſa verticulata, aut quia cervicibus prædita: aut a verticillis exſtantium coracoidis & ſpinoſi proceſſuum; *verum enimvero quanam in his proceſſibus partes ſint quas* verticilla *vocemus, non docuit. Hanc ego tantam in eodem loco deſcribendo varietatem cum attenderem; pro ea qua ſolet peritia prudentiaque facere exiſtimavi V. Cl. Jacobum Facciolatum, cum ſe vehementer dubitare, mihi oſtenderet, eſſetne inter latinas voces facile recipienda* verticillatus, *quam nimirum qui Lexicis inſeruere, hoc uno Celſi loco incertiſſimæ procul dubio ſcripturæ niterentur. Cum vero idem miraretur, cur Almeloveenius* verticillati ſcapularum oſſi; *non* verticillato, *aut* verticillatis ſcapularum oſſibus; *edidiſſet, ac præterea ex me quæreret, an potius* vertebratis (*quæ Pliniana vox eſt libro* 11. *c.* 37.) ſcapularum oſſibus *hic legendum eſſe, cenſerem; memini me in ea quæ paulo ſuperius* (pag. 503. lin. 23.) *de ſcapularum oſſibus ſcripta ſunt a Celſo; hunc enim in manibus habebamus; continuo oculos conjeciſſe, & Viro Doctiſſimo reſpondiſſe, mihi vero omnino videri*, vertici lati ſcapularum oſſis *eſſe legendum. Hæc enim illis de oſſibus tradiderat Celſus:* a cervice duo lata oſſa utrinque ad ſcapulas tendunt: noſtri

ſcutula operta ; ὠμωπλάτας Græci nominant. Ea in ſummis verticibus ſinuata, ab his triangula, paulatimque lateſcentia ad ſpinam tendunt: *ex quibus licet intelligi, eam horum oſſium partem, quam Anatomici ſolent* ſcapulæ cervicem *vocitare, Corn. Celſum nomine* verticis *appellaviſſe, ſive quod eam* ſummam *eſſe illo in oſſe, crediderit; ſive quod ut in* triangulo *oſſe oppoſitam baſi, vel ut locum ſpectaverit in quo humeri caput vertitur, qua videlicet ratione Polorum uterque (quos alii pariter cardines vocant ab eorum ſimilitudine circa quos valvæ convertuntur) a Virgilio I. Georgic.* vertex *eſt dictus. Cum igitur ſcapulæ, ſive ut Celſus loqui mavult & in hoc capite (* pag. 504. l. 3. ac l. 11. *) & ad finem tum ſeptimi (* p. 526. l. 6. *) tum octavi (* pag. 528. l. 6. *) & ſub initium tum undecimi (* p. 542. l. 33. *) tum quintidecimi (* pag. 548. l. 22. *)* lati ſcapularum oſſis *ſinuatam cervicem paulo ante appellaverit* verticem ; *quid veri eſſe ſimilius poſſit, quam ut porro traditurus, cui parti ejuſdem oſſis, humeri caput inſeratur, ad hunc modum ſcripſerit:* vertici lati ſcapularum oſſis inſeritur ; *præſertim cum in eo Librarii, dictata verba excipientes, perſæpe labi conſueverint, ut ex duabus vocibus unam facerent, & primam conſequentis vocis litteram ad præcedentis etiam poſtremam addentes, duplicarent, unde facillime nova hæc vox* verticillatis *effingi potuit. Nunc quam in codice ſcripturam offenderim, tibi fideliter deſcribam:* parvo exceſſu vertici latis ſcapularum oſſibus inſeritur. ac majore parte: & tranſitu nervis deligatur. *Illud quidem minime eſt diſſimulandum, in verſuum intercapedine auſum eſſe aliquem nonnulla addere, videlicet ſuper ultimam* vertici *litteram, litterulam* s, *& ſuper* &, *particulam alteram* ex : *quo de utroque additamento ſi forte quæris, quid ego ſuſpicer; ſic habeto. Primum mihi tum codicem, ac ſupra deſcriptas & Almeloveenii, & cæterorum lectiones, tum ipſam anatomen reſpicienti veri ſimillimum videri, ita a Celſo ſcri-*

ptum

ptum fuiſſe : vertici lati ſcapularum oſſis parvo exceſſu inſeritur, ac majore parte extra ſitum, nervis deligatur; *neque enim (quod tu optime noſti) ſumma pars humeri ita in ſcapulæ cervicem, ut ſumma pars femoris in oſſis innominati acetabulum conditur; ſed* parvo *tantum* exceſſu, *ideſt ejus capitis quod ab interiore latere extuberat, portione immiſſa,* majore parte extra ſita *eſt, quam etiam ob rem* nervis, *ideſt ligamentis atque tendinibus, ne facile excidat,* deligatur. *Cum ergo Librarii voces illas* extra ſitum *deſcribendo, ita vitiaſſent, ut alii* & tranſitu, *ut Scriptor codicis, alii* ex tranſitu, *ut plerique, quibuſcum facere codicis Emendator maluit, ſcriptum reliquerint; nonnulli denique, in quibus Lindenius, & Almeloveenius, integro ea in parte exemplari uſi, priores voces reſtituerunt, niſi quod perſpicuitatis addendæ cauſa, minus, ut puto, neceſſariam voculam* id *interjecere. Verba autem illa,* parvo exceſſu *etſi ad rem fideliter tradendam, neceſſaria ſunt, iiſque perbelle reſpondent quæ ſequuntur,* majore ex parte; *cum tamen aliquo in codice, ut ſupra diximus, omiſſa eſſent, minus mirandum eſt quod in hoc invenerim alium in locum tranſpoſita, unde Emendatori occaſio data eſt exiſtimandi, ea cum inſequenti voce* vertici *eſſe conjungenda, quam propterea in* verticis *mutare maluit, haud animadvertens, unde factum eſſet, ut pro* lati *ſcriptum eſſet* latis, *& ne vox hæc minime cohæreret cum voce* oſſis, *hanc in* oſſibus *eſſe mutatam; cum tamen non modo alii codices, quibus auctoribus Lindenius, & Almeloveenius ediderunt,* verticilla ti ſcapularum oſſi, *aliquanto meliorem in parte indicare poſſent ſcripturam; ſed ipſe etiam Celſus, cum videlicet non de utroque, ſed de alterutro oſſe humeri hic loquatur, inſitum ſcribere non* latis oſſibus, *ſed* lato oſſi, *vel; quod eodem recidit; vertici* lati *ſcapularum* oſſis, *debuerit. Verum meas haſce conjecturas tanti facies, quanti volueris; illud mihi ſatis eſt a te diligenter attendi, in*

hoc codice non verticillatis, *ſed evidentiſſima certiſſimaque diviſione legi* vertici latis. *Hac de re V. Cl. Jac. Facciolatum certiorem facito, & meis verbis ſalvere jubeto. Vale.*

Dabam Kal. Sextilib. *MDCC XXI. ex Foro Livii.*

Jo. Bapt. Morgagnus Jo. Bapt. Vulpio S. P. D.

QUæ nudiuſtertius duo tibi pollicitus ſum, alterum ut quæ nuper Venetiis animadverti, ſuperiorem Epiſtolam meam cum manu exarato Celſi exemplari conferendo, ſignificarem, alterum ut V. Cl. Jacobi Facciolati ad quoſdam Scriptoris ejuſdem locos Animadverſiones XV. longe doctiſſimas cum meis nonnullis exiguis illis quidem, ſed tamen a te efflagitatis additamentis mitterem; ea bis ipſis litteris ambo præſtabo. Igitur exemplar id Celſi chartaceum eſt, illudque ipſum eſt quo apud Clericos Regulares (Tolentinos *ibi vocant) ſe uſum eſſe, tradidit Rhodius* a; *nam alterum, idque membraneum* b, *quod ibidem in Divi Antonii Bibliotheca, plurimis vetuſtiſſimis codicibus inſtructa, verſaverat, in hujus incendio periit; quem caſum hoc ægrius fero quod quæ illo ex codice excerpſerat Rhodius, ea pariter cum Th. Bartholini* c *Bibliotheca conflagrarunt. Itaque cum Veneto hoc codice quidquid ex Forolivienſi adnotaveram, cum diligenter contenderem, etſi loca ſane haud ita pauca inveni diſcrepantia; ea tamen octo quæ ſuperioribus deſcripſi litteris, uſque adeo (ſi demas ſeptimum, cujus mihi lectio dubia fuit) mirifice vidi in his quidem verbis in quibus ab Almelo-*

veenio

a Vid. Catalog. Auctor. ad Rhodii Scribonium. *b* Ibid. & in Notis ad Compoſ. 20. Scribon. *c* Vid. Differt. Th. Bartholini de Bibliothecæ Incendio.

veenio diſſenſi, inter ſe congruentia, ut cum in poſtremo, quem non ſatis accurate exſcriptum forte ad te miſeram, pro excitatæ *perperam in illo codice ſcriptum ſit* excitat, *ſic in Veneto quoque ſit ſcriptum; verba autem illa ad tertium locum pertinentia:* omnis autem fere morſus habet quoddam virus, *vetuſta quidem, ſed non eadem tamen manu, pariter (quod obſervatione dignum cenſeo) utroque in codice addita ſint.*

Sed jam illuc tranſeo quo properare te, ſcio, ad eam videlicet ingentem lacunam libri IV. Quid quæris? Longe ea in Veneto codice major eſt. Nam inter illa: Si maligna purgatio eſt, ſubjicienda ſunt, *atque hæc:* coeuntia. Id faciunt &c. *quæ nimirum verba tot Editiones conjunxere, albæ grandes paginæ relictæ ſunt quatuor cum dimidio. Et ne quis caſu intermiſſas putet; hic quoque in margine eadem qua cætera, manu ſcriptum eſt:* Deſunt in vetuſtiſſimo exemplari duo folia; *Indicis autem huic libro præpoſiti quæ pars lacunæ reſpondet, ac iis quæ proxime antecedunt, & conſequuntur, ita nimirum ſe habet.*

CII. Vola (*legendum* Vulva, *vel* Volva) exulcerata eſt.

CIII. De Veſica.

CIIII. De Calculis in veſica.

CV. In omni dolore veſicæ.

Vides, mi Vulpi, in iis quæ præcipua hic ſunt, ut mirum in modum utrumque conveniat exemplar.

Reſtat locus ille de humeri, & ſcapularum oſſibus. Sic autem inveni ſcriptum: parvo exceſſu vertici latis ſcapularum oſſibus inſeritur: ac majore parte extranſitu nervis deligatur. *Non eſt meæ fidei quidquam, tecum præſertim, diſſimulare; quin etiam Perhumanum ac Eruditum Virum ampliſſimæ eorum Clericorum Bibliothecæ Præfectum, qui mihi hæc omnia inſpicienti deſcribentique officioſiſſime aderat, rogavi, ut id recognoſcere mecum vellet quod protinus ſubjiciam. Scilicet inter* vertici, & latis *ſubobſcurum quoddam*

(qua-

(qualia in eo exemplari alibi quoque deprehenduntur) veteris lituræ veſtigium eſt, quaſi litterula fuiſſet eraſa; eo tamen illud in loco eſt, ut littera l *fuiſſe omnino non poſſit, ſed brevior quadam inſtar litteræ* s, *ut mihi*, verticis *in hoc etiam codice ſcriptum facile fuiſſe*; verticillatis *certe non fuiſſe videatur*.

Venio nunc ad eas de quibus initio dixi, Animadverſiones, quæ quidem a Viro Doctiſſimo ſcriptæ ſunt cum ut aliquot Celſi loca illuſtrentur, tum vero maxime ut dictiones aliquæ expendantur, quas optimi latinitatis Magiſtri tanquam certas Celſo tribuunt, ejuſque auctoritate in linguam latinam inducunt. Has quoniam ante quatuor hos menſes mihi perlegerat, cum Forolivienſi, & Veneto codice pleraſque contuli, quot videlicet memoria comprehenderam, collaturus omnes, ſi quod nuper, atque adeo modo venit in mentem, id principio veniſſet, ut earum omnium exemplum ab Humaniſſimo Viro peterem, quod tecum in eorum commodum qui ſive Cornelii noſtri, ſive linguæ latinæ ſunt ſtudioſi, communicarem. Eas huc fideliter adſcribam, & fere ſingulis quæ mihi adnotata ſint in Codicibus, probatiſve Editionibus, *aut Enarratoribus, ſubjiciam*.

I. Lib. 1. Præfat. pag.7. l.11. *Eorum poſituram, colorem, figuram, magnitudinem, ordinem, duritiem, mollitiem, lævorem, confractum*. Loquitur hic Celſus de partibus corporis humani; nec video, quem locum habeat *Confractus*, quæ vox, ſi Latina eſt, fracturam ſignificat. Quinque editiones longe optimæ, quæ apud me ſunt, Florentina princeps 1478. utraque Aldina 1528. & 1547. Gryphiana 1542. & Henrici Stephani 1567. habent *contactum*, quæ vox certiſſimæ Latinitatis eſt, & ſenſum reddit idoneum. Non dubito, quin Almeloveenius, præſtanti judicio vir, probatis codicibus uſus ſit: ſed hic aliquis diligentiam ſaltem illam deſiderabit, quæ variantes lectiones complectitur, & ceteroquin Transalpinis ingeniis familiariſſima eſt. Hanc ſiquis,

quis ex noſtris damnavit unquam, in quo accuſari ſolemus, ideo damnavit, quod ſæpe vertitur circa levia. Ceterum cum aliquid hujuſmodi contra vulgatas editiones in libros inducitur, tum vero non utilis modo, ſed prorſus neceſſaria eſt; præſertim ſiquid inducatur ita novum, ut nullo præterea locupletis Auctoris teſtimonio confirmari poſſit. Talia enim non ad unum aliquem Scriptorem pertinent, ſed ad communem totius linguæ rationem, qua de agitur. Exemplo eſſe poſſunt cum aliæ voces, quas deinceps recenſebo, tum hæc ipſa *Confractus*, quæ Celſi auctoritate in egregium Baſilii Fabri Theſaurum allata eſt, & reliquis Latinis fidei non dubiæ adnumerata.

Editiones aliæ quinque, ideſt Juntæ, Cæſarii, Pantini, Conſtantini, Ronſſei, habent contactum; *manifeſtum enim Operarum errorem puto quod in Juntina legatur* cortactum. *Illud mirum eſt, Ronſſeum in libri margine addidiſſe:* Per lævorem, & contactum, aſperitatem intelligit, & quod illi eſt contrarium; *quando Conſtantinus hæc adnotaverat:* Contractum (*lege* Contactum) exponunt aſperitatem vel ſcabritiem. Sed quis unquam ita uſurpavit? in manuſcripto legitur *contractum*. Itaque *confractum* pro aſpero & confragoſo (quod lævigato opponitur) repono. *Hieronymus autem Rubeus in ſuis ad Celſum Annotationibus cum hæc ferme ipſa Conſtantini verba, Auctoris nomine diſſimulato, retuliſſet, iſtiuſmodi emendationem atque interpretationem* ſatis *ſibi* probabilem videri, *negavit, hæcque ſubjunxit:* Forte autem quia quod contractum eſt, explicato & ob id lævi opponitur; per *contractum* poterit aſperum intelligi. *Videtur igitur maluiſſe* contractum, *quam quidem vocem in Veneto etiam codice invenimus. Hæc tamen eo dumtaxat protulimus, ut tu, mi Vulpi, intelligeres, Conſtantinum non veterum exemplarium auctoritate, ſed conjectura ductum, ex* contractum *illam qua de agitur,*

tur, *vocem elicuiſſe*, *& huc primum induxiſſe*, confractum.

II. Lib. 1. c. 3. ſect.2. pag.28. l.15. *Somnus plenus*, *& non multum nimis longus*. Celſi ipſius αὐτόγραφον producat oportet, qui velit nobis perſuadere, hoc genus conſtructionis latinum eſſe. Quinque Editiones modo allatæ ita habent: *ſomnus & plenus*, *& non nimis longus*.

Idemque omnino habent aliæ præterea quinque Editiones quas ſupra memoravimus.

III. Ibidem ſect.7. pag.31. l.30. *Humidant autem corpus labor &c.* Hic quoque in quinque Editionibus meis aliter legitur: *Humidum autem corpus efficit labor &c.* Miror autem, ex quo codice verbum hoc *Humido* exierit, & non modo in Celſum, ſed & in Baſil. Fabri Theſaurum irrepſerit ad augendum latinum ſermonem. Ego vel inter barbara, vel inter dubia referendum crediderim.

In hoc etiam loco noſtræ Editiones nihil diſcrepant a quinque illis quæ in Animadverſione indicantur.

IV. Lib. 3. c. 21. pag.163. l.34. *Utilis quotidianus*, *aut altero quoque die poſt cibum vomitus eſt*. Quinque Editiones meæ habent: *Alterno quoque die*. Itaque Petrus Danetius in ſuum Lexicon ad Uſum Delphini novam hanc vocis *Alternus* Conſtructionem inducit. Sed latino ingenio ſatis apparet legendum *altero*, undecumque tandem Almeloveenius acceperit.

Ne hic quidem noſtræ diſcrepant Editiones. Conſtantinus tamen, *atque Ronſſeus in libri ora adſcripſerant*, altero. *Idque receptum eſt a Lindenio*, *cujus nimirum Editionem cum pleriſque aliis in locis*, *tum in iis certe omnibus qui hiſce Animadverſionibus XV. expenduntur*, *fideliter expreſſit Almeloveenius*.

V. Eodem lib. 3. c. ult. ſect. 2. pag.180. l.1. *In lectulo leniter ſatis diu corpus perfricandum eſt*; *deinde retento ſpiritu in ipſa exercitatione potius ſuperiores par-*

tes

tes movendæ. In omnibus libris duo hæc membra ita dividuntur, ſed vereor, ut ſatis recte: nam *ſpiritus retentio* non videtur locum habere in ea exercitatione, qua ſuperiores partes moventur, cujuſmodi eſt pilæ ludus, & ſimilia, ut colligitur ex hoc eodem Celſi capite ſect. 3. *Pila*, *ſimilibuſque ſuperiores partes dimovendæ*. & ex lib. 1. cap. 6. *Opus eſt pila*, *ſimilibuſque ſuperiores partes exercere*. Igitur aliter dividendum puto, & ita legendum: *In lectulo leniter ſatis diu corpus perfricandum eſt*, *deinde retento ſpiritu: in ipſa exercitatione potius ſuperiores partes movendæ*. Id eſt lenis fricatio ſatis diu adhibenda eſt, deinde vehementior per ſpiritus retentionem, qua uti athletas conſueviſſe, cum fricantibus intercepto ſpiritu obnitebantur, ſcribit Plutarchus de tuend. Valet. Hujus fricationis meminit etiam Cælius Aurelianus de tard. paſſ. l. 3. c. 1. *In lenimento vero ſi paſſio tardaverit*, *erit adhibenda reſumptio geſtatione*, *vocis exercitio*, *deambulatione*, *unctione*, *fricatione corporis retento ſpiritu*. Etiam verba *In ipſa* laborant mendi ſuſpicione; nam in omnibus editionibus meis eſt *Ab ipſa*; quod genus conſtructionis aliquanto rarius eſt, ſed tamen latinum. Sic Cicero in Bruto c. 16. *Græcus ab omni laude felicior*. Idem ibid. c. 43. *A Philoſophia*, *a Jure Civili*, *ab Hiſtoria inſtructior*. Avienus fab. 31. *Auſus ab exiguo fallere dente bovem*. Senſus igitur eſt: per exercitationem, ſeu in ipſa exercitatione curandum eſſe, ut ſuperiores potius partes, quam inferiores agitentur. Porro autem ſuperiores partes, quæ pila exercentur, ſunt cervix & brachia. Hinc Athenæus ἀλειπτ. l. 1. c. 12. in hoc ludo maxime commendat τὸ κατὰ τοὺς τραχηλισμοὺς ῥωμαλέον, id eſt robur cervicis, quod acquiritur per multiplicem ejus flexionem.

In verbis Celſi ſupra allatis ex ſect. 3. hujus capitis, in quo hactenus verſati ſumus, animadvertendum eſt verbum *Dimoveo* pro ſimplici *moveo*, *agito*,

to, *exerceo:* neque enim ſimilia exempla facile occurrent.

Forolivienſis codex propoſita verba ſic dividit: perfricandum eſt. deinde retento ſpiritu ab ipſa exercitatione &c. *Venetus autem ſic:* perfricandum eſt: deinde retento ſpiritu ab ipſa exercitatione &c. *Illum Juntæ Editio repræſentat; hunc, Pantini. Sed quas Cæſarius, Conſtantinus, ac Ronſſeus procurarunt, eæ vero ſic babent:* perfricandum eſt, deinde retento ſpiritu, ab ipſa exercitatione &c; *quod niſi caſu atque incuria factum eſt; dubium iis Viris fuiſſe, oſtendit, ad perfricationem, anne ad exercitationem illa eſſet retentio ſpiritus referenda. Quamvis enim Cælius Aurelianus in libro etiam* 4. Chronion, *c.* 7. fricationem cum retentione ſpiritus *imperet*, *imo noſter quoque Celſus*, *etiam in hoc ipſo libro* 3. *c.* 21. (pag. 162. lin. 14.) ſuperiores maxime partes ſic, *ajat*, *eſſe* perfricandas, ut-ſpiritum *æger* ipſe contineat, *in proximo autem capite* 22. (p. 172. l. 1.) ipſum ſe, ſuppreſſo ſpiritu perfricare, *jubeat; tamen & idem Cælius lib.* 3. *c.* 2. *non modo* unctionem ac defricationem, *ſed* & eos motus *imperat*, qui magis humeros valeant exercere, retento ſpiritu, *& idem Celſus lib.*4. *c.*2. *ſect.*3. (p.190. l. 24.) exerceri, *jubet*, retento ſpiritu, *capite autem* 4. (p. 201. l. 8.) ſpiritu retento currere. *Quid ergo eſt? Mihi quidem totum hunc locum, & quæ conſequuntur, perpendenti, vel ipſo (ut cætera prætermittam) aurium judicio multo magis placet ita dividere, uti in Animadverſione propoſitum eſt.*

Voces autem illas, ab ipſa, *non modo in Codicibus, ut oſtenſum eſt, verum etiam in meis omnibus Editionibus inveni. Ronſſeus quidem in margine admonuit, eſſe obliterandas, ſecutus, opinor, Conſtantinum, qui tamen id dumtaxat de præpoſitione* ab *monuiſſe videri poteſt. Sed*, in ipſa, *nemo; quod ſciam; aut ſcripſit, aut ſcribendum eſſe, docuit ante Lindenium.*

Cæte-

Cæterum quo rariora apud alios idoneos Scriptores exempla occurrunt verbi dimoveo *pro ſimplici* moveo, agito, exerceo *uſurpati*, *eo crebriora apud Celſum videor inveniſſe. Nunc tria quæ ſuccurrunt, adſcribam; tu alia perquires. Lib.* 1. *c.* 6. (pag. 37. lin. 20.) neque ambulatione quamvis leni dimoveri. *Lib.* 2. *c.* 14. (p. 90. l. 11.) manus dimovendæ ſint. *L.* 4. *c.* 7. (p. 212. l. 8.) *ægrum* intra domum tantum dimovere.

VI. Lib. 4. c. 16. pag. 226. l. 15. *Quidquid aſſumptum eſt, inconfectum protinus reddunt.* Animadverſione digna eſt vox *Inconfectus*, quæ elegantem hoc loco ſignificationem habet; ſed tamen non debuit in Juncherianum Latinitatis Theatrum cum certis referri; nam nec alibi occurrit, & hic Editiones meæ magno conſenſu habent *Imperfectum*. Quæ quidem lectio non admodum mihi probatur; attamen eſt hujuſmodi, ut indubitata poſtulantibus negotium exhibere debeat.

Meæ quoque omnes Editiones habent, imperfectum. *Quod in Codicibus etiam vidi; non* inconfectum.

VII. Lib 7. c. 7. ſect. 1. pag. 422. l. 1. *Superinungi collyrio debet ex iis aliquo, quo lippientes oculi ſuperinunguntur.* Ad verbum *Superungo* in Theatro Juncheriano, & Fabri Theſauro affertur locus hic. Revera codices variant; & ſiquidem Scribonius Largus compoſ. 29. ſcripſit *ſuperunctum*, non eſt temere huic verbo auferenda Romana Civitas. Tutius tamen adhibetur *ſuperinungo*, quod hic habent meliores libri, quod repetitur a Celſo l. 6. c. 6. ſect. 1. quod uſurpat etiam Largus compoſ. 27. Non eſt prætereundum, verba hæc Celſi, quæ duo membra complectuntur, in Theatro Juncheriano partim ad Celſum, partim ad Largum referri, ut verbum *Superungo* bina auctoritate nitatur. Sed vix credibile eſt, quam multa in lexicis excudendis peccentur ab Operis.

Edi-

Editiones omnes meæ & ſuperungo, & ſuperinungo *exhibent in hoc uno loco. Sic enim proponunt:* ſuperungi collyrio debet ex iis aliquo, quo lippientes oculi ſuperinunguntur. *Juntina tamen, quam utraque Manutiorum imitata eſt, ſic habet*, ſuper ungi - - ſuper inunguntur. *Codices quos in altero forte loco inſpexi, quem Animadverſio quoque memorat* (lib. 6. c.6. ſect. 1.) *in eo quidem congruunt quod ambas voces in unum jungunt; ſed hoc tamen diſcrepant quod Foroliviensis habet*, ſuperinungi; *Venetus*, ſuperungi. *Pariter apud Largum, ut non modo Compoſ.* 27. *lego* ſuperinungantur, *ſed etiam Comp.* 26. ſuperinungere; *ſic Comp.* 29. *in quatuor meis Editionibus, & his quidem Cratandri A.* 1529; *Manutiorum A.* 1547; *Stephani A.* 1567; *Rhodii A.* 1655; *conſtanter lego*, ſuperunctum.

VIII. Eod. lib. 7. c. 7. ſect. 8. pag.428. l.1. *Sub ipſis pilorum radicibus angulo immittenda eſt, ut ea tertiam partem palpebræ tranſvehat.* Non puto, vocem hanc ultimam retineri poſſe, quamvis etiam in Fabri Theſaurum poſtrema editione recepta fuerit. In Gryphiana, & aliis quibuſdam legitur *tranſuat*, quod conſonum eſt verbis paulo poſt ſequentibus: *Quidam ajunt, acu tranſui juxta pilos exteriorem partem palpebræ oportere.* Acus autem, & quodlibet inſtrumentum acui ſimile tranſuere dicitur, quoties perforat, tametſi filo careat. Siquis pro *tranſvehat* pugnare velit, is oſtendere debebit, verbum hoc neutrorum more uſurpari poſſe. In eodem Fabri Theſauro habetur & *Traveho*, quod firmatur Varronis auctoritate tanquam certa ex lib. 2. R. R. c. 7. *Flumen travehundum eſt.* Verum in Editione Veneta principe, & in Aldina leg. *Trajiciendum.*

In Foroliviensi codice legimus, tranſvehat; *in Veneto*, tranſueat *Illius ſcripturam habent Editiones Juntæ, Cæſarii, Stephani; hujus ambæ Manutiorum. Pantinus tamen, Conſtantinus, Ronſſeus ediderunt,*

runt,

runt, tranſuat; *hic etiam*, *in margine adſcripſit*, tranſeat.

IX. Eod. lib.7. c.9. pag.440. l.8. *Quod etſi in levi mutilatione &c.* Per hunc unum Celſi locum vox *mutilatio* inter latinas obrepſit, & in Juncheri Fabrique Theſauro ſine ulla controverſia ſedem poſuit. At mihi dubia erit, donec certiore auctoritate firmetur. Hic enim quinque Editiones meæ habent: *Quod in levi mutatione &c.*

Idem habent quinque aliæ meæ; quanquam Conſtantinus, *atque Ronſſeus in libri ora ſcripſerunt*, mutilatione. *Quam ego vocem in neutro codice inveni; ſed in utroque*, mutatione.

X. Eod. lib.7. c.12. ſect.2. pag.445. l.14. *Α'ντιάδες autem a Græcis appellantur*. Græci dicunt Α'ντιάδας (vel παρίσθμια, ut eſt apud Pollucem lib. 2. c.4. ſect. 201.) faucium tumores poſt hypoglottida utrinque prominentes, ab ἀντιάζω, *adverſus ſum*, quod hic morbus rebus glutiendis adverſetur, vel ut docent Grammatici, ἀπὸ τῦ φαίνεσθαι ἀντίας ἀλλήλαις κατὰ τὴν διάνοιξιν τῦ ςόματος, *quod appareant invicem oppoſitæ aperto ore*. Baſilii Fabri Theſaurus recepit hanc vocem inter latinas, fortaſſe quod in Florentina Celſi Editione 1478. latinis litteris ſcripta ſit. Verum Typographus ille Græcis typis carebat, ideoque non hanc ſolum, ſed omnes Græcas voces latinis formis expreſſit. Affertur etiam in eo lexico lex 14. tit. 1. lib. 21. Digeſt. Sed ibi quoque optimæ Editiones, imo omnes, quas ego vidi, habent ἀντιάδες per Græcas litteras.

Idem dicendum de voce *Rhizagra*, quæ in ſuperiore hujus capitis ſectione græce ſcribitur, ſed in Fabri Theſauro latinam formam induit. Eſt autem ῥίζαγρα forceps ad evellendas dentium radices a ῥίζα *radix*, & ἄγρα *captura*. Cælius Aurelianus *dentiducum* appellat de tard. paſſ. cap. 4. prope finem. Quidam codices pro ῥίζαγρα, habent ῥίζα.

Eadem, opinor, cauſa, quæ Nicolaum in Ed. Florentina, coegit Juntam in Veneta A. 1524. *edere*, antidyades, *idque non ſine manifeſto errore, &* rizan. *Cæſarius tamen, Pantinus, Conſtantinus, Ronſſeus cum primam illam vocem græcis litteris propoſuiſſent, hanc latinis ſcripſere*, rhizan, *quanquam duo poſtremi in margine græcis litteris addiderunt*, ῥίζαγρα.

XI. Eod. lib. 7. cap. 27. pag. 486. l. 6. *Idemque humor clyſtere intus adigetur.* Hic & Auctor Theſauri linguæ latinæ, & Petrus Danetius cum legiſſent *adjicietur*, quemadmodum ſane habent quinque Editiones meæ, retulere inter latinas conſtructiones *Adjicere intus*: qui quidem modus indiget certiore auctoritate. Fortaſſe confirmari poteſt ex Columel. de Arbor. c. 24. *Truncum findito, & in fiſſuram cuneum pineæ tedæ adjicito.* Verum cum eandem ſententiam iiſdem pene verbis expreſſam repetat Columella l. 5. c. 10. moneo, Aldinos & Gryphianos Codices in hoc ſecundo loco habere *adigito*; quod placuit & Commelino. Attamen in Veneta principe 1472. utrobiqne legitur *adjicito*.

In Juntæ, Cæſarii, & Pantini Editionibus eſt, adjicietur. *Idemque eſt in ea quam procuravit Ronſſeus, qui tamen in margine appoſuit*, injicietur. *Hoc ante ipſum fecerat Conſtantinus, qui edidit*, adjiciatur.

XII. Lib. 8. c. 1. pag. 504. l. 24. *Verticillati ſcapularum oſſi inſeritur.* Veneta princeps, & utraque Aldina habent: *Verticillatis ſcapularum oſſibus inſeritur.* Gryphiana, & Henrici Stephani *Verticulatis*, aliæ *Vertibulatis*. Quam varietatem idcirco ſignificandam exiſtimo, quia *Verticillatus* affertur tanquam vox certæ fidei in Lexico ad Uſum Delph. & in Juncheriano Latinitatis Theatro. Hanc ego cum ferre non poſſem, nec tamen rationem ejus ablegandæ ſatis idoneam invenirem, adfuit opportune Jo. Baptiſta Morgagnus, Vir cum in Anatomicis,

micis, tum in omnibus litterarum ſtudiis præſtantiſſimus, mihique omnem ſollicitudinem exemit, morbo detecto, remedioque adhibito, de quo Vid. ejus II. in Celſum Epiſtolam.

XIII. Eodem lib. 8. c. 3. In capite hoc deſcribitur Terebra illa, quæ *Abaptiſta Terebella* dicitur ab Interprete Galeni. Hinc deceptus Auctor Calepini Paſſeratiani, & eo duce Andreas Stubelius, vir ceteroquin mirifice induſtrius, & de poſtrema Theſauri Fabri Editione meritus optime, duas has voces *Abaptiſtus*, & *Terebella* inter latinas receperunt. Uterque autem affert Celſum lib. 3. c. 23. ubi hac de re prorſus nihil.

Ad hanc quidem XIII. Animadverſionem non eſt quod addam. Sed ex ſuperiore erat quod demerem, ſi aliis hæc miſſurus fuiſſem quam tibi, qui ut eodem es animo adverſum me, ita quod Vir Doctiſſimus, Amiciſſimuſque de me, benevolentia, opinor, deceptus, ſcripſit, non difficile approbabis. Equidem etſi talem eſſe me, valde cuperem, qualem vos creditis; æque tamen gratum eſt uſque adeo a vobis amari, ut is vobis eſſe videar. Sed ad rem ipſam redeamus.

XIV. Eodem lib. 3. c. 4. pag. 520. l. 3. *Collocanduſque is loco intepido*. Si ita legendum eſſet, novam vocem *Intepidus* in latinis numerare oporteret; & quidem numeratur in Theſauro Fabri 1717. At Gryphii, & Stephani Editio præpoſitionem *in* ſeparat a *tepido*. Et ſane non video, quomodo qui calvariæ fractura laborat, collocandus ſit in loco non tepido, cum tepor fracturis omnibus, maxime vero iis, quæ caput lædunt, ſaluberrimus ſit. Qua de re legendus hic noſter hoc eodem libro cap. 10. ſect. 7. & Hippocrates aphor. 17. & 18. ſect. 5. Non eſt igitur tanta vis inferenda ſimul Medicinæ, ſimul latinæ linguæ, ſed reponendum cum Gryphio, *collocanduſque is loco in tepido*; vel cum Stephano, *collocanduſque is in loco tepido*.

Gryphio adde Cæſarium , *Pantinum* , *Ronſſeum*, *PaaWium*, *qui ad eundem modum ediderunt ; Stephano autem Conſtantinum . Non me fugit* , *in Juntina* , *&* *Manutiorum utraque Editione legi* , intepido . *Sed non ratio modo* , *atque experientia* , *verum etiam Codices ambo adverſantur . Nam Forolivienſis habet*, is loco in tepido ; *Venetus autem* , loco is in tepido .

XV. Eod. lib. 8. c. 7. pag. 526. l. 2. *Intra quod quæque oſſa conſervent* . Verbum *Conſerveo* quod alioqui latinum eſt , & uſurpatur a Palladio de re ruſt. lib. 1. tit. 35. apud Celſum tamen non ita bene habitat , ut oppugnatoribus careat . Hic enim quinque Editiones meæ habent *conſeruntur* . Rurſus repetitur eodem libro c. 10. ſect . 1. *Quo os quodque conſervet* . Et ſect. 7. *Inter ſe oſſa conſervere* . Sed hoc ſecundo loco alii legunt *cohærere* , alii *coaleſcere* , ut ipſe quoque Almeloveenius monet ; in priore autem reliquæ Editiones meæ habent *conſervet* , non ſine aliqua ceterorum verborum varietate. Ego quidem malo *conſervet* , idque omnino retineo ; ſed tamen locus non vacat turbis . Baſil. Faber in ſuo Theſauro cum poſuiſſet verbum *Conſerveo* tanquam certum , verbis item certis confirmare conatus eſt ex eodem cap. ductis *Conſervent oſſa mota aut ſoluta* : quæ quidem ipſiſſima in Celſo non ſunt ; attamen apparet ex illis conflata eſſe , *ſi quando vero oſſa non conſerbuerunt* , *quia ſæpe ſoluta* , *ſæpe mota ſunt* . Verum præteritum *conſerbui* , & ſimilia non magnam tribuunt auctoritatem ceteris temporibus eorum verborum , ex quibus oriuntur , cum fere ſola in uſu ſint , ut inchoativis inſerviant , cujuſmodi eſt *Conferveſco* , & alia id genus .

Cum quatuor Celſi loca in Animadverſione proponantur ; accipe quemadmodum pleraque in Codicibus , *omnia autem in meis Editionibus deprehenderim . In primo uterque Codex pro* conſervent *habet* conſervantur ; *Editiones meæ omnes* conſeruntur , *niſi quod Conſtan-*

tinus

tinus in libri ora hæc apponit : συμφύονται, conſervent l. 2. c. 10. *ubi legendum* l. 8. *Alter autem locus in Codicibus ita ſcriptus eſt :* quod quoque os conſervet. *In Juntina, & ambabus Manutiorum Editionibus ad eundem proponitur modum. Nec cæteræ diſcrepant, niſi quod ante* quoque *habent* os, *& Conſtantinus hæc in margine adnotat :* quo os quoque conſervet; *ubi legendum eſt,* conſervet (ut & cap. 10. Si oſſa non conſerbuerint) pro quo dixit c. 7. oſſa conſeruntur, i. quaſi ferrumine conglutinata coaleſcunt. *Porro tertius locus, quem in Codicibus inſpicere oblitus ſum, ab Junta quidem, a Manutiis ſemel atque iterum, ab Stephano ipſo ſic editus eſt, ut habeat,* confervere; *Cæſarius autem, ac Pantinus ſcripſerant,* cohærere, *quod a Ronſſeo quoque, & Conſtantino factum eſt. Sed cum Cæſarius ad oram adjecerit,* coaleſcere, *Ronſſeus etiam,* confervere; *Conſtantinus (id quod maxime eſt animadvertendum) ſic adjecit,* confervere, Cod; *ſignificans nimirum, ſe id in Codice aliquo comperiſſe. Locus denique ultimus non modo in cunctis Editionibus meis habet,* conferbuerunt, *verum etiam in Codice Forolivienſi; nam in Veneto ſcriptum eſt,* confervêre, *in margine autem ſic omnino :* aliter, confrebruerunt. *Quem quidem ad locum nomen poſſes addere* ſpongiæ *illius, ut Plinius ait,* aquarum dulcium, *quam* Conſervam *appellabant Latini, propterea quia fractis oſſibus conferruminandis utiliſſimam experiebantur, ut idem Plinius conſcripſit lib. 27. c. 8; niſi quæ de verbo* Conferveſco *in Animadverſione admonita ſunt, utriuſque vocis originem dubiam redderent.*

Habes ſedulitatis meæ ſpecimen, quale id cunque eſt, in hiſce levibus, & ex tempore fuſis Additamentis. Sed in XV. Animadverſionibus ſpecimen habes ſummæ peritiæ, atque ſolertiæ qua multo plures ejuſdemmodi Animadverſiones ad ſingulos fere Latinos Scriptores Vir Cl. confecit. Quo inſtituto ut nihil utilius eſt ad bar-

baras a latinis vocibus, dubias a certis diſtinguendas; ita ipſum hortari, orare, flagitare par eſt, ut Animadverſiones illas univerſas quamprimum edat: quod etſi cum modeſtiam ejus, & occupationes plurimas ſpecto, haud ita facile exiſtimo; attamen cum viciſſim incredibile juvandi ſtudium attendo quo incenſus & præclaras omnes Artes, & Latinam linguam, qua illæ ferme continentur, ſi quis alius, hac ætate exornavit, tum vero facillimum puto. Vale.

Patavii Prid. Nonas Decembr. M DCC XXI.

IN-

INDEX
RERUM & VERBORUM.

Abdominis membrana interior rupta, ejuſque cheirurgia. *pag.* 454
Abortit mulier, ſi gravidæ fuerit alvus ſine modo fuſa. 61
Abſtinentiæ duo genera. 92
Abſtinentia nimia inutilis. 23
Abſtinentia optima. 114
Abſtinentia tẽpeſtiva juvat laborantem. 92
Abſceſſus ſub lingua curatio. 446
Abſceſſuũ cheirurgia. 408
Abſceſſuum curatio. 326. 327
Acceſſionem graviorem feb. nox levior ſequitur. 124
Acia. 292
Acopa. 276
Ἀκροθύμιον. 334. 335
Ἀκροχορδὼν. *ibid.*
Acria quænam. 120
Actio naturalis. 6
Acutus morbus quis 111. quî cognoſcatur. 113
Adoleſcentia acutis morbis patet. 43
Adoleſcentium morbi. 47
Adſtringentia. 32. 36. 107
Aduſtionis remedia. 314. 315
Æger de quo ſecurus erat medicus, ſæpe moritur. 57
Ægri natura noſcenda eſt. 14. 27
Æſculapius quare in deorum numerum receptus eſt. 1
Æſtas juvenibus inimica. 46
Æſtas periculoſa eſt. 42
Æſtas ſicca ſi Aquilones habuit, & autumno imbres auſtrique ſunt, qui morbi ſubeunt. 45
Æſtate quo cibo utendum. 33
Ætas media tutiſſima. 43
Affectus mutant corpora. 11
Ἀγκύλαι. 257
Ἀγκυλοβλεφάρυ curatio. 425
Αἰγίλωπος ſanatio. 426
Alarum abſceſſus raro ſecandi. 401
Alba lenia ẽplaſtra. 266

Alexãdrinũ emplaſtrum. 264
Alimẽtum maximum in pane. 97. 99
Ἀλίπαντα emplaſtra. 260
Ἀλωπεκία. 344
Ἀλφὸς. 341
Alumen Melium. 403
Alvum moventia. 32. 106
Alvum quæ adſtringunt. 32. 36. 37. 107
Alvus fuſa mulieri gravidæ abortũ cauſat. 61
Alvus fuſior in juvene melior. 33
Alvus juvenibus cita plerumque in ſenectute contrahitur. *ibid.*
Alvus mala. 52
Alvus nigra periculoſa. 76
Alvus peſtifera quæ. 56
Ambroſia, antidotũ. 275
Ambulatio quibus convenit, quibus non. 298
Ἀνασομῶν. 243
Ἀνασόμωσις. 203
Ἀνασομωτικὰ malagmata. 257
Anatome neceſſaria. 20
Angina. 196. curatio. *ib.*
Angina ſubito finita, ad pulmones malum trãſit. 64
Ani fiſſis paſtillus. 269
Ani fiſtula. 414
Ani vitia. 399
Ani vitiorũ cheirurgia. 493
Ἀνθηραὶ, compoſitiones. 385. 388. 389. 390. 395
Ἀντιάδες. 445
Ἀνώδυνα. 278
Antidotorum apparatus. 274
Apoplexia. 177
Ἄπυρον ſulphur. 254
Ἄφθαι. 386
Aquæ conſideratio. 100
Aqua frigida, diſtillatione, gravedine, ſtomacho laborantibus prodeſt. 36. 39
Aqua frigida prodeſt capiti. 35
Aqua frigida ſanguini ſupprimendo. 397
Aqua inter cutem ex acuto morbo orta, raro ad ſanitatem perducitur. 72
Aqua inter cutem ſequitur ſuppreſſion. hæmorrhoid. 26
Aqua minime terribilis. 68
Aquilo quos facit morbos. 44
Ἀραχνοειδὴς oculi tunica. 432
Aranei ictus curatio. 311
Arearum duo genera. 344 curatio. 345
Aridæ medicamentorum mi-

miſturæ. 271
Ars non ſtatim culpanda. 57
Aρσενικὸν auripigmentum. 243
Arteriæ. 281
Arteriæ aſperæ ſitus. 182. 183
Arteria inciſa non coit. 81
Artes excitant artificis ingenium. 13
Articulorum dolores. 237
Articulorum vulneratorum curatio. 297
ad Articulos malagma. 257. 258. 259
Aſclepiades invenit frictionem & geſtationem. 87
Aſclepiades nihil præcepit quod ab Hippocrate non eſt comprehenſum. 88
Aſpidum morſus. 310
Aσθμα. 198
Aθερώματα. 420
Aτροφία. 167. curatio. 168
Atrophia teſticulorum. 399
Attalum emplaſtrũ. 262
Auditorii meatus compreſſionis curatio. 375
Auditus gravis curatio. *ibid.*
Auribus fractis medendi modus. 523
Aurium doloris curatio. 370. 371
Aurium foramina & ſinus. 500
Aurium mali odoris curatio. 372
Aurium morbi manum exigentes. 438
Aurium ſonitus curatio. 376. 377
Aurium vermes. 375
Aurium ulceris ſordidi curatio. 374
Auſter quos morbos inducat. 44
Auſtri a prima hieme ad ultimum ver ſi continuarint, quos generẽt. 45
Aὐτόπυρον. 97
Autoribus antiquis ſua reddenda. 88
Autumnus periculoſiſſimus eſt. 42
Autumnus ſiccus Aquilonibus perflatus quos morbos inducat. 46
Auxilium anceps melius quam nullum. 79
Auxilium etiam morbis decreſcentibus neceſſarium eſt. 89
Auxilium quid agat. 77
Auxilium vehemens ſuccurrit vehemẽti malo. 84

Ba-

B

BAcula valida. 554
Balneum ingreſſurus imbecillus homo quid vitare debeat. 94
Balneum obeſt gangrænæ. 304
Balneum quando conveniat. 93
Balneum vulneri parum puro res infeſtiſſima. 298
Barbarum emplaſtrũ. 260
Βασιλικὸν emplaſtrum. *ib.*
Brachii oſſa. 504
Brachii perfracti medicina. 531. 536
Βυβωνοκήλη. 459. curatio. 471
Βρογχοκήλη ejuſque chéirurgia. 447

C

ΚΑχεξία. 167. curatio. 169
Κακόηθες. 317. 318
Calceamenta humiliora talo luxato. 556
Calcis os. 507
Calculi ex veſica ſectio. 475. ex urethra. 474
Calculi majoris in veſica fiſſio. 481
Calculo evulſo, quæ facienda. 482
Calculo expellendo paſtillus. 269
Calculorum diagnoſtica ſigna. 480
Calculorum in fœminis curatio. 481
Calculoſi quî dignoſcantur. 61
Calefacientia. 105. 110
Calli curatio. 542
ad Callum in articulis malagma. 259
Calor adjuvat quæ frigus infeſtat. 39
Calor quid efficiat. 40. 44
Calvariæ fractæ medela. 514
Calvariæ oſſa & ſuturæ. 498
Cancer quî oriatur. 300. Ejus ſigna. *ibid.*
Cancri exſecto e veſica calculo ſupervenientis ſigna & curatio. 485
Cancri in cole curatio. 396
Cancri oris curatio. 390
Canini dentes. 501
Cantharidum aſſumptarum curatio. 313
Capillorum profluvium. 342
Capite infirmo laboranti quid agẽdum. 34. 35
Capiti fracto emplaſtrũ. 261. 263
Capiti prodeſt aqua frigida. 35. 36

Ca-

Capitis dolores ex vento quî finiantur. 70
Capitis dolores frictio levat. 89
Capitis dolor ex febre levatur. 138
Capitis doloris curatio. 188
Capitis ſubitus dolor. 72
Capitis tubercula. 420
Caput luxatum immedicabile. 546
Carbunculi curatio. 315. 316
Carbunculi in cole nati curatio. 398
Καρκινώδη tubera. 255
Carcinomatis leniendis malagma. 256
Carcinoma ubi proveniat. 317. curatio. *ibid.*
Cardiacus morbus. 156. ejus curatio. 157
Cariei oſſium curatio. 508
Carnem alentia. 247
Carni coercendæ emplaſtrum. 265
Carni putri continendæ. 272
Carni ſupercreſcenti exedendæ. 271. 273
Caro corrupta in pus vertitur. 325
Καρόται nervi. 502
Cartilagines in oſſium omnium extremis. 505
Cartilaginis narium fractæ curatio. 522. aurium. 523
Caſſius quî febrem ſanarit. 18
Cataplaſmata calefaciẽtia, iis, quibus calculi e veſica exſecti, noxia. 483
Catapotiorũ recenſio. 278
Cauſæ abditæ quæ. 4
Cauſæ evidentes quæ. 5
Cauſa veri quæ dicitur. 16
Κεφαλαία. 186. Ejus cauſæ & curatio. 187
Κεφαλικά. 261
Ceraſtis ictus curatio. 311. 312
Κερατοειδὴς oculi tunica. 432
Κερκίς. 504
Cerebri ejuſve membranæ percuſſæ ſigna. 286
Cervicis morbi. 193
Cervix inverſa mortem indicat. 55
Ceruſſæ epotæ curatio. 314
Κηρίον ulcus. 333. Ejus duæ ſpecies, & curatio. *ibid.*
Χαλαζίων curatio. 422
Χάλκανθον. *ibid.*
Cheirurgiæ præſtantia ac origo. 405
Cheirurgia vetuſtiſſima me-

medicinæ pars. 2
Cheirurgi officia. 406
Cherſydri ictus curatio. 312
Χιασμός. 489. 516
Chiragra quæ ſolvitur. 68
Chiragra quibus indicatur. 59
Chironium ulcus quale. 322
Choacō emplaſtrum. 260
Χοινίκιον, modiolus. 510
Cholera. 217. curatio. 218
Χόρδαψος. 221
Χοροειδὴς oculi tunica. 432
Cibi concoctio quî fiat. 6
Cibi varii non facilius coquuntur. 131
Ciborum variæ proprietates. 100
Cibus ægro quando dandus. 114. Febricitanti. 119. *ad* 127. 131. Humidus aptiſſimus. 130. Ex tenuiſſima materia. 131
Cibus humidus fatigatis convenit. 26
Cibus unde debeat incipere. 23
Cicatrix quomodo inducatur vulneri. 300. 306
Cicutam ſi quis bibit, quomodo curari debeat. 313
Κιρσοκήλη. 458
Clavi oculorum. 431
Clavus in pedibus naſcitur. 335. curatio. *ibid.*
Clyſteres quando conveniunt & quibus. 85. 86
Cœlum peſſimum quod ægrum fecit. 43
Cogitatio infirmo capite laboranti tuta non eſt. 35
Κοιλιακὸς morbus. 220. curatio. *ibid.*
Κολικὸν Caſſii. 223. 224. 281
Κολικὸς morbus. 221
Colicus dolor quibus ſedatur. 37
Colis inflammati tumor. 393. Ulcera. 394. Cancer. 396. Phagedæna. 397. Carbunculus. 398
Colliſum corpus quî tractetur. 294
Collyrium Achariſtum. 352. In Ani fiſtulis. 415. Andreæ. 359. Aſclepias. 362. Βασιλικόν. 365. Cæſarianum. 364. Cænopite. 362. Cleonis. 351. Cythiū. 352. Διὰ κέρατος. 360. Διὰ κρόκου. 366. Διὰ λιβάνου. 357. Euelpidis. 352. 360. 361. 362. 365. Hermionis. 362. Hieracis.

racis. 364. Μεμιγμένον. 360. Nilei. 355. Philetis. 357. Philonis. 351. Phynon. 361. Pyxinum. 362. Rhinion. 365. Smiliõ. 360. Sphærion. 361. Tephrion. 352. Theodoti. *ibid.* Trygodes. *ibid.*
Colubra tuto eſtur. 309
Comitialis morbus. 172. Ejus medela. 173. *ſeqq.*
Comitialis morbus quando ſolvitur. 68
Communia attendi voluit Themiſon eaque tria. 15. 17
Cōmunia & propria obſervanda. 17. 18. 19
Concoctio omnibus vitiis occurrit. 39
Concoctio quî fiat non ſciunt eruditi, ſed conjectura proſequuntur. 13
Concoctio tarda quî adjuvetur. 38
Concubitus rarus corpus excitat, frequens ſolvit. 21. Quis utilis. *ib.* Quando cõvenit. *ibid.*
Condita inutilia. 23
Condylomatis ani curatio. 400. 494
Conſuetudini quod contrariatur noxiũ eſt. 27
Contentio poſt cibum inutilis. 36
Cordis percuſſi ſigna. 285
Cor muſculoſum eſt. 183
Corpora affectibus mutantur. 11
Corporis natura noſcenda. 27. 28
Corporis ſemper aliqua imbecilla pars eſt. 28
Corpus exedentia. 245. Adurentia. *ibid.*
Corpus gracile infirmũ. 43
Corpus integrum quo denotetur. 22
Corpus obeſum hebes. 43
Corpus quadratum optimum. *ibid.*
Corpus quæ commode exerceant. 23
Corpus quænam calefaciant. 31
Corpus quænam humident, aut ſiccent. 31. 32
Corpus quænam refrigerent. *ibid.*
Corpus quid extenuet. 28
Corpus quid impleat. *ib.*
Corvus, ferramentum ſcroto incidendo. 463
Κορύζα. 191
Coſtarũ enumeratio. 503
Coſtarum fiſtulæ. 412
Coſtis fractis opitulandi ratio. 528
Coxarum dolor. 235. progno-

gnoſis. 75. curatio. 236
Coxarum os. 506
Cratonis compoſitio ad aurium malum odorē. 373
Κρεμαστῆρες, nervi. 455
Creta figularis. 32
Crimen profeſſoris non eſt artis. 57
Κριθῆς curatio. 422
Cruditatem quænam indicent. 58
Cruris oſſa. 506
Crurum fractorum ſanatio. 531. 537
Κρυσταλλοειδὴς oculi humor. 432
Cubiti fracti curatio. 537
Cubiti luxati cheirurgia. 550
Cubiti oſſa. 505
Cucurbitulæ æneæ & corneæ. 82. Earum uſus præcipuus. 83. In morbis longis & acutis. *ib.*
Curtorum in auribus, labiis, ac naribus cheirurgia. 439
Cutem purgantia. 248
Κυνικὸς σπασμὸς. 189. Ejus curatio. 190

D

Δάρτος. 456
Dejectio infirmat hominem. 84
Dejectio in omnibus morbis molita. 84
Dejectio lippienti prodeſt. 69
Dejectionem ſubitã quid indicet. 59
Dejectio periculoſa phthiſicis. 71
Dejectio quæ aliis. 73
Dejectio quæ bona. 68. 69
Dejectio quando conveniat. 31
Dejectio quibus medicamentis. 84
Dejectio ſupprimitur vomitu. 69
Delirium cui prodeſt. 69
Denarii pondus. 249
Denti exeſo remediũ. 382
Dentium doloris varia remedia. 381
Dentium ordo. 501
Dentium vitiatorũ cheirurgia. 443
Deſidia & luxuria adverſæ valetudinis cauſæ. 2
Deſperatus non curandus. 283
Deſtillatio. 190. ejus curatio. 191. 192
Deſtillationes quî vitentur. 36
Διάβρωσις. 203
Διὰ δαφνίδων emplaſtrũ. 263
Diæta hiemalis, verna, æſti-

æſtiva, & autumnalis. 33. 34
Διάφραγμα. 183
Dies critici. 121
Dies ſereni ſaluberrimi. 42
Digerentia malagmata. 253
Digitorum cohærentiũ & curvatorũ curatio. 497
Digitorum fractorum curatio. 531. 537
Digitorum luxatorũ cheirurgia. 552. 557
Digitorum oſſa. 505
Digitorum ulcera. 403
Dipſadis ictus curatio. 311
Diſcutientia. 246
Diſtentio nervorũ quando timenda. 62. 64
Diuretica cõveniũt morſis a ſerpentibus. 310
Dolor deorſum tendens ſanabilior. 69
Dolorem qui nõ ſentiunt iis mens laborat. 62
ad Dolorem omnem malagma. 257. 258
Dolores quinam mortem indicent. 55
Doloribus leniendis catapotia. 278
Durities teſticulorũ. 398
Δυσεντερία. 224. curatio. *ibid.*
Δύσπνοια. 198

E.

Ebrius qui obmutuit, qui intereat & ſervetur. 55
Ἐκτροπίᾳ curatio. 430
Ἐλαιώδες pus. 288. 289. 290
Ἐλαιώδες acopum. 277
Ἐλεφαντίασις. 176
Elephantinum emplaſtrum. 266
Ἐλυτροειδὴς tunica. 455
Emollientia. 110
Empeirici quid ſtatuãt. 8
Empeirici quinam. 3
Emplaſtra, quæ calvariæ cauſa componũtur. 517
Emplaſtrorum differentia. 249
Emplaſtrorum formulæ. 260
Emplaſtrum Barbarum. *ibid.*
Ἐμπροσθότονος. 193. curatio. 194
Ἔναιμα emplaſtrum. 260
Ἐγκανθίς medicatio. 425
Ἔγχριστα. 277
Ἐννεαφάρμακον. emplaſtrum. 272. 484
Ἐντεροκήλη. 456. curatio. 464
Ἔφηλις. 345. ejus curatio. 346
Epheſium emplaſtrũ. 266
Epi-

Epilepſia. 172
Ἐπινυκτὶς. 336
Ἐπιπλοκήλη. 456. curatio. 467
Ἐπισπαστικὰ emplaſtra. 263
Ἐπισπαστικὸν malagma. 250
Ἕρπης. 319
Eruditi imbecilles. 21
Eryſipelas periculum adfert ſi circa cervicem aut caput conſtitit. 301 quomodo curandum. 302
Evocantia & educentia. 247
Ἐξανθήματα. 336
Excitare caput, *pro* attollere. 517
Exercitatio cibum antecedere debet. 23
Exercitatio implet corpus. 38
Exercitationis finis ſudor aut laſſitudo. 23
Experiētia plurimum ad medelam confert. 13
Experimenta ſunt neceſſaria. 5. initia medicinæ. 9
Experiri quomodo oporteat. 112
ad Extrahendam materiam malagma. 250
Exulceratio ſtomachi. 205
Exuſto in ſole quid agendum. 27

F

FAber quidam machinamentorum ad extendendum femur luxatum repertor. 554
Facici cōtuſæ malagma. 256
Famem qui ferant facilius, qui difficulter. 19
Fames. 24
Faſciæ ſex ad oſſa fracta. 533
Faſcia quæ & qualis requiratur. 294. æſtate, hieme. *ibid.*
Fatigatio animi inutilis poſt cibum. 36
Fatigatis ex ambulatione quid agendum. 27
Fatigatis inutilis frigida potio. 26
Fatigatis quid agendum. 25. 26
Faucium exulceratio. 199
Faucium morbi. 196
ad Favum malagma. 255
Febriculam inſtantē quid indicet. 59
Febres longæ abſceſſus, & articulorum dolores indicant. 64
Febres malæ. 51. 52
Febris a cubito in poſterio-

riora delapſo mota. 550
Febris acuta periculoſa. 52
Febris ardens horrore ſanatur. 70.71
Febris ardentis curatio. 134
Febris nulla inordinata. 117
Febris peſtilentis curatio. 133. 134
Febris præſentis ſigna, pulſus & calor. 129. alia. 130
Febris quæ mala vulneri. 296
Febris quid ſecundum Eraſiſtratum. 16
Febris ſæpe prodeſt. 70
Febris ſubito finita revertitur. 60
Febrium genera. 115
Febrium quartanæ ſimpliciores ſunt. *ibid.*
Febrium quotidianarum varia genera. 116
Febriū tertianarum duo genera. *ibid.*
Feminum oſſa. 506
Femoris luxati cheirurgia. 553
Femorum fractorum curatio. 531. 537
Fibulas adoleſcentibus applicandi ratio. 473
Firmus *pro* ſano. 21
Fiſtularũ cheirurgia. 412
Fiſtularum genera plura. 328. quomodo dignoſcũtur. 329. 330. ſimplicium curatio. 330. calloſarum. 331. duplicium ſeu multiplicium. 332
Flatus excitantia. 104
Fœminarum calculi. 481
Fœminarum naturalia clauſa quî aperiantur. 488. 489
Fœtus imbecillitas quî cognoſcatur. 62
Fœtus mortui eductio. 489
Fœtus ſanitas. 62
Fomenta calida quæ ſint. 95
Fortunæ in ſanãdis morbis potentia. 405
Fortuna non præſtat arte in morbo. 111
Fricatio convenit partibus longe a vulneribus diſſitis. 298
Fricationis utilitas. 194
Frictio corpus durat, mollit, minuit, implet. 88. longa obeſt. 89. quando adhibenda. *ibid.* ejus numerus præſcribi non poteſt. 90
Frictionem aliis auxiliis prætulit Aſclepiades. 87

Frigoris in febribus curatio. 140
Frigus quibus inimicū. 39
quid efficiat. 39. 40
Frigus quid in febre. 116
Frontis fractura cicatricē difficulter recipiēs. 521
Fungi in ano vel vulva curatio. 403
Fungos inutiles ſi quis aſſumſerit. 314
Furoris ſigna. 63. 64
Furunculus. 324. ejus curatio. 324. 325

G

GRæca litera γ ferramenti ad diducendam carnem comparati modulus. 417
Γάγγλια, eorumque cheirurgia. 420
Γάγγραινα. 301. in quibus partibus fit, & difficile ſanatur. 301. ejus curatio. 303. corrupti corporis eſt. 304
Gallinaceus pullus diviſus imponitur morſui ſerpentium. 310
Gangrænæ ſectio. 497
Gargarizationes. 274
Genua contracta mortem indicant. 54
Genuini dentes. 501
Genu luxati cheirurgia. 555
Genuum dolor. 237
Geſtatio in lethargo prodeſt. 159
Geſtationem invenit Aſclepiades. 87. Ea quibus convenit morbis. 90. 91. Genera ejus varia. 91
Gingivarum marceſcentium curatio. 443
Gingivarum tubercula. 387. ulcera. 388
Glandis contectæ apertio. 472
Glandis nudæ contectio. 471
Glandium plumbearum extractio. 418
Glandulæ in cervicibus. 518
Græcorum in nominandis abſque circuitu partibus obſcœnis impudentia. 392
Γραφίσκον Διοκλέος. 418
Gravedines quî vitentur. 36
Gravedo. 190. Ejus curatio. 191. 192. 193

H

HÆmorrhoidis ictus curatio. 311
Hæmorrhoidum cheirurgia. 494
Hæmorrhoidum ſuppreſſionē quæ ſequātur. 62

A'ι-

Αἱμοῤῥοΐδες earũque curatio. 401
Hami retuſi. 436
Hapſus lanæ mollis. 483
Hapſus lanæ ſulphuratæ. 210
Hederæ bacca dentem findit. 383
Hepatis morbi. 213
Hepatis vulnerati ſigna. 286
Ἡπατικὸς morbus. 213. curatio. 214
Hernia. 456. curatio. 460
Hieme quid & quomodo eſſe conveniat. 33
Hiems ſalubris eſt. 42
Hiems ſenibus inimica. 46
Hiems ſicca ſi ſeptẽtrionales ventos habeat, ver pluvias exhibeat, qui morbi ſubeant. 45
Hippocrates a futuris deceptus. 515
Hippocrates omnia præſagivit. 41
Hirundinis pullus anginæ remedium. 197
Ὠμοπλάται. 503
Horror a bilioſis. 141
Horroris in febr. curatio. *ibid.*
Horror quid. 116
Humeri fracti curatio. 531. 535
Humeri luxati cheirurgia. 548
Humeri oſſa. 504
Humerorum dolores quî tollantur. 69
Ὑαλοειδές. 432
Ὑδροκέφαλον. 187. 189
Ὑδροκήλη. 458. curatio. 468
Hydrophobiæ curatio. 308
Hydropicis quomodo aqua emittatur. 451
Hydrops. 160. Ejus ſpecies & curatio. 160. 161
Hydrops quartanæ ſupervenit. 161
Hymen imperforatũ. 488
Hyoſcyami poti curatio. 314
Ὑπόχυσις, 367

I

Ἰχὼρ ſaniei ſpecies. 288 malus. 289
Ictericis jecur durum fieri, malum. 74
Icterus. 175
Jecinoris vomica. 67
Jecur. 183
ad Jecur dolens malagma. 251
ad Jecur ſanandum catapotia. 280
Ignavia corpus hebetat. 20
ad Ignẽ ſacrum. 274. 277

Ειλεὸς. 221
Imbecillis quæ obſervanda. 22
Imbres quos morbos cauſent. 45
Impetiginis quatuor ſpecies. 339
Inediam qui facile ferãt. 32
Infanti mortuo ejiciendo peſſus. 271. catapotium. 281
Infirmitas omnis morbis obnoxia. 31
ad Inflammationes vulvæ peſſus. 271
Inflãmationis notæ. 139
Inflãmatio ſtomachi. 205
Inflammatio teſticulorũ. 398
Inflammatio uvæ. 389
Inflatio ſtomachi. 205
Inguinum abſceſſus raro ſecandi. 408
Inſania quando exſpectanda. 62. 63
Intemperantia quæ tutior. 23
Inteſtini plenioris morbus. 223
Inteſtini tenujoris morbi mala ſigna. 74
Inteſtini tenujoris morbus. 221
Inteſtinorum e ventre vulnerato prolabentiũ cheirurgia. 452
Inteſtinorum lævitas. 226
Inteſtinorũ lævitas quæ facile depellatur. 69
Inteſtinorum lævitas quę periculoſa. 74
Inteſtinorum morbi. 217
Inteſtinorum vulneratorum notæ. 287
Inteſtinum cæcum. 184
Inteſtinum jejunum. *ib.*
Inteſtinum tenujus. *ibid.*
Jugale os. 500
Juguli fracti ſanatio. 526
Juvenes hieme optime valent. 46

L

Λ Rimæ in cranio faciẽdæ modulus. 518
Laborem qui facile ferant. 25
Labor firmat corpus. 20
Laboris mutatio levat laſſitudinem. 26
Labor vitandus ſi inedia futura eſt. 24
Labrorum curtorum cheirurgia. 439
Labrorum fiſſorum curatio. 447
Lac convenit phthiſicis. 170. veneno eſt in capitis doloribus, & acutis febribus. *ibid.*
Lac e mammis profluens fœtum imbecillum notat.

tat. 62
Lac in mammis, quibus menſes deficiunt. 76
Lævantia. 247
Laganum iis, quibus maxilla perfracta eſt, comedendum. 526
Λαγωφθάλμος ſanatio. 430
Lapillus, pulex, & ſc. quomodo ex aure extrahantur. 378
Laſſitudinem levat laboris mutatio. 26
Lateris doloribus catapotium. 280
Lateris dolor quando exſpectandus. 62. finitur. 67
ad Laterum dolorem malagma. 252
Laterum dolores. 209
Latinorum a fœdioribus verbis abſtinentia. 392
Lavatio calida pueris & ſenibus apta eſt. 32
Lectio clara nocet capite laboranti. 35
Lectio promovet concoctionem. 38
Λημνίσκος. 489
Lenia emplaſtra. 267
Lenia quænam. 102
Lẽticularum ſpecies. 345
Λέπις. 513
Lethargus. 158. curatio. 159
Leucophlegmatiæ curatio. 164
Λευκὰ emplaſtra. 266
Λεύκη. 341
Lien. 183
ad Lienem malagma. 251
Lienes magni quos cauſent morbos. 62
Lienis icti ſigna. 286
Lienis morb. 215. curatio. *ibid.*
Lienoſis mala tormina. 74
Linguæ cum ſubjecta parte junctæ cheirurgia. 446
Linguæ reſolutio. 190
Linguæ ulcera. 387
Λιπαρὰ emplaſtra. 267
Lippientis diæta. 349
Lippitudinis levioris notæ. 347
Lippitudo arida. 364
Lippitudo quibus indicetur. 60
Λιθοτόμος. 481
Livori faciei malagma. 256
Longus morbus quis. 111. acuto par. 112. quî cognoſcatur. 113
Lucubratio quando convenit. 22
Lumbrici lati, teretes. 227. curatio. *ibid.*
Lunata plaga. 524
Lycium. 524. 529

M

Machaon Æſculapii filius. 1. vulneribus auxilium attulit. 2
Macor inſuetus malum denotat. 48
Malæ immobiles. 501
Malagmatum differentia. 249
Malagmatum variæ formulæ. 250
Manus luxatæ cheirurgia. 551
Manuum cum pedibus ſimilitudo. 507
Manuum dolores. 237
Manuum oſſa. 505
Materiæ imbecilliſſimæ quænam. 97
Materiæ mediæ. 98
Materiæ valentiſſimæ. 98. 99. 100
Maxillæ fractæ cheirurgia. 525
Maxillæ luxatæ cheirurgia. 545
Maxillæ partes. 501
Maxillares dentes. *ibid.*
Medicamenta a diis petita. 2
Medicamenta non omnibus proſunt. 57. 112
Medicamētorum uſus ab Aſclepiade ſublatus. 241
Medicina ab experimentis deducta. 9
Medicina apud Græcos magis exculta. 1
Medicina debet eſſe rationalis. 20
Medicinæ genera differunt pro natura loci. 8
Medicinæ quæ fides eſt. 13. 57
Medicinæ ſcientia ſapiētiæ pars. 2. quando in III. partes diviſa. 3
Medicina eſt ars conjecturalis. 13. 57
Medicinam mutavit Aſclepiades. 3
Medicina nihil proficit repugnāte natura. 112
Medicina perpetua præcepta vix habet. 17
Medicina prior inventa, dein ratio quæſita. 9
Medicina ſanitatem promittit. 1
Medicina ubique eſt. *ib.*
Medici officium juxta Aſclepiadem. 117
Medici primi Philoſophi. 2
Medico parum proficiēti quando ignoſcendum. 112
Medicus amicus utilior extraneo. 19
Medicus Empiricus. 17
Medicus expertus optimus. 11

Me-

Medicus non dies ſed febris acceſſiones numerare debet. 121
Medicus qui pulſum explorabit. 129
Medicus quo loco ſedebit. 130
Medicus rationalis. 17
Medullæ in ſpina diſciſſæ ſigna. 287
Μέλας. 341
Μελίκηρα ſaniei ſpecies. 288. mala. 289
Μελικηρίδες. 155. curatio. 420
Membrana calvariã cingens ſcalpro non laceranda. 516
Membranæ cerebrũ ſuccingentis inflammatio quomodo tractãda. 520
Membri reſoluti prognoſis. 75
Membrum ictum certa ratione collocari debet. 298
Μηνιγγοφύλαξ. 512
Menophili compoſitio ad aurium malum odorem. 373
Menſtrua ſuppreſſa capitis dolores acerbos indicant. 59
Mentum, maxillæ ima pars. 501
Miſcendi ratio. 248
Modioli deſcriptio. 510
Mollientia. 247
Mollientia malagm. 253
Morbi ad deor. iram relati. 2
Morbi æſtivi. 43
Morbi autumnales. 44
Morbi hiemales. 45
Morbi increſcentis ſigna. 113
Morbi novi incidũt. 5. 13
Morbi remediis curantur. 10. 11
Morbi vernales. 43
Morborum acutorum notæ fallaces ſunt. 57
Morborum cognitio neceſſaria. 4. 5
Morborum initia famem ſitimque deſiderant. 92
Morborũ IV. genera. 111
Morbus Comitialis poſt annum xxv. ortus difficile finitur. 73
Morbus inteſtini tenujoris ex urinæ difficultate intra VII. diem occidit. 74
Morbus qui acutus, qui longus. 111. quomodo dignoſcitur. 113
Mortis certa ſigna negavit Democritus. 57
Mortis inſtantis ſigna. 54. 55
Morſus aſpidis curat. 310
Morſus canis rabidi curatio. 307

ad Morſus emplaſtra. 265
Morſus feræ habent virus quoddam. 307
Morſus ſerpentium quomodo curentur. 309
Motus in dolore peſtifer. 545
Mulier ex partu vehemẽtibus doloribus preſſa in periculo mortis eſt. 72
Mulier gravida abortit, ſi mammæ emacuere. 76
Mulier gravida acuto morbo facile conſumitur. 55
Muſculus læſus præcidendus. 291
Mutatio ſubitanea noxia. 25
Μυδρίασις. 368. ejus curatio. *ibid.*
Μυρμήκιον. 335
Μυροβάλανοι. 216. 251

N

NAres acutæ mortem indicant. 54
Nares exulceratæ aqua calida fovendæ. 378
Narium curtarum cheirurgia. 439
Nariũ hæmorrhagia quid indicet. 62
Narium oſſa & foramina. 500
Naſo fracto medendi ratio. 521
Natura ægri noſcenda. 14
Naturæ contemplatio nõ facit medicum. 13
Nauſeanti ex navigatione quid agendum. 27
Nervi καρόται. 502
Nervis utilia acopa. 276. 277
Nervorum diſtentio quibus indicetur. 58
Nervorum dolor. 179. ejus curatio. 180
Nervorum reſolutioni ætas tenera prodeſt. 69
Nervorum tremor. 180. ejus curatio. *ibid.*
ad Nervos malagma. 257
Nervos præciſos debilitas partis ſequitur. 297
Nigritiei oſſiũ curat. 509
Nigrum Diogenis emplaſtrum. 265
Νόθαι coſtæ. 503
Notæ in acutis morbis fallaces ſunt. 57
Notitiæ ſubtrahere. 358
Noxarum corporis genera. 282
Nuces Græcæ. 200. 201. 217. 276

O

OBeſi quo morbo intereunt. 47
Ὀβολός. 249

Ob-

Obſcœnarum partium vitia. 392
Ocium. 25
Oculi natura. 432
Oculi quibus curantur. 348
Oculi ſponte interdum ſaneſcentes. 405
Oculi tumoris notæ. 347
Oculi variis caſibus patent. 346
Oculorum caliginis curatio. 366. 367
Oculorum carbũculi. 356
Oculorum foramina. 500
Oculorum ictorum curatio. 369
Oculorum imbecillitatis curatio. 368
Oculorũ imminutio. 358
Oculorum inflammatio. 363
Oculorum pituitæ cheirurgia. 435
Oculorum pituitæ fluxus cohibendus. 353. 354
Oculorum puſtulæ. 357
Oculorum reſolutionis curatio. 367
Oculorum ſcabrorum curatio. 365
Oculorum ſuffuſionis curatio. 367
Oculorum varia collyria. 351. *& ſeqq.*
Oculorum vitia. 421
Oculorum ulcerum curatio. 361
Oleum bibendum qui venenum hauſit. 313
Omenti a vulnere corrupti exciſio. 453
Omentum. 185
Ὀφίασις. 345
Ὀπισθότονος. 193. curatio. 194
Ὀρθόπνοια. 198
Oricularium ſpecillũ. 495
Oricularius clyſter. 483. 487
Oris cancer. 390
Oris reſolutio alvo cita finitur. 69
Oris vitia quæ cheirurgum poſtulant. 443
Oris ulcerum curatio. 385
Os aqua frigida fovendum. 22. quibus. 36
Ὀσχεόν, ſcrotum. 456
Os pectoris. 503
ad Oſſa & nervos malagma. 257
Oſſibus reſolvendis emplaſtrum. 265
Oſſium fractorum differentiæ. 524
Oſſium luxatorum cheirurgia. 542
Oſſium poſitus & figura. 498
Oſſium vitiatorum ſigna & curatio. 507. 525. 528

Oza-

Ozænæ curatio. 379. cheirurgia. 442

P

Palmæ luxatæ cheirurgia. 552
Palmulæ. 24
Palpebrarum pili oculum irritantes. 427
ad Panum malagma. 255
Papularum duo genera. 340. curatio. *ibid.*
Παρακολετικὸν emplaſtrū. 261
Παράλυσις. 178
Παράσυναγχη. 196
ad Parotidas malagma. 255. 258
Παρώτιδες. 255. 391
Partes aliter homine mortuo apparent, aliter vivo. 11
Parti laboranti primum ſuccurrendum. 48
Partium extremarum frigus quādo mortem indicat. 55. 90
ex Partu laborātibus catapotium. 281
Παρουλίδες. 387
Paſtillorum differentia. 249
Paſtillorum formulæ. 268
Patella, os. 506
Pecten, os. *ibid.*
Pedes cum digitis & unguibus in gravi morbo nigreſcunt. 66
Pediculi palpebrarū. 358
Pedum cum manibus ſimilitudo. 507
Pedum dolores. 237
Pedum doloribus malagma. 259
Πεπλυμένον ceratum. 250
in Periculo præcipiti multa recte fiunt alias omittenda. 150
Περιπνευμονία. 211. curatio. 212
Περιτόναιος. 186. 417
Πεσσοί. 270
Peſtilentia occupato quid obſervandum. 40. 41
Φακία. 345
Φαγέδαινα in cole orta. 397
Phalangii ictus curatio. 312
Φίμωσις ejuſque cheirurgia. 472
Φλύκταιναι ἐχώδεις. 336
Φλυζάκιον. *ibid.*
Phrenitici in tenebris habiti. 149. in luce. *ibid.*
Phrenitis. 148. ejus plura genera. 149. curatio. 150. *ſeqq.*
Φθειρίασις. 358
Φθίσις. 167. curatio. 169
Phthiſicis alvus cita vitanda. 171. vomitus fre-

frequẽs pernicioſus. 171
Phthiſis adoleſcentibus oritur. 71
Φύγεθλος, panus oriens. 255. 325
Φύματα. 70.254.325.396
ad Phymata malagma. 254.255. 256.258
Pituitæ oculorum cheirurgia. 435
Pituitam craſſiorem quæ faciunt. 103
Plaga levis aqua frigida curatur. 293
Plantæ luxatæ cheirurgia. 556
Πλευριτικὸς morbus. 209. curatio. *ibid.*
Podagra quæ ſolvitur. 68
Podagra quibus indicatur. 59
ad Podagras calidas malagma. 250
Podalirius Æſculapii filius. 1. vulneribus auxilium attulit. 2
Polypus narium ſtrangulat hominem. 380. curatio. *ibid.* 441
ex Pomis medicamenta. 230. 231
Ponderum ratio. 249
Porrigo. 343. ejus curatio. *ibid.*
Poſca frigida. 208
Potio fatigatis inutilis. 26
Potio febricitãtibus quãdo danda. 127. 128
Potio frigida ſudãti perniciosiſſima. 26
Procidentiæ ani vel vulvæ curatio. 402
Proprietates rerum quare noſcendæ. 96
Proprium eſt aliquid loci, temporis. 18
Πρόπτωσις. 355
Prurigo. 75
Pſoricum quid ſit. 366
Pſylli audaces potius quam periti. 309
Πτερύγιον. 467
Πτερυγίου medicatio. 423
Ptolemæus Rex. 275
Pueri non curantur ut viri. 134
Pueri vere optime valẽt. 46
Puerorum morbi. *ibid.*
Pulmo. 183
Pulmonis icti ſigna. 285
Pulmonis morbi. 211
Pulmonis morbi bonum ſignum. 66
Pulſus venarum res fallaciſſima. 129. quibus concitatur. *ibid.* non ſtatim explorandus. 129
Purgãtia ſtomachum lædunt. 84
Purgationes expulit Aſclepiades. 29.118

Pur-

Purgationes quæ pernicioſæ. 29. 31
Puri movendo emplaſtrũ. 262. 263. 264
Puris natura. 288
Puris ſigna. 289
Puris ſputum ſuppreſſum malum eſt. 72
Pus concoquentia & moventia. 243
Puſtularum varia genera. 336
Πολυοδὸς 184
Πυρίτης lapis. 255

Q

Quartana æſtiva brevis, autumnalis lõga. 76
Quartanæ curatio. 144
Quartanæ duplicis curatio. 146
Quartana facile revertitur. 147
Quartana mutatur in quotidianam. 146
Quartana neminem jugulat. *ibid.*
Quartana vetus raro niſi vere ſolvitur. 147
Queſtus ex populo major. 120
Quieſcere poſt cibum oportet. 37
Quies optima. 114
Quotidianæ curatio. 143

R

Rabioſi canis morſus 367
Ῥαγάδες eorumque curatio 399
Ramicis cheirurgia. 468. 471
Refectio cõvaleſcentium a morbo 240
Refrigerantia. 105
Regius morbus. 175
Ῥηγμοσχασμός. 203
Remedia explorata adhibenda. 8
Remediis contrariis ſæpe ægri curantur. 137
Renes. 183
Renum morbi. 216. curatio. 217
Renum percuſſorum ſigna. 286
Renum vitia quibus indicantur. 60. 61
Reprimentia. 109
Reſolventia malagmata. 253
Rhus Syriacus. 386
Rigor quando timendus. 62
Ῥίζαγρα forceps. 445
Rubrum emplaſtrũ. 266
Rufum emplaſtrum. 261
Ῥυάς. 424
Ῥυπώδες emplaſtrum. 264. 399. 424

S

SAcer ignis. 320. ejus duæ ſpecies. *ibid.* curatio. 321. 322
Sagittarum eductio. 417
Sanguinem ſupprimentia. 242
Sanguinem vomere peſtiferum eſt. 56
Sanguini evocando peſſus. 270
Sanguinis color attendẽdus. 82
Sanguinis ex membrana cerebri profluvio coercendo. 273
Sanguinis in veſica, evulſo calculo, concreti ſigna & curatio. 483
Sanguinis profluviũ quid indicet. 58
Sãguinis profluviũ quodnam malum. 76
Sanguinis profuſio quî curetur. 290
Sanguinis ſputum. 202
Sanguini ſupprimendo malagma. 256
Sanguis bonus & malus qui. 289
Sanguis crudo non mittendus. 79
Sanguis evulſo calculo quomodo ſiſtẽdus. 482
Sanguis ex vulneribus exiens. 288
Sanguis in ventrem confluxus, in pus convertitur. 62
Sanguis jugulati gladiatoris epilepſiæ medetur. 174
Sanguis quando mittendus. 79. 80. quando ſiſtendus. 81
Sanguis ſpumans excretus pulmonis vitium denotat. 61
Sanguiſuga ſi epota ſit quid agendum. 314
Sanguis unde caleſcit & refrigeſcit. 194
Saniei natura. 288
Sanies mala. 289
Sanitas quando ſuſpecta. 48
Sanus homo quid agere debeat. 20
Σαρκοκήλη. 459. curatio. 470
Σαρκόφαγος lapis. 239
Satietas nimia nunquam utilis. 23. ex nimia fame. 24
Scabies. 338. ejus curatio. *ibid.*
Scala gallinaria. 549
Scalper exciſorius. 511
Scapularum oſſa. 503
Σχιστὸν alumen. 242
Σκωρία μολύβδου. 247. 267
Scroti inciſio. 462

Scu-

Scutula operta. 503
Sectio corporum neceſſaria. 7
Secundæ, velamentum infantis. 492
Secunda menſa. 24
Secundinis expellendis catapotium. 281
Securus eſt aliquis in his quæ ſæpe ſine periculo evaſit. 49
Seminis profuſio. 235
Senectus longis morbis patet. 43
Senes æſtate optime valent. 46
Senes cancro, theriomate facile corripiuntur. 319. ſacro igne. 321
Senum morbi. 47
Σηπτικὰ emplaſtra. 265
Σηπτικὰ medicamenta. 467
Septi tranſverſi fiſtulæ. 412
Septi tranſverſi percuſſi notæ. 288
Serpentium jejunorum ictus jejuno maxime nocent. 313
Serpentium Italorũ ictus curatio. 312. 313
Serpentium morſus quomodo curantur. 309
Sextantis pondus. 249
Siccitas quos morbos generat. 45
Signa ægrotantium bona. 49
Signa longæ valetudinis. 53
Signa mala. 50
Singultus frequens hepar inflammatum denotat. 62
Singultus ſternutamento finitur. 69. 76
Smaragdinũ emplaſtrum. 261
Somnifera. 108
Somno arceſſendo catapotia. 278. 279. 280
Somnus qui malus. 51
Somnus utilis phreniticis. 151
Sonitus ventris bonum ſignum. 50
Spatha lignea humero reponendo. 548
Specilli in explorandis calvariæ vitiis uſus. 511. 514
Specillum oriculariũ. 495
Spes interdum fruſtratur. 57
Σφραγὶς paſtillus. 268
Spinæ deſcriptio. 501
Spina fracta. 531
Spina luxata inſanabilis. 547
Spirandi difficultas. 198. curatio. *ibid.*
Sputum quodnam malum. 70

Spu-

Sputum quodnam mortem indicat. 56
Sputum ſanguinis. 202. curatio. 203
Σταφυλώματ⊗- curatio. 431
Statura longa decora. 43
Στεατώματι. 420
ad Sternutamenta excitanda. 274
Sternutamẽtũ bonum. 49
Sternutamentum bonum lethargicis. 158
Sternutamentum ſingultum finit. 69. difficile parturienti prodeſt. 69
Stomachi cum veſica cõſortium. 486
Stomachi morbi. 205. curatio. *ibid.*
Stomachi percuſſi ſigna 287
Stomacho laborantibus quæ agenda. 38
Stomacho quæ idonea. 103. quæ aliena. 104
Stomachum infirmũ quæ indicent. 38
Stomachus. 182. 184
Struma quæ. 323. Fatigant medicos. *ibid.* plerũque reſurgunt. *ib.* naſcuntur in cervice, alis, *&c.* 324. earum curatio. *ibid.*
ad Strumas malagmata. 254. 255. 258
Succi boni quinam. 101
Succi mali quinam. 101. 102
Sudatio, nervorum vitia curat. 93. quando conducit. *ibid.* febricitanti quî detergenda. 130
Sudor duobus modis elicitur. 93
Sudor frigidus quid indicet. 51. 53. 56. 285
Suffuſionis oculorum curatio. 433
Suppurationes peſſimæ quæ intus tendunt. 71
Suppurationes tolerabiles. 67
Suppurationis indicia. 62
Suppurationis ſigna. 410
Suppurationum internarum curatio. 184
Suppuratio variis modis excitatur. 64. 65
Sura, os. 507
Surculus quî tollatur. 305
Surditati biliofa alvus prodeſt. 70
Suturæ Hippocratem decipientes. 515
Suturarum capitis numerus & locus incertus. 499
Σύκωσις. 354
Συνάγχη. 196. Ως συνάγχη. *ibid.*

Ta-

T

Tabem quæ ſignificent. 58
Tabes. 167. curatio. 169
Tabes ſequitur ſuppreſſionem hæmorrhoidũ. 62. nimias deſtillationes. 64
Tabis ſputum quomodo eſſe debeat. 67. febris, alvus. *ibid.*
Tali luxati cheirurgia. 556
Talorum oſſa. 507
Τεινεσμός. 228. curatio. *ibid.*
Telorum ejectio. 415
Temeritas homines ſæpe reſtituit. 138
Tempeſtatum optimæ æquales. 42
Temporis in curationibus morborum habenda ratio. 424
Tempus matutinũ ægris remiſſius eſt. 125. natura leviſſimum. *ibid.*
Tempus meridianum ægris gravius. *ibid.*
Tẽpus veſpertinum peſſimum. *ibid.*
Terebrarum deſcriptio. 510
Terra Eretria. 344
Tertianæ curatio. 143
Teſticulorũ anatome. 455
Teſticulorum inflammatio, durities, tumor, atrophia. 398. 399
Τέτανος. 193. curatio. 194
Τεθεραπευμένα. 263
Τετραφάρμακον emplaſtrum. 228. 262. 396. 399
Θηρίωμα. 319. ejus curatio. 319. 320
Thoracis doloribus catapot. 280
Tibiæ os. 507
Τιθύμαλλος, lactuca marina. 245
Τομικοὶ dentes. 501
Tonſillarum induratarũ cheirurgia. 445
Tonſillarum tumentium curatio. 383. exulceratarum. 384
Tormina ab atra bile mortifera. 74
Tormina inteſtinorũ. 224
Tormina minus periculoſa. 69
Tormina proſunt lienoſis. 70
Torpor quando pernicioſus. 75
Tranſitus ex loco ſalubri in gravem tutus non eſt. 24
Τροχίσκοι, paſtilli. 249
Tubercula capitis. 420
Tubercula ex callo orta diffi-

difficile ſanantur articuloſis. 73
Tubercula gingivarũ. 387
Tumoris teſticulorũ curatio. 399
Tumorum per ſe ortorum medicatio. 407
Tunica abſceſſus involvens. 408
Tunicæ oculorum. 432
ad Tuſſim catapotiũ. 280
Tuſſis. 200. curatio. 201
Tuſſis hydropicis malum ſignum. 72
Tuſſis in coſtarum fractura infeſtantis medicina. 529
Tympanitidis curat. 163. 164

V

VAlentiſſimum quid. 96
Valetudinem adverſam futuram quæ denotẽt. 48. quæ longam. 53
Varices ventris. 455
Varicum curatio. 495
Vari quomodo tollantur. 346
Venarum in temporibus aduſtio pituitæ oculorum ſanandæ. 407
Venæſectio cõvenit phreniticis. 150. cachecticis. 169. epileptic. 172
Venæſectio elephãtia laborantibus. 177. attonitis. 177. 178
Venæſectio quæ, & quibus conveniat. 177
Venæſectio quando, quæ & quibus conveniat. 78. 79. ubi. 80. 81. quo die. 80. In febre vehementi ea uti, jugulare eſt. *ibid.* imperitis difficilis. 81. Febris quando venæſectionem requirit. 78
Vena quî incidenda. 81
Venenorũ maxima pars frigore interimit. 310
Venenum exſugendũ. 309
Venter ſani qualia reddit. 50
Venti qui optimi. 43
Ventriculi vulnerati notæ. 287
Ventriculus. 184
Ventris fiſtulæ. 413
Ventris fluxus. 229. curatio. *ibid.*
Ventris varices. 455
Ventris vulnera tractandi ratio. 452
Venus æſtate & autumno inutilis. 34
Venus hieme non pernicioſa. 33
Venus nervorum dolore laborãtibus inimica. 39
Venus noxia phthiſicis. 172. epilepticis. 173

Venus vere tutiſſima. 33
Vere qui morbi oriantur. 43
Vere quis cibus conveniat. 33
Ver ſaluberrimum eſt. 42
Vertebræ ſpinæ. 501
Veſica. 185
Veſicæ cum ſtomacho cōſortium. 486
Veſicæ vitium quibus indicetur. 61
Veſicæ vulneratæ ſigna. 288
Veſicarum in palpebris medicatio. 421
Vexatorum curatio. 407
Vincula iis, quibus calculi evulſi e veſica, non neceſſaria. 483
Vinum alvo citæ quodnam. 37
Vinū lene prodeſt capite infirmo laboranti. 35
Vinum noxium dentium dolori. 380
Vinum quod pueris & ſenibus conveniat. 32
Vinum vulneri inimiciſſimum. 295. 299
Virginum calculi. 481
Viride emplaſtrum. 262. 264
Viſcera vulnerata propriam exigunt curationem. 295
Viſcerum morbi. 211
Vita otioſa inutilis. 25
Vitiliginis ſpecies variæ. 341
Ulcera digitorum. 403
Ulcera gingivarum. 388
Ulcera hydropicorum nō facile ſaneſcunt. 160
Ulcera linguæ. 387
ad Ulcera mala, malagma. 255
Ulceribus cruſtas inducentia. 246. eaſdem reſolventia. *ibid.*
Ulceribus faucium purgādis catapotium. 280
Ulceribus purgandis & implēdis ἔγχριςα. 277
Ulceribus ſordidis paſtillus. 269
Ulceris vetuſti oræ livent. 300
Ulcerum e frigore in pedibus & manibus ortorum curatio. 323
Ulcerum oris medicatio. 385
Ulcus aridum mortis indicium. 55
Ulcus circa fauces quibus indicatur. 60
Ulcus implentia. 247
Ulcus vetus quomodo curandum. 301
Umbilici & ſecundarum extractio. 492
Umbilici vitiati cheirurgia. 448

Um-

Umbilicorum prominentium curatio. 392
Unciæ pondus. 249
Unctio cōfert corpori. 88
Uncus infanti mortuo educendo. 491
Ungues pallidi mortem indicant. 55
Unguis oculorum. 423
Unguium ortus. 506
Unguium ſcabrorum, curatio. 404
Voci adjuvandæ catapotium. 281
Vomica hepatis. 215
poſt Vomitum quid agendum. 30
Vomitum quid exigit. 29
Vomitus bilioſus noxius vulnerato. 296
Vomitus infirmo capite laborāti alienus eſt. 35
Vomitus luxuriæ cauſa fieri non debet. 30
Vomitus non ſit quotidianus. *ibid.*
Vomitus prodeſt bilioſis. 87. epilepticis. *ibid.* nocet ſanis. *ibid.*
Vomitus quando utilis. 29
Vomitus quibus inutilis. *ibid.*
Vomitus quibus utilis. 30
Vomitus rejectus ab Aſclepiade. 29
Vomitus remedia. 30
Vomitus ſupprimit dejectiones. 69
Ureteres. 185
Urina alba, rufa, quid indicet. 22
Urina bona quænam, veſicæ morbo. 66
Urina craſſa, carunculas, pilos, bullas, malum odorem, arenam habēs, renum vitia denotat. 60. 61. liquida ſuppurationem. 63
Urina craſſa & alba articulorum & viſcerum dolores indicat. 60
Urinæ difficultati ſanandæ catapotium. 281
Urinæ nimiæ profuſio. 234
Urina mala. 52
Urinam moventia. 108
Urina purulenta vel ſanguinolēta ulcus renum vel veſicæ indicat. 60
Urina quæ valetudinem longam indicet. 53. quæ mortem. 56
Urina ſani qualis. 50
Urina viridis, viſcerum dolores & tumorē indicat. 60
ὀρορυδὰς veſica. 478
Uvæ inflammatæ exciſio. 445
Uvæ inflammatæ paſtillus. 269

Uvæ inflammatio. 389
Vulnera inſanabilia. 283. difficilia. *ibid.* tutiora. 284
Vulnera, quibus oſſa loco moventur, periculoſa. 557
Vulnerato quid agendũ. 295
Vulneribus glutinandis paſtilli. 268
Vulneris colliſi curatio. 304
Vulneris curatio. 295. 296
Vulneris deraſi curatio. 305
Vulneris glutinatio. 291. 292
Vulneris ligatio. 294
Vulneris notæ. 295. 296
Vulnerum inflammationis curatio. 291. 297
Vulnus aperientia. 243. purgantia. *ibid.* rodentia. 244
Vulnus glutinantia. 242
Vulnus quomodo purgãdum. 298. implendum. 299
Vulpinum jecur ac pulmones aſtmathi ſanãdo. 199
Vulva. 185
Vulvæ concubitum non admittẽtis curatio. 488
Vulvæ dolenti catapotium. 279
Vulvæ molliendæ peſſus. 270
Vulvæ morbus. 232. curatio. *ibid.*
Vulvæ natura mirabilis. 489
Vulvæ percuſſæ ſigna. 286
Vulvæ procidentia. 402

X

Ξηροφθαλμία. 364

Z

Ζυγώδες os. 501

FINIS.

Errata

Errata ſic *Corrigito*

Pag. iv. *lin.* 16.	*librias*	libris	
17.	*quinque d*	*quinque ad*	
xvii. 14.	*Licinorum*	*Liciniorum*	
xxvii. 20.	*verum*	*utrum*	
xxxiii. 8.	*cap.* 15.	*cap.* 25.	
193. 30.	ἐμροσθότονον	ἐμπροσθότονον	
165. 1.	die	dies	) *In aliquib. tant. exemplaribus.*
205. 29.	quod	quid	)
215. 25.	dura	duræ	)
247.	*In calce* . ὤκρα	ὤχρα	)
305. 6.	ſubſtrahendum	ſubtrahendum	)
317. 27.	feræque	fereque	)
449. 33, 34.	Adjecerunt, qui- dam -- ſummam	Adjecerunt qui- dam -- ſummum	
457. 31.	gravate	gravatæ	
459. 3.	is	his	
492. 9.	mulieres	mulieris	
589. 31.	αλειπν.	δειπν.	

112. *Deeſt intra textum † etiam in Almeloveeniana anni* 1713.

Digitized by Google

Digitized by Google